ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
1
SAMEDI
1 MARS
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.592 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.592

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Պոկոթայի (Քոլոմպիա) Դոմինիկեան դեսպանատունը Զորեքշաբթիէն ի վեր գրաւուած կը մնայ երեսուն կերիլլերոսներու կողմէ, որոնք պատանդ բռնած են 14 դեսպաններ: Գրաւումը, ինչպէս գրեցինք, տեղի ունեցաւ այն պահուն, երբ դեսպանատունը ընդունելութիւն մը կու տար Դոմինիկեան Հանրապետութեան ազգային տօնին առթիւ: Գրաւման ընթացքին ամերիկեան ներկայացուցիչին թիկնապահները կրակած եւ սպաննած են կերիլլերոս մը, որուն ի պատասխան երեք ոստիկան եւ Փարակուէյի ներկայացուցիչը վիրաւորուած են: Զորեքշաբթի իրիկուն իսկ քոմանտօն յայտնած էր իր պահանջները՝ 50 միլիոն տոլար եւ քաղաքական բոլոր բանտարկեալներու ազատ արձակումը, միւս կողմէ՝ դեսպանատան գօտիէն ոստիկաններու հեռացում, իբրեւ երաշխաւորութիւն պատանդներու կեանքի ապահովութեան:

Բանակցութիւններ սկսած են քոմանտօյի եւ Քոլոմպիոյ նախկին Արտաքին նախարար Ալֆրետօ Վասքէզ Քարրզոսայի միջեւ: Այս վերջինը, բժիշկի մը ընկերակցութեամբ մտած է դեսպանատուն եւ խօսած « բանակցութեան յանձնախումբ »ին հետ, որ կազմուած է դեսպանատան մէջ, Միացեալ Նահանգներու, Վենեզուէլայի, Մեքսիքայի ներկայացուցիչներու եւ պապական Նուիրակին կողմէ:

Ուրբաթ առաւօտ կացութիւնը հետեւեալն էր.— Ահաբեկիչները ազատ արձակած էին շուրջ 13 հոգի, կին, վիրաւոր (Փարակուէյի ներկայացուցիչը) եւ երախայ: Պահանջները չէին փոխուած բայց կառավարութիւնը կը յայտնէր թէ մինչեւ որ բոլոր վիրաւորներն ու կիները ազատ չարձակուին, բուն բանակցութեան չի ձեռնարկեր: Ահաբեկիչները կ'ուզեն նաեւ ազատօրէն մեկնիլ եւ Փանամա արդէն ապաստան առաջարկած է:

×

Ո՞վ են այս ահաբեկիչները: Շարժումը մէկն է միայն այն բազմաթիւ շարժումներէն, որոնք կը գործեն Քոլոմպիա քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր: Քոլոմպիա, երկու անգամ Ֆրանսայի տարածութիւնն ունի եւ 25 միլիոն բնակիչ, գլխաւորաբար խառնածին: Ներկայիս, նոյն շրջանի կարգ մը երկիրներու նման ընկերային ծանր տագնապ մը կ'ապրի: Դժգոհ են, մանաւա՛նդ, փոքր գիւղացիները, որ դէշ պայմաններու մէջ կ'ապրին եւ դէպի քաղաք աքսորը կը ծաւալի: Քաղաքներն ալ անկառավարելի են, սկըսեալ Պոկոթայէն եւ երիտասարդութիւնը անգործ է: Իշխանութիւններն ալ ի վիճակի չեն ընկերային տագնապը լուծելու: 1819էն ի վեր, անկախութեան թըւականը, աւանդական երկու կուսակցութիւնները՝ Պահպանողական եւ Ազատական կը վարեն երկիրը: Բայց չեն կրցած խաղաղ պահել երկիրը, ընդհակառակն գլխաւոր դերակատարներն եղած են քաղաքացիական պատերազմին որ 1948էն 1953 արիւնաքամ ըրաւ երկիրը: Ներկայիս, նախագահը Այալա, ազատական մըն է, ընտրուած 1978ին քաղաքացիներու 18 առ հարիւրին կողմէ:

Կեռիլլաներու գլխաւոր շարժումներն են.— Յեղափոխական զինեալ Ուժերը (խորհրդայնամէտ), Ազգային Ազատագրութեան Բանակը (Քասթրիստ) եւ Մ. 19 (Ապրիլ) որ իր անունը առած է 1974ի ընտրութիւններու թուականէն:

×

Դեսպանատուներու այս ոդիսականներու կարգին յիշենք նաեւ թէ Սալվատորի Փանամայի դեսպանատունը փետր. 28ին գրաւուեցաւ « Նոյ. 29ի յեղափոխական ուսանողական ճակատ »ի կողմէ, որ կը պահանջէր կազմակերպութեան երկու ղեկավարներու ազատ արձակումը Սալվատորի բանտէն: Մէկ ժամ ետք ուսանողները պարպած են դեսպանատունը, առանց դէպք մը պատահելու:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

Մ. ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ ՑՈՅՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր նախորդ թիւով արձագանգ հանդիսացած էինք, այն խաղաղ ցոյցին զոր ըրած էին Մարսէյլի Հայերը, Զորեքշաբթի իրիկուն, պահանջելու համար Մաքս Գիլինճեանի ազատ արձակումը:

Հինգշաբթի փետր. 28ին, տեղական օրաթերթերէն՝ Փրովանսալ եւ Մերիտիօնալ եւ Մարսէյեզ հետեւեալ կը գրէին այդ ցոյցին առթիւ:

Լը Փրովանսալ (8րդ էջ) փոքր նկարի մը կողքին, որ կը ներկայացնէ խումբ մը Հայեր իրենց ձեռքը բռնած ցուցատախտակներ կը գրէ՝ « Մարսէյլի Հայերը Մաքս Գիլինճեանի ազատ արձակումը պահանջեցին » խորագրին տակ.— « Հայ համայնքը ցոյց մը ըրաւ երէկ իրիկուան դէմ, Փլաս Մոնթիոն Արդարութեան Պալատին դիմաց, պահանջելու համար Մաքս Գիլինճեանի ազատ արձակումը: Այս վերջինը, արդարեւ, Պոմէթ բանտարկուած է իբրեւ հետեւանք այն ամբաստանութիւններուն, զորս իրեն դէմ բերած է զուիցերական ոստիկանութիւնը, որ կասկած ունի թէ մասնակցած է, Զուիցերիոյ մէջ, մահափորձի մը Թուրքիոյ դեսպանին դէմ: Երէկ հարցաքննիչ դատաւորը, որու յանձնուած է այս թղթածրարը, մերժած էր իր պաշտպաններուն ներկայացուցած ազատ արձակման դիմումը: Հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն համար, այդ բանտարկութիւնը կամայական է, որովհետեւ կը պնդեն, « ոչ մէկ լուրջ ամբաստանութիւն կայ մարդու մը դէմ որ իր անմեղութիւնը կ'աղաղակէ »:

« Հալածանքը կը շարունակուի », նշանախօսքն էր կրկնուած ցուցարարներու տասնեակներու կողմէ, որոնք ինքնաբերաբար հաւաքուած էին Արդարութեան Պալատին առջեւ եւ ցրուեցան, առանց միջադէպի »:

Մերիտիոնալ կը խորագրէ « Հայ համայնքը՝ զօրավիգ Մաքս Գիլինճեանի » ու կը գրէ.—

« Մաքս Գիլինճեան, ծագումով Հայ Ֆրանսայի քաղաքացի, ամբաստանուած Փետրուար 8ին հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Արտիսոնի կողմէ, կամաւոր մարդասպանութեան փորձի համար Զուիցերիոյ Թուրքիոյ դեսպանին դէմ, Պոմէթի բանտէն պիտի չելլէ: Արդարեւ, հարցաքննիչ դատաւորը մերժեց առժամեայ ազատ արձակման դիմումը, զոր ներկայացուցած էր Մէթր Անրի Ժիւրամի:

« Գիլինճեան ձերբակալուեցաւ իբրեւ հետեւանք ձերբակալման միջազգային հըրամանագրի մը, հանուած Ժընեւի դատարանին կողմէ: Այդ քաղաքի դատական իշխանութեանց կողմէ, ամբաստանուած է Պերնի Փետր. 6ի մահափորձը կատարած ըլլալուն համար: Բողոքելու համար առժամեայ ազատ արձակման մերժումի հրամանագրին դէմ, Մարսէյլի Հայ համայնքին բազմաթիւ անդամներ գացին ցոյց տալու, որ զօրավիգ են Մաքս Գիլինճեանի, Արդարութեան Պալատը: Ցոյցը տեղի ունեցաւ առանց միջադէպի»:

Համայնավար օրաթերթը Լա Մարսէյէզ միակն է որ չի գոհանար « չէզոք » արձագանգով, այլ կ'արտայայտուի նըպաստաւոր դիրք ալ ճշդելով, ինչպէս պիտի տեսնուի: « Ցոյց ի նպաստ Մաքս Գիլինճեանի » խորագրին տակ կը գրէ.— « Մաքս Գիլինճեան Մարսէյլցի է, ծագումով Հայ, ձերբակալուած էր քանի մը օր առաջ: Ֆրանսայի մէջ, ոստիկանութեան գրասենեակներուն մէջ ունկնդրուեցաւ զուիցերացի ոստիկաններու կողմէ: Զինքը կը մեղադրեն որ մահափորձ կատարած է Թուրքիոյ դեսպանին դէմ, այդ ատեն ճամբորդութեան մէջ՝ Զուիցերիա (ՅԱՌԱՋ՝ ? ?): Մաքս Գիլինճեան ամէն բան ուրացաւ եւ շատ քիչ փաստ կայ զինքը նեղը դնելու համար: Հակառակ ատոր, ամբաստանութեան տակ առնուած է այդ արարքներուն համար: Երէկ իրիկուան դէմ, քանի մը հարիւր այր ու կին Մարսէյլի հայ գաղութէն, եկան ցոյց ընելու Արդարութեան Պալատին սանդուղներուն վրայ, ցուցատախտակներ բռնած ուր գրուած էր.— « Ազատ արձակեցէ՛ք Գիլինճեանը » եւ « Հալածանքը կը շարունակուի »: Պոռացին իրենց վրդովումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՄԻՔԸ (միջարհեստական աճի նուազագոյն աշխատավարձը) 3,4 առ հարիւր յաւելում պիտի կրէ Մարտ 1էն, ինչ որ նուազագոյն ամսականը կը հասցնէ 2326 ֆրանքի շաբաթական նուազագոյն 40 ժամուան աշխատանքի համար:

ԱՆՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ անուն գնդապետ մը լայն նիւթ հայթայթած է մամուլին կաշառակերութեան պատմութեան մը համար: Օդային բանակի անդամ, Գնդ. Անրի Փափազեան 48 տարեկան, բաւական կաշառք ստացած է ափրիկեան երկիրներու զէնքի օրինաւոր հայթայթումներու առթիւ: Իբրեւ պատասխանատու զինամթերքի շուկային, նպաստած է էս. էմ. էֆ. ընկերութեան ընդհանուր ձեւով 2 միլիոն փր. կաշառք ստացած է: Ենթական ձերբակալուած է եւ իբրեւ զինուորական նախ 45 օրուան պատժական խիստ գրութեան ենթակայ է ու չի կրնար դուրսի հետ յարաբերիլ: Ցարդ շատ լաւ համբաւ վայելող սպայ մը եղած է:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Անցեալի առասպելներու քննարկման փորձ մը՝ Խաչիկ Թէօլէօլեան

Միքայէլ Նայիմի (կեանքը, գործը եւ իր Միրտատի գիրքը՝ Ժիրայր Միրիճեան

Rencontre avec S. Paradjanov,
H. Anassian
A la Bibliothèque Nationale, manuscrits illustrés du poète René Char : Daniel Leuwers, professeur à la Sorbonne.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԽԱՂԵՐԸ ԱԲԽԱԶԻՈՅ ՄԷՋ

Գագրայի մէջ (Աբխազիա) յառաջիկայ մրցումներուն նախապատրաստուելու շրջանին, Երեւանի « Արարատ »ը կարգ մը հանդիպումներ ունեցած է Խորհ. Միութեան ծանօթ խումբերու հետ: Այսպէս, Վիլնիւսի « Ժալգիրիս » խումբին դէմ խաղը վերջ գտած է «Արարատ»ի յաղթանակով (1–0): Կոլը 70րդ վայրկեանին նշանակած է Պետրոսեան:

Երկրորդ խաղին Երեւանցիներու մըրցակիցը եղած է Լենինգրադի «Զէնիթ»ը: Առաջին կոլը նշանակուած է 51րդ վայրկեանին Լենինկրադցիներու կողմէ փենալթիի մը հետեւանքով: Անկէ ետք հակառակ անոր որ «Արարատ»ի տղաքը իշխած են դաշտին, սակայն միայն մէկ անգամ կրցած են արդիւնքի հասնիլ: 58րդ վայրկեանին հաւասարութեան կոլը նշանակած է Անդրանիկ Խաչատրեան:

Երրորդ մրցումին « Արարատ » 1ի դէմ 2 կէտով յաղթած է Օրջոնիկիձէի «Սպարտակ»ին: Առաջին կոլը նշանակած են Սպարտակցիները, սակայն քիչ ետք Ղազարօղլեան փենալթի մը կոլի վերածած է: Առաջին կիսախաղին Սահակեան գլուխի հարուածով մը նշանակած է երկրորդ կոլ մը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 22–25)

ԱԼԲԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Երեւանցի բեմադիր Ալբեր Մկրտչեան, որուն « Կեանքի լուսաւոր կէսը » շարժանկարը վերջերս մեծ յաջողութեամբ ներկայացուած է Հայաստանի մէջ եւ ներկայիս կը ցուցադրուի Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքները, սկսած է « Խոշոր շահում » տիտղոսով նոր ժապաւէնի մը նկարահանման աշխատանքները: Սենարիոն ստեղծուած է ըստ թատերագիր Ժորա Յարութիւնեանի նոյն անունը կրող կատակերգութեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՅՊՑԻԳԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

Լայպցիգի մէջ, Մարտ 9–15, կը բացուի աւանդութիւն դարձած տօնավաճառը, որուն կը մասնակցին 60 երկիրներու 9 հազար ձեռնարկութիւններ եւ կազմակերպութիւններ: Խորհ. Միութեան տաղաւարին մէջ առանձին բաժին մը կ'ունենայ Հայաստան, որ երկրորդ անգամ ըլլալով կը մասնակցի Լայպցիգի տօնավաճառին (առաջինը՝ 1975ին):

×

ՉԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է Եղիշէ Չարենցի նուիրուած երեկոյթ մը, որու ընթացքին Գերասիմ Լիսիցեան արտասանած է « Ճանապարհորդութիւն դէպի Չարենցի երկիրը » գրական շարադրանքը: Մէկուկէս ժամ տեւող շարադրանքը, որուն հեղինակն է Վ. Սմեխով, ներկայացուցած է Չարենցի տարբեր տարիներու գործերը:

Fonds A.R.A.M

ARMENIA
" la patria negata „

Գրեց՝ ՎԻՆՉԷՆԶՕ ՄԱՏՏԱԼՈՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
« ԺԽՏՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ »

(Գ. և Վերջին Մաս)

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹԱՊՈՒ ՆԻՒԹ

Այն ատեն ինչո՞ւ եղեռնափորձերը: « Յայտնի է, որ անոնցմով Թուրք քաղաքական կեանքը խախտելու դիտումը կայ: Բացատրեմ ինքզինքս: Ցեղասպանութիւնը Թուրք թերթերու համար թապու նիւթ մըն է: Մամուլը չի խօսիր անոր մասին, ժողովուրդն ալ զայն կ'անգիտանայ: Բայց եղեռնափորձերուն իրար յաջորդութիւնը պիտի ստիպէ կառավարութիւնը կանուխ կամ ուշ բացատրութիւններ տալու, հետեւաբար նաեւ այդ հարցին մասին վիճելու: Բռնութիւնը ուրիշ բան չէ բայց եթէ ամէնէն չօշափելի արտայայտութիւնը յուսահատ կացութեան մը՝ ի դիմաց Թուրքին բռնած դիրքին եւ մեծ Պետութիւններուն լուռ անտարբերութեան: Ի վերջոյ մեր ուզածը յեղափոխութիւն չէ, կը բաւէ մեզի տեսնել Թուրք Վիլի Պրանտ մը »: Եւ Ճինպաշեան անմիջապէս կ'աւելցնէ. « Կ'անդրադառնանք որ մեր հողամասերուն վերստացումը պահանջելը անյոյս ձեռնարկ մըն է »:

Ճիշդ քանի մը օր առաջ Թուրքիա եւ Միացեալ Նահանգներ հնգամեայ նոր համաձայնագիր մը ստորագրեցին հողային պաշտպանութեան վերաբերեալ: Միացեալ Նահանգները պիտի շարունակեն օգտագործել մեծ կարեւորութիւն ունեցող հինգ ռազմական խարիսխներ, որոնցմէ երկուքը կը գտնուին (տաճկա) Հայաստանի մէջ:

Ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի մէջ յայտնի է, Հայկական հարցին ի նպաստ չեն: Բոլորը կը ձգտին պահպանել « հանդարտութիւնը » — Թուրքիա: «Անընդունելի է, սակայն որ այս բաները տեղի ունենան մեր իրաւունքները ոտնակոխ ընելով: Թող ճանչնայ Թուրք կառավարութիւնը երէկուան ջարդերը ինչպէս Պրանտ ըրաւ Նացիներու ոճիրներուն համար »: Ճինպաշեան կ'ընդունի. աւերիչ այս շարժումը մեծապէս կը նպաստէ հասարակութիւնը խթանելու, մանաւանդ Եւրոպայի մէջ, որովհետեւ « բազմաթիւ են խօսքով իրենք զիրենք Հայ յաջտարարողները եւ որ գործնականին մէջ քիչ կամ ոչինչ կ'ընեն: Իրենց կեանքի միջավայրին յարմարած են, կը շա՛հին, դիլխու ցաւ չեն ուզեր: Ներկայիս, դէթ սոխլուած են այս հարցով զբաղելու »: Չի մերժեր կարելիութիւնը, որ այդ եղեռնափորձերէն շատեր կասկածելի աղբիւրներ ունենան, « դուցէ դրդռիչ գործակալներու արարքներ են վարկաբեկելու համար (Հայ) հասարակութիւնը »: Կարեւորը սա է, որ Հայկական հարցը այսօր, աւելի քան երբեք մէջտեղ դրուած է: Ի վերջոյ, ընդունինք որ եղեռնափորձերու այս յաջորդութիւնը ուրիշ բան չըրաւ բայց եթէ աւելի ցայտեցնել հին խնդիր մը որ շատոնց անտեսուած էր: Ինչպէս սովոր ենք ըսել, չարժում մը սկսաւ եւ հասարակութիւնը մեծ մասով — ոչ միայն երիտասարդները — ատկէ կ'օգտուի: Իրականութիւն մըն է, որ վերջերս վէճը շատ աւելի պրկուած, խթանիչ եւ քննադատիչ դարձած է նաեւ մասնակցութեամբ զանազան կուսակցութիւններու, որոնք այս հարցին մէջ ընտրապայքարի նպատակներ չունենալով... Հասարակաց համաձայնակէտ մը գտած են՝ հետապնդելով Հայկական հարցին շարունակութիւնը: Ասով հասարակութեան շատ մը բաժանումները նուազած են: Պարզ է, յատկապէս երիտասարդները իրենց մտահոգիչ հարցադրութեամբ, (հասարակութեան) միացնող տարրը եղան:

« Պարսկաստանէն եւ Լիբանանէն գաղթողներէն շատեր՝ նոր մշակոյթի ու նոր կենսունակութեան շունչ մը բերին » կ'ըսէ Արփիկ Միսաքեան, խմբագիրը «Յառաջ»ի, որ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ հայերէն միակ օրաթերթն է: Իր կարծիքը կը հարցնեմ եղեռնափորձերուն մասին: Կը պատասխանէ. « Ճամբան այդ չէ, նոյնիսկ եթէ ընդունինք որ մեր հարցերը մամուլին տարին »: Հայերը լուծում մը կ'ակնկալե՞ն. « Յամենայն դէպս, ռումբերով չէ, եթէ նոյնիսկ հայերուն իմաստութիւնը ոչ մէկ արդիւնք տուած է: Ինչ որ քաղաքագիտութիւն է, այսօր ծաղրանքի նիւթ է: Երիտասարդութիւնը, ոչ միայն մերինը, այլեւս վստահութիւն չունի հիմնարկութիւններու վրայ եւ անմիջական միջոցներու կը դիմէ »: Եւ եզրակացութիւնն է՝ « ուժանակային գործելակերպը՝ ի վերջոյ փոխանակ նպատակին ծառայելու, կը վնասէ անոր »: Այս մասին, Տիկինը տարակոյս չունի: Մերձաւոր ապագայի մը միացեալ հայրենիք մը տեսնելու յոյսը իրապէ՛ս չկայ, բայց խորքին մէջ, կը յուսան որ Թուրք կառավարութիւնը կը վերաքննէ իր դիրքը: Գոնէ որդիները հանդարտեցնելու համար՝ « Պրանտ Վարշաւա ալ գնաց աղօթելու »:

×

Ինչպէս յիշած էինք մեր առաջին լուրին մէջ, այս յօդուածին կ'ընկերանան նկարներ եւ առանձին շրջանակի մէջ առնուած հակիրճ պատմականը Հայոց (3000 տարուան պատմութիւն խորագրուած Ն. Ք. 15րդ դարէն մինչեւ 1923 Լօզանի դաշնագիր) եւ Ս. Ղազարի նուիրուած բաժին մը (այս կզզիէն՝ Լոյս մը խորագրով):

ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀԵՐԻՍԱՅ

(Բ. և Վերջ)

Հերիսային ամէնէն փառաւոր գովքը կը գտնենք Մինաս Թոխաթցիի տաղերուն մէջ, գրուած աւելի հին թուականի մը՝ 1563ին.

Ի թուականէս հազար ամի, եւ
տասն՚ւերկու քիչ աւելի,
Եւ ի յամսեանն Փետրվարի, օրն էր
Ուրբաթ Ե. համարի:

Թոխաթցի Մինաս դպիր, հռաւոր Լվովի մէջ (Լեհաստան), ծեր եւ պանդուխտ, կարօտով կը յիշէ հերիսան, ոչ միայն անոր համար որ բերնին մէջ ակռայ չունէր, այլ եւ որովհետեւ կ'ուզէր հայրենական այդ կերակուրով յագեցնել իր հայրենաբաղձութիւնը:

Մինաս Թոխաթցի երգիծական տաղանդ ունի, այնպէս որ չի մոռնար զուարթացնել իր հոգեկան մասյլ մթնոլորտը՝ ողբերգութեան մէջ իսկ պահելով ծիծաղի տարրեր: Այսպէս ունի նաեւ տաղ մը... ճանճին մասին: Վերջապէս այս տաղասացն է, որ գրած է « Ողբ ի վերայ Հայոց աշխարհին Ուլախայ », (հրատարակուած, առաջին անգամ, Ք. Պատկանեանի կողմէ, Նշխարք մատենագրութեան Հայոց, Ս. Պետերբուրգ, 1884, յետոյ Մասիսի մէջ՝ 1886ին, եւ Հանդէս Ամսօրեայի մէջ՝ 1888ին):

Հերիսայի նուիրուած այս տաղը, 35 տուն, առաջին անգամ հրատարակած է Գարեգին Վրդ. Սրուանձտեանց (Արեւելեան Մամուլ, Յունուար 1886), յետոյ Կ. Կոստանեանց (Միջնադարեան Հայոց տաղեր ու ոտանաւորներ, տպ. Թիֆլիս, 1892), այս անգամ 38 տուն:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Երկար արարողութիւն մըն է հերիսային պատրաստութիւնը: Կը հետեւինք Ջիթունիի նկարագրութեան.—

Կորկոտի ընտրութիւն.— Ցորենին ընտիր ու ճերմակ տեսակը կը լեցնեն քարէ խոշոր ծանդի մը մէջ, վրան քիչ մը ջուր կը սրսկեն, ու փայտէ օթակով կը ծեծեն մինչեւ որ ցորենին մաշկը ճեղքրտի ու թափելու վիճակին հասնի: Յետոյ սանդէն կը հանեն կը փռեն լաթերու վրայ, չուքի մէջ, որպէսզի չորնայ կամ խոնաւութիւնը փարատի: Ետքը « կը փքեն ափսէներու վրայ, այսինքն ցորենը կը ցնցեն վեր — վար՝ հովին կամ բերնի շունչին դէմ, ծանծերը թափելու համար: Այս է որ կը կոչուի կորկոտ:

Հերիսայ եփել.— Իբրեւ միս կ'ընտրեն եզան, ոչխարի, հաւի իւղոտ կտորներ ու կորկոտին հետ կը լեցնեն թրծած հողէ մեծ պուտուկի մը մէջ, որ կը կոչուի հերիսայի պուտուկ կամ լօկ: Կամ պղինձէ մեծ կաթսայի մը մէջ՝ երկու կամ չորս կանթով, որ կը կոչուի պղինձ պուտուկ կամ միայն պղինձ: Չափ մը աղ եւս նետելէ ետք՝ կը լեցնեն բաւարար ջուր, ու կը դնեն իրիկուընէ վառած թոնիրին հանդարտ կրակին վրայ, թողլով որ առաջին եփն ելլէ: Պահ մը վերջ կ'առնեն կրակին վրայէն եւ 3 — 4 հոգի փոխն ի փոխ կը ծեծեն հերիսան թիթեղով, — յատկապէս շինուած ամուր եւ երկար փայտ մը, վերի ծայրը ողորկ կլոր, վարի ծայրը տափակ, որ թափ կը քսուի կաթսային կողերուն՝ կը ճզմէ միսն ու կորկոտը: Այս գործողութիւնը կը կոչուի հերիսայ կոճել:

Որքան ծեծեն՝ այնքան կը թանձրանայ, խիւս կը դառնայ հերիսան: Մերթ ընդ մերթ տաք ջուր կ'աւելցնեն, տաքը վեր կ'ընեն՝ կը խառնեն, ու նորէն կը կոճեն: Յետոյ կը թողուն որ եփի համադարտօրէն: Դարձեալ վար կ'իջեցնեն, կը ծեծեն, ձեռք կը փոխեն, թեւ կը փոխեն, տեղ կը փոխեն շարունակ կը ծեծեն: Հարելու ժամանակ՝ մէկ առ մէկ կը հանեն ոսկորները: Կոճելով ու կոճելով միսն ու ցորենը կը միախառնեն, այնքան որ կը զանգուի, հերիսան թել-թել կ'ըլլայ՝ կը կախուի թնթոյին ծայրէն:

Այս արարողութիւնը կը կատարուի գիշերը: Յաճախ, այսպէս, գիշեր կը լուսցնեն հերիսայ եփողները: Առտու կանուխ սեղան կը բերեն եւ Խրիմեան Հայրիկի չերեփով՝ կը լեցնեն պնակներու մէջ տաք — տաք եւ առատ: Ան կոչնական իր դգալին կռնակով փոսիկներ կը բանայ հերիսային մէջ, ուր հալած տաք կարագ կը լեցնեն, ուզողը ալ ու պղպեղ եւ այլ համեմներ կ'աւելցնէ ու սկսի խնջոյքը: Ուտողաց անո՜յշ...

×

ՍՆՆԴԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ. — Հերիսան սննդաշատ կերակուր մըն է, զօրացուցիչ, կազդուրիչ, որ ոչ միայն փոր կը կշտացնէ, այլ եւ առուգութիւն կուտայ: Արաբները կ'ըսեն թէ այրական ուժ կ'աւելցնէ, երիկ — մարդութիւնը վառ կը պահէ, այնքան որ աւանդութիւն մըն ալ կը պատմեն այս առթիւ.—

Ըստ վկայութեանց Ապու Հորէյրահի խալամներուն մեծ մարգարէն, իր ծերութեան օրերուն, « միւս » ախորժակներէն բայց կարողութիւնը պակաս, դանդատի կ'երթայ Գաբրիէլ հրեշտակին խոստովանելով.

— Ըհը, ըհը, ըհը...
— Ի՞նչ է գանգատդ, սուրբ մարդ, ի՞նչ է ուզածդ:
— Ըհը, ըհը, ըհը...
— Հասկցա՛յ, կ'ըսէ հրեշտակապետը աշխարհի ամէնէն փառաւոր հարէմին ալ տէրոջը՝ իր կիներուն հանդէպ այլեւս չէզոք, հասկցա՛յ, հերիսա՛յ կեր, ով սուրբ մարդ, հերիսա՛յ կեր, որովհետեւ այս պատուական կերակուրը 40 այր մարդու զօրութիւն կուտայ ուտողին:

Dr. Perron — La Médecine du Prophète, 31, Paris 1860.

ՇԱՀԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐՕՒՆ 1979
ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻՆ

Հոյ — Հօրոյ խաշնարածի շան հետ կը հասնէր ձիաւորներու մօտ գտնելու իր անձնազոհ ընկերը, թանկագին երիտասարդներով շրջապատուած... Հոյ — Հօրոյ՝ երիտասարդներուն սիրոյն արժանի վերջապէս շրթներուն համարձակ հայերէնով կ'արտայայտէր իր ցնծումը, ու, անհամբեր կորովով կը քաշէր խումբը դէպի սաղարթախիտ ծառերը, ուր՝ կիւլնազհողեթով տարուած կը սպասէր իր հերթը ազատութեան ողջագուրումը ստանալու...

×

Այժմ՝ նոյն արեւը, աւելի մեղմ, հազարաւոր մղոն հեռու, ուրիշ բեւեռի մը տակ, ուրիշ հորիզոնի մը վրայ, կը տարածէ իր կազդուրիչ հեւքը:

—Պարտէզը պահած է իր կենսունակ թարմութիւնը: Թռչունները քաշուած ղալարագեղ ծառերու գագաթը, մենակեաց՝ իրենց դաղարի ժամը հեշտանքի են վերածած: Ձայներնին կորսուած քովի փողոցներու եռուզեռի ժխորին մէջ, ձըգած են խայտանքի վայրը, ուրիշ հոգիներու քմահաճոյքին: Թարմ ձայներու հնչումները, զուարթ զոչիւնները, նոր կենդանութեան նոր դէմք են տուած պարտէզին: Արահետներու մէջ վազքը, պահուըտուքը, հրմշտուքը, անհամաձայնութեան կռիւը վերջ չունի: Աղաղակը բերանէ բերան, անկիւնէ անկիւն կը գլորէ իր վայնասունը խուլցնելու սատիճան: Ջրօսավայրը տղոց կրկէսն է դարձած, ուր իրենց ենթակայականին կու տայ դալկահար տիպ...

Շուրջիս ցնծութիւնը, կենդանութիւնը, վհատութեամբ կը սրսկէ Հոյ — Հօրոյի մասին գրած էջերս: Այնքա՜ն տարիներէ ետք, մտքիս թաքստոցէն անոր յիշատակը քաղելս, իր նիւթին մէջ, փոքրը ճիշ մ'է իր գոյութեան կայծին վըրայ: Չէի կրնար դըժել անոր հոգեկան տարածքը, մոռնալ՝ անոր եզակի դէմքը որ անհունապէս, դեռ կը ծաղկի դըպրոցական միջավայրէս ի վեր:

Իր յիշատակը, ծաղիկ հասուն վարդ, եթէ մ ոռնայի թերթերը պիտի անջատուէին ու խղճիս զգայուն մասին վրայ ցաւելու աստիճան պիտի կքէին...

Տեսիլք մը եղաւ Հոյ — Հօրոյի դըպրոցական շրջանը: Կարճ ժամանակամիջոց մը: Սակայն մեր սրտերուն բերաւ զգացումի ու չարքաշութեան դաս: Իր ցաւատանջ ապրումները, մեր մտքին դարբնեցին Հայրենի սիրոյ վճիտ հոսանքին, ամէնէն ընտիր ազնուականութիւնը:

— Ի՞նչ եղաւ... ո՞ւր է հիմա... ի՞նչ եղանք մենք...

Տարիներու սփիւռքի մաշկը առյաւէտ, տարածեց մեր վրայ ունայնութեան վերմակը իր քմայքին՝ հարթելով մեր կերպարանքը...

ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. 25 եւ վերջ)

Fonds A.R.A.M

ՊՐԷՄՈՆ 1980-Ի ՄՐՑԱՆԱԿԸ

ՎԱՌՎԱՌԱ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ ԵՒ ԱՅՏԱ ՊՈՒՃԻՔԵԱՆԵԱՆԻ

Գրական մրցանակ մը, սահմանուած 1929ին, Բժ. Տիրան Ղազարոսեանի նախաձեռնութեամբ, յաւերժացնելու համար հայ աշխարհէն ներս, յիշատակը զօրավար Պրեմոնի կնոջ: Ազնիւ եւ վեհանձն հոգի մը որ 1918ի զինադադարի վաղորդայնին, Կիլիկիոյ մէջ, օգնութիւններ մատուցանելով հայ տարագիրներուն, կատարեց բարեսիրական հիանալի աշխատանք մեղմացնելու, ամոքելու համար անոնց անձկութիւնը:

Տիկիններէ բաղկացած մարմին մը կը մատակարարէ հայկական մշակութային այս հիմնարկը մասնակցելով ժիւրիի մը կողքին մրցանակի բաշխումին: Ժիւրիին նախագահութիւնը կը վարէ Արեւելեան Լեզուներու Դպրոցի վարիչը:

Այս մրցանակը կը վարձատրէ օտար լեզուով հրատարակուած գրական երկ մը կամ հնախօսական, բանասիրական, գիտական, պատմական, գեղարուեստական ուսումնասիրութիւն մը նուիրուած հայ մշակոյթին, ճանչցնելու եւ սիրել տալու համար հայ ժողովուրդն ու իր քաղաքակրթութիւնը:

1930էն ի վեր ականաւոր դէմքեր ինչպէս՝ Փրոֆ. Եորկա, Անտրէ Մանտէլշթամ, Ֆրանց Վերֆէլ, Արշակ Չօպանեան, Ֆր. Ֆէյտի, Ռընէ Կրուսէ, Ս. Տէր-Ներսէսեան, Փաստրմաճեան, Լ. Անտրէ Մարսէլ ստացած են այս մրցանակը:

1980ի համար ընտրեալներն են Վառվառա Պասմաճեան « Հայերը՝ զարթօ՞նք թէ վախճան » հատորին համար եւ Այտա Պուճիքճեան – Քէօրօղլեան « Հայերը Ռոճ-Ալփ շրջանին մէջ » աշխարհագրական ուսումնասիրութեան համար: Այս երկու հրատարակութիւններու շուրջ « Յառաջ »ի մէջ լոյս տեսան գրախօսականներ (1979 Յունիս 28ի եւ 1979 Յունիս 15ի թիւերուն մէջ):

Փետրուար 21ին է որ Հիմնարկի պատասխանատու մարմնի տիկինները ընդունելութեամբ մը, սարքուած Տէր եւ Տիկին Նուրհան Ֆրէնկեանի բնակարանը, յանձնեցին մրցանակը երկու ընտրեալներուն, գրասէրներու եւ անձնաւորութիւններու սեղմ շրջանակի մը մէջ:

Նախագահուհի Տիկին Գնաճեան վերյիշելէ յետոյ Պրեմոն մրցանակի նպատակը, յայտարարեց որ այս տարի, սովորութիւններէն դուրս գալով, Հիմնարկը ուզեց մրցանակը տալ երկու երիտասարդ գրիչներու, նոր տաղանդներու, քաջալերելու համար զանոնք իրենց ընտրած ուղիին մէջ: Ապա ներկայացուց ենթակաները: Վառվառա Պասմաճեան ծնած է Պոլիս եւ ինը տարեկանին հաստատուած է Ֆրանսա ուր ըրած է իր ամբողջ ուսումները: Վկայուած Արուեստի Պատմութեան եւ Հնախօսութեան մէթրիզով որուն նիւթն էր՝ « Վերջին դատաստանի ներկայացումը հայ մանրանկարչութեան մէջ », աշխատակցած է թերթերու արուեստի, պատմութեան եւ մշակոյթի նուիրուած յօդուածներով: Հրատարակած է հնախօսական եւ պատմական բնագիրներու թարգմանութիւններ ինչպէս նաեւ քերթուածներ: Շրջան մը ուսումնասիրութիւններ կատարած է Երեւանի հին ձեռագիրներու Հիմնարկին մէջ: Ունի ծրագիրներ: Կը պատրաստէ յատկապէս հատոր մը « Հայ կինը Ֆրանսայի մէջ » նիւթին շուրջ:

Այտա Պուճիքճեան – Քէօրօղլեան ծնած է Լիբանան ուր անցուցած է իր մանկութիւնը եւ կատարած է իր երկրորդական ուսումները Պէյրութի Ֆրանսական Բողոքական վարժարանը: Աշխարհագրութեան լիսանսով մը աւարտած է Դպրութեան Բարձրագոյն Դպրոցը (Պէյրութ), որ վարչականօրէն կապուած է Լիոնի համալսարանին: Ֆրանսական կառավարութենէն ստանալով մասնաւոր թոշակ ուսումնասիրելու համար ֆրանսահայ համայնք մը, 1970ին, Լիոնի մէջ, ներկայացուցած է Տոքթորայի աւարտաճառը « Հայերը Ռոճ-Ալփ շրջանին մէջ » նիւթին շուրջ: Կը դասաւանդէ աշխարհագրութիւն Լիբանանեան համալսարանը եւ նոյն ատեն հետազօտական աշխատանքներ կը կատարէ Միջին Արեւելքի այսօրուան պատմա-աշխարհագրութեան շուրջ: Իր մասնագիտութիւնն է ժամանակակից հայկական Սփիւռքը: Այսպէս, կ'աշխատակցի Հայոց պատմութեան գրքի մը հրատարակութեան, ստանձնելով « Սփիւռքը 19 եւ 20րդ դարերուն » գլուխը:

Յետոյ, խօսք տրուեցաւ երկու մրցանակաւորներուն: Վ. Պասմաճեան յայտնեց որ իր հատորով ուզած է պարզ, մատչելի եղանակով ներկայացնել հայ իրականութիւնը եւ Այտա Պուճիքճեան բացատրեց թէ ինչու իր գործը մասնագիտական ուսումնասիրութիւն մըն է: Այս կարճ արարողութեան կը յաջորդէր հիւրասիրութիւն մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ»Ը

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Փետր. 21ին, Սամուէլ-Մուրատ Մխիթարեան վարժարանի դահլիճին մէջ Վարդանանքի հանդիսաւոր ոգեկոչումը կատարուեցաւ:

Աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը, տեսչութիւնը եւ սակաւաթիւ ծնողքներու եւ բարեկամներու ներկայութիւնը սրահը ծայրէ ծայր լեցուցած էր:

Տեսուչ Հ. Սերովբէ Ազըլեան խօսք առաւ եւ բացատրեց որ՝ Ե. դարուն, բիւզանդական եւ պարսկական հզօր կայսրութիւններու միջեւ, Հայաստան կռուախնձոր դարձած էր իր շատ կարեւոր քաղաքական եւ աշխարհագրական դիրքով: 387 թուականին Թէոդոս կայսրը Բիւզանդիոնի, եւ Վահրամ Ե. պարսից թագաւորը բաժնեցին իրարու մէջ Հայաստանը: Հայերը հոգեկան եւ մշակութային միութիւն ստեղծեցին պաշտպանուելու համար օտարացումի դէմ. Վռամշապուհ թագաւորի օրով՝ Մեծն Սահակ եւ Հանճարեղ Մեսրոպ գրոց գիւտով գործեցին այդ հրաշքը:

451ին Յազկերտ Բ. պարսից թագաւորը՝ այս անգամ, որոշեց բոլոր միջոցներ ձեռք առնել՝ Հայերը Պարսիկին հետ ձուլելու: Հայերը՝ ժողովուրդ, եկեղեցի, իշխաններ եւ անոնց բանակները՝ զէնք առին այս անգամ պաշտպանուելու համար:

«ԱՒԱՐԱՅՐԻ» ճակատամա՛րտը: Պանծալի նահատակներուն սուրբ արիւնը յաղթանակեց. համոզուեցան Պարսիկները որ՝ կարելի չէր Հայերը իրենց կրօնքէն եւ ազգութենէն բաժնել:

Գրոց գիւտէն, Աւարայրի հերոսամարտէն եւ Սարդարապատէն մինչեւ այսօր՝ կարմիր եւ սպիտակ ջարդերու ճամբան քալելով, տասնըվեց դարերէ ի վեր հազար մահուան ժխորներէն հազար անգամ վերածնած՝ կ'ապրի հայ ժողովուրդը, հայ հայրենիքը, եւ պիտի ապրի յաւիտեան:

Վարժարանի քաղաքային տեսուչ, Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, ֆրանսերէն լեզուով խօսքը ուղղեց ներկաներուն եւ փառաբանեց հայ ժողովուրդի հազարամեայ մշակոյթը եւ գեղեցիկ լեզուն: Յորդորեց երիտասարդները որ՝ լաւ սորվին եւ սիրեն իրենց մայրենի հարուստ լեզուն: « Հայերէն լեզուն որ՝ եւրոպական լեզու մըն է, ըսաւ, եւրոպական ուրիշ լեզուներու շարքին ամէնէն հարուստ եւ կատարելներէն մէկն է »:

Խոր տպաւորութիւն թողուց երիտասարդ ունկնդիրներու վրայ երբ փրոֆեսէօրը խոստովանեցաւ որ Ֆրանսացի ըլլալով հանդերձ մեծապէս սիրած է եւ մեծ ջանքերով եւ աշխատանքով սորված է հայերէն լեզուն եւ մշակոյթը. հայերէնով յաջողած է կեանքը, հայերէնը տուած է իրեն կեանքի մեծագոյն գոհունակութիւնը:

« Դուք, ըսաւ, որ Հայ էք, աւելի դիւրաւ պէտք է սորվիք եւ տիրանաք ու շատ սիրէք ձեր մայրենին՝ եւ ձեր հայրերուն ստեղծած մշակոյթով պարծենաք աշխարհին դիմաց »:

« Լուեց, ամպերը եկան » եւ « Երբոր բացուին դռներն յուսոյ » ազգային երգերու ունկնդրութեամբ փակուեցաւ հանդէսը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱԶԻ ՇՏԵՄԱՐԱՆ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Հեղուկ կազի մեծ շտեմարան մը ստեղծուած է Երեւանի շրջակայքը՝ նախկին աղահանքին վայրը: Հոն վերջ գտած է արեւմտեան գերմանական (Տիւսէլտորֆ) « Սիլամիթ – Ինտուկազ » ձեռնարկութեան սարքաւորումներու ագուցումը, նախատեսուած՝ պիւթանը օդին հետ խառնելու համար: Շտեմարանը կառուցուած է խորհրդային մասնագէտներու կողմէ, գլխաւորութեամբ ճարտարագէտ Վիկտոր Տէր-Ղեւոնդեանի, որ նման սարքաւորումներու կառուցման մէջ մեծ փորձառութիւն ունի: Վ. Տէր-Ղեւոնդեան ծնած եւ բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած է Ուկրանիա:

×

ԵՐԱԺԻՇՏ Գ. ՀԱԽԻՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Գրիգոր Հախինեան ներկայիս կ'աշխատի երաժշտական նոր գործի մը վրայ, որ պիտի կոչուի « Զօն » եւ սահմանուած է երգչախումբի, պաս մեներգիչի եւ սենֆոնիք նուագախումբի համար: Ասոր զուգահեռ երաժիշտը կը գրէ « Մանկական ալբոմ » մը թաւջութակի եւ դաշնակի համար: Մօտ ատենէն կը սկսի նաեւ գրել իր 4րդ համանուագը:

×

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՇԷՆՔԵՐՈՒ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Երեւանի Զէյթուն թաղամասին մէջ 600 հոգիի համար նախատեսուած ուսանողական շէնքերու կառուցումը վերջ գտած է: Այս ձեւով ամբողջացած է այդ շրջանի ուսանողական աւանի համադրոյթը: Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութիւնը յայտնած է, որ այս տարի կը կառուցուին նաեւ Նորքի շրջանի բազմայարկ ուսանողական շէնքը, Երեւանի, այլ քաղաքներու եւ շրջանային կեդրոններու բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ուսումնական, բնակելի եւ մարզական շինութիւնները:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Որքան աւելի կը մեծնար Ջէյնապն ու անոր հասակին, ձայնին, դէմքին, աչքերուն մէջ մօր յատկանիշները կը կազմուէին, այնքան աւելի հօրեղբօր կինը կ'աճէր զայն:

Ջէյնապ այդ էր որ կ'ուզէր ըսել Մարտիկին:

– Որ ըսեմ, Մարտիկ, մաստակ բերել չես մոռնար, հա՞:

– Որ ըսես, Բերդակէն կը բերեմ շաբոյ մը մաստակ: Քեզ համար կը բռնեմ ողջ եղնիկ մը,– ըսաւ Մարտիկ:

– Փոքրիկ եղնիկ մը, փոքրիկ եղնիկ մը, որ երբ կանչեմ իմ ետեւէն գայ, փոքրիկ սիրուն եղնիկ մը,- ձայն ձգեց Ջէյնապ այնքա՜ն ուրախ:

Ջէյնապ շատ տեսած էր եղնիկներ ձորին մէջ: Տեսած էր անոնց հետ քալող, արեւէն ու տարածութենէն շուարած ձագերը փոքրիկ: Ան նոյնիսկ փորձած էր անոնց ետեւէն վազել: Նոյնիսկ չէր կրցած բռնել խոշոր կաքաւները, որ փըրփըռան թեւերով ճիշդ իր ոտքին քովէն կ'ելլէին յանկարծ:

Ինչքա՞ն կ'ուզէր եղնիկի ձագ մը ունենալ: Կարծես սպասեց որ Մարտիկը գար ու ըսեր իրեն՝ «քեզ համար կը բռնեմ ողջ եղնիկ մը»:

Մարտիկ խոստացաւ եղնիկ մը Ջէյնապի համար, որովհետեւ որքան կը դիտէր անոր դէմքը, կը տեսնէր եղնիկին մը շնորհալի քնքշութիւնը ու կաքաւի մը գեղեցիկ վայրենութիւնը:

Ու Ջէյնապ եղնիկի մը պէս քնքուշ, կաքաւի պէս վայրի՝ մօտեցաւ Մարտիկին, ցուցնելու աստիճան բռնեց անոր կապոյտ օղը ու ականջին փսփսաց կամաց.

– Գիտե՞ս, իմ մայրը Հայ եղած է...

Մարտիկ զգաց իր ականջին Ջէյնապի շունչը, վարսէն փունջ մը իր վզին վըրայ ու բռնեց անոր այն թեւը, որ իր ականջին յուլունքը առած էր իր մատներուն մէջ: Անոնք պահ մը միայն նայեցան իրարու աչքերուն մէջ: Ջէյնապ, իր պարտութիւնը ծածկելու համար միայն, աւելցուց կարճ լռութենէ մը յետոյ.

– Սրինգդ չմոռնաս քարին վրայ:

Արեւը կ'իջնէր լեռներուն վրայ:

×

– Ի՞նչ կայ, չկայ,– հարցուց տիրացուն երեսփոխին, որ ճամբուն վրայ կեցած կը սպասէր Մարտիկին:

– Էդ տղան տանիա չեկաւ: Մինչեւ էս ատենը այծերը դուրս պահած չէր, այծերը պիտի կթուէին:

Մարտիկ իր այծերով գիւղ մտաւ, երբ մութը իջած էր ճամբաներուն վրայ:

– Ո՞ւր մնացիր, Մարտիկ:

– Հա, ուշ մնացի, այծերը հեռու տեղ տարած էի, մէկէն նայեցայ՝ արեւը լերան ետեւ շրջուած էր:

Մարտիկ ճիշդ էր, երկուքն ալ մոռցած էին նոյնիսկ արեւը, երբ Ջէյնապ հէքեաթի մը պէս կը պատմէր հօր ըսպանութիւնը ու իր մօր փախուստին մանրամասնութիւնները:

Մարտիկ, ամէն անգամ որ տունէն ներս կը մտնէր, կը սիրէր բարկացնել հօրաքոյրը ու բարկութեան մէջ խնդացնել յաճախ: Կը սիրէր պահել սպիտակ այծի փոսթը, որուն վրայ հօրաքոյրը իր իրիկնային աղօթքը կ'ընէր: Հօրաքոյրի գուրգուրոտ բարկութիւնը տան չէնութիւն էր: Մարտիկ իր հօրաքոյրին կ'ըսէր յաճախ.

– Եկուր քեզ Երուսաղէմ տանիմ, էնպէս, ուսերուս վրայ նստէ: Շատ չէ, երկու ամիսէն Երուսաղէմ կը հասցնեմ:

Գիւղացիներուն համար Մարտիկը ծանըր ու լռակեաց տղան էր, իսկ տան մէջ հօրքոյրին հետ կը սիրէր կատակներ ընել: Դրացիները կը սիրէին Մարտիկը իր այնքան չէն ու ազնուական բնաւորութեամբ:

(Շար.– 26)

Fonds A.R.A.M

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՄՈՒՆՔ
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Կիրակի, Մարտ 9, ժամը ճիշդ 17ին
հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝
ԺԻՐԱՅՐ ԲԱԲԱՋԵԱՆ
վկայուած Երեւանի Գեղարուեստա-թատերական հիմնարկէն
եւ ՆՈՐԱ ԷՔՍԵՐՃԵԱՆ-ԲԱԲԱՋԵԱՆ
կը ներկայացնեն հատուածներ Պեռնար Շոյի, Վահան Թէքէեանի, Սաչա Կիթրիի, Շահան Շահնուրի, Յովհ. Թումանեանի, Երուանդ Օտեանի, Շէյքսփիրի եւ Խօժէն Լապիշի գործերէն
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 25 փր.

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Պ. Պ. Գ. Պոռոյեան, Տ. Խաչատուրեան, Յ. Թէրզեան, Կ. Մակէսեան, Ա. Դանիէլեան, Մ. Օֆլազ, Հ. Թադէոսեան, Ժ. Թէրզեան, Ռ. Ստեփանեան, Տ. Պէյեան, Տիկիններ Մ. Շահինեան, Ս. Թովմասեան եւ Արմուտեան 100ական: Լիոնահայ Կապ. Խաչը Մանուկներու տօնին առթիւ՝ 500 դպրոցին եւ Զորեքշաբթի օրուան աշակերտներու ճաշ մը: Պր. Ն. Յակոբեան 50, Տիկ. Ա. Ալթունեան 25 եւ Տիկ. Ա. Խաչատուրեան 20: Մարկոս Պաղտասարեանի մահուան առթիւ՝ փ. ծ.ի Ն. Յակոբեան 50, Լա Սիոթայէն Պր. Եղիազարեան՝ Տիկ. Մկրտիչեանի մահուան առթիւ 100: Միչէլ Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Պոլէնէն Պ. Առաքելեան և զաւակները500: Ց. Փափազեան 500 եկեղեցիին եւ Պր. Ն. Փափազեան 500 դպրոցին: Նազար Ուզունեանի մահուան առթիւ՝ այրի Տիկ. Ուզունեան եւ զաւակները 1500: Փոխան ծղկ.ի Ճ. Պահատուրեան 500 Փարիզի Հայ Ուս. Օգն. Միութեան: Կ. Քէլէքեան 250, Ա. Օհաննէսեան 250, Վ. Գիթապճեան 200ական դպրոցին եւ եկեղեցիին: Ծննդեան տօներու առթիւ Ճ. Պահատուրեան 500 Ազք.ին, Տիկ. Գէորգեան 100 Ազք.ին եւ Ա. Դանիէլեան 100 Ազք.ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Միսաք Միրզէ (Ղազարեան) իր զաւակները, իր ազգականներով եւ բարեկամներով խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով, նամակով եւ հեռախօսով մասնակից եղան իրենց մեծ սուգին

ԱՐՏԵՄԻՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ «Յառաջ»ին, Հ. Յ. Դ. «Հրաչ Փափազեան» կոմիտէին, Դաւիթ եպիսկոպոսին, քահանայ հօր, տեղւոյն Ազգ. Վարչութեան, Դպրաց Դասուն նոյնպէս Փարիզի, Մարսէյլի եւ Միջին Ֆրանսայի տարեց եւ երիտասարդ ընկերներուն որ գովելի նախաձեռնութեամբ նեցուկ կանգնեցան իրենց, մասամբ մեղմելու համար իրենց խոր կսկիծը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ, ի նպաստ վարժարանի սանուհիներուն, Շաբաթ, Մարտ 22 ժամը 9ին Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Զավ, Մարսէյլ, մասնակցութեամբ Քոչարի նուագախումբին:

Տաք մթնոլորտ, հաճելի անակնկալներ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան գրասենեակը՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝ 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ բաց է ամէն Չորեքշաբթի ժամը 15էն 18:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

ՄԱՐՏ 1էՆ ՍԿՍԵԱԼ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հեռաձայնի նոր թիւն է 381-01-72

Commémoration du 24 Avril

voyage en arménie

(du 21 avril au 6 mai)
Organisé par SEVAN-VOYAGES et SABERATOURS
Accompagné par V. Sarkissian
Départs par avion de : MARSEILLE — LYON — PARIS

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Սեւան-վօյաժի եւ Սապէրաթուրի կողմէ:
ԱՊՐԻԼ 21էՆ. ՄԱՅԻՍ 6
Ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Renseignements et inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԽՈՒՌՆԵՐԱՄ ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՎԱՅԵԼԵԼ ՀԱՅ ԵՐԳԸ

**Palais des Congrès
LYON**

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 15.30ին
կազմակերպութեամբ
Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան
ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
(Մարսէյլէն, 110 անդամներով)
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Ժիւլիէթ Եըլմազեանի
ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝ Կոմիտաս, Եկմալեան, Բաբաջանեան, Պոամս, Շուպէրթ, Պարթեւեան, Ասլանեանց
Տոմսերու համար դիմել՝
Maison Arménienne
40, Rue d'Arménie, Tél. 860-47-18
Restaurant TAMAR
5, Rue Ferrandière, Tél. 842-20-24
PATEGAB
152 bis. Rue Moncey, Tél. 860-10-38

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երրեակ հայ արուեստագէտներու: Կիրակի, Մարտ 9 ժամը 13ին:

×

Trio Arménien

Երգ Այտա Յարութիւնեան
Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան
Կիթառ եւ տավուլ Արթօ Փեհլիվանեան
Սիրայօժար մասնակցութեամբ
Սթելլա Պագըրճեանի (պար)
HOTEL ARCADE
2, Rue Cambronne — Paris 15e
Սեղանները ապահովելու համար՝
հեռաձայնել 533.06.31 եւ 206.42.50
Մուտք եւ ճաշագին 100 Ֆ.

o u v e r t u r e

lundi 3 mars

TRAITEUR - SANDWICHES - EPICERIE
avec spécialites libanaises

CHEZ HAROUT

18, RUE DE CHABROL, 75010 PARIS TEL. 246 30 18

pour la première fois en France

DOM disques

présente en exclusivité
ARKA RECORDS
nouvelles collections de disques arméniens

INTERPRETE	TITRES	REFERENCE
33 tours		
MANUEL	TEARS OF HAPPINESS	
HAROUT	OOUR EYIR AHSTVATS	1976
HAROUT	BALLAD HAYRENYATZ	A. K. 140
ADISS HARMANDYAN	EREVANI METCH	A. K. 168
MAXIM	MIAYN KEZ SIRETZI	A. K. 154
MAXIM	NAVAVAR	A. K. 156
MAXIM	KAROUN YES INTZ HAMAR	A. K. 158
ANTRANIG MATOSSIAN	SIRO GRAGNER	A. K. 162
ARDASHES SEMERDJIAN	GANK AR AREV	A. K. 166
LEVON KATERJIAN	HYE HEROSNERIN	A. K. 150
ADISS HARMANDYAN	KAROUN KAROUN	A. K. 152
ARSHAK KHENTIRIAN	ARM. COUNTRY DANCES	A. K. 1002
33 tours double-albums		
RAFFI HAGOPIAN	VERATARTZIR	A. Y. 170
PAUL BAGHDADLIAN	SIROUM YEM KEZ	A. K. 172-74

Disques DOM 4-6, rue du Donjon 94300 Vincennes
✲ EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE

A L'OCCASION DE LA PARUTION

d',, ARMENIE 1900 ''

d'YVES TERNON
et
J. C. KEBABDJIAN
aux Editions ASTRID
LA LIBRAIRIE H. SAMUELIAN
ORGANISE DU 25 FEVRIER AU 10 MARS

une quinzaine promotionnelle pour cet ouvrage

Librairie Orientale H. Samuelian
51, Rue Monsieur-le-Prince
75006 Paris — Tél. 326-88-65
Fermé le Samedi après-midi

En vente également :
Librairie Palouyan
Le Petit Prince, 121 Bd. St. Michel
Lyon : Librairie-Expérience, 6 Rue Petit-David
Décines : Maison de la Presse
Grenoble : Librairie Massis, 70 Cours Berriat
et dans les libraries de :
Valence, Romans, Vienne, Aix-en-Provence, Marseille, Reims, etc.

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
2
DIMANCHE
2 MARS
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.593 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.593

ԱՆՑԵԱԼԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐՈՒ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

Հին կամ նոր երեւոյթներ կը չարունակեն հաստատել նոյն բանը,— ժողովուրդ մըն ենք («ազգ» մը, եթէ լաւատես էք) որ կը նախընտրէ առասպելներով օրօրուիլ կամ միթերով եւ կարգախօսքերով սփոփուիլ։ Մեր յաճախ այրած սըրտի մխիթարանքը սորված ենք փնտռել ամէն տեղ՝ բայց ճշմարտութենէն, որ գուցէ շատ դառն է ու անտանելի, անհանդուրժելի։

Փաստը կը տեսնենք քիչ մը ամէն տեղ։ Մեր գրականութիւնը ամէն փախուստի համբայ ու անել կը հետախուզէ, որպէսզի կարենայ խուսափիլ մեր իրականութենէն, որպէսզի կարենայ մերժել մեր կեանքը։ Երբ «կեանքը մերժելու» մասին կը խօսիմ, չեմ ուզեր ըսել թէ մեր առօրեայի մակերեսայինը, անոր «կահ-կարասին» չեն նկարագրուիր։ Սակայն մեր կեանքը լրջօրէն ընդունիլ մեր գրականութեան մէջ՝ պիտի նշանակէր զայն վերստեղծել գրականութեան յատուկ միջոցներով։ Պիտի նշանակէր ընդգծել մեր լեզուի կամ լեզուներու տագնապը, հաւատարմօրէն ներկայացնել մեր մտքերուն մէջ պայքարող հակասական գաղափարներու դրոյթը եւ կամ՝ նոյնքա՛ն

Գրեց՝
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

հաւատարմօրէն ներկայացնել նեխող բըլիշէներու աղքատութն ու մտածումի չըգոյութեան թողած պարապը՝ որոշ շըրջանակներու մէջ։

Մեր կեանքը ընդունիլ մեր փորձագրութեան մէջ՝ մեզմէ պիտի պահանջէր օտարի «մերժումի» կամ համադրումի փորձ։ Երբ նման տողեր կը գրեմ, անկասկած թութակի նման կը կրկնեմ հաստատումներ՝ զորս վերջերս գրի առած են ուրիշներ, մեր մամուլի մէջ գրեթէ ամէն տեղ, ուր առողջ մտածումը տեղ կը գտնէ երբեմն,— «Յառաջ»ի ու «Ազդակ»ի էջերուն մէջ։ Եթէ ես ինքզինքս կ՚արտօնեմ նման կրկնութիւն, պատճառը այն է որ մեր փոքր ածուին մէջ շատ փոքր ակօս մը կը մնայ իսկական փորձագրութիւնը՝ որուն պարտականութիւնն է գիտակցութիւններու եւ յարափոփոխ ընկերային իրականութիւններու յարաբերութիւնները վերարտադրել եւ քննութեան ենթարկել։

Սփիւռքահայ մամլոյ սեւ-ու-ճերմակ տարածքին վրայ քանի՜ անգամ գտած էք, ըսենք՝ անցեալ տարուան ընթացքին, լուրջ փորձագրութիւն՝ որ մտածուած տեսանկիւնէ մը կը ներկայացնէ ու կը քննէ անհատ - հաւաքականութեան կապը, իր ամէնօրեայ վերիվայրումներով։ Մեր առօրեան լրջօրէն նկարագրել չի՛ նշանակեր հանդէսի մասին թղթակցութիւն գրել, չեշտելով թէ ո՞ր բանախօսը քանի՜ վայրկեան ծափահարուեցաւ։ Մամլոյ փորձագրութիւնը թղթակցութեան եւ գիտակից խորհրդածութեան խառնուրդն է, խառնուրդ մը՝ որ կը պակսի անոր էջերէն։

Չեմ ուզեր սխալ հասկցուիլ։ Թղթակցութիւնը չեմ արհամարհեր։ Ամէն յառաջացած մշակոյթի մէջ, գրութիւնը կը չերտաւորուի, բազմաթիւ խաւեր կ՚ունենայ։ Թղթակցութիւնները առօրեայի օրագրութիւն են, իսկ մեր մամուլի հաւաքածոները՝ ժամանակագրական տոմար։ Սակայն չի բաւեր ազգային տօներ նշել, հանդէսներ եւ այս կամ այն բարերարին ի պատիւ սարքուած խնջոյքներ նկարագրել։

Ի վերջոյ մեր իսկական առօրեայի ճշմարտախօս նկարագրութեան պարապն է որ կը զգանք քիչ մը ամէն տեղ,— մեր գրականութեան, փորձագրութեան եւ մամլոյ թղթակցութիւններուն մէջ։ Մեր տագնապը ի վերջոյ տեսակ մը հաղորդակցութեան տագնապ է։ Վերջապէս մեր հաւաքական կեանքը (ո՞ւր մնաց մեր անհատական կեանքը) մանրամասնօրէն նկարագրուած հանդէսներէ չի բաղկանար միայն։

Ո՞ւր, ո՞ր հայերէն գրութեան մէջ կարելի պիտի ըլլար գտնել լուրջ տեսանկիւնէ ներկայացուած ու հաւատարիմ պատկերը՝ մեր վերջին տասնամեակի հաւաքական կեանքին։ Զանազան պատճառներով, երբեմն հասկնալի, կուսակցական թերթերը կը ներկայացնեն Պէյրութ մը՝ որ հերոս է կամ զոհ, կարծես հերոս - մարտիրոս մաշած երկուութենէն անդին ոչինչ պատահած է հոն՝ վերջին տասնամեակին։ Բարեբախտաբար վերջերս սկսած է գրի առնուիլ գրականութիւն մը, որ ճշմարտախօս եւ լուրջ է՝ Լիբանանի իրականութեան մասին (տե՛ս Յ. Քիւրքճեանի արժեւորումը՝ այս գրականութեան մասին, «Յառաջ», 1979, Նոյ. 20, 21, 22)։

Ուրեմն, երբեմն կարելի է գտնել գրութիւններ, որոնք չեն վարանիր լրջօրէն պայքարիլ մեր առօրեային հետ, ու անկեղծօրէն ներկայացնել այդ պայքարը։ Ներկա-յացնել է բայց, ճերկա՛յ ընել։ Մեր անցեալն ալ գրեթէ երբեք չի ներկայացուիր մեզի՝ առանց առասպելի, առանց միթի, առանց քողարկումի։ Կարծես տարածուած է դաւ մը, որ կ՚ուզէ մեր անցեալն ալ, մեր ներկային պէս, չմտածուած քլիշէներու եւ պատկերներու վերածել։ Արդէն երկու անդիտակից ճիգերը կարելի չէ անջատել իրարմէ,— ներկային մակերեսայնօրէն մօտենալ՝ կը պահանջէ անցեալը մակերեսայնօրէն ներկայացնել։ Մէկ կեղծիքը միւսը կ՚ենթադրէ։ Եթէ ես այս գրութեան առաջին մասը յատկացուցի քիչ մը շատ ընդհանուր բնոյթ ունեցող հաստատումներու՝ ներկայի՛ մասին, այդ ըրի՝ որպէս «ներածական»։ Կ՚ուզեմ երթալ մեր առասպելական անցեալին, վերաքննելու համար մեր սիրած, կարելի է ըսել թէ՛ մեր, թէ՛ ալ որոշ օտար Քրիստոնեաներու նախընտրած մէկ առասպելը,— Նոյեան Տապանի եւ Արարատի հարցը։ Պիտի ուզէի որ նման կարճ փորձ ըլլար սկիզբը՝ պատմական առասպելներու քննարկումին։ Բոլորովին նոր բան պիտի չըլլա՛ր այսպիսի մօտեցում, քանի որ Վարդանանց ու Եղիշէի մասին նման փորձ եղած է արդէն։ Նոյնպէս՝ ուրիշներ։ Սակայն ինծի կը թուի թէ մեր ժողովուրդին մատչելի ձեւով, մեր մամլոյ մէջ տեղի չէ ունեցած մեր անցեալի առասպելներու քննարկում, սիսթեմաթիք ձեւով։ Առաջին (եւ կարճ) փորձ մը՝ իմ կողմէս։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

à la Bibliothèque Nationale

MANUSCRITS ILLUSTRÉS du poète RENÉ CHAR

Vient de s'ouvrir à la Bibliothèque Nationale (58, rue de Richelieu, Paris 1er), et ce jusqu'au 30 mars prochain, une magnifique exposition intitulée « René Char : manuscrits enluminés par des peintres du 20e siècle ».

René Char, qui est l'un des plus importants poètes français de ce siècle, a eu l'idée dès l'année 1948, de demander à des peintres amis d'illustrer les manuscrits de ses poèmes, de les « enluminer » (pratique très ancienne, soudain remise à l'honneur). René Char a, au fil des années, rassemblé autour de son œuvre toute de fureur et de mystère, un grand nombre de peintres qui font d'ores et déjà partie de l'histoire de l'art moderne, qu'il s'agisse de Picasso, Braque, Matisse, Fernand Léger, Jacques Villar, Hans Arp, Giacometti, Max Ernst, Nicolas de Staël. Tous ces peintres ont aujourd'hui disparu, mais ils demeurent les « alliés substantiels » du poète. Imprégnés du texte de Char, ils se sont efforcés d'y adhérer par le biais de gouaches, d'aquarelles, de lavis ou d'encres qui sont autant d'accompagnements lumineux et complices.

En trente années (de 1948 à 1978), René Char a été illustré par vingt-sept artistes. Aux quelques noms prestigieux déjà cités, il convient d'ajouter ceux de Louis Fernandez, de Victor Braune, de Joseph Sima, de Henri Laurens. Mais il faut aussi s'acheminer vers les peintres vivants qui font escorte à l'œuvre de Char et qui prouvent l'intérêt du poète pour des artistes qui, loin d'être des aînés, sont ses exacts contemporains ou même ses cadets.

Parmi ses exacts contemporains, ou presque (René Char est né en 1907 à l'Isle-sur-Sorgue, dans le Vaucluse), il faut compter Jean Miro, Wifredo Lam, Maria Helena Vieina da Silva, Arpad Szanes dont la richesse des œuvres n'a plus à être célébrée. Les suivent de beaux artistes comme Jesse Reichek, Boyan, Denise Esteban qui, sans avoir atteint à la notoriété, ont du moins eu l'occasion de révéler leurs œuvres à maintes reprises dans des expositions.

La surprise vient enfin des deux artistes sur qui s'achève l'exposition : la très jeune Janine Rebourg, née en 1954, l'année même où Henri Matisse s'éteignait, et surtout Marguerite Leuwers. Cette dernière, qui est née à Paris en 1942, n'est nullement d'ascendance flamande, comme son nom pourrait le laisser supposer. Elle est née dans une famille arménienne dont les membres ont réussi à fuir les actroces massacres turcs de 1915. Très jeune attirée par la peinture, éblouie par plusieurs visites dans les musées de Bruxelles et au Louvre, elle décide de se consacrer à cet art, ce qui ne l'empêche pas de faire des études littéraires à la Sorbonne et de traduire en français plusieurs poètes arméniens comme Varoujan, Siamanto et Tcharentz. Elle rédige d'ailleurs en 1969 le texte consacré à « la littérature arménienne des 19e et 20e siècle » pour l'*Encyclopédia Universalis*.

par Daniel LEUWERS

La découverte du Vaucluse en 1970 et la rencontre de René Char viennent stimuler sa création picturale. Elle élit alors domicile, chaque été, en Prieuré Saint-Maurice de Venasque qui devient son lieu d'inspiration privilégié. C'est là qu'elle réalise en 1975 une série de gouaches illustrant des poèmes de René Char. Six de ces gouaches sont exposées à la Bibliothèque Nationale, qui, épousant à merveille le texte de Char, expriment une sorte d'éclatement retenu ou de « sérénité crispée » — pour reprendre une formule du poète lui-même. Ces gouaches de grand format sont, dans leurs nuances et leurs sensibilité acérée, caractéristiques de l'art de Marguerite Leuwers qui, en 1976, a illustré un nouveau manuscrit de René Char et fait une exposition rue de Seine à Paris. Une nouvelle exposition devrait être l'occasion pour Marguerite Leuwers de montrer ses travaux les plus récents : gouaches, aquarelles, quelques « huiles », et une série de dessins.

Deux des gouaches de Marguerite Leuwers sont reproduites — hélas, sans couleurs — dans le magnifique catalogue confectionné par les responsables de la Bibliothèque Nationale et qui est une véritable anthologie de l'art moderne.

Une exposition à ne pas manquer.

ÉVADNÉ

L'été et notre vie étions d'un seul tenant
La campagne mangeait la couleur de ta jupe odorante
Avidité et contrainte s'étaient réconciliées
Le château de Maubec s'enfonçait dans l'argile
Bientôt s'effondrerait le roulis de sa lyre
Le violence des plantes nous faisait vaciller
Un corbeau rameur sombre déviant de l'escadre
Sur le muet silex de midi écartelé
Accompagnait notre entente aux mouvements tendres
La faucille partout devait se reposer
Notre rareté commençait un règne
(Le vent insomnieux qui nous ride la paupière
En tournant chaque nuit la page consentie
Veut que chaque part de toi que je retienne
Soit étendue à un pays d'âge affamé et de larmier géant)

C'était au début d'adorables années
La terre nous aimait un peu je me souviens.

RENÉ CHAR
(Seuls demeurent, éd. Gallimard, 1945)

Fonds A.R.A.M

rencontre avec Serge Paradjanov

N.D.L.R. — Après sa parution — quelque peu mutilée — dans « Le Monde » du 27 Janvier, l'auteur de l'article H. Anassian nous a remis le texte intégral de sa « Rencontre avec Paradjanov ».

A l'origine de ce texte, des gens qui ont voulu tout simplement rencontrer Serge Paradjanov. L'homme, le cinéaste dont l'œuvre les avait bouleversés et passionnés. L'Arménien, dont le premier film à sujet arménien «Couleur de la Grenade» avait été interdit en URSS. Le prisonnier relâché dont aucune nouvelle ne parvenait depuis sa libération.

Nous savions que la rencontre serait émouvante, et nous avions prévu d'en faire partager les péripéties à nos amis, à ceux qui avaient comme nous des raisons de s'intéresser au destin de Paradjanov. Cependant, nous avons vite compris que ce que nous réservions à la stricte intimité de notre entourage se devait de devenir public : dès notre arrivée, Paradjanov nous interpellait. Nous n'avions plus le droit de taire le fait que cet homme a réellement demandé notre aide.

Nous avons écouté avec passion ce qu'il disait de lui, du cinéma, de l'art, de la vie en camp, de l'Occident et de ses rêves. Nous en rendons compte ici.

La rencontre

Tiflis. Le regard se laisse capter par les charmes des rues de la vieille ville où règne un silence apaisant. Après un parcours sinueux à travers un dédale de maisons enchevêtrées, nous voici au pied d'un curieux balcon. En haut d'un étroit escalier en fer, Paradjanov est assis, seul, immobile. Un grand sourire barbu nous accueille.

« Ah ! Vous venez de France ?... Vous êtes venus pour m'amener avec vous ! »

Nous entrons dans une petite chambre, sombre et inconfortable. Sur les murs, des gravures, des peintures, des photographies, des broderies... un taudis signé Paradjanov. Il vit là, dans ce décor d'images et de couleurs. Il range la table, s'inquiète de nous recevoir aussi mal.

« Hélas ! Il n'y a pas de fruits sur la table. Je n'ai pas d'eau ici, c'est une ancienne cuisine transformée ».

— « Avez-vous vu toutes les merveilles de cette ville ? Avez-vous visité les tombeaux des rois, les galeries de peinture ? Je vous y mènerai ».

— « Nous sommes venus vous voir ».

—« Moi ? ». Il s'étonne ; rit.

Paradjanov comprend l'arménien, mais le parle peu. Il nous demande plusieurs fois si nous sommes de « vrais » Arméniens, passe d'un sujet à l'autre, nous parle de sa voisine qui aurait pu faire une grande carrière de théâtre. Son regard est vif, et son visage très mobile. Les inquiétudes que nous avions sur la santé sont vite dissipées. Il a l'air en parfaite forme physique.

Au bout de quelques minutes, il se relève pour nous entraîner sur le balcon :

— « On ne me laisse pas travailler, alors je fais des bêtises ». La « bêtise » est une fresque, très colorée, faite de bouts d'étoffes, de papiers et d'objets divers. Il l'appelle « Danse du Zankezour » (1). Elle représente un homme et une femme très stylisés en costume traditionnel.

«Couleur de la grenade» La censure, la prison

— « Votre film « Couleur de la Grenade » (2), que nous avons vu plusieurs fois en France, nous a beaucoup marqué. Au-delà de la beauté des images, nous avons été frappés par la forme, le langage cinématographique que vous avez inventé, ainsi que la manière dont vous traitez la vie de Sayat-Nova » (3).

— « Je tenais beaucoup à faire ce film. Il représente pour moi une œuvre achevée, le film idéal sur la vie de Sayat-Nova. Mais il a été coupé, trafiqué, refait... Je ne veux plus en entendre parler ! Ce n'est plus mon œuvre. Je n'ai d'ailleurs jamais vu le film dans sa nouvelle version, il ne m'intéresse plus, je ne sais même pas ce qui a été coupé. Lorsque j'ai voulu tourner sur Sayat-Nova les Arméniens se sont d'abord méfiés de moi. Je suis né en Géorgie, j'ai vécu à Kiev, ma femme était étrangère... Armenfilm (4) accepta mon projet, m'aida à le réaliser, et l'œuvre terminée les séduisit. Mais Moscou la rejeta telle qu'elle était et demanda des modifications. J'ai refusé de faire moi-même ce travail. Finalement « Couleur de la Grenade » fut projeté à Erévan pendant une quinzaine de jours. Le public s'est précipité pour le voir, croyant y retrouver de simples images sur Sayat-Nova. Il ne pouvait qu'être déçu ! Le film fut retiré de la projection, puis interdit. Armenfilm est ainsi resté en dette envers Moscou, qui avait financé l'œuvre, et cela m'ennue beaucoup ».

« Les intellectuels arméniens. cinéastes, peintres ou poètes, ont défendu le film avec ardeur. Ils se sont démenés, mais n'ont rien pu faire. Par la suite, lorsque les ennuis personnels ont commencé, ils ont de nouveau pris ma défense, sans succès ».

— « Mais pourquoi tant de problèmes pour ce film ? »

— « On m'a d'abord accusé d'avoir fait un film d'esthète. Ils ont dit que c'était un film sur Dieu ». (Il hausse les épaules). « Ils ne comprennent rien. Dieu c'est le peuple ».

— « Savez-vous pourquoi vous avez été arrêté ? »

— « Je ne comprends pas. Je suis indésirable. Je dérange tout le monde. On m'avait déjà arrêté une première fois en Ukraine. On m'avait accusé d'être un nationaliste ukrainien parce que j'avais refusé de doubler un film en russe — ce doublage aurait avili et vulgarisé le sens des mots, détourné la force des images. D'ailleurs à cette occasion, les Ukrainiens ont essayé de m'exploiter. Ils ont prétendu que je défendais leur ethnographie et leur langue. Ils m'ont acclamé parce que mon fils fréquentait une école ukrainienne. Tous mes problèmes ont commencé à cette époque. L'ancien président ukrainien était mon ami. Quand il a été limogé, tous ses amis ont été inquiétés, menacés... »

« Après le tournage de « Couleur de la Grenade », je suis retourné à Kiev, auprès de mon fils malade. Ils en ont profité pour m'arrêter. Ils m'ont accablé avec une hargne exemplaire. Sachez que je ne suis pas un dissident, et que je me sens propre ! »

« Pour l'accusation, j'ai été criminel, voleur, anti-soviétique... Ils ont même cherché de l'or dans les profondeurs de mon corps. Puis ils m'ont collé l'homosexualité, et m'ont jugé sur ce « délit ». J'ai violé un membre du Parti. C'est mieux que du Molière : un ministre vient me voir, s'endort, et se réveille avec un mal au cul... J'ai perverti une dame de quatre-gingt ans avec un stylo pornographique... Ils avaient mobilisé six procureurs pour trouver en moi un coupable... « Un an de prison » disaient-ils, « c'est trop peu pour vous, on vous enfermera cinq ans, ce sera assez pour vous exterminer ».

Parajanov parle avec fougue. Très en verve, il manie l'humour et l'ironie. Il parle en toute confiance et sans aucune aigreur. Son récit n'a rien d'une plainte, et son animation reflète plutôt une grande détermination. Il aime raconter, nous prenons plaisir à l'écouter. Il ouvre son album de photos et nous présente sa mère, sa femme, son fils. Tournant une page, il nous montre une photo de groupe prise au camp. on y voit Paradjanov parmi des criminels.

Les années passées au camp

« Ils m'on condamné à la détention en camp en régime sévère. Après mon jugement, ils m'ont promené de prison en prison, car aucune ne voulait d'un « criminel » de ma sorte ».

Ce que Paradjanov nous dit de la vie en camp n'a rien d'un compte-rendu objectif et descriptif. Il a connu la souffrance, physique et morale. Il confirme ce que nous avions appris pendant sa détention, à savoir qu'il a failli perdre la vue et qu'il a été gravement malade. Il a vécu quatre ans d'une vie quotidienne à la fois accablante et fascinante. Il a transformé l'expérience douloureuse en tableaux, en nouvelles, en contes ou en cauchemars. Il est impossible de raconter ici tous ses récits, mais nous osons espérer avec lui qu'ils seront un jour matière à d'autres œuvres...

« On m'a mis en compagnie d'assassins et déclassés de tous genres. Voyez sur la photo, celui-ci a tué et mangé sa mère ; ou là, un groupe d'homosexuels travestis pour le plaisir des officiers de la prison, dans l'espoir d'obtenir quelques cigarettes en échange de cette prestation ».

« Les années de camp sont ce que j'ai vécu de plus important à ce jour. L'isolation est un phénomène extraordinaire. Je pourrais aujourd'hui écrire une thèse sur les problèmes pathologiques qu'elle fait naître. Ma vie sans cette expérience ne serait qu'un mirage. Celui qui n'est pas créateur, peintre, écrivain ou artiste, ne peut rien sortir de cette isolation, d'où les sensations humaines sont exclues, Il faudrait étudier et dire la peur, la jalousie de ces hommes qui ne peuvent jamais partir. Dans ce monde, j'étais un étranger suspect. Les prisonniers pouvaient rester des heures assis sur leurs talons, sans bouger. Moi, je ne tiens pas une minute immobile ! Ils ont cherché à m'exterminer pour cette différence. Ils croyaient que je me moquais d'eux. Pourtant, ils ont fini par m'accepter et m'ont adopté. Je leur en ai voulu de m'avoir battu, blessé, cogné sur la tête ; mais je leur suis reconnaissant de m'avoir fait découvrir un monde. Tous les grands films ne sont qu'une misère à côté de ce qu'est la vie en camp. Si on est poète, on peu créer dans ces conditions. Les prisonniers m'ont procuré du papier ; j'ai écrit cent nouvelles et six scénarios. Je suis devenu leur confesseur ; ils m'ont raconté leurs crimes, leurs amours, leurs relations sexuelles ; ils venaient parler au « philosophe » ; je me suis aperçu que dans certaines conditions, la confession inventée par la religion avait bel et bien une fonction et une vertu. Je pourrais décidément tourner un film à partir de cette expérience, un film sur l'homme animal. Je me souviens d'un prisonnier qui à l'annonce de ma libération m'a dit : « Tu nous regretteras ».

« J'ai peint huit cents tableaux avec du charbon, avec n'importe quoi, j'ai travaillé avec des bouts d'étoffe, des morceaux de toile de jute. Ces tableaux me sont précieux. Il se peut que je me trompe, mais je crois qu'ils ont une grande valeur. J'y tiens énormément. J'aimerais qu'ils soient vus. J'ai appris aux prisonniers à peindre, à dessiner, à faire des collages. Depuis ma libération je reçois des lettres d'eux ; ils se demandent si je ne les ai pas roulés en leur apprenant la valeur du beau... »

« On m'a fait creuser, porter de lourdes charges. Il y a des gens qui savent creuser, d'autres non. On nous faisait creuser comme des chercheurs d'or. J'ai volontairement fait éclater une canalisation d'égoût ; l'odeur était intenable ; on ne pouvait plus creuser. J'ai failli étrangler un brigadier. J'étais insupportable. Un jour, ils ont eu pitié et m'ont donné les travaux plus faciles. J'ai lavé des draps, je pourrais écrire un roman sur le destin des draps. Puis j'ai été balayeur. Un jour on nous a annoncé que tous les Soviétiques devaient travailler avec ardeur et flamme ; alors j'ai mis une ampoule sur mon balai : j'avais un balai éclairant ; j'ai été durement sanctionné. C'est alors que j'ai fait ce dessin qui est parvenu en France, où je balaye sous la Tour Eiffel » (5).

Il raconte quelques unes de ces chroniques réelles... La lutte des prisonniers et les chefs qu'ils se donnent... La rivalité et les aspects qu'elle prend : chacun des chefs élève un rat ou un chat que l'on fera ensuite lutter ; récits de ces batailles où les prisonniers regardent avec fascination les bêtes s'entre-dévorer... La chasse permanente : celle contre les punaises qui menacent de tout envahir, et celle menée par les gardiens contre les chats auxquels les prisonniers s'attachaient ; chats que l'on tuait à coups de fusil ou qu'on jetait vivants dans des brasiers... Le prisonnier drogué qui, lors d'une overdose reçoit un jour du sang d'un gardien compatissant, et qui plus tard fut poussé au suicide par ses camarades, pour laver ce déshonneur.

Paradjanov fait souvent référence à ses œuvres faites en prison : « Si seulement

Fonds A.R.A.M

les autorités officielles s'intéressaient à mes scénarios... Le film « Kalina rouge » aurait pu être un chef-d'œuvre ; il aurait fallu pour cela que son auteur eût porté un costume de criminel ».

« Je voudrais que mes tableaux soient à l'abri. Je ne veux pas les vendre. Je voudrais plutôt les donner, les offrir à ceux qui m'ont défendu, aux amis que j'ai en France... ou à ceux qui ont écrit : « Libérez Paradjanov » dans le métro à Paris ».

Le présent, l'avenir

Paradjanov a été relâché en décembre 1977.

« Je suis sorti du camp un an avant d'avoir accompli la totalité de ma peine. Je crois que je le dois aux initiatives des amis que j'ai en France, notamment d'Aragon. Peu avant ma libération, on m'avait fait savoir qu'on me garderait encore 5 ans parce que je n'avais pas fait amende honorable, que je m'étais fait des amis douteux, que j'étais agressif et que je continuais à porter de provoquantes moustaches de Caucasien ».

« Maintenant je suis libre, mais je ne me sens pas en sécurité ; je vis dans la peur : peur de sortir de chez moi, peur qu'on me vole ou qu'on me brûle les tableaux faits au camp. Ici, tout le monde doit être inscrit et enregistré par rapport à son lieu de travail. Or, on me refuse tout emploi. J'ai proposé des scénarios de film : Armenfim a voulu les réaliser, mais les milieux officiels s'y sont opposés. On peut donc m'arrêter à tout moment, car n'étant pas enregistré, je n'ai pas le droit d'exister, je suis hors-la-loi. Tous les matins, je pars chercher du travail avec les autres déclassés ; quand les gens voient mes diplômes, il ont peur. Bien sûr, je

par

H. ANASSIAN

pourrais vendre des fleurs, mais ce n'est pas mon métier, pourquoi le ferais-je ? »

« Je vis dans cette maison qui appartient à ma famille. Il n'y a pas d'eau et je suis gêné de ne pas pouvoir recevoir plus dignement. Pour survivre, je vends petit à petit tout ce que je possède, tout ce qui me vient de ma famille ; l'argenterie de ma mère, les tableaux qui sont aux murs, les tapis et les broderies qui me restent vont bientôt être vendus. Le jour où je n'aurai plus rien à vendre, j'irai mendier. Je l'ai déjà fait un jour et j'ai ramassé quatre roubles ; avec ça, je peux vivre quatre jours. Les voisins sont très généreux, ils m'aident beaucoup ».

« Les gens ont l'impression que je me prépare à mourir car je distribue tout. Mais je suis déjà un homme mort ! Je ne peux pas vivre sans créer. J'ai encore beaucoup de chose à faire. Je voudrais tourner un films sur Ara Keghetsig (6) ou sur David de Sassoun (7)... En prison, ma vie avait un sens, il y avait une réalité à surmonter. Ma vie présente n'a aucune valeur. Je ne crains pas la mort, mais cette vie-là est pire que la mort ».

« J'ai frappé à toutes les portes. En Arménie beaucoup de gens sont prêts à m aider ; mais quand j'ai rendez-vous avec un ministre, il est obligé de prendre un mois de congé... Bien sûr je connais bien le Catholicos (8), Mais il ne peut rien faire d'autre que de me proposer trois mètres de tissu pour que je me fasse une soutane. Les Arméniens se sont fait trop de torts à eux-mêmes en n'osant pas assez. Il est temps pour eux de sortir de la peur ».

« Aujourd'hui je n'ai plus le choix. Le repos m'est insupportable et je ne peux pas vivre sans travailler. Ici, on m'interdit toute création... Il me faut partir au plus vite. Je voudrais aller en France — ma patrie d'adoption. Seuls les Français à qui je dois déjà beaucoup, peuvent m'aider. Je compte sur eux, car je ne veux pas sortir par des moyens malhonnêtes ».

« Je sais les difficultés qui m'attendent. Je ne suis pas sûr de trouver tout de suite l'inspiration en Occident, et je ne voudrais pas que les Français se figurent que je vais dès mon arrivée produire des films qui feront sensation. Mes racines sont ici, mais, j'insiste, je n'ai pas le choix, je doit partir ».

Il n'était pas question pour nous de le décourager, ni de lui prêcher la soumission en insistant sur les difficultés de l'exil et celles de la création en Europe.

Les problèmes de création en URSS

Paradjanov est très préoccupé par toutes les questions concernant l'art et la création. C'est là un domaine privilégié sur lequel il nous parut particulièrement informé. Rien de ce qui se passe d'artistique en URSS ou ailleurs ne le laisse indifférent. Il aborde le sujet avec une étonnante intuition et ses positions sont très marquées.

« J'ai dans la tête un film sur Grégoire de Narek (9) ; on y trouverait l'ascétisme du poète, l'atmosphère du Moyen-Age arménien, le mystère... La vie de Komitas (10) m'impressionne. Si je devais faire un film sur lui, ce serait un film très court, une sorte de ballade sur un destin, sur une mission. Sa vie est une passion dont la musique est l'accompagnement, l'accomplissement. Le comble de ce qu'il nous a laissé est son portrait ».

« Mais pour que le cinéma soviétique admette de telles œuvres, il faudrait des dizaines d'années. Quant à mes projets sur Ara Keghetsig et David de Sassoun, ils resteront sans doute dans le domaine du rêve... Désormais, il n'y a plus de géants (11)... Ils prétendent que les reconstitutions historiques coûtent cher ; mais on n'a pas besoin pour faire un grand film de bouffonnades mensongères et coûteuses qui ne servent qu'à masquer le vide des personnages. Voyez « Guerre et Paix », il lui manque la voix du peuple ».

« Quand je pense à la misère actuelle et à la mièvrerie de l'art officiel, que ce soit en musique, en danse, en architecture, en peinture, en cinéma, j'ai envie de pleurer. Car je sais la grandeur de cette antique nation arménienne et sa force étonnante. Tout cela se réduit aujourd'hui à une politique qui est contre la création, contre toute esthétique. On ne voit plus que le snobisme d'une bourgeoisie qui m'inspire de la pitié ».

« Quelques grands noms se détachent pourtant. Ils produisent des chef-d'œuvres, mais le public ne les connait pas. Ces artistes sont des solitaires, des phares, quelques arbres dans la fôret des médiocres. Le prix à payer pour pouvoir créer est très lourd. Les bouffons s'empiffrent, les artistes meurent dans l'indifférence générale ».

« Il faudra des années pour qu'apparaisse quelque chose qui puisse ressembler à un mouvement. Il ne peut y avoir que des tentatives isolées. Pour le moment, on se gargarise avec le Musée d'Art Moderne de Erévan, où tout est déjà classique pour l'Europe. Les générations futures risquent d'être encore plus indifférentes envers les hommes grands et courageux ; elles seront aussi problement plus cyniques ».

« Je suis scandalisé par le dernier film produit par Armenfilm : « Mekhitar Sparabet ». On y prive le cinéma arménien de la langue arménienne, on vole la tragédie au peuple ; c'est du travail de faussaire. L'auteur est un aventurier ; il a menti historiquement et professionnellement. A côté de cela, il y a des metteurs en scène de génie, mais leurs œuvres ne sont jamais projetées ».

« En peinture, il y a eu Minas Avedissian (12) que les Arméniens adorent. Il a joliment peint le soleil, les lumières et les couleurs arméniennes. Mais il a fait une peinture provinciale. Les peintres comme Minas ont rendu l'Arménie encore plus périphérique ; ils ont retardé toute véritable évolution vers un grand art ».

« J'envie Minas d'être sorti de la vie comme un poète, en pleine force créatrice. Je n'aurais pas aimé voir Gagarine à la retraite entouré de jeunes scouts. Les Arméniens aiment les morts et créent vite des légendes autour d'eux. J'ai l'impression de les choquer en ramenant Minas à sa véritable dimension ».

« Il y a ici des groupes d'illettrés qui s'amusent à créer ; leur jeu engendre une ambiance de terreur. Il ne faut pas se laiser impressionner par leur remueménage culturel. Il est facile, dans nos pays où la servilité est de règle, où tout est clandestin, de confondre une simple aventure avec le grand art. Ce pays ne manque pas d'artistes de talent, mais pour survivre à la banalisation voulue par l'art officiel, il faut une force surhumaine. Tout est bloqué, comme quand un médecin dit qu'il y a un bouchon. Rien ne me semble plus dégoûtant que les chants d'amour patriotique qui sonnent comme en écho à la berceuse des contes de Pouchkine. Quelques œuvres échappent à la règle ainsi le Richard III que les Géorgiens ont mis en scène est très courageux ».

« Et puis il y a dans cette ville une femme peintre que j'admire beaucoup : Gayané Khatchatrian. Elle a un talent fou ; il faut à tout prix voir ses tableaux. Elle est née de Tiflis, mais les Géorgiens lui font toutes sortes de difficultés car elle est arménienne. Elle serait bien accueillie en Arménie, mais, c'est à Tiflis qu'elle trouve l'inspiration ».

L'occident

Paradjanov n'est jamais sorti d'Union Soviétique.

« Je ne suis même pas allé en Pologne. Je ne peux qu'essayer de deviner ce qui se passe ailleurs. De loin, je me méfie de l'Amérique : quand toute une nation semble avoir les dents saines... »

« Mes humeurs à moi sont ancrées dans l'Orient. Mais la France des Lumières m'a beaucoup apporté. J'ai l'impression que l'Europe est un peu usée. cette grand-mère des arts a été trop exploitée. La France aussi semble fatiguée. il faudrait la débrancher un peu et pendant ce temps déchirer les robes des grands couturiers ».

Paradjanov parle aussi de ses amis, raconte quelques anecdotes, dédramatise la rencontre.

« Avez-vous assisté à une première à l'opéra de Erévan ? Au début les dames ont leurs diamants dirigés vers le Catholicos ; à la fin, pour applaudir, elles le tournent vers l'intérieur de la main, de peur de les perdre ».

Il évoque son enfance, s'amuse en racontant ses cours de chants au conservatoire. Il imite quelques chanteuses fatiguées et nous rions avec lui. Nous feuilletons l'album de photos. Il est ému à la vue de l'une d'elles le représentant avec Lilly Brick. Au cours de la conversation, il a souvent évoqué cette grande amie.

« Elle a bataillé sans cesse pour me sortir de prison. En mon absence, elle a veillé sur mon fils. Elle est morte peu après ma libération, laissant une lettre touchante pour demander à ne pas être enterrée à côté de Maïakovski : « afin », disait-elle, « que les vieilles peaux n'écrivent pas que je fus sa chienne ». Elle a voulu être incinérée. J'étais présent à la cérémonie avec tous ses amis. Je l'ai maquillée comme elle aimait l'être, et nous avons couvert sa belle robe blanche de centaines de roses. J'aurais voulu que ses cendres soient déposées à côté de la dépouille d'Elsa Triolet, sa sœur ».

Plus loin, voici sa femme : « une femme merveilleuse, ma meilleure amie. Elle avait un goût très sûr, je lui dois beaucoup ».

La spontanéité, la chaleur, la générosité de Paradjanov nous ont conquis. Nous avons quitté un ami, investis d'une mission. Transmettre ces paroles :

« Je peux encore créer, peindre, écrire et filmer. J'étouffe dans ma nouvelle prison. Il me faut partir au plus vite. Seule la France peut m'aider ».

NOTES

(1) *Le Zankezour est une des régions montagneuses les plus reculées de l'Arménie. Le folklore et les traditions s'y sont bien conservés.*

(2) *Tourné en 1968. Projeté à Paris hors circuit de distrbiution dans une version censurée de vingt minutes.*

(3) *Poète et musicien arménien du 18e siècle, très populaire dans tout le Caucase. Mort martyrisé.*

(4) *Studio de cinéma de la République Soviétique d'Arménie.*

(5) *La légende de ce dessin, qui a paru dans la presse française, était : « Mon rêve »*

(6) *Roi arménien, qui selon la légende, fût aimé de Sémiramis.*

(7) *Héros d'une grande épopée populaire arménienne se déroulant dans la région du Sassoun (actuellement en Turquie). D'après la légende, les habitants de cette région étaient des géants très courageux.*

(8) *Patriarche des Arméniens qui siège à Etchmiadzine (Arménie Soviétique).*

(9) *Moine arménien du 10e siècle. Poète mystique considéré comme un des plus grands auteurs de la littérature arménienne.*

(10) *Moine, musicien, compositeur et musicologue arménien qui a recueilli et harmonisé, au début du siècle, un grand nombre de chants populaires arméniens. Déporté lors des massacres de 1915 par les Turcs, il mourut fou à Paris.*

(11) *Allusion à la légende (voir note 7).*

(12) *Peintre arménien, mort tragiquement à Erévan en 1975.*

Fonds A.R.A.M

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ — ԳՐԵՑ՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱՅԻՄԻ

Կեանքը, գործը եւ իր Միրտատի գիրքը

Առանց անտեսելու արձանագրուած ճիգը, ընդհանուր իրողութիւնն այն կը մնայ, որ արաբ. գրականութիւնը, մասնաւորաբար մօտաւոր ժամանակաշրջանինը, կէսէն աւելիով անծանօթ էջ մը կը մնայ մեր գրական շրջանակներուն համար: Հայահոծ գաղութները չեն որ կը պակսին Մերձ. Արեւելքի տարածքին: Ո՛չ ալ լեզուին հաղորդակցութիւնը, կարելիութիւնը, յատկապէս նորերուն ճամբով: Բացը, թերին, պարզապէս կը բացատրուին մեր հետաքրքրութիւններուն, շահագրգռութիւններուն պակասով, կարծես պայմանաւորուած միայն մեր արժէքներուն գնահատումով:

Դեռ ոչ հեռաւոր անցեալին, արեւմըտահայ միտքը կը սիրէր դեգերիլ օտար անդաստաններու վրայ՝ իմացական, հոգեւոր եւայլն: Կը բաւէ միայն թըղթատել 1900ական թուականներու Պոլսոյ, Զմիւռնիոյ եւ քանի մը այլ կեդրոններու օրուան մամուլը, հանդէսները հաստատելու համար կատարուած ճիգին լայն տարողութիւնը: Նոյնիսկ ընթերցանութեան դասագիրքերու միջոցաւ:

Դեռ 1911ին, Ռ. Զարդարեան իր «Մեղրագէտ»ներու շարքով կ՚առաջադրէր օտար «միտքի եւ արուեստի գեղեցկութիւններուն առջեւ զմայլումի հրաւիրել նորահաս սերունդը··· օտար գրական դաշտօրայքէն՝ լայնատարած եւ բեղուն, քաղելով եւ ներկայացնելով յարգի ծաղիկներ»

Սփիւռքը, կարծես, փոխանակ լայն տարածք տալու այդ շարժումին, ինքնակեդրոնացումի, ինքնամփոփումի մղեց գրական շրջանակները: Ձեւով մը պատնէշներ հիւսուեցան մեր եւ մեր ապրած շրջապատներուն միջեւ: Ասիկա, իբրեւ ընդհանուր հաստատում բնականաբար:

Անշուշտ, մասնաւորելով մեր կեդրոնացումը արաբ. գրականութեան վրայ, չենք ուրանար կատարուած որոշ աշխատանքը: Տոքթ. Գ. Ասթարճեան, 1970ին, Պէյրութի մէջ լոյս ընծայեց «Պատմութիւն արաբ. գրականութեան եւ մշակոյթին» հատափոր, – շուրջ 700 էջեր ընդգրկող – հատորը, գլխաւորաբար յատկացուած արաբ անցեալի միտքին եւ մշակոյթի հարուստ էջերուն: Միւս կողմէ, լայն ծանօթացումներու արժանի դարձաւ Ճըպրան Խալիլ Ճըպրան, այն որ իր «Էրվահըլ միւթեմերրտէն»ով (Ընդվզող Հոգիները) անիրաւութիւններու դէմ ցցուեցաւ եւ իր չափածոյով («Արցունք եւ Ժպիտ»ը, օրինակ),նոր ուղի մը բացաւ արաբ. բանաստեղծական արուեստին մէջ: Ապա յատկապէս իր «Մարգարէ»ով ձգտեցաւ պեղել ու գտնել ծալքերը կեանքի առեղծուածին՝ հասնելու համար ընդհանրական ճշմարտութիւններու:

Այս ճիգերը կը պարտինք քանի մը գըրիչներու: Անդին, անծանօթ անուններ մնացին գրեթէ ժամանակակից մեծ դէմքեր՝ Տոքթ. Թահա Հիւսէյն, Սայիտ Ագլ եւ դեռ ուրիշներ:

Իրաց այս հաստատումին մէջ պէտք է գնահատել Սիսակ Յ. Վարժապետեանի աշխատանքը՝ հայ ընթերցողին ուշադըրութեանը յանձնելու Լիբանանցի Միքայէլ (նախընտրելի պիտի ըլլար Միխայիլ անուանել) Նայիմի կեանքն ու անոր գլխաւոր երկը՝ «Միրտատի գիրքը», թարգմանաբար:

Հեղինակը տարիներու ընթացքին այլ դէմքեր ալ ներկայացուցած է՝ արաբական գրական աշխարհէն: Վերջինթեր աշխատասիրութիւնն է եղած «Տի Արմին – երնգ» հատորը (տե՛ս «Յառաջ», 1977, Հոկտ. 7) նպատակ ունենալով անգլիախօս հայ երիտասարդութեան հարցասիրութիւնները դոհացնել Հայաստանի եւ Հայերու անցեալին, մշակոյթին, ներկային մասին տրուած բաւական ծանօթութիւններու միկտեղումով:

Ս. Վարժապետեան իր ներկայ հատորով բնութագրած է նախ լիբանանցի գրագէտին դիմագիծը՝ կենսագրական տողերով եւ, մասնաւորաբար, երկար մէջբերումներ կատարելով երկու տարի առաջ տեղի ունեցած մեծարանքի հանդիսութեանց նկարագրութիւններէն, Պէյրութ, եւ արտասանուած խօսքերէն: Ծանօթացումը կարեւոր է, քանի ինչպէս դիտել տուած է ան, «անհրաժեշտ էր որ Միքայէլ Նայիմի արժանաւորապէս հատորով մը ներկայացուէր Հայ ժողովուրդին, որ գիտէ գնահատել արժէքները»:

«Միրտատի գիրքը», Մ. Նայիմի աւելի քան երկու տասնեակ երկերուն մէջ, ներկայ հատորին երեք – քառորդ տեղը գրաւած է, թարգմանուած անգլերէնէ:

Բնորոշելու համար ասոր խորքը, թերեւս անհրաժեշտ նկատուի յիշեցումը, թէ քաղաքական ընկերային եւ այլ բընոյթի հարցերն ու երեւոյթները, վերջին չորս – հինգ տասնամեակներուն, առաւել ուշադրութեան արժանացան արաբ մտաւորականութեան կողմէ: Ձեւով մը կղզիացումէ դէպի նոր օրեր դիմելու, ժամանակները դիմագրաւելու միտումը ակներեւ եղաւ: Եգիպտոսի մէջ, օրինակ, Տոքթ. Թահա Հիւսէյն, արաբերէնի կողքին Ֆրանսերէնով քննական – քննադատական մօտեցումին, վերլուծումին ակնառու գրիչը դարձաւ՝ կեանքին հին – նոր երեսներուն, աւանդականին – յառաջընթացին համեմատութիւններուն ճամբով: Մարդը, ընկերութիւնը եւ յարակից հարցերը իրենց տիրական դիրքերը գրաւեցին, շատ յաճախ արեւմըտեան աշխարհահայեացքին ազդեցութեան տակ: Անոր կնիքով:

«Միրտատի գիրք»ին մէջ, Միքայէլ Նայիմի խորհրդապաշտ դիմագիծով մը երեւան կու գայ, խոկումը, հոգեվերլուծումը չեշտուած գիծերով կը յայտնուին՝ տառապագին երանգներով:

Պատգամներու շարքը՝ փնտռտուք – լուսաբանում – հաստատում երբեակ երեսներով կ՚ընթանան: Հարցադրումները անվերջ ուղիներ կը բանան գտնելու եւ ի յայտ բերելու համար գլխաւոր մարդը՝ «զԱստուած մարդուն մէջ» յայտարարելով, Եսին տիրակալութեամբ, ասոր միախառնումով Գերագոյնին հետ:

Մտածումին հետ համաքայլ կ՚ընթանան խոհն ու խոկը: Մարդուն խորհուրդին ձեւաւորումը աստիճանական կարգով կը կատարուի՝ խորհրդապաշտ կադապարի մը մէջ: Զգայնութիւնը լայնածիր է՝ միտքին հակակշռին տակ: Տեսակ մը զուգորդութիւնը մարդուն, մարդկայնութեան՝ Միրտատի խօսքերով, բանաձեւումներով:

Մ. Նայիմի մօտ հաւատքը մարդուն առաքելութեան, կոչումին, դերին՝ կորովի կամքին արտայայտութիւնը կը կրէ, կը փաստէ մարդկային – աստուածային արժէքներու զուգորդուած էութիւնը:

Փափաքելի է ,որ արաբ. գրականութեան նուիրուած էջերուն վերլուծական – թարգմանական աշխատանքները շարունակուին: Ս. Վարժապետեան այս ուղղութեամբ արդէն իսկ կարեւոր ուղի մը բացած է:

○

ԱՆՑԵԱԼԻ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐՈՒ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

(Շար. Ա. էջէն)

Հիմնական հաստատումը սա է,– ոչ մէկ փաստ կայ որ Նոյեան Տապանը Մեծըն Մասիսի գագաթը տեղաւորուեցաւ՝ Ջրհեղեղէն ետք: Այդ չըսուիր Հին Կտակարանի մէջ, թէեւ այդ ենթադրել տըւող բան մը կ՚ըսուի: Ուրկէ՞ «ծնած» է սխալ տպաւորութիւնը:

Նախ՝ յիշել որ Հին Կտակարանը, կամ գոնէ Նոյի պատմութիւնը պատմող հատուածներու բնագիրը Եբրայերէն է, իսկ ան՝ Սեմական լեզու մըն է, Արաբերէնի պէս: Ինչպէս ծանօթ է նման լեզուներու ձեռագիր գրութիւնը մեր (հնդեւրոպական) սիսթեմին չի հետեւիր: Հոն կը գրուին բաղաձայն գիրերը, բայց չեն գրուիր ձայնաւոր գիրերու մեծամասնութիւնը: Օրինակ, եթէ արաբերէն ընթերցողը տեսնէ մթր բաղաձայնները, չի գիտեր որ բառը մաթար (անձրեւ) է՞, թէ մաթարա (անձրեւեց): Միայն բառին դիրքն է որ կրնայ թելադրել թէ Ա–երկան բաղաձայններու միջեւ, եւ թէ գործածուողը գոյակա՞ն է, թէ բայը:

Հին Կտակարանի ձեռագիրներուն մէջ Եբրայերէնով չէ գրուած որ Նոյեան Տապանը Արարատի, այսինքն՝ Մեծն Մասիսի վրայ տեղաւորուեցաւ Ջրհեղեղէն ետք: Բնագիրները կ՚ըսեն,– «բրդ լերան վրայ», «ուրարդ լերան վրայ» եւ կամ «բրդ–ի մէջ լերան մը վրայ»: Տարբեր հին ձեռագիրներ տարբեր ձեւերով աղաւաղուած են, եւ ուրեմն՝ տարբեր ձեւերով մեկնաբանելի: Մեռեալ Ծովու մօտ, քարայրի մը մէջ գտնուող շատ հին (Ն. Ք. 50) թուականին գրի առնուած ձեռագիրը «ուրարդ» կ՚ըսէ, եւ յայտնի է որ հոն պահպանուած է յուշը՝ Ուրարտուի պետութեան, որ ժամանակակից էր Ն. Ք. 1000 – 600 շրջանի Եբրայական պետութեանց (Դաւիթի, Սողոմոնի եւայլն՝ մինչեւ առաջին անկում Երուսաղէմի):

Նշմարել, որ բրդ կրնայ նշանակել Արարատ կամ Ուրարդու,– կախում ունի աւելցուելիք ձայնաւորներու ընտրութենէն, այսինքն մեր նախընտրութենէն: Յետոյ, յատկօրէն, Եբրայեցի ժողովուրդի առասպելը երբեմն կը թելադրէ որ Արարատ կամ Ուրարդու լեռ մըն է, երբեմն ալ՝ երկիր մը, որուն մէջ կայ նոյնանուն, կամ գրեթէ նոյնանուն լեռ մը:

Զմոռնալ, որ Արարատը «նոր» անուն մըն է եւ «օտար» անուն մը,– անոր առաջին հայկական անունը Մասիս–ն է: Նմանապէս, Ուրարտացիք իրենք – զիրենք այդ անունով չէին կոչեր իրենց առաջին արձանագրութիւններուն մէջ, այլ Բիայնի – ացի («Բիայն – իլի»): «Բիայն» – Բիան – Պիան – կ՚ըլլայ Վանի շրջանը, իսկ քաղաքը, զոր մենք կը կոչենք Վան, անոնք կը կոչէին Թուշբա, ապագային՝ Թոսպ կամ հայերէն Տոսպ:

Հնչիւնաբանական այս փոփոխութիւնները զարմանալի չեն: Սովորական երեւոյթ են հնաբաններու համար, ինչպէս նաեւ սովորական են երկու անուն ունեցող պատմական եւ աշխարհագրական միաւորներ,– «Խայ»ը «Հայ» չէ՞ եղած, միաժամանակ «Արմէն» մնալով օտարին համար···

Պէտք է չեշտել նաեւ առասպելներ ուսումնասիրող գիտնականներու մէկ ուրիշ եզրակացութիւնը,– կասկած չկայ, որ հին, շա՜տ հին օրերուն, հաւանաբար Ն. Ք. 3500 – 3000 թուականներուն, ահռելի հեղեղներ, գուցէ արդիւնք ձիւնհալի եւ անձրեւի, իսկապէս ջրհեղեղային վիճակ ստեղծած են Միջագետքի մէջ: Այդ օրերուն, Եբրայեցիք դեռ մաս կը կազմէին Սեմական խմբաւորումի մը, որ կը բնակէր Սումեր պետութեան մօտ, Վարին Միջագետքի շրջանին մէջ,– Եբրայեցիք դեռ չէին գաղթած դէպի Իսրայէլ, եւ մեծ թիւով փաստեր կան, որոնք ցոյց կու տան թէ Սումեր, Բաբելոնացի, Ասորեստանցի եւ Եբրայեցի ժողովուրդները բոլորն ալ կը հաւատային ահռելի ջրհեղեղի մը գոյութեան:

Բայց ինչո՞ւ Եբրայեցիք բրդ–ի շրջանի առասպելը ունին: Գուցէ անոր համար որ ցածրադիր Միջագետքէն փրկուելու համար Ուրարդուի բարձրադիր լեռներու մէջ ապաստան գտած են: Յիշել, որ Հայկական Բարձրավանդակի հարաւային մասը սահմանն էր Հիւսիսային Միջագետքի:

Արդեօք Եբրայական առասպելը միայն Ուրարդուի շրջանի մարդկութեան ապաստան ըլլա՞լն է որ կ՚ընդգծէ, թէ ուրիշ բան ալ կ՚ըսէ մեզի: Հայագէտ Ճէյմս Ռասըլ (տե՛ս՝ Տեսակցութիւն Խ. Թ.ի հետ, («Յառաջ», Յուլիս 1, 1979,) կը գրէ թէ Հայ Դասական Մատենագրութեան մէջ, եւ հին Հելլէն աշխարհագրութեան մէջ ալ կը մատնանշուի «Արարատ» լեռ մը, բայց··· ո՛չ հոն ուր Մեծն Մասիսը կանգնած է, այլ՝ Կորդուաց աշխարհին մէջ: Կորդը՝ Քիւրտն է, Կորդուաց աշխարհը՝ այսօրուան Թրքական եւ Իրաքեան Քիւրտիստանի մէկ մասը, որ անցեալին կը բաժնէր Ռշտունեաց, Մոկաց, Շատախի եւ Հարաւային Վանի շրջանները՝ Միջագետքէն: Ռասըլ կ՚ընդգծէ որ Ն. Ք. 300էն 100, Հելլէնները կը հաւատային որ Եբրայական Հին Կտակարանի Արարատը Կորդուաց աշխարհի լեռներէն մէկն էր (աղբիւր՝ Ալեքսանդր Փոլիհիսթոր պատմագիրը):

Ուրեմն՝ առասպելներու մշուշին մէջէն կ՚երեւի պատմական ճշմարտութիւնը,– ահռելի Ջրհեղեղ, ողողում՝ Միջագետքի ցածրադիր շրջաններու: Եբրայեցիք կ՚ապաստանին Ուրարտուի շրջան, գուցէ անոր ենթակայ Կորդուաց աշխարհի Արարատ լերան վրայ: Այդ ապաստանը փրկութիւն մըն է, որուն եզակիութիւնը Հրեաները կ՚ընդգծեն նոյնքա՛ն եզակի Նոյ Նահապետի պատմութեամբ, պատմութիւն մը, որ կ՚արտօնէ Հրեայ ժողովուրդին հաւատալ՝ որ ինք, կամ գոնէ իր Նահապետ – Նախահայրը առանձնաշնորհեալ մըն էր՝ յաչս Աստուծոյ:

Ապագային նման մտահոգութիւններէ մղուած, նոր Քրիստոնեայ դարձող Հայաստանի մատենագիրները, ներառեալ մեծ կղերականը՝ Խորենացին, չեն գոհանար Հայաստան – Հրէաստան – Հին Կտակարան – Աստուած կապը անուղղակի ձեւերով հաստատելով: Աստուածաշունչի հետ կը ստեղծեն աւելի՛ ուղղակի կապ Կորդուական Արարատը նոյնացնելով Մեծն Մասիսի հետ, որուն հետ կը նոյնանայ Արարատ անունը, դանդաղօրէն: (Մենք Մասեացոտն անունը գործածած ենք այդ շրջանի համար, «Արարատեան դաւառ» արտայայտութենէն առաջ):

Առասպելը սիրելի է մեզի, եղած է աւանդութիւն, ապա՝ նախակրթարանային գրքերու մէջ զետեղուած պատմութիւն: Խորհրդանշանական ճշմարտութիւնը եղած է··· «պարզ» ճշմարտութիւն: Օտարներ, որոնք նոյն առասպելէն չփոթած են, եկած դտած են փայտի կըտորներ, Մասիսի վրայ: (Ռասըլ կ՚ընդգծէ որ զարմանալի ոչինչ կայ հոն: Անցեալին անտառազարդ եղած է լեռը, եւ շատ հին օրերուն անկասկած փայտաշէն տուներ եղած են հոն, ո՞վ գիտէ, գուցէ որսորդ Արտաւազդի համար փայտաշէն հիւղակներ···):

Պատմագէտները գիտեն որ առասպելը սխալ է: Սակայն լուրջ չէ սխալը ինքնին, խորհրդանշանական եւ ենթագիտակցական հսկայ կարեւորութիւն ունի մեր ժողովուրդին համար, եւ ուրեմն կը դիմանայ: Մտահոգիչը սա է որ մէկ «անմեղ» սուտ մեզ կրնայ առաջնորդել ուրիշի մը, մէկ առասպել՝ երկրորդի, մէկ անհիմն մանրավէպ՝ ամբողջ խեղաթիւրուած, սխալ հասկցուած պատմութեան: Եւ այդ սխալ հասկցուած, մերժուած պատմութիւնն է որ կը մտահոգէ զիս:

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼԷՕԼԵԱՆ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
4
MARDI
4 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.594 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.594

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

«ՊԷՏՔ Է ՃԱՆՉՆԱԼ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ»
Կ'ԸՍԷ ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ

Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն տասը օրուան շրջապտոյտի մը համար մեկնեցաւ Արաբական Ծոցի երկիրները, և առաջին հանգրուանը եղաւ՝ Քուէյթ: Իր նախագահութեան շրջանին ամէնէն երկար ճամբորդութիւնն է, ան ալ, միջազգային բարդ կացութեան մը մէջ: Արդարեւ, Քուէյթի մէջ, Ժիսքարի եւ էմիր Ժապէր ալ-Ահմատ ալ-Սապահի հանդիպման ընթացքին խօսակցութեան նիւթ եղան Աֆղանիստանի կացութիւնը, Ծոցի շրջանի ապահովութիւնը, Միջին Արեւելքի տագնապը եւ Լիբանանի ձգտեալ վիճակը:

Ինչ կը վերաբերի Աֆղանիստանի, երկու երկիրներու պետերը «անընդունելի» գտան խորհրդային ուժերու միջամտութիւնը, պահանջելով անոնց քաշուիլը, նոյն ատեն դէմ արտայայտուելով Մոսկուայի ողիմպիականներու պոյքոթի ենթարկման: Համաձայն են նաեւ այն կէտի շուրջ, ըստ որուն Ծոցի ապահովութիւնն ու կայուն վիճակը կախում ունին շրջանի Պետութիւններու պատասխանատուութենէն առանց օտար միջամտութեան եւ խարխուլներու ներկայութեան: Խօսակցութեան առանցքը կազմեց բնականաբար Միջին Արեւելքի կացութիւնը, մանաւանդ պաղեստինցի ժողովուրդի ճակատագիրը:Եւ այդ՝ անոր համար, որ Արաբները մեծ համարում ունին Ֆրանսայի դիրքին հանդէպ ինչ կը վերաբերի Միջին Արեւելքի տագնապի լուծման: Ըստ Ֆրանսայի, այդ տագնապին լուծումը կարելի չէ իրականացնել առանց պաղեստինեան հարցի կարգադրութեան: Նախագահ Ժիսքար Քուէյթի էմիրին հետ միացեալ զեկոյցին մէջ շեշտած է. «Պաղեստինցի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը», Միջին Արեւելքի խաղաղութեան ընդհանուր ծրագրի մը շրջագիծին մէջ: Այս ինքնորոշում բառն է, որ նոր է, նոյնիսկ եթէ նորութիւն չի բերեր Ֆրանսայի ծանօթ քաղաքականութեան մէջ: Արաբները շատ գոհ են բայց տարբեր է Իսրայէլի պարագան:

Բնականաբար նախագահական շրջապտոյտին մաս կը կազմէ նաեւ տնտեսական համաձայնագրերու ստորագրութիւնը: Ֆրանսայի եւ Քուէյթի համագործակցական համաձայնագիրը կը բաղկանայ երկու մասերէ: Մէկ կողմէ, Ֆրանսա այսուհետեւ պիտի կարենայ ուղղակի կերպով շահագործել Քուէյթի քարիւղը, միւս կողմէ, երկու երկիրները միասնաբար պիտի ջանան իրագործել ճարտարարուեստական ծրագիրներ Ֆրանսա, Քուէյթ եւ այլուր, յատկապէս քարիւղի, փեթրոքիմիի եւ զօտմի $հետազօտութեան կալուածներուն մէջ:

Երկուշաբթի, Մարտ 3ին, Ժիսքար կ'անցնէր Պահրէյն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԿՈԹԱՅԻ (Քոլոմպիա) Դոմինիկեան դեսպանատան պատանդներու ազատ արձակման համար բանակցութիւնները սկըսան Կիրակի առտու, Քոլոմպիայի կառավարութեան ներկայացուցիչներու եւ կերիլլերոսներու միջեւ: Հինգ պատանդ եւս ազատ արձակուեցան: Երկուշաբթի առաւօտ կերիլլերոսները կը սպառնային դեսպանատունը օդը հանել, եթէ չգոհացուէին իրենց պահանջները, այսինքն՝ 50 միլիոն տոլար եւ Քոլոմպիայի քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակում: Ասոնց թիւը՝ 311 է: Նշենք, որ Երկուշաբթի առտու դեսպանատան մէջ կը մնային տակաւին երեսուն պատանդ, որոնց քսանը՝ դեսպան, մէջն ըլլալով պապական Նուիրակը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, կը շարունակուին ահաբեկչական դէպքերն ու բախումները: Շաբաթավերջին զանազան տեղեր ինը հոգի մեռած են մինչ 46 ծայրայեղ-ձախ կը ձերբակալուէին: Խասգէօյի մէջ ալ, Կիրակի օր, զինեալ չարքայիններ ճաշարանի մը վրայ յարձակած են երկու հոգի սպաննելով եւ տասը հոգի վիրաւորելով:

ԽՈՄԷՅՆԻ հիւանդանոցէն ելաւ բայց Ղոմ չվերադարձաւ այլ Թեհրան կը մնայ, բժիշկներու հսկողութեան ներքեւ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ՈՐՊԷՍ ԹԻՐԱԽ

ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ՝ Պատերազմ առանց ճակատի

Շաբաթ, Մարտ 1ի Ինքերնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնի մէջ է, որ վերի խորագրին տակ Մէրվին Հաու յօդուած մը ստորագրած է Անգարայէն, ուր կը ծանրանայ ահաբեկումներուն վրայ: Աւելի մանրամասնօրէն կ'անդրադառնանք յաջորդով:

×

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

bomba armena

per odio ai Turchi uccide gli Italiani

o

Այս անգամ Էսփրէսօ շաբաթաթերթն է, որ իր վերջին թիւին մէջ (Մարտ 2) կ'անդրադառնայ Հայերուն, վերոյիշեալ խորագրին տակ, որ թարգմանի՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ՝ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԱՏԵԼՈՒԹԵԱՄԲ, ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ:

Ռոպերթօ Ֆապիանի, այս «զգայացունց» խորագրէն ետք, ենթախորագրով կ'ըսէ թէ «Հայաստանի գաղտնի կազմակերպութիւնը եղեռնափորձեր կ'ընէ Հռոմ, վտանգաւորը դեռ պիտի գայ» նախատեսելով իսկ:

Յօդուածին առաջին մասին մէջ, որ մէկ էջ գրուած է, իտալական կարեւորագոյն շաբաթաթերթին, յօդուածագիրը խմուռ ալ կ'ընէ բայց յետագային աւելի կը լրջանայ, ու կը ծանրանայ Հայոց պատմութեան վրայ: Ստորեւ թարգմանութիւնը.—

×

ՀՌՈՄ.— Երեւակայութեան պակասէ կը տառապին: Եւրոպայի մէջ, հոս – հոն ռումբեր կը ցանեն միշտ միեւնոյն ուղղութեամբ: Օդային ընկերութիւններու գրասենեակներ: Ներկայացումի ժամն ալ մնայուն է, երեկոյեան ութուկէսէն ինը: Միապաղաղ է նաեւ հարուածակերպը. կարելի է «հետաքրքրասպան» կոչել զայն, որովհետեւ նախ փոքր ռումբ մը կը պայթի, քանի մը ապակի ջարդելով եւ մի քանի անցորդ խլացնելով. եւ երբ քիչ յետոյ հրշէջներն ու կամաւորներ փութան, երկրորդ եւ շատ աւելի զօրաւոր պայթումը տեղի կ'ունենայ. եթէ շատ մօտեցող մը եղած է, կեանքը վրայ կուտայ եւ այդ կ'ըլլայ իր անձնական տուրքը Հայաստանի ազատագրութեան դատին, որուն գաղտնի բանակը հինգ տարիներէ ի վեր Եւրոպան կը չափչփէ կրակելով, ռմբակոծելով:

Հռոմի բնակիչները, այս ռմբաձիգները ճանչցած Դեկտ. 23ի գիշերը, երբ՝ հաւատարիմ «սենարիոյին» երկու ռումբեր պայթեցան մայրաքաղաքին ճիշդ կեդրոնը, օդանաւային ընկերութիւններու առջեւ:

Ո՞վ են այս Հայերը... Միայն ասոնք կը պակսէին բուն Հռոմայեցիները, որ այնքան ալ տագնապող չեն, ու մինչեւ Փետր. 18 բնաւ չխօսեցան գաղտնի բանակի մասին, երբ դարձեալ երկու ռումբեր, նոյն տեղը, նոյն ժամուն եւ միեւնոյն ձեւով պայթեցան. սակայն առանց զոհի, որովհետեւ դաս առած նախորդ դէպքէն, սպասեցին երկրորդ պայթումին, մօտենալէ առաջ:

Այս չի նշանակեր թէ Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը շատ աւելի լուրջ բաներ ընել չի գիտեր. Հռոմի բնակիչները եթէ յիշողութիւննին թարմացնեն, պիտի յիշեն թէ Հռոմի մէջ որ 1977 Յունիսին փողոցին մէջ սպաննուեցաւ Վատիկանի Թուրք դեսպանը, Թուրք դիւանագէտներու իսկական մաքրագործումի մը վերջին զոհը. 1975 Հոկտ. 22ին չանթահարուեցաւ Վիէննի դեսպանը, երկու օր վերջ՝ Փարիզինը: Չորս ամիս յետոյ Լիբանանի Թուրք դեսպանին առաջին քարտուղարը, ապա Վատիկանի դեսպանը եւ ճիշդ տարի մը վերջ Մատրիտինին կարգն էր եւ մազ մնաց որ կեանքը վրայ տար, բայց Հայաստանի Ա. Գ. Բանակը սպաննեց կինը, քեռայրն ու վարորդը:

Հիմն ու դրդապատճառը այս ահաբեկչութիւններուն, որ սահմանուած է հետզհետէ աճելու եւ աւելի արիւնարբու դառնալու, է այն ատելութիւնը որ Հայերը ունին Թուրքերուն հանդէպ:

Հին եւ արմատացած ատելութիւն մըն է որ ամէն ինչ կրնայ բացատրել: Անցեալ եւ սարսռազդու պատմութիւն մըն է, զոր աշխարհ ուզեց միշտ անտեսել:

Հայ ժողովուրդը քսանեւեօթը դարերու ընթացքին, ապրեցաւ աշխարհիս այն անկիւնը, որ կը գտնուի Սեւ եւ Կասպից ծովերու, Իրանի, Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Այդ երկրի մասին Ս. Գիրքն ալ կը խօսի. հոն է որ ծնունդ կ'առնեն առասպելական գետեր՝ Տիգրիս եւ Եփրատ, եւ հոն է որ կը գտնուի Արարատ լեռը, ուր կանգ առաւ Նոյի տապանը տիեզերական ջրհեղեղէն վերջ: Բայց այս բոլորը ամենեւին չէ հետաքրքրած Թուրքերը եւ ամէն անգամ որ կրցած են քիչ մը Հայ սպաննել, յօժարութեամբ կատարած են զայն. նախ եւ առաջ որովհետեւ Հայերը քրիստոնեայ են, ապա վսեմ եւ միացած ըլլալով երբեք գլուխնին չեն ծռած սուլթաններու աշխարհակալութեան ձգտումներուն առջեւ:

Թուրքերը, 1895ի եւ 1909ի միջեւ շարք մը արշաւներ կատարեցին միակ նպատակ ունենալով կարելին չափ Հայ ջարդել...

1915ին հայկական հարցը ուղղակի դիմագրաւուեցաւ եւ Թուրք Ներքին Գործոց Նախարարը պաշտօնապէս յայտարարեց. «Կառավարութիւնը որոշում առաւ բնաջնջել Հայերը». եւ հրամանները մեկնեցան, եւ վեց տարի շարունակ անգութ ջարդեր տեղի ունեցան, ցեղասպանութիւն մը որուն նմանը ցարդ տեղի չէր ունեցած պատմութեան մէջ. մէկուկէս միլիոն անմեղներ սպաննուեցան, մորթազերծ եղած, կրակով, ողջ – ողջ թաղուելով, տուներու խանձած գերաններէն գամուած: Երկուքուկէս միլիոն յաջողեցան գաղթել ռուսական հողեր ուր այսօր կ'ապրին Խորհ. Միութեան ամէնէն փոքր Հանրապետութեան՝ Հայաստանի մէջ: Եւ միւսները աշխարհով մէկ ցրուեցան թափառական..: Անոնցմէ 400.000 կ'ապրին Միացեալ Նահանգներու մէջ, կէս միլիոն Միջին Արեւելքի (գլխաւորաբար Լիբանանի) մէջ, 150.000 Ֆրանսայի եւ միայն երեք հազար Իտալիոյ մէջ, ցրըուած՝ Միլանէն՝ (ուր կը գործէ Հայ Առաքելական Եկեղեցիի միակ ծուխը) Վենետիկ՝ որ հայ մշակոյթի կեդրոն մըն է 1717 թուականէն սկսեալ, եւ Հռոմ՝ ուր երիտասարդներ կ'ուսանին, գրեթէ ամէնքն ալ ճարտարապետութիւն: Ասոնք թոռներն են վաթսուն հինգ տարի առաջ Թուրքերէն կոտորուածներուն, բայց չեն մոռցած իրենց ազգին ցեղասպանութիւնը, ոչ ալ կ'ուզեն որ աշխարհը մոռնայ զայն, ու կը պահանջեն որ ՄԱԿը պաշտօնապէս դատապարտէ ջարդարարները:

Բայց քանի որ հանրային կարծիքը ցըրուած է, եւ ՄԱԿը այլ հարցերով է որ կը զբաղի, հաստատապէս որոշած են, ռումբեր զետեղելով, իրենց վրայ հրաւիրել հանրութեան ուշադրութիւնը:

Եւ զանազան դեսպանատուներու ալ հասկցուցած են թէ ցարդ կատակ էր ըրածնին, յետագային աւելի գէշ պիտի ըլլայ: Գլխաւոր փորձադաշտ ունենալով Իտալիա եւ Ֆրանսա:

(Թրգմ. Յ. Պ.)

Ծան. թարգմանչին.— Հեղինակը՝ Ռոպերթօ Ֆապիանի, կարդացած կը թուի ըլլալ «Ֆամիլիա Քրիստիանայի» մէջ, անցեալներս լոյս տեսած երկար յօդուածը, ուրկէ կը քաղէ պատմական տեղեկութիւնները: Իտալիոյ հանրային կարծիքը, ձայն – պատկերասփիւռն ու մամուլը, ընդհանրապէս մեծ հասկացողութեամբ կը մօտենան հայկական հարցին պատմականութեան, բայց վճռականօրէն կը դատապարտեն կոյր ահաբեկչութիւնը «հայկական» կոչուած կազմակերպութիւններու, մանաւանդ երբ շատ հեռաւոր հորիզոններէ կը սկսին անոնք (Զուիցերական, ֆրանսական, իտալական, գերմանական, ամերիկեան օդ. ընկերութիւններ) եւ պատահական անմեղ զոհեր կ'ընեն:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Փետր. 26)

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ ԴԻՆԱՄՕ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Նախ քան խորհրդային բաժակի խաղարկութեան մեկնարկելը, Արարատ Երեւանի Հանրապետական Մարզարանը ընդունած է Մոսկուայի Դինամօն, որու համար այդ խաղը վերջին փորձամըրցումն էր նախ քան Նանթի հանդիպիլը, Եւրոպայի բաժակակիրներու բաժակի մրցումին:

Արարատ լաւ խաղ ցուցաբերած է եւ 2ի դէմ 3ով յաղթած: Երկու կոլ նշանակած է Ալեքսանդր Քերոբեան, մէկ ալ՝ Անդրանիկ Խաչատրեան:

Fonds A.R.A.M

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ

ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Ա.

Անցնող Յունուար 25ի առաւօտեան, փարիզահայ գաղութին նահապետը՝ Զատիկ Խանզատեան, նախաճաշը հազիւ աւարտած, թեթեւ դժգոհութիւն մը յայտնելէ յետոյ, խանդակաթ իր երկու զաւակներուն հրեշտակային հսկողութենէն խոյս տալով կը հրժէ մահուան գիրկը։

Իր ետին կը թողու երկու թուականներու, 1866ի եւ 1980ի ժամանակամիջոցին մէջ ապրած կեանք մը, շատերուն, բոլոր վերապրողներուն նման, արկածալի, տարագրութեանց շրջաններու բաժնուած կեանք մը, եւ սակայն բեղուն՝ իբրեւ մարդ, մանաւանդ իբրեւ Հայ։

Երբեք չեմ տարակուսիր որ օրին մէկը, Սփիւռքահայութեան եւս պատմութիւնները գրուելու ատեն, երբ կարգը Ֆրանսահայութեան գայ, պատմագրողին համար յորդացող աղբիւր մը պիտի ըլլայ, այն երեք քառորդ դարու ապրումներուն զանազան դրուագները զորս Զատիկ Խանզատեան, հալածանաւի հրամանատար, ջրագրային նաւտարագէտ, պատուոյ լէգէոնի նշանակիր, Հայաստանի Գիտական Կաճառի արտասահմանեան անդամ, անցուցած է Ֆրանսայի մէջ առաւելապէս, իբր աշխարհագրագէտ եւ այլազան ուսումնասիրութիւններով ծառայած այդ երկրի մտքի ու տնտեսութեան ծաւալումին։ Եւ ուր, այդ կեանքի ելեւէջներուն մէջ միշտ ներկայ եղած են իր ազգակիցները, անոնց շահերն ու հոգերը, մօտէն հետեւողն ու մասնակիցն ըլլալով անոնց մղած պայքարին, բաժնած ըլլալով անոնց յոյսերն ու դառնութիւնները։

Իր մահուան առիթով է միայն, այդ պատմութիւնը գրողին նպաստ մը բերելու համար է որ կը գրուին այս տողերը։

Վասնզի Զատիկ Խանզատեան, գաղութին մէջ հանրային գործիչի մը վաստակ ունեցեր է, թէեւ ինք, հեռու պահած է ինքզինքը քաղաքական կուսակցութիւններէ, անշուշտ պարագաներու բերմամբ, ոչ թէ անձնական հաշիւներու։

Իր նկարագրին ամէնէն զօրեղ, անջնջելի կողմը հայկականութիւնն է։ Զայն վրայէն նետելու բազմապիսի առիթներ ներկայացեր են իրեն, չէ կրցած անկէ բաժնուիլ, չէ ուզած անպայման, ու պիտի չյաջողէր ալ իր էութենէն պոկել այն ամուր կառուցուածքը որ իր ծնած օրէն, 1886էն 1903, Ֆրանսա մուտքի առաջին թուականը, մեր ազգային դարաւոր կնիքով դրոշմուած էր։

Ի՛նչքան ուժեղ էր այդ հայկականութիւնը, անոր համազօր էր նաեւ այլասիրութիւնը, իր մէջ, մարդկայնութիւնը որ կը ցոլար իր քաղցր վերաբերմունքէն՝ բարի աչքի, հաճոյակատար որեւէ մէկուն հանդէպ, ու սրտագեղ՝ հայ մարդուն համար։

Դարասկիզբի շրջանէն, այս օտար միջավայրին մէջ, մեր ազգի ճանաչողութեան տեսակէտով, անկիւնադարձ մը եղաւ իրմով ալ մանաւանդ, երբ քաղաքական եւ տնտեսական բարձր շրջանակներու մէջ կը ներկայանար Հայ մը, մշակոյթի եւ գիտական ու զինուորական ասպարէզի նուիրեալ մը։ Որ, Հայը մինչ այդ իր անունը լսողներու մտքին մէջ անխուսափելիօրէն պատկերացող ոտքի կոխան առարկայի մը ներկայացուցիչը չէ միայն։

Ֆրանսան կառավարող բարձր անձնաւորութիւններու մօտ իր գտած ընդունելութիւնը, այդ բազմազբաղ, պատասխանատուութեանց բերմամբ վերապահ ղեկավարներու ներշնչած վստահութիւնը, անոնցմէ շատերուն իրեն շռայլած բարեկամութիւնը, անտարակոյս արդիւնք են իր արժանիքներուն։

Բուն գաղտնիքը այդ յաջողութիւններուն՝ իր համեստութիւնն է։

Սոյն վերակոչումին առիթով, իրմէ փոխանցելիք լաւագոյն օրինակը պիտի ըլլայ, մեր այսօրուան նոյնպէս արժանաւոր նոր սերունդի տղոց համար, թէեւ հոս ծնած, որ տիրանան սրտի եւ մտքի բարեմասնութիւններուն ու երբեք չմոռնան՝ ըլլալ համեստ։

Հայ ծագումը, Հայ մնալ ուզելը, պիտի չըլլայ իրենց ձախորդութիւններուն պատճառը։

Զատիկ Խանզատեան Հայ մըն էր իր բովանդակ էութեամբ, հաւատարիմ իր ազգային տենչերուն, եղած էր պարկեշտ գործակից մը Ֆրանսական բարգաւաճումին, որուն արժանաւոր քաղաքացին պիտի ըլլար ապա։ Ատոր համար անդրաժեշտ չէր ծածկել՝ ծագում, ստորնանալ, քծնիլ, իր հոգին ծախել։

Միթէ՞, որեւէ յանձնառութեան եւ գործակցութեան ատեն պարկեշտութիւնը չէ անհատը առաջնորդող ուղին, երբ ան ուշադիր է ուղիղ ճամբայ մը ընտրելու մէջ։

Աւելորդ պիտի չըլլայ շեշտել՝ որ համեստ էր մեծին ու պզտիկին, հզօրին ու տկարին, հարուստին թէ աղքատին հանդէպ։ Միշտ եւ ամէնուրեք իրեն դիմողին առջեւ իր դուռը, իր սիրտը բաց, ու այդ ամբողջ 94 տարուան համբերատարութեամբ, ան կենդանի օրինակը եղած էր ինձ համար, Կեդրոնականի բարոյագիտութեան ուսուցչիս՝ Եղիշէ Դուրեան Պատրիարքի մէկ պատգամին. «Մարդ պէտք է երեւայ այնպէս ինչպէս որ է»։

Ուսանելու պատրուակով, տասնըվեց տարեկան հայ տղեկ մը, ինքզինքը Ֆրանսա կը նետէ 1903ին։ Ծննդավայր Մանխայէն, Իզմիրի նահանգ, համիտեան դժոխքէն փախչելով կու գայ միանալ իր երէց եղբօր՝ Տիրանին, կահագործ համեստ բանուոր մը, իբր նեցուկ։

Վերջնական փճացումի համար յարմար առիթի մը սպասելու ծրագրով, Հայը, մասնաւորապէս իր հայրենի գաւառներուն մէջ մատնուած է կազմակերպուած աղքատացումի, մեծ հոգածութեամբ առաջնորդուած, թէեւ տարբեր է պատկերը ներքին մեծ քաղաքներու մէջ, մանաւանդ ծովեզերեայ։

Ցափշտակուած հողերու շինականները կը պարտաւորուէին լքել ընտանիք եւ երկիր։ Գիւղացիի թշուառութեան անմիջական հետեւանքով կը սնանկանար հայ արհեստաւորն ու մանր վաճառականը։ Արտագաղթ բոլոր դասակարգերէն։ Դեռատի տղաք, անհատ — անհատ, ընտանիքներ։

Օրուան սրտակեղեք հարցումն էր «Ու՞ր հայ շինական»։ Թուրքը լաւ ըմռնած էր, հոն ուր հարազատ շինականներ չկան, հոն չկայ ոչ ազգ, ոչ սեփական հայրենիք։

Դժուար չէ մտաբերել թէ ի՛նչ կրնար ըլլալ վիճակը այդ օրերուն իրենց հողերէն զրկուած հայ մարդոց, երբ այսօր ալ նոյն երկրին ոչ — խորթ զաւակները, միլիոններով, օտարութեան մէջ կը փնտռեն իրենց եւ իրենցիններուն ապրուստի միջոցները։

Խանզատեան, մտաւորական, բազմամարդ ընտանիքին համար նոյնպէս ծննդավայրը դարձած է անյուսալի, անբնակելի։ Հոն, հայրը կրթական մշակներէն է, դպրոցի տնօրէն մարմնոյ եւ եկեղեցական վարչութեան անդամ, քոյրը վարժուհի։

Ինքը՝ տան կրտսերը, բնածին ուշիմութեամբ օժտուած, ուսումնատենչ, տեղւոյն դպրոցէն կը փոխադրուի Իզմիր, ուր կ'աւարտէ կեդրոնական բարձրագոյն նախակրթարանը, ազգանուէր ուսուցիչներու շունչին տակ, Ժիրայր (Պոյաճեան), Ռուբէն Զարդարեան եւ Ռուբէն Որբերեան։

Ծնողքէն, ծննդավայրէն չհեռանալու ասպարէզ մը կը տեսնէ այդ նաւահանգիստին մէջ, ու կ'աշակերտէ տեղւոյն գաղղիացի կրօնաւորներու ղեկավարած ծովային գիտութիւններու մասնաւոր դպրոցը։

Ցաջող է, համակրելի եւ արժանաւոր աշակերտ, զինքը կը քաջալերեն, կը պաշտպանեն։ Անոնց վկայականը գրպանը, Գաղղիոյ հիւպատոսէն յանձնարարագիր մը, առանց անցագրի ինքզինքը կը նետէ Փարիզ։ Հոն Թուրք դեսպանը կը մերժէ զինքը թրքահպատակ ճանչնալ ուստի կը փնտռէ ու կ'ապաւինի Ֆրանսական պաշտպանութեան։

Թուրք բռնապետարանէն խոյս տալու կարեւոր պատճառ մը եւս անոր ստացած ծովային տարրական ուսումը կատարելագործելու մեծ փափաքը, ուստի երբ Փարիզ կը հասնի գիտէ իր ընելիքը՝ ծովային բարձրագոյն վարժարանները աւարտել։

Իր առաջին գործը կ'ըլլայ հոգեկան կապեր հաստատել ազգակիցներու հետ, նախընտրաբար, հազուագիւտ այն ատեն, մտաւորական եւ ուսանող տարրին հետ։ Կը դառնայ կանոնաւոր կերպով այցելուն Մինաս Չերազի կողմէ հաստատուած ժամադրավայր սրճարանին՝ Մոնփառնաս եւ Օպսերվաթուառ պողոտաներու անկիւնը։

Այդ օրէն մնացած իր շատ մը յարաբերութիւններուն մասին յաճախ լսած եմ, տ'Արջուկենց քահանայի մասին, Ֆրանսահայոց առաջին արքեպիսկոպոսը, որուն ձեռքով մկրտուած են իր զաւակներն ու առաջին սաները։

Օտարութեան այդ առաջին շրջանին անձուկ պայմաններու մէջ, Խանզատեան կը հետապնդէ իր ծրագիրը։ Հեռաւոր հայրենիքին մէջ, բռնապետին գահավէժ անկումէն յետոյ, Ֆրանսայի մայրաքաղաքը կը հասնին ուսանողներու խումբեր, Թուրք նաեւ Հայեր, որոնց հետ կը յարաբերի հայրենակարօտ Խանզատեան։

Ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրակցութեան մեղրալուսնի օրեր են, մասնագէտ Զատիկ Խանզատեան կը հրաւիրուի Օսմանեան նաւատորմիղը վերակազմելու առաքելութեան, որուն ղեկավարներն են Ճէմալ փաշա, նոր վարչաձեւի ղեկավար եռորդութիւններէն, եւ այդ սկզբնական շրջանին անգլիացի ծովակալ՝ Լէմփիւս, իր տասնեակ մը սպաներով։

Խանզատեան, 1911ին իր փրոֆեսէօրներուն խորհուրդը առնելէ յետոյ, Թուրք զինուորական կցորդին առաջարկը կ'ընդունի, կը ստորագրէ պայմանագրութիւն մը ծառայելու Օսմանեան նաւատորմիղին հրամանատարի աստիճանով։

Միաժամանակ, բազմաթիւ սպաներով Թուրքիոյ մայրաքաղաքը կը խուժէ գերման առաքելութիւն մը, Օսմանեան ցամաքային բանակի վերակազմութեան համար։

Խանդավառ, երջանիկ, Զատիկ Խանզատեան վերադարձեր է ծննդավայր՝ «հայրենիք»։

Պարտաճանաչ, կարգապահ, երբ «բնիկ» հաւանաբար շրջապատին ամէնէն կարող սպան, իր գիտութեամբ ու կիրթ բնաւորութեամբ ան կ'արժանանայ Ճէմալ փաշայի գործակիցներուն խոր գնահատանքին ու համակրանքին։

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(Շար. — 1)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԱՆԾԱՆՕԹ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԸ

Ըսի թէ, Պաչոյի Գրիգորի տան մէջ յիշատակներս շատ եւ այլազան են։

Եղբօրս, Արամիկին Պոլիս մեկնելէն յետոյ, մեր տան փոքր երախան եւ բոլորի գուրգուրանքի առարկան մնացի, ես միայն։

Մեծ քոյրս՝ Հայկանոյշ, դպրոց կը յաճախէր եւ շուտով պիտի աւարտէր։ Հակառակ իր ծաղիկ հասակին, ըստ գաւառի սովորութեան, հասած աղջիկ կը համարուէր եւ աչքառու գեղեցիկ, ուղղըկանները արդէն սկսած էին ափ առնել մեր տան դուռը։

Գալով ինծի, սկիզբները, կարօտով կը փնտռէի սիրական ու մէկ հատիկ աղբարիկս որ մեկնած էր Ստամպոլ։ Ցերեկները փակած մօրս փէշերուն, անտեղեակ անոր տառապանքէն, կուլայի եւ «Արամի՛կ»կը կանչէի, վառելով խեղճ կնոջ հոգին եւ արցունքներ քամելով անոր աչքերէն։ Իսկ գիշերները, անհամբեր կը սպասէի հօրս վերադարձին Առաջնորդարանէն, զայն գրկելու, համբուրելու եւ ապա երթալ քնանալու մեծ քրոջս՝ Հայկանոյշին ծոցը։

Յաճախ քունս կը տանէր պաշտելի հօրս ծունկերուն եւ տեղեկութիւն չէի ունենար մեր տան գիշերային անցուդարձերէն եւ խորհրդաւոր այցելուներու ժամանումէն ու մեկնումէն։

Առաւօտ մը սակայն, մութն ու լուսուն արթնցած էի։ Սովորականէն շատ կանուխ ոտքի էր մեր ամբողջ ընտանիքը։

Կը գտնուէի մեր թոնրատան մէջ։ Մայրս կը պատրաստուէր օճախը վառելու, սակայն, ականջ կորած, սիրտը դող, ամբողջ կը մօտենար մեր տան պատշգամ[...] ու մտահոգ, գաղտագողի ակնարկ մը կը նետէր դուրսը, փողոցը ու մեր տան դրան...։ Երբ վերադարձաւ թոնրատուն, ըսաւ քրոջս՝ Հայկանոյշին, երդիքը ցոյց տալով. — « Աստուած պա[...] կատարէ, այս գիշեր անօրէնները չձգեցին քնանանք, մինչեւ լոյս, որսկան շներու նման գացին ու եկան տանիքին վրայ, քիթերնին հոտ առած է անպայման... », ու մայրս խորհրդաւոր նայուածքներ կ'ուղղէր մեր հիւրանոցին դրան, ուրկէ կը լսուէին հօրս ոտնաձայները։

Ես, անտեղեակ անցուդարձէն ու բան չհասկնալով մօրս խօսքերէն, կ'ուզէի անպայման երթալ հօրս մօտ եւ համբուրել զայն։ Մայրս արդէն կը հանդիմանէր.

— « էս օր չէ՛, ղուրպա՛ն, էսօր չէ՛ » կ'ըսէր շարունակ։ Միջոց մը սակայն, երբ ծուխը լեցուած էր մեր թոնրատան մէջ եւ մայրս զբաղած էր օճախը վառելով, մեր տան կատուն, զոր շատ կը սիրէի, թոնրատան կիսաբաց դռնէն ինքզինքը դուրս նետեց միջանցքին մէջ. առիթէն օգտուելով, ես ալ վազեցի անոր ետեւէն. հիւրանոցին դրան առջեւէն անցնելով, լսեցի հօրս ձայնը եւ մոռնալով կատուն, ուրախութեամբ, « հայրի՛կ, հայրի՛կ » կանչելով, հրեցի ու բացի սենեակին դուռը։ Զարմացած եւ անակընկալի եկած, մնացի դրան սեմին փակած։

Ճիշդ այդ պահուն, մեր հիւրանոցի պահարանին մէջէն, անկողիններուն ետեւէն ելլելով, գետին ցատկեց, երկար խառնիխուռն մազերով ու մօրուքով, խոշոր, արիւնխուռն աչքերով, կիսավայրի դէմքով, օտարական մը, որ դանդաղ ոտքի վրայ կեցած գունատ ու քնատ հա[...] ըսաւ ժպտելով եւ հանդարտ ձայնով մը. — « Բարի լոյս, Գեղամ, իմ[...] խս, քնացա՞ր, էդ շանորդի դավրիշներ (թուրք ոստիկաններ) չձգեցին ալ[...] դոյցինք էս գիշեր »։ Տեսնելով զիս դրան մէջ, ապշած ու երկչոտ. — « Վա՛յ, արի տեսնենք խորոտիկ բալէս, արի տեսնենք դո՞ւ էլ արթնցեր իս, օղո՛րթ որ, դա[...] րիաներ շատոնց են եղեր էս գիշեր տանիքի վրայ » ըսաւ, ու բարձրաձայն խնդաց, մինչ հայրս, տժգոյն ու մռայլ, կը պատուիրէր օտարականին քիչ մը ցած խօսիլ, ցոյց տալով տանիքը։

Ես, միշտ դրան սեմին, չէի համարձակեր քայլ մը յառաջանալ կամ ետ երթալ. մանկական հետաքրքրութեամբ եւ յափշտակութեամբ կը դիտէի օտարականը. յանկարծ, սարսափս մեծ եղաւ երբ գրպանէն հանելով ածելի մը, ցոյց տուաւ ինծի եւ մօտենալով հօրս վզին, ըսաւ ժպտալին.

— « Մորթե՞մ հայրիկդ... »։ Այդ ժամանակ միայն, ես, ճչալով վազեցի եւ փաթթուեցայ հօրս ծունկերուն, որ գրկելով զիս համբուրեց եւ ըսաւ. « Հանաք է զաւնուկ, հանա՛ք է, պիտի ածիլուինք պարոն, հանաք կ'ընէ, պարոն, հայրիկիդ ընկերն է... »։ Քիչ յետոյ սենեակէն ներս կը մտնէր մայրիկս, տաք ջուրով լեցուն բաղնիքի թասն ու օճառը ձեռքին։ Օտարականը, պատէն կախ փոքրիկ հայելիի մը եւ հօրս օգնութեամբ, սկսաւ ածիլել իր պեխն ու մօրուքը, կտրել մազերը եւ կամաց կամաց ստանալ մարդկային կերպարանք...։

Դեռ մանուկ օրերէս, վարժուած էի տեսնել հօրս ընկերները, որոնք ընտանի եւ սիրելի դէմքեր դարձած էին այլեւս ինծի համար։ Յաճախ կը գրկէին զիս ու եղբայրս Արամիկը, կը դնէին իրենց ծունկերուն, կը համբուրէին, երգել կու տային ու կը զուարճանային։ Տարօնական բարբառով կը պատմէին աղուէսի, գայլի եւ արջու պատմութիւններ, կու[...] ու կուռ կը խնդացնէին եւ իրենց գրպաններէն արծաթ դրամներ հանելով, կը նուիրէին մեզի։

Անոնցմէ, յուզումով կը յիշեմ Մշոյ առաջնորդ, առաքելատիպ, Ներսէս եպիսկոպոս Խարախանեան, Ս. Կարապետի վանահայր Վարդան վարդապետ, առաջնորդական փոխանորդ Եղիշէ քահանայ Պարսամեան, մեր տան երէց Տէր Զաքարէն, Խասգիւղի Տէր Քերոբ, Զրկեց Տէր Մուշեղ, Խաչխալտաղ գիւղի Տէր Խաչատուր։ Կը յիշեմ մանաւանդ Կոտոյ Հաճին, Համազասպ Տէր–Յովհաննէսեան, քաչալ Յովհաննէս, վարժապետ Հայրապետ, Գոմսայ Խսօն, Բաղրատ[...]

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՏ

Մարտը գարնան առաջին ամիսն է, որ աչքի կը զարնէ խիստ անկայուն, փոփոխական եղանակներով: Ձմեռուան կապանքներէն ազատող բնութիւնը զանազան քմահաճոյքներու ենթակայ է: Յաճախ ամսուան սկիզբը մերթ կ'իշխեն ձմեռնային սառնամանիքները, մերթ գարնանային արեւը կը փայլի իր ամբողջ հմայքով: Արեւոտ, ուրախ օրուան անակնկալ կերպով կը յաջորդէ ամպոտ, մռայլ եղանակը:

Տարբեր է Մարտի եղանակը Հայաստանի զանազան շրջաններու մէջ: Ցած, հովտային շրջաններուն մէջ Մարտի սկիզբը արդէն գարունը կ'աւետէ, իսկ բարձր, լեռնային շրջաններու մէջ տակաւին ձմեռը կը մոլեգնի: Այսպէս, օրինակ, ցած գօտիին մէջ Մարտի սկիզբի օրերը օդին ջերմաստիճանը հաստատուն կերպով կը բարձրանայ 3էն, իսկ ամսուան 15էն ետք՝ 5էն:

Բարձր լեռնային գօտիին մէջ Մարտ 10էն սկսեալ օդին ջերմաստիճանը հաստատուն կերպով կը բարձրանայ 0էն վար 5էն եւ վերջ կը գտնէ խիստ ձմեռը: 15էն կը սկսի ձիւնհալը: Մարտ 23էն օդին միջին ջերմաստիճանը կը բարձրանայ 0էն, կը սկսի գարունը: Եղանակի փոփոխութեան հետ միասին զարթօնք կ'ապրին նաեւ բուսականութիւնն ու կենդանական աշխարհը:

Ցած գօտիին մէջ Մարտի սկիզբը կը սկսին ուռիլ հիւսիսային ծաղում ունեցող ծառերու եւ թուփերու բողբոջները: Կը ծաղկի նշենին: Մարտի երկրորդ տասնօրեակին կը ծաղկի ծիրանենին: Կը սկսին ուռիլ խնձորենիի, տանձենիի եւ բալենիի ծաղկաբողբոջները: Երրորդ տասնօրեակին սկիզբը կը սկսի ծաղկիլ դեղձենին, իսկ ամսուան վերջը՝ խնձորենին: Ձիւնին տակէն իրենց գլուխները կը վերցնեն ձնծաղիկը, քրքումը, պապլորը, գնարբուկը...:

Մարտը տարւոյն առաւօտն է. կ'աշխուժանայ կենդանական աշխարհը: Աւելի բարձր կը լսուին թռչուններու դայլայլն ու ճռուողիւնը: Ձմեռելու վայրերէն կը վերադառնան առաջին չուող թռչունները: Մարտին սկիզբը, ձիւնհալէն անմիջապէս ետք, բոյն կը դնէ Հայաստանի նստակեաց թռչուններէն մէկը՝ կաչաղակը, որ սովորաբար 3–9 հաւկիթ կ'ածէ: Նոյն ատեն կը սկսի գորշուկներու, գայլերու եւ աղուէսներու ծնունդը:

Կը սկսի թանկագին մորթի ունեցող գազաններու հարսանեկան պարը: Բոյներէն դուրս կ'ելլեն գետնասկիւռները, երկար ոտքով ապամուկները, արջամուկները: Կեր փնտռելու նպատակով գետահովիտները եւ ցած վայրերը կ'իջնեն վայրի այծերը:

Օրէ օր գարունը աւելի ու աւելի կը բարձրանայ դէպի լեռները: Ձմեռը մեծ դժկամութեամբ «կը հաւաքէ իր փէշերը»:

Մարտի սկիզբները աւարտելով իրենց ձմեռնային քունը, որջերէն դուրս կ'ելլեն արջերը: Կ'արթննան նաեւ սողուններ, որոնց բոյներուն մէջ ձագեր կը յայտնուին: Թանկագին մորթի ունեցող գազանները Մարտին կը փոխեն իրենց մազերը:

Վայրի կենդանիներու համար կը շարունակուին դաժան ու տառապալից օրերը: Ուտելիքի պակասը Մարտ ամսուն կործանարար է կարգ մը կենդանիներու համար: Այդ պատճառով է, որ Հայաստանի որսորդական կազմակերպութիւնները եւ բնութեան սիրահարները կը կազմակերպեն խոտակեր կենդանիներու եւ թռչուններու ուշ գարնանային կերակրումը:

Մարտին կը հաւաքեն անտառային մշակոյթներու սերմերը եւ զանոնք կը նախապատրաստեն ցանքի համար, կը մթերեն բարդիի, ուռենիի եւ ծառի այլ տեսակներու կտրոնները: Մարտի վերջերը արդէն կը սկսին ծառատունկը, սերմերու ցանքը: Բնութեան սիրահարները կը վերանորոգեն թռչուններու բոյները, նորերը կը սարքեն՝ պատրաստուելով գաղթող թռչուններու վերադարձին: Երբ օդին ջերմաստիճանը կը բարձրանայ 5էն վեր, կը սկսի պտղատու ծառերու սադարթի ձեւաւորումը:

Մարտի վերջաւորութեան արդէն կը լսուի արտոյտի գեղեցիկ երգը: Գարունը կը մտնէ իր ամբողջական իրաւունքներուն մէջ:

ԼԵՒՈՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ցօլօն, Սեմալայ Մանուկ, Պօլէի Մճօն, Կանենու Մկրտիչ, Տէրարանց Արամ, Սասունցի Մուշեղ եւ ուրիշ անմոռանալի դէմքեր, որոնց անունը մոռցած եմ դժբախտաբար:

Սակայն, այդ առաւօտ, մեր հիւրանոցի պատշարանէն դուրս ցատկող հօրս ընկերը չէր նմաներ մինչեւ այդ օր իմ ճանչցածներուս: Անծանօթ ու խորթ էր անոր լեզուն: Անոր կիսավայրենի դէմքը, խորհրդաւոր շարժումները, մանաւանդ ձեռքի ածելին, սարսուռ մը անցուցած էին մանուկ հոգւոյս մէջէն:

Այդ անծանօթը կը կոչուէր Ռուբէն Տէր-Մինասեան:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Սուրճի Ազդեցութիւնը

ՄԱՐՄՆԻ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Սուրճին դրական ազդեցութիւնները, ինչպէս նաեւ վնասները մարդկային մարմնին, առիթ ընծայած են երկար վիճաբանութիւններու: Սակայն, ինչպէս որ կարելի չէ ժխտել սուրճին խթանիչ յատկութիւնները, այնպէս ալ կարելի չէ զանց առնել բացասական ազդեցութիւնները, երբ կը չափազանցուի:

Եթէ խմենք ժուժկալօրէն — ըսենք մէկ կամ երկու գաւաթ սուրճ օրական — ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ առողջ մարդոց կամ կարգ մը հիւանդներու մարմնի կազմութեան: Քաֆէինը կամ ȷլորոժեՁրկ թթուն, որոնք, ուրիշ նիւթերու հետ, բաղկացուցիչներն են սուրճին, խթանիչ լաւ ազդեցութիւն մը կը գործեն կեդրոնական ջղային դրութեան եւ ուղեղին կեդրոն զգայական ու հոգեկան պաշտօններուն վրայ, ընդհանրապէս տալով աշխուժութիւն եւ աշխատանքի ուժ, մանաւանդ մտային աշխատանքի: Շնորհիւ փոթասխումի պարունակութեան, սնուցիչ յատկութիւններով եւ փէ. փէ. կենսանիւթով, որ կը պահպանէ մորթը եւ այլ հիւսուածքներ, սուրճը կարելի է համարել, որոշ տեսակէտէ մը, նաեւ իբրեւ սնունդ:

Գիխացաւի պարագային, սուրճին գործողութիւնը — իր չափաւոր սեղմիչ ազդեցութիւններով ուղեղային երակներուն վրայ եւ յաջորդական փոքրացումով դէպի ուղեղ արեան հոսքին — շատ անգամ փրկարար է, վերցնելով գլխու ցաւերը:

Ստամոքսային, մաղձային եւ ստամոքսաղեղձային յոյզերու խթանիչ ազդեցութեամբ, ճաշերէն ետք խմուած սուրճը կը միջամտէ թեթեւցնելով մարսողութիւնը: Երակային սառրաճնշումի եւ անզօրութեան կացութիւններուն, սուրճին օգուտը զգալի է: Շատ մը պարագաներու, սուրճի չափաւոր ըմպումէն ետք, յառաջ կուգայ յորդամիզումի աճը, ինչ որ որոշ չափով կը դիւրացնէ մարմինէն թոյներու արտաքսումը:

Քունի վրայ սուրճին գործած ազդեցութեան վերաբերեալ, կարելի չէ պնդել թէ բոլոր պարագաներու անքնութիւն կը պատճառէ: Այսուհանդերձ, յանձնարարելի է որ անքնութենէ տառապողները կէսօրէ վերջերը սուրճ չսպառեն:

Յաճախ սուրճի սպառումը կ'արգիլուի երակային գերճնշումէ, արդասրտութենէ, կուրծքի փողացաւէ (անժին փեքթորալ) կամ սրտանօթային ուրիշ հիւանդութիւններէ տառապողներուն: Բացայայտօրէն, այս յանձնարարութիւնը պէտք է յարգել: Այսուհանդերձ, երբ կարգ մը հիւանդութիւններու պարագային, բժիշկը բոլորովին չարգիլեր սուրճը, երբ կը սպառուի խիստ չափաւոր քանակութեամբ, ան կրնայ նպաստել սրտի գործունէութեան թեթեւցման, կը հանդարտեցնէ ջղային դրութիւնը, կը բարելաւէ հիւանդին տառապանքը:

Ցամենայն դէպս, պէտք է գիտնալ թէ կատարելապէս առողջ մարդիկ իսկ, օրական սուրճի չափազանց սպառումով, ժամանակի ընթացքին, կը վտանգեն իրենց ջղային դրութեան հաւասարակշռութիւնը, կ'ունենան սրտանօթային անկանոնութիւններ եւ այլ խանգարումներ:

«Նոր Կեանք» Ա. Վ.

ԳՈՂԳՈԹԱՅԷ ԳՈՂԳՈԹԱ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ, Փետր. 7ին, մեռած է ընկ. Գրիգոր Շիթիլեան: Ծնած էր 1915ին՝ Քիլիս: Տարագրութեան շրջանին իր ծնողքին հետ հաստատուած է Հալէպ, ուր յաճախած է «Զաւարեան» վարժարան: Հիմնադիրներէն եղած է Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» պատանեկան միութեան: 1936ին մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը եւ վարած պատասխանատու պաշտօններ: 1961ին, Սուրիոյ մէջ ստեղծուած իրայատուկ պայմաններու հետեւանքով զրկուելով աշխատելու իրաւունքէն, հաստատուած է Լիբանան, ուր վարած է Ս. Նշան Մայր եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդի քարտուղարի պաշտօնը: 1978ին Լիբանանի դէպքերուն հետեւանքով մեկնած էր Ամերիկա:

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ «Փորտ օֆ խալըքէյշըն» սրահին մէջ, Յունուար 26ին, տեղի ունեցած է «Հայկական ժողովրդական նուագարաններու համոյթ»ին երեկոյթը: Համոյթը, բաղկացած յիսուն երգիչ եւ նուագող անդամներէ, Արմէն Մանդակունեանի ղեկավարութեամբ հրամցուցած է կոկիկ եւ որակաւոր յայտագիր մը, արժանանալով ներկայ խուռն բազմութեան գնահատանքին:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ «Ֆերահեան» վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Փետր. 8ին, նշուած է Վարդանանցը: Հանդիսավարը՝ Կարօ Պետրոսեան, կատարած է բացումը, որուն յաջորդած է գեղարուեստական յայտագրի մը գործադրութիւնը՝ աշակերտութեան մասնակցութեամբ: Բանախօսած է թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեան: Հանդիսութիւնը կազմակերպած է Հայկական ձեռնարկներու յանձնախումբը, որ կազմուած է վարժարանի հայերէնի ուսուցիչներէ:

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԸՍԻ «Սքաթիշ Րայթ» սրահին մէջ, Փետր. 9ին, տեղի ունեցած է Մանուէլի երգահանդէսը, ի նպաստ Հոլիվուտի մէջ նոր կառուցելիք «Թէքէեան» ամէնօրեայ վարժարանին: Հայերէն երգերու փունջ մը կազմած է օրուան յայտագիրը, որուն մասնակցած է Ժագ Գոճեանի ղեկավարութեամբ նուագախումբ մը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Իրիկունները, երբ յաճախ դրացի Ռնանենց այցելութեան կ'երթային, Մարտիկ անակնկալ մը ընելու համար, տեսնես, հօրաքոյրը չալկած ներս կը մտնէր: Ան ի զուր կը բարկանար, ի զուր կը խնդրէր ու կը խնդար: Մարտիկ ուժեղ բազուկով չալակին կ'առնէր հօրաքոյրը ու սանդուխներէն վեր կ'ելլէր:

— Մեր արջը, — հօրքոյրը Մարտիկի համար կ'ըսէր յաճախ,— չգիտես ո՞վ եղած է էս տղան. հայր մը ունէր Աստուծոյ գառը:

Հօրաքոյրը կը պատմէր, որ տանենօք գիւղին մէջ Մարտիկի ուժն ունեցող Ջրաղացպան Դաւիթ մը կար, էս տիրացու Մինասին մեծ-պապը, որ Ջրաղաց-քարը մինակը վար կ'առնէր, կռանելէ յետոյ նորէն մինակը կը տեղաւորէր: Հօրաքոյրը հէքեաթի մը պէս կը պատմէր, թէ Ջրաղացպան Դաւիթը գիշեր մը ճամբան Գաբրիէլ հրեշտակապետին կը հանդիպի, հրեշտակապետը ձիուն վրայ Մըղտեսի Զաքարին տան ճամբան կը հարցնէ: Առտուն Մղտեսի Զաքարը մեռած կը գտնեն:

Այցելութեան երեկոները հօրաքոյրին հէքեաթներով ու կատակներով կ'անցնէին: Ան յաջող նմանութիւնը կ'ընէր քէօսէ Ասատուրի ու Ղուկաս պաճուն: Թէ ինչպէս կինը աւելը որ կը քաշէ, քէօսէ Ասատուր փեթակին տակ կը մտնէ: Թէ ինչպէս Ղուկաս պաճին կիներու յատուկ ձեւերն ու բառերը կը գործածէ:

Եթէ ձմեռ երեկոյ էր, Ռնանին կինը քիւրսիին վրայ կը բերէր խաղողէ ամա ու սեխ: Մարտիկին հարսնացու մը գտնելու համար յաճախ գիւղի աղջիկներու խօսքը կ'ընէին: Էսոր աղջիկը լաւ է, սակայն կը պատմեն, որ մեծ մայրը Ջրաղացպան Դաւիթի հետ եղած է: Էնոր աղջիկը հիմակուց գեղի ճահիլները իր ետեւ ձգած է. աղբիւրի ճամբէն էնպէս կ'անցնի, կ'ըսես սատրէզէմի թոռ է: Մի ըսեր որ, հայրը ցորենը փոքրիկ տոպրակով կը տանի ջաղացք: Կը խօսէին զանազան աղջիկներու մասին: Էսոր մազերն երկար են, միւսը ոտքերը ծուռ կը դնէ, որ զաւակ մըն ալ բերելու ըլլայ, եօթը գոմէշ պիտի լծեն որ տեղէն շարժի:

– Էդ լաւ է, Մարտիկի հետ որ կարգուի՝ եօթը գոմէշի պէտք չկայ: Ինչո՞ւ եօթը գոմէշի ծախսի տակ մտնել. Մարտիկը մէկ անգամ որ ձեռքէն բռնէ, խանատ բացող հաւու պէս կը թռցնէ,– կը կատակէր Ռնանի կինը:

Հօրաքոյրը կ'աւելցնէր որ կնոջ մը գեղեցկութիւնը օրրանին տակ յայտնի կ'ըլլայ: Երբ կին մը տղաբերքէն յետոյ կրցաւ իր գեղեցկութիւնը պահել, էն կինը լաւ կին է: Օրինակ կը բերէր Մարտիկի մայրը:

Մարտիկի մայրը աղջիկ եղած ատեն նռայ հատի կը նմանէր: Պօյ – պոս, ճէյրանի պէս աղջիկ էր: Մարտիկը, որ ունեցաւ, օրէ օր մաշեցաւ: Հօրաքոյրը կը սիրէր չեշտել այդ ու կը հաւատար, ծածկելու համար Մարտիկի մօր հին պատմութիւնը: Ի հարկէ, Մարտիկ ոչինչ գիտէր այդ պատմութենէն, միայն գիտէր, որ եկեղեցիի շինութեան մէջ գործ ունեցած է իր մայրը, կարծես պատերը ան շարած, գմբէթը ան դրած ըլլար եւ կամ եկեղեցին իր մօր գերեզմանին համար շինուած հսկայ յիշատակարան մը ըլլար:

Աղջիկներու մասին եղած այդ խօսքերը վերջ ի վերջոյ կը հասնէին Նաճար Մինասի աղջկան: Միակ աղջիկը, որ յարմար կը տեսնէին Մարտիկին: Ձեռագործի մէջ վարպետ: Գլուխը կին՝ մարմինը առիւծ, մութ կարմիր թաւիշի վրայ ձեռագործ մը նաշխած է «որ վարպետ ղալէմքէրը չէր կրնար բանել», կը խօսէր Ռնանը: Աղջիկ մը որ չտկէ շիտակ մարդու երես չի կրնար նայիլ:

– Ոտքերուն վրայ նայող աղջիկէն վախցէք,– կ'աւելցնէր հօրաքոյրը,– Նաճար Մինասին հետ ո՞վ կրնայ խօսիլ: Անոնք իրենց աղջիկը հարուստ տղի ու կարգացողի կը նային: Նաճար Մինասը չոպանին աղջի՞կ կու տայ:

(Շար. – 27)

Fonds A.R.A.M

Տէր եւ Տիկին Նուպար Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ – Արամ Պարսամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոս Օսմանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան – Քլօտ Շալեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հայկուհի Նալպանտեան զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Նուարդ Սապունճեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տընկոյեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մարիամ Տնկոյեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շտիկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիգրանուհի Սապունճեան զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Հայկանոյշ Աղապալեան զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Աննիկ Աղապալեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Փենիրեմէզեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիգրանուհի Տնկոյեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), այրի Տիկին Սիրանոյշ Տնկոյեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Պօղոսեան (Պոլիս), Աճէմեան, Մկրտիչեան, Գալայճեան, Օսմանճեան եւ Շալեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, զարմուհիին եւ խնամիին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՇԽԷՆ ՏՆԿՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 29ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Մարտ 4, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոմէն – վիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՄՈՒՆՔ
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Կիրակի, Մարտ 9, ժամը ճիշդ 17ին
հիւրաբար Քաղաքս գտնուող՝
ԺԻՐԱՅՐ ԲԱԲԱՋԵԱՆ
վկայուած Երեւանի Գեղարուեստա – թատերական հիմնարկէն
եւ ՆՈՐԱ ԷՔՍԵՐՃԵԱՆ–ԲԱԲԱՋԵԱՆ
կը ներկայացնեն հատուածներ Պեռնար Շոյի, Վահան Թէքէեանի, Սաշա Կիթրիի, Շահան Շահնուրի, Յովհ. Թումանեանի, Երուանդ Օտեանի, Շէյքսփիրի եւ Ժօժէն Լապիշի գործերէն
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 25 փր.

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
Հ Ս Կ Ո Ւ Մ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 7, երեկոյեան ժամը 7ին, Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 9.30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ Յովհ. Թու – մանեան: Կը մասնակցին Էմիլ Ասլանեան, Լիւք–Անտրէ Մարսէլ, Սոնիա Վարդան – եան, Ժ. Փ. Մահէ:

confectionneurs... tricoteurs...

à proximité de chez vous,

TEXFRA

vient d'ouvrir un magasin de fournitures textiles.

FILS A COUDRE (cônes et fusettes)
FIL INVISIBLE
FIL MOUSSE (surfilage)
FIL DE SÉPARATION NYLON
COTON A GRATTER

Nous souhaitons avoir le plaisir de vous voir prochainement:

54, rue des Pâquerettes - 94140 ALFORTVILLE
tél. 378 31 39

autre magasin :
Avenue du Maréchal Leclerc Centre Commercial du Moulin
92360 MEUDON-LA-FORET tél. 631 10 44

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի վարչութիւնը մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր այն ընկեր – ընկերուհիներուն որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին իր երեկոյթին, նոյնպէս Տէսինի «Անի» նուագախումբին, որ խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեց ներկաներուն: Այս առիթով ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Հայկուհի Թաշճեան 100 Ֆր., Սարգիս Սարգիսեան 100 տոլար, Վարդան Գույումճեան 200 Ֆր–, . ընկերուհի Պասմաճեան 100, ընկերուհի Պառաւեան Քնար 50, Տիկ. Վորոնցով 40, Տէր եւ Տիկ. Մինաս Պարտաքճեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ռոպէր Զօպոյեան իրենց մանչ զաւկին ծննդեան առթիւ 200, Պ. Պահատուրեան 100 Տէսինի դպրոցին:, Տիկ. Բրաքիոն Տապաքեան 30 դպրոցին, Տիկ. Քէշիշեան ամուսնոյն մահուան Գ. տարելիցին առիթով կը նուիրէ 100 Ֆ. Կապ. Խաչին, Վարդան Նաճարեան, Համազասպ Նաճարեան եւ Տիկ. Մարի Թուլթեան իրենց մօր՝ Վարդուհի Նաճարեանի մահուան Զ. տարելիցին առիթով 150 Ֆ. Տէսինի Կապ. Խաչին:

ԽՈՒՌՆԵՐԱՄ ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՎԱՅԵԼԵԼ ՀԱՅ ԵՐԳԸ

Palais des Congrès
LYON

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 15.30ին
կազմակերպութեամբ
Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան
ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
(Մարսէյլէն, 110 անդամներով)
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱՋԵԱՆԻ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Ժիւլիէթ Եըլմազեանի
ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝ Կոմիտաս, Եկմալեան, Բաբաջանեան, Դռամս, Շուպէրթ, Պարթեւեան, Ասլանեան
Տոմսերու համար դիմել՝
Maison Arménienne
40, Rue d'Arménie, Tél. 860-47-18
Restaurant TAMAR
5, Rue Ferrandière, Tél. 842-20-24
PATEGAB
152 bis, Rue Moncey, Tél. 860-10-38

ՆՈՒԷՐ

Նիսէն Պ. Սիւմպիւլեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն:

×

Շաւիլէն այրի Տիկին Լիտա Արէլեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր ողբացեալ ընկ. Յակոբ Արէլեանի յիշատակին ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս 50ական Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբին եւ Շաւիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին:

JACQUES CHELELEKIAN
vous propose

du 29 mars au 8 avril

RAMEAUX et PAQUES

à CORFOU avec circuit vers DELPHES

prix : 3 620 F.F.
prix établi le 1. 1. 80 - TOUT COMPRIS

renseignements et inscriptions

Jacques CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. A 568

VOYAGES ARMÉNIE 80

calendrier à votre disposition sur demande

Org. Lic. A 97

Montpellier - Bordeaux

L'Organisation Terre et Culture présente, au cours d'une série de réunions tenues dans le Sud de la France, le bilan de ses trois premières années d'activité en Iran du Nord — exploration des monuments et sites, contacts avec la population arménienne, travaux collectifs de mise en valeur des domaines arméniens — ainsi que les principales perspectives envisagées pour les années à venir.

Հարաւային Ֆրանսայի մէջ գումարուած շարք մը հաւաքոյթներու ընթացքին, Երկիր եւ Մշակոյթ կազմակերպութիւնը կը ներկայացնէ Ատրպատականի մէջ առաջին երեք տարիներու իր գործունէութիւնը. — ճանաչում պատմական վայրերու եւ յուշարձաններու, շփումներ հայկական բնակչութեան հետ, հայ ազգային կալուածներու վրայ տարուած հաւաքական աշխատանքներ — ինչպէս նաեւ եկող տարիներու համար նկատի առնուած գլխաւոր հեռանկարները:

Conférence - Débat - Diapositives - Film

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ - ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

MONTPELLIER : Vendredi 7 Mars, 20 h. 45, Centre Régional de documentation pédagogique, Allée de la Citadelle (près du lycée Foch, centre-ville)

Programme ne comprenant pas le film

BORDEAUX : Samedi, 8 Mars 21 h. Foyer Municipal de Cenon, Avenue Carnot (côté des Quatre Pavillons) à CENON.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Մարտ 8ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դուրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ – անդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարտ 9ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երբեակ հայ արուեստագէտներու: Կիրակի, Մարտ 9 ժամը 13ին:

×

Trio Arménien

Երգ Այտա Յարութիւնեան
Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան
Կիթառ եւ տավուլ Արթօ Փեհլիվանեան
Սիրայօժար մասնակցութեամբ
Սթելլա Պագըրճեանի (պար)
HOTEL ARCADE
2, Rue Cambronne — Paris 15e
Սեղանները ապահովելու համար՝ հեռաձայնել 533-06-31 եւ 206-42-50
Մուտք եւ ճաշագին 100 Ֆ.

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 5
MERCREDI 5 MARS 1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.595
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.595

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Պահրէյնէն անցաւ Քաթար, բայց այս ճամբորդութեան առաջին հանգրուանն է որ կը պահէ « պատմական » բնոյթ։ Արդարեւ Պաղեստինցիներու ինքնորոշման իրաւունքը կը շարունակէ մելան հոսեցնել եւ կը սպասուի յաջորդ հանգրուանին՝ Արաֆաթը Փարիզ հրաւիրել։ Իսրայէլ « սուգի » մէջ է ինչպէս կը խորագրէ Օռոռ, մանաւանդ որ Միացեալ Նահանգներն ալ սխալեր են առջի օր եւ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին, իրենք ալ դէմ քուէարկեր են Իսրայէլի, դատապարտելով անոր գաղութներ հաստատելը գրաւեալ հողերու մէջ։ Երեքշաբթի Ուաշինկթընէն կը հաղորդէին որ Գարթըր ներողութիւն խնդրեր է այդ սխալին համար...։ Մոսկուա Թասի միջոցաւ գոհունակութեամբ կը նկատէ յեղաշրջում մը ֆրանսական քաղաքականութեան մէջ։

ԻՐԱՆԻ մէջ կացութիւնը շատ շփոթ է։ Թէեւ Յեղափոխութեան Խորհուրդը արտօնեց որ ՄԱԿի յանձնախումբը այցելէ դեսպանատան պատանդներուն։ Միւս կողմէ ութ գնդակահարութիւն կատարուած է։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ կռիւները կը տարածուին եւ ապստամբներու համաձայն, ծանր կորուստներ պատճառած են խորհրդային ուժերուն։

ՓԱՐԻԶԻ Թուրքերը փողոց իջան։ 2500 բանուոր տողանցք կատարեցին աշխատանքի թուղթ պահանջելու համար։ Կը կարծուի թէ գաղտնի աշխատող Թուրք բանուորներու բուն թիւը 25 հազար է փարիզեան շրջանին մէջ։

ՎԷՆՍԷՆԻ (Փարիզ Ը) Համալսարանը « տաք » օր մը ապրեցաւ առջի օր իբրեւ հետեւանք Խորհուրդին տուած որոշումին։ Արդարեւ որոշուած էր հակակշռել մուտքը, այսինքն ուսանողներէն պահանջել իրենց ուսանողական քարթը, վասնզի համալսարանին մէջ թմրեցուցիչի առուծախ մը կայ, որ մեծ ծաւալ առած է։ Յիշենք որ 7000 ուսանողի համար նախատեսուած այս համալսարանը վերջին վերամուտին 33 հազար ուսանող ունէր։ Խումբ մը ուսանողներու (եթէ ուսանող են, անշուշտ) աղմկալի ճնշումին տակ, Համալսարանի Խորհուրդը քուէարկութեան ձեռնարկեց եւ 13ի դէմ 14 ձայնով որոշեց ջնջել ուսանողական քարթերու ստուգումը։ Լուրը կը հաղորդէր տեսուչը՝ Մերլէն 1200 կատղած ընդդիմադիրներով լեցուած ամփիթատրոնին մէջ եւ այլ ուսանողներու պաշտպանութեան տակ կը յաջողէր դուրս ելլել « փաշիստ, ցեղապաշտ » ծանօթ եւ աժանցած նախատինքները լսելով։

ՍԱՅՏԱՅԻ մէջ (Լիբանանի հարաւը), նախորդ օր Լիբանանի բանակին եւ Պաղեստինցիներու միջեւ տեղի ունեցած բախումներու ընթացքին մեռած են 10 հոգի եւ չորս վիրաւոր կայ։ Պատճառը ծանօթ չէ եւ ձգտեալ վիճակ մը կը տիրէ շրջանին մէջ։

ՊԱՊԸ Փարիզ կուգայ Յունիսին, այցելելու համար ԻՒՆԷՍՔՕ, ուր հաւանաբար ճառ մը խօսի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԱՌԱՆՑ ՃԱԿԱՏԻ

—o—

Երէկուան թիւով արձագանգած էինք Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի վերոյիշեալ խորագրով յօդուածին, լոյս տեսած Մարտ 1ին։ Ստորեւ թարգմանութիւնը.—

×

Մի առ մի Թուրքիոյ լաւագոյն դիւանագէտները կը գլեռնուին կարգ մը ահաբեկիչներու կողմէ, որոնք արդարութիւն կ'ուզեն Հայ Դատին համար։

Այս անգութ պատերազմը առանց ճակատի, կը ձգտի միայն ճնշում բանեցնելու հատուցումի համար։

Թուրքերը Հայերը չէ որ պատասխանատու կը նկատեն այս արշաւին, որ 1973էն մինչեւ այսօր 12 Թուրք դիւանագէտներու կամ անոնց ընտանիքի անդամներուն կեանքը արժած է. Վիէննայի, Փարիզի եւ Վատիկանի Թուրք դեսպանները սպաննուեցան յաջորդաբար։ Թէեւ պաշտօնական ամբաստանութիւն չէ եղած եւ սակայն, Թրքական իշխանութիւնները ամէնէն աւելի կը մեղադրեն կիպրացի Յոյները, որ զօրավիգ կը կենան եւ կը գրգռեն հայ ահաբեկիչները իբրեւ փոխվրէժ 1974ի Կիպրոսի բռնագրաւումին Թրքական ուժերու կողմէ։ Ներկայիս այս տեսակէտն է որ կը տիրէ Թրքական քաղաքական շրջանակներու մէջ եւ Թուրք մամուլն ալ ընդհանրապէս անոր ցոլացումն է, նոյն ատեն, Թուրքերը շատ կը դառնանան այս սպանութիւններու առթիւ Արեւմուտքի հակազդեցութեան բացակայութենէն։ « Ամէն անգամ որ Թուրք դիւանագէտ մը սպաննուի, արեւմտեան մամուլը կը խօսի վրէժխնդրութեան մասին եւ հին թղթածրարներ կը քրքրէ հայկական ջարդի մասին », այսպէս կ'արտայայտուէր վերջերս դառնացած Թուրք դիւանագէտ մը, ակնարկելով 1915ի օսմանեան իշխանութիւններու ծայրայեղութիւններուն, որոնք նպատակ ունէին ամբողջ երկու տասնեակ տարիներու ընթացքին, մեթոտիք ձեւով Հայերը բնաջնջել։ Դարձեալ այդ շրջանին, Հայերը ամբաստանուած էին որ Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին կ'օգնէին Ռուսերուն։ Երբ շատ Հայեր սպաննուեցան։ Միջոց մը հայ ապստամբները Վան քաղաքը գրաւեցին։

×

ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ՝ ՄՏԱՀՈԳ

Թուրք դիւանագէտները, հասկնալի պատճառներով, ներկայ կացութենէն մտահոգ են, բայց միայն մէկ զոյգ ծանօթ է իբրեւ բացառիկ պաշտպանութիւն ունող։ Արտասահմանի մէջ պաշտօն մը մեծ վարկ կը վայելէ Թուրքիա եւ շատ աւելի բարձր կը վճարուին քան որեւէ այլ պաշտօն, ուստի Թուրք դիւանագէտները, այսուհանդերձ, կը նախընտրեն արտաքին պաշտօնները, մանաւանդ Թուրքիոյ տնտեսական ներկայ տագնապին մէջ։

Նմանապէս, կը թուի թէ միաձայնութիւն մը կայ Թուրքիոյ դէմ մղուած այս հակապայքարը վերագրելու կարգ մը այլ կողմերու եւս, որոնց կարգին կը մեղադրուին նաեւ կիպրացի Յոյները, Յունաստանի Յոյները, Քա. Ժէ. Պէ.ն եւ Սէ.Ի. Ա.ն, ինչպէս նաեւ բոլոր այն ուժերը, որոնք շահ կ'ակնկալեն տկար Թուրքիայէ մը։

Թուրքերու կողմէ ոչ մէկ ընդունելութիւն, եւ ոչ իսկ հասկացողութիւն ցոյց տրուած է Հայերու ճիգերուն հանդէպ, որոնք միւս ազգայնական շարժումներու նման հաւասարութեան իրաւունքներ ձեռք ձգելու կը ձգտին։

Հայկական Հարցը վերջացած է տարիներէ ի վեր, ըստ Թուրքերու մեծամասնութեան, որ Հայերու ճակատագիրը կը բաղդատեն Ամերիկայի նախաբնիկներուն հետ։ Թուրքերը, նոյնպէս, կ'ընդունին թէ շատ քիչ բան գիտեն հայկական ջարդի մասին, որ ուրիշ երկիրներու մէջ յաճախ հրապարակուած ըլլալով հանդերձ, անտեսուած է Թրքական պատմութեան գիրքերուն մէջ։

Այսուհանդերձ, ուէլ Թուրք պիտի ըսէր թէ Հայերու դէմ գործուած անիրաւութեանց պատասխանատուները Օսմանեանցիներն են եւ ոչ թէ աթաթիւրքեան սերունդը, որ ըմբոստացաւ Օսմաններու դէմ եւ որուն տեսակէտներն են, որ այսօր կը կիրարկուին Թուրքիա։ Մինչ այդ, Թուրքերը կը կարծեն որ Հայկական Հարց մը չկայ, նկատի առնելով Թուրքիոյ 60 հազար հոգինոց հայ համայնքին այդ մասին պահած լռութիւնը եւ մանաւանդ այն, որ Հայերը նոյնիսկ արտասահմանի մէջ կը շարունակեն Թրքերէն խօսիլ։

Սակայն, կարգ մը Թուրք մտաւորականներ իրենք զիրենք կը մեղադրեն ցարդ փորձած չըլլալ լուսաբանելու թէ ի՛նչ էր եղած իսկական պատահարը դարուս սկիզբը։ « Պատերազմ մըն էր եւ, ինչպէս միշտ, երկու երես կայ պատմութեան մը մէջ, եւ սակայն Թրքական պատմութիւնը միակողմանի է » ինչպէս կ'ըսէր վերջերս Թուրք քաղաքական մեծ դէմք մը։ « Հայ համայնքը Թուրք ժողովուրդին դէմ չէ, միայն քանի մը հարիւր Հայեր կան, որոնք մեզի դէմ են », կ'ըսէր ծերակուտական Սալի Քոչաշ, որ նոյն ատեն հեղինակն է հայ եւ Թրքական յարաբերութեանց վերաբերող հազուագիւտ գիրքերէն մէկուն։

Քոչաշ կը պնդէ թէ Հայերը դրդուած էին Թուրքերու դէմ ապստամբելու համար եւ կ'աւելցնէ թէ Հայերն ալ, հաւանաբար հաւասար քանակութեամբ Թուրքեր սպաննեցին սկզբնական ջարդերու ընթացքին, երբ մօտաւորապէս ընդամէնը մէկ միլիոն անձեր սպաննուեցան երկու կողմերէն։

« Ընտանիքիս շատ մը անդամները Հայերու կողմէ սպաննուած են », կ'ըսէր Թուրք ծանօթ լրագրող մը եւ կը շարունակէր. « Մեծ հայրս, որ Վանի շրջակայքի գիւղերէն էր, կը պատմէ թէ ինչպէս, երբ ինք 16 տարեկան էր, իր հայրը սպաննուած է հայ յեղափոխականներու կողմէ, որմէ ետք հազարաւոր ուրիշ Թուրքերու հետ միասին դէպի հարաւ գաղթած են, իր 4 տարեկան պզտիկ եղբօր եւ մօր հետ միասին, որ ապա ճամբուն վրայ մեռած է։ Սակայն, անոնք տունը ջարդի մասին ոչինչ խօսեցան։ Նոյնպէս կը հաւատամ, որ երբ վերապրողները յաղթական են, իրենց տեսակէտը տարբեր կ'ըլլայ »։

Էրկիւն Կէօքթէնկիզ, այժմ հանգստեան կոչուած կառավարիչ եւ նախկին պետը գաղտնի սպասարկութեան, կ'ըսէ թէ սփիւռքի Հայերը Թուրքերու հանդէպ շատ աւելի դառնացած են, քան՝ Թուրքիոյ Հայերը, եւ պատմելով Քալիֆորնիոյ մէջ Հայերու հետ ունեցած իր մէկ հանդիպումը, կ'աւելցնէ. « Անոնք ինծի թշնամիի աչքով կը նայէին, կարծես երբեք Թուրք մը ճանչցած չէին »։ Մինչ այդ կ'ըսէ, թէ ինք կը հաւատայ որ կարգ մը Հայկական կազմակերպութիւններ միջազգային մարքսիստ կազմակերպութիւններէ օժանդակութիւն կը ստանան, մանաւանդ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւ ուրիշներ ալ Արեւմտեան Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Փորթուկալի հայկ. քաղաքական կազմակերպութիւններէն կը քաջալերուին։ Թուրքերը Հայերէ աւելի Կիպրացիները կը մեղադրեն նկատի ունենալով մահափորձերու ժամանակամիջոցը։ « Ինչո՞ւ այս ահաբեկումը վերջին տարիները վերյայտնուեցաւ, ամբողջ կէս դար սպասելէ ետք » կը հարցնէ Միւմթազ Սօյսալ, համալսարանի դասախօս եւ Միլլիէթ թերթի խմբագիր, ու կը շարունակէ. « Այս վերայայտնումին թուականը, կազմակերպուած ձեւով, 1974ի Կիպրոսի ցամաքահանումն է »։ Թրքական պաշտօնատուները բաւական մեծ թղթածրար մը կազմած են, որ կը բովանդակէ այս արարքներու ետին գտնուող կիպրա-յունական օժանդակութիւններու փաստերը։ Թրքական իշխանութիւնները նոյնպէս կը ցուցադրեն զանազան թռուցիկներ եւ ծանուցումներ, որոնք կը յայտնաբերեն Յոյներու եւ Կիպրացիներու օժանդակութիւնը ի նպաստ Հայկ. Դատին, որոնց մէջ նաեւ Մակարիոս Արք.ի մէկ յայտարարութիւնը (*), ըստ որուն ան խոստացած կ'ըլլայ « Հայերուն տրամադրել ամէն տեսակի նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւն »։ Կան նաեւ կարգ մը զեկոյցներ, ըստ որոնց, Հայերը Նիւ Եորքի իրենց Ազգ. Ժողովին մէջ, պատուած եւ վարձատրած են Կիպրոսի նախագահ Քիփրիանուն, իր « մշտական օժանդակութեան » համար։

×

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Վերջերս, Հիւրրիյէթի մէջ հրապարակուած երկար տեղեկագրի մը համաձայն, կիպրացի Յոյները կը մեղադրուին Կիպրոսի մէջ «հայ հրոսախումբեր մարզել տալով » եւ մահափորձեր ծրագրելով։ Այս զեկոյցը, սակայն, քննութիւններէ ետք մնաց առանց փաստի։ Այսուհանդերձ, ձայները կը բարձրանան ահաբեկիչներուն պատասխանելու կոչով։ Արեւմտեան դիւանագէտներ կը վախնան որ հակահաբեկչական պայքար մը կրնայ Կիպրացիները եւ Յոյները եւս Հայոց կողքին կռուելու մղել։

Քոչաշ կ'ըսէ, թէ իբր նախկին զինուորական, կարգ մը շրջանակներ իրեն առաջարկած են « կարգի բերել Թուրք անիշխանականները, որոնք մէկը միւսը կը սպաննէ եւ զանոնք ուղղել հայկական թիրախներու դէմ », եւ սակայն, Քոչաշ այդ առաջարկը մերժած է։

Գաղտնի սպասարկութեան նախկին պաշտօնեայ մը վերջերս հրապարակեց առաջարկ մը, ըստ որուն, յատուկ հակահաբեկչական Թուրք խումբեր արտասահմանի մէջ պիտի հետախուզեն Թուրքերու սպանութեան պատասխանատուները եւ « իսրայէլեան մօտէլ »ով մը զանոնք պիտի ոչնչացնեն։

×

Վաղը՝ նոյն յօդուածագրին նոյն օրը ղրկած մէկ ուրիշ թղթակցութիւնը, այս անգամ Պէյրութէն եւ հայկական տեսանկիւնը պարզող։

(*) Հաւանաբար կ'ակնարկէ համակրական այն գիրին զոր Մակարիոս Արք. ղրկած էր «Յառաջ»ին, Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակին առթիւ, 1975 Ապրիլ 24ին։

Fonds A.R.A.M

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ

ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Բ.

Առաջին Համաշխարհային Պատերազմ, որուն եւ եղեռն կը հասնի հայ ժողովուրդի գլխուն, ոչ մէկ խորութիւն, Հայ է նաեւ Խանզատեան:

Իր հրամանատարը կը ստանայ զինքը «չէզոքացնելու» հրամանագիրը եւ սակայն մասնաւոր ջանք ու եռանդ ցոյց չի տար, անմիջապէս, տեղն ու տեղը ոչընչացումի այդ տխուր գործին:

Ուրիշ բախտաւորութիւն մը:

Իր այդ մէկ քանի տարուան ծառայութեան ընթացքին, թերեւս բնազդէ մղուած, մօտիկ բարեկամութիւն հաստատեր է պուլկար դեսպանին եւ իր զինուորական կցորդներուն հետ, ու անհաւատալի զուգադիպութիւններու բերմամբ անոնք անձնապէս մասնակից կ'ըլլան զինքը դժոխքէն փախցնելու եւ իրենց երկիրը ապաստանելու գործին:

Պատերազմին կը մասնակցի նաեւ Պուլկարիա, մեզ ոչնչացողներու կողքին: Զատիկ Խանզատեան, հոն թէեւ օտար, բայց «դաշնակից» երկրի քաղաքացի է: Ան յօժարակամ է սակայն ծառայել պուլկար պետութեան, բայց ոչ պատերազմին:

Իր յամառ որոշումը զինքը կը տանի պատերազմական ատեանին առջեւ, ըստանալիք պատիժներն են՝ մահ կամ յանձնում Թուրք պետութեան:

Նոր է պուլկար պետութեան վերածնունդը, իր դատախազները ծանօթ են իրենց ժողովուրդի տուայտանքի պատմութիւններուն, նաեւ մերինին:

Խանզատեան կը ստանայ բարեբաստիկ վճիռ մը՝ ցմահ բանտարկութեան:

Այդ արգելափակման մէջ է որ զինքը կը գտնեն Պուլկարիա խուժող ֆրանսական բանակները՝ իր ազատարարները 1918ին, ինչպէս նաեւ իր բախտակից միւս Ֆրանսացիներուն:

Ֆրանսայի նուիրեալ անձ, ան կը դառնայ յատուկ ուշադրութեան արժանի եւ կը ստանայ ամէն դիւրութիւն:

Զարհուրելի փոթորիկը անցեր է Հայութեան գլխէն, վերապրողներ կան, Զատիկ Խանզատեան անկէ դուրս ինկեր է բախտով ու պատւով:

Ազգային վերելքի, հին երազներու հետապնդութեան շրջանն է, Զատիկ Խանզատեան Ֆրանսա է, Հայոց իրաւունքներու ճանաչողութեան պայքարին նուիրուած, իբր մասնագէտ, աջակից եւ գործօն, զանոնք հաշտութեան սեղանին ներկայացնող պատուիրակութեան:

Յունաստան ապաւինած, աղէտէն զերծ մնացեր են հայր, քոյր եւ մեծ – եղբոր ընտանիքը՝ առանց իր պետին:

Արդէն անձնական հարստութեան տէր չէ այդ ընտանիքը, ու պարագաները բոլորովին ջնջեր տարեր են մեր հրամանատարին խնայողութիւնները:

Սելանիկէն, ֆրանսական ծովային ըստայակոյտէն տրուած յանձնարարականով մը կը ներկայանայ նախարար՝ Ժորժ Լէյկին, որ կ'որդեգրէ զինքը, ու պաշտօնի կը կոչուի Աշխարհագրական Ընկ. մօտ, որուն գրասենեակները կը գտնուէին Վիքթօռ փողոցին մէջ:

Ապրուստը ապահովուած, նուիրում ազգային պայքարին:

Հայոց երկնակամարին վրայ լոյսը հազիւ բացուած, նորածին, արիւնաքամ Հայաստանը, իր անկախութիւնը ամրապնդելու ջանքերէն փշրուած, դիմեր է իր միակ եւ վերջին նեցուկին, վարչաձեւ փոխեր է:

Ու անոր նոր վարիչներուն առաջին յայտարարութիւնն է որ կը հասնի իր հեռաւոր զաւակներուն. «որ մենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք»:

Ո՛հ, որքա՛ն խելացի, ինչքա՛ն դառնութիւններ ծածկող, եւ իմաստալից, իրապաշտ: Որ լքում չէ, այլ հրաւէր ըզգաստութեան, նոր ճիգի, պատասխանատուութիւններ ստանձնելու կոչ մը, զոր մենք «ազատներս» երբեք չուզեցինք լսել:

«Փաքքուեցանէ օձերու», ինչպէս կ'ըսէ առածը: Համաժողովներու, Ազգերու Դաշնակցութեան: Ցանցառ՞ը օտարն է յանկերգին ամուր կպած:

Քննադատութի՞ւն:

Շատ անգամներ հարց եմ տուեր ինքզինքիս:

Ի՞նչ պիտի ըսէի ես: Նոյն սխալը, նոյնքան մեծ, նոյնքան քննադատելի:

Քանզի միշտ յանպատրաստից:

Լոյսի, յաղթանակի փոխարէն, նոր պատուհաս մը՝ Իզմիրի Աղէտը, 1922 Սեպտեմբեր:

Մեծ Եղեռնէն մնացորդացին առջեւ, Հայրենիքի դռները, աւելի շատ գոց, քան բաց: Ամբողջ հինգ տարի, հակառակ նոր դէպքերու պարտադրանքին, ազգին պատասխանատու ներկայացուցիչները, իրենց մտահոգութիւններէն դուրս ձգեր են, այդ փշրանքները համախմբելու ծրագիրը, նոյնիսկ յաղագս անկարելի խեղճ մը իրագործումին: Չեն նշմարած մեծագոյնը, անմիջականը, էականը, միակը իրենց առաքելութեան, իսկ չար բախտի բերմամբ չեն անիծեր մէկը «Հայոց բարեկամներէն» այդ պարագան իրենց մատնանշող:

Ուրեմն խուժում դէպի հեռաստանները, վերջնական, անվերադարձ, եւ ուր գաղթական հայ համայնքները հայոց լեզուն պիտի հարստացնեն նոր բառով մը՝ սփիւռք:

Հոն գործող տարրերը իրենց մխիթարութիւնը պիտի գտնեն նոր աշխատանքի մը մէջ՝ ինքնօգնութեան:

Երէկ միայն Ազգ. Պատուիրակութեան խորհրդատու, առանց պաշտօնական հանգամանքի Զատիկ Խանզատեան կը նուիրուի նոր փախստականները տեղաւորելու, անոնց գործ հայթայթելու, նամանաւանդ ուսումէ կխաւալու երիտասարդներուն դպրոցական թոշակներ հայթայթելու հոգերուն, ու այդ ամէն ասպարէզի պատրաստող յատուկ վարժարաններու մէջ օգտագործելով իր ծանօթ բարեկամներու բարեացակամութիւնները:

Այս առթիւ խղճի պարտք կը սեպեմ յիշատակել հայ կաթողիկէ վարդապետ մը, իր աշխատանքը ինծի ծանօթ, որ շատ մը երիտասարդներու ձեռքը թըղթեկներ տալով զանազան գործատէրերու ուղղուած, զանոնք գործի դրած է:

Այսպէս, Հայը, դժբախտութիւնը կանխելու մէջ անհոգ, միշտ պատրաստակամ է իրեններուն օգնութեան փութալու մէջ:

Բան մըն է:

Օրիորդ Մարի Կիւմիւշեանի հետ ամուսնանալէ անմիջապէս յետոյ, 1923ի սկիզբը, Զատիկ Խանզատեան կրկին կ'ապաստանի Ֆրանսա, ուր շուրջը պիտի հաւաքուի նաեւ ընտանիքին մնացորդացը:

Մարսիլիոյ մէջ շաքարի գործարան մը երկու շաբաթ միայն, օրական տասներկու կամ քրտնաթոր աշխատանքով մը «հարստացած» ես ալ ինքզինքս Փարիզ նետեր եմ նոյն տարուայ մէջ: Հոս ատաղձագործի աշկերտ, եկեղեցիներու մէջ երգէոններ ներդաշնակողի օգնական, դեղերու մթերանոցի մը մէջն եմ, ապրուստի բաւարար վճարումին համար: Հոն ունիմ նոր բարեկամ մը, յանձին ապագայ Փասթէօրեան հաստատութեան գիտնական Յովսէփ Սվաճեանի, յետագային գրագէտ՝ Օհան Կարոյի, ուրիշներ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ական: Մշտական այցելուն եմ բարեկամ ընտանիքի մը:

Հանդիպեր եմ Կեդրոնականի ուսուցիչներէս՝ Յարութին Սարաֆեանի, որ նախապէս իր բարձրագոյն ուսումը անաւարտ՝ արձանագրուած էր Հայկ. Արեւելեան Լէզէոնին, գիս տարած էր իր պանդոկը, որոշեր ենք միասին, թէ աշխատիլ, թէ ուսանիլ: Քանի մը օր վերջ, պանդոկապետուհին անոր ուշադրութիւնը հրաւիրեր է շատ մը հեռաւոր երկիրներէ ինծի ուղղուած նամակներու վրայ, ահաւոր թիւով, ըստ իրեն ալ՝ ապշեցուցիչ: Չեմ մերժեր զինքը գոհացնել: «Մեծերու» ժողովներ կը գումարուին. ես ալ կը հրաւիրուիմ իմ աստիճանիս յարմար նման բանի մը:

Պոլսէն՝ Կեդրոնականի քարտուղար՝ Գեղամ Շողակաթն է գրողը, Վիեննայէն՝ Երուանդ Գոչեան, Փրակայէն ըսկաուտ եղբ. Տէֆուվերքբիչն է, ապա Գորֆուէն, շաբաթ շաբաթի, օր օրի վրայ, զոյգ – զոյգ, աղաչանք, պաղատանք, սպառնալիք՝ Վաղարշակ Վարդաբոյրէն:

Ո՞ւր ես. չո՛ւտ, չո՛ւտ, ճամբայ ելիր: Փրակայի մէջ 1923 Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերին սկսելիք առաջին «հինգ մեծ» ուսանողներու դպրոցական շրջանին: Ինծ յաճախ կը թուի թէ ծովամոյն ըլլալու հրաւէր մըն է, կ'ուզեն շղթայ կապած ներկայանալ անծանօթին:

Երբ իմ շրջապատս ուսանողներ են, յաճախավայրս Սէնթ Ժընէվիէվի ճոխ, տաքուկ, լուսաւոր մատենադարանն է: Նոյն թաղի իւքիւպտ սկաուտներուն հետ արշաւներ կը կատարեմ Հայ Մարմ. Ընդհանուր Միութեան համազգեստով, զարմիկիս հետ, որոնցմէ ոմանք տակաւին այս օրերուս երբ հանդիպինք հայերէն երգերս յիշելով կ'ընդառաջեն:

Սակայն չի դադրիր զօղանջը Պոհեմիոյ լեռներէն, ուր հասած են արդէն չորսերը: Գրպանէս անբաժան չեխերէն գիրքըս ի զուր կը ջանայ անոնց տողերը թարգմանել, մանաւանդ երբ սլաւ լեզուն ռուսերէնէն, քիչ մը ծանօթ, աւելի կոպիտ կը գտնեմ:

Անվերջ չքմեղանքներ չորսերու ուղղուած նամակներուս մէջ:

Երեք շաբաթ, ազատ, անսանձ, ըսկաուտ նոր եղբայրներուս հետ Վօժի լեռնաշղթայի երկանցքին ու բոլորտիքը անցուցած ծոյլ, հաճոյալի օրերէս յետոյ կորսնցուցած եմ աշխատանքի վերադառնալու կորովս, ու Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութենէն տըրուած անցագրով կը ներկայանամ չեխ հիւպատոսին:

– Ձեր ժամանումին կը սպասէինք: Ջերմ ժպիտով մը կ'ընդունի զիս: Որպէսզի պաշտօնապէս արդարանան ձեզի ձրի հոն հասցնելու մեր ծախքերը, պէտք է ձեր անցագրին վրայ դրոշմուի կրաթիս յաւելուածը, կամ նման վկայագիր մը «ձեր իշխանութենէն» նաեւ ձեր ուսանողութիւնը հաստատող:

Սիրտս չի կոտրիր: Յուսախաբ եմ աւելի մեծ եւ անլուծելի դժուարութեան հանդիպած չըլլալուս:

Բծախնդրութիւն՝ մեր պատուիրակութեան մօտ:

– Գնա, Փարիզի Հայ Ուսանողներու Միութենէն անդամակցութեան տետրակ բեր...

Մեր պատուիրակութիւնը զոյգ է: Ճամբուս վրայ միւսին կը հանդիպիմ, Պոլսէն բարեկամ Հայկ Պէրպէրեանը տեղեակ պահելու հեռանալս:

– Դո՞ւ միայն կաս... պոռալով կը միջամտէ հայկական փողով – թմբուկով Զատիկ Խանզատեան ամիսներէ ի վեր ուսանող կը փնտռէ, չերթա՞ս:

– Ու չի գտնե՞ր: Չէ՛ գտած. Փարիզ ուսանո՞ղ կը պակսի:

Շատեր, ինքը, քննելէ յետոյ կը մերժէ, ոմանք իբր թէ իրենք չեն ուզած Փարիզէն հեռանալ:

– Ո՞ւր է երթալիք տեղը: Որոշ չըգիտեր: Կը ժամադրուիմ, կը ներկայանամ Վիքթօռ փողոց:

Վայելուչ, փոքրահասակ, անուշիկ մարդ մըն է, սրածայր փոքր մօրուքով: Երբ իմաց կու տան ինքն է որ շարք մը դռներ պարունակող միջանցքին մէջ կը նետուի:

Կը սպասէ, կ'ըսէ քաղցր ժպիտով: Նստելու տեղ չերեւցող սենեակ մը կ'առաջնորդէ: Մինակ մենք ենք, զիրար կը զննենք. կարծես դատ կ'անցնի:

Մէկէն կը վերյիշեմ իր գլուխը, բաց, ղողղողուն համազգեստով իրանի մը վրայ, կանգնած Պոլսոյ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ դասին մէջ, երբ ինքս ալ իբր սկաուտ արշաւ եթէ չունենայի, կ'երթայի ունկնդրել քարոզիչ Եղիշէ Դուրեան սրբազանը:

Նախկին Կեդրոնականցիի հանգամանքիս տեղեկանալէ յետոյ, առանց յայտնելու մտքիս թափառումները, անձկութեամբ կը սպասեմ զիս քննելու փորձութեան:

– Շատ լաւ կ'ըսէ, վաղը եկուր նամակ մը տամ կը տանիս կրթական քըննիչ Պ. Պուրպոնին:

– Ուրեմն ընդունեցա՞ք զիս:

– Այո՛, տղաս, ու կերկերուն շեշտով մը կը շարունակէ. չեմ ուզեր փախցընել այս կրթաթոշակները: Ո՞վ որ քըննեցի յարմար չգտայ, երկու տեղ ունիմ, քեզ պէս ուրիշ ընկեր մըն ալ չե՞ս կըրնար բերել: Ափսոս չէ, որ Հայութիւնը տասնի երկու տեղ կորսնցնէ, կը շարունակէ միշտ գրեթէ լալագին: Այդ երկու հոգին արդէն շրջանաւարտ եղան ճարտարագէտի վկայականով...

Քիչ կը մնայ ինծի երախտապարտ ըլլալու եղէ, քար լռութեանս ի տես, քանզի չեմ համարձակած հարցնել թէ ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ այդ թոշակը եւ ո՞ւր է երթալիք տեղս:

Անունս առաւ, եւ այլ տեղեկութիւններ:

– Հիմա գնա, վաղը առաւօտ անպայման եկուր, ամէն ինչ պատրաստած կ'ըլլամ: Եւ ուրախութեամբ ձեռքը կ'երկարէ:

Նամակը ինծի երկարած ատեն, սկսաւ դառնօրէն ափսոսալ, որ Հայու մը համար տեղ մը պիտի կորսուի: Կ'աճապարեմ զիս Պ. Պուրպոնի մօտ:

Անկէ է որ իմացայ էութիւնը, ի զուր վախը սրտիս մօտեցեր էր, դեռ կը սպասէի հարցաքննութեանց: Ես եմ որ սկսայ «նազ» ընել: Յուսադրեց.

– Դպրոց ինչո՞ւ կ'երթան: Սորվելու... Բաժնուելու ատեն ձեռքը ուսիս, աւելցուց.

– Իմ անունս թէեւ Պուրպոն է, բայց Սպուրպոնի քիթ ունեցողը դուք էք: Ու[…] մոռնաք զիս տեղեակ պահել, եթէ դըժուարութիւններ ունենաք:

Խանզատեան ունեցեր է շատ մը «աշակերտներ», ինչպէս ինքը կը սիրէր այդ անունը տալ անոնց, որոնցմէ ողջ մնացողները՝ փարիզաբնակ, տասնեակ մը, իրենց ընտանիքներով պիտի հաւաքուէին տօնել անոր ութսունամեակը եւ ուր «իմ անխառն երջանկութեանս օրերէս մէկն» խօսքը կը կրկնէր իր բազկաթոռին ելոյթէն վերջ:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ԱՐԵՒՈՒ ԽԱՒԱՐՈՒՄ

Չեմ գիտեր 1912ի՞ն էր, թէ 1913ին: Աստղագէտները կը ձգեմ ճշդել թուականը: Գարնան վերջին օրերն էին: Ժա[…]գառի երկնակամարին վրայ ոչ մէկ ամ[…] կ'երեւար. արեւակը բնականօրէն կը ճառագայթէր եւ լոյսով ողողուած էր Մշոյ տուներն ու փողոցները:

Կէսօրին, դպրոցէն տուն կը դառնայ[ի] ճաշելու, հասնելով մեր փողոցին ան[…]կիւնը, աղբիւրին ճամբուն վրայ նշմա[…]րեցի հօրաքոյրս Արեգնազ, որ լիք կուժ[…] դրած ուսին, ուրախ զուարթ, շտապա[…]լէն տուն կը դառնար:

Մեր դրան առջեւ, սովորականին պէս, կեցած էր Շէկօն, սիրական կատուս, […] գլխ տեսնելով, պոչը տնկած, ընդառա[…] եկաւ դիմաւորելու: Քայլերս արագացուցի, մօտեցայ կատուին, զայն գրկելով մտայ մեր տունը եւ երգելով, սկսայ սանդուխներէն վեր բարձրանալ: Հա[…]նելով վերի աստիճաններուն, տեսայ մէկէն երկինքը մթագնեց եւ արեւը ան[…]հետացաւ մեր աչքերէն: Խորհրդածելու ժամանակ չունէի, անօթի էի, եւ Մշոյ աննման կլուլիկին հոտը բռնած էր ըն[…]դին: Ուստի, Շէկոյին հետ աճապարեցինք թոնրատուն, ուր մայրս ճաշի[…]զանը կը պատրաստէր: Հազիւ ներս[…] տած էինք, յանկարծ խաւարեցաւ […] կողմ եւ մնացինք մութին մէջ: Անակ[…]կալի եկած եւ շշմած, նախ չկրցինք բռնել պատահածը, սակայն երբ վա[…]սուն փրթաւ տուներէն ու փողոցներէն այն ժամանակ միայն, ես եւ մայրս շուարած ու այլայլած, բնազդաբար ծունկի եկանք թոնրան շրթին եւ սկսանք աղօթել սրտատրոփ...: Հազիւ զիրար կը նշմարէինք: Շէկօն վախցած, անընդհատ եւ որովայնային խուլ ձայներ արձակելով, կը դառնար մեր շուրջը: Յանկարծ փողոցէն լսեցինք դրացիներուն կանչերը. — «Աշխարհընցում է, պոռ[…]ատը է... ժաժք է... Աշխարհընցում է...»: Այս որ լսեցինք, մայրս անմիջապէս ոտքի ցատկեց եւ երկրաշարժէն վախնալով, աճապարեց զիս դուրս հանել տունէն: Շէկօն անհետացած էր. […]լալով կը փնտռէի զայն:

Փողոցին մէջ աննկարագրելի էր խու[…]ճապը. տուն անտուն խառնուած էին իրարու: Թուրք անցորդներ լեղապատառ կը փախչէին դէպի Ջիկրաշէն: Կիներ խռնուած փողոցին մէջ, կուլային, երախաները կը ճչային, շուները կը կաղկանձէին, իսկ հաւերը անակնկալի եկած […]

Fonds A.R.A.M

կոկոալով, իրենց հաւնոցները կը փըն–տռէին: Մեր դըրան առջեւ, կոտրած կուժին մօտ, ծունկի եկած եւ ջուրերու մէջ թաթխուած, հօրաքոյրս Արեգնազ, Ս. Կարապետ կը կանչէր… Քիւրքճի Մի–սաք աղան, ակնոցը քթէն կախ, մէկ ձեռքը մուշտակի կտոր մը, միւս ձեռքը ասեղն ու թելը, փողոցին մէջտեղը քարացած, երկինքը կը դիտէր, իսկ դըրացի Նազարէթ էֆէնտիի ալեւոր պարտիզպան Ափրօն, ծունկերը կը ծեծէր եւ կը կոչէր.— «Աստուա՛ծ գըրքին կատարէ, գըր խափանէ, Մշեցինե՛ր, աղօթեցէ՛ք ըսի չա՛ռ է՛, ըսի չա՛ռ է, հարուր երեսուն տարեկամ իմ էղի, հըմըլա բան չըմ տեսիրի՛: Աստուած գըրքին կատարէ՛, աղօթեցէ՛ք Մշեցիներ, ըսի, չա՛ռ է…»:

Այդ պահուն միայն յիշեցի որ, դպրոցին մէջ, քանի մը օր առաջ պարոն Գարմէն մեզի խօսած էր պատահելիք արեւու խաւարումի մը մասին: Թէեւ ուշացած, բայց մեծ գիւտ մը ըրածի պէս, ես ալ իմ կարգին պոռացի. «Մայրիկ, վարժապետ ըսաւ արեւը պիտի խաւարի, մի՛ վախնաք արեւու խաւարում է… վարժապետը ըսաւ»: Բայց այդ իրարանցումին ոչ ոք լսեց ձայնս եւ կարեւորութիւն տուաւ ինծի:

Չեմ գիտեր որքան ժամանակ անցած էր. հետզհետէ երկրին տիրող խաւարը սկսաւ նօսրանալ, ամպերն ու մշուշները փարատիլ: Մշոյ երկնակամարին վրայ երեւցաւ տարօրինակ արեւի մը կարմրած սկաւառակը, որուն շողերը կարծէք, նախկին ջերմութիւնն ու զօրութիւնը չունէին:

Ժողովուրդին անուս եւ խաւարամիտ դասակարգը լուսաւորելու եւ լուսաբանելու համար, Մշոյ մէջ, Թրքական կառավարութիւնը ոչ գիտական կաճառներ, ոչ ալ մամուլ ու մունետիկ ունէր. այդ պատճառաւ, Մշոյ շուկան եւս տակնուվրայ եղած էր: Ռամիկ Թուրքերէն քանի մը հոգի, վախէն մեռած էին, ուրիշներ՝ սարսափահար, խանութները բաց ձգած փախած էին. իսկ տեղացի նախապաշարուած Հայերը, ծերունի Աբրոյի նման աշխարհի եւ չարագուշակ նկատեցին երկնային բնական այս երեւոյթը:

Աւա՛ղ, արեւու խաւարումէն քիչ վերջ, Աբրոյի գուշակած չարը եկաւ, հիմնայատակ կործանելու Տարօնի Աշխարհը…

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ԽՕՍՔ… ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ.Ի ՈՂՋԵՐԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մեր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աղօթագիրքը իր առաջին էջը «Հրաժարումն»ով կը սկսի ու կը թելադրէ «Ձեռսս ի յարեւմուտս ի ձեռս ի կոր ունելով ասել, երիցս կրկնելով՝ հրաժարիմք ի սատանայէ եւ յամենայն խաբէութենէ նորա, պատրանաց նորա, ի խորհրդոյ նորա ի չար պաշտօնէից նորա, ի չար կամարարաց նորա», բայց չըսեր… Հայութենէ նորա, հրաժարելով հրաժարիմք:

Մենք այս աղօթքը յիշեցինք եւ այս վերջի հատուածը իրական դարձած, հովեւէս չարչարուեցանք Փետրուար 27ի, երեկոյեան ողջերթի հանդէսին ամբողջ տեւողութեան, կազմակերպուած Լիոնի Ազգ. Միութեան կողմէ, ի պատիւ Դաւիթ եպիսկոպոս Սահակեանի Հարաւային Ամերիկայի թեմի Կաթողիկոսական Պատուիրակի նոր նշանակումին առթիւ:

Անշուշտ սրտագրաւ եւ յուզիչ էր վարչութեան նախագահ Պր. Սեպուհ Սարեանի Ֆրանսերէն բացման խօսքը ուղղուած մի քանի պաշտօնական հիւրերուն, որուն յաջորդեց նոյնքան սրտառուչ ուղերձը զոր կարդաց Դաւիթ Սրբազան, նոյնպէս «Մոլիէր»ի հեզաճկուն բարբառով, որմէ յետոյ տեղի ունեցաւ զանազան կազմակերպութիւններու եւ համակիրներու նուէրներու յանձնումը որ կատարուեցաւ աւելի շուկայիկ ձեւակերպութիւններով քան պատշաճ հանգամանքով:

Մենք ի զուր ջանացինք այդ համակրալիր ցոյցերուն ընթացքին գէթ հայերէն բառ մը լսել, Մեսրոպեան հնչիւն մը, շշուկ մը, Ազգ. Տան մը մէջ գըտնուելնիս ապացուցանող, բայց ափսո՛ս, անգամ մը եւս անողոք իրականութիւնը մեր աչքերուն առջեւ պարզուեցաւ եւ հաստատուեցաւ մեր համոզումը թէ իրապէս Լիոնի մէջ հայերէնի սով կը տիրէ:

Այնպէ՞ս չէ Պր. Միրզէ, Պր. Շամլեան, Պր. Հարէլեան եւ դուք պատուական հայրենակիցներ որ շըմորած, ափ ի բերան ու ծարաւի մնացիք, գէթ նոյնիսկ «Պահպանիչ» մը չլսած, մէկիկ մէկիկ Սրբազանին աջը համբուրեցիք ու սրահէն մեկնեցաք անբաւարար հոգիով:

Սակայն որքա՛ն կը խայտար ժողովուրդին սիրտը այն հոգեւորականին ներկայութեամբ որ իր ծոցին մէջ թեւեր առաւ ու զարգացաւ, եւ որքա՛ն պիտի գոհանար իր հարազատ լեզուով ներբողը լսել ազգային մարմինի անդամի մը կողմէ, որ բարեհաճէր լսելի ձայնով յայտարարել.

Յարգելի Սրբազան Հայր, սիրելի հայրենակիցներ, անտարակոյս կրնանք ըսել առանց վերապահութեան, որ վերջին տասնամեակը, Լիոնի հայ իրականութեան մէջ եղաւ անկիւնադարձը նորանոր յոյսերու եւ ազգային գիտակցութեան ամրապնդիչ ազդակը, շնորհիւ Դաւիթ Սրբազանի բոլորանուէր ջանքերուն որ յաջողեցաւ բարձրացնել գաղութը այսօրուան պատուաբեր դիրքերուն վրայ:

Թարմ է մեր յիշողութեան մէջ երբեմնի այն երկչոտ վարդապետը որ ոտք կը դնէր Լիոնի անծայրածիր անդաստանին մէջ, Իր բազմակողմանի յատկանիշներով, հեզահամբոյր եւ բարի կղերականի առաքինութիւններով օժտուած, տարուէ տարի կը մեծնայ ու շուտով կը ծաւալի իր հռչակը եւ կը ստեղծուի համակրական մթնոլորտ մը իր շուրջ: Միութեան եւ սիրոյ շարժում մը առաջին օրէն սկսած է գաղութին մէջ:

Դաւիթ Եպիսկ. կրօնի, եռանդուն հոգիի տէր, մեծ եկեղեցական որ բոլոր ուժերը գործածեց օգտակար ըլլալու իր ազգին: Ունէր հարկաւոր ամէն յատկութիւն ազգային գործիչի մը, յղանալու գաղափար, կազմակերպելու տենդ եւ ջանալ գտնելու միջոցները, դրաւելու հոգիները, միացնելով զանոնք համեբաշխութեան հոգիով ու շարժելով միմիայն ճշմարտութեան եւ Հայ Եկեղեցիին սէրով: Բարեխառն նկարագրի տէր, խաղաղասէր եւ օժտուած հայեցողական մտքով, ճանչցուած էր նաեւ տեղացիներու կողմէ, մին այն սակաւաթիւ աստուածաբան եւ գիտուն հոգեւորականներէն որ մտքի խորութեան հետ կը միացնեն նաեւ վարքի սրբութիւնը:

Անվարան կրնանք ըսել որ Դաւիթ Եպս. եղաւ Լիոնի հայ իրականութեան վերջին տարիներու ամէնէն բարձր եկեղեցականը որ գիտցաւ տիրապետել հօտին, իր մտքին բարձրութեամբ եւ սրտին սիրով:

Բարոյական գետնի վրայ իր լայնածաւալ հմտութիւնը Ս. Գրքի, իր աստուածաբանի խորաթափանց կարողութիւնը, փութով մեզ լուսաւորեցին ու ներշնչեցին իր բովանդակալից քարոզներով ու հրահանգիչ պատգամներով: Մեծ դատողութեան տէր եւ ողջմիտ հոգի, ան անտես չէր կրնար անցնիլ աւելի բարձր պաշտօններու կոչուելու:

Եւ իրաւի, այս բարեմասնութիւններով օծուն, ան կը կարգուի այսօր Հարաւային Ամերիկայի Թեմին Հայրապետական Պատուիրակի պաշտօնին, որ ի յառաջագունէ մենք նախատեսած էինք արդէն, հիմնուելով իր բարձր արժանիքներուն վրայ:

Դառն են այսօր մեր սրտերը, Սրբազան Հայր, որով անքակտելի կերպով ձեզ միացած էինք, եւ Լիոնը ձեզ կը յարգէր: Բայց կը գիտակցինք, որ մեր ներքին զգացումները երկրորդական կ'ըլլան, երբ ազգին շահը ձեզ կը կանչէ այլուր, ուր կը հաւատանք եւ վստահ ենք, որ ձեզ նման մշակներ, հայ ժողովուրդի հարազատ սրտին եւ բարի հոգիին, բարոյական մուրճերով գօտեպնդուած տոհմիկ եւ շինարար աշխատասիրութեան դրոշմը կրող բան մը եւս պիտի աւելցնեն Հեռաւոր Ամերիկաներու Հայութեան փոխանցուած մեր զարաւոր աւանդին վրայ:

Գերազանցօրէն նուիրական այս պահուն, հոգեպէս ուրախ ենք, Սրբազան Հայր, ձեր արժանիքներուն եւ ձեր բարձր պաշտօնին համար, ու սրտագին մաղթելով ձեզ նորանոր բարձունքներ, բարի ճանապարհ կը մաղթենք անմոռաց յիշատակներով ու մեր սրտերուն մէջ միշտ անխախտ պահելով ձեր շնորհալի հոգեւորականի դիմագիծը եւ բարեհամբոյր հովիւի մը ներգործութիւնը:

Բարով երթաք հովիւ քաջ եւ յաջողութիւն ձեր սրբազան առաքելութեան:

Պ. ԳԱՊԱԳՃԵԱՆ

[illegible]

Յասմիկ Սիւրմէլեան (դաշնակ) եւ Ճէյմս Լիոն (թաւջութակ) տիւօն Փարիզ եւ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու մէջ ռեսիթալներ տալէ վերջ, Մարտ 6ին հրաւիրուած է Զուիցերիա, մասնաւորապէս Լօզան եւ Ժընեւ՝ շարք մը ռեսիթալներ տալու:

×

ԲԱԲԱՋԵԱՆ – ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ ԶՈՅԳԸ

Կիրակի, Մարտ 9, յետ միջօրէի ժամը 5ին, Փարիզի Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ ելոյթ պիտի ունենայ Ժիրայր Բաբազեան – Նորա Էքսէրճեան արուեստագէտ զոյգը, որ կը ներկայացնէ ծաղկաքաղ մը հայ եւ միջազգային գրականութեան լաւագոյն գործերէն:

Երեւանի գեղարուեստա – թատերական հիմնարկի փայլուն ընթացաւարտներէն, Ժիրայր Բաբազեան, հակառակ իր երիտասարդ տարիքին, հարուստ վաստակ մը ունի իր ետին թատերական ասպարէզին մէջ, ներկայացումներ կամ ասմունքի երեկոյթներ տուած ըլլալով իր ծննդավայր Եգիպտոսի, Կիպրոսի, Երեւանի, Փարիզի, Լոնտոնի, Պէյրութի, Քանատայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Նորա Էքսէրճեան, բեմական ձիրք ունեցող շնորհալի երիտասարդուհի մը, տարիներէ ի վեր իր մասնակցութիւնը կը բերէ որպէս խաղընկեր Ժ. Բաբազեանի թատերական երեկոյթներուն:

Կիրակի օրուան յայտագիրը կը բաղկանայ Վահան Թէքէեանի, Շահան Շահնուրի, Յովհ. Թումանեանի, Երուանդ Օտեանի, Սաշա Կիթրիի, Ժօժէն Լապիշի, Պերնար Շոյի եւ Շէյքսփիրի գործերէն ընտրուած հատուածներէ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Հօրաքոյրը «չոպան» բառը առանձինն ծանրութիւնով կ'ըսէր: Իր փափաքը տեղը առած չէր: Ինքա՛ն կ'ուզէր, որ Մարտիկ Պետոյի քով ջուլհակութիւն սորվէր: Մինուճար կին, ի՛նչ կրնար ընել: Մարտիկ որ բախտ ունենար, մայրը ողջ կը մնար, հայրն ալ չէր կորսուէր:

- Հէլպէթ լաչակը բերնին, հալալ կաթ կերած աղջիկ մը կը հանդիպի Մարտիկին,– կը խօսէր հօրաքոյրը:

Իրիկունները այսպէս կ'անցնէին լուռ–ջով, կատակով, հօրաքոյրին հէքեաթներով, աթլաս ու խումաշ կարւաններով:

×

Այդ երեկոյ Մարտիկ երկինքէն աստղ մը վար առնող հերոսի մը պէս մտաւ դռնէն: Հօրաքոյրը բակին մէջ իրիկուան կերակուրի օճախին առջեւ դանակով սոխ կը մաքրէր: Մարտիկ այնքան ուրախ էր, որ գրկեց հօրաքոյրը երկու բազուկներուն վրայ ու սկսաւ դառնալ բակին մէջ:

– Տղայ, խենթուկ, թո՛ղ տուր որ կերակուր պատրաստեմ:

– Քրիստոս, խաչ, պատարագ վկայ, շալկելով մինչեւ աղբիւր կը տանիմ:

– Ի՞նչ կ'ըսես, տղայ, գեղ մը դեղով վրանիս կը խնդացնես:

– Պիտի ըսեն, որ Մարտիկ գեղեցիկ աղջիկ է տեսեր, խելքն է թռցուցեր:

– Կ'երեւայ երեսփոխը աղջկան մը մասին բաներ մը խօսացեր է ականջիդ:

Մարտիկ վար դրաւ հօրաքոյրը ու պատմեց, որ լերան մէջ, Խամիշլու գիւղէն այծարած աղջկան մը հանդիպած է ու շատ սիրած:

— Տունդ չքանդուի, տղայ, — ըսաւ հօրաքոյրը, յանկարծակիի եկած, — Քրտո՞ւ աղջկան:

— Մի՛ ըսեր, հօրաքոյր: Ջէյնապը Քրտու աղջիկ չէ. մայրը Հայ եղած է: Ինչպէ՛ս ճէյրան աղջիկ, ինչպէ՛ս հէյրան աղջիկ…

— Խելքդ տուն բեր, Մարտիկ, հօրքոյրդ ողջ ողջ հող մի՛ իջեցներ. Քրտու աղջիկը Հայու հարս չըլլար:

Մարտիկ հօրաքոյրին վերջին խօսքերը չիմացաւ: Միտքը ինկաւ, որ վաղը Ջէյնապին մաստակ պիտի տանէր:

Խանութները վաղուց փակ էին: Մարտիկ դուրս ելաւ, ուղիղ խանութպան Սաքոյին գնաց ու դուռն այնքա՛ն ժիր թակեց իր ձեռքի հաստ գաւազանով, որ կ'ըսես արձագանգը կամուրջի տակէն կուգար:

Այդ գիշեր Մարտիկ ձիու մը վրայ հեծած, ամպերուն մէջէն, ձեռքը արծուի մը թռիչքին կը նետէր: Արծիւը ահաւոր ու խժոռ ձայն կը ձգէր, ջարդուած թեւերով: Մարտիկ մէկ ձեռքով արծիւի ճանկերէն բռնած, միւս ձեռքով ահիպարանոց ձիուն փրփրոտ փաշէն՝ լերան մը վրայ կեցաւ:

Ջէյնապ այդ գիշեր նոճենիին վրայ նուռ կը հաւաքէր: Խոշոր նուռ մը ձեռքին՝ ծառէն վար ցատկեց: Կ'իջնէր, սակայն գետին չէր հասներ: Կ'իջնէր աղաւնեակի մը թեւերուն պէս մեղմ ու քընքոյշ: Կ'իջնէր հովիտի մը վրայ, ուր կեցած էր Մարտիկը իր այծերուն մէջ յաղթ հասակով, հաստ գաւազանը ձեռքին, չոպանի ճէչէն ուսին:

Այդ գիշեր Մարտիկ արեւի ծագումին կը սպասէր: Հօրաքոյրն արթնցաւ, Մարտիկէն ջուր ուզեց. բերան էնպէ՛ս չորցած էր: Մարտիկ իր երազը հօրաքոյրին պատմեց:

— Ճերմակ ձին բախտաւորութիւն է: Եթէ հեծած ես, ըսել է փափաքներդ պիտի կատարուին: Արծիւը, տղաս, հեռաւոր թշնամի է: Աստուած հեռու պահէ օճախ պուճախէ: Լաւ որ բռնած ես արծիւը: Արծիւը բռնել՝ մեծ փառքերու տիրանալ է: Ո՛վ գիտէ, Մարտիկ, տեսնես յանկարծ հայրդ կուգայ հեռու տեղերէ ու քարվանով գիւղի հրապարակը կ'իջնէ:

(Շար.— 28)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Մխիթարեան եւ Թոռնիկը՝ Ալէն, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Մխիթարեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիրարփի Ֆաքրիքեան եւ աղջիկները, Օր. Մարի Մխիթարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 9, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց զաւկին, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԽՈՍՐՈՎ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ Յովհ. Թումանեան: Կը մասնակցին Էմիլ Ասլանեան, Լիւք-Անտրէ Մարսէլ, Սոնիա Վարդանեան, Ժ. Փ. Մահէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԷՍԻՆ.— Ոմն, իր վաղեմի ընկեր Միսաք Ղազարեանի կնոջ՝ ողբացեալ Արտեմիս Ղազարեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ANIMATION ENFANTS

BAL COSTUME — Costumes arméniens ou d'un pays de la diaspora

FILM — Bellefontaine, été 1979

suivi d'une animation-débat.

GOUTER

le Dimanche 9 Mars à 15 heures

MASON DE LA CULTURE ARMENIENNE

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville

Tél. : 376-55-89

Inscription auprès de la direction

ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 7, երեկոյեան ժամը 7ին, Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ հսկում կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամանդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարտ 9ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Սեբաստացի Մուրատ — Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

OFFRE D'EMPLOI

INDUSTRIE ALIMENTAIRE

CONSERVERIE

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

քարտուղարուհի մը, պոլսոհայ, տաքթիլօ, քաջածանօթ ֆրանսերէնի եւ ի հարկին (անհրաժեշտ չէ) անգլերէնի: Լաւ աշխատավարձք: Հեռաձայնել՝ Պ. Ասլանեանի

STE. SNAIL

594-23-92

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Մարտ 8ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ARMENIE 80

Nous vous proposons deux voyages importants :

— Pâques à Etchmiadzine (du 4 au 12 avril)

— Commémoration du 24 Avril et manifestations du 1er Mai (du 21 avril au 6 mai)

La plupart de nos groupes seront logés à l'hôtel Olympique COSMOS à Moscou

Renseignements et inscriptions :

A PARIS	A LYON
saberatours	**sevan voyages**
BAGHDASSARIAN Levon	SARKISSIAN Varoujan
3, rue de l'Arrivée	50, cours de la Liberté
Imm. CIT 7e étage	69003 LYON
75015 PARIS	Tél. (78) 60 13 66
Tél. 538 67 47	

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ [illegible]

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

———×———

Les Fils de Sassoun

un film relatant une page de l'héroïque épopée arménienne,

Mardi 11 Mars, à 20 h. 30

CINEMA POMPADOUR

128 Rue Jean-Jaurès, Maisons-Alfort

Տոմսերըստանալ՝

— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise

—Maison de la Culture Arménienne
9, Rue de Madrid

— Café Philippe, 6, Bld. Carnot

— Station Shell
18, Quai J. B. Clément

— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն,
17, Ռիւ Պլէօ:

ԽՈՒՌՆԵՐԱՄ ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՎԱՅԵԼԵԼ ՀԱՅ ԵՐԳԸ

Palais des Congrès

LYON

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 15·30ին

կազմակերպութեամբ

Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

(Մարսէյլէն, 110 անդամներով)

Ղեկավարութեամբ՝

ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝

Ժիւլիէթ Եըլմազեանի

ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝ Կոմիտաս, Եկմալեան, Բաբաջանեան, Պոամս, Շուպէնթ, Պարթեւեան, Ասլանեանց

Տոմսերու համար դիմել՝

Maison Arménienne
40, Rue d'Arménie, Tél. 860-47-18

Restaurant TAMAR
5, Rue Ferrandière, Tél. 842-20-24

PATEGAB
152 bis, Rue Moncey, Tél. 860-10-38

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երրեակ հայ արուեստագէտներու: Կիրակի, Մարտ 9 ժամը 13ին:

×

Trio *Arménien*

Երգ. Այտա Յարութիւնեան

Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան

Կիթառ եւ տավուլ Արթօ Փեհլիվանեան

Սիրայօժար մասնակցութեամբ

Սթելլա Պագըրճեանի (պար)

HOTEL ARCADE

2, Rue Cambronne — Paris 15e

Սեղանները ապահովելու համար՝

հեռաձայնել 533·06·31 եւ 206·42·50

Մուտք եւ ճաշագին 100 Ֆ.

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ouvert depuis

lundi 3 mars

TRAITEUR - SANDWICHES - EPICERIE

avec spécialites libanaises

CHEZ HAROUT

18, RUE DE CHABROL, 75010 PARIS TEL. 246 30 18

LA CAPPADOCE

soirée spéciale paëlla

avec

NINO DE MURCIA

et

danses espagnoles

le dimanche 23 mars

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

office national de la culture et des traditions ARMENIENNES

(Président d'Honneur : Mr ALAIN POHER, Président du Sénat)

ORGANISE

UN PELERINAGE HISTORIQUE DU SOUVENIR

à DEIR-EL-ZOR (Syrie) et à CHYPRE

à l'occasion du 65ème anniversaire de « 1915 »

DU 16 AU 25 AVRIL

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités religieuses, culturelles et des parlementaires français, sera animé par Gérard STEPHANESCO. Des reportages de Télévisions étrangères seront effectuées à cette occasion

Renseignements et inscriptions :

L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes
LEVON BAGDASSARIAN, 3 Rue de l'Arrivée, 75749 Paris Cedex 15
Tél. : 538.67.47 — Lic. A 1037
Sur LYON. — V. SARKISSIAN 50, Cours de la Liberté
Tél. : (7) 860-13-66

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
6
JEUDI
6 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.596 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.596

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱԹԱՐԻ մէջ եւս նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն, էմիրի հետ իր խօսակցութեան ընթացքին, վերահաստատեց իր յայտարարութիւնը Պաղեստինցիներու ինքնորոշման իրաւունքի մասին: Ֆրանսայի այս նախաձեռնութեան զօրավիգ կը կենան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներ, որոնց կարգին արդէն իսկ Արեւմտեան Գերմանիա եւ Անգլիա ի նպաստ արտայայտուեցան Ֆրանսայի դիրքորոշման: Նախագահը Զորեքշաբթի առտու կը մեկնէր Ապու Տապի, վերջին հանգրուանը Ծոցի մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը միաձայնութեամբ չընդունեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը, որով կը դատապարտուէր գաղութներ հաստատելը գրաւեալ հողերու մէջ:

ՌՈՏԵԶԻԱՅ երեսփոխանական ընտրութիւններուն մեծ յաղթականն է ծայրայեղ մը՝ Ռոպէր Մուկապէ, կերիլլաներու պետը: Մուկապէ շահեցաւ Սեւամորթներու վերապահուած 80 աթոռներէն 57ը: Ապագայ Ազգային Ժողովը կը հաշուէ 100 աթոռ: Զիմպապուէի (այսպէս պիտի կոչուի այսուհետեւ Ռոտեզիա) նոր վարչապետը՝ Մուկապէ, յայտարարեց որ ազգային ճակատի կառավարութիւն մը պիտի կազմէ: Ընտրութիւններու արդիւնքէն գոհ են դրացի երկիրները: Մինչ Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիա անհանգիստ կը նկատեն Մուկապէի ձախ-ձախէ յաղթանակը, Թաս գործակալութիւնը շնորհաւորելով հանդերձ կը մատնոգէ հարաւ-ափրիկեան միջամտութեամբ մը:

ԹԵՀՐԱՆԻ խլամ ուսանողները անգամ մը եւս ընդդիմացան կառավարութեան եւ Յեղափոխութեան Խորհուրդի որոշումներուն ինչ կը վերաբերի միջազգային քննիչ յանձնախումբի հանդիպման պատանդներու հետ: Ուսանողներու պայմանը այն է, որ յանձնախումբը նախ իր տեղեկագիրը յանձնէ ՄԱԿի. տեղեկագիրը, որ պէտք է նշէ Շահին «ոճիրները», «ընդունելի» ըլլայ Պարսիկներու կողմէ եւ ապա միայն յանձնախումբը կըրնայ վերադառնալ Թեհրան եւ հանդիպիլ պատանդներուն «ստուգելու համար անոնց առողջութիւնը»:

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ 42 երկիրներու Արտաքին նախարարները պիտի հաւաքուին Ապրիլ 20ին՝ Իսլամապատ քննելու համար խորհրդային բանակի միջամտութեամբ տեղի ունեցած դէպքերը Աֆղանիստանի մէջ: Յունուարին նոյն տեղը հաւաքուելով նախարարները դատապարտած էին խորհրդային միջամտութիւնը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ իսլամական ապստամբներու հինգ շարժումներ միացան «Աֆղանիստանի Ազատագրութեան Դաշնակցութիւն» մը կազմելով, պայքարելու համար խորհրդային ուժերու դէմ: Միւս կողմէ, Խոնար նահանգին մէջ գտնուող ապստամբներու կարեւոր մէկ ամրոցը ինկած է խորհրդայիններու ձեռքը: Ամրոցին դէմ բուռն յարձակումը, որ սկսած էր անցեալ Ուրբաթ օր,

Ամերիկեան Մամուլը եւ Անաքեկչական Արարքները

---o---

Ինչպէս գրած էինք երէկ, նոյն օրուան, այսինքն Մարտ 1ի Նիւ-Եորք Թայմզը, նոյն յօդուածագրէն՝ Մարվին Հաու, ուրիշ թղթակցութիւն մը լոյս ընծայած է, այս անգամ՝ Պէյրութէն:

Հոս թրքական տեսանկիւնէ չէ դիտուած ահաբեկչութիւնը այլ՝ հայկական: Թղթակիցը Հայերու հանդիպեր է, կրօնաւոր մը ըսեր է իրեն.— «Ահաբեկչական գործունէութիւնը կրնայ բացատրուիլ բայց չի կրնար արդարացուիլ, որովհետեւ չի նպաստեր, ի վերջոյ: Բայց ո՞վ կրնայ հակակշռել երիտասարդութիւնը»:

Ապա, Հաու կը բացատրէ որ Պէյրութ Հայկ. Սփիւռքի մայրաքաղաքը կը նկատուի ու կ'աւելցնէ թէ ահաբեկչական երկու տարբեր խումբեր կան: Մէկը՝ Ցեղասպանութեան Արդարադատները, միայն Թուրքերու դէմ կը գործեն, միւսը՝ Գաղտնի Բանակը կը յարձակի թէ՛ Թուրք եւ թէ ոչ-Թուրք կազմակերպութեանց դէմ, որոնք կը գործակցին Թուրքիոյ հետ: Երկար կը թուէ զանազան ահաբեկչութիւնները ու կը հասնի «Հայ քաղաքական երկու գլխաւոր կուսակցութեանց, երկուքն ալ ծնած իբրեւ յեղափոխական շարժումներ՝ Դաշնակ եւ Հնչակ, շուրջ հարիւր տարի առաջ: Բացէ ի բաց, կ'ըսէ Հաու, դիրք չեն ճշդած հակաթուրք ահաբեկչութեան մասին բայց զօրավիգ են բիրտ ուժին իբրեւ միջոց մը արդարութիւն ձեռք ձգելու, ու մէջբերում մը կ'ընէ, այդ ուղղութեամբ՝ «Դաշնակ պաշտօնաթերթ «Ազդակ»էն: Դաշնակ ներկայացուցիչ մըն ալ ըսեր է իրեն.— «Թուրք կառավարութիւնը պէտք է ընդունի որ Օսմանեան կայսրութիւնը մէկ միլիոն Հայ ջարդած է եւ բռնագրաւած հայկ. հողերը ու պէտք է նստի եւ խօսի հայ ներկայացուցչութեան հետ հատուցում ընելու մասին»:

Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ ահաբեկիչները բացէ ի բաց կը քննադատեն հայկ. աւանդական կազմակերպութիւնները, մասնաւորապէս Դաշնակցութիւնը եւ ինչ որ կ'որակեն անոնց «քաղաքական սխալը: Դաշնակցութեան մեծ սխալը եղած է հաւատալ որ կրնայ հաշուել Ամերիկայի վրայ ազատագրելու համար Հայաստանը, ըստ Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակի աղբիւրներուն: Կ'եզրակացնէ նաեւ Գաղտնի Բանակի մէկ յայտարարութեամբ թէ՝ «Ազատ եւ անկախ Հայաստանի մը ճամբան զինեալ պայքարի եւ կազմակերպուած յեղափոխական ուժի մէջ է»:

հարիւրաւոր զոհեր խլած է ժողովուրդէն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ «գործի մարդ մը» Ռոպէր Կրահամ որոշած է սերմի դրամատուն մը հիմնել, ուր սակայն կ'ընդունի միայն Նոպելեան մրցանակաւորներու սերմերը: Կ'ուզէ փաստել որ խելքը ժառանգական է, ուրեմն միայն շատ խելացի «յաճախորդ» կ'ուզէ բայց պարզ է որ կիներն ալ պէտք է նոյնքան խելացի ըլլան, քանի ոչ մէկ ապահովութիւն կայ, որ ծնելիքը անպայման հօր սերմէն օգտուի եւ դեռ հեռուներ երթալով ժառանգական օրէնքներու մէջ, հարկ կ'ըլլայ մեծ հայր, մեծ մայր, հօրաքոյր, հօրեղբայր եւս «ընտրել»...:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 26-28)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է ԲՐԵԺՆԵՒԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

410 հազար քիլովաթ կարողութեամբ երկրորդ ուժի հատուածի կառուցումով վերջ գտած է Արարատեան դաշտի հիւլէական ելեկտրակայանի շինարարութիւնը: Փետր. 27ին շնորհաւորելով Հայաստանի յաղթանակը Բրեժնեւ իր նամակին մէջ նշած է, որ «Հայաստանի հիւլէական ելեկտրակայանի ստեղծումը մեր հայրենիքի միութենական շատ մը Հանրապետութիւններու, երկրամասերու եւ մարզերու միջազգային կարեւոր աւանդն է Հայաստանի եւ անդրկովկասեան միւս Հանրապետութիւններու արտադրողական ուժերու յետագայ վերելքի, երկրի հարաւային շրջաններու, վառելիքի ուժի հաշուեկշիռի կառուցուածքի բարելաւման գործին մէջ»: Քանի մը տարի առաջ Հայաստան չունէր բաւարար ելեկտրուժ, եւ կ'օգտուէր Վրաստանէն ու Ատրպէյճանէն, իսկ ներկայիս ինք է որ ելեկտրուժ կուտայ այդ երկիրներուն:

×

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

Թիֆլիսի հայկական առամաթիք թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է «Երկու հայրեր» թատերախաղի առաջին ներկայացումը, Հայկ Ումիկեանի բեմադրութեամբ: Թատրոնը, որ 124 տարեկան է, ունեցած է մեծ դերասաններ՝ Պետրոս Ադամեան, Իսահակ Ալիխանեան, Սիրանոյշ, Յովհաննէս Աբէլեան, Վահրամ Փափազեան եւայլն: Ներկայիս Վրաստանի մէջ կ'ապրին աւելի քան կէս միլիոն Հայեր, որոնք կը զբաղին գիտութեան, մշակոյթի եւ տնտեսութեան բոլոր ճիւղերով: Կան շուրջ 300 հայկական վարժարաններ, որոնց համար մանկավարժներ կը պատրաստէ նաեւ Թիֆլիսի Մանկավարժական Հիմնարկը: Մօտ քսան բանաստեղծներ եւ արձակագիրներ կը հաշուէ Վրաստանի Գրողներու Միութեան Հայկական Բաժինը: Թիֆլիսի մէջ լոյս կը տեսնէ «Սովետական Վրաստան» հայերէն թերթը, որ բաժանորդներ ունի Խորհ. Միութեան շատ մը քաղաքներու մէջ:

×

ՀԵՆՐԻԿ ՍԵՒԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է «Կէս մարդը» խորագրով հաւաքածոյ մը, ուր տեղ գտած են «Անգլիական մանկական գրականութեան ծաղկաքաղ» հատորի լաւագոյն գործերը, երգիծական բնոյթի: Հաւաքածոն հայերէնի թարգմանած է Հենրիկ Սեւան, որ վերջերս թարգմանած է նաեւ Պայրընի «Չայլտ Հարոլտ», «Կորնթոսի պաշարումը» եւ «Կղզի» պոէմները: Ներկայիս կը պատրաստէ «Տոն Ժուան»ի թարգմանութիւնը:

×

ՆԱԲԱԹ ԱՒԱԳԵԱՆԻ 120ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Տող Գիւղի (Լեռնային Ղարաբաղ) բնակիչները նշած են իրենց համագիւղացի Նաբաթ Աւագեանի ծննդեան 120րդ տարեդարձը: Ներկայ եղած են ի չորս բազմաթիւ հիւրերու, գեղջկուհիին 30 թոռներն ու ծոռները: Նաբաթ Աւագեան ներկայիս կը շարունակէ զբաղիլ գիւղատնտեսական աշխատանքով. մասնաւորաբար կը սիրէ նստիլ գորգագործութեան սարքին առջեւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԷՄԻԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

---o---

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Փետր. 26ի թիւէն կը տեղեկանանք, թէ Փետր. 24ին Երեւանի մէջ մեռած է Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր Թեթեւ արդիւնաբերութեան բաժնի վարիչ ճարտարագէտ Էմիլ Յովհաննէսի Յակոբեան: Ծնած էր 1915ին՝ Ատրպէյճանի Նուխի գաւառի Վարդաշէն գիւղը: Միջնակարգ կրթութիւնը առած է Երեւան, ուր յաճախած է նաեւ Բազմարուեստից հիմնարկը զոր աւարտած է 1942ին: 1956ին նշանակուած է Հայաստանի պարենային ապրանքներու արդիւնաբերութեան նախարարի տեղակալ: 1965էն ի վեր կառավարութեան մէջ կը վարէր Թեթեւ արդիւնաբերութեան բաժնի վարիչի պաշտօնը: Պարգեւատրուած էր զանազան շքանշաններով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

---o---

Աւանդութեան համաձայն, Խորհ. Միութեան մէջ ոտնագնդակի մրցաշարքը կը սկսի բաժակի խաղերով: Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս բաժակի մրցումները տեղի կ'ունենան ենթախումբերու ձեւով: Ինչպէս ծանօթ են «Յառաջ»ի ընթերցողները (տես «Յառաջ» Փետր. 12ի թիւ), խորհրդային բաժակի մրցումներուն կը մասնակցին բարձրագոյն եւ առաջին լիկաներու 48 ակումբներ, բաժնուած ութ ենթախումբերու: Վեցերորդ ենթախումբին մաս կը կազմէ «Արարատ», մրցակից ունենալով Մոսկուայի «Տորպեդօ», Եարոսլաւի «Շինիկ», Զապորոժիէի «Մետալուրգ», Սմոլենսկի «Իսկրա» եւ Նիկոպոլի «Կոլոս» ակումբները: «Արարատ»ի խաղերը տեղի կ'ունենան Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, իսկ նոյն ենթախումբի միւս ակումբներունը՝ Արտաշատ եւ Էջմիածին: Իւրաքանչիւր ենթախումբի առաջին եւ երկրորդ հանդիպացող ակումբները իրաւունք կ'ունենան մասնակցելու 1/8 աւարտականներուն, որոնց ընթացքին ոչ ոքի արդիւնքի պարագային յաղթականը որոշելու համար խաղը կ'երկարաձգուի կէս ժամով. եթէ նորէն յաղթանակ չապահովուի, խաղին ելքը կ'որոշուի փենալթիներով:

Բաժակի աւարտականը տեղի կ'ունենայ Մոսկուայի կեդրոնական մարզադաշտին վրայ:

×

Փետր. 26ին Հայաստանի Լրագրողներու տան մէջ տեղի ունեցած է հանդիպում մը խորհրդային բաժակի Երեւանեան ենթախումբի մասնակից խումբերու ղեկավարներու հետ: Ներկաներու հարցումներուն պատասխանելով ղեկավարները պարզած են իրենց խումբերուն վիճակը նոր մրցաշարքի նախօրեակին:

Fonds A.R.A.M

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ

ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

Գ.

«Աշակերտներս» կ'ըլլար իր գլխաւոր մտահոգութիւնը, քսանական թուականներու յուսախաբութիւններու անիծեալ տարիներուն։

Օգտաշատ վարդապետութեան (փըրակ-մաթիք) ուղիներով ընթացող իր միտքը, տնտեսական թէ քաղաքական դետնի վրայ, արագ որոշումներու կարող, կը թելադրէր մեր ցիրուցան ժողովուրդին շահերը հետապնդել, ջլատուած ուժերու պատրաստութեան նուիրուիլ, անոնց միասնականութեան հասնելու լաւատես հեռանկարով տոգորուած։

Օրինակներ պակաս չեն։

Զինքը կը գտնենք ուրեմն, գլուխը, համայն նուիրումով Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի վերաբացման աշխատանքներուն։

Երեսունական թուականներու սկիզբը Ֆրանսահայ գաղութը արդէն կազմուած է։ Անդարմանելի կորուստներու դառնութիւնները այն ատեն է որ կը ծլին սունկի պէս արագ, ու գաղութը կը մըխրճուի ներքին խլրտումներու մէջ։

Անոնց հանդէպ խուլ, Զատիկ Խանզատեան կը հետապնդէ հայ մտքի վերելք՝ Մուրատեան Վարժարան. հայ տնտեսական ուժ՝ Հայ Տնտեսական Կեդրոնի Հիմնարկութիւն, հայ ընտանիքին քաղաքական բոլոր իրաւունքներու տիրանալու անհրաժեշտութիւնը կը շեշտէ, Ֆունքերու ազդեցութիւն։

Տուեալներ ունի։

Աշխարհագրական ընկերութեան մը վարիչ-տնօրէնն է։ Շուրջը հաւաքուած են Ֆրանսացի գիտական, տնտեսական, քաղաքական հոսանքներէ ականաւոր անձնաւորութիւններ։

Նախարարներ նախկին, աւելի բարձր տակաւին, անոնցմէ շատերուն տողանցքը դիտած եմ Սէն-Միշէլ Հրապարակին վրայ գտնուող իր գրասենեակներուն մէջ։

Մեծածաւալ, թանկարժէք գործերու ապսպրանքներ շատ մը երկիրներէ ու այդ աշխատութիւններուն զուգընթաց, անոնց բերմամբ, Խանզատեան կը պատրաստէ իր սրտին հատորը՝ Հայաստանի Քարտէս-Պատմագրութիւնը։

Մուրատեան Վարժարանի մէջ ամբարել տուած էր խել մը ճարտարարուեստի յատուկ մեքենաներ, հոն հայ արհեստից վարժարան մը բանալու առաջադրութեամբ։ Անոր յատուկ համեստ ծրագիր մը պատրաստել կը խնդրէր ինծմէ շարունակ, իմ սիրայօժար մասնակցութիւնս բերել տալէ յետոյ Մուրատեանի մարզանքի դասերուն, ինչպէս նաեւ դըծագրութեան։ «Մինչեւ որ դասարանները շատնան, եւ կարենամ ուսուցիչներ վըճարել»։

Այսպէս, ինքը եւ իր օտար բարեկամները կը հովանաւորէին ու կը քաջալերէին ազգապահպանումի այդ դպրոցը՝ Հայ։ Իւրաքանչիւր պատեհ այցելութիւններու խօսքն էր՝ մնացէք Հայ»։

Ֆրանսան կառավարող այդ մեծ անձնաւորութիւնները կը նախագահէին հայ դպրոցի հանդէսներուն, իրենց ելոյթներու ատեն անշուշտ գովեստներ կը շռայլէին Հայերուն ու կը թելադրէին Հայ մնալ։

Այս խօսքերը, նախապէս թելադրուած, քաղաքավարակա՞ն բնոյթ ունէին միայն։

Անգամ մը, Խանզատեան, գիս կը ղըրկէր որպէսզի Նանսիի երեսփոխան, քանիցս նախարար՝ Լուի Մարէնը, այդ հանդէսին բերեմ։

Ինքն էր դուռը բացողը։ Տնեցիք մեկներ էին իրենց պտոյտներուն։ Պատրաստուելու ատեն, ներս-դուրս, պարզ, սովորական մահկանացուի պէս կը խօսէր, գիս եռեւէն պտըտցնելով։

Ինքն էր խօսողը, Հայոց եւ Հայաստանի մասին, նաեւ կառքին մէջ։

Գրեթէ լուռ էի, այդ պարագան, իմ թերահաւատութեանս վերագրեց, ու երբ վար իջանք չէնք մտնելու, կեցուց զիս.

— Երիտասարդ, բսու, հաւատք ունեցէք ձեր ազգին վրայ, դուք արժանաւոր եւ աշխատասէր ժողովուրդ մըն էք։ Ես կը ճանչնամ ձեր երկիրը, հոն կատարեցի, իմ ընտրութեամբ, թոշակաւորի պտոյտս։ Այդ խիստ ու ամեհի բարձրավանդակը ի վերջոյ ձեզի պիտի վերադառնայ, դուք կրնաք միայն արդասաւորել ու ծաղկեցնել զայն։

Մարգարէութի՞ւն, մխիթարա՞նք. իր տաքուկ խօսքերուն մէջ կեղծիք չկար, այնուամենայնիւ։

Նոյն այդ երեսունական թուականներուն, Հայաստանը տակաւին կը մնար մեկուսացած, մոմ մը հայ սփիւռքի սըրտին մէջ, ուրուն հոծ մասնիկները սեփական հոգերու կողքին, ականջալուր են քաղաքական խիտ դիրքաւորումներու, փաշական, համայնավար եւ դեմոկրատիկ։

Ազգապահպանման գեփիւռ մը, տեղ-տեղ փոթորիկ դարձած, սկսէր էր ալեկոծել Սփիւռքը, իր ընդերքէն ցնցել, պատասխանատուութիւններ ճշդել, նոր ուղիներ փնտռել։

Անհրաժեշտ էր անշուշտ վերադարթնում մը։ Անխուսափելի էր տեսակէտներու պայքարը։ Իրաւ է որ ան պէտք է տարուէր միասնականութեան ծոցի մէջ, ազգապահպանումի անունով, ուստի առանց նոր հատուածականութեանց պատճառ դառնալու, առանց իրարմէ անջատելու սեփական Հայրենիքէ վտարուած հոգիները, առանց ջլատելու ոգի եւ տրնտեսութիւն։

Ազգապահպանում՝ ամէնուն հետապընդածը. կռնակ կռնակի։

Հասուն տարիքի եւ մտքի տէր՝ Զատիկ Խանզատեան քաղաքական յստակ տուեալներ ունէր եւ իր փրակմաթիք ոգին զինքը կը մղէր, ի չգոյէ համազգային մարմնի մը, անհատապէս իր կարելին փորձել ի խնդիր դպրոցական ցանցի ընդլայնումին, եւ ընդհանուրին տնտեսութեան զարգացումին։

Կը հիմնէր Հայ Տնտեսական Կեդրոնը, լայն օժանդակութեամբը Ֆրանսացիներուն, որոնց մօտ իրաւամբ յաջողած էր ցոյց տալ թէ որքա՞ն շահաբեր է պատերազմէ, մարդով եւ տնտեսութեամբ հիւծած Ֆրանսային, վերականգնել անոր արեւելեան երբեմնի կայանները, որոնց մէջ ինչպէս անցեալին, այժմ աւելի լայն չափերով պիտի գտնէին Հայերու մասնակցութիւնը։

Խանզատեանի երազած այդ հզօր ուժը, մեր կազմակերպութիւններէն, ու հատընտիր անձերէն լուրջ նկատողութեան չարժանացաւ։

Հետաքրքրութիւն, սպասողականութիւն, հեգնանք, նախանձ... ու անհետեւանք։

Այսօր դարձեալ մեծ պակաս մը, զոր աշխարհահասու մեր նորերը պէտք է փորձեն գլուխ հանել։

Միաժամանակ հրապարակ կու գար ուրիշ որոշումի մը գոյութիւնը։ Այն որ հիւրընկալ պետութիւնը տարիներ առաջ իր պաշտօնաթերթին մէջ յայտարարած է թէ պատերազմի պարագային իր երկրին մէջ գտնուող ոչ-հպատակ հայրենազուրկները զինուորական ծառայութեան պիտի կոչուին։

Զատիկ Խանզատեան «յանդգնեցաւ» զայն ցոյց տալ իր ազդակիցներով ըղբաղող մարմիններու, անոնց անոյշ մըրափը եւ... խանգարեց։

Մեր ուրիշ թերութիւնը։ Քնանալ։

Քնանալ, որ ուրիշները գրաւին իրենց ապագայով, օտարները տօնեն, տնօրինեն, օր մը անոնց վերադրելու համար ամէն չարիք։

Սփիւռքի կացութեան տեղեակ, գործնական մտքի տէր մարդիկ, պիտի օգտուէին օրէնքին տրամադրած բոլոր կարելիութիւններէն։ Օրէնք մը, որ կ'առնէր զաւակը, կը լքէր ծնողքը։

Զատիկ Խաչզատեանի մօտ դիմումները ձեւ կը փոխեն. օգնութիւն, ելք փընտրողներու թիւը կը շատնայ։ Ինչպէս շարունակ, չի մերժէր, չի կրնար, կը խոստանայ, գիտնալով հանդերձ որ իր միջոցներէն վեր է շատերուն խնդրանքը։ Զուգեր որ վհատին, ու իրմէ դժգոհ մընացողներ անպայման անոնց մէջ կը գըտնուին։

— Ինչպէ՞ս ո՛չ ըսեմ։ Կ'աղաչեն։ Իրենց պէս ես ալ կը յուսայի որ պիտի կրնամ «բան մը» ընել։

Հանրապետութեան անկումէն, Թրքահայոց դատը հետապնդող Ազգ. Պատուիրակութեան լուծումէն յետոյ, ո՛չ միայն Ազգ. Մարմին մը չէր ստեղծուած, այլ հին կուսակցութիւններու մէջ ալ ծայր տուած էր պառակտումներ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութիւնը փոխելու պայքար։ Հնչակեանները բոլորն ալ համաձայն չէին որ իրենց կուսակցութիւնը լուծուի համայնավարութեան ծոցին մէջ։ Ռամկավար-Ազատականները սեփական ողնայարէ զուրկ, հայ քաղաքական կեանք կը մտնեն, ռեփբէ մը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ երկփեղկումին յանգելով։

Երբ Զատիկ Խանզատեան ցոյց տուաւ թէ ինչպէս հայ երիտասարդը կուսի ճակատ պիտի տարուէր առանց իր ընտանիքին քաղաքացիի իրաւունքը ճանչնալու։

Նոր իրարանցում մը։ Հակոտնեայ կողմերը միացան կարծես։ Նանսէնեան գրասենեակը հասոյթէ եւ գոյութեան իրաւունքէն կը զրկուէր, թէեւ հպատակութիւնները օր ըստ օրէ կը շատնային։

Ամէնուրեք, սկսելով Ամերիկայէն, ուր սիթիզըն ըլլալը պարծանք էր, կրցա՞ծ էինք Հայը հայրենազրկութեան, անհըպատակութեան մէջ պահելով զայն քաղաքական ազդակի դիրքին մէջ պահել։

Նման ծրագիր մը, թերեւս կուսակցականներու ճառերուն մէջ միայն։

Ուրեմն հալածանքը կը շարունակուէր, եւ աղմուկը քանի մը անձերու ժամանակաւոր ասպարէզին հետ կապ ունեցող պարագայ մըն էր, որուն ամէնէն կատաղի պաշտպանները զանազան երկիրներու նաթիւրալիզէներն էին։

Ազգը պառակտուած, վերածուէր էր անհաշտ կողմերու, գործօն տարրեու վզին նորատեսակ, «չքնաղ» բարբարոս պարտադրանք մը։

Զատիկ Խանզատեան չէր շեղեր իր տեսակէտներէն։

Նոյնն է իմ պարագան, տեսակէտ եւ անշեղ։

Կը հետեւիմ համայն Սփիւռքի կեանքին, նախաճաշերուս պէս հաւատարմութեամբ, թերթերով, պարբերականներով։ Կը լսեմ հիւրեր եւ քարոզիչներ։

Իբր գործօն տարր, նախապատուութիւնս տուած Հ.Մ.Ը.Մ.ին, յամառօրէն կառչած համոզումի մը, որ ան վեր է, գերիվեր բոլոր կողմերէն, Հայրենեաց կամարն իբր գլուխ։

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(Շար. – 3)

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Էսոշիէյթըտ Փրէսի թղթակիցներէն Մ. Էլիասըն մէկ ամիս գտնուած է Աֆղանիստան։ Ականատես եղած է խորհրդային զինուորական միջամտութեան եւ աշխատած է դրաքննական խիստ պայմաններու տակ։ Արտասահման գալով ներկայացուցած է իր տպաւորութիւնները, յաճախ ընթացիկ պատկերացումներով եւ մարդոց արտայայտութիւններով։

Պազարին մէջ, մուշտակավաճառի խանութի մը դուռները փակուած են երեկոյեան։ Սկսած է թէյի սպասարկութիւնը եւ Աֆղան մը խօսք առնելով իր մտածումները յայտնած է հոն սպրդած օտար լրագրողներուն։«Գէշ մարդիկ են, անաստուածներ են։ Քրիստոնեաները Աստուած ունին, մահմետականները Ալլահը ունին, Հրեաները Եհովան ունին, սակայն Ռուսերը Աստուծոյ դէմ են»։ Այն հարցումին, թէ խորհրդային զինուորական միջամտութեամբ ի՞նչ ապագայ վերապահուած է երկրին, տեղացին կարուկ կերպով պատասխանած է — «Ո՛չ մէկ, Աֆղանիստանի վախճանն է»։

Լրագրողին պարզաբանումով, 21 ամսուան մարքսեան իշխանութիւնը, յատկապէս խորհրդային զինուորական միջամտութիւնը, խախտած է շատ նուրբ հաւասարակշռութիւնը երկրին չէզոքութեան. փաստօրէն դադրած է Աֆղանիստանի 233 տարուան անկախութիւնը։

Արձանագրելէ ետք, թէ երկրին նոր իշխանութիւնները յաջորդաբար փորձած են յեղափոխական դիմագիծ մը տալ Աֆղանիստանի, աւելցուցած է.— Արդիւնքը, փաստօրէն, բոլորովին հակոտնեայ տեսք ստացած է. զգալի դարձած է հակակրութիւնը կառավարութեան, Աֆղանիստանը գրաւման տակ պահող խորհրդային ուժերուն դէմ։ Մահմետական բնոյթի ապստամբութիւնը ծաւալ ստացած է եւ, նոյնիսկ, աֆղան բանակը սկըսած է լրջօրէն ճարճատիլ, կազմալուծուիլ։ Անցեալին, ձախակողմեանները այս գրեթէ աւատապետական երկրին մէջ, աննշան ուժ ներկայացուցած են, եթէ նկատի առնենք ընտրութեանց արդիւնքները։ Այսօր ասոնք յաջողած են իրենց հակակշիռը հաստատել, շնորհիւ խորհրդային զինուորական ուժին ներկայութեան եւ աջակցութեան։

Խօսելով մօտաւոր իրադարձութիւններուն մասին, լրագրողը դիտել տուած է, թէ արիւնալի պետական հարուածները այլանդակ կացութիւններ ստեղծած են։ Օրուան դէմքերը մէկ ժամէն միւսը անտեսուած են, դաւաճանութիւններու նշաւակ դարձած են։ Այսպէս, Հաֆիզուլլա Ամին, «սիրեցեալ առաջնորդը», «վայրենաբարոյ դահիճ»ի մը որակումին արժանացած է։ Նուր Մոհամմէտ Թարաքի, որ նախագահ եղած է 1978 Ապրիլի պետական հարուածէն ետք, անյիշատակելի անուն մը դարձած է, երբ Ամին իշխանութեան գլուխ անցած է սպաննելով նախկին նախագահը։ Ներկայիս Նահատակի, մարտիրոսի պսակով ներկայացուած է։

Անդրադառնալով անցեալին, լրագրողը յիշատակած է 80 տարիներ առաջ երկրին իշխանութեան գլուխը գտնուած ինքնակալին հետեւեալ հարցումը։ Ապտուր Ռահման Խան հարց տուած էր թէ «Ի՞նչպէս Աֆղանիստանի նման փոքր երկիր մը, որ ցորենի հատիկ մըն է զօրաւոր աղօրիքներուն մէջ, կրնայ ոտքի մնալ նմող-տրորող սալաքարերուն միջեւ»։ Քիփլինկ, իր կարգին, ատենին տուած է պատասխանը գրելով.— «Բերանը լայն բանալով հիւսիսին եւ հարաւին առջեւ։ Երկուքն ալ ոսկիով լեցուցած են զայն»։

Աֆղանիստան շարունակած է պահպանել իր անկախութիւնը դարերու ընթացքին հետեւելով նոյն քաղաքականութեան։ Արեւելք – Արեւմուտք մրցավազքին մէջ եւս նոյն քաղաքականութիւնը կիրարկած է յաջողութեամբ։

Արդարեւ, Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն, իրենց կարգին, Աֆղանիստանի «բերանը» լեցուցած են ոսկիով եւ ուրախ եղած են իրաց այս վիճակին համար։ Մրցակցութիւն մը հաստատած են իրենց միջեւ շինելով կառուցներ, մարզադաշտեր, գործատուներ եւ բժշկական օժանդակութիւններ ընծայելով։ Մոսկուա հայթայթած է զէնք, իսկ Ուաշինկթըն մարզած է բանակին լաւագոյն սպաները։

Աւանդաբար կասկածամիտ օտարականներուն հանդէպ, Աֆղանները մինչեւ այսօր յատուկ հակակրութիւն մը ցոյց տուած են հիւսիսի իրենց դրացիին դէմ։ Բազմաթիւ Աֆղաններու միտքին մէջ դեռ ամուր խարսխած է Մոսկուայի 1930ական թուականներուն ճիգը սանձելու մահմետականութիւնը Կեդրոնական Ասիոյ խորհրդային Հանրապետութիւններուն մէջ։ Հազարաւորներ խոյս տալով ապաստանած են Աֆղանիստան։

Այսպէս կամ այնպէս, Աֆղանները ընդունած են խորհրդային օժանդակութիւնը, տարեկան 1,5 միլիառ տոլար արժողութեամբ։ Ընդունած են նոյնպէս Արեւմուտքինը՝ հարիւր միլիոնաւոր։ Ռուսերը շինած են Քապուլի միջազգային օդանաւակայանը, իսկ Ամերիկացիք, աւելի մեծը՝ Քանտահարի մէջ։ Մոսկուա երկու քիլոմեթր եօթը հազար երկարութեամբ Սալանկի փապուղին հաստատած է՝ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքը կարճ ճամբով խորհրդային աշխարհին կապելով։ Ուաշինկթըն, իր կարգին, ուղի մը հաստատած է երկրին եւ Փաքիստանի միջեւ։

Կրեմլին մասնագէտներ ղրկած է ուսումնասիրելու համար բնական կազի հարուստ պաշարները, իսկ ամերիկացի խորհրդատուները իրենց մնայուն գրասեղանները ունեցած են գրեթէ բոլոր պաշտօնատուներուն մէջ։

Երբեմնի Նախագահը Տաուտ, երկաթեայ բռունցքով երկիրը ղեկավարած ինքնակալ, օգտուած է իրաց այս վիճակէն, ժամանակ մը յաջողած է 450 միլիոն տոլարի յաւելեալ պահեստ մը ապահովել երկրին արտաքին առեւտուրի հիմնադրամին մէջ։

Այսուհանդերձ, Աֆղանիստան թերաճ երկիր մը մնացած է միշտ, յետամնաց աւատապետական բնոյթով, նկարագիրով։ Ահա քանի մը տուեալներ։ 18 միլիոն բնակչութեան 80 տոկոսը եղած է միշտ անգրագէտ, կեանքին միջին տեւողութիւնը 1972ին եղած է 40 եւ 1977ին անձ գլուխ տարեկան եկամուտը ներկայացուցած է 227 տոլար։

Ի՞նչ կը մտածեն ներկայ կացութեան

Fonds A.R.A.M

Վենետիկեան Նամականի

ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ (Յառաջ).— Ուսումնական տարին՝ սկսած 1979 Հոկտ. 1ին, երբեք չէր ունեցած այսքան բազմաթիւ աշակերտութիւն: 110 գիշերօթիկ: Բաժնուած վեց դասարաններու, Մուրատ – Ռափայէլեանը Եւրոպայի միակ վարժարանն է (ոչ միայն հայ) որ սկիզբէն ի վեր ձեռք ձգած է արքայական բացառիկ մենաշնորհ մը, որուն հիման վրայ, վարժարանին ծեսչութիւնը իր աշակերտներէն՝ արժանաւորներուն կը շնորհէ «պաքալօրէա» մը որ համազօր է պետականին եւ թոյլ կուտայ շրջանաւարտներուն արձանագրուելու Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համալսարանները. «պաքալօրէա» մը, ուր հայերէն լեզուն, պատմութիւնն ու գրականութիւնը կ՚աւանդուին որպէս մայրենի լեզու, եւ համարժէք են իտալական պետական լեզուին եւ հիմնական նիւթերուն:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈԽ–ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Նաբաթ, Փետր. 23ին, անակնկալ այցելութիւնն ունեցանք Երեւանի քաղաքապետ Լեւոն Բեգլարեանի, քաղաքապետական Խորհուրդի գոյգ անդամներու Բժիկ Վարդանեանի, Թամարա Գրիգորեանի հետ, ընկերակցութեամբ Գառարա քաղաքի երեք բարձրաստիճան ներկայացուցիչներու (Երեւան եւ Գառարա գոյգորդ քաղաքներ են տասնեակ մը տարիներէ ի վեր):

Հիւրերը յաջորդ օրը կէսօրուան ճաշը բաժնեցին ուսանողներու հետ. եղան հայրենասիրական ճառեր, նուէրներու փոխանակութիւն եւ երբ խանդավառութիւնն ու յուզումը հասած էին գագաթնակէտին, 110 աշակերտներու սրտէն պոռթկաց յանկարծ Երեւան – Էրեբունի քառաձայն խմբերգը:

Կէսօրէ վերջ հիւրերը այցելեցին Ս. Ղազար մայրավանքը ուր Հայրերը ջերմ ընդունելութիւն ցոյց տուին, եւ երեկոյեան ուշ ժամուն մեկնեցան դէպի Գառարա:

Խումբին՝ որպէս առաջնորդ կ՚ընկերակցէր Հռոմէն, երգահան՝ Ալեքսիս Նազարեան:

Հ. Յ. Պ.

մասին: Աֆղան մը դիտել տուած է ըսելով, թէ «գիտէ՞ք ինչ, հոս Աֆղանիստանի մէջ կեանքը Արեւմուտքին նման չէ: Հոս, կեանքը շատ խիստ եւ տաժանելի է: Որով, երբ մահմետական մը կը սպաննուի Ռուսի մը ձեռքով, ուրախ կ՚ըլլայ, որովհետեւ դրախտ կ՚երթայ իբրեւ շեհիտ (մարտիրոս), իսկ երբ կը սպաննէ Ռուս մը, կը դառնայ ղազի (հերոս):

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Երեքշաբթի երեկոյ, Փետր. 19, հաճոյքն ունեցանք ներկայ գտնուելու երգիծական բնոյթ ունեցող օփերայի մը, փարիզեան Նանթէռ արուարձանի թատերասրահին մէջ: Թատրոնը, իր բեմով եւ ներքին կառոյցով, շատ տպաւորիչ էր: Թատերախումբը կազմուած էր երեսունէ աւելի դերակատարներով:

Բեմադրուեցաւ ռուս թատերագիր Նիկոլայ Գոգոլի «Քիթը», օփերայի վերածուած եւ ֆրանսերէնի թարգմանուած Միշէլ Անսէի կողմէ: Օփերան պատրաստուած է Աթըլիէ Լիրիք տը Ռէն կոչուած արուեստանոցին մէջ: Աթըլիէի մէջ կիրարկուած աշխատանքը անհատական չէ, այսինքն առանձին – առանձին իրենց դերերը չէ որ կը սորվին, այլ՝ համախումբ: Արուեստագէտ, բեմադիր, բեմայարդար, նուագախումբ եւ նոյնիսկ հեղինակ (եթէ ողջ է): Այսպէս, բոլորը միաժամանակ խաղալով, երգելով եւ նուագելով իրենց ձիրքերը ինքնաբուխ արտայայտելով, բեմադրութիւնը իր նըպատակին իրականացման կը յանգի:

Ռէնի արուեստանոցը միակն է իր տեսակին մէջ, որով կեդրոն մըն է փնտըռտուքի եւ ստեղծագործութեան:

Բեմադրութիւնը կարելի է ըսել կատարեալ էր իր սենֆոնիք նուագախումբով, սակայն թող թոյլ տրուի ըսել, որ Գոգոլի թատերախաղը իր բովանդակութեամբ հեռու էր իրական պատկեր մը ներկայացնելէ: Դէպքը կը վերաբերէր քիթի մը: Կորսուած քիթ մըն է, որ կը փնտռուէր: Գոգոլ երիտասարդ տարիքին հիւանդացած է եւ բժիշկները իբրեւ դարմանում տզրուկներ փակցուցած են իր քիթին: Քիթը սկսած է մեծնալ, երկարիլ: Այնքան երկարած է, որ քթին ծայրը վարի շրթունքին հասած է: Այդ դարմանումը զինք շատ տառապեցուցած է՝ ֆիզիքապէս եւ հոգեպէս: Այս պատահարը այնքան տպաւորած է Գոգոլը, որ ներշնչուած գրած է «Քիթը» թատերախաղը:

Նուագը Շոստակովիչի գործն է, 20րդ դարուն, ուր Խորհ. Միութեան մէջ արուեստի երկու հոսանքներ բախումի մէջ էին: Մին կապուած կը մնար հինին, աւանդականին, իսկ միւսը բոլորովին բացասական դիրքաւորում ընդգրկած էր Դասականի հանդէպ: Ծայրայեղ նորոյթի սիրահարներ՝ առանց մեղեդիի եւ առանց ներդաշնակութեան: Շոստակովիչ ձեւապաշտութեան գաղափարակէտին հասած է եւ ունի արհամարհանք եւ անտեսում աւանդական քնարականութեան հանդէպ:

Մեր հոգիները խանդաղատող նուագի մը պակասը զգալի էր «Քիթը» օփերային մէջ:

Որքան մեծ եղաւ մեր վայելքը, երբ յայտագրին մէջ կարդացինք, թէ գլխաւոր երգիչ դերակատարը՝ Հովալեւի դերին մէջ, Հայ մըն է՝ Ռընէ Մասիս (Տէյիրմէնճեան): Պէտք է ընդունիլ, որ ոչ միայն իր զօրեղ ձայնի հրապոյրով, այլ նաեւ բեմական բոլոր տաղանդներով օժտուած երիտասարդ մըն է եւ իր ստանձնած դերը ճկունութեամբ եւ ճարտարութեամբ կատարեց:

Իսկապէս որ հաճելի անակնկալ մըն էր մեզի համար տեսնել հայ երիտասարդ մը այդքան կարեւոր դերի մէջ:

Թատերասրահը ամբողջովին լեցուն էր, բայց Հայերու բացակայութիւնը զարմացուց մեզ եւ ցաւ պատճառեց: Հաւանաբար պէտք եղած ծանուցումը տըրուած չէր հայ մամուլին՝ Ռէնի արուեստանոցին կողմէ:

Ռընէ Մասիս պատանի տարիքէն կը ճանչնամ: Ծանօթ է իր ջերմեռանդ նուիրումը երգին: Աւարտած է Լիոնի Երաժշտանոցը եւ տարիներ անցուցած է Միլանօ՝ կատարելագործելու իր ձայնը: Մասնակցած է ամէնուր երգահանդէսներու եւ օփերաներու: Տեղին է յիշել վերջերս իր ստանձնած յոյժ կարեւոր դերը Մեծ քաղաքի օփերան՝ Մոցարթի «Տոն Ժուան»ին մէջ:

Ի սրտէ յաջողութիւն կը մաղթենք իրեն յառաջիկայ իր ծրագիրներուն մէջ:

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ–ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ԾՈՎԷՆ ԾՈՎ

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Լոս Անճելըս) Ս. Աստուածածին ազգային վարժարանի «Արգարեան» սրահին մէջ, Փետր. 10ին, տօնուած է Վարդանանցը, հովանաւորութեամբ Թեմին առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեանի: Բացումը կատարած է տընօրէնը՝ Ռուբէն Գիրջեան: Բանախօսած է Արթիւր Կարապետեան՝ «Ե. դարու պարսկական քաղաքականութիւնը Հայաստանի դէմ եւ Վարդանանց պատերազմը» նիւթին շուրջ: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք խօսք առած է Ուսումնական Խորհուրդի ներկայացուցիչը՝ Յովսէփ Գաբրիէլեան: Առաջնորդին փակման խօսքով վերջ գտած է հանդիսութիւնը:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ ազգային Նարեկ վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է գրական ձեռնարկ մը, նուիրուած՝ բանաստեղծ եւ կրթական մշակ Վահէ Վահեանի, իր ծննդեան 70ամեակին առթիւ: Մ. Սոմաքեան ներկայացուցած է բանաստեղծին վաստակը: Բարձրագոյն կարգերու աշակերտներ արտասանած են Վահէ Վահեանէն քերթուածներ:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին մէջ, Փետր. 22–24, տեղի ունեցած է նկարիչ Գրիգոր Ճզըլեանի գործերուն ցուցահանդէսը:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՐՏԻ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՑՈՒՐՏ ԵՂԱՆԱԿԻՆ

Ցուրտ եղանակին յատուկ օդերեւութաբանական ազդակները կրնան, աննպաստ պարագաներու մէջ, սաստկացնել սրտի հիւանդութիւններէ տառապողներուն վիճակը, յառաջ բերելով նոյնիսկ ծանր արկածներ, ինչպէս՝ ուղեղային արիւնախռնում եւ արիւնահոսում, սրտի դնդերատապ եւայլն: Առ այդ, լաւ է որ սրտանօթային հիւանդութիւններէ, մանաւանդ երակային գերճնշումէ եւ կուրծքի փողացաւէ տառապողները խստիւ գործադրեն նախզգուշական կարգ մը յանձնարարութիւններ ձմեռուան յատուկ ամիսներուն:

Պէտք չէ հրաժարիլ, ոչ իսկ ցուրտ ամիսներուն, բացօթեայ պտոյտներէ, որոնք այնքան անհրաժեշտ են ապահովելու համար կարելի եղածին չափ նպաստաւոր թոքային օդափոխութիւններ եւ պահպանելու արեան լաւ շրջանառութիւնը: Բայց չափէն աւելի չգրգռելու համար սրտի դնդերները իր կարողութեան պաշարները սպառելու աստիճան, պէտք է խուսափիլ հետիոտն երթալէ ձիւնապատ ճամբաներէ, երբ ցուրտը սաստիկ է կամ ձիւնամրրիկ կայ:

Հագուստը եւ կօշիկը լաւ պաշտպանող ըլլան ցուրտին դէմ. հագուստեղէնի փոքր անհոգութիւն մը կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ սրտի հիւանդներուն համար, գիտնալով որ ցուրտէն նպաստաւորուած հիւանդութիւնները — դում (կրիփ), ցնցղատապ (պրոնշիթ), թոքատապ (փնէօմոնի) եւայլն — ծանր են իրենց համար: Նոյնպէս, պէտք չէ անտեսել այն իրողութիւնը, որ ոգելից ըմպելիները կը նուազեցնեն մարմնին ընդհանուր դիմադրութիւնը եւ կը ծանրացնեն սրտի հիւանդութիւնները, առանց զերծ պահելու ցուրտէն կամ այլ հիւանդութիւններէ:

Սրտի հիւանդութիւններէ տառապողներու սենեակներուն օդը պէտք է փոխել անկողին մտնելէ առաջ, որքան ալ զօրաւոր ըլլայ ցուրտը: Ջերմութիւնը պէտք է ըլլայ 18–20 աստիճան:

Ապաքինման մէջ գտնուող սրտի հիւանդները (առանց դժուար շնչառութեան, առանց ոտքի ուռեցքներու, առանց կուրծքի ցաւերու) կրնան չափաւոր կերպով կիրարկել կարգ մը ձմեռնային մարզանքներ, ինչպէս՝ չմշկում, մինչեւ իսկ դահուկը հարթ գետիններու վրայ, եթէ չեն պատճառեր յոգնութիւն, սրտի բաբախում, հեւք, կուրծքի ցաւեր:

Ննդառութեան վերաբերեալ, չմոռնալ որ բանջարեղէնները եւ թարմ պըտուղները ձմեռուան եղանակին ալ պէտք է մաս կազմեն սրտի հիւանդութիւններու օրապահիկին, նոյնիսկ եթէ անոնց հայթայթումը երբեմն դժուար ըլլայ:

«Նոր Կեանք» Ա. Վ.

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Հօրաքոյրը այդ գիշեր ինք ալ կը պատմէր որ իր երազին մէջ կարմիր լինտին վրայ նոր ակռայի մը բուսնիլը տեսած էր: Հօրաքոյրին բացատրութիւնով, երկու երազներն ալ տանը համար լաւ նըշաններ էին:

Բարձին վրայ թափ ձգած մազերու սեւութեան մէջ, հրաշքով մը իր աչքերը բարթող գեղեցիկ նկարի մը պէս, Ջէյնապ այդ գիշեր կը մտածէր Մարտիկի ականջին կապոյտ յուլունքին, անոր լայն ճակատին, թուշին վրայի փոքրիկ խալին, անոր միւռոնոտ նայուածքին ու ծիծաղին, անոր արու ձայնին, որ կը զարնուէր իր ականջին՝ «քեզի համար պիտի բռնեմ ողջ եղնիկ մը»:

Անտարակոյս որ իրողութիւն էր չուներու գլգլոցը, իր բարկութիւնը, Հազարան լերան չոպանին ջուրին մէջ իյնալը, յուլունքն իր վզէն կապելը, բոլորը, բոլորը:

Ո՞ւր մնացին կաքաւներու ձայները, սրտի պէս պայթող անոնց յանկարծակի թռիչքը, ու անցքը հովերուն, որոնցմէ առած էր իր աղջնակի գեղեցիկ վայրենութիւնը: Ո՞ւր մնաց անտառներու վերեւէն անցնող ու ցանուած կկլի արտերուն մէջ տարածուող սեւ ճայերու երամը, որմէ իր վարսերու սեւութիւնն առած էր: Ո՞ւր մնացին հովիտէն վար քարերու վրայ, լուացուած դառներու պէս փրփուր ձգող փոքրիկ ջրվէժները, որոնցմէ իր ձայնին երանգն առած էր: Ո՞ւր մնացին պղինձներու մէջ կթուած ու փրփուր կապող մաքիներու կաթը, ուրկէ իր ակռաներուն ճերմկութիւնն առած էր. վերջապէս արշալոյսներն ու վերջալոյսները հովիտներու, որոնցմէ իր հոգիի գունագեղութիւնն առած էր:

Ջէյնապ, երբ իր երազէն արթնցաւ, տեսաւ, որ այդ բոլորին տեղ, արեւով լեցուած հովիտի մը պէս իր սիրտը լեցուած էր Մարտիկի շարժումներուն բոլոր մանրամասնութիւններով:

– Ջէյնօ, Ջէյնօ,– հօրեղբայրն էր որ վերջապէս ձայն տուաւ մութին մէջէն:

Կ՚ըսես ակռային մէջ վառօդ լեցուցած՝ պիտի պայթեցնէին: Այնքա՛ն կը ցաւէր: Ցաւի սաստկութենէն ուզած էր Ջէյնապի անունը տալ: Այդքան միայն:

Հօրեղբայրը երեկոյին իր կնոջ հետ կըռիւ ըրած էր: Երկու օր առաջ Հազարան լերան չոպանը տիկով իւղ նորէն բերած էր ու հարցուցած էր Ջէյնապի տեղը: Չոպանի երթալէ յետոյ կռիւ եղած էր ամուսնին ու կնոջ միջեւ: Կինը պնդեր էր, որ մինչեւ աշուն պէտք չէ սպասել եւ Ջէյնապը պէտք է ամուսնացնել չոպանին հետ:

– Չէ, չէ, չըլլար,– ըսած էր ամուսինը.– ամառ ատեն էդ չոպանին գլուխը որդ կ՚իյնայ: Էս ճէվահիրի պէս աղջիկը էնոր գլխին հօ՞ը պիտի քաշէ:

Հօրեղբայրը գիտէր որ Ջէյնապը գեղեցիկ աղջիկ էր ու գիւղի ճահիլները անոր անցնելուն կը սպասէին: Կնոջը մէջ ինկած էր նախանձ: Այդ օրը, երբ չոպանը նորէն եկած էր, կինը թելադրած էր չոպանին, որ նուէրներով համոզէ Ջէյնապը ու քանի մը օր իր վրանին տակ պահէ:

Երեկոյին, երբ Ջէյնապ այծերով տուն վերադարձաւ եւ անոր դէմքի վրայ տեսաւ ուրախ արտայայտութիւն, հօրեղբօր կինը այն ատեն միայն հասկցաւ, որ իր եւ չոպանի ծրագիրը յաջողած չէր: Կինը ինքնիր մէջ աւելի կը բարկանար, երբ Ջէյնապ այծերը կթած ժամանակ, մաստակը բերանին, կ՚երգէր Մէմոյի երգը: Փոքրիկ պատճառ մը եւս. ուլերէն մէկը բաց ձգուած էր, որ մօր կաթ ծծէ: Հօրեղբօր կինը այնքան բարկացաւ, որ ուզեց ծեծել Ջէյնապը: Ամուսինը, ակռայի ցաւէն, լաթի կտոր մը իր կզակին կապած՝ մէջ ինկած էր:

Կռիւը յետոյ նորէն սկսած էր երկու ամուսիններու միջեւ:

— Չէ, չէ, չոպան այստեղ չի կրնար գալ, հասկցա՞ր:

Կինը իր կարգին կը պնդէր, որ չոպանը պիտի գայ եւ ինքը պիտի ընդունի անոր նուէրները:

–Այն ատեն դուն իմ կինը չես,– վրայ տուած էր ամուսինը:

×

(Շար.– 29)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Նայիրի Քոփաքս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գադիկ Յովակիմեան եւ զաւակները, Յարութիւնեան ընտանիքը, Պուտաքեան եւ Տիրատուրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի Մարտ 9ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Յակոբ Միխիթարեան եւ թոռնիկը՝ Ալէն, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Մխիթարեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սիրարփի Ֆաքրիքեան եւ աղջիկները, Օր. Մարի Մխիթարեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 9, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց զաւկին, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԽՈՍՐՈՎ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սիմոն Ուզունեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Պաղտիկ Քիւլլէեան 100 ֆր. Կապ. Խաչի կայանին եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Քիւլլէեան 200 ֆր. Կապ. Խաչի կայանին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Քիւլլէեան 100 ֆր. Կապ. Խաչի կայանին, Պէյրութ եւ Փարիզ՝ Տէր եւ Տիկին Վահէ Դարբինեան եւ զաւակները 100 ֆր. «Յառաջ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ANIMATION ENFANTS

BAL COSTUME — Costumes arméniens ou d'un pays de la diaspora
FILM — Bellefontaine, été 1979 suivi d'une animation-débat.
GOUTER
le Dimanche 9 Mars à 15 heures
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. : 376-55-89
Inscription auprès de la direction

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դուրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ–անդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարտ 9ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Սեբաստացի Մուրատ – Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԽՈՒՌՆԵՐԱՄ ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՎԱՅԵԼԵԼ ՀԱՅ ԵՐԳԸ

Palais des Congrès
LYON

ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 15.30ին
կազմակերպութեամբ
Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

(Մարսէյլէն, 110 անդամներով)
Ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆԻ
Դաշնակի ընկերակցութեամբ՝
Ժիւլիէթ Եըլմազեանի
ՅԱՅՏԱԳԻՐ՝ Կոմիտաս, Եկմալեան, Բաբաջանեան, Պոամս, Շուպէրթ, Պարթեւեան, Ասլանեանց
Տոմսերու համար դիմել՝
Maison Arménienne
40, Rue d'Arménie, Tél. 860-47-18
Restaurant TAMAR
5, Rue Ferrandière, Tél. 842-20-24
PATEGAB
152 bis, Rue Moncey, Tél. 860-10-38

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Զատիկ Համբարձումեան, իրենց թոռնիկին անդրանիկ զաւկին՝ Ժիւլիէնի ծնունդին ուրախ առիթով «Յառաջ»ի կը նուիրեն 200 ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԻԼՖՐԱՆՇ – ՍԻՒՌ – ՍՈՆԷՆ այրի Տիկ. Ազատուհի Չէմլէքճեան եւ զաւակները 150 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Արտեմիս Ղազարեանի յիշատակին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 9.30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝ Յովհ. Թումանեան: Կը մասնակցին Էմիլ Ասլանեան, Լիւք–Անտրէ Մարսէլ, Սոնիա Վարդանեան, Ժ. Փ. Մահէ:

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Մարտ 9, կը պատարագէ ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳՈՐՈԶԵԱՆ, Մելլուրնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ:

pour la première fois en France

DOM disques

présente en exclusivité

ARKA RECORDS

nouvelles collections de disques arméniens

INTERPRETE	TITRES	REFERENCE
33 tours		
MANUEL	*TEARS OF HAPPINESS*	
HAROUT	*OOUR EYIR AHSTVATS*	1976
HAROUT	*BALLAD HAYRENYATZ*	A. K. 140
ADISS HARMANDYAN	*EREVANI METCH*	A. K. 168
MAXIM	*MIAYN KEZ SIRETZI*	A. K. 154
MAXIM	*NAVAVAR*	A. K. 156
MAXIM	*KAROUN YES INTZ HAMAR*	A. K. 158
ANTRANIG MATOSSIAN	*SIRO GRAGNER*	A. K. 162
ARDASHES SEMERDJIAN	*GANK AR AREV*	A. K. 166
LEVON KATERJIAN	*HYE HEROSNERIN*	A. K. 150
ADISS HARMANDYAN	*KAROUN KAROUN*	A. K. 152
ARSHAK KHENTIRIAN	*ARM. COUNTRY DANCES*	A. K. 1002
33 tours double-albums		
RAFFI HAGOPIAN	*VERATARTZIR*	A. Y. 170
PAUL BAGHDADLIAN	*SIROUM YEM KEZ*	A. K. 172-74

Disques DOM 4-6, rue du Donjon 94300 Vincennes
✻ EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE ✻

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երրեակ հայ արուեստագէտներու: Կիրակի, Մարտ 9 ժամը 13ին:

Trio *Arménien*

Երգ Այտա Յարութիւնեան
Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան
Կիթառ եւ տավուլ Արթօ Փեհլիվանեան
Սիրայօժար մասնակցութեամբ
Սթելլա Պագրբեանի (պար)
HOTEL ARCADE
2, Rue Cambronne — Paris 15e
Սեղանները ապահովելու համար՝ հեռաձայնել 533.06.31 եւ 206.42.50
Մուտք եւ ճաշագին 100 ֆ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՄՈՒՆՔ
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Կիրակի, Մարտ 9, ժամը ճիշդ 17ին
հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝
ԺԻՐԱՅՐ ԲԱԲԱՋԵԱՆ
վկայուած Երեւանի Գեղարուեստա–թատերական հիմնարկէն
եւ ՆՈՐԱ ԷՔՍԵՐՃԵԱՆ–ԲԱԲԱՋԵԱՆ
կը ներկայացնեն հատուածներ Պետնար Շոյի, Վահան Թէքէեանի, Սաշա Կիթրիի, Շահան Շահնուրի, Յովհ. Թումանեանի, Երուանդ Օտեանի, Շէյքսփիրի եւ Լօժէն Լապիշի գործերէն
Նախճերու մասնակցութիւն՝ 25 ֆր.

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

OFFRE D'EMPLOI
INDUSTRIE ALIMENTAIRE
CONSERVERIE
Կ'ՈՒԶՈՒԻ
քարտուղարուհի մը, պոլսոհայ, տաքթիլօ, քաջածանօթ ֆրանսերէնի եւ ի հարկին (անհրաժեշտ չէ) անգլերէնի: Լաւ աշխատավարձք: Հեռաձայնել՝ Պ. Ասլանեանի
STE. SNAIL
594-23-92

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Մարտ 8ին Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պր. Միսաք Միրզէի եւ զաւակներուն, իրենց կնոջ եւ մօր դառնաղէտ կորուստին առթիւ:

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկ. Նաճարեանէ, Հեղնար Ճիկէրճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Անահիտ Ուզունեանի, ընկերուհի Վերժին Ուզունեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ ազգականին՝ Սիմոն Ուզունեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՒ ՍՐԱՀԻՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
Բ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկ. Զիլլինկիրեան 2000, Տէր եւ Տիկ. Ֆերմանեան 1500, Տէր եւ Տիկ. Աժտերհանեան 1000, Տէր եւ Տիկ. Ծարըկեան 500, Տէր եւ Տիկ. Սիրանուշեան 200, Պ. Քարայեան 150, Օր. Շիշմանեան, Օր. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Պալեան, Տիկ. Լ. Կուզէ, Տէր եւ Տիկ. Սահաթճեան, Տիկ. Պորգաքեան, Տէր եւ Տիկ. Փ. Տիտո 100ական, Տէր եւ Տիկ. Կարսեան, Պ. Թամայեան 50ական ֆր.: Գումար 6150, նախորդ ցանկի գումար 29.750, ընդհ. գումար 35.900 ֆր.:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ere CLASSE — PENSION COMPLETE

prix du premier voyage: 3.300 F

	départ :	*retour :*
1er voyage	— 18 AVRIL	3 MAI
2e voyage	— 11 JUIN	26 JUIN
3e voyage	— 28 JUIN	12 Juillet
3 jours à Léningrad, 1 jour à Moscou, 12 jours à Erévan		
4e voyage	— 6 AOUT	21AOUT
5e voyage	— 13 SEPTEMBRE	28 SEPTEMBRE
6e voyage	— 1er OCTOBRE	16 OCTOBRE

DIRECT DE MARSEILLE
1er voyage — du 11 au 25 AOUT
2e voyage — du 8 au 22 SEPTEMBRE
3e voyage — du 6 au 20 OCTOBRE

du 18 avril au 10 mai
DEPART DE TOULON
à bord du « Chota Roustavelli »

Croisière en mer Noire - 1er Mai à Erévan

23 JOURS DONT UNE SEMAINE A EREVAN
en cabine 4 personnes
3.900 F
(pension complète et séjour à Erévan compris)

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
7
VENDREDI
7 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.597 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.597

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Ապու Տապիի մէջ արժանացաւ ամէնէն ջերմ ընդունելութեան, տրուած ըլլալով որ հոն կը գտնուի Ծոցի ամէնէն բազմամարդ ֆրանսական գաղութը: Նախագահին եւ շէյխ Զայէտի խօսակցութեան առանցքը կազմեցին բացի Միջին Արեւելքի կացութենէն նաեւ Ֆրանսայի Նախագահին նախաձեռնութիւնը Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ արաբական աշխարհի միջեւ « եռախօսութիւն » մը կազմակերպելու, որուն գործակից կը կենայ Ապու Տապիի շէյխը: Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն Ապու Տապիէն անցաւ Ամման:

ԳԱՐԹԸՐ Միացեալ Նահանգներու եւ Միջին Արեւելքի մէջ բուռն քննադատութեանց թիրախ դարձաւ իր այն յայտարարութենէն ետք, ըստ որուն Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչը սխալեր է դէմ քուէարկելով Իսրայէլի, դատապարտելով անոր գաղութներ հաստատելը գրաւեալ հողերու մէջ: Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Սայրըս Վէնս, յայտարարութեամբ մը իր վրայ կ'առնէր գործուած սխալին ամբողջ պատասխանատուութիւնը, մինչ ՄԱԿի մօտ իր ներկայացուցիչը կը յայտարարէր, որ իր կառավարութիւնը ցոյց տուած է « ակներեւ միամտութիւն » մը: Հեռատեսիլի մեծ կայանները կը շեշտեն Գարթըրի « վարկի պակաս »ը: Միւս կողմէ ՄԱԿի մօտ Իսրայէլի, արաբական երկիրներու, Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան ներկայացուցիչները անգամ մը համար համաձայն են Գարթըրի վարած քաղաքականութեան դէմ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ խորհրդային հիւպատոսը՝ Ֆրոլով (մամլոյ կցորդ), իբրեւ անբաղձալի Մոսկուա վերադարձաւ: Ըստ ֆրանսական Ապահովութեան Սպասարկութեանց, Ֆրոլովի հեռացումը կապ ունի Գէնադի Թրավքովի լրտեսական հարցին հետ: Այս վերջինը Փետր. 11ին Մոսկուա վերադարձած էր հազիւ հարցաքննուած ֆրանսական Ապահովութեան Սպասարկութեանց կողմէ մեղադրուելով որ շատ մօտէն հետաքրքրուած է Ֆրանսական Միրաժ 2000 օդանաւով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հարաւը գտնուող Արամունի անտառին մէջ գտնուած է դիակը Ալ Հաւատէս պարբերաթերթի տիրոջ Սելիմ Լաուզիի, որ Փետր. 24ին առեւանգուած էր Պէյրութի օդակայանին ճամբուն վրայ, մինչ կինը եւ վարորդ թիկնապահը անհետացած էին նոյն ատեն եւ կարճ ժամանակ ետք ազատ արձակուած: Սելիմ Լաուզի արաբ մեծ լրագրողներէն մէկն էր, որուն առջեւ բաց էին արաբ պետական ղեկավարներու դռները: Նասէր, Ֆէյսալ իրենց ժամանակին, ինչպէս նաեւ Սաուտական Արաբիոյ, Իրաքի, Յորդանանի եւ Եգիպտոսի թագաւորներն ու նախագահները ունկնդրութիւն կը շնորհէին իրեն: Վերջին տարիները բուռն ընդդիմութիւն ցոյց տուած էր պաղեստինեան դիմադրութեան եւ Սուրիոյ: ՊԱԿը հաղորդագրութեամբ մը կ'անգիտանայ ոճիրը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ քառորդ աւարտականներու երթի մրցումները հետեւեալ արդիւնքները տուին.— Ախոյեան ակումբներ՝

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ ԻՍԿՐԱՅԻ՝ 1-0

Փետր. 27ին սկսան Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի բաժակի երեւանեան են — թախումբի հանդիպումները: « Արարատ »ի առաջին խաղը Սմոլենսկի «Իսկրա»ի դէմ էր: Խաղին սկիզբէն իսկ «Արարատ»ի տղաքը տիրած են դաշտին եւ անվերջ գրոհներ կազմակերպած հակառակորդի բերդին վրայ, սակայն միշտ հանդիպած են զօրաւոր պաշտպանութեան: Այսպէս եղած է մինչեւ 28րդ վայրկեանը, երբ Ղասաբօղլեան հիւրերու բերդին մօտերը ճեղքելով 4 – 5 պաշտպաններու պատնէշը, նշանակած է կոլ մը: Երկրորդ կիսախաղին եւս «Արարատ» քանի մը նպաստաւոր առիթներ ունեցած է կոլ նշանակելու, սակայն կարելի չէ եղած արդիւնաւորել զանոնք, եւ խաղը վերջ գտած է «Արարատ»ի յաղթանակով (1-0): Նոյն ենթախումբի միւս խաղերուն արդիւնքներն են՝ Մոսկուայի «Տորպեդօ» – Նիկոպոլի «Կոլոս» 1-1, Եարոսլաւի «Շինիկ» – Զապորոժիէի «Մետալուրգ» 0-3:

Սթրազպուրկ – Այաքս Ամսթերտամ 0-0, բաժակի յաղթողներ՝ Նանթ յաղթեց Մոսկուայի Դինամոյի 2-0, Իւ. էֆ. Ա.ի շարքին՝ Մէօնխընկլատպախ 1ի դէմ 4 կէտով յաղթեց Սէնթ'Էթիէնի:

ԻՍՐԱՅԷԼ պաշտօնապէս բողոքեց Ֆրանսայի Նախագահին ի նպաստ պաղեստինցի ժողովուրդի ինքնորոշման բռնած դիրքորոշման դէմ:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ կացութիւնը միշտ շփոթ է եւ միջազգային քննիչ յանձնախումբը տակաւին չկրցաւ հանդիպիլ ամերիկեան դեսպանատան պատանդներուն, հակառակ նախագահ Պանի Սատրի եւ Արտաքին նախարար Ղոթպզատէի տուած ապահովութեան: Իսլամական ուսանողները անդրդուելի կը մնան իրենց տեսակէտներուն եւ պահանջներուն մէջ: Միւս կողմէ Պանի Սատրի այցը Մոսատեղի գերեզմանին, անոր մահուան 13րդ տարելիցին առթիւ, որոշ լարուածութիւն մը ստեղծած է իշխանութեան եւ մոլլաներուն միջեւ: Հինդշաբթի առտու հասած լուրերու համաձայն միջազգային քննիչ յանձնախումբը կը մեկնէր Նիւ Եորք առանց հանդիպած ըլլալու պատանդներուն: Հաւանաբար յանձնախումբը Թեհրան վերադառնայ Պարլամենտի երեսփոխանական ընտրութիւններէն ետք, որոնք տեղի կ'ունենան Մարտ 14ին:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ ապստամբներու դէմ խորհրդային ուժերու յարձակումները աւելի սաստկացած են, ըստ վերջին լուրերու: Խորհրդային բանակը անխնայ կը հարուածէ հիւլէական հրթիռներով ապստամբներու ամրոցներն ու ժողովուրդը, մասնաւորաբար Քապուլի, Պակրամի եւ Քանտահարի շրջաններու մէջ: Աֆղանիստանի մէջ խորհրդային ուժերը կը հաշուեն 80 հազար զինուոր:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Հելմուտ Շմիթ, Ուաշինկթընի մէջ Արտաքին նախարար Սայրըս Վէնսի հետ տեսակցելէ ետք խօսած է Գարթըրի հետ խորհրդային ուժերու Աֆղանիստան միջամտութեան, Խորհ. Միութեան դէմ տնտեսական սեղմումներու եւ Մոսկուայի ողիմպիականները պոյքոթի ենթարկելու մասին: Շմիտ յայտնած է որ իր կառավարութիւնը ողիմպիականներու մասին պաշտօնական որոշումը կը հաղորդէ յետագային:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 29 – Մարտ 3)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Փետր. 24ին, ինչպէս Խորհ. Միութեան միւս Հանրապետութիւններու, Հայաստանի մէջ եւս տեղի ունեցան Գերագոյն Խորհուրդի անդամներու եւ տեղական Խորհուրդներու ընտրութիւնները: Հայաստանի ընտրական կեդրոնական յանձնախումբի հրապարակած զեկոյցի համաձայն, ընտրութիւններուն մասնակցած են 1.684.340 քուէարկողներ, այլ խօսքով՝ ընտրողներու 99,99 տոկոսը, ընտրուած են Գերագոյն Խորհուրդի 340 երեսփոխաններ, որոնց 35,6 տոկոսը կազմած են կանայք: Տեղական Խորհուրդներու ընտրութեանց մասնակցած է քուէարկողներու 99,99 տոկոսը: Ընտրուած են 27 հազար 65 անդամներ:

×

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆՑ ՑԱՅՏԱԳԻՐԸ

Մարտիրոս Սարեանի ծննդեան 100ամեակի յոբելենական յանձնախումբը, նախագահութեամբ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի, գումարած է իր անդրանիկ նիստը, որուն ընթացքին քննութեան ենթարկուած են յոբելենական հանդիսութեանց վերաբերող հարցերը: Որոշուած է՝

— Հայաստանի պետական պատկերասրահին եւ Մ. Սարեան տուն – թանգարանին մէջ բանալ ցուցահանդէսներ:

— Կազմակերպել Հայաստանի Ակադեմիայի Արուեստի Հիմնարկի եւ Երեւանի Գեղարուեստա – Թատերական Հիմնարկի միացեալ գիտական նստաշրջան մը:

— Լոյս ընծայել Սարեանի նուիրուած գիրքեր: Արդէն իսկ սկսած են բազմաթիւ թերթեր նիւթեր հրատարակել նկարիչի կեանքին ու գործերուն մասին, ինչպէս նաեւ դասախօսութիւններ կը կազմակերպուին յոբելեարին նուիրուած:

— Յայտարարել Սարեանի յուշարձանի նախագիծի մրցում:

— Հաստատել նկարիչին անունով մրցանակ մը:

— Հանդիսութիւններ կազմակերպել Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ:

— Գ. Սունդուկեան Թատրոնին մէջ կազմակերպել յոբելենական հանդէս մը:

Յոբելենական հանդիսութիւններ տեղի կ'ունենան նաեւ Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներու մէջ: Մոսկուայի մէջ Մարտի կէսերուն է, որ կը բացուի ցուցահանդէս մը եւ տեղի կ'ունենայ երեկոյթ մը:

×

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑԱՅՏԱԳԻՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը, Մարտ 1ին, շուրջ քառասուն վայրկեաննոց յայտագիր մը պատկերասփռած է նուիրուած Մարտիրոս Սարեանի, իր ծննդեան 100-ամեակին առթիւ: Հաղորդումի ընթացքին Խորհ. Միութեան Նկարիչներու Միութեան նախագահը՝ Նիկոլայ Պոնոմարեով, բնութագրած է Սարեանը իբրեւ արդիականութեան մեծագոյն նկարիչ: Պատկերասփռուած են նաեւ « Մարտիրոս Սարեան » փաստանկարէն դրուագներ:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ « ԷՐԵԲՈՒՆԻ » ՀԱՏՈՐԸ

Մոսկուայի « Իսկուստվօ » (Արուեստ) հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Էրեբունի» գիրքը, ուր տեղ գտած են Երեւանի մօտ գտնուող Արին բերդ բլուրին վրայ կատարուած 25ամեայ հնախուզական աշխատանքներու նիւթերը: Ուրարտական Էրեբունի ամրոցը Ն. Ք. 8-6րդ դարերու ճարտարապետական յուշարձան մըն է: Հատորին հեղինակները՝ Սվետլանա Խոջաշ, Նադեժդա Տրուխտանովա եւ Կոնստանտին Յովհաննիսեան, որոնք ղեկավարած են պեղումները, կը խօսին ամրոցի շինարարութեան, հին ճարտարապետներու եւ նկարիչներու, արհեստաւոր վարպետներու մասին: 130է աւելի գունաւոր եւ սեւ–ճերմակ նկարներ կը ներկայացնեն ճարտարապետութեան յուշարձանները, որմնանկարները եւ գեղարուեստական արհեստները:

×

ՂԱՓԱՆԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՅ ՔԱՋԱՐԱՆԻ

Հայաստանի հանքի արդիւնաբերութեան երկու կեդրոններ՝ Ղափան եւ Քաջարան, մօտ ատենէն կը միանան իրարու, շնորհիւ պատրաստուող նոր նախագիծի մը: Այս առթիւ, նախագծողներու ղեկավարը՝ Պէօտր Թումանեան ըսած է, թէ մօտիկ ապագային Ղափանը, ուր կը գտնուին պղինձի եւ մոլիպտէնի գործատան գլխաւոր ձեռնարկութիւնները, դրեթէ եռապատիկ բնակչութիւն կ'ունենայ, հետեւաբար լեռներու մէջ սեղմուած քաղաքը կրնայ աճիլ միայն Ողջի գետի երկայնքով, դէպի Քաջարան: Գետին մէկ ափը կը կառուցուին բնակելի թաղամասերը, իսկ միւս՝ անտառապատ ափը, կը յատկացուի հանգստեան տուներու, պիոներական ճամբարներու շինարարութեան:

×

ՆԿԱՐԻՉ Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ

Վարշաւայի մէջ կը բացուի Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի դափնեկիր նկարիչ Սարգիս Մուրադեանի անհատական ցուցահանդէսը, ուր կը ներկայացուին 45 գործեր:

×

ՓԱՅՏԱՓՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՍՐԱՀԸ

Փայտափորագրութեան արուեստը, որ Հայաստանի մէջ ծանօթ էր հազարամեակներ առաջ, զարգացման նոր շրջան մը կ'ապրի ներկայիս, արտայայտութեան նոր միջոցներու եւ ձեւերու շնորհիւ: Այս երեւոյթին ականատես կ'ըլլան Երեւան գտնուող փայտէ գեղարուեստական իրերու ցուցասրահը այցելողները: Իր տեսակին մէջ առաջինն է այս ցուցասրահը Խորհ. Միութեան մէջ: Ցուցադրութեան դրուած են մօտ հազար գործեր:

Fonds A.R.A.M

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ

ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Կուզմ բռնել, կը նշանակէ գայն վարելու կոչումն, անոր գաղափարախօսութեան դառնալ:

Կուզմ չբռնել, Գորդեան հանգոյց, ուրուն հետ չես, քեզ կը տեսնեն միւսին ծոցը: Պոռա՛, կանչէ՛, թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը համազգային է, Եղեռնէն անմիջապէս ծնունդ առած Միասնականութեան գրօշակիրը:

Կառչած կը մնամ միշտ նոյն ցնորքին, ունայնամտութեան տոպրակ լեցնող խօսքեր չեն, այն օրերուն կեցուածքին հանդէպ տարակոյս ունեցողներուն կը բերեմ նոր վկայութիւն, ոչ թէ ի հաշիւ ինծի այլ վասն վերջին ծառայութեան անոնց որ գայն վարելու կոչուած են, եթէ ուզեն լսել:

Արդարեւ, ազգային մշակոյթ, եկեղեցի, հայրենիք պահողը ժողովուրդն է, անոր նեցուկը իր մատաղատի սերունդը:

Ի սփիւռս երկրագունդին հայ եկեղեցիները, լքուած թէ աւերակ կը փաստեն, որ եկեղեցին չէ ժողովուրդը, ազգը պահողը, այլ ժողովուրդն է պահողը եւ եկեղեցին, եւ մշակոյթը, եւ հայրենիքը:

Միշտ պատրաստ ըլլալու պայմանաւ, յարմար առիթէ օգտուելով պատմական դէպքեր արժեւորողը ժողովուրդն է: Դրօշակները, ըլլան անոնք մէկ գոյնով, եռագոյն, բազմագոյն եւ անշուշտ միշտ արբագոյն, անոնք իրենք իրենց չեն տըրնկուիր:

Կեանքի դպրոցին մէջ ուսած ըմբռնում մը նաեւ իմինս, Հ. Մ. Ը. Մ.ը վերագոյն ազդակ, աժան, ազդու, ուստի առանց անափառութեան բաւականանալ ինծ յանձնուած պատասխանատու դերով, գայն իր աւանդական ուղիէն չշեղելուն հսկել, անոր չվնասել: Օ՛հ, այդ օրերուն, ի՛նչ դաժան լուծ:

Այս ամէնը ըսելու համար, որ գործով թէ քարոզչութեամբ ոչ մէկ մասնակցութիւն ունեցեր եմ Զատիկ Խանզատեանի ձեռնարկներուն մէջ, բացի կրթականէն, եւ անոր բովանդակ հաւանութեամբը, քանզի ինքն ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութեան ջերմ հաւատացող մըն էր, աղգին համար այդ ձրի դպրոցին, լայնօրէն ժողովրդական եւ խանդավառող, եղած էր անոր շատ մը վարչութիւններուն անդամ, Ներսէս Օհանեաններու, Առաքել Զաքրեաններու կողքին:

Այս բոլորը, կապեր ունին Խանզատեանի կեանքին հետ, վստահ որ թանկագին նիւթ են մեր գաղութի ապագայ պատմագրին համար:

Նաեւ ի՞նչպէս չյիշատակել, որ երեսունական թուականներու կէսէն սկսեալ, ազգային համախմբումի ջատագով հանդիսացողները եւ գայն գլուխ հանելու բանակցութիւններուն լծուած երիտասարդական կազմակերպութիւնները, միացեալ մարմին մը կազմելով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայացուցիչին վստահած են գործին առաջնորդութիւնը, իրենք ըլլալով կողմեր:

Անոնց պատուիրակներուն կողմէ, աւելի քան երեք տարի քաղաքական կուսակցութիւններուն հետ հանդիպումներ, ժողովներ գումարուած են, մեր գաղութին ուժերը եւ կեանքը համադրելու փորձեր տեղի ունեցեր են այդ իմաստով, որ գալիք պատերազմի մը մէջ գործուելիք ոճիրները, չարիքները, խաղաղութեան օրերուն մէջ է որ կը պատրաստուին:

Զայն բարբառոյ... ի զո՛ւր ճիգեր:

Անկեղծ եւ իմաստուն մերձեցումով, եթէ կուսակցութիւնները կամենային, անոնց գործակցութեամբ ստեղծուելիք ազգային մարմնոյն մէջ Զատիկ Խանզատեան պիտի բերէր անգնահատելի աջակցութիւն, եւ սակայն ջիմար կոյսերուն նման, երբ պատերազմը վրայ հասաւ, հակառակ երիտասարդներու գանգահարումներուն, մեր ազգին կանթեղը մնաց առանց իւղի:

Դարձեալ չէինք գիտեր թէ ի՛նչ կըրնայինք ուզել եւ ի՛նչպէս:

Ասոնք կը վերակոչեն Խանզատեանը, որովհետեւ անոր ալ յաւէտ տառապանքին առարկան եղած է մեր ազգն ու անոր ապագան:

Այդ վերջին պատերազմի ատեն Խանզատեան կը զինուորագրուի Թուլոնի նաւային կայանէն «Նշանագրերու բաժանմունքին» մէջ. հոն կը փոխադրէ ընտանիքը եւ զինադադարի անգործութիւնէն օգտուելով, կը ստանձնէ յատուկ առաքելութիւն մը. պատրաստել ուսումնասիրութիւն մը Ֆրանսայի երբեմնի Ափրիկեան կայան կոչուած վայրերու տնտեսական պատմութեան. անոնց առեւտրական դերը ցոյց կու տայ, մեր գաղութներուն ալ նպաստ բերելու խոր համոզումով:

Նիւթն է «Ֆրանսայի Տնտեսական Յարաբերութիւնները, Միջձաւոր Արեւելքի եւ Սովետական երկիրներու Հետ»:

Այս աշխատութիւնը Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացնողն է Ժիւստէն Կոտար, նախկին նախարար, իբրեւ նախագահ ֆրանսական իրերօգնութեան:

Ուրեմն Ֆրանսան ալ, աշխարհի նախկին մեծերէն, իրերօգնութեան յատուկ մարմին ստեղծելու կարիք ունեցեր է:

Ժիւստէն Կոտար կը ճշդէ գործին նըպատակը. «Երբ ազատագրումէն յետոյ աշխարհի հզօրներուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Թրիէստի նաւահանգիստէն մինչեւ Պարսից Ծոցը, կենսական է որ, բացուին Ֆրանսացիներու առջեւ իրենց հիմնալի պատմութեան էջերէն, անոր երբեմնի արեւելեան կայաններուն վերաբերմամբ, որպէսզի հոնկէ քաղուին ցուցմունքներ իր չուտափոյթ վերելքին նպաստող, գործ մը որ ապագայ զինադադարին ատեն մեր բանակնաց ապաներուն պիտի ծառայէ»:

«Դուք կը ճանչնաք արդէն հեղինակը, մեր ծովային սպայակոյտի սպաներէն, գործին ամէնէն առաւ այդ անձնաւորութիւնը, ուսած Փարիզի ծովագնացութեան բարձրագոյն վարժարանին մէջ, աւարտած մեր Պրեստ նաւահանգստի ծովային սպասարկութեան զինուորական դպրոցը, նաեւ վկայեալ ճարտարապետ ընդհ. սպայակոյտի կազմակերպած ջրագըրային դասաւանդութիւններէն:

Իր ճառին մէջ կը յիշատակէ անունները, գլխաւոր պաշտպան ծովային երկարամեայ նախարար Ժորժ Լէյկ, նախկին ուսուցիչներէն Վիքթոռ Պեռար, Հանրի Լօռէն, իրեն աջակիցներէն՝ Լուի Պառթու, Հերիօ, Լուի Մառէն, Փօլ Բամպօն, Ալպէռ Թօմա:

Ու տակաւին Խանզատեանի անձին եւ կարողութիւններուն չուայլուած խօսքեր կ'ընէ Ժիւստէն Կոտար: Կը շեշտէ այդ ուսումնասիրութեան մէջ ցոլացող օգտակարութիւնը հայ տարրերուն, Ֆրանսան նպաստաւորող:

Թուլոնի շրջանը բնակութեան օրերուն, աշխարհագրական եւ պատմական հետազօտութիւններուն հետ, գործօն մասնակցութիւն կը բերէ գրաւման ուժերու դէմ, դիմադրական ճակատին, գաղտնի ճամբորդութիւններ կը կատարէ Պրիթայնի գաւառը, ուր ինքը կալուածատէր է եւ յայտնի անձնաւորութիւն:

Այդ նուիրումին գնահատանքն է, իր ընտրութիւնը շրջանի դիմադրական ճակատի կոմիտէին նախագահ:

Տուն դարձին, Խանզատեան կը վերըսկըսի տնտեսական քարտէսներ պատրաստելու գործին, նորէնուկ պետութիւններէ ապսպրանք կը ստանայ, ու քայլ առ քայլ կը հիւսէ իր սեփական երազը՝ Հայաստանեան կոթողային հատորը: Իրբեւ քաղաքային անօրէն՝ Սեւրի Մուրատեան Վարժարանը վերաբացողներու կողքին է միշտ, իր մեծ բարեկամներուն բարեացակամութիւնը կը հրաւիրէ, դըպրոցի շէնքերուն կրած վնասներուն համար հատուցումներ կը ստանայ, կըկին հայ կեանքին մէջն է, նորաբոյս Ազգ. Ճակատի անդամ, ներդաշնի ջատագով, Հայրենիքի հետ սերտ կապեր ստեղծուելուն սատարող:

Նախապետն է արդէն իր թաղին, որուն հայահոծ գլխաւոր քաղաքն է Պուա – Կոլոմպ, ու անոր հայ դպրոցն եւս իր մասնաւոր հոգածութեան առարկայ: Հոն եկեղեցի մը ունենալու ծրագիրը չիրականանար, բայց դպրոցը կը մնայ շնորհիւ հոն ապրող ժրաջան ուժերու, դացող ու եկող քաղաքային վարչութիւններէ քաջալերուած:

Նախապէս, արդարեւ Խանզատեան անձնապէս կը հրահրէր այդ սիրայօժար եւ բարի մարդոց լաւ տրամադրութիւնները, երբ ինծի կ'առաջարկէր.

– Պարտաւոր ենք քաջալերել եւ փոխարինել Պուա – Կոլոմպի քաղաքապետութեան ազնուութիւնը, որոնք իրենց դպրոցներուն մէջ սրահ կը տրամադրեն մեր հայերէնի դասաւանդութիւններուն, ու հանդիսավայրեր մեր հաւաքոյթներուն, աւելի մեծ օգուտներ կրնան քաղել մեր ազգայինները:

Դարձայ երկար ատեն, մինչեւ պատերազմի առթիւ փախուստս, թաղի փիլօթէքնիք հաստատութեան անձնազոհ գիշերային դասախօսը՝ ճարտարարուեստի գծագրութեան եւ մեքենագիտութեան:

Ամէն անգամ Խանզատեանի այդ առաջարկներուն մէջ կը տեսնէի ազգային խանդակաթ ոգի: Երբեք նիւթական ակընկալութիւն, իրեն համար, իմ իրեն առթած գոհունակութիւնն էր «աշակերտս» է ըսելը, իսկ Ֆրանսացիք սիրալիր նամակներով, պատուանշաններով կ'առաջարկէին մեզ վարձատրել, մինչ Մխիթարեաններու յուշամատեանին մէջ ոչ իսկ յիշատակութիւն մը:

Խանզատեան ահա եկեր – հասեր, կը ծեծէ իր փառքի դրան բացումը:

Ինչպէս Կոմիտաս հայ երաժշտութեան, Խանզատեան մասունքի պէս հաւաքողն ու դասաւորողն է հայ քարտէսագիտութեան:

Իր ասպարէզին պսակումը կը կազմէ հրատարակութիւնը մեծածաւալ հարիւրէ աւելի էջերէ բաղկացած Հայաստանի պատմական քարտէսներու հաւաքածոն, զոր ինքը իրաւամբ կը կոչէ Քարտէսագրութիւն Հայ Ազգի Պատմութեան, նուիրուած հայ եկող երիտասարդութեան, իբրեւ «ժառանգութիւնը 4000 տարիներէ ի վեր իրենց պապերուն ապրինով ու ջանքերովը կերտուած Հայաստան մը» ու կ'ըսէ անոնց. «Այս քարտէսները կը հաստատեն ձեր Ազգային ժառանգութեան եւ Դատին Արդարութիւնը»:

«Յիշեցէք»:

Մեծ է արդարեւ կարեւորութիւնը այս գործին, զի մարդիկ այլեւս չեն կարդար, բայց տակաւին կը դիտեն, ու կ'անցնին թէեւ:

Խնամուած տպագրութիւն, կուռ, միջազգային տարողութեամբ, այս էջերը ունին նախ ընդհանուր արժէք մը մշակութային տեսակէտով, իսկ մեր սերունդներուն համար պատմական յիշատակարան մը: Անոր ամէն մէկ էջը, ամէն ժամանակներու Հայոց Պատմութիւնը կը դրոշմէ գայն դիտողի հոգւոյն խորը, ու տակաւին ամէն չար ու բարի քաղաքական յեղաշրջումներու պարագային, իրենց ոճիրներով մեր պատմութիւնը ջնջողներուն աչքը կը խոթէ յաւիտենական ճշմարտութիւնը:

Այդ հատորները կըկին, Խանզատեան վերջին տարիները նուիրեց Հայաստան երկրի քարոզչութեան եւ ճանաչողութեան, շարք մը երկիրներու ղեկավարներուն հետ հանդիպումներ ունեցաւ, ջրելու համար մեր հողերուն վրայէն, գայն յափշտակող, խոշտանգողներու կողմէն Հայաստան մը գոյութիւն ունեցած չըլլալու վարկածը անորակելի իրենց օրով, իրենց ձեռքով իսկ հրապարակուած քարտէսներու միջոցաւ:

Այո՛, թանկագին Զատիկ Խանզատեան:

Հոն է Հայաստանը, որ ինչպէս մեր, շնորհիւ քու թղթերուդ պիտի անցնի մեր սերունդներու սրտին մէջ:

Ու շարունակ պիտի լսեմ բողոքի ձայնըդ, երբ կը գոչէիր.

– Ահա՛, ահա՛, իրենք է որ գրեր են. ԷՐՄԷՆԻՍՏԱՆ:

Հայաստանի իշխանութիւնը գիտցաւ իր տարագիր մեծ զաւկին այդ անփոխարինելի աշխատանքը գնահատել, համեստ, ազգանուէր Զատիկ Խանզատեանի գլխուն դրաւ փառապսակ մը՝ Մայր Երկրի Գիտական Ակադեմիայի արտասահմանեան անդամ:

Գնահատուիլ իրեններէն, այս էր իր միակ, մեծագոյն փառասիրութիւնը:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Tell me, Bella

Մաշտոց հրատարակչականը, Լոնտոն, վերստին լոյս ընծայած է Վահան Թոթովենցի « Ասա ինձ, Բելլա » պատմուածքներուն հատորը՝ Միշա Գիւտեանի անգլերէն թարգմանութեամբ:

Վերհրատարակութեան առթիւ ամերիկահայ գրադատ եւ Արարատ անգլերէն հանդէսի պատասխանատու խմբագիր Ֆրէտ Ասատուրեան գրախօսականով մը պարզած է պատմուածքներուն նիւթերը: Մասնաւորաբար ընդգծած է Մ. Գիւտեանի թարգմանական աշխատանքին առանձնայատկութիւնները: Ստորեւ թարգմանաբար գրադատին հիմնական մատնանշումները:

×

Միշա Գիւտեան հոյակապ ընթերցանութեան հատոր մը հրապարակ հանած է անգլերէնի թարգմանելով Վահան Թոթովենցի պատմուածքներէն վեցը՝ Ասա ինձ, Բելլա խորագիրով: Գրական երկերու թարգմանութիւնը մէկ լեզուէն միւսը, ինքնին արուեստ է: Առարկայական փաստապրութիւնները շատ հարցեր պէտք չէ յարուցանեն մէկու մը համար, որ ձեռնհասութիւնն ունի զոյգ լեզուներուն մէջ: Գաղափարները եւ միտքերը առաւել դժուարութիւններ կը թուին ստեղծել, որովհետեւ, իմաստներուն երանգները եւ նշոյլները կրնան ճշգրիտ համանիշներ, համանմանութիւններ չունենալ երկրորդ լեզուին մէջ: Եւ ոչ տառացի դարձուած մը, խօսք մը պէտք է գտնուի՝ համապատասխան պիծերով պատկերացնելու համար հեղինակին միտքերն ու դրոշմուած պատկերները: Նոյնիսկ այս աշխատանքը կրնայ իրագործուիլ հմուտ վարպետի մը կողմէ: Եւ, եթէ միեւնոյն ատեն թարգմանողը կը յաջողի ստեղծել այն պատրանքը, թէ անջատած է պորտին լարը բնագիրին եւ երկրորդ լեզուին մատուցումին միջեւ եւ ընթերցողը կ'ըլլայ անտեղեակ, թէ կարդացածը թարգմանութիւն մըն է, ապա հրամցնողը, ըստ արժանւոյն, ստեղծագործ արուեստագէտ մը կը դառնայ:

Ասիկա Միշա Գիւտեանի պարագան է: Արձանագրած նորագոյն յաջողութիւնը անակնկալ մը չէ, երբ նկատի ունենանք անոր յատկանշական նուաճումները թարգմանական ասպարէզէն ներս, մանաւանդ քնարական եւ ստեղծագործական, ինչպէս Լոռիի բանաստեղծը՝ լոյս տեսած նախապէս:

Սքանչելի ընդունակութիւնն ունի բառերու հիւսքով կերտելու անգլերէն խօսքեր. ասոնք կ'արտացոլեն սրտառուչ պատկերներ, այլ աշխարհ կը փոխադրեն ընթերցողը, կը հնչեն բնագիրին նման՝ փոխանակ թարգմանութեան մը տպաւորութիւնը ստեղծելու:

Ասա ինձ, Բելլայի մէջ, հայ անուանի հեղինակը Թոթովենց, որ 1937ին եղերական վախճան մը ունեցաւ, երբ դեռ 44 տարեկան էր, Երեւան կուգայ վիպագրողի ձիրքով. մէկը, որ մօտէն դիտած է մարդերն ու լաւապէս ճանչցած – հասկըցած է զանոնք: Արտակարգ այլազանութիւններ կան անոր պատմուածքներուն մէջ: Ոմանք հոգեղէն պարզութիւն մը կը մատնեն՝ ընդհանրապէս արտայայտուած կարեկից ներողամտութեամբ, ուր, սակայն, երբեմն կը ժայթքեն թափանցիկ հարամտութիւններ, առաւել նենգ ատեղծանի վրայ: Անոր տիպարները գիւղի կամ բնաշխարհի մարդիկ են ընդհանրապէս. ասոնց կենցաղը գրեթէ կաղապարուած վիճակի մէջ կը գտնուի մինչեւ այն օրը, երբ դիպուածով, պատահարով սովորական, ընթացիկ ուղին կը փոխուի, կը ցնցուի, ինչպէս մահուան, պատերազմի կամ անսովոր եղելութեան մը պարագային: Անոր բնութագրած տիպարները ուշագիր եւ ակնառու ձեւով քանդակուած են տեղական, բնաշխարհի մը որոշակի ֆոնին վրայ: Թոթովենց շատ վարպետ է արձանագրելու համար ճշգրիտ հոգեվիճակները, ֆիզիքական զգայնութիւնները եւ հարկադրեալ յուզումները, որոնք յաճախ ասպարէզ կը կարդան տառացի արտայայտութիւններուն:

Ճիշդ այս մարզերէն ներս է, որ մարդ չի կրնար ճշդիւ սահմանել անջատումին գիծը. թէ ո՞ւր կը կենայ արուեստագէտ Թոթովենց եւ ո՞ւր կը սկսի գրագէտին ստեղծագործութիւնը շարունակող արուեստագէտ Գիւտեանի աշխատանքը:

Fonds A.R.A.M

ԵՍ ՉԸՐԻ, Ա՛Ն ԸՐԱՒ

Ահա կրկին մօտ օրէն կը մօտենանք Ապրիլ ամիսը — սուգի ամիսը : 1915–1980 : 65 տարիներ անցեր են հայ ժողովուրդին գողգոթայէն աղէտին : Ոճրագործ Թուրքին ձեռակերտ սպանդէն աղէտին :

Նոյն գողգոթայէն հրաշքով ազատած բեկորներուն մեծ մասը արդէն իրենց յաւիտենական հանգիստը մտած են, սուգ ու վիշտ իրենց հետ տանելով : Իսկ մնացորդացը, որուն օրերը արդէն համբուած են, կ'ապրի սրտին ու հոգւոյն ծալքերուն մէջ պահած իր նահատակներուն անմեռ յիշատակը :

Ես ալ մաս կը կազմեմ այս վերջիններուն, դեռ քանի ողջ եմ, հոս պատմեմ սպանդի օրերէն տեսարան մը, որպէսզի երբ օր մը գրուի ամբողջական պատմութիւնը հայ ժողովուրդին գողգոթային, այս ալ արձանագրուի :

1917ի ձմրան է : Աքսորավայր Գոնիա : Տեսարանը՝ Գոնիայի շուկան : Հիւղակ-սրճարան մը : Առջեւը քանի մը փայտէ աթոռներ : Թուրքեր ամէն հասակէ նստած հոն :

Ցերունի կին մը : Հայուհի : Խլեակ մը : Ցնցոտիներու մէջ : Հին ու մաշ մուշտակէ վերարկու մը կռնակը : Արդէն կարծրցեր է ան, հազիւ ծունկերուն կը հասնի : Մաշած ոտնամաններ : Գուլպայ գրեթէ չունի : Գլխուն սեւ ծածկոց մը, տակէն մազերը խռիւ, ուսերուն վրայ տարտղնուած : Կը մուրայ :

Աթոռներուն վրայ նստած տասնեակ մը Թուրքեր փոխանակ ծերունի կնոջ ողորմելու, ահա թէ ինչ դերք կը բռնեն :

— Բաց թեւերդ, պարէ, կ'ըսեն, որպէսզի դրամ տանք քեզի :

Ողորմելին կը սկսի թեւերով, մարմնով երերալ որքան որ իր ուժերը կը ներեն :

— Այդ չափ չէ, ա՛լ աւելի — շէօյլէ այը կիպի պիր հօփլա··· : (Այսպէս արջու նման սանկ ցատկռտէ) :

Ողորմելին կը հնազանդի : Մի քանի դահեկաններ կը նետեն իրեն : Երբ կը ծռի դրամը գետնէն հաւաքելու, ահա լպիրշ խնդուք մը ամէնուն բերնէն : Քանի երբ ծերունին կը ծռի դրամը առնելու իր յետոյքը կ'երեւի մերկ ծունկերէն մինչեւ վեր :

Ո՜վ հրէշածին արարածներ : Չունէ՞ք դուք ծերունի մայրեր : Չխորհեցա՞ք թէ այս ծերունին ալ մայր մը եղած կրնար ըլլալ··· :

×

Ո՞վ էր այս ծերունին : Աքսորական խլեակ մը : Գաղթականի : Անգարա, ծանօթ ընտանիքի մայր մը : Սրբուհի Շէմշիրկեան : Իր երկու տղաքը նահատակուած : Աղջիկը Հայկուհի աքսորի մէջ խենթեցած ու մեռած : Իսկ ինքը այդ օրերուն խլեակ մը : Սուգը շալկած ուրուական մը կը թափառէր :

Երիտասարդնե՛ր, հայորդինե՛ր, լսեցէք ու արձանագրեցէ՛ք :

Այսպիսի չարիք թէ մոռանայ մեր որդիք
Թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ
նախատինք :
(Ա· Ահարոնեան)

×

Թուրք ներկայ կառավարութիւնը գործադրուած ոճիրը չընդունիր : — Ես չըրի, ան ըրաւ քաղաքականութիւնը որդեգրած է : Իր ցեղին յանցանքը իր վրայէն նետած :

Լաւ, ընդունինք պահ մը որ ըսուածը ճիշդ է : Հապա միլիոններու հասնող Հայոց հարստութիւնը կողոպտուած, որ ներկայ կառավարութիւնը իւրացուց նախորդէն : Ոճիր ու սպանդին արդիւնքն էր : Աւար մը չահուոր :

Եթէ ներկայ կառավարութիւնը իր նախորդէն իրեն ձգուած աւարին տէր կ'ըլլայ իբրեւ անտէր լքեալ գոյք – հողեր, որոնք իրենց տեղէն չեն շարժած, կեցած են, այգիներ, տուներ, խանութներ : Թող վերադարձնէ զանոնք նահատակներուն ողջ մնացած ժառանգորդներուն : Եթէ ոչ նոյն արիւնով, անմեղներու արեան մէջ կը լուան իրենց ձեռքերը : Կ'ըլլան մեղսակից իրենց նախորդներուն :

Ինչո՞ւ իւրացնել զոհերու իրաւունքը եթէ ներկայ կառավարութիւնը ինքզինքը չի նկատեր ոճրագործ, իր նախորդին յաջորդը : « Ես չըրի, ան ըրաւ » :

Որո՞ւ քարոզ կը կարդան··· :

Նիս — ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Խորհ· Միութեան Շարժարուեստագէտներու Միութիւնը եւ Շարժանկարի Կեդրոնական Տունը որոշած են Մոսկուայի արուեստասէր հասարակութեան ծանօթացնել երիտասարդ շարժարուեստագէտներու աշխատանքները : Առաջին երեկոյթը նուիրուած է Հայաստանի : Բացման խօսքը արտասանած է Հայֆիլմի նոյի գլխաւոր խմբագիրը՝ Ս· Ցամիկեան : Առաջին բաժնին ցուցադրուած են « Քարեր » (բեմադիր՝ Պ· Մալեան) փաստանկարը, « Մկների ժողով » (բեմադիր՝ Լ· Սահակեանց) տէսէն անիմէն եւ «Թթենին» (բեմադիր՝ Գ· Մելքոնեան) գեղարուեստական ժապաւէնները : Երկրորդ բաժնին ցուցադրուած է Հայֆիլմի «Կեանքի լաւագոյն կէսը» շարժանկարը, որուն բեմադիրն է Ալբեր Մկրտչեան : Հայաստանի երիտասարդ բեմադիրներու գործերը գնահատուած են հանդիսականներու կողմէ :

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ այցելած է ընկ· Հրայր Մարուխեան, Փետր· 6 – 15 : Փետր· 10ին Սան Ֆրանսիսքօ եւ Փետր· 15ին Լոս Անճելըս, ի պատիւ իրեն կազմակերպուած են քոքթէյլներ, որոնց ներկայ եղած են բազմաթիւ ընկերներ եւ հիւրեր : Փետր· 15ին, հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Արեւմտեան Ամերիկայի Կեդր· Կոմիտէի եւ կազմակերպութեամբ Լոս Անճելըսի մէջ – կոմիտէական յանձնախումբի, Կլէնտէյլի Ս· Աստուածածին եկեղեցւոյ « Արզարեան » սրահին մէջ նշուած է Փետրուարեան ապստամբութեան 59րդ տարեդարձը, որուն ներկայ եղած է նաեւ ընկեր Հրայր Մարուխեան, եւ խօսք առնելով շեշտած, թէ « Փետրուար 18ի տօնը եւ այլ նման ձեռնարկներ պէտք է առիթ ընծայեն անցեալի քաջագործութիւններով ոգեւորուելու եւ ապագայի աշխատանքներուն համար զօտեպնդուելու » :

×

Հոլիվուտի « Կարապետեան » սրահին մէջ ալ Փետր· 14ին տեղի ունեցած է հրապարակային զրոյց մը՝ նիւթ ունենալով « Միջին Արեւելքի հայահոծ գաղութները եւ արտագաղթի հարցը » : Ընկ· Մարուխեան նշելէ ետք Սուրիոյ, Պարսկաստանի եւ մասնաւորապէս Լիբանանի հայկ· գաղութներու դերը Սփիւռքի հայապահպանման եւ Հայկ· Դատի հետապնդման մէջ, շեշտած է որ « պայմաններու բերումով ստեղծուող այլ գաղութներ եւս պիտի կազմակերպուին՝ միշտ ի մտի ունենալով հայ ժողովուրդի գերագոյն նպատակներու հետապնդումը, առանց վերածուելու ինքնանպատակ գաղութներու » :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ Պրազիլիոյ պատուակալ հիւպատոս Յակոբ Քեհեայեան պարգեւատրուած է Պրազիլիոյ կառավարութեան կողմէ Ռիօ Պրանքօ կարգի շքանշանով : Շքանշանի տուչութիւնը տեղի ունեցած է Յունուար 29ին, Նիկոսիոյ Հիլթըն պանդոկին մէջ տրուած ընդունելութեան մը ընթացքին Պրազիլիոյ դեսպան Տոքթ· Վասքօ Մարիզի ձեռամբ : Ներկայ եղած են նախարարներ եւ դիւանագիտական մարմնի անդամներ : Այս առթիւ Պրազիլիոյ դեսպանը ըսած է, թէ Յակոբ Քեհեայեան այս պատիւին կ'արժանանայ « ի գնահատութիւն երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական սքանչելի յարաբերութեանց պահպանման գծով իր մատուցած բարւոք ծառայութեանց » :

ՍԵԼԱՆԻԿԻ « Խածօքու » թատերասրահին մէջ, Փետր· 24ին, ներկայացուած է Ժենիա Արխատակեանի « Շանկայի գեղուհին » թատերախաղը, Արշաւիր Գազանճեանի բեմադրութեամբ եւ մասնակցութեամբ : Ներկայացումը կազմակերպուած է Սելանիկի եւ Աթէնքի Համազգայինի մշակութային միութեանց գործակցութեամբ :

ԳՈՔԻՆԻՈՑ (Աթէնք) « Զաւարեան » սրահին մէջ, Փետր· 16ին, տեղի ունեցած է Բարեկենդանի պարահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Հ· Կ· Խաչի եւ Հ· Մ· Ը· Մ·ի : Հանդիսութիւնը վարած է Յ· Մխիկեան : Ստեղծուած է խանդավառ մթնոլորտ մը, շնորհիւ « Զաւարեան» նուագախումբին :

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ « Ֆերահեան » վարժարանի « Տիգրանեան » սրահին մէջ, տեղի ունեցած է դասախօսութեան երեկոյթ մը, որուն ընթացքին Եղիշէ Վրդ· Մանճիկեան փոխանցած է իր տպաւորութիւնները Հայաստանէն, ուր այցելած էր անցեալ ամառ՝ սփիւռքի հայ ուսուցիչներու խումբով : Ցուցադրուած են նաեւ լուսապատկերներ Հայաստանի մշակութային կեանքէն, յուշարձաններէն եւ տեսարժան վայրերէն :

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի Մայր տաճարին մէջ, Փետր· 17ին, կատարուած է արեղայական ձեռնադրութիւն : Նախընթաց օրը, երեկոյեան ժամերգութեան ընթացքին կատարուած է կոչման արարողութիւնը : Կիրակի առաւօտ պատարագած եւ ձեռնադրութիւնը կատարած է Դպրեվանքին տեսուչը՝ Տաթեւ Եպիսկ· Սարգիսեան : Աբեղայ ձեռնադրուած են Վահէ եւ Գէորգ սարկաւագները վերակոչուելով Միւռոն եւ Շահէ աբեղաներ : Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցած է վեղարի տուչութիւն, որմէ ետք միաբանները եւ ներկայ հաւատացեալները բարձրացած են Վեհարան, ուր Գարեգին Բ· Աթոռակից Կաթողիկոս Խորէն Ա·ի եւ իր շնորհաւորութիւնները փոխանցելէ ետք՝ խօսքը ուղղելով նորօծ աբեղաներուն, ըսած է· « Մենք եկեղեցւոյ մէջ կը ծնինք, եկեղեցւոյ մէջ կ'ապրինք և եկեղեցւոյ մէջ կը թաղուինք :Լաւ ճանչցէք ձեր ինքնութիւնը եւ բարձր պահեցէք անոր պատիւը » :

×

Նոյն օրը երեկոյեան, Պիքֆայայի Դպրեվանքին մէջ ի պատիւ նորօծ աբեղաներու, պաղասեղան մը սարքուած է, ներկայութեամբ զոյգ կաթողիկոսներու : Խօսք առած են Արշաւիր Վրդ· եւ Միւռոն աբեղայ : Փակման խօսքը արտասանած է Լիբանանահայոց առաջնորդը՝ Արամ Վրդ· Քէշիշեան :

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի նորակառոյց մարզարանին մէջ տեղի ունեցած է Հ· Ե· Դ· Լեւոնդ Շանթ Ուխտին կազմակերպած տարեկան պարահանդէսը, մասնակցութեամբ 400 հոգիի : Երգիչ Ժիրայր Հոթոյեան եւ իր նուագախումբը (Թորոնթօյէն) ստեղծած են խանդավառ մըթնոլորտ մը : Երեկոյթին ընթացքին ցուցադրուած են նաեւ լուսապատկերներ Ա· Աշխարհամարտէն մինչեւ այսօր տեղի ունեցած միջազգային եւ հայկական քաղաքական կարեւոր դէպքերէ :

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Յաջորդ առաւօտ կանուխ բարի արեւը Ձէյնապն ու Մարտիկը իրարու մօտ բերած էր :

Արեւն ինչպէս որ հողէն կը վերցնէր ցիլը, անոր կու տար հասակ ու հասունութիւն, այնպէս կը սրվեցնէր անոնց համբոյրն ու հպանքը մարմնի :

Կէսօրին, երբ Մարտիկ ու Ձէյնապ իրենց այծերը հովիտի շուքին տարած էին, Մարտիկ՝ ակին մօտ ծալապատիկ նստած՝ սրինգ բռնած էր Ձէյնապի համար : Ձէյնապ վախցաւ, որ Մարտիկ իր սրինգի ձայնին մէջ կը մոռնար զինքը, երբ չէր խօսեր իր հետ, երբ չէր ժըպտեր ու կը նուագէր եղանակ մը այնքա՜ն մելամաղձոտ, հրայանով զարնուած կաքաւի մը թեւերու անկումն յիշեցնող :

Ձէյնապ կը սիրէր սրինգը, մանաւանդ Մարտիկի սրինգը :Ան յաճախ խնդրած էր, որ նուագէր իրեն համար, սակայն այդ պահուն կ'ուզէր որ չնուագէր, կանչէր իր անունը, խօսէր իր հետ ու ըլլար անոր սրինգը : Ձէյնապ այդ պահուն նախանձեցաւ սրինգին : Ուզեց նոյնիսկ չարաճճի կատակներով խանգարել, կամաց մը Մարտիկի վզին քսելով քիստերով կանանչ մը :

Մարտիկ ընդհատեց իր եղանակը ու ձեռքը իր վզին տարաւ՝ կարծելով, թէ կարմիր զատկալուիճ մը իր վզին վրայ թառած է, եւ նորէն շարունակեց իր սրինգը : Երբ երկրորդ անգամ իր ձեռքը վզին տարաւ, Ձէյնապ խնդաց ու Մարտիկի ուսերէն բռնելով գետին հրջեց : Մարտիկ պահ մը պէս մէկ ձեռքով սրինգը բռնած, միւսով բռնեց Ձէյնապի թեւը : Ձէյնապ թիթեռնիկի մը պէս ի զուր փորձեց խուսափիլ : Մարտիկ իր գրկին մէջ առաւ անոր նայդի նման նուրբ ու թարմ մարմինը եւ սրինգը գետին ձգեց : Ձէյնապ, գլուխը Մարտիկի ուժեղ բազուկին վրայ, վարսերը վար թափած, թեւերու փոշին աւրուած թիթեռնիկի մը պէս զգաց :

Մարտիկ ու Ձէյնապ համբուրուելէ վերջ աւելի զգացին իրենց հոգիի ծանրութիւնը : Պառկեցան խոտերու մէջ երկար, մինչեւ որ արեւը թեքուեցաւ ու այծերը սկսան դէպի լերան կողին վրայ տարածուիլ : Մարտիկ ու Ձէյնապ, երբ իրենց գլուխը վերցուցին, տեսան, որ ապառաժի մը վրայ քիւրտ ծերուկ մը առասպելական երեւոյթով, սպիտակ ու երկար մօրուսով, բաց ու մազոտ կուրծքով, զիրենք կը դիտէր, բարի ժպիտ մը դէմքին վրայ բռնած :

Լեռներու մէջ կանկառ հաւաքող քիւրտըն էր, որ նոյնպէս սիրած էր, գողցած, կռուած ու յանկարծ հասած էր պատկառելի ծերութեան ու բարի ժըպիտին : Ամբողջ կեանք մը պէտք էր դէմքին վրայ այնքան լաւ ժպիտ մը բռնելու համար :

Ծերուկը վերէն ձայն ձգեց ըսելու համար կարծես, թէ «ես ձեր այծերուն կը նայիմ, ոչինչ, ոչինչ, դուք անհոգ եղէք, ինչպէս երկու եղնիկներ արեւին տակ» :

×

Մարտիկ ու Ձէյնապ գիրկ գրկի շաբաթներ անցուցին՝ իրենց այծերու պահպանութիւնը յաճախ լեռներու մէջ կանկառ հաւաքող առասպելական ծերուկին յանձնած : Շատ անգամ չէին տեսներ ծերուկը եւ սակայն գիտէին որ հոն է, կը հսկէ զիրենք ու այծերը :

— Հիմա հօրեղբօրս կինը Հազարան լեռնէն վար չի գար,– կը պատմէր Ձէյնապ, նոյնիսկ գիշերը ուշ ատեն տուն կու գայ :

Հօրեղբայրը օր մը վրանին տակ բռնած էր զայն ու ծեծելով տուն բերած : Հօրեղբօր կինը այլեւս Ձէյնապին նեղութիւն չէր տար ու Ձէյնապ ազատ էր ըլլալու Մարտիկի գրկին մէջ :

(Շար·– 30)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Օննիկ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Զաքարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Քիրէմիթճեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Սեդրակ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սահակեան եւ զաւակները, Տիկին Զարուհի Քէշիշեան եւ զաւակները, Տիկին Հայկուհի Քէշիշեան եւ զաւակները, Պ. Միսաք Քէշիշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Քիւլփա եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ համայն ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, զաւկին, եղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
(Կիւրլեցի)

մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Մարտ 4, Քրէթէյլի հիւանդանոցը, 59 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Մարտ 10, ժամը 10.45ին Ալֆորվիլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Նայիրի Քովաքս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գադիկ Յովակիմեան եւ զաւակները, Յարութիւնեան ընտանիքը, Պուտաքեան եւ Տիրատուրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի Մարտ 9ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Միհրան Եփրեմեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 9, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՖԻԼՈՐ ԵՓՐԵՄԵԱՆ - ՄԻՀՐԱՆԻ
(ծնեալ Ճրճրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Ալպէր Մեծմօրեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՄԵԾՄՕՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Մարտ 9, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Մարտ 9, կը պատարագէ ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳՈՐՈԶԵԱՆ, Մելլուրնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հովիւը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը Շաբաթ, Մարտ 15, ժամը 15էն 18:

×

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ - անդամուհիները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարտ 9ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան Սեբաստացի Մուրատ - Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի տարեկան ճաշ - պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 18ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Եսայեան կը նուիրեն 100 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին, իրենց մօր եւ զոքանչ մօր՝ Երանուհի Մամիկոնեանի մահուան առթիւ:

OFFRE D'EMPLOI
INDUSTRIE ALIMENTAIRE
CONSERVERIE

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

քարտուղարուհի մը, պոլսահայ, տաքթիլօ, քաջածանօթ Ֆրանսերէնի եւ ի հարկին (անհրաժեշտ չէ) անգլերէնի: Լաւ աշխատավարձք: Հեռաձայնել՝ Պ. Ասլանեանի

STE. SNAIL
594-23-92

ՀԱՅՐԵՆԻ ՆՈՐ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս Կիրակի, Մարտ 9, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ ՎԱՌԵՆՑ, Մոնմորանսիի Հանգստեան տան սրահին մէջ կը ներկայացնէ՝

«ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»

հայրենի նոր տպաւորութիւնները:
« Տիափոզիթիվ »ներու ցուցադրութիւն՝ մեկնաբանութիւններով:

Պատսպարեալներու յատուկ այս ցուցադրութեան կրնան մասնակցիլ իրենց ծանօթներն ու ազգականները, եւ այլ բարեկամներ, որոնց ներկայութիւնը կրնայ մեկնաբանուիլ իբր գուրգուրանքի արտայայտութիւն հանդէպ մեր տարեցներուն:

VOYAGES EN ARMENIE 1980

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 03 au 14 avril 3 090 F
du 15 au 26 avril 3 290 F
du 03 au 14 octobre ”
du 20 juin au 1er juillet 3 890 F
du 12 au 23 septembre ”

2° VOYAGE DE 14 JOURS

du 09 au 22 août 4 190 F

3° VOYAGES DE 16 JOURS

du 08 au 23 août 4 550 F
du 04 au 19 octobre 3 890 F

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal.......

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՁՈՒԼԱԿՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

×

Les Fils de Sassoun

Mardi 11 Mars, à 20 h. 30
CINEMA POMPADOUR
128 Rue Jean-Jaurès, Maisons-Alfort
Jeudi 20 Mars à 20 h. 30
STUDIO BERTRAND
29 rue Bertrand Paris 7e Mo Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
PARIS
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն, 17, Ռիւ Պլէօ:
ALFORTVILLE
—Maison de la Culture Arménienne
9, Rue de Madrid
— Café Philippe, 6, Bld. Carnot
— Station Shell
18, Quai J. B. Clément

FILM ARMENIEN
LIBERATION ARMENIENNE
présente

"LE TRIANGLE"

un film de H. Malian
réalisateur de NAHABED
version originale (sous titré français)

Samedi 8 Mars à 20 h. 30
Adresse : M. J. C. d'Arfortville
36, Rue Raymond Jaclard, Alfortville

Բարեկենդանի Խրախճանք

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Բարեկենդանի խրախճանքը մասնակցութեամբ երրեակ հայ արուեստագէտներու: Կիրակի, Մարտ 9 ժամը 13ին:

Trio Arménien

Երգ. Այտա Յարութիւնեան
Քանոն Էլիա Փեհլիվանեան
Կիթառ եւ տաւուլ Արթօ Փեհլիվանեան
Սիրայօժար մասնակցութեամբ
Սթելլա Պագրբնեանի (պար)
HOTEL ARCADE
2, Rue Cambronne — Paris 15e
Սեղանները ապահովելու համար՝ հեռաձայնել 533.06.31 եւ 206.42.50
Մուտք եւ ճաշագին 100 Ֆ.

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՄՈՒՆՔ
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Կիրակի, Մարտ 9, ժամը ճիշդ 17ին
հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝
ԺԻՐԱՅՐ ԲԱԲԱԶԵԱՆ
վկայուած Երեւանի Գեղարուեստա-թատերական հիմնարկէն
եւ ՆՈՐԱ ԷՔՍԵՐՃԵԱՆ-ԲԱԲԱԶԵԱՆ
կը ներկայացնեն հատուածներ Պեռնար Շոյի, Վահան Թէքէեանի, Սաշա Կիթրիի, Շահան Շահնուրի, Յովհ. Թումանեանի, Երուանդ Օտեանի, Շէյքսփիրի եւ Ժօժէն Լապիշի գործերէն
Ծախսերու մասնակցութիւն՝ 25 ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Գեղան Շիրինեան-Փափազեան 50 Ֆր. իր Թոռան զաւկին Աստղիկի ծնունդին առթիւ: Տիկ. Ալիս Քէօլէեան 100 Ֆր. իր հօր եւ եղբօր յիշատակին: Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան 100, Ազնիւ Առաքելեան, Լիւսի Ամիրայեան, Կրասիա Յովսէփեան 100ական, Մարի Գորգիկեան 100 Ֆր. ի նպաստ կայանի, Ազնիւ Գույումճեան 50 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. այրի Տիկին Սաթենիկ Գալուստեանէ իր մօր՝ Տողիկ Գալուստեանի յիշատակին:

×

Նոյն տխուր առթիւ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը 300 Ֆր. ստացած է Տիկին Սաթենիկ Գալուստեանէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

EREVAN restaurant
ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ
26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՋԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ - ՔԷՕՖԹԷ
(Պատուէրի վրայ)
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ
ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԼԸՐԻ ՎՐԱՑ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝
Duo Hartar
ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
8-9
SAMEDI-DIMANCHE
8-9 MARS
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.598 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.598

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՆՈՐ ՅՈՅՍ ՄԸ ԵՒՍ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՄԱՆ

Մինչ Հինգշաբթի առտու կը խօսուէր միջազգային քննիչ յանձնախումբի Նիւ Եորք վերադարձի մասին, առանց պատանդներուն հանդիպելու, Թեհրանի ձայնասփիւռէն կը սփռուէր իսլամ ուսանողներու պաշտօնական հաղորդագրութիւնը. « Զօրացնելու համար կառավարութիւնը, կը պահանջենք որ Յեղափոխութեան Խորհուրդը ստանձնէ պատանդներու յանձնումի պատասխանատուութիւնը » : Այս լուրը անկիւնադարձ մը հանդիսանալով նոր յոյս մը կը բերէ պատանդներու ազատ արձակման հարցին : Նախ քան ձայնասփռումը նախագահ Պանի Սատր հանդիպում մը ունեցած է Խոմէյնիի հետ, որ հեռաձայնով հրահանգած է ուսանողներուն որ պատանդները յանձնեն օրինաւոր իշխանութեանց : Թէեւ ո՛չ թուական եւ ոչ ալ վայր ճշդուած էր այդ յանձնումին համար, այսուհանդերձ նախագահը հաստատած է որ ՄԱԿի յանձնախումբը պիտի հանդիպի բոլոր պատանդներուն :

Իրական այս քայլին մէջ եւս յաղթականը Պանի Սատրն է, որ գայն յաջողցնելու համար ի գործ դրած էր իր ամբողջ հեղինակութիւնը : Ինչ կը վերաբերի պատանդներու ազատ արձակման, նախագահը անգամ մը եւս նշած է այն երեք պայմանները, որոնցմէ կախում ունի հարցին լուծումը. « Միացեալ Նահանգները պէտք է ընդունին իրենց միջամտութիւնները Իրանի գործերուն Շահի իշխանութեան օրով, յանձնառու ըլլան այլեւս բնաւ չմիջամտելու երկրի ներքին գործերուն եւ արգելք չըլլան Շահի վերադարձին » : Գարթըր ընդունած է վերջին երկու պայմանները, բայց ոչ առաջինը : Իրաց այս կացութեան մէջ ամենադոյզն սխալ մը կրնայ խնդրոյ առարկայ դարձնել ամէն բան :

—×—

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՊԼԻԱՍ ՍԱՐԳԻՍԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ « ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏ »Ի

Նախագահ Իլիաս Սարգիս, բազմաթիւ խորհրդակցութիւններ ունենալէ ետք երկրի զանազան խմբակցութիւններու հետ, ձայնասփիւռով պարզած է այն սկզբունքները՝ որոնք հիմք պիտի ծառայեն նոր « Ազգային Ուխտ »ի մը : Այդ սկզբունքները կարելի է ամփոփել չորս կէտերու մէջ.—

Ա) Ազգային գետին.— Միութիւն, անկախութիւն եւ գերիշխանութիւն ամբողջ հողամասին վրայ, խիստ մերժում «փոքր-Պետութիւններ »ու եւ զինեալ խմբակցութիւններու՝ լիբանանեան կամ ոչ :

Բ) Արաբական գետին.— Լիբանան արաբ երկիր մըն է : Մերժում Քամփ Տէյվիտի համաձայնութեան, քանի որ ան կը զրկէ Պաղեստինցիները իրենց հայրենիքէն եւ իրենց օճախներէն, հոն գաղութներ հաստատելով : Պաշտպանութիւն պաղեստինեան դատին, օգնութիւն պաղեստինցի ժողովուրդին իր առաջադրանքները իրականացնելու եւ իր հողին վրայ Պետութիւն մը հաստատելու :

Գ) Յատուկ յարաբերութիւններ.– Սուրիոյ հետ՝ սերտ համագործակցութիւն, ՊԱԿի հետ՝ գոյութիւն ունեցող համաձայնութեանց գործադրութիւն :

Դ) Միջազգային գետին.— Գործադրութիւն ՄԱԿի որոշումներուն ինչ կը վերաբերի Հարաւ. Լիբանանի, յատկապէս ՄԱԿի ուժերու առաքելութեան շրջագիծին մէջ :

Բնականաբար նախագահին ճառին հակազդեցութիւնը տարբեր է ըստ կողմերու : Ազգային ճակատը (քրիստոնեայ) գոհ ըլլալով հանդերձ ոչ-լիբանանեան զինեալ խմբակցութիւններու մերժումէն դէմ է լիբանանեւպաղեստինեան համաձայնութեանց գործադրութեան : Ազգային Շարժումը (յառաջդիմական) չընդունիր որ Պաղեստինցիներու զինեալ խմբակցութիւն ըլլալու իրաւունքը խընդրոյ առարկայ դառնայ : Սկեպտիկ են Փիէռ Ճեմայէլ (Փաղանգաւոր) եւ Շամուն (Ազատական). աւելի նպաստաւոր է Ազգային Շարժումը : Պէտք է սպասել Իլիաս Սարգիսի ծրագրի գործադրութեան :

×

Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմէն ի վեր (1975 Ապրիլ 13) առաջին անգամ ըլլալով երկու հակառակորդ ղեկավարներ՝ Ամին Ճէմայէլ (Փաղանգաւոր) եւ Ուալիտ Ճոմպլաթ (Յառաջդիմական), դէմ առ դէմ խօսակցութիւն կ'ունենային Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 19.15ին, Ֆրանս – ԷնԹէռ ձայնասփիւռի միջոցով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Շաբաթ օր կ'ընդունուէր Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորին կողմէ Ամմանի մէջ, ուր կ'արտասանէր կարեւոր ճառ մը : Նախ քան Ապու Տապիէն մեկնիլը նախագահը յայտարարած է, թէ Ֆրանսայի քարիւղի պաշարները ապահովուած պիտի ըլլան : Ֆրանսա եւ արաբ միացեալ էմիրայութիւնները համագործակցութեան վեց համաձայնագրեր ստորագրած են վարիչներու պատրաստութեան, նոր ուժերու եւ երկրագործութեան ճիւղերու մէջ :

ԿԻՆԵՐԸ հանդրուան մըն ալ անցան քանի որ քառասուն Անմահներու կաճառը, առաջին անգամ ըլլալով իր պատմութեան մէջ, կին մը ընտրեց : Մարկրիթ Եուրսընար մուտք գործեց Ֆրանսական Ակադեմիան, գրաւելու համար Ռոժէ Քայուայի աթոռը, 20 ձայնով : Ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ նաեւ Միշէլ Տրուա Ժոզէֆ Քէսէլի աթոռին, 19 ձայնով :

ՓԱՔԻՍՏԱՆ մերժեց 400 միլիոն տոլարի ամերիկեան օժանդակութեան առաջարկը երկրի ապահովութեան ամրապնդման համար : Այս առթիւ, նախագահ Զիա Ուլ Հաքի խորհրդականը ըսած է. « Պաշտօնապէս հաղորդեցինք Ուաշինկթընի որ պիտի չընդառաջենք այս ծրագրին, որովհետեւ նման օժանդակութիւն մը կրնայ վտանգել Փաքիստանի ապահովութիւնը փոխանակ զայն ամրացնելու եւ խնդրոյ առարկայ կրնայ դարձնել երկրի ոչ-ուղեկիցի վիճակը » : Ի պատասխան այս մերժումին, Ուաշինկթըն պատրաստակամութիւն յայտնեց « բազմակողմանի » օժանդակութիւն ցոյց տալ Փաքիստանի ապահովութեան եւ տնտեսութեան ամրապնդման համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ Դեմօ – Քրիստոնեայ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ Ֆլամինիօ Փիքոլի, որ 1978էն ի վեր նախագահն էր : Նախկին Արտաքին նախարար Առնալտօ Ֆորլանի ընտրուեցաւ նախագահ :

ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մէջ պաշարման վիճակ հռչակուեցաւ Հինգշաբթի կէսօրէ ետք : Որոշումը տրուեցաւ երկրագործական բարենորոգման մասին կառավարութեան յայտարարութենէն ետք :

ՊՈԿՈԹԱՅԻ Դոմինիկեան դեսպանատան պատանդներէն Աւստրիոյ դեսպանը եւս ազատ արձակուեցաւ, կնոջ ծանր հիւանդութեան պատճառով : Աւստրիոյ վարչապետը՝ Քրայսքի շնորհակալութեան նամակ մը յղած է Պոկոթայի կեբիլլոսներուն իրենց « մարդկային քայլ »ին համար :

ՊԸՋԱՆՍՈՆԻ Արքեպիսկոպոսը Մարք Լալլէ հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, առողջական պատճառներով :

ՓԱՐԻԶԻ պարսկական հիւպատոսարանը քանի մը ժամով գրաւուեցաւ տասնեակ մը պարսիկ ուսանողներու կողմէ իբրեւ բողոք պարսկական կառավարութեան կողմէ ցարդ իրենց ցոյց տրըուած նիւթական օգնութեան ջնջումին դէմ : Հիւպատոսի գրաւոր դիմումին ընդառաջելով ոստիկանութիւնը միջամտած եւ պարպած է հիւպատոսարանը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, ըստ « Ինտերն էքսփրէս »ի, գիր մը յղած է Մոսկուայի շեշտելով անհրաժեշտութիւնը Աֆղանիստանի տագնապի արագ լուծման :

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ խորհրդային եւ աֆղան ուժերու յարձակումը ապստամբներու դէմ բնաջնջումի կերպարանք կը ստանայ : Տասնեակ գիւղեր հիմնայատակ կործանելով եւ հարիւր հազարաւոր գաղթականներ վտարելով խորհրդային ուժերը վճռած կ'երեւին պարպել երկիրը ապստամբներէն : Հինգշաբթի օր նախագահ Պապրաք Քարմալ կը յայտարարէր որ պատրաստ է մասնակցելու միջազգային ժողովի մը լուծելու համար տագնապը :

ԶԻՄՊԱՊՈՒԷԻ նշանակեալ վարչապետը՝ Մուկապէ, « ազգային ճակատ »ի կառավարութիւն մը կազմելու նպատակով իր խորհրդակցութիւնները կը շարունակէ երկրի զանազան խմբակցութիւններուն պետերուն հետ : Նքոմօ, երկրի ղեկավար դէմքերէն, ընդունած է մաս կազմել կառավարութեան : Բրեժնեւ Մուկապէի եւ Նքոմոյի ուղղուած նամակով մը զօրավիգ կը կենայ Զիմպապուէի՝ « աշխարհակալներու եւ ցեղապաշտներու դաւերուն դէմ » :

ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Ի՛նչ անոյշ բան է յիշատակը : Նաեւ դառն, երբ ան կը վերաբերի յաւիտենական բացականերու : Յանկարծ բուռն կարօտ մը կը ծնի, որ կը կրծէ հոգին ու ծնունդ կուտայ անկարելիին սաեղծած անզօր կատաղութեան :

Մահը, պարզ է, տրամաբանական է : Չէր կրնար գոյութիւն չունենալ, բայց ի՛նչ անտանելի է, պարտադրուած այդ չոր տրամաբանութիւնը :

Կը յիշե՞ս, Հուրի, 1947ին էր : Այսինքն՝ երէկ : Պրիւսէլ կ'ապրէիր ու միասին օրերու երկայնքին կը պտըտէինք Քամպրի անտառը : Գարուն էր : Այնքա՜ն գեղեցիկ էր բնութիւնը ու մենք՝ դեռ խանդավառ : Դուն՝ արդէն բանաստեղծ, երգած էիր՝

Ivresse, oh, voluptueuse ivresse !
Eternelle Envie
de rêves et de désirs
toujours inassouvis,
Adorable Printemps.

Ես՝ հազիւ « արձակ » կրնայի միայն օրօրուիլ քնքոյշ տողերուդ մեղեդիով : Այնքա՜ն յոյս կար, այնքա՜ն լոյս կար մեր սրտին խորը : Դեռ չէինք ճաշակած կեանքին լեղին : Գարուն էր :

Տարիները անցան որպէս կարճ ժամեր : Ու անցեալ Յունուարին, յանկարծ հրաժեշտ տուիր կեանքին : Բնաւ չեմ սիրած մեկնումները :

Քանի մը օրէն, կրկին գարունը կուգայ : Բայց որքա՜ն հեռու է Քամպրի անտառը, ուր թաղուած են մեր պտոյտները : Ընդմիշտ :

Հիմա, մահուանդ քառասունքն է : Կիրակի օր, Հայոց եկեղեցիին մէջ, Հայր Սուրբը պիտի աղօթէ հոգւոյդ հանգստեան համար : Խռոված հոգիիդ :

Ու, թող այս կարճ տողերն ալ, ուր յիշատակդ այնքա՜ն վառ է, ուրիշ աղօթք մը ըլլան : Հեռաւոր աղօթքը՝ մտերիմ սրտի մը, որ միայն այս տխուր խօսքերն ունէր ըսելիք, այսօր, քու յիշատակիդ :

ԱՐՓԻԿ

ՍԻՐԵՐԳ (*)

Եկո՛ւր···
անցաւ արդէն, տե՛ս, ժամն անցոյն
տրտմութեան՝
խնկումներու թախծաբոյր :
Եկո՛ւր···
յուշերն արդէն տժգունեցան անհամբոյր
կարօտներու տենչանքէն,
բաժանումը սուզուեցաւ գիրկն օրերուն··
Առագաստներն հոգիիս, տե՛ս,
դառնաբոյր՝
իրդեհուեցա՛ն ափսոսանքի տաղերուս
նաւերուն հետ վիրաւոր :
Նո՛ր երգ ունիմ շուրթերուս,
ե՛րգ մը՝ ցայգին պէս անդորր
օ՛, եկուր···

×

Պահն է երա՛զ ու սարսո՛ւռ···
Հովերուն մէջ թաւշային
շնչէ՛ բերկրանքն ստղածորան քօղերուս :
Սեւ վէրքերուն վըրան հին
ու հետքերուն՝
տե՛ս, սատափէ ի՛նչ ծաղիկներ
կը փըթթին·
պահն է երա՛զ ու սարսո՛ւռ···
տենչանքներուս ա՛լ արբեցած կարօտէն,
սըրտիս վըրան, զերթ թիթեռներ
կ'առկայծին
Եկո՛ւր···
Տե՛ս, ալեակներն յոյզերուն՝
անուրջներուս շողածարաւ ափունքին,
երջանկութեան մը փըրփուր
հէքեաթին մէջ կը փըշրին···
Սպասումիդ սիրասուն
վարդերն անլուր՝
աչքերուս մէջ՝ իրենց հեծքէն
կը ծիւրին
պահն է երա՛զ ու սարսո՛ւռ
օ՛, եկուր···

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

(*) Գրուած «Յառաջ»ի համար, 1946 Յունիս 16 :

Fonds A.R.A.M

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆԻ
"SONATE"ը

ԽՄԲ.— 1945 Հոկտ. 25ին Պրիւսէլի գեղարուեստական պալատին մէջ տեղի ունեցած է գրական – գեղարուեստական ինքնատիպ բեմադրութիւն մը: Հուրի Իփէքեան կ'արտասանէր *Սոնաթ* խորագրուած իր քերթուածները, նոր լոյս տեսած առանձին հատորով: «Յառաջ»ի ողբացեալ աշխատակիցը՝ Հ. Տէրոսկի կը նկարագրէ երեկոյթը («Յառաջ», Հոկտ. 31, 1945) եւ կը մէջբերէ նաեւ ֆրանսերէն գրականութեան եւ արուեստի ակադեմիայի անդամ՝ Լիւսիէն Փօլ Թոմայի կարծիքը, որ կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— «*Սոնաթ*ի մէջ, Հ. Իփէքեան զգայուն շեշտերով կ'երգէ դժբախտութեան ենթակայ *պատանիի* մը սիրոյ եւ մահուան երգը, դէպքերուն խառնելով իր անձնական յիշատակները, որոնք նիւթին կու տան աւելի յուզիչ եւ ուժեղ հնչականութիւն մը...: Գալով ձեւին, պէտք է ընդունիլ թէ երբեք եղած չէ բանաստեղծ մը այնքան ինքնաբուխ եւ անմրցելի որքան Հուրի Իփէքեան»:

Ստորեւ կու տանք, ի յուշ իր մահուան քառասունքին (1980, Յունուար 24), *Սոնաթ*ի այն շահեկան վերլուծումը զոր բրած է «Յառաջ»ի մէջ (1945, Նոյ. 18) վաստակաւոր երաժշտագէտ՝ Վարդան Սարգսեան:

×

Արտասահմանի մէջ իրարու եւեւէ ի յայտ կու գան օտար լեզուով գրող նորայոյս տաղանդներ: Հուրի Իփէքեան այդ նորերէն մէկն է որ Ֆրանսերէնով կ'երեւայ գրական հորիզոնին վրայ:

Հաւասարապէս քաջ՝ Ֆրանսերէնի թէ իր մայրենի լեզուին մէջ, ան պիտի կրնար թերեւս նոյնքան հեշտութեամբ գործածել հայերէնը, իբրեւ արտայայտութեան միջոց, իր գրական ստեղծագործութեանց համար: Այսպէս թոյլ կուտայ մեզ ենթադրել իր տոհմիկ հիմնաւոր դաստիարակութիւնը զոր ստացած է Պէյրութի «Հայ Ճեմարան»ին մէջ, ինչպէս եւ այն իրողութիւնը, որ շատ աւելի դեռահաս տարիքի մը մէջ, 1935էն սկսեալ իր բանաստեղծական առաջին թօթովումները լոյս տեսնելու արժանացած են Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ի եւ Ամերիկայի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, Ասոր *ծածկանունին տակ: Իսկ այժմ աւարտելէ ետք գրական եւ իմաստասիրական բարձրագոյն ուսմանց ընթացքը Պրիւսէլի համալսարանին մէջ, զոր լրացուցած է 1941ին աւարտական* թէզով *մը եւ ընտացած՝ Դպրութեանց եւ փիլիսոփայութեան* լիսանսիէի *աստիճանը, Հուրի Իփէքեան կը թուի վերապահած ըլլալ մայրենի լեզուով հրապարակ գալու իր ժամը եւ կ'ուզէ իր գրական համբաւին հիմքը դնել աւելի լայն շրջանակի մը մէջ, միջազգային լեզուով մը որպիսին է ֆրանսերէնը, օգտուելով զայն գործածելու իր ակներեւ դիւրութենէն:*

*Այս հեւեւողութեան կը յանգինք դատելով իր գործերու նորագոյն շարքէն, որոնց մէկ մասը դեռ մամուլի տակ է կամ ի լինելութեան, իսկ երկուքը լոյս տեսած են արդէն, մին 1944ին (*Քուլէօռ տը թան*), գողտր բանաստեղծութեանց ժողովածու մը, որուն երեւումը իր ատենին արձանագրած ու գնահատած է արդէն հայ թէ օտար մամուլը: Երկրորդը՝ որ դեռ նոր հրապարակ ելաւ* Սոնաթ *անունին տակ, գլխաւոր* թեմաի *մը շուրջ, չորս մասէ բաղկացած քերթուած մըն է, որուն ներշնչումը հեղինակը քաղած է Շոփէնի համանուն գործէն (*ան սի պեմոլ մինէօռ, օփ. 35*) եւ որ իր մէջ կը պարունակէ աշխարհածանօթ մահերգը:*

×

Նոր ու ինքնատիպ իր կազմութիւնով թէ յղացումով, բանահիւսութիւնը ձեւուած է Սոնաթի *մը յատակագծին վրայ եւ ունի երաժշտական* թեմաթիք *ընդլայնում, ուր գըլխաւոր միտքը կը զարգանայ իր զանազան երեսներուն մէջ, երկրորդական թեմաներու հակադրութիւնով եւ չորս բաժանումներէն իւրաքանչիւրին յատուկ* լայթմոթիւներու *ընդելուզումով ու յաճախակի վերեւումով:*

Նիւթն է կենաց ու մահու յաւիտենական պայքարը, սէրը ընդունելով իբրեւ խորհրդանիշը կեանքի: Սիրոյ սըրբազան արբշռանքն ապրած, բայց անոր կրակէն թեւախանձ՝ ցաւատանջ երգն է սա դեռատի հոգիի մը՝ որ իր սիրածին կորուստէն ետք կը տուայտի մռայլ խոկումներու մէջ: Հոգին ալեկոծ է հակամարտ ուժերու փոթորկին անձնատուր: Միտքը՝ որ մահուան մէջ կ'որոնէ կամ կը յուսայ գտնել գեղեցիկ վախճան մը, սիրտը՝ որ միշտ կը տրոփէ կեանքի համար եւ իր անդիմադրելի հրամանները ունի, կը մարանչին իրարու հետ, փոխն ի փոխ տեղի տալով իրարու:

Նախերգանքին մէջ (ա. շարժում), աշխարհ կը ներկայանայ իբրեւ բոցավառ խառնարան մը, ուր կեանքն ու մահը մշտական պայքարի մէջ են եւ որուն շուրջ մարդիկ բոցերու լոյսէն շլացած ու մագնիսուած, կը մրկեն իրենց երազներու թեւերը: Այդ փորձառութեան դառնութենէն ըմպած է ինքը բանաստեղծը, ուստի կ'աղերսէ իր եղբայրներուն զգոյշ կենալ սիրոյ կրակին նենգաւոր բոցերէն եւ չբռնուիլ միեւնոյն ծուղակին մէջ: Ըստ այնմ երգին կշռոյթը չարատանջ է եւ կրակոտ, երբեմն գահավէժ ու հեւասպառ, երբեմն հանդարտ ու սրտաբեկ: Գանգատ ու անէծք, ցասում եւ կսկիծ, աղերս ու խոստովանանք իրարու կը յաջորդեն տարբեր թոներու *եւ տըրոհումներու վրայ, ինչպէս նոյնինքն երաժշտութեան մէջ:*

Սքերծօն *նուիրուած է սիրոյ պանծացումին, իր գերագոյն խորհուրդին մէջ, նըրբազգած թէ տենչավառ սիրոյ, որ կատարեալ է, զգայնական է եւ մաքուր է միանգամայն: Այստեղ տողերը աւելի քնքոյշ են եւ ծփանուտ, աւելի դաշնահունչ, թարմ եւ լուսաւոր: Ափսո՛ս, սակայն սառն իրականութիւնը հոն է միշտ: Սիրուած էակին բացակայութիւնը եւ անոր թողած պարապը կը մատնեն մահու ստուերին անցքը:*

Մառշ Ֆիւնէպրին *մէջ մահուան գաղափարը կը պատկերանայ որքան իր ծանըր ու դժնէ վեհութիւնով, նոյնքան եւ իր ողբերգական իրապաշտութեամբ: Մա՛հը որ կը կազմալուծէ այնքան պաշտելի մարմնեղէն գեղեցկութիւններ, բայց եւ Մա՛հը որ կը ներկայանայ իր մեծավայելուչ լռութիւնովն ու խորհուրդովը, իր պարտադրած խնդումին կամ բաժանումին անողոք ու անդառնալի բրտութեամբը: Անդրիի մը պէս գեղեցիկ էր սիրականը երբ հրաժեշտ առաւ աշխարհէն, իսկ ա՛ն որ կը մնայ սրտահար, մի՜ս – մինակ կը զգայ ինքզինքը ամէնուրեք, կ'ընդվզի, ու կը բողոքէ: Բայց ահա յիշատակը, որ կ'երեւի նորէն իրիկուան հետ, յիշատակը քնքուշ ձեւերու գեղեցկութեան ու նուազած սիրոյն: Բառերը կը գունաւորուին երկնաձիր լոյսով եւ կ'ոգեկոչեն արձանային պատկերներ որոնց մէջէն խաղաղ վերացում մը կ'երեւայ դէպի հոգեղինացած սէրը: Մինչ քայլերգը կը լռէ նորէն, եւ զանգակներու մահասարսուռ ղօղանջին մէջէն կարծես կը վերեւի սիրուած էակին սառած դէմքը: Սարսափ եւ վհատում, նորէն ընդվզում եւ նզովք, նորէն գանգատ եւ խղճահարութիւն:*

×

Ֆինալը *կը դնէ մեզ «լինել թէ չլինել»ու առեղծուածին առջեւ: Հողաթումբը գոցուած է ու լքուած, յուղարկաւոր թափօրը ցրուած, զանգակները կը լռեն, կեանքը կը ստանայ իր առօրեայ ընթացքը: Սգաւոր սիրտը իր մորմոքն ունի միայն իբր ընկեր ու կը մնայ դէմ դիմաց կեանքին հետ, մի՜ս – մինակ իբրեւ թիրախ, ենթակայ անոր փորձութիւններուն: Հողմերուն խաղալիք տերեւի մը պէս իր հոգին է որ կը փոթորկի ու կը տագնապի: Ի՞նչ ընել: Շարունակե՞լ կեանքի ճամբան: Ինչո՞ւ եւ ի՞նչ նպատակով: Նոր փո՞սի մը յանգելու համար: Ո՛չ: Աւելի լաւ է մեռնիլ, մնալ հաւատարիմ անցեալին ու անով պարուրուած՝ դամբանի մը մէջ գեղեցկօրէն արձանանալ իր կարգին: Սիրտը սակայն ոստում մը կ'ունենայ յանկարծ ի լուր նաւաստիներու մէկ մեղեդիին՝ «Ո՞րն է անունը այն կղզին ուր ծառերը կ'երգեն...»:*

Ա՛հ, ո՛չ: Պէտք է կռուիլ իր մէջ արթընցող այդ նենգաւոր ցանկութեան դէմ: Սարսափահար օգնութեան կը կանչէ իրեն հովերն ու աստուածները եւ կը պաղատի անոնց փրցնել կուրծքէն իր նըզովեալ սիրտը: Յուսահատօրէն կը պայքարի ովկէաններու եւ փարոսներու տեսիլքներուն հետ որոնք փոխն ի փոխ զինք կը կանչեն: Ի զուր սակայն, ուժերէն վեր է պայքարը, կեանքը կը պարտադրէ ինքզինքը, այդպէս է օրէնքը, ամէն բան ճամբայ մը ունի կարելիք...: Կ'ուղղուի լուսաւոր առագաստները պարզած նաւուն՝ որ կը սուրայ միշտ դէպի նոր հորիզոններ: Ցաւագին եւ յորձանուտ, հուժկու եւ անդիմադրելի, կարճ լռութիւններով եւ բացագանչութիւններով ընդմիջուած, տողերը կը յաջորդեն մերթ ցասկոտ պոռթկումներով ու մերթ զըսպուած հեծկլտանքներով: Հեռուէն հեռու լոյսի նշոյլ մը կը շողայ, նախ վարանոտ, բայց ի վերջոյ յաղթականօրէն կը լուսաւորէ ամբողջ հորիզոնը:

×

*Սովորաբար տրուած բանաստեղծութեան մը նիւթն է որ ներշնչման աղբիւր կը ծառայէ երգահաններուն, երբեմն նոյնիսկ զուտ նուագական ստեղծագործութեանց համար: Իսկ որեւէ մեներգ կամ խմբերգ յօրինուած է անպայման գրական բնագրի մը վրայ: Կարելի է ըսել որ Հուրի Իփէքեան հակադիր աշխատանք մըն է որ կը կատարէ այս անգամ, երաժշտական յայտնի գործէ մը քաղելով եթէ ոչ նիւթը, գոնէ իր ներշնչումը, առնուազն անոր մէջ գտնելով իր առաջադըրած նիւթին ատաղձն ու ընդլայնումը: Ծիշդ ինչպէս որեւէ նուագական գործ կրնայ իբրեւ նիւթ ծառայել պարային յօրինուածքի մը որուն գործողութիւնը իր կշռոյթով թէ ձեւական (*փլասթիք*) կազմութեամբ կը բխի երաժշտութեան իմաստէն կամ անոր թելադրութենէն:*

Այս մտքով եթէ բաղդատելու ըլլանք, պիտի ըսենք ուրեմն որ Հուրի Իփէքեանի գործը խմբերգ մը կամ խմբապար մը չէ, այլ մեներգ մը կամ միայնակ պար մը, ներկայ պարագային մենախօսութիւն մը կամ ուրիշ բառով տրամախօսութիւն մը, միակ դերակատարով, որուն համար հեղինակը յղացած է իւրայատուկ բեմադրութիւն մը: Զոյգ վարագոյրներու բացուածքի մը մէջէն բեմին խորքը կու տայ աստիճանաւոր գաւիթ մը: Յառաջամասին աջ կողմը՝ տաւիղ մը իբրեւ սիրոյ խորհրդանիշ ձախ կողմը՝ թափուր բազկաթոռ մը, որուն մէկ թեւին վրայ լըքուած կը տեսնուի բացակային ծիրանի պարեգօտը: Այս բեմադրութիւնը որ պատկերաւոր շրջանակի մը մէջ կը դընէ գործողութիւնը, դիտմամբ ժուժկալ է իր գիծերուն թէ յարդարանքին մէջ, բայց շնորհիւ լոյսերու ստեղծած յաջող հակադրութեան եւ երաժշտութեան բերած նպաստին, սքանչելի կերպով կը սատարէ ուժեղացնելու տպաւորութիւնները եւ ստեղծելու ուզուած մթնոլորտը:

Գործ մը որուն ներկայացումը սկիզբէն մինչեւ ետք կը ծանրանայ միակ դերակատարի մը ուսերուն վրայ, յանդըգնութիւն մը պիտի համարուէր ստանձնուած տեսնել նոյնիսկ փորձ արուեստագէտի մը կողմէ, բայց Հուրի Իփէքեան չընկրկիր այդ դժուարութեան առջեւ: Ան որքան զգայուն եւ նուրբ բանաստեղծ՝ որքան հանճարեղ եւ իսկատիպ բեմադրող, նոյնքան եւ վարժ ու օժտուած դերասանուհի է, հաւասարապէս իր ձայնով, դիմախաղերով, շարժուձեւերով եւ իր բնական ու տպաւորիչ խաղարկութիւնով: Այս ձիրքերը ընդոծին են իր մէջ, երկնատուր են ե. կը թըւին ժառանգաբար ստացուած նախ իր ծնողքէն (մայրը՝ Հռիփսիմէ, ծանօթ իբրեւ դերուսոյց եւ դերակատար, հայրը՝ Գասպար, տրիբուն, թատերագիր եւ նոյնպէս դերասան) ապա իր հօրեղբօրմէն հանրածանօթ իր բեմական անունով՝ Արմէն Արմէնեան:

Շնորհիւ իր անթերի եւ սրտայոյզ խաղարկութեան էր որ Հ. Իփէքեան կրցաւ իր ունկնդիրները հրապուրել այնպիսի նիւթով մը, որ իր իմաստասիրական խորութեամբ, մտքի տեւական ու լարուած ճիգ մը կը պարտադրէ եւ այդ իսկ պատճառով թերեւս մատչելի չըլլայ հասարակ ու թեթեւ զուարճութիւններ սպասողներու: Զկար մէկը սակայն ունկընդիրներուն մէջ, բաղկացած մեծ մասամբ Պելժերէ, որ խորապէս ազդուած չըլլար գոնէ խաղարկութեան եւ բեմադըրութեան ուշագրաւ ճարտարութենէն: Աւելորդ է ըսել, այդ տպաւորութիւնը աւելի լրիւ էր անոնց համար, որոնք նախապէս ծանօթացած էին գրքին: Անհրաժեշտ է այդ, որովհետեւ ներկայ գրութիւնը իր սեղմ գիծերուն մէջ չի կրնար ճշգրիտ գաղափար մը տալ այս գործի մասին:

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

"SONATE" (EXTRAIT)

FINALE

Qu'est-ce là ?
Qu'est-ce là, mon Dieu,
qui s'affole ainsi
dans les feuilles ?
Qu'est-ce là qui pleure
et gémit ?
Quelle est cette détresse
qui dénoue les tresses
des arbres
et cingle leurs flancs ?
Qu'est-ce là,
mon Dieu, qu'est-ce là ?
Quelle est cette tourmente
qui se déchire
et se lamente ?

Plus de cercueil !
Plus de linceul !
Plus de glas sur les routes !
Plus de route sous mes pas !
Le cortège du deuil
s'est éparpillé.
Les humains comme les morts
ne savent qu'abandonner.
Les quelques échos de cloches
vont bientôt, eux aussi,
lâchement s'apaiser.
Rien ! Plus rien !
Pas même Le doute.
Pas même Un doute.
Le TOUT est accompli.

Je ne sentirai plus
son corps
entre mes bras...

Le Vide alors ?
Non !
Pas même le vide.
Pas même une fosse vide
pour pleurer mes regrets :
la terre la remplit !
.
La FIN.
La fin totale et stupide.
Le Dénûment.
L'Absolu...

×

L'ADIEU

Maintenant que c'est fait,
que vous vous aimez,
partez mes chers deux
sur un même chemin.

Maintenant que c'est fait,
que vous êtes comblés,
souriez mes chers deux
à vos mêmes destins.

Moi je vais très loin,
moi je vais très seule,
par d'autres chemins,
vers d'autres linceuls.

Le bonheur humain
simplement réel
ne me suffit point,
et je veux des ailes !

Posons en ce lieu
nos heurts, nos regrets,
et disons adieu
sans rien souhaiter.

Maintenant que c'est fait,
que vous êtes heureux,
sur de mêmes chemins
marchez à vous deux.

Je vous aime bien
mes amis précieux,
sans oubli, sans liens...
.

Maintenant que c'est fait,
détournez vos yeux,
et lâchez ma main.

« *Couleur de temps* »

(*Bruxelles*, 1943)

Fonds A.R.A.M

—×—

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻՆ

—o—

Ուզեցիր երգե՛լ, պոէ՛տ,
ծիծաղը այգին,
դողը ցայգային մրմունջ սիւէճերուն,
դիւթանքն անճուն
լազուարթ լիճերուն…
Ուզեցիր երգե՛լ պոէ՛տ,
հէքեաթն աւիշ
հասուն հասկերուն
եւ անարիշ
վայրի վարդերուն
փըթթումը թաւիշ:

Ե՛րգն էր անցած…
Աֆսոսանքներուն պատանքը հազար·
արցունքն ու վիշտերն բրիր քեզ նեկտար
ու արնաթաթախ հեծկլտա՛նք դարձար:

Ուզեցիր վառի՛լ պոէ՛տ,
ըլլալ հուր անշէջ,
որպէս ծիրանի տարածել հոգիդ
մեր յաղթ լեռներու
կատարին ձիւնոտ·
հատնիլ կանչին մէջ
սըրինգին ճապուկ
ու արբենալ լոյս
կարկաչովն անհոգ
ջրերուն պաղուկ:

Նայիրեան երկրին արե՛ւն էր անցած…

Ո՛, վըտարանդի եւ հողմահալած
սրտերը յոգնած
օտար արեւի շողէն կը մըսին…
սէր հոգիիդ մէջ՝ դառնութեամբ օծուն,
թօշնեցան վարդերն երազանքներուն
ու մեծցա՛ւ, մեծցա՛ւ կարօտը դարձին:

Ուզեցիր մեռնի՛լ, պոէ՛տ…

Փոթորկել հե՛ղ մ'ալ
ճահիճը նեխած
նզնիմ խիղճերու
եւ ապա՝ հանգչիլ…
Վինազէ՛ն ասպետ,
կանչով մը վերջին
նետեցիր, արքշիտ,
քերթ սիրոյ հրթիռ,
հոգիդ աստղերուն…

Եւ ահա, յանկարծ,
մա՛հն ալ էր անցա՛ծ:

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆ

Պրիւսէլ, Յուլիս 1946

ՓԱԲԼՕ ՓԻՔԱՍՕՅԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Արտակարգ յանդգնութիւններով նկարչութեան ղարաւոր հիմերը ցնցող այս բացառիկ երեւոյթը, երեք քառորդ դար անդադար ստեղծագործեց արուեստի բոլոր մարզերուն վրայ յղացումի փոթորիկով մը, որուն անսպառելիութիւնը մահը միայն պիտի սպառէր: Փարիզ, հաւատարիմ՝ միջազգային հռչակով նըւիրագործուած արուեստագէտներ մեծարելու իր կոչումին, յետահայեաց մեծղի ցուցահանդէսով մը կը նուիրագործէ Փիքասօ միթը:

Եօթանասուն տարիներու ընթացքին եօթը ղեռատի աղջիկներ անցուց իր կեանքէն: Հաւաքածոյ մը կիներու, նըման՝ Հոլիվուտի դերասաններուն: «Պէտք է սիրահարուիմ որ կարենամ ստեղծագործել» կ'ըսէր, երբ երիտասարդ գեղուհիի մը հանդիպէր: Շնորհիւ անոնց, էրոթիզմին, «կապոյտ շրջան»ի տխուր նիւթերէն անցաւ «վարդագոյն շրջան»ի վարդագոյն նիւթերուն, բայց մնաց միշտ Տոն Ժուան եւ Օթէլլօ, յատկանիշը՝ սպանական ոգիին: Եօթանասունըհինգ տարեկանին, երբ հասած էր հռչակի կատարին, գիրկը կը նետուի քսանամեայ Ժաքլին, վեցերորդը՝ իր հաւաքածոյին: Երբ բարեկամ մը կ'ըսէր իրեն, «Դիտեցէք գեղեցկութիւնը վերջալոյսին», պաշտամունքի հասած սէրը աղջկան կը պատասխանէր· «Երբ մէկը մեծահռչակ անձ մը դիմացը ունենալու երջանկութիւնը ունի, վերջալոյսին գեղեցկութիւնը բան չըսեր իրեն»: Սակայն, ոչ մէկ սէր երկար կը տեւէր: Երբ հանդիպէր նոր գեղեցկութեան մը, կ'ապրէր անոր հետ քանի մը տարի, մինչեւ որ ուրիշի մը հանդիպէր: Արուեստին մէջ եղաւ, ինչ որ եղաւ սիրոյ մէջ, ոստոստեց իզմերու վրայ, ոստոստեց էգ կոկոններու վրայ հիւթակարօտ թիթեռնիկի մը նման:

Անհամար են հակասութիւններն արուեստին եւ արուեստագէտին, նոյնքան անհամար՝ գնահատութիւններն ու քըննադատութիւնները կարելիութիւններու գումարին: Աշխարհը ապշեցուց իր նկարներուն պատճառած հիացումի եւ ծաղրանքի միախառնումով:

Կրան Փալէի առաջին սրահներուն մէջ ցուցադրուած երիտասարդական շրջանի նկարները ուշադրութիւնը կը գրաւեն այցելուներուն տեսնելու հաճոյքին: Ամէն մէկ նկար կը խօսի գեղեցիկին լեզուն, կը բացատրէ վարպետին զգայնութեան նրբերանգները: Սակայն, յաջորդ սրահները, հասուն տարիքին նուիրուած գործերով ծիծաղ եւ ծաղրանք կը շղթայազերծեն չտեսնուած ձեւակերպերու այլանդակ հնարամտութիւններով: Արուեստին ցեղասպանութիւնը՝ քսաներորդ դարուն ցեղասպանութիւններուն վրայ աւելցած: Ռէնօ, յաղեցած ծիծաղով մը կ'ըսէր իրեն ընկերացողին· «Մանչուկս, որ երեք տարեկան է, այս աւելօտ Փիքասօ մը նկարեց»:

Մեր դարուն գեղագիտութեան ռազմավարը, որքան ծերացաւ այնքան բազմապատկեց անսովոր երեւոյթներու այլանդակութիւնները ու մկրտեց զանոնք էմփրովիզասիոն անունով: Փնտռուած սխալներով չարադրեց իր արուեստի քերականութիւնը ու անոր մէջ հոմանիշ դարձուց ստեղծագործ բառը քանդող բառին: «Սիրտ իմ, կարելիութիւններուս գեղեցկութիւնը սպառէ որ կարենամ քնանալ» կը գրէր Թէստորաքիս յոյն բանաստեղծը, Արիստոտէլի ժամանակակից: Փիքասօ ալ հաւանօրէն կ'ըսէր երբեմն, «Սիրտ իմ, քանդելու կարողութիւններս սպառէ որ կարենամ հանգըստանալ»:

Սպանացի Տէմիուրժը կանգնի աշխարհին ըրաւ իր յանդգնութիւններուն սանդուղ: Նկարեց մարմիններ մերկ կամ հագուած, որոնք վկայի պէտք ունին փաստելու համար, թէ մարմիններ են ու թէ չինարարական նիւթեր: Երբ Պետութեան մը դրամատունը թիւ մը դնէ թուղթի մը վրայ, այդ թուղթը դրամի կը վերածուի: Երբ նկարչութեան «աճպարարը» ստորագրութիւն մը դնէ քանի մը երախայական գիծերու տակ, այդ կտաւը կը հասնի անմերձենալի արժէքի: Հռչակի կատարին հասած Փիքասօ գիտէր թէ ամէն բան ներելի էր այլեւս իրեն: Անոր նկարած այլանդակութիւններուն թանգարանի ճամբան ցոյց կուտան, նոյն նկարները ուրիշէ մը ստորագրուած՝ յիմարանոցի ճամբան ցոյց պիտի տային անկասկած: Մարդկային ողորմելիութի՛ւն, մեծութեան առընթեր:

Ի՛նչ է նկարչութիւնը· լեզու մը՝ որ աչքին մտածումն ու սրտին թրթիռը վրձինով կը գրէ: Փիքասօ կը կրկնէր շատ անգամ· «Կը նկարեմ ինչ որ գլուխս կը թելադրէ, աչքիս թելադրածը գիս չի հետաքրքրեր այլեւս»: Կեանքի վերջալոյսին մէջ ըսուած այս խօսքը իր նկարչութեան գաղափարականն է, անոր հաւատամքը, որով կը լքէ զգայնութեան քնարականութիւնը, կը վտարէ լոյսին եւ գոյնին դերը կերպընկալի իր խտէալիզմէն ու կը հասնի «Ավինեոնի օրիորդները» նկարին, որ այնքան մելան հոսեցնել պիտի տար գայթակղութեան տեսակները նկարագրողներուն: Այս նկարը Փիքասօյի քիւպիզմին վերլուծումն է· ներշնչուած՝ սեւամորթներու գլանաձեւ, եռանկիւնաձեւ եւ խորանարդաձեւ օրինակումներէն: Տասնեակ մը տարիներ յետոյ, պատերազմի արհաւիրքներէն ազդուած, պիտի նկարէր հետաքրքրութիւնը զարմացնող ուրիշ նկար մը· «Կեռնիքա»· երկրաչափական ձեւազերծումներու համայրութին մը՝ որ «Ավինեոնի օրիորդները»ին հետ քիւպիզմի վարդապետութեան հիմնարկէքը պիտի ըլլար: Այս նկարներն ալ երկու մասի բաժնեցին «հասկցող»ները: Արդարեւ, Փիքասօ, հիացումի եւ գայթակղութեան երկուութիւնը պիտի մնայ արուեստի պատմութեան մէջ:

Փիքասօ ունեցաւ բազմաթիւ շրջաններ կապոյտի, վարդագոյնի, նոր — դասականութեան, էնկրիզմի, քիւպիզմի, սիւրռէալիզմի, սիմիւլթանէիզմի: Մնա՞ց իզմ մը, որուն վրայ տարածած չըլլայ իր կերպընկալի մտածումին ընդունելի կամ մերժելի տարօրինակութիւնները: Այսքան տարածուած արուեստագէտ մը չէր կրնար ունենալ յստակ եւ անշփոթելի անհատականութիւն: Շատ մը Փիքասօներ կան մէկ Փիքասօյի մէջ: Հանճար մըն է յառաջապահներուն համար, փիւմիստ մը՝ արուեստի աւանդական գեղեցկութեան կապուածներուն:

1926ին կը սկսի իր գերիրապաշտութեան շրջանը, որ օթոմաթիզմը փսիշիքին ենթագիտակցութիւնն է, տարբեր՝ միւս գերիրապաշտներու ըմբռնումներէն, կ'արտայայտէ մտածումին ենթակայութիւնը բացակայութեան մէջ դատողութեան հակակշռին: Ֆրէօտի տեսութիւնը չէր կրնար տալ իրեն ենթագիտակցական կանոնագրով չարադրուած նիւթեր պակսելուն համար երազային քնարականութիւնը: Իրը անհատական տեսողութիւն մըն է, որուն «կատարողութիւնը կը պատկանի քսաներորդ դարուն, տեսողութիւնը՝ տասնըիններորդ դարուն» (Ձերթրոյդշթայն):

Երբ Փարիզ գրաւուեցաւ գերմանական բանակներէն, Փիքասօյի արգիլուեցաւ նկարչական գործունէութիւն: Աշխատանքի համար ծնած մարդ, նուիրուեցաւ գրականութեան: Գրեց «Ցանկութիւնը պոչէն բռնուած» թատերգութիւնը որ երբեք չներկայացուեցաւ: Պատերազմի աւարտին վերադարձ մը կատարեց դէպի իրապաշտութիւն իր ըմբռնած ձեւով: «Ալժերիացի կիները» եղան այս նոր շրջանին մեկնակէտը, Տըլաքրուայի նոյնանման նկարէն ներշնչուած, Վելասքէզի «Մենինաս»ին ձեւազերծումներով ստորագրեց իր «Մենինաս»ը: Յաջորդաբար ձեւազերծումներու ենթարկեց Քարավաճճիոյի, Մանէի, Տավիտի, Կրէքոյի, Քուրպէի չարայարութիւնները (քոմփոզիսիոն): Նկարեց թատրոնի տեքոռներ, դիմանկարներ, գեղազարդեց գիրքեր: Ըրաւ արձանագործութիւն, սերամիք եւ քոլաժ, ի՛նչ մնաց որ ըրած չըլլայ քսաներորդ դարուն արուեստի գեղեցիկին եւ տգեղին վարպետը, «մեծագոյն քանդողը եւ մեծագոյն կերտողը» (Մալռօ):

Արուեստի պատմութեան մէջ յուշարձանացած այս բացառիկը բացառիկներու փաղանգին պիտի մնա՞յ ժամանակին մէջ անհպելի: Ապագան իր գաղտնիքները ոչ ոքի կը հաղորդէ: Ժամանակը թերեւս նուազեցնէ իրեն շռայլուած գերադրականութիւնն ու ծիծաղելիութիւնը: Մեծերը ալիքներու կը նմանին· կը բարձրանան ու կ'իջնեն պատմութեան ծովուն մէջ: Ժամանակը մուրճ մըն է որ մեծութիւններ կը կոփէ, մեծութիւններ նաեւ կը փշրէ:

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Մարտիկ անոր սրինգ նուագել կը սորվեցնէր, բոլոր եղանակները, սակայն ոչ «Մէմօ»ն: Մարտիկն ալ իր կարգին լուռ նախանձ մը կը զգար, երբ Ջէյնապ կ'երգէր «Մէմօ»յի երգը: Մարտիկին այնպէս կը թուէր, որ Ջէյնապի երեւակայութեան մէջ ամպի մը պէս բըռնած էր Մէմօն իր ձիով ու զէնքով: Մարտիկ եթէ միայն ձի մը ունենար, անտարակոյս, Ջէյնապն այլեւս Մէմոյի ձիուն գովքը պիտի չընէր: Եթէ միայն ձի մը ունենար…

Բերդակի մէջ ոմանց համար գաղտնիք մը չէր, որ Մարտիկ իր այծերը Ղամիշլու գիւղէն՝ քիւրտ աղջկան մը հետ կ'արածէ:

Բերդակցի Թաթոս, Ղամիշլու գիւղի սափրիչը, որ շաբաթը երկու անգամ Ղամիշլու կ'երթար ակռայի, արիւն առնելու, սափրելու եւ հազար ու մէկ տեսակ հիւանդութիւններու համար, Ղամիշլուի ճամբուն վրայ տեսած էր Մարտիկը քիւրտ գեղեցիկ հովուհիին հետ: Թաթոս որ տեսած էր Պոլիսը եւ անցած էր Ատանա, գիտէր նկարագրել հովուհին սանտալի վրայ նաշխ դնող վարպետի մը պէս:

– Աշխարհ անցայ, էնպէս աղջիկ չտեսայ: Շահի դալէմքեարը որ ըլլար, չէր կրնար առնել էդ չոբան աղջկան դէմքին բէնկը: Ճէյրան է ճէյրան: Աֆերիմ ողայ,– կ'աւելցնէր Թաթոս՝ յաճախորդին մօրուքը օճառելով:

Սափրիչ Թաթոսի խանութին մէջ էր նաեւ Ջուլհակ Պետոն:

Այդ երեկոյ Ջուլհակ Պետո ուղղակի Մարտիկի հօրաքրոջ մօտ գնաց:

– Մաքօ, էս ի՞նչ է կը խօսին:

– Ի՞նչ կայ, Պետօ,– հարցուց հօրաքոյրը ՝ բակին մէջ խոշոր պղինձ մը մաքրելով:

– Էդ տղան ո՞ւր է:

– Դաշտէն տահա տուն եկած չէ:

– Որ գայ՝ ականջները պիտի քաշեմ: Քանի աչքը չէ բացեր, Մաքօ, էս տղան կարգելու է:

– Պետօ, հիմակու տղոց աչքը օրրանին մէջ կը բացուի,– ըսաւ Մաքօն.– Մարտիկ դաշտը քրտու աղջիկ մը գտեր, սէր ու սէվտան անոր տուեր է: «Ջէյնապը հարս պիտի բերեմ», «Ջէյնապի վզէն ոսկի մաշալլահ պիտի կախեմ»: «Ջէյնապին ատլասէ փիստան պիտի հագցընեմ»: Լաւ որ եկար, Պետօ, Մարտիկը հիմա ուր է ուր չէ ներս կը մտնէ: Հեղ մը դուն խօսէ, իմ խօսքը բանի տեղ չի դներ: Միտքս դրած էի երեսփոխին ալ խօսիլ: Մէկ քու խօսքդ մտիկ կ'ընէ, մէկ՝ էնոր:

– Ես ալ էտոր համար եկայ, Մաքօ: Թաթոսի խանութին մէջ կը խօսէին: Թաթոսը, գիտես, որ ուզէ, պայծառալը ադանի կը շինէ: Էսպէ՛ս աղջիկ է, անպէ՛ս աղջիկ է:

– Կ'ուզէ ամառուան արեւ ըլլայ, Պետօ, բաւական է որ քրտու աղջիկ է:

– Ես ալ էդ պիտի ըսէի, Մաքօ: Վրայ գլխոց բան մը ընենք: Էս տղային խելքին չի հասնիր: Ճահիլ է, կրակի հետ կը խաղայ: Գեղի աղջկան մը հետ կարգենք Մարտիկը: Էս Նաճարին աղջիկը ինչպէ՞ս է:

– Խելքդ տուն բեր, Պետօ, Նաճարը Մարտիկին աղջիկ չի տար: Խաս աղջիկ է, ըսելիք չունիմ: Մարտիկի էնպէս աղջիկ մը ըլլայ որ Մարտիկի հօր տունէն ծուխ հանէ:

Այդ խօսքերուն մէջ էին, երբ ներս մըտաւ Մարտիկը:

– Հը, եկաւ «մեր արջը»,– ըսաւ հօրաքոյրը:

– Էսքան ատեն ո՞ւր էիր, Մարտիկ,– հարցուց Պետօն հօրենական լրջութեամբ:

– Այծերը նոր տուն բերի: Էսօր ու չայցայ մի քիչ,– պատասխանեց Մարտիկ՝ ձեռքի հաստ գաւազանը անկիւն մը տեղաւորելով:

– Թող ըսէ, Պետօ, ամէն իրիկուն էս հալն է· դաշտէն միշտ ուշ կու գայ:

– Չէ, չէ, ամէն ատեն ուշ չեմ գար,– պոռաց Մարտիկը:

Գիտէր որ հօրաքրոջ ակնարկութիւնը Ջէյնապին համար էր:

(Շար.– 31)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Նայիրի Քոփաքս եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գադիկ Յովակիմեան եւ զաւակները, Յարութիւնեան ընտանիքը, Պուտաքեան եւ Տիրատուրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Իսսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի Մարտ 9ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլէն Պ. Օննիկ Սինանեան, իր զաւակները, հարսերը եւ թոռները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրերով, նամակով եւ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, եւ մեծ-մօր՝

ՌՈԶ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԱՌԱՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉԻ

pour apprendre

reviser,

conserver

la langue

Arménienne

Dans le cadre de ses activités, la Bibliothèque publique d'information du Centre Georges Pompidou vous propose une nouvelle production :

L'ARMENIEN SANS MAITRE

une méthode d'auto-enseigement en trois niveaux, comprenant : un manuel et douze cassettes.

Vous pouvez bénéficier d'un prix préférentiel pour un tirage limité à 100 exemplaires.

Pour toute information relative à l'utilisation et au programme pédagogique de cette méthode de langue, vous pouvez vous adresser :

BPI, Médiathèque de langues

Tél : 277-12-33, poste 44-92

COMITE DES JEUNES
de l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE de MARSILLE

33, Cours Pierre Puget

IMPRESSION D'ARMENIE

Une projection-débat à la suite du voyage que nous avons effectué en Août 1979 sur l'invitation de Sa Sainteté VAZKEN I, Catholicos de tous les Arméniens.

Le Samedi 15 Mars à 21 heures

— Projection d'un film

— Projection de diapositives.

ENTREE LIBRE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը Շաբաթ, Մարտ 15, ժամը 15էն 18:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՆԴԷՍ

նուիրուած 60ամեակին

Կազմակերպութեամբ՝ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին, Կիրակի Մարտ 16, ժամը 15.30ին Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը

32, Rue Paul-Déroulède

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Հայ Կարմիր խաչի քարտուղար

Գեղարուեստական բաժին.—

Պ. Պ. Վիգէն եւ Յարութ « Յարդար » համոյթը՝ իրենց ժողովրդական երգերով ու նուագներով: Բացառաբար կը պարէ սիրուած պարուհի Սթելլա Պագըրճեան:

Ֆիլմի ցուցադրութիւն՝ 1979ին պատրաստուած Հայաստանի մէջ 600 քիլոմեթր ճամբորդելով Պ. Գէորգ Այանեանի կողմէ:

Մուտք՝ 15 ֆրանք

OFFRE D'EMPLOI

Maison de Confection (Gare de l'Est) recherche mécanicien (ienne), surjeteur ou presseur pour travail en atelier.

99, Rue du Fbg. St. Martin
fond de la cour à droite
75010 Paris — Tél. : 239-37-10

OFFRE D'EMPLOI
INDUSTRIE ALIMENTAIRE
CONSERVERIE

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

քարտուղարուհի մը, պոլսահայ, տաքթիլօ, քաջածանօթ ֆրանսերէնի եւ ի հարկին (անհրաժեշտ չէ) անգլերէնի: Լաւ աշխատավարձք: Հեռաձայնել՝ Պ. Ասլանեանի

STE. SNAIL

594-23-92

ՀԱՅՐԵՆԻ ՆՈՐ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս Կիրակի, Մարտ 9, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Փրոֆ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ ՎԱՌԵՆՑ, Մոնմորանսիի Հանդստեան սրահին մէջ կը ներկայացնէ՝

«ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»

հայրենի նոր տպաւորութիւնները: « Տիափոզիթիվ »ներու ցուցադրութիւն՝ մեկնաբանութիւններով:

44, Avenue Charles de Gaulle
Montmorency

Պատսպարեալներու յատուկ այս ցուցադրութեան կրնան մասնակցիլ իրենց ծանօթներն ու ազգականները, եւ այլ բարեկամներ, որոնց ներկայութիւնը կրնայ մեկնաբանուիլ իբր գուրգուրանք արտայայտութիւն հանդէպ մեր տարեցներուն:

office national de la culture et des traditions ARMENIENNES

(Président d'Honneur : Mr ALAIN POHER, Président du Sénat)

ORGANISE

UN PELERINAGE HISTORIQUE DU SOUVENIR

à DEIR-EL-ZOR (Syrie) et à CHYPRE
à l'occasion du 65ème anniversaire de « 1915 »

DU 16 AU 25 AVRIL

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités religieuses, culturelles et des parlementaires français, sera animé par Gérard STEPHANESCO, Des reportages de Télévisions étrangères seront effectuées à cette occasion

Renseignements et inscriptions :

L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes
LEVON BAGDASSARIAN, 3 Rue de l'Arrivée, 75749 Paris Cedex 15
Tél. : 538.67.47 — Lic. A 1037
Sur LYON. — V. SARKISSIAN 50, Cours de la Liberté
Tél. : (7) 860-13-66

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան գրասենեակը՝ Փարիզի Միշակոյթի Տունը՝

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

բաց է ամէն Չորեքշաբթի ժամը 15էն 18:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր կամ մոնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սուրիայէն Տիկին Վիքթորիա Տէմիրճեան կը փնտռէ իր եղբայրը եւ անոր զաւակները, որոնք Ֆրանսա եկած են 1925ին: Հօրը եւ մօրը անունները են՝ Խաչիկ եւ Արուսեակ (Տէմիրճեան), եղբօրը Ժոզէֆ, կնոջը Անտրէ, զաւակները՝ Խաչիկ, Սիմոն եւ Ժոզէֆ:

Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել՝

ANTAPILIAN
1, Bld. Garibaldi
92130 Issy les Moulineaux
Tél. : 645-71-47

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ, ի նպաստ վարժարանի սանուհիներուն, Շաբաթ, Մարտ 22 ժամը 9ին Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Զալ, Մարսէյլ, մասնակցութեամբ Քոչարի նուագախումբին:

Տաք մթնոլորտ, հաճելի անակնկալներ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Վիէն - Տէսինի մասնաճիւղը Ցեղթական Հերոսամարտի 65րդ տարեդարձը կը կատարէ Մայիս 4ին, Տէսինի մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան 65րդ տարեդարձը Ապրիլ 13ին, Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ ժամը 13ին ճաշով:

×

Գարնանային պարահանդէսը, կազմակերպուած՝ երէց Արենոյշներու « Կայծ » խումբին կողմէ: Մարտ 22ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ:

A L'OCCASION DE LA PARUTION

d',, ARMENIE 1900 ''

d'YVES TERNON

et

J. C. KEBABDJIAN

aux Editions ASTRID

LA LIBRAIRIE H. SAMUELIAN
ORGANISE DU 25 FEVRIER AU 10 MARS

une quinzaine promotionnelle pour cet ouvrage

Librairie Orientale H. Samuelian
51, Rue Monsieur-le-Prince
75006 Paris — Tél. 326-88-65

Fermé le Samedi après-midi

En vente également :

Librairie Palouyan

Le Petit Prince, 121 Bd. St. Michel

Lyon : Librairie-Expérience, 6 Rue Petit-David

Décines : Maison de la Presse

Grenoble : Librairie Massis, 70 Cours Berriat

et dans les libraries de :

Valence, Romans, Vienne, Aix-en-Provence, Marseille, Reims, etc.

UNIVERSITE PARIS III
DAUPHINE

Institut national des langues orientales vivantes

LITTERATURE ARMENIENNE DE LA DIASPORA

Programme des cours 1979-80

Lundi 17 Mars
La Retraite sans Musique
Ch. Chahnour (II)

Lundi 31 Mars
Le Bois de Vincennes
N. Sarafian (I)

Lundi 14 Avril
Le Bois de Vincennes
N. Sarafian (II)

Lundi 28 Avril
Un jour comme les autres
Z. Vorpouni (I)

Lundi 12 Mai
Un jour comme les autres
Z. Vorpouni (II)

Les cours ont lieu tous les 15 jours de 17 à 19 heures au centre Dauphine, Salle B-111.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՓՈՐՁԵՐ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ներկայիս կը հաղորդէ թէ ամէն Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պատարագի բազմաձայն երգեցողութեան փորձեր կը կատարուին: Ամէն անոնք որ կը փափաքին մաս կազմել երգչախումբին, կրնան գալ եւ արձանագրուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Յարութիւն Արապեանի մահուան քառասունքին առթիւ Արապեան քոյրեր, Պետրոսեան ընտ. 100ական ֆր. Սարգիսեան ընտ. 50, Ժամկոչեան ընտ. 100: Յովհաննէս Ժամկոչեանի մահուան քառասունքին առթիւ Յովսէփ Ժամկոչեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեան Վրէժ, Տէր եւ Տիկ. Քէօսէեան Համազասպ, Պր. Անդրանիկ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Մարիկեան 100ական ֆր. Մուրատեան ընտ. 50, Գրիգոր - Գէորգ 25 Ֆր.:

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
11
MARDI
11 MARS
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.599 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 55e ANNÉE — No 14.599

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՄԷԿ ՔԱՅԼ ԱՌԱՋ, ԵՐԿՈՒ ՔԱՅԼ ԵՏ

Մինչ նոյն յոյս մը ծագած էր Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան պատանդներու համար, նկատի ունենալով որ խլամ ուսանողները որոշած էին զանոնք յանձնել Յեղափոխութեան Խորհուրդին, Շաբաթ առտու կացութիւնը յանկարծ կը յեղաշրջուէր ուսանողներու մերժումով։ Այս վերջինները կը մերժէին պատանդները յանձնել Արտաքին Նախարար Ղոթպզատէի, առարկելով որ Խորհուրդին արտօնութիւնը չունէր։ Այս մասին ուսանողները տեղեկացած էին Իմամի գրասենեակի մէկ յայտարարութենէն, ինչ որ պատճառ եղած է որ հազարաւոր ուսանողներ փողոց իջնեն եւ ամերիկեան դեսպանատան շուրջ դիրք բռնեն արգելք հանդիսանալու համար պատանդներու յանձնումին։ Շաբաթավերջը անցաւ լի հակասութիւններով. հակասութիւն՝ Յեղափոխութեան Խորհուրդի, Արտաքին նախարարի եւ ուսանողներու միջեւ։ Կիրակի երեկոյեան, ժամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, ուսանողները յայտնած են սկզբունքի համաձայնութիւն մը պատանդները Յեղափոխութեան Խորհուրդին յանձնելու, ճշդելով նոյն ատեն, որ « ամերիկացի պատանդները պարսիկ ժողովուրդի պատանդներն են եւ բացի Իսլամական Խորհուրդէն ոչ ոք կրնայ որոշում տալ անոնց մասին, եւ այս՝ համաձայն Իմամի հրահանգին »։

Երկուշաբթի առտու կացութիւնը դեռ անորոշ էր, թէեւ Արտաքին նախարարը 24 ժամուան պայմանաժամ մը տուած էր ուսանողներուն պատանդները յանձնելու։

—×—

ՖՐԱՆՍԱ

Նախագահը կը վերադառնայ

—o—

ԻՍՐԱՅԷԼ ԿՐԿՆԱԿ « ՈՉ »ԵՐՈՎ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԺԻՍՔԱՐԻ

Ամմանէն ետք, Նախագահ Ժիսքար քանի մը ժամով կ'այցելէր նաեւ Սաուտի Արաբիա, որ պաշտօնական հանդրուան մը չէր իր շրջապտոյտին մէջ եւ նոյնիսկ « ռազմագիտական » կ'որակուէր։ Ըստ շատ գոհ է, անշուշտ, Ֆրանսայի դերքէն եթէ նոյնիսկ խորքին մէջ մասնաւոր նորութիւն մը չկայ։ Արդարեւ, Ժիսքար ոչ՝ խօսքէն կը շարունակէ Կոլեան քաղաքականութիւն մը ինչ կը վերաբերի Արաբներուն, ընդունելով Պաղեստինցիներու ինքնորոշման իրաւունքը։ Եւ հոս, քիչ-շատ ամէն մարդ համաձայն է, գոնէ սկզբունքին վրայ։ Ինչ որ նորութիւն կը նկատուի ՊԱԿի ճանաչումն է Ֆրանսայի Նախագահին կողմէ եւ ատիկա բաւական յանդուգն քայլ մըն է (այս առթիւ, սակայն, Ֆիլիփ Թէսոն Ֆրանսա – Իսրայէլ՝ ամուսնալուծում, խորագրին տակ կը գրէ. « Բայց ի՞նչ կ'արժէ յանդգնութիւնը երբ անպատեհ է եւ իրատեսութենէ զուրկ »)։ Ամէն պարագայի մէջ, Իսրայէլ երկու « ոչ »երով պատասխանեց Ֆրանսայի Նախագահին։ Պեկին ճշդեց որ որեւէ ձեւով ՊԱԿը (Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) չի կրնար մասնակցիլ Միջին Արեւելքի խաղաղեցման կարգադրութեան մը։ Ո՛չ, նաեւ Պաղեստինցիներու ինքնորոշման իրաւունքին։ Իսրայէլի Արտաքին նախարարութեան բանբերը կտրուկ կերպով կ'ըսէ. « Այսօր, միայն կարճ պատասխաններ ունինք երկար հարցերու։ Յստակ են՝ ո՛չ Պաղեստինցիներու ինքնորոշման եւ ո՛չ ՊԱԿին իբրեւ ընկերակից Իսրայէլի հետ բանակցութեանց »։

Ֆրանսայի Նախագահին նախ քան Ամմանէն մեկնումը, հրապարակուեցաւ ֆրանքեւյորդանանեան միացեալ զեկոյց մը, ուր անգամ մը եւս կը շեշտուի Պաղեստինցիներու ինքնորոշման իրաւունքը եւ իրենց մասնակցութիւնը բանակցութիւններու։

×

ԵՐԱՆԻ՜ ԱՆՈՆՑ ՈՐ ԱՆՑԵԱԼ ՉՈՒՆԻՆ...

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷԻ 1942 – 44Ի ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆԸ ՄԻՇՏ ԱՆՈՐՈՇ ԿԸ ՄՆԱՅ

Կրկին հրապարակը կ'ազմկի Ժ. Մառշէի անցեալով։ Այս անգամ Լէքսփրէս շաբաթաթերթն է որ ձեռք անցուցեր է անառարկելի փաստաթուղթեր, ըստ որոնց Ժ. Մառշէ 1942էն 44 Գերմանիա գտնուած է իբրեւ « կամաւոր » աշխատաւոր։ Ի՞նչ բանի շուրջ է վէճը։ 1970էն ի վեր երբ կ'ընտրուէր Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար, Ժ. Մառշէ դժուարութիւններու կը բախի իր անցեալը արդարացնելու համար։ Առաջինը՝ Կառօտին էր, Թիյոնի հետ որ կը յայտնէր թէ Մառշէ կուսակցութեան ոչ մէկ պայքարին մասնակցած է, քիչ ետք, Թիյոն աւելի հեռու կ'երթար եւ բաց նամակով մը հարց կուտար թէ ինչո՞ւ Մառշէ չինծու կենսագրական մը յանձնած է Կեդր. Կոմիտէին, ըսելով թէ Ֆրանսա մնացած է ամբողջ գրաւման շրջանին (յաջորդ ամիսը, Թիյոն կ'արտաքսուի կուսակցական իր բջիջէն Էքսան–Փրովանս)։ Մառշէի ըսածը այն է թէ 1942 Դեկտեմբերին, գացած է Գերմանիա իբրեւ պարտադիր աշխատանքի ենթակայ (խ. Թէ. Օ.) ինչպէս 700 հազար ուրիշ Ֆրանսացի բանուորներ եւ 1943 Փետրուարին կը ձախողի իր փախուստը ու Մայիսին արտօնութիւն մը կը ստանայ Ֆրանսա գալու ընտանեկան ամուսնութեան մը ներկայ ըլլալու համար ու այլեւս չի վերադառնար Գերմանիա։ Ուրիշներ կը պնդեն որ մինչեւ 1944 Գերմանիա եղած է ուր չէ գացած պարտադրաբար այլ՝ կամաւոր։ 1977ին եւ 1978ին դատեր ալ եղան Մառշէի եւ թերթերու միջեւ, ուր Մառշէ նոյնիսկ արցունքները աչքերուն երդում ըրաւ. « Երբեք կամաւոր չեմ եղած, աշխատանքի տեղահան մըն եմ »։ Ի վերջոյ ամէն ինչ առկախ մնաց, քանի Մառշէ չկրցաւ փաստել իր ըսածը։ Հարցը հոդ հասած էր երբ Լէքսփրէս կը խորհէր մինչեւ Գերմանիա երթալ հոն փնտռելու համար փաստաթուղթեր ու կը գտնէ (ըստ Մառշէի՝ չինծու) եւ որոնք կը փաստեն որ Մառշէ դեռ 1944ին Գերմանիա էր։ Լէքսփրէս կը հրաւիրէ ուզողը երթալ Աուկսպուրկ ու քրքրել թաղապետական դիւանները։

Կ'առաջարկուի Մառշէի՝ քննիչ յանձնախումբի մը ենթարկուիլ (Համայնավար անդամներով) ինչ որ կ'ընդունի պայմանաւ որ նոյնը ըլլայ բոլոր քաղաքական դէմքերուն համար։

Եթէ ճիշդ են Լէքսփրէսի բերած փաստերը, Մառշէ անշուշտ նեղ կացութեան պիտի մատնուի որքան ալ դժուար ըլլայ մարդոց համար միայն անբիծ անցեալ ունենալ։ Ազատագրման ատեն, մէջտեղ ելաւ թէ Գերմանիոյ մէջ ոչ ոք նացի եղած էր, Ֆրանսայի մէջ ալ՝ միայն դիմադրական կար...։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ԵՒ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

—o—

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի 1980ի ախոյենութեան խաղերը կը սկսին Ապրիլ 3ին։ Այս տարուան մրցաշարքը ուշադրաւ է անով, որ ամառնային 22րդ ողիմպիականներու ծրագրով ոտնագնդակի մրցումներ տեղի կ'ունենան Մոսկուա, Լենինգրադ, Կիեւ եւ Մինսկ։ Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի միլիոնաւոր սիրահարները մեծ ակնկալութիւններ ունին Խորհ. Միութեան խումբէն, աշխարհի ախոյենութեան ընտրական խաղերուն մէջ։ Իրենց միջազգային վարկը պէտք է պահեն նաեւ երիտասարդական եւ պատանեկան խումբերը։ Կարգ մը առաջնակարգ ակումբներ հանդէս կուգան եւրոպական տարբեր մրցումներուն։

Այս տարի եւս ախոյենութեան բարձրագոյն լիկայի մէջ կը մասնակցին 18, իսկ առաջին դասակարգին՝ 24 խումբեր։ Կը պահուի ոչ-ոքի խաղերու սահմանափակումը։ Բարձրագոյն լիկայի մէջ անոնց արտօնեալ քանակը նախկին 8ի փոխարէն դարձած է 10, իսկ առաջին դասակարգինը մնացած է նոյնը՝ 12։

Երկրորդ դասակարգի խումբերը բաժնուած են ինը գօտիներու։ Հայաստանէն այս խաղերուն կը մասնակցին Լենինականի « Շիրակ »ը, Աբովեանի «Կոտայք»ը եւ Երեւանի « Արարկիր »ը, որոնք առնուած են 9րդ՝ անդրկովկասեան գօտիին մէջ։

Ախոյենութեան մասնակցող բոլոր դասակարգերուն մէջ առաջին տեղը գրաւող խումբը, հաւասար միաւորներու պարագային, կ'որոշուի լրացուցիչ խաղով մը (չէզոք դաշտի վրայ)։ Յաջորդ տեղերը՝ հաւասար միաւորներու պարագային, կ'որոշուին հետեւեալ կերպով. Նախապատուութիւնը կը տրուի այն խումբին որ կ'ունենայ շատ թիւով յաղթանակներ, ապա իրարու հետ ունեցած հանդիպումներու լաւագոյն արդիւնք, բոլոր խաղերուն մէջ նշանակած եւ ստացած կոլերու բացայայտ տարբերութիւն եւ ամէնէն շատ կոլի արձանագրութիւն։ Իսկ եթէ բոլոր տուեալներով խումբերը հաւասար ըլլան, լաւագոյն տեղը գրաւելու հարցը կ'որոշուի վիճակահանութեամբ։

Մրցաշարքի ընդհանուր արդիւնքներով բարձրագոյն լիկայէն դուրս կը մնան 17 – 18րդ հանդիսացող խումբերը։ Իսկ եթէ այդ տեղերէն մէկը գրաւէ Տաշքենդի « Պախտակոր »ը, 16րդ հանդիսացող խումբն է որ բարձրագոյն լիկայէն դուրս կը մնայ։ Առաջին դասակարգին առաջին եւ երկրորդ հանդիսացող խումբերը կ'անցնին բարձրագոյն լիկա։

Նոր կանոնադրութեամբ զգալի կերպով խստացած են կարգապահական օրէնքները։ Իրաւարարին եւ անոր օգնականներուն նկատմամբ վիրաւորական կամ անվայել վերաբերում ցոյց տալու պարագային դաշտէն հեռացուած մարզիկը կը զրկուի յաջորդ 10 – 15 խաղերուն մասնակցելու իրաւունքէն։ Մրցումին չմասնակցող, բայց իրաւարի հասցէին որեւէ վիրաւորական բացագանչութիւն ունեցող մարզիկը կը զրկուի մինչեւ 10 խաղի մասնակցելէ։ Երկուստեք ծեծկռտուքի պարագային սահմանուած է 5 – 10 խաղի զրկում։ Իրաւարարի կամ խաղընկերոջ հանդէպ վիրաւորական, անարգալից վերաբերում ունենալու պարագային մարզիկը կը զրկուի յետագայ 4 խաղերու մասնակցելէ։ Փենալթիի եւ ազատ հարուածներու ատեն կանոններու դիտաւորեալ հակառակութեան, անոնց կատարումը ձգձգելու պարագային մարզիկը կրնայ զրկուիլ մինչեւ 3 խաղերէ։

Խորհ. Միութեան ախոյենութեան երթի մրցումներու բացման օրը Ապրիլ 3ին, Երեւանի « Արարատ »ը կը խաղայ Կրասնոդարի « Կուբանի » խումբին դէմ « Հրազդան » մարզադաշտին վրայ։ Երեւանցիներու մրցակիցին առաջին մասնակցութիւնն է բարձրագոյն լիկային։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ միշտ խառնակ վիճակի մէջ է։ Ուրբաթ օր հինգ հոգի եւս սպաննուած էր զանազան գիւղերու մէջ։ Ջոհերու կարգին՝ սենտիքալիսթ մը, ուսանող մը եւ բանուոր մը։ Միւս կողմէ Պոլսոյ պաշարման վիճակի դատարանը ձերբակալման հրամանագիր հանած է ձախ օրաթերթ Փոլիթիքայի չորս լրագրողներու դէմ, որոնց մէջ խմբագրապետը՝ Օսման Իքիզ։ Ամբաստանուած են որ համայնավար քարոզչութիւն ըրած են յօդուածներով։ Ֆիկառօ – Մակազինը Շաբաթ օր յօդուած մը նուիրած էր անիշխանական Թուրքիոյ, ուր յօդուածագիրը կ'անդրադառնար նաեւ արեւելեան Թուրքիոյ շրջաններուն, երբեմնի՝ հայկական, Անիի հրաշալի եկեղեցիներուն եւ ցեղասպանութեան։

ԹԵՀՐԱՆ

Մարզական Ակումբներու

ԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Ինչպէս գրած էինք Փետր. 14ի մեր թիւով, Թեհրանի Հայոց Առաջնորդարանին մէջ հանդիպում մը տեղի ունեցած էր Իրանի, Մարզական Կազմակերպութեան ընդհ. տնօրէն Հուսէյն Շահ Հուսէյնի եւ հայկական պատուիրակութեան մը միջեւ, մարզական ակումբներու ազգայնացման հարցին շուրջ։ Հանդիպումի ընթացքին Շահ Հուսէյնի հաւաստիացուցած էր որ հայկական միութիւնները գրաւելու հարց չկայ, այլ նպատակը այն է՝ որ ամբողջ ժողովուրդը կարենայ օգտուիլ մարզական ակումբներու յարմարութիւններէն։

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Մարտ 3ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Իրանի մարզական կազմակերպութեան ղեկավարները ժողով գումարած են եւ կեանքի կոչած յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնն է քննել Իրանի մարզական բոլոր ակումբներու հարցերը։ Յիշեալ յանձնախումբը որոշած է հրաւիրել ակումբներու ղեկավարները հինգ – հինգ, որպէսզի պարզէ անոնց վիճակը։ Առաջին հինգ ակումբներու շարքին է Թեհրանի « Արարատ » կազմակերպութիւնը։ Յանձնախումբը հետեւեալ երեք կէտերու շրջագիծին մէջ է, որ պիտի լուծէ հարցը.–

1) Մարզական ակումբի արտօնատէրը իր « իրաւունքները » (դրամ) առնելով ակումբը պէտք է յանձնէ Իրանի Մարզական Կազմակերպութեան։

2) Եթէ արտօնատէրը « իրաւունքներ » (պահանջներ) չունենայ, ինքնաբերաբար ակումբը կը փոխանցուի Մարզական Կազմակերպութեան։

3) Եթէ արտօնատէրը չուզէ ծախել ակումբը, այլեւս որեւէ օգնութիւն չի ստանար Մարզական Կազմակերպութենէն։

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ «ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴԸ» ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՍ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԵՐԵԱՆ

Միջազգային մամուլը, նամանաւանդ ֆրանսականը, թէ «Հայկական գաղտնի կազմակերպութիւններու» կատարած մահափորձերուն, թէ Թուրքիոյ ներքին անիշխանական կացութեան բազմապատկումին եւ թէ Թուրքիոյ տնտեսական կացութեան քայքայման պատճառաւ բազմաթիւ գրութիւններ հրատարակեց: Այս առթիւ, վերջերս *Լը Մոնտ Տիփլոմաթիքի* թիւերէն (1) միոյն մէջ երեւցող երկար յօդուածը ամենաշահեկան յօդուածներէն մին, մեր կարծիքով թերեւս ամենակարեւորն է: Լրագրողները նախ ուսումնասիրած են Թուրքիոյ մասին լոյս գրութիւններ, յետոյ Թուրքիա նամբորդելով տեղւոյն վրայ շփումներ ունեցած են զանազան խաւերու պատկանող բազմաթիւ անձերու հետ: Կրնանք անվերապահօրէն ըսել որ, վերոյիշեալ յօդուածը՝ անկողմնակալ եւ շատ լաւ կշռուած ու տրամաբանուած, ցարդ Թուրքիոյ ժամանակակից շրջանի մասին ամենանիշդ կերպով լոյս ընծայուած գրութիւններէն մին է եւ թերեւս լաւագոյնը: Ինչպէս վերեւ յիշեցինք, սոյն յօդուածը երկար է ու մենք պիտի բաւականանանք կարգ մը հատուածներու թարգմանութիւնը միայն ներկայացնել յօդուածին ոգիին եւ հարազատ իմաստին հաւատարիմ մնալով:

Ներկայի եւ անցեալի Թուրքիոյ բաղդատութեան մասին պիտի անդրադառնանք իբր վերջաբան: Յօդուածին հեղինակներն են Մօրիս Մաշինօ եւ Ֆատէլա Մրապէս:

×

ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՎԱԽԸ

Աջակողմեանները բնականաբար կ'ամբաստանեն համայնավարները, ընկերվարականները եւ ձախակողմեանները որոնք երկրին մոլորումին գլխաւոր դրդիչներն են: «Ասիկա Մոսկուայի գործակալներուն սխալն է» կ'ըսէ Տէմիրէլ: «Եթէ աջակողմեան ահաբեկչութիւն մը կայ» կ'աւելցնէ, «ասիկա ինքնապաշտպանութեան համար է»: Երբ 1978ին, 2000 ծայրայեղներ ձերբակալուեցան, ասոնց 1300ը կը պատկանէին Փաշիստ կազմակերպութիւններու: Բայց այս բաւարար չէ ազատական ղեկավարին համոզումը փոխելու: Էճէվիթի կառավարութիւնը կը պատասխանէ Տէմիրէլ «ոչինչ ըրած է զանոնք զսպելու համար»:

Բնականաբար ոչ թէ ձախակողմեաններուն մօտ չեն տեսնուիր ահաբեկիչներ, այլեւ այն երիտասարդները որոնք տեսանք Արեւելեան Նահանգներու գիւղերուն մէջ, չեն երազեր իսկ ընդհանուր ապստամբութիւն մը: Իրենց երէցները 1970 – 1972 տարիներու ընթացքին նախ խոշտանգուած եւ ապա սպաննուած են, ու իրենք անփորձ եւ առանց զինուորական ռազմամթերքի, բայց առնուազն 70 տեսակ քաղաքական հոսանքի պատկանող, սթալինական, թրոցկիստական, մարքսիստ-լենինիստ կամ սանտինական գրգռիչներու կողմէ առաջնորդուած, անտարակոյս կրնան քանի մը արագ հարուածներ տալ տէրութեան, բայց իրենցմէ նուազ բաժնուած ոստիկանական ցանցի մը դիմաց այս յառաջդիմական տարրերը անկարող են տապալել վարչաձեւը, չեն կրնար նոյնիսկ զայն ցնցել:

Կառավարութիւնը որ «հարուստներու բարեկամն» է, կը ձգտի ունենալ շատ մը միլիոնատէրեր եւ միլիառատէրեր ու բանուոր դասակարգին հանդէպ անխնայ պայքար կը մղէ: Այս քաղաքականութիւնը հանրապետական շրջանի սկիզբէն ի վեր, այսինքն 1923էն մինչեւ այսօր, եւ կը շարունակուի:

×

ԱՄԷՆ ՕՐ ՉՈՐՍ ԶՈՀ

Եթէ ահաբեկչութիւնը թիրախ ըրած է պետական դէմքեր հարուածելու, կը յարձակի նաեւ ռեւէ մէկու եւ ամէն առաւօտ օրաթերթերը նորանոր արիւնոտ դէպքերու լուրեր կը հաղորդեն, որոնք երբեմն ալ առանց մասնաւոր նպատակի տեղի կ'ունենան: Մզկիթի մը մէջ ռումբ մը կը պայթի, կամ բնակարանի մը դէմ յարձակում մը տեղի կ'ունենայ ու կիներ եւ տղաք ռումբերու պայթումով կը սպաննուին կամ կ'անդամահատուին:

Ամէն օր առնուազն չորս հոգի կը սպաննուի եւ այս թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Այս սպանութիւնները ոչ թէ միայն տեղի կ'ունենան երկրին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, այլեւ ամէնուրեք, նոյնիսկ գիւղերուն մէջ: Մակնում 357 դրօշմը կրող զէնք մը 50.000 թրք. լիրա (2) կ'արժէ, իսկ Քալաշնիկով հրացան մը 60.000 թրք. լիրա: Ոճրագործները կը վարձատրուին 15.000 – 50.000 թրք. լիրայի միջեւ, կատարուած մահափորձին կարեւորութեան կամ տարողութեան համաձայն: Այս խնդրին մասին ուսանող մը հետեւեալ կերպով մեզ լուսաբանեց. «Կան անձեր որ» ըսաւ «Անատոլուէն Պոլիս եկող գիւղացի երիտասարդները կայաններու մէջ կ'որսան: Անոնց դրամ կը խոստանան, իրենց ընտանիքին ծախքը կը հոգան եւ երկու ամիս չանցած երիտասարդը հլու գործիք մը կը դառնայ ու կոյրզկուրայն կը հնազանդի գաղտնի կազմակերպութիւններու բոլոր հրահանգներուն ու գործողութիւններուն»:

×

ՔԱՅՔԱՅՈՒԱԾ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸ

Կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ մեծաքանակի վաճառորդները եւ առեւտրականները որոնք արուեստական նեղութիւն կը պատճառեն իրենց չահադիտական (սփեքիւլասիոն) քաղաքականութեամբ եւ պատճառ կը հանդիսանան որ գիները բարձրանան: Բայց ինչ ըսել որ բուսաիւղի (մարկարին) վաճառման 70 առ հարիւրը Պետութեան պատկանող վաճառատուներու կողմէ կը կատարուին եւ կամ իր միջոցներով սակայն եւ այնպէս բուսաիւղն անգամ դժուար գտնելի եղած է այսօր: Ձիթաիւղը, կարագը, շաքարը, միս ու դեղօրայք կը պակսին նմանապէս եւ շատ անգամ ժամերով խանութներու առջեւ պոչ պէտք է բռնել: Բարեկամ մը մեզի ըսաւ «Տեսայ կին մը որ փողոցը ծննդաբերութիւն ունեցաւ. երեք օրէ ի վեր թիթեղ մը կազ գնելու համար, խանութներու առջեւ պոչ կը բռնէր»:

×

ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼՆԵՐՈՒ ՑՆՈՐՔ

«Օտար դրամագլուխներու օգնութեամբ եւ մեր հոծ մարդկային տարրերով (3) մեր նիւթական կացութիւնը կրնանք բարելաւել ու հաւասարակշռումը վերագտնել» գիտել կուտայ լաւատեսութեամբ Ֆէյյազ Պէրքէր՝ Թուրքիոյ ճարտարարուեստի եւ գործի մարդոց ընկերութեան նախագահը: Նուազ հետաքըրքիր արաբական երկիրներու մասին Թուրքեր զանոնք կ'որակեն «գողեր» եւ «վայրենիներ»: Անտարբեր Երրորդ աշխարհի ազգերուն հանդէպ «Մենք ոչինչ ունինք ընելիք Ափրիկէի գիշակերներուն հետ» կ'աւելցնէ Թուրք տնտեսագէտ մը: «Մենք եւս օտար լեզուներ կը խօսինք եւ այնքան զարգացած ենք որքան մեր գործակիցները» կ'ըսեն առեւտրականները:

(1) Տե՛ս Յունուար 1980, թիւ 310:

(2) Մէկ թրքական լիրան այսօր 8 սանթիմ կ'արժէ: Մինչ 1955ին մէկ լիրան հաւասար էր մէկ ֆրանքի:

(3) Գործաւորներու մասին կ'ակնարկէ անշուշտ:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ ԺԲ. – ԺԳ. ԴԱՐԵՐՈՒ ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԱՆՅԱՅՏ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Ա.

Հայ մատենագրութեան մէջ կան յուշարձաններ, որոնք հռչակ եւ հեղինակութիւն բերած են հայկ. միջնադարեան բժշկագիտութեան: Բժշկապետներ Հերացիի, Գրիգորիսի, Ամիրդովլաթի, Ասար եւ Բունիաթ Սեբաստացիներու գործերը, առաւել կամ նուազ չափով, արդէն ուսումնասիրուած եւ գիտական շրջանառութեան մէջ դրուած են: Սակայն երբ կը խօսուի ընդհանրապէս միջնադարեան հայ բժշկագիտութեան ամբողջական զարգացման մասին, հարկ է նկատի ունենալ նաեւ աւելի հին ժամանակաշրջանին ստեղծագործած հայ բժիշկներու աշխատութիւնները, որոնք մեզի չեն հասած, բայց այդ բժիշկներու մասին կարգ մը տեղեկութիւններ կամ անոնց գործերէն առանձին պատառիկներ բարեբախտաբար պահպանուած են յետագայ դարերու բժշկարաններուն մէջ:

Ժ. դարուն Հայաստանի մէջ բժշկագիտութեան զարգացման մասին կը վկայէ Գագիկ – Հեթումեան բժշկարանը: Ասիկա մեզի ծանօթ ամէնէն հին հայերէն (թէկուզ թարգմանական) բժշկարանն է, որուն ստեղծման ժամանակաշրջանը Ժ. դարը ընդունելուն հիմք կը ծառայէ բժշկարանին վերնագիրը. «Բժշկարան զոր փոխած է ի տաճիկ լեզուէ (արաբերէնէ — Դ. Կ.) ի Հայս ի ժամանակս յաղթող թագաւորին Հայոց Գագկայ»:

Մինչեւ ԺԲ. դար հայերէն բժշկարան գրուելու եւ հայ բժիշկի անուան մասին վկայութիւն կայ նաեւ Մխիթար Հերացիի «Ջերմանց մխիթարութիւն»ի յառաջաբանին մէջ: Նշելով որ իրմէ առաջ գոյութիւն ունեցած գործերը գլխաւորաբար վերաբերած են գործնական բժշկութեան, Հերացի նոյն աշխատութեան մէջ կը յիշատակէ «Սահակ՝ Հայկազն բժշկի» մասին:

ԺԲ. – ԺԳ. դարերուն ապրած եւ գործած բժիշկներու մասին վկայութիւն կայ Ամիրդովլաթ Ամասիացիի դեղերու բառարանի նախաբանին մէջ. «... եւ ի յայս բանիցս առին առաջին բժշկապետքն մեր՝ Մեծն Մխիթար բժիշկն, եւ Ահարոն բժիշկն, եւ որդի նորա Ստեփանոս բժիշկն, եւ տոհմն նոցա՝ Ծոցլին բժիշկն, եւ Սարգիս բժիշկն, եւ Յակոբ բժիշկն, եւ Դեղին բժիշկն, եւ Սիմաւոն բժիշկն, եւ Վահրամ բժիշկն, որ շատ գրեանք շիներ էին վասն դեղերուն զաւրութեան եւ աւգտութեանն»:

Ամիրդովլաթի կողմէ յիշուած բժիշկներու գործերէն դժբախտաբար միայն Հերացի բժշկապետի «Ջերմանց մխիթարութիւն»ն է, որ ամբողջութեամբ հա-

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

– ԷՐՆԵՍԹ ՖԻՇԸՐ –

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Նկատի ունենալով վերջերս արուեստի զանազան հարցերու մօտենալու փորձերը եւ վերլուծումները, հետաքրքրական պիտի ըլլար ներկայացնել աւստրիացի ծանօթ մըտածող Էրնեսթ Ֆիշըրի «Արուեստի Անհրաժեշտութիւնը» գործը որ առաջին անգամ կը հրատարակուի Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ 1959ին: Կը թարգմանուի զանազան լեզուներու եւ կը վերահրատարակուի մէկէ աւելի անգամներ: Մեր կատարածը ամփոփումի, կարգ մը բացատրութիւններ աւելցնելու եւ համադրումի աշխատանք մըն է Ֆիշըրի արտայայտած զանազան միտքերուն միջեւ, շատ յաճախ իր իսկ բառերով: Այս մասով կը ներկայացնենք գրքին առաջին երկու հատուածները:

×

Ա.– ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ԴԵՐԸ.–

Եղածը պարզ հարցադրում մըն է եւ ատոր պատասխանը գտնելու փորձ մը: Ի՞նչ է արուեստի դերը: «Բանաստեղծութիւնը, պիտի ըսէր Ժան Գոգթօ, անփոխարինելի է բայց եթէ միայն գիտնայի թէ ինչո՞ւ»: Մինչ Փիէռ Մոնտրիան պիտի ըսէր թէ «Արուեստը աստիճանաբար պիտի անհետանայ երբ կեանքը դառնայ աւելի հաւասարակշռուած»: Արդեօ՞ք արուեստը մարդը եւ զինքը շրջապատող աշխարհին հետ հաւասարակշռութիւն մը յառաջացնող ազդակ մըն է միայն: Արդեօ՞ք աւելի խորունկ չէ մարդուն եւ արուեստի կապը: Բայց ինչո՞ւ այս կապը, այս վայելքը, ժամանցը, նոյնացումը վէպի մը հերոսներուն հետ, երաժշտութեան հետ, մութ սրահի մը մէջ լուսաւոր բեմի վրայ դարձող խաղին հետ: Ինչո՞ւ անտարբեր չենք մնար այս «անիրականութիւններուն» առջեւ թէ իրականութիւններ ըլլային անոնք:

Մարդը կը ձգտի գերազանցել ինքզինք եւ ըլլալ ամբողջական: Իր «ես»ը կը ջանայ ըլլալ աւելի քան ինքը: Սեփականացնել կ'ուզէ զինքը շրջապատող աշխարհը եւ իր հարցադրող «ես»ը տարածել գիտութեան, հասցնել հեռաւոր անջրպետները եւ մինչեւ հիւլէի ամենափոքր գաղտնիքները: Սեփականացնելու այս ընթացքին մէջ իր ենթակայական «ես»ը կը համայնանայ (կ'ըլլայ ընկերային): Արուեստը հետեւաբար ենթակայականին եւ համայնականին միաձուլումն է:

Արդեօ՞ք, հարց կու տայ, Ֆիշըր «ես»ի այս նոյնացումը այն բոլոր բաներուն հետ որ ինքը չէ եւ այդ ճամբով տրուած արուեստի սահմանումը ռոմանթիք չէ՞:

Նոյնացումի ըմբռնումը Արիստոտելեան հասկացողութեամբ արտայայտուած է իր «Փոէթիքա» գործին մէջ: Խօսելով Սոփոկլէսի Եթիպոս թատերախաղի մասին Արիստոտել կ'ըսէ թէ թատրոնը կը բիւրեղացնէ հանդիսականներու ըզգացումները: Հանդիսատեսը նոյնացնելով ինքզինքը թատերախաղի տիպարին հետ, օրինակ Եթիպոսի, գիտակցական մակարդակի վրայ տագնապէ մը յետոյ ինքզինքը կը փրկէ որպէսզի չենթարկուի Եթիպոսի ողբերգութեան (սպաննել հայրը եւ ամուսնանալ մօրը հետ) եւ չենթարկուի ճակատագրի մութ խաղերուն (Աստուած անօրինած էր Եթիպոսի ճակատագիրը):

Արուեստի դերին շուրջ հարցադրումը կը շարունակուի: Նոյնացումէ անդին արուեստի մէջ պէտք չէ՞ արդեօք փնտռել ապօղոնեան ժամանցի եւ վայելքի ազդակ մը: Նոյնացումէ տարբեր չէ՞ տիպարներէն հեռաւորութիւն պահելու (օտարացում ալիէնասիոնի) ազդակ մը, որով ոչ միայն կարելի կ'ըլլայ ըմբռնել այլ անօրինել դէպքերը: Այս մասին հետեւեալ ձեւով կ'արտայայտուի Պերթոլտ Պրեխտ. «Մեր թատրոնը պէտք է քաջալերէ հասկացողութեան զգայնութիւնը եւ վարժեցնէ մարդիկը իրականութիւնը փոխելու հաճոյքին: Մեր հանդիսատեսները պէտք չէ միայն պարզապէս լսեն Պրոմէթէոսի ազատիլը: Անոնք պէտք է վարժեցնեն ինքզինքնին մասնակցիլ Պրոմէթէոսի ազատագրութեան հաճոյքին: Մեր թատրոնին մէջ անոնք պէտք է սորվին զգալ հաճոյքը եւ գոհունակութիւնը հեղինակին եւ միաժամանակ յաղթանակը ազատագրողին»: Արուեստի գործի մը հետ միայն նոյնացումը, կրաւորական աքթ մըն է:

(Շար. – 1)

Fonds A.R.A.M

ուած է մեզի: Հերացիի այլ աշխատու – թիւններու հաւանական գոյութեան մասին խօսած են հայկ. միջնադարեան պատմութիւնը ուսումնասիրողները (Ղ. Ցովնանեանը Ղ. Ալիշան, Վ. Թորգոմեան, Ի. Ցովհաննիսեան, որոնք ըսած են թէ Հերացին է հեղինակը նաեւ ընդհ. ախտաբանութեան հարցերուն նուիրուած բժշկագիտական ուրիշ գործի մը: Բա – րեբախտաբար Հերացիի գրիչին պատ – կանող միւս գործերէն առանձին հատ – ուածներ պահպանուած են յետագայ դարերու բժշկարաններուն մէջ: Այս առումով յատուկ արժէք ունի ԺԷ. դարու հեղինակ Ասար Սեբաստացիի « Գիրք բժշկական արհեստի » երկը, ուր կը հանդիպինք Հերացիի կորսուած աշխատու – թենէն՝ վերին շնչական ուղիներու ախ – տահարման եւ բուժման հարցերուն վե – րաբերող առանձին մասերու:

Անկէ զատ, Ասար Սեբաստացի աչքի կազմութեան վերաբերեալ Հերացիի գրիչին պատկանող մեծ հատուած մը աւելցուցած է ԺԲ. դարու բժիշկ Ապուսայիտի «Մարդակազմութիւն»ի՝ իր կողմէ խմբագրուած օրինակին: Մխիթար Հե – րացի անդրադարձած է ոչ միայն աչքի կազմախօսութեան, այլեւ տեսողական օրգանի տարբեր ախտահարումներու եւ անոնց բուժման հարցերուն:

ԺԲ. – ԺԴ. դարերու հայ բժիշկներու մէջ հռչակաւոր է Աճարոն բժիշկի տոհմը, որուն մասին յիշատակուած է Ամիրդովլաթի «Անգիտաց Անպէտ»ի յառա – ջաբանին մէջ: Այդ բեղնաւոր տոհմի անդամներէն դժբախտաբար միայն Ստե – փանոս բժիշկի եւ անոր « Ծաղիկ » կոչուող ստուար բժշկարանի մասին ունինք կարգ մը տեղեկութիւններ:

Կարապետ Գաբիկեան Ի. դարու սկիզբները տարիներ զբաղած է Սեբաստիոյ եւ շրջակայ գաւառներու մէջ գտնուող հայերէն բժշկարաններու յայտնաբերման եւ նկարագրութեան գործով: Իր ձեռքին տակ եղած է Ստեփանոսի « Ծաղիկ » կոչուող բժշկարան մը, զոր նկարագրած է իր կողմէ հրատարակուած « Ցուցակա – գրութիւն իմ սեփական բժշկարաններուս եւ այլ ձեռագրաց » յօդուածին մէջ:

Դժբախտաբար, այդ բժշկարանը կորսուած է և այսօր անոր մասին տեղեկութիւններ կը քաղենք միայն վերոյիշեալ նկարագրութենէն: Նկատի ունենալով այդ բժշկարանը, Վ. Թորգոմեան կը գրէ. « Մխիթար Հերացիի եւ Ամիրդովլաթի շարքին Ստեփանոս բժիշկ իր թողած սոյն երկով հայ բժշկութեան պատմութեան մէջ կարեւոր տեղ կը բռնէ: Ամիրդովլաթի պէս ինքն ալ շատ երկր – ներ էր շրջած, տարբեր ազգերու բժըշկութեան եղանակները ուսումնասիրած, բազմաթիւ բժշկարաններ պրպտած, քըննած անոնցմէ ընտրանօք կազմած է իր «Ծաղիկ»ը, որուն կցած է իր բազմամեայ փորձառութեանց ու հմտութեանց արդիւնքը ու իր հօրմէն ուսածներով ու անոր գրաւոր գործերովը ճոխացուցած է»:

Դ. Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՋԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

———o———

1980–81 Տարեշրջանի

Համալսարանական կրթաթոշակներ

1. Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու – թիւնը 1980 – 1981 ուսումնական տարե – շրջանին համար, վերանորոգելի կրթա – թոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ ար – ժանաւոր ուսանողներու:

2. Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողնե – րուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մա – կարդակ ունեցող ուսումնական հաստա – տութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնա – ւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ–ակադե – մական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3. Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոց – ներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուս – ման կ'ուզեն հետեւիլ իրենց բնակավայ – րէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ:

4. Թեկնածուները պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրա – ցնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆօ – մոր» դասարանը ամերիկեան համալսա – րաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պա – րագային:

5. Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ըն – տրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները մի – այն: Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կըր – նար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն: Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն, որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներուն մէջ օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմ – նարկութեան համալսարանական կրթա – թոշակներէն:

6. Բոլոր թեկնածուները, ուր ալ բնա – կին անոնք, իրենց ձեռագիր դիմումնա – գիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէին ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս 1980. (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պի – տի ըլլայ 15 Դեկտեմբեր 1980):

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs,
Avenida de Berna. 45 A
1093 LISBOA CODEX — PORTUGAL

Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

7. Այն ուսումներու պարագային որոնց շրջանը կ'ընդգրկէ հինգէն աւելի տարի – ներ, ուսանող մը Հիմնարկութեան կըր – թաթոշակներէն կրնայ օգտուիլ առաւե – լագոյն հինգ տարի միայն:

8. Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցա – թերթիկներուն մէջ գրել նոյնօրինակ ձե – ւով, ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9. Հիմնարկութիւնը շատ սահմանա – փակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ ար – տասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Դի – մումները պէտք է կատարուին վերոյիշ – եալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը: Այս ծրագրէն չեն կրնար օգտուիլ ուսանողներ՝ որոնք Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն ար – դէն նպաստաւորուած են երկու կամ ա – ւելի ուսումնական տարիներ: Հետախու – զական աշխատանքներու (ռըշէրշ) համար կրթաթոշակ չի յատկացուիր:

10. Ներկայացուած բոլոր թղթածրար – ները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզ – պոն՝ ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կը կատարուի Օգոստոս ամսուան ընթացքին (Հարաւային Ամե – րիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պա – րագային Փետրուարի վերջը): Որոշում – ները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի Կեդրոնէն:

11. Ներկայ ուսումնական տարեշրջա – նին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1980 – 81 տարեշրջա – նին վերանորոգել տալու համար պար – տին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ Մարտ 1էն մինչեւ Մայիս 31, 1980 (Հարաւային Ա – մերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտեմբեր 15էն մինչեւ 15 Դեկտեմբեր 1980) ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 20 Փետր. 1980

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ «Սասուն» Թաղամասի Թով – մասեան վարժարանին մէջ տեղի ունեցած է « Ազգային ազատագրական եւ հակա – իմպերիալիստական պայքարների » ցու – ցահանդէս մը, աշակերտութեան կազ – մակերպութեամբ: Ցուցադրուած են ի – րաւազրկուած եւ պայքարող զանազան ժողովուրդներու վերաբերեալ նկարներ: Հայկական բաժնին մէջ ներկայացուած են հայ յեղափոխականներու նկարներ, ահաբեկչական արարքներու լուրեր, ֆե – տայիներու նկարներ եւայլն: Այս առթիւ Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ « Ալիք », կը գրէ. « Ընդհանուր առմամբ ցուցա – հանդէսը կազմակերպողները կարողացել են յաջողել իրենց նպատակի իրագործ – ման մէջ, որպէս հակաիմպերիալիստա – կան եւ մասնաւորաբար Ամերիկայի իմ – պերիալիզմի քաղաքականութիւնը քօղա – զերծող մի ցուցահանդէս »:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ « Ռոստոմ » ազգային վար – ժարանի սկաուտները, Փետր. 15ին, գլխաւորութեամբ իրենց խմբապետ Վը – րէժ Տէր–Պետրոսեանի եւ ընկերակցու – թեամբ ծնողական Խորհուրդի եւ Հոգա – բարձութեան ներկայացուցիչներու, այ – ցելած են Ս. Գէորգ եկեղեցին եւ անոր շրջափակին մէջ ապրող հայ ծերերու: Սկաուտներ մօտէն հետաքրքրուած են ծերունիներու վիճակով եւ անոնց ղժ – ուարութիւններով: Ծերունիներու խնամ – քը ստանձնած է Թեհրանի Հայ Կանանց Բարեգործական Միութիւնը:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Կիլիկեան Թեմի Առաջ – նորդարանին մէջ, Փետր. 18ին տեղի ունեցած է եկեղեցականներու Գ. համա – խմբումը: Առաւօտեան, Հոլիվուտի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հովիւը՝ Վաչէ Քհնյ. Նազգաշեան դասախօսած է « Կի – լիկեան Աթոռի Դպրեվանքին յիսնամեայ գործունէութիւնը » նիւթին շուրջ, իսկ Սան Ֆրանսիսքոյի Ս. Գրիգոր Լուսաւո – րիչ եկեղեցւոյ հովիւ Տաթեւ Քհնյ. Գա – լուստեան խօսած է « Դրական եւ ժխտա – կան երեւոյթներ հայ եկեղեցականի ա – ռօրեայ կեանքին մէջ » նիւթին մասին: Կէսօրին, պահքի սեղանին շուրջ, ներ – կայ հոգեւորականները շեշտած են նման համախմբումի անհրաժեշտութիւնը եւ հոգեւոր վերանորոգումի առիթներ ըս – տեղծելու կարեւորութիւնը: Կէսօրէ ետք գումարուած է Կրօնական Ժողովը, մաս – նակցութեամբ Թեմին բոլոր ծուխերու հոգեւոր հովիւներուն: Օրակարգի նիւթ դարձած են ծիսական – եկեղեցական եւ դաստիարակչական հարցեր: Համախըմ – բումին նախագահած է Թեմակալ Առաջ – նորդը՝ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապաղեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԴ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Վերջին մի քանի շաբաթները հօրա – քոյրը այնքան խօսած էր իրեն, որ Մար – տիկ սկսած էր պոռալ ու ջղայնանալ, մանաւանդ, երբ հօրաքոյրը որպէս ա – նարգանք Ջէյնապին «քրտու աղջիկ» կ'ը – սէր: Ոչ ոք տեսած էր թէ ծաղիկն ինչ – պէս կը պատուի իր շապիկէն, կանանչն ինչպէ՞ս կը բարձրանայ, նրան հատն ինչպէ՞ս կը ստանայ իր կարմրութիւնը, եղնիկն ինչպէ՞ս կը ստանայ երկնքի ու լեռներու անոյշ թախծութիւնը: Մարտիկ այդ անիմանալի գաղտնիքներուն պէս սակայն հասկցած էր Ջէյնապը:

Ի հարկէ, հօրաքոյրը ոչինչ կը հաս – կընար: Անոր համար Ջէյնապը «քրտու աղջիկ» էր, մաստակ ծամող, ոչխար կը – թող ու հօտը լեռ տանող: Հօրաքոյրը երբ «քրտու աղջիկ» կ'ըսէր, Մարտիկ ջը – ղայնացած կը պոռար տան մէջ արջի ձայնով: Ատեն եղած էր որ հօրաքոյրը Մարտիկի այդ բարկացոտ վիճակը տես – նելով լաց եղած էր: Մարտիկ խօսքի, խրատի սահմաններէն աւելի վեր ելած էր, անտառի մը պէս խորհրդաւոր, դե – ղեցիկ, առանց բառերու: Մարտիկ, երբ կը տեսնէր հօրաքոյրերին լացը, կը մօտե – նար, կը գրկէր անոր չորցած ոսկրոտ ուսերը: Զգիտէր՝ ինչպէ՞ս մխիթարեր: Հօրաքոյրը ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չէր հաս – կընար:

– Չէ, հօրաքոյր, Ջէյնապը «քրտու աղ – ջիկ» չէ: անոր մայրը Հայ եղած է, Հայ:

Ահա ինչ որ կրնար ըսել: Մարտիկ, հօրաքոյրին տրամադրութիւնը փոխելու համար, Ղուկաս պաճուն խօսքերը մէջ կը ձգէր: Գիտէր, որ հօրքոյրը հաճոյք կըզգար, երբ Ղուկաս պաճուն խօսքը կ'ըլլար: Եւ կամ կը շալկէր հօրաքոյրը ու կը ստանար մինչեւ եկեղեցիին դու – ռը տանիլ:

– Շան մորթէն չարուխ չըլլար, տը – ղաս, էդ սէվտայէն վազ անցիր: Երես – փոխին հետ խօսիմ, երթանք՝ Նաճարին աղջիկը ուզենք:

Ջուլհակ Պետօն խօսեցաւ, խրատեց: Հօրքոյրն ուրախ էր, որ Մարտիկ մօտիկ կ'ընէր լուռ: Ջուլհակ Պետօն Մարտիկի յարգանք ներշնչող միակ մարդն էր: Ձայն չէր տար, անոր խօսածներուն կա – պը չէր կրնար պահել: Պատին վրայ ին – կած տերեւներու նման հատ – հատ բա – ռերը միայն կը լսէր: Մինչ կը խօսէր Ջուլհակ Պետօն, Մարտիկ կը մտածէր վաղը այծերը կանուխ դուրս հանել, ա – րեւէն առաջ հովիտն ըլլալ ու սպասել Ջէյնապին: Ջէյնապ արեւուն հետ անտա – ռէն դուրս պիտի գար: Ինքը ծառի մը տակ պահուած՝ թռչունի ձայն պիտի հանէր:

– Ալմաստը երեսը գետնին աղջիկ է, լաւ մօր զաւակ,– կը շարունակէր Ջուլ – հակ Պետօն:

Ջէյնապ անտառէն դուրս պիտի գար, Մարտիկին ձայն պիտի ձգէր կամարնե – րուն զարնուող արձագանգի ձեւով, ու ծառերուն տակ պիտի փնտռէր Մարտի – կը: Ջէյնապ պիտի բարկանար, պիտի խնդրէր, որ Մարտիկ դուրս գար իր պահուըտած տեղէն: Մարտիկ դուրս պի – տի գար: Ու այն ատեն...

– Մարտիկ, տղաս, մեր եկեղեցին թոյլ չի տար,– Ջուլհակ Պետօն կը շարու – նակէր իր խրատները:

×

Մարտիկ ու Ջէյնապ համբոյրով ու գրկանքով ծանրացեր էին, ինչպէս գա – րունի արեւը կը ծանրացնէ ճիւղերը ծի – րանի ծառերուն: Ամէն անգամ որ հօտին մէջ այծերու զուգուիլը կը տեսնէին, անոնց դէմքերը կը ջերմանային կար – մրութենէն, ու երկուքն ալ բնազդօրէն իրարու երես կը նայէին, մինչեւ որ Ջէյ – նապ թարթիչները վար կ'առնէր: Շիկ – նոտ ժպիտի մը մէջ, դէմքը հասունցած կոկոնի մը երեւոյթը կ'առնէր ու սիրով հասունցած կոկոնի մը պէս ծանր, այդ օրն ալ Մարտիկի բազուկներուն, խոտե – րուն ու « պրիմ մեռնիմ »ի ծաղիկնե – րուն մէջ ինկաւ: Ջէյնապ իր շրթները Մարտիկի ականջին փակցնելու չափ մօ – տեցուց ու հարցուց այնքան կամաց, որ ոչ Մարտիկն իմանար եւ ոչ ինք, ծաղիկ – ներու ու իրենց մարմիններու փսփսու – քին պէս բան մը:

(Շար.– 32)

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Կարապետ Թիւ-թէլեան եւ զաւակները, Հուրի Իփէքեանի մահուան քառասունքին առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրեն Պէյրութի Գասպար Իփիքեան Թատերախումբին եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

YAN'S CLUB

5, AVENUE REILLE

Soirée, le Mercredi 12 Mars, au cours de laquelle les Ed. Astrid présenteront

ARMENIE 1900

d'Y. Ternon et J. C. Kebabdjian et

APSOSS

de J. J. Varoujan

les auteurs dédicaceront leurs œuvres

La soirée sera suivie d'un dîner.

Réservation : 589-20-48

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ուրբաթ, Մարտ 14 ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Պաշտ. ժողովի զեկուցում, Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը օրինաւոր կը նկատուի:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը Շաբաթ, Մարտ 15, ժամը 15էն 18:

JACQUES CHELELEKIAN

vous propose

du 29 mars au 8 avril

RAMEAUX et PAQUES

à CORFOU avec circuit vers DELPHES

prix : 3 620 F.F.

prix établi le 1. 1. 80 - TOUT COMPRIS

renseignements et inscriptions

Jacques CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS
87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. A 568

VOYAGES ARMÉNIE 80

calendrier à votre disposition sur demande

Org. Lic. A 97

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ՔՈՔԹԷՅԼ

Էսաեան Բարեկամական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը կը գումարուի Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին բոլոր սան եւ համակիրները: Կը խնդրուի ներկայանալ անդամաքարտերով: Զունեցողները կրնան ունենալ տեղւոյն վրայ:

COMITE DES JEUNES de l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE de MARSILLE

33, Cours Pierre Puget

IMPRESSION D'ARMENIE

Une projection-débat à la suite du voyage que nous avons effectué en Août 1979 sur l'invitation de Sa Sainteté VAZKEN I, Catholicos de tous les Arméniens.

Le Samedi 15 Mars à 21 heures
— Projection d'un film
— Projection de diapositives.

ENTREE LIBRE

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՆԴԷՍ

նուիրուած 60ամեակին

Կազմակերպութեամբ՝ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին, Կիրակի Մարտ 16, ժամը 15.30ին Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը

32, Rue Paul-Déroulède

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Հայ Կարմիր խաչի քարտուղար

Գեղարուեստական բաժին.—

Պ. Պ. Վիգէն եւ Յարութ «Յարդար» համոյթը՝ իրենց ժողովրդական երգերով ու նուագներով: Բացառաբար կը պարէ սիրուած պարուհի Սթելլա Պագըրճեան:

Ֆիլմի ցուցադրութիւն՝ 1979ին պատրաստուած Հայաստանի մէջ 600 քիլոմեթր ճամբորդելով Պ. Գէորգ Այանեանի կողմէ:

Մուտք՝ 15 ֆրանք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ, ի նպաստ վարժարանի սանուհիներուն, Շաբաթ, Մարտ 22 ժամը 9ին Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Զալ, Մարսէյլ, մասնակցութեամբ Քոչարի նուագախումբին:

Տաք մթնոլորտ, համեղ անակնկալներ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է, Մելքոն Կիրակոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկ. Մամբրէ Սեմէրճեան, Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւն, Տէր եւ Տիկ. Գալայճեան, Մօրենիկի հայրենակիցները 50ական ֆ.:

LA CAPPADOCE

soirée spéciale paëlla

avec

NINO DE MURCIA

et

danses espagnoles

le dimanche 23 mars

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Գարաճեան, Պր. Աղուճեան Յակոբ 300ական ֆր., Պր. Յ. Միւթէվէլեան 1000, Տիկ. Հեղինէ Դանիէլեան 500, Տիկ. Գէորգեան, Պր. Տէյիրմէնճեան, Պր. Մարտիրոս Քէօսէեան, Պ. Առաքել Պէազեան, Նալպանտեան 200ական, Լորիս Անդրէասեան 250, Տիկ. Շնորհիկ Նոտարեան, Տիկ. Փաշայեան, Տիկ. Հաճի Արթինեան, Տէր եւ Տիկ. Գալայճեան, Տիկ. Մութաֆեան, Տիկ. Զըրջրեան, Պր. Երէցեան, Վ. Նալպանտեան, ոմն, Սանկէսեան, Տէմիրճեան 100ական, Գալուստեան եւ Զիլինկարեան ընտանիք 150, Մելիքսէթ Տօնիկեան, Ստեփան Եավարճեան, Յակոբ Աշըքեան, ոմն, Յարութիւն Փաղուճեան, Տիկ. Պէքմէզեան, Տէր եւ Տիկ. Աբրահամեան, Պր. Մանիսեան, Տիկ. Տիգրանուհի Թէլէլեան, Տիկ. Արեգնազ Քէպէլեան, Տիկ. Յարութիւնեան, այրի Տիկ. Հայկանոյշ Շահինեան, Տիկ. Սալմասլեան, Միշէլ Էլմասեան 50ական, Ժաք Երկանեան 500, Տիկ. Մարիցա Պետիկեան 150, Տիկ. Ծիրինեան Գէորգ 200, Տիկ. Տատոյեան 20, Տիկ. Մարգրիտ Ուզունեան 60, Տիկ. Պետոյեան 80, Պր. Տօնիկեան Եփրեմ 30, Տիկ. Տիգրանուհի Թելէլեան, Տիկ. Ալիս Մանուկեան 40ական Ֆր.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ թէ՝ օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս 1ին: Դիմել տեղւոյն մասնաճիւղերու եւ կամ Շրջ. Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ

×

Դպրոցական արձակուրդներու պատճառաւ Յուլիս ամսուան մեկնումները կ'ըլլան տարբեր թուականներու:

Փարիզ.— Մեկնում Յուլիս 5ին եւ վերադարձ Օգոստ. 2ին:

Լիոն եւ Մարսէյլ.— Մեկնում Յուլիս 12ին, վերադարձ Օգոստ. 2ին:

Օգոստոսի արձակուրդ բոլոր շրջաններէ միասին Օգոստոս 3էն մինչեւ 30:

×

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան գրասենեակը՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

բաց է ամէն Զորեքշաբթի ժամը 15էն 18:

×

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր կամ մոնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

pour la première fois en France

DOM disques

présente en exclusivité

ARKA RECORDS

nouvelles collections de disques arméniens

INTERPRETE	TITRES	REFERENCE
33 tours		
MANUEL	*TEARS OF HAPPINESS*	1976
HAROUT	*OOUR EYIR AHSTVATS*	A. K. 140
HAROUT	*BALLAD HAYRENYATZ*	A. K. 168
ADISS HARMANDYAN	*EREVANI METCH*	A. K. 154
MAXIM	*MIAYN KEZ SIRETZI*	A. K. 156
MAXIM	*NAVAVAR*	A. K. 158
MAXIM	*KAROUN YES INTZ HAMAR*	A. K. 162
ANTRANIG MATOSSIAN	*SIRO GRAGNER*	A. K. 166
ARDASHES SEMERDJIAN	*GANK AR AREV*	A. K. 150
LEVON KATERJIAN	*HYE HEROSNERIN*	A. K. 152
ADISS HARMANDYAN	*KAROUN KAROUN*	A. K. 1002
ARSHAK KHENTIRIAN	*ARM. COUNTRY DANCES*	
33 tours double-albums		
RAFFI HAGOPIAN	*VERATARTZIR*	A. Y. 170
PAUL BAGHDADLIAN	*SIROUM YEM KEZ*	A. K. 172-74

Disques DOM 4-6, rue du Donjon 94300 Vincennes

✲ EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE ✲

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
12
MERCREDI
12 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.600 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.600

ՀՌՈՄ

ՆՈՐ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ
2 ՄԵՌԵԱԼ, 14 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԹԷԵՒ ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ ԲԱՆԱԿԸ

բայց հայկական չեն կրնար ըլլալ նման արարքներ որոնք կը վնասեն Հայութեան

ՈՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ
ԻՐԱՒՈՒՆՔ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԿՐԿՆԵԼՈՒ՝

"Bomba Armena: per odio ai Turchi uccide gli Italiani"

Կրկին Հռոմի մէջ է, որ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 18.46ին երբ այնքան բանուկ է երթեւեկը, երկու ռումբ կը պայթէր փիացա Էզետրա, նախ կը յայտնուէր թէ մէկ մեռեալ կայ եւ վիրաւորներ բայց Երեքշաբթի առտու Հռոմէն մեր առած տեղեկութիւնները կը հաստատէին թէ երկու մեռեալ կայ եւ 14 վիրաւոր: Նոյն առաւօտը իտալական ձայնասփիւռի եւ ժամուլի տուած արձագանգները հետեւեալներն էին: Ձայնասփիւռը (Երեքշաբթի առտուան ժամը 8ի հաղորդում) յայտնեց եաք թէ ռումբին թիրախը պէտք է եղած ըլլայ Թրքական Օդանաւային Ընկերութեան գրասենեակը, որու մօտ պայթած է ռումբը, կ'ըսէր թէ Հռոմ ապրող 50 Հայեր հարցաքննուած են այս առթիւ: Տալէ եաք եղեռնափորձին մանրամասնութիւնները, խօսնակը նաեւ հակիրճ ակնարկ մը նետած է Հայոց պատմութեան վրայ եւ յայտնած որ ՄԱԿի անտարբերութիւնը Հայկ. Դատին հանդէպ եւ մերժումը անով զբաղելու Հայերը մղած է այս յուսահատական արարքներուն: Գալով մամուլին, Երեքշաբթի առտու, Հռոմի թերթերէն ոմանք կը դատապարտէին իշխանութիւնները, որ նախորդ եղեռնափորձերէն եաք պահակ չեն դրած Թրք. գրասենեակին առջեւ:

Գալով փարիզեան մամուլին, Երեքշաբթի առտու լուրը կուտային քանի մը տողով՝ Ֆիկառօ, որ կը խորագրէր՝ «Արիւնալի եղեռնափորձեր, որոնց տէր եղած է Հայկ. Գաղտնի Բանակը» ու կ'ըսէր.— Հայկ. Գաղտնի Բանակը ընդունած է պատասխանատուութիւնը ռումբով գործուած երկու եղեռնափորձերուն, Հռոմի կեդրոնը եւ որոնք ըստ առաջին գնահատումի մը մէկ մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ պատճառած են: Զբօսաշրջիկութեան եւ Թրք. օդանաւային գիծերու գրասենեակները թիրախներն էին երկու եղեռնափորձերու հեղինակներուն»: Նոյն օրուան Իւմանիթէն ալ գրեթէ նոյն ձեւով արձագանգ կը հանդիսանար պատահածին:

×

Նոր բան չունինք ըսելիք այս մասին եթէ ոչ կրկնել թէ մեզի համար հայկական հարազատ դիմագիծ չեն կրնար ունենալ արարքներ, որոնք ի վերջոյ կը վնասեն Հայութեան եւ միջազգային հանրային կարծիքն ալ մասնաւոր համակրանք մը չի կրնար զգալ ոչ Հայութեան, ոչ ալ Հայկ. Դատին հանդէպ երբ անմեղ անցորդներ զոհ կ'երթան: Դժբախտաբար Երկուշաբթի իրիկուան եղեռնափորձը կուգայ իրաւունք տալ իտալական կարեւորագոյն չաբաթաթերթերէն՝ Էսփրէսօի որ Մարտ 2ի իր թիւին մէջ (տե՛ս «Յառաջ» Մարտ 4) իր յօդուածը խորագրած էր՝ « Պոմպա արմենա, փեռ օտիօ այ թուռքի ուչչիտէ լի Իթալիանի» այլ խօսքով՝ հայկ. ռումբը՝ Թուրքերու ատելութեամբ Իտալացիները կը սպաննէ: Այս հարցերուն կապակցութեամբ յիշենք նաեւ որ Երեքշաբթի, Մարտ 11ի Ինթեռնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի մէջ, լոյս տեսած է կիպրական դեսպանատունէն՝ Անդրէաս Փիրիշիսի մէկ երկտողը, ուր նամակագիրը կ'անդրադառնայ նոյն թերթին հրատարակած մէկ յօդուածին (Հայ ահաբեկիչները՝ պատերազմ առանց ճակատի, տես «Յառաջ» Մարտ 4): Փիրիշիս կը գրէ թէ կարդալով այդ յօդուածը վրդոված է այն անպատասխանատուութենէն որով նիւթը ծեծուած է: Նման ծանր հարցի մը առթիւ, թէ յօդուածագիրը, թէ թերթը աւելի ուշադիր պէտք է ըլլան ստուգելով իրենց լուրերուն աղբիւրը, մինչդեռ Հաու (յօդուածագիրը) կը փոխանցէ այն բոլոր ակնարկութիւնները որոնք իրեն հասած են, Անգարա: Կիպրոս, կ'աւելցնէ Փիրիշիս, զոհ մը Թրքական յարձակման, որու հողամասին 40 առ հարիւրը գրաւուած կը մնայ, իր վրէժին համար միջազգային օրէնքին ճամբան ընտրած է եւ ՄԱԿի Ուխտին ընձեռած միջոցները:

———×———

ԻՐԱՆ

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ ՁԵՌՆՈՒՆԱՅՆ

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒՆ ԲՈՒՆ ՏԷՐԵՐԸ՝ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

ՄԱԿի միջազգային քննիչ յանձնախումբը, որ Փետր. 23էն ի վեր կը սպասէր Խոմէյնիի արտօնութեան հանդիպելու համար պատանդներուն, Երեքշաբթի առտու գլուխը առաւ եւ մեկնեցաւ Նիւ Եորք՝ Ցիւրիխի ճամբով: Արդարեւ, մինչ Արտաքին նախարարը Երկուշաբթի առտու 24 ժամուան պայմանաժամ մը տըւած էր ուսանողներուն, որպէսզի յանձնեն պատանդները, կէսօրէ եաք Խոմէյնիի մէկ յայտարարութիւնը, ըստ որուն յանձնախումբը կրնար հանդիպիլ կարգ մը պատանդներու՝ որոնք մասնակցած են «Շահի եւ Միացեալ Նահանգներու ոճիրներուն Իրանի մէջ», նոր բարդութիւն կը ստեղծէր արդէն իսկ շփոթ կացութեան մէջ եւ նախագահ Գարթըր կը մերժէր Խոմէյնիի այս նոր պայմանը: Իրանի Յեղափոխութեան Խորհուրդն ալ կը մերժէր յանձն առնել պատանդները: Այսպիսի կացութեան մը մէջ յանձնախումբին կը մնար գլուխն առնել եւ տուն (այսինքն՝ Նիւ Եորք) վերադառնալ ձեռնունայն:

ՄԱՀ

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆԻ

« Սովետական Հայաստան » օրաթերթի Մարտ 7ի թիւէն կ'իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է տաղանդաւոր արձակագիր՝ Վախթանգ Անանեան: Իր կեանքին ու գործին կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

«Արարատ» յաղթեց Կոլոսի
4 – 2

Խորհրդային բաժակի մրցումներու շարքին, Մարտ 1ին, « Արարատ » իր դաշտին վրայ փառաւոր յաղթանակ մը տարած է Նիկոպոլի « Կոլոս »ի դէմ: Ամբողջ խաղի ընթացքին « Արարատ »ի տղաքը իշխած են դաշտին: Առաջին կիսախաղին Խ. Յովհաննիսեան եւ Ս. Ղազարօզեան նշանակած են մէկական կոլ: Երկրորդ կիսախաղին առաջին իսկ վայրկեաններուն Ա. Քերոբեան նշանակած է կոլ մը, որմէ եաք Երեւանցիները տկարացուցած են իրենց յարձակողական թափը: Այս կացութենէն օգտուելով, 65րդ վայրկեանին Նիկոպոլցիները գրաւած են Ա. Թադեւոսեանի պաշտպանած բերդը, սակայն Աշոտ Խաչատրեան անմիջապէս հակազդելով նշանակած է կոլ մը եւս, հաշիւը դարձնելով 4–1: Խաղի աւարտին մէկ վայրկեան մնացած հիւրերը նշանակած են իրենց երկրորդ կոլը եւ խաղը վերջ գտած է 4–2 ի նպաստ «Արարատ»ի:

Նոյն ենթախումբի միւս խաղերուն արդիւնքներն են՝ Մոսկուայի « Տորպեդօ » – Զապորոժիյէի « Մետալուրգ » 1 – 0, Եարոսլաւի «Շիննիկ» – Սմոլենսկի «Իսկրա» 3–1:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը Հաֆէզ Ասատ, Պաաս կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ գալուն (1963 Մարտ 8) 17րդ տարեդարձին առթիւ ձայն – հեռատեսիլէն արտասանած ճառին ընթացքին, դրուատած է երկրի տնտեսական վերելքը եւ արձանագրուած յաջողութիւնները: Շեշտած է իր տասնամեայ իշխանութեան օրով զինուորական ուժի եռապատկումը ճշդելով որ ներկայիս Սուրիա երեք հազար հրասայլ ունի 1970ի հազարին փոխարէն: Միւս կողմէ նախագահը Քուէյթի « Ալ Ռայ Ալ Ամ » օրաթերթին տըւած մէկ հարցազրոյցին մէջ, անդրադառնալով սուրիական զօրքին Պէյրութէն քաշուելու հարցին ըսած է, թէ իր որոշումին վրայ հաստատ կը մնայ եւ պիտի քաշէ իր զօրքը « մերժելով ոստիկանի դեր խաղալ Լիբանանցիներու առօրեայ կեանքին մէջ », աւելցնելով. « Երբ պետական շահը պահանջէ Լիբանանի սուրիական ուժերու ամբողջական քաշուիլը, կ'ընենք առանց նախագահ Սարգիսի կարծիքն առնելու, որ արդէն չի կրնար արգելք հանդիսանալ »:

ԱՈՒԿՍՊՈՒՐԿԻ իշխանութիւնները հաստատեցին թէ Էքսփրէսի հրատարակած փաստաթուղթը Մաոչէի վերաբերեալ վաւերական է: Ասիկա սակայն կրնայ միայն փաստել թէ 1944ին ալ Մաոչէ Գերմանիա էր մինչ ինք կը պնդէ որ վերադարձած էր 1943ին:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱԶՆԱՒՈՒՐԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԱՅԵՐ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԵՆ ԵՂԵՐ ԵԹԷ...

Պոլսոյ թերթերէն կ'արտատպենք հետեւեալ « զգայացունց » լուրը, որու իբրեւ աղբիւր տրուած է կիպրական յունարէն թերթ մը.—

ԼԷՖՔՕՇԷ.— Կը հաղորդուի, թէ վերջերս ստեղծուած է Թրքական նոր կազմակերպութիւն մը, որու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ փոխադարձել հայկական ահաբեկումները, նկատելով որ Եւրոպայի մէջ յաճախակիօրէն յարձակումներ կը գործուին Թուրք դիւանագէտներու վրայ: Թրքական այս նոր կազմակերպութիւնը ստեղծուած է փոխադարձելու համար Հայկական յիշեալ կազմակերպութեանց գործունէութիւններուն: Լուրը կը հաղորդուի Կիպրոսի յունարէն թերթերէն մէկուն՝ Սիմերինի կողմէ: Յիշեալ թերթը կը պնդէ, թէ Եւրոպայի կարգ մը թերթերուն վերջերս սկսած են նամակներ գալ՝ Մինիխէն Թղթատարին յանձնուած: Այդ նամակներն են որ կը տեղեկացնեն, թէ նման կազմակերպութիւն մը ստեղծուած է եւ մանրամասնութիւններ կը տրուին անոր նպատակներուն մասին:

Յունարէն թերթերը կը գրեն, թէ յառաջիկային եթէ Հայերը նոր յարձակումներ փորձեն Թուրք դիւանագէտներու վրայ, Թրքական այս կազմակերպութիւնը պիտի հակազդէ եւ պիտի սպաննէ այդ ձեռնարկներուն հեղինակները: Այդ կազմակերպութիւնը, նման պարագայի մը՝ պիտի սպաննէ նաեւ հայկական ծագումով աշխարհահռչակ երգիչ Շարլ Ազնաւուրը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ Զուիցերիոյ մէջ ապրող մեծահարուստ Հայեր:

Սիմերինի կը գրէ, թէ սխալ է պնդել որ հայկական կազմակերպութիւններուն եաւին կիպրացի Յոյները կը գտնուին, ինչպէս յաճախ կը կրկնուի Թուրք մամուլին մէջ ալ: Այդ պատճառաւ ալ, թերթը իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ գրելով նաեւ, թէ Թուրքերը եթէ փոխադարձութեան դիմեն, ապա կրնան տուժել կիպրացի յոյն դիւանագէտներն ալ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 4–6)

« ԵՕԹԸ ԵՐԳ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ » ԳԻՐՔԻՆ
ՌՈՒՍԵՐԷՆ Գ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

« Սովետական գրող » հրատարակչականը 30 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Գէորգ Էմինի « Եօթը երգ Հայաստանի մասին » գործին ռուսերէն Գ. տպագրութիւնը: Գիրքը ձեւաւորած է Վահան Քոչար, նկարները՝ Անդրանիկ Քոչարի: Տարիներ առաջ գիրքի հիման վրայ փաստանկար մը պատրաստուած էր:

Fonds A.R.A.M

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ «ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴԸ» ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՍ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Բ. և վերջ)

ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳ ՄԸ ՔԻՒՐՏԵ՞ՐԸ, ՉԵ՛Մ ՃԱՆՉՆԱՐ

Իրենց լեզուով արտայայտուելու կարելիութենէն զրկուած մինչ իրենց 91 առ հարիւրը Թրքերէն չի խօսիր, արգիլուած պետական օրէնքով միութիւններ կազմելու, եւ երկար ժամանակէ ի վեր Պետութենէն մոռցուած, 71 առ հարիւրը անգրագէտ, Արեւելեան Փոքր Ասիոյ մէջ Քիւրտերը այսօր գոյութիւն ունենալու իրաւունք կը պահանջեն: Իրենց շարժումները առ այժմ անկազմակերպ է: Առանց խօսնակի, առանց ծրագրի են: Բայց եւ այնպէս կը փափաքին ինքնավարութեան իրաւունք ստանալ: Արդէն կը խօսուի քիւրտ ըմբոստներու մասին որոնք կը կողոպտեն այն ճամբորդները որոնք քրտական «Հանրապետութեան» սահմանները — Պիթլիսէն Տիգրանակերտի միջեւ — կը մտնեն: Կառավարութիւնը արգիլած է նոյնիսկ քիւրտ բառը արտասանել: Տիգրանակերտի փոխ-կառավարիչը որ ինք ևս ծագումով Քիւրտ է կ՚ըսէ «Թուրքիոյ մէջ միայն Թուրքեր կան, Քիւրտերու մասին խօսիլ ցեղապաշտութիւն ընել կը նշանակէ»: Բանակը յաճախ ռազմափորձեր կը կատարէ այս շրջաններուն մէջ, բայց կարծես աւելի Քիւրտերը ընկրկելու նպատակ կը հետապնդէ: «Ինչպէս տեսնեք 1915ին Հայոց եղաւ» կ՚ըսէ գիւղացի մը, «յանուն ազգային միութեան, ջարդով մը պիտի փոխարինուին Քիւրտերը, եթէ չարժին»:

×

Ուրեմն վերեւ ներկայացուցինք Լը Մոնտ Տիփլոմաթիք թերթէն կարգ մը հետաքրքրական հատուածներ: Յօդուածագիրները յաջողութեամբ թափանցած եւ պատկերացուցած են ոչ թէ միայն Թուրքիոյ այժմու քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը, այլ մանաւանդ Թուրքիոյ զարգացած և արեւմտեան մշակոյթով թրծուած այսպէս կոչուած «եւրոպականացած» դասակարգին հոգեբանութիւնը: Շատ դիւրութեամբ կարելի է նշմարել թէ դեռ երկրին մէջ Օսմանեան կայսրութեան շրջանի այլամերժ եւ ցեղապաշտ հոգեբանութիւնը որքան խոր է:

Արդարեւ, Հանրապետական Թուրքիան 1923ի Լօզանի դաշնագրով Պոլսոյն պէս ձեռքերը լուաց եւ յայտարարեց թէ ինք Օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդը չէ եւ հետեւաբար չի ճանչնար ոչ համիտեան շրջանի փոխառութիւնները եւ ոչ ալ Երիտ. Թուրքերու ոճիրները: Արեւմուտքը յօժարեցաւ եւ անոյշի կապուեցաւ ամէն ինչ սպունգով մը սրբելով ամէն ինչ որ կը յիշեցնէր ամօթապարտ անցեալը: Նոր Թուրքիոյ վարիչները կըրկին օսմանեան դարաւոր քաղաքականութեան յարեցան: Արեւմուտքը ջանացին համոզել որ իրենք զօրաւոր պատնէշ մըն են, եւ պատրաստ ի պահանջել հարկին Նեղուցները փակելու Խորհ. Միութեան ծովային ուժերուն դէմ: Ասոր փոխարէն Արեւմուտքն ալ պէտք էր նիւթապէս օժանդակէր երկրին վերականգնումին համար, եւ կրկին փոխառութիւնները սկսան: 19րդ դարուն գլխաւոր աէրութիւնը Ֆրանսան էր որ դրամատիրական հսկայ ձեռնարկներ ունէր Օսմ. կայսրութեան մէջ, Հանրապետական շրջանին մէկը միւսին յաջորդեց, նախ նորէն Ֆրանսա, որ միջոց մը նախատեսեց հին պարտքերը ստանալ, ու յետոյ յաջորդաբար՝ Գերմանիա, Անգլիա, Միացեալ Նահանգներ, նորէն Գերմանիա, նորէն Միացեալ Նահանգներ: Հակառակ բոլոր օժանդակութիւններուն տրուած պարտքերուն տոկոսները անգամ այսօր կարելի չէ որ Թուրքիա վճարէ: Ու թէ պիտի սնանկանայ, այլ արդէն սնանկացած է: Տնտեսական վիճակը այնքան ծանր է որ կը գլէ կ՚անցնի Օսմանեան շրջանի ամէնէն դժուարին ժամանակները: Մինչ այսօր կարգ մը Թուրք հեղինակներ (լրագրող եւ պատմաբան) կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափեն, լուտանքներ կը տեղացնեն մեծ աէրութիւններու հասցէին որոնք դարերով եղբայրաբար (՛) եւ հաւասար (՛) իրաւունքներով ապրող հայ եւ Թուրք ժողովուրդները թշնամացուցին եւ Հայերն ալ խաբելով վատօրէն զէնք բարձրացուցին իրենց պաշտպանին դէմ, ուրիշներ իրականութիւնները լրիւ կը խեղաթիւրեն: Ասոնք պատճառ կը նկատեն ոչ-իսլամ ժողովուրդները, որ Թուրք ժողովուրդին ծուծը քամելով զայն աղքատացուցին եւ Օսմանեան կայսրութիւնը թշուառութեան մատնեցին: Այսօր այդ ապերախտ (՛) տարրը չկայ այլեւս: Մէկ դար առաջուան 2,5 միլիոնէն աւելի Հայութենէն ափ մը Հայ մնացած է, ընդամէնը 60.000ը չանցնիր, իսկ մէկ միլիոնէն աւելի Յոյներէն 10.000 մնաց կամ չմնաց եւ 60.000ի չափ ալ Հրեայ դեռ կայ: Թուրքիա Թուրքերունն է այսօր: 1965ի մարդահամարը 31.381.207 հոգի կը հաշուէր բնակչութեան ընդհանուր թիւը (1-2), իսկ այսօր 45 միլիոնի մասին կը խօսուի:

×

Ինչո՞ւ այսօր Թուրքիա այսքան ծանր տագնապալից շրջան մը կը բոլորէ: Արդեօք երկիրը անբերրի՞ է թէ ոչ սովի արդիւնք: Մեր կարծիքով պատճառը ոչ մին է եւ ոչ ալ միւսը: Եւ ոչ ալ բնակչութեան աճումի պարագան: Թուրքիա այսօր աշխարհի ամէնէն բերրի հողերուն կը տիրապետէ: Բայց ի՞նչ եղան ժամանակին այդքան բարգաւաճ այգիներն ու արտերը, առեւտրական ձեռնարկները: Արդարեւ, ասոր գաղտնիքը հասկնալու համար կ՚արժէ տեսնել նախ քան հանրապետական շրջանի ազատ ասպարէզի հետեւողներու, առեւտրական, տնտեսական հաստատութիւններու ցուցակները: Մեր ձեռքին տակ ունինք հետաքրքրական քանի մը ցուցակներ որոնք ոչ թէ Հայոց այլ անկողմնակալ օտարներու կողմէ պատրաստուած են: Ուրեմն 1890ական թուականներուն Պոլսոյ բժիշկներուն 48ը Հայ են, 92ը Յոյն, 55ը Հրեայ, 30ը օտար եւ միայն 8ը Թուրք: Իրաւաբաններուն 65ը Հայ, 45ը Յոյն, 26ը Հրեայ, 28ը օտար եւ միայն 7ը Թուրք: Պոլսոյ դրամատէրներուն 24ը Հայ, 17ը Յոյն, 25ը Հրեայ, 16ը օտար, իսկ Թուրք բնաւ չկայ: Գլխաւոր ճարտարապետներուն վեցը Հայ, հինգը Յոյն, մէկը Հրեայ, եօթը օտար, Թուրք բնաւ չկայ: Իսկ աւելցնենք որ այդ թուականներուն Պոլսոյ բնակչութեան կէսէն աւելի մահմետական էր եւ բոլոր ոչ-մահմետականները միասին անոնց թիւէն նուազ էին: Գաւառներու մէջ կացութիւնը նոյնն էր: Բազմաթիւ ցուցակներ ունինք որոնք անհերքելիօրէն ոչ-մահմետական տարրին տնտեսական մարզին մէջ ունեցած դերը կը փաստեն: Այսօր այս ժողովուրդը չկայ այլեւս: Իրենց ստացուածքը խլրացուած եւ կողոպտուած է, եկեղեցիներն ու վանքերը կողոպտուած եւ հրկիզուած են: Թուրք ժողովուրդը Արեւմտահայաստանի մէջ Հայոց եւ Սեւ ծովի եզերքի նահանգներուն մէջ ալ 200.000ի մօտ Յոյներուն ինչքին տիրանալէ յետոյ չկարողացաւ նոյն հմտութիւնը եւ կարողութիւնը ցոյց տալ հինը շարունակելու համար, եւ այսօր ապրուստի մտահոգութեամբ կը դաղթէ դէպի Եւրոպա եւ նոյնիսկ Ամերիկա եւ Քանատա: Ժամանակին, հակառակ կեանքի եւ ինչքի անապահովութեան, հակառակ ճարտարարուեստի միջոցներու անբաւարար պայմաններուն, Հայերը գրգալի լաւ պայմաններ ստեղծած էին եւ Թուրքերն ու Քիւրտերն ալ՝ յաճախ մակաբոյծ (3), աւելի գոհ էին իրենց վիճակէն: Այսօր ոչ թէ միայն արտագաղթի կը դիմեն այլ ըստ Թէքնումիք[...] Թուրք բանուորներ իրենց երկրին մէջ կը չարախօսեն, որպէս «քաղաքական [...] գաղթական» օրէնքով կարենան [...] տեւական կեցութիւն Գերմանիոյ մէջ (4) Երկրին վարիչները ուրիշ միջոց [...] տեսներ եթէ ոչ նոր փոխառութիւններ[...] դիմել կարենալ ապրելու համար Գե[...] մանիա եւ Միացեալ Նահանգներ յա[...] տենական «հիւանդ մարդուն» նոր ա[...] ներարկել կը ջանան: Եւրոպական [...] տեսական գործակցութեան կազմակեր[...] պութիւնը (Օ. Սէ. Տէ. Է.) մէկ մի[...] տոլարի օժանդակութիւն մը կ՚առաջ[...] կէ (5) «մահամերձը» վերակենդանացնե[...] լու համար: Այս գումարին կարեւոր [...] մասը քարիւղի պակասը լրացնելու պի[...] յատկացուի: Մինչ Թուրքիա կը ջան[...] Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային անդա[...] մակցիլ, Պոլսոյ մէջ, անցեալ Դեկտեմբեր[...] ակիզբը քաղաքապետ Գօթիլ կը յայտ[...] րարէր որ պետական պաշտօնեաներ[...] ամսականները դեռ չեն վճարուած [...] քանի մը օրուան մէջ 200 միլիոն կը պ[...] հանջէր կառավարութենէն (6): [...] կիպրական Թուրք Պետութեան նախագա[...] Ռաուֆ Տէնքթաշ Անգարայի կառավա[...] րութեան վերջերս կը յիշեցնէր որ Թուր[...] քիա դեռ չէ յանձնած մէկ միլիառ 25[...] միլիոն Թրք. լիրան որ խոստացած [...] Կիպրոսի Թուրք համաքականութեան ա[...] միջական պէտքերը դիմագրաւելու հա[...] մար (7): Մինչ Թուրքիա անկարող [...] ցաւերուն դարման գտնել, Պարսկաստա[...] կառավարութիւնը մահմետական Թուր[...] քիայէն օգնութիւն կ՚ակնկալէ (8):

Այս բոլորէն անգամ մը եւս այն [...] րակացութեան կարելի է յանգիլ որ [...] րեւմուտքի բոլոր ջանքերը դատապարտուած են ամուլ մնալու մինչեւ որ Թ[...] ժողովուրդը չկարենայ քայլ յարմարի[...] դարուս պահանջած տնտեսական եւ [...] կոյթի մրցակցութեան մէջ իր ձա[...] լսելի դարձնել: Թէ ոչ մինչեւ ե՞րբ [...] րելի է պարտքով ապրիլ:

(1-2) «Եուճայքըտ Նէշրըճզ», տէմոկր[...] փիք Եարպուք, 1971, Նիւ Եորք, 197[...] էջ 402):

(3) Տե՛ս «Օտիսէուս, Թիւրքէյ [...] րոփ», Լոնտոն, 1900, թիւ 434:

(4) «Մարմարա», 8 Յունուար 198[...] թիւ 618:

(5) «Լը Մոնտ», 28 Փետր. 1980, թ[...] 10912:

(6) Տե՛ս «Մարմարա», 7 Դեկտ. 197[...] թիւ 590:

(7) «Մարմարա», 6 Դեկտեմբեր 197[...] թիւ 589:

(8) Տե՛ս «Հիւրրիյէթ», 29 Դեկտեմբեր 1979, թիւ 11421:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

- ԷՐՆԵՍԹ ՖԻՇԸՐ -

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Անհրաժեշտ է գիմել մաքին: Անոր համար որ ստեղծագործական աբարքը մտային բարդ փրոսէս մըն է եւ արուեստի գործ մը լաւապէս աշխատուած եւ անկախ գոյութիւն մը ենթադրող արդիւնք մըն է: «Մեր զգացումները, կ՚ըսէ Պրեխթ, կը մղեն մեզ առաւելագոյն չափով մտածելու եւ մեր միտքը կը բիւրեղացնէ մեր զգացումները»: Հետզհետէ յաւելեալ օտարացումի (ալիէնասիոն) գացող մեր արդի ընկերութեան մէջ արուեստը կը դիմէ մաքին, կը մղէ զայն որոշումներ տալու եւ անցնելու գործի:

Պատմութեան զարգացումը ցոյց կու տայ թէ տարբեր պատմական շրջաններու արուեստին խորքը եւ դերը կ՚ենթարկուին փոփոխութեան: Սակայն հակառակ զարգացող եւ փոխուող ընկերային կառոյցներուն արուեստի մէջ կայ բան մը որ կը մնայ անփոփոխ: Քսաներորդ դարու մէջ ապրած ըլլալով հանդերձ չենք կրնար անտարբեր մնալ օրինակ, նախապատմական քարայրներու մէջ գտնուած պատկերներու եւ երգերու առջեւ: Ըստ Մարքսի դժուար չէր հասկնալ յունական արուեստին փոխյարաբերութիւնը ընկերային զարգացումին հետ. դժուարութիւնը կը կայանար բացատրելու մէջ թէ ինչո՞ւ «...անոնք կը շարունակէին ըլլալ աղբիւրը գեղագիտական վայելքի եւ որոշ ձեւերու մէջ կը ծառայեն որպէս չափանիշներ եւ անհասանելի օրինակներ»: Այսպէս կ՚ըսէ Ֆիշըր այնքան ատեն որ Հոմերոս, Ասխելլոս, Սոփոկլես կը պատկերացնէին ընկերային պատմական տուեալներ, այդ մանրամասնութիւնները կը պատկանէին այդ ժամանակներուն միայն:

Բայց այնքան ատեն որ անոնք այդ ընկերային պատմական շրջաններու մէջ վեր կ՚առնէին մարդուն մեծութիւնը, կը պատկերացնէին անոր խորունկ մարդկային տագնապները, ցոյց կու տային մարդուն անսահման ուժականութիւնը եւ կարելիութիւնները, անոնց գործերը յաւիտենապէս նոր են եւ նոր պիտի մնան: Մենք անկասկած պէտք ունինք պատմական եւ մարդաբանական տուեալներու հասկնալու համար թէ ինչո՞ւ Անտիգինէ կ՚ուզէ թաղել անպայման իր աբենակիցը, բայց անտարբեր չենք կըրնար մնալ անոր ցասումին առջեւ, չենք կրնար անտարբեր մնալ երբ կ՚ըսէ. «Ըլլալ կարագիրս սիրոյ մէջ միանալն է եւ ոչ թէ ատելութեան»:

Կրնանք եզրակացնել, ուրեմն, կ՚ըսէ Ֆիշըր, թէ արուեստը իր ծագումով «կախարդութիւն»մըն է տիրապետելու իրական բայց տակաւին անծանօթ աշխարհի մը: Կրօնքը եւ գիտութիւնը անուղղակիօրէն կը միանան կախարդութեան եւ որուն դերը զարգացող ընկերութիւններու մէջ, ճանչցնել ընկերային յարաբերութիւնները եւ օգնել մարդուն հասկնալու փոխուող իրականութիւնը: Բարդ եւ հակասութիւններով լեցուն ընկերութիւն մը հին եւ պարզ առասպելներով կարելի չէ բացատրել, հետեւաբար պէտք էր զարգանար արուեստի դերը համաձայն պատմական եւ ընկերային կացութիւններու: Այս դասակարգի մը համար որուն վիճակուած է փոխել աշխարհը արուեստի դերը միայն կախարդութիւն չի կրնար ըլլալ, այլ մարդը լուսաւորել եւ մղել գործի: Սակայն առանց կախարդութեան արուեստը պիտի դադրէր արուեստ ըլլալէ որովհետեւ պիտի կորսնցնէր իր նախնական բնոյթին նուազագոյն մնացորդացը:

×

Բ.- ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԾԱԳՈՒՄԸ.-

Արուեստը աշխատանքի ձեւ մըն է, աշխատանք մը յատուկ մարդուն: Մարքս հետեւեալ ձեւով կը սահմանէ աշխատանքը «Աշխատանքի փրոսէսը... ձգտումնաւոր գործունէութիւն մըն է... բնութեան նիւթերը յարմարցնելու մարդուն պէտքերուն: Անիկա մարդուն եւ բնութեան միջեւ նիւթի միջոցաւ եղած անհրաժեշտ եւ ընդհանուր փոխյարաբերութիւն մըն է: Մարդկային կեանքի վրայ բնութեան կողմէ յաւիտենական պայման մըն է եւ հետեւաբար անկախ ընկերային կեանքի ձեւերէն: Աւելին տակա հասարակաց է ընկերային կեանքի բոլոր ձեւերուն...»: Մարդը հետեւաբար կը սեփականացնէ բնութիւնը փոխելու համար զայն:

(Շար. - 2)

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ
ԺԲ. – ԺԳ. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ
ԱՆՅԱՅՏ ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

(Բ. և վերջ)

Բժշկարանը, ըստ Կ. Գաբիկեանի նկարագրութեան, բաւական ստուար (աւելի քան 900 էջ) գործ մըն է, ուր հեղինակը կ'անդրադառնայ ժամանակի բժշկութեան ծանօթ գրեթէ բոլոր հիւանդութիւններու ախտաբանութեան եւ բուժման։

Ստեփանոս բժիշկն իր գործը գրած է կիլիկեան Հայերու խօսակցական լեզուով. « ... Եւ ես մեղուցեալ Ստեփանոս բազում աշխատանօք ընտրեցի սակաւ եւ ըղորդեցի Կիլիկեցոց բառին վրայ և ի յԱրեւելից բառին վրայ եւ աբարի զաս միջնավար »։ Բժշկարանը շարադրելով ոչ թէ գրաբար, այլ ժողովրդական խօսակցական լեզուով, Ստեփանոս փաստօրէն կը շարունակէ բժշկարանները « ռամկօրէն » շարադրելու, զանոնք ժողովուրդին հասկնալի դարձնելու՝ Հերացիի աւանդները։

« Ծաղիկ » երկի հեղինակին մասին հետաքրքրական տեղեկութիւն կը պարունակէ Վիէննայի Մխիթարեան մատենադարանի 624 համարին տակ գտնուող հայերէն բժշկարանը, ուր Ստեփանոսի անունով դեղատոմսի մը մէջ յիշատակութիւն կայ, որ ան ապրած է Կիպրոս, Տարսոն եւ շատ մը ուրիշ քաղաքներ՝ ամէնուրեք օգտագործելով իր բժշկական արուեստն ու փորձառութիւնը. « Այլ դեղ Ստեփանոսի նուաստի զուգած, որ արարի ի վերայ այս ցաւուս եւ օգտեաց բազմաց Աստուծով։ Ի Կիպրոս կղզւոյն եւ ի Տարսոն եւ այլ բազում քաղաքս ... »։

Ծանօթ է « Ծաղիկ »ի ստեղծման ստոյգ թուականը. « ... Եւ ես Ստեփանոս մեղուցեալ ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ իմ հարազատ եղբայրն Ծօլլին բժիշկն գրեցաք զինքս ի Թուին Հայոց ՈՁԱ (1232) ի յօգնութիւն շատ բժշկաց եւ յառողջութիւն բազում հիւանդաց ... »։ Այդ գործի յիշատակարանին մէջ Ստեփանոս, այլ աղբիւրներու կարգին մասնաւորաբար կ'առանձնացնէ Մխիթար Հերացին, որմէ օգտուած է ան եւ որուն (ըստ յիշատակարանի վկայութեան) աշակերտած է։

Ստեփանոսի բժշկարանի մեծ արժէքի մասին կը վկայէ յետագայ դարերու հայերէն նոյնատիպ գործերու մէջ, մասնաւորաբար Ասար Սեբաստացիի կողմէ անոր օգտագործուելու հանգամանքը։ Ի դէպ, այն փաստը, որ « Ծաղիկ » բժշկարանը յայտնաբերուած է Սեբաստիա, առիթ կուտայ կարծելու, որ ան գտնուած է Ասար Սեբաստացիի ձեռքին տակ։

Ստեփանոս բժիշկը յատկապէս կը նշէ իր հօր՝ « Ահարոն բժշկապետ Եթեսացոյ » մասին, որմէ սորված է բժշկական արուեստը եւ որուն բազմաթիւ դեղերը մէջբերած է իր բժշկարանին մէջ։ Հիմք ընդունելով իր՝ Ստեփանոսի վկայութիւնը, « Ծաղիկ » բժշկարանին մէջ տեղ գտած կարգ մը դեղեր կը վերագրուին բժշկապետ Ահարոնի, որ անպայման եղած է փորձառութիւն եւ վաստակ ունեցող բժիշկ մը (յիշենք Ամիրդովլաթի վկայութիւնը այդ մասին)։ Ահարոնի դեղատոմսերէն քանի մը հատը « Ծաղիկ »էն քաղած եւ դրած է իր « Գիրք բժշկական արհեստի » աշխատութեան մէջ Ասար Սեբաստացի։

Բաւական հետաքրքրական է Ահարոնի հեղինակութեամբ Ասարի բժշկարանին մէջ հանդիպող, շատ բարդ կազմութիւն ունեցող ուրիշ դեղատոմս մը, որ կ'առաջարկուի հին խոցերու՝ տարիներ ոչ մէկ դեղով բուժուած վէրքերու բուժման համար. « Նշանք տէկպարտիկին, որ օգտէ նասուրին եթէ Ժ. տարու լինի, որ ուտէ զմատած միսն եւ սրբէ եւ շատ օգտութիւն անէ ի հին խոցերն Աստուծով ... »։ Դեղատոմսի գլխաւոր բաղադրիչ մասը « դեղին եւ կարմիր զառիկն է »։ Խօսքը Արսէնիքումի մասին է, որ բնութեան մէջ կը գտնուի գլխաւորաբար արծաթի, կոպալդի եւ նիգիլի հետ խառնուած։ Իբրեւ խիստ ազդու բուժման միջոց անիկա շատ հին ժամանակներուն օգտագործուած է մաշկային կարգ մը քրոնիկ հիւանդութիւններու բուժման համար։ Դեղը կազմուած է այդ եւ կարգ մը այլ նիւթերու խառնուրդէն, որոնք որոշ ջերմութեան պայմաններու եւ յատուկ կաւէ ամաններու մէջ կ'ենթարկուին երկար մշակման եւ յետոյ միայն կ'օտագործուին բուժման նպատակով։

Ահարոն բժիշկին անունով դեղատոմսի կը հանդիպինք նաեւ ԺԷ. դարու ուրիշ բժշկարանի մը մէջ, ուր թէեւ նշուած չէ աղբիւրը, սակայն ամենայն հաւանականութեամբ դարձեալ առնուած է նոյն « Ծաղիկ »էն։ Դեղը կ'առաջարկուի լսողական օրկանի բուժման համար. « Խլի է այս։ Ահարոն ասաց, թէ զխտորի ջուրն եւ զոչխարի լեղին եռացոյ եւ ականջն կաթեցոյ զխլութիւն տանի եւ զգըլխացաւն »։

Մինչեւ ԺԸ. դար գործած հայ բժիշկներու անյայտ աշխատութիւններէն մնացած վերոյիշեալ պատառիկները աւելի կ'ամբողջացնեն միջնադարեան հայ բժշկագիտութեան պատկերը, անգամ մը եւս հաւաստելով, որ միջնադարուն, յատկապէս Ժ. – ԺԴ. դարերուն, Հայաստանի մէջ բժշկագիտութիւնը վերելք ապրած է, ստեղծուած են նշանակալից աշխատութիւններ, որոնք նպաստած են հայ բժշկագիտական մտքի զարգացման։

Դ. Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

«Պատմա-բանասիրական Հանդէս» (յապաւումներով եւ արեւմտահայերէն)

Աշխարհակալան Դպրոցներու

ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎ ՄԸ — ՄԱՍՆԱԿՑԵՑԱՒ Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

O

Ուրբաթ Փետր. 22, Փալէ տէ Քոնկրէի մէջ « Ֆետերասիոն Նասիոնալ տը Լանսէնըման Փրիվէ Լայիք »ը կը գումարէր բացառիկ ժողով՝ հինգ ազգերէ կազմուած, (Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Զուիցերիա) « Ֆետերասիոն էօրոփէէն տէ գ'էքոլ »ի նախագահներուն մասնակցութեամբ։

Այս ժողովին հրաւէր ստացած ըլլալով, Փարիզի Մխիթարեան Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի տեսուչ Հ. Սերովբէ Ապըլեան, որոշեալ ժամուն ներկայ գտնուեցաւ հոն, եւ մասնակցեցաւ նաեւ ժողովի յաջորդող ընդունելութեան։

Օրակարգի վրայ դրուած էին կրթական եւ ուսումնական նիւթեր՝ որոնք ներկայ յարափոփոխ աշխարհը կը յուզեն։

Հինգ ազգերու ներկայացուցիչները խօսք առին, եւ ընդլայնեցին այդ նիւթերը, իւրաքանչիւրը իր տեսակէտը բերելով։ Գրեթէ բոլորն ալ անդրադարձան՝ Տեսա–լսողական (Օտիօ–վիզիւէլ) դրութեան, ձայնասփիւռով եւ հեռատեսիլով կատարուած դասախօսութեանց տուած արդիւնքներուն՝ եւ անոնց դրական կամ ժխտական ըլլալու մասին։ Ըսուեցաւ նաեւ որ արդիացումի « հիւանդութենէն » բռնուած մեր դարը՝ պէտք չէ անտեսէ «հին» (այսպէս կոչուած) կրթութեան եւ դաստիարակութեան շատ դրական կողմերը։ Ան երիտասարդներու հիմնական կազմաւորումին տեսակէտով շատ լաւ արդիւնքներ տուած է, ու կուտայ դեռ մինչեւ մեր օրերը ... »։

« Արդիական կոչուած դրութիւնը ի՞նչ արդիւնք պիտի տայ մօտ ապագային։ Ի՞նչ տեսակ ընկերութիւն պիտի ունենանք 2000 թուականին։ Ապագան՝ այդ մասին պիտի վկայէ» ըսուեցաւ։

Ֆրանսական Կրթական Նախարարութեան կողմէ ներկայ էր քարտուղար մը. սա խօսք առնելով յայտարարեց որ ազատ դպրոցներու երկրին տուած ուսեալ, բարեկիրթ, որակաւոր անձնաւորութիւններու թիւը համեմատաբար աւելի բարձր ըլլալուն համար՝ Կրթական Նախարարութիւնը մօտէն կը հետեւի անոնց, եւ կը քաջալերէ որ բարգաւաճին։

Ըմպելիներով եւ քաղցրեղէններով ընդունելութեան պահը՝ հաճելի առիթը ստեղծեց ներկաներուն իրարու ծանօթանալու եւ մտերմանալու։

Մեծ զարմանքով եւ ուրախութեամբ տեսանք, որ զանազան ազգերու ներկայացուցիչներէն պատկառելի անձնաւորութիւններ՝ Սամուէլ – Մուրատ Մխիթարեան հայ վարժարանին՝ իբր հայ լեզուն եւ հայ հնադոյն մշակոյթը պահպանող հաստատութիւն, ծանօթ էին, եւ ունէին դրական կարծիքներ. յատկապէս Զուիցերիոյ « եւրոպական ազատ դպրոցներու » նախագահը գովեստով արտայայտուեցաւ ըսելով՝ « Այո՛, ծանօթ է ինծի Փարիզի հայ վարժարանը՝ որ բաւական հին ալ ըլլալու է ... եւ լաւ « մեթոտ » ունենալու է ուսում եւ կրթութիւն տալու ... ճանչցած եմ նախկին աշակերտ մը այդ դպրոցէն՝ պատուական անձնաւորութիւն ... »։

Նմանապէս ուրիշներ ալ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտային, եւ Իտալիա ու Ֆրանսա գտնուող Մխիթարեան կրթական հաստատութիւններուն մասին հարցումներ կ'ուղղէին։

Ժողովին՝ մէկ հայ վարժարանին հետ, մէկ ալ հրէական վարժարան կը մասնակցէր, որուն տնօրէնուհին եղաւ՝ ամէնէն աւելի հետաքրքրութիւն ցոյց տուողը Սեւրի հայ վարժարանին մասին, ըսելով որ՝ « մենք երկու ժողովուրդներ ենք որոնց ճակատագիրները եղած են զուգահեռ եւ իրարու շատ նման։ Մենք եւ դուք՝ ունինք երկրագունդային տարածութեամբ սփիւռքներ ... »։

Հրէական վարժարանն ալ ունի եղեր զոյգ ուսումնական ծրագիր (Ֆրանսական եւ հրէական ազգային) նման հայ վարժարանին (հայկական եւ ֆրանսական)։

Հայ եւ Հրեայ, ամէն ինչով քիչ թէ շատ նման գտնուեցանք ... մեր կրթական նպատակին եւ գործունէութեան շուրջ։ Միայն թէ՝ մեր խօսակցութեան ընթացքին (ցաւօք սրտի) յայտնուեցաւ որ շատ կարեւոր մէկ ուրիշ կէտի մը շուրջ՝ իրարմէ շատ կը տարբերէինք։

Հրէական վարժարանը նիւթապէս բարգաւաճ էր, ոչ մէկ նիւթականի մտահոգութիւն ... հրէական մարմին մը թիկունք էր անոր, եւ կը հոգար ամէն կարիք։ Իսկ Ֆրանսայի հայ երկրորդական վարժարա՞նը ... Լքուած է։ Թողուած է իր ճակատագրին։ Եւ եթէ դեռ ան կանգուն է ու կը գործէ՝ այդ ալ Մխիթարեան անվարձ աշխատող հայրերուն շնորհիւն է։

Հրեային համար՝ ինչ որ հրէական է, յարգի է եւ սրբազան։

Գալով Հայերուս՝ ջարդերէն վերապրող սերունդը նախ եւ առաջ ֆիզիքական գոյութեան եւ ապրուստի առիպողական հոգերը ունէր, եւ այդ թշուառ եւ անտէր վիճակի մէջ չէր կրնար իր լեզուին, մշակոյթին եւ ազգապահպանման գաղափարականին բարձր ձգտումներուն հետամուտ եւ նեցուկ դառնալ։ Այսօր սակայն՝ որ Ֆրանսահայ գաղութնիս ընդհանրապէս տնտեսական շատ գոհացուցիչ եւ տէր ախրական վիճակի հասած է փափաքելի պիտի ըլլար որ բերէր իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը հայ նոր սերունդի տոհմային դաստիարակութիւնը ապահովող հաստատութիւններուն։

Ե՞րբ պիտի ըլլայ որ Հայերուս համար ալ ըսուէր ... Հայուն համար ինչ որ հայկական է, յարգի է եւ սրբազան։

Հ. Ս. Ա.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

– Դուն տեսա՞ծ ես ինչպէս կ'ընեն եղնիկները ...

Մարտիկ հասկցած էր, սակայն կ'ուզէր որ Ձէյնապ հեղ մըն ալ ըսէր իր ականջին։

Ձէյնապի շունչը հատու կարծես, իր խօսքերուն մէջ իր ամբողջ մարմնի հեծկլտումը կար։

– Դուն տեսա՞ծ ես, ինչպէս կ'ընեն եղնիկները ...

Խոտերու ու «պրծիմ – մեռնիմ»ի ծաղիկներուն մէջ անոնք ժամերով մոռցած էին իրենց այծերը։ Անտարակոյս, բարի ծերուկը ապառաժներէն անդին, առասպելական ոգիի մը պէս, իր կառի տոպրակը կռնակին՝ քարի մը վրայ նստած այծերը կը հսկէր։

Արեւը թեքուած էր բաւական, երբ հեռուէն լսուեցաւ ծերուկին ձայնը, որ կը կանչէր դողացող ձայնով մը։

Մարտիկ հաստ գաւազանը ձեռքին՝ հովիտէն վեր ելաւ, ուր ծերուկը կեցած էր իր պարթեւ հասակով։ Պատմեց որ հեռուէն տեսած էր, թէ ինչպէս Հազարան լերան չոպանը գողցած էր երեք այծ։

Մարտիկ հաւաքեց հօտը ու համրեց։ Պակաս էին երեք այծեր։ Մարտիկ բռնեց այն ուղղութիւնը, զոր ծերուկը ցոյց տուած էր։

Ձէյնապ ծերուկին հետ երկար սպասեց Մարտիկին։

Արեւը հետզհետէ կը ծռէր։ Ծերուկը քանի մը անգամ պատմեց իր տեսածը։ Ան էր, Հազարան լերան չոպանը։ Ծերուկը ուրիշ անգամներ ալ տեսած էր զայն այդ կողմերը։ Դիմացի բլուրի կողին կանկառ հաւաքելու պահուն, տեսած էր Մարտիկի ու Ձէյնապի հօտը ապառաժներուն մէջ ցրուած։ Ծերուկը վար իջած էր այծերուն հսկելու համար, երբ տեսած էր որ Հազարան լերան չոպանը, այծերէն մէկը իր ուսերուն վրայ շալկած, միւս երկուքը առջեւը ձգած, բլուրէն վար կը հրջուէր։

Իրիկուան դէմ էր։ Ձէյնապ, Մարտիկի սրինգը ձեռքին, բարի ծերուկն իր մօտ, քարի մը վրայ նստած, աչքերը Հազարան լերան՝ Մարտիկին կը սպասէր, երբ տեսաւ ձիաւոր մը բաց խայլային մէջէն ձին կը քշէր ուժեղ։

Ան էր, ան, Մարտիկը։ Ձիուն մերկ կռնակին հեծած, առանց սանձի, ձիուն բաշերէն բռնած՝ կը քշէր աղեղէն նետուած նետի մը պէս սուր։ Մարտիկ Ձէյնապի ու ծերուկի մօտ վար իջաւ։ Ձին քրտնած էր ու անոր սրունքներուն մէջ փրփուր կար։

Ձէյնապը, ուրախութենէն ինքնիրմէ ելած, գրկեց Մարտիկի ուսերը։ Տեսնել իր սիրածը ձիու մերկ կռնակին հեծած, տեսնել ձիուն ուժեղ թռիչքը, իր սիրածը կռնակին։ Մէմօն էր, հէքեաթի Մէմօն։ Կը պակսէր սուրը ու կարմիր թաշկինակը վզին։

Ձէյնապ կը ճանչնար, Հազարան լերան չոպանին ձին էր։

Մարտիկ պատմեց, որ գացած էր մինչեւ չոպանին վրանը։ Շուները հազիւ ըսկսած էին ձայն ձգել, երբ կտրած էր ձիուն կապուած ոտքին հաստ կապը ու նետուած կռնակին վրայ։

×

Այդ երեկոյ Մարտիկ իր հօտին հետ, քէչէն կռնակին, նռան կեղեւի գոյն ձիու մը վրայ հեծած՝ գիւղ մտաւ։

– Ձըլլա՞յ Ձէօթէլի Ջատէին ձիերէն մէկը ըլլայ,– հարցուց երեսփոխը, գրեթէ բարկացած, դէմքին տալով լուրջ երեւոյթ։ – Որ էպէս երթայ, Մարտիկ, դուն էս գեղին վտանգ պիտի բերես։ Վաղ առաւօտ, տղաս, ձին իր տիրոջ կը վերադարձնես, հասկցա՞ր։

– Ձէօթէլի Ջատէի չոպանները Գաբանա լերան կողմերն են։ Այծերը գողցողը Հազարան լերան չոպան է։ Այծերուն տեղ ես ալ էնոր ձին բերած եմ,– պատասխանեց Մարտիկ։

(Շար. — 33)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Ազատուհի Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Սուաք Միւթլիւ (Մօրուքեան) եւ զաւակը՝ Յարութիւն – Ժաք (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Եկէն – եան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Թադէոսեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տիկին Զապէլ Նիկողոսեան (Ինանէր ՝Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Դանիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Թապաքեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Մէքքնեան եւ զաւակները, Օրիորդ Վիրժինի Եկէնեան, ինչպէս նաեւ Միւթլիւ, Ինճէեան, Խօզճան, Մոզեան, Մալճեան, Էրպաքքալ (Պոլիս) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր, հօրեղբօր, եւ ազգականին՝

МԻՀՐԱՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ
(Ամասիացի)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 8ին, 77 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 13ին, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոնի – Սու – Պուայի նոր գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

×

Տիկին Ազատուհի Նիկողոսեան իր ամուսնոյն յիշատակին կը նուիրէ 250ական Ֆ. Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին, Դպրոցասէր վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 14ին, երեկոյեան ժամը 7ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ ՀՍԿՈՒՄ կը կատարուի բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Մարտ 16, կը պատարագէ հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝

ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳՌՈՉԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ Աւստրալիոյ Սիտնէյ քաղաքի Հայոց։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ թէ՝ օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս 1ին։ Դիմել տեղւոյն մասնաճիւղերու եւ կամ Շրջ. Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ

×

Դպրոցական արձակուրդներու պատճառաւ Յուլիս ամսուան մեկնումները կ'ըլլան տարբեր թուականներու։

Փարիզ.— Մեկնում Յուլիս 5ին եւ վերադարձ Օգոստ. 2ին։

Լիոն եւ Մարսէյլ.— Մեկնում Յուլիս 12ին, վերադարձ Օգոստ. 2ին։

Օգոստոսի արձակուրդ բոլոր շրջաններր միասին Օգոստոս 3էն մինչեւ 30։

×

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան գրասենեակը՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝ 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ բաց է ամէն Չորեքշաբթի ժամը 15էն 18։

×

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր կամ մոնիթրիս ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29։

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Վիէն – Տէսինի մասնաճիւղը Ցաղթական Հերոսամարտի 65րդ տարեդարձը կը կատարէ Մայիս 4ին, Տէսինի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

«Երկիր եւ Մշակոյթ» Կազմակերպութեան ձեռնարկը, Փարիզ, Մարտ 22ին։

COMITE DES JEUNES
de l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE de MARSILLE

33, Cours Pierre Puget

IMPRESSION D'ARMENIE

Une projection-débat à la suite du voyage que nous avons effectué en Août 1979 sur l'invitation de Sa Sainteté VAZKEN I, Catholicos de tous les Arméniens.

Le Samedi 15 Mars à 21 heures
— Projection d'un film
— Projection de diapositives.

ENTREE LIBRE

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Շնորհիկ Գամճեան եւ Տիկին Արփինէ Պուրմայեան 100ական Ֆ. կը նուիրեն Ուսանողներու Օգնութեան Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արտեմիս Ղազարեանի մահուան առթիւ Կ. Փ. է փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ.

YAN'S CLUB

5, AVENUE REILLE

Soirée, le Mercredi 12 Mars, au cours de laquelle les Ed. Astrid présenteront

ARMENIE 1900

d'Y. Ternon et J. C. Kebabdjian et

APSOSS

de J. J. Varoujan

les auteurs dédicaceront leurs œuvres
La soirée sera suivie d'un dîner.

Réservation : 589-20-48

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Դպրոցասէրի նախկին սանուհիներու կողմէ, ի նպաստ վարժարանի սանուհիներուն, Շաբաթ, Մարտ 22 ժամը 9ին Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Զալ, Մարսէյլ, մասնակցութեամբ Քոչարի նուագախումբին։

Տաք մթնոլորտ, հաճելի անակնկալներ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան վաճառք – Քերմէսին Շաբաթ, 29 եւ եւ Կիրակի 30 Մարտ, Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը Ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Մարտ 14, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին՝ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս։

Շատ կարեւոր օրակարգ։ Վարչական ընտրութիւն եւ զանազան հարցեր։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Ուրբաթ, Մարտ 14 ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ.— Պաշտ. Ժողովի զեկուցում, Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը օրինաւոր կը նկատուի։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը Շաբաթ, Մարտ 15, ժամը 15էն 18։

à Vendre

Machine circulaire à vendre, marque Wildt Meller Bromley, modèle S. P. J. diamètre 22 jauge 12 — équipement standard.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՆԴԷՍ

նուիրուած 60ամեակին

Կազմակերպութեամբ՝ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին, Կիրակի Մարտ 16, ժամը 15.30ին Պուա – Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը

32, Rue Paul-Déroulède

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀԱՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի քարտուղար

Գեղարուեստական բաժին.—

Պ. Պ. Վիգէն եւ Յարութ « Յարդար » համոյթը՝ իրենց ժողովրդական երգերով ու նուագներով։ Բացառաբար կը պարէ սիրուած պարուհի Սէթիլա Պագըրճեան։

Ֆիլմի ցուցադրութիւն՝ 1979ին պատրաստուած Հայաստանի մէջ 600 քիլոմեթր ճամբորդելով Պ. Գէորգ Այանեանի կողմէ։

Մուտք՝ 15 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայր. Միութեան դասախօսութեան թուականը Մարտ 23, Կիրակի օրը՝ Արշակ Ալպօյաճեանի մասին։ Եւ տարեկան ճաշը Մայիս 18ին, «Ալեք Մանուկեան» սրահը։

Commémoration du 24 Avril

voyage en arménie

(du 21 avril au 6 mai)

Organisé par SEVAN-VOYAGES et SABERATOURS
Accompagné par V. Sarkissian

Départs par avion de : MARSEILLE — LYON — PARIS

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Սեւան-Վոյաժի եւ Սապէրաթուրի կողմէ։

ԱՊՐԻԼ 21ԷՆ ՄԱՅԻՍ 6

Ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

Renseignements et inscriptions :

A LYON

sevan voyages
SARKISSIAN Varoujar
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS

saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e ètage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Առլէն Փափազեան իրենց անդրանիկ թոռնիկին՝

ԱՍՏՂԻԿ-ի

ծննդեան ուրախ առթիւ (Փարիզ, 1[illegible] Փետրուար 1980), կը նուիրեն 500 Ֆ. Գոքինիոյ Սոֆիա – Լեւոն Յակոբեան Վարժարանին, 500 Ֆ. «Յառաջ»ին, 500 Ֆ. Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին։

× Նոյն ուրախ առթիւ Տիկին Գեղանի Շինիքճեան – Փափազեան 250ական Ֆ. կը նուիրէ Գոքինիոյ Սոֆիա – Լեւոն Յակոբեան Վարժարանին եւ «Յառաջ»ին (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԵՒ ՔՈՔԹԷՅԼ

Էսաեան Բարեկամական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը կը գումարուի Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին բոլոր սան եւ համակիրները։ Կը խնդրուի ներկայանալ անդամաքարտերով։ Զունեցողները կրնան ունենալ տեղւոյն վրայ։

UGAB - JEUNE

CLUB THEATRE

Profitez d'un nouveau délai qui vous est offert pour vous inscrire au Club Théâtre, car sous la direction de Jacques KECHICHIAN, notre metteur en scène, a lieu tous les Samedis après-midi, de 15 h. 30 à 18 h. 30, un véritable festival d'art dramatique.

Yoga, exercices de diction, sketches, improvisations, piecettes...

Pour vous inscrire, adressez-vous
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Tél. : 763-86-71 227-12-26

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան 65րդ տարեդարձը Ապրիլ 13ին, Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ ժամը 13ին ճաշով։

VENEZ APPRENDRE OU PERFECTIONNER

LA LANGUE

ARMENIENNE

Les cours pour ADULTES organisés par la Croix Bleue de CHAVILLE ont lieu : tous les Lundis 18 h. 30 initiation — 20 h. 30 perfectionnement histoire et littérature.

Les cours sont dispensés par Madame
SYLVA EBLIGHATIAN-KARAGULIAN
dans la salle de l'église arménienne de Chaville, 4 rue des trois Chamtiers
Téléphonez à Madame
Nazélie FOURTUNE 16 32 38.46.75

ԵԿԷՔ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾԵԼՈՒ

ՁԵՐ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

եւ Հայոց պատմութիւնն ու գրականութիւնը։ ՇԱՒԻԼԻ Կապոյտ խաչի ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ դասընթացքները տեղի կ'ունենան՝ ամէն Երկուշաբթի սկսնակներ ժամը 18.30ին յառաջացածներ ժամը 20.30ին

Կը դասաւանդէ Տիկին ՍԻԼՎԱ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ – ՔԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆ

Շաւիլի Հայոց եկեղեցւոյ սրահը, վերեւի հասցէին։

Հեռաձայնել Տիկին Նազելի Ֆուրթիւնի 16 32 38.46.75

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՍ
13
JEUDI
13 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.601 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.601

ՀՌՈՄԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ՋՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄԸ

Իտալական եւ Ֆրանսական Մամուլի Արձագանգները

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՑԱՒԻ ԵՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Մեր նախորդ թիւով լայնօրէն անդրադարձած էինք Հռոմի արիւնալի եղեռնափորձին, որ Երկուշաբթի իրիկուն տեղի ունեցած էր ոչ հեռու կայարանէն (Սթացիոնէ Թեռմինի) եւ որու հետեւանքով երկու անցորդ մեռած էին եւ 16 հոգի ալ վիրաւորուած, ոմանք՝ ծանրօրէն :

Կը բաւէ որ արիւն թափի, որպէսզի անգամ մը եւս օտար մամուլը, ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլն ալ միացած յիշեն թէ իրաւազրկուած հայ ժողովուրդ մը կայ եւ եթէ նոյնիսկ դատապարտեն նման արարքներ, իրենց տուած լայն արձագանգը կը բաւէ քաջալերանք մը ըլլալու համար : Արդարեւ, բոլորս սովորած ենք ընդունիլ թէ միջազգային մասմեդիաները սկսան հետաքրքրուիլ Հայերով երբ ծայր տուին մահափորձերն ու եղեռնափորձերը, դժբախտաբա՛ր :

Այսպէս, Երեքշաբթի ժամը 12·30ին Լուկանոյէն (իտալական Զուիցերիա) Մոնթէչեներիի ձայնասփիւռի կայանը երկար հաղորդում մը կը նուիրէր Հայերուն : Անդրադառնալով նախորդ իրիկուան Հռոմի եղեռնափորձին, խօսնակը կ'ըսէր թէ բացայայտ է որ ահաբեկչական այս արարքները չեն ծառայեր հայ ժողովուրդին երբ անմեղ մարդոց կը դպչին : Ապա կը յիշէր հակիրճ կերպով Հայոց պատմութիւնը, առաջին ցեղասպանութիւնը արդի ժամանակաշրջանին, Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, հանելու համար ահաբեկչական գործունէութեան եւ կը թուէր հինգ տարիէ կատարուած ահաբեկումները Վիէննայէն Հռոմ ու հարց կուտար · « Ո՞վ են այս ահաբեկիչները եւ որո՞նք են իրենց հեռանկարները » : Կը յայտնէր թէ հեռաձայնով կապուած է Փարիզ ապրող անձի մը հետ, որ նախընտրած է անանուն մնալ, ընդունելով սակայն թէ մաս կը կազմէ « Հայկ· Ազատագրութեան » :

Առոր յաջորդեց այն հարցազրոյցը զոր ունեցեր է Փարիզի իր խօսակիցին հետ : Այն հարցումին թէ համաձա՞յն է այս ահաբեկումներուն, պատասխանը եղած է՝ համաձայն ենք բայց պէտք է ըսենք թէ համաձայն չենք այն ահաբեկումներուն հետ, որոնք անմեղ զոհեր կը պատճառեն, ցարդ գաղտնի բանակը խուսափած էր ատկէ : Անանուն խօսակիցը ըսած է նաեւ թէ պատերազմական վիճակի մէջ ենք Թուրքիոյ հետ 1915էն ի վեր, որովհետեւ Հայերու ոչ մէկ իրաւունքը ճանչցուած է :Հին սերունդին դիւանագիտ·աշխատանքները արդիւնք չտուին ուրեմն, կ'ըսէ Փարիզի խօսակիցը«որոշեցինք զէնք առնել պարտադրելու համար մեր իրաւունքները» : Լրագրողը կը հարցնէ·— «Կը խորհի՞ք որ մեծամասնութիւնը ձեզի պիտի հետեւի » : Պատասխան՝ « Միայն ապագան կրնայ պատասխան մը տալ, երբ ժողովրդական պայքար մը կը սկսի, կ'առաջնորդուի քիչերու կողմէ, չին Հայաստանեայց կուսակցութեան պատմութիւնը օրինակ է » : Դեռ պատասխանելով այլ հարցումներու, հայ երիտասարդը կը խորհի թէ ուրիշ եղեռնափորձեր ալ պիտի ըլլան, օրը կուգայ վասնզի երբ ժողովուրդ մը կ'արթննայ : Ու այս հարցազրոյցին վերջաւորութեան, Լուկանոյի լրագրողին Փարիզի խօսակիցը կը յայտնէ նաեւ թէ հայկ· պայքարին եզակի բնոյթը անոր մէջ է որ երկու ճակատի վրայ կը կռուի, մէկ կողմէ՝ Թուրքիոյ եւ ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ միւս կողմէ՝ Խորհ· Միութեան : Զուիցերացին կ'եզրակացնէ իրատես հարցումով·— Իրականութիւնը նայինք ճակատէն, անկախ Հայաստան մը պատրանք մը կը թուի այսօր, անիրականալի երազ մը ու կը ստանայ սա պատասխանը՝ որեւէ քաղաքական ծրագիր պատրանք է բայց այսօրուան պատրանքը վաղուան իրականութիւնն է : Մէկ օրինակ՝ խորհեցէք Պաղեստինի » :

×

Նոյն օրը Երեքշաբթի, Մարտ 11, ցերեկին իտալական հեռատեսիլը, առաջին քանալէն (կայան) լուրերու բաժնին մէջ կը յայտնէր թէ Հռոմի մէջ, Հայեր կը գործակցին ոստիկանութեան հետ երեւան հանելու համար այն գրգռիչ տարրերը, որոնք նման ահաբեկումներ կը կատարեն : Երեքշաբթի օր նաեւ Իտալիոյ Հայոց Վարչութիւնը (Միլանօ) զոյգ հեռագիրներ կը ղրկէր Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահին եւ նախարարապետին, որոնց մէջ նախ ցաւակցութիւն կը յայտնէր երկու անմեղ զոհերուն համար, բացարձակապէս կը մերժէր հայկ· բնոյթ տալ արարքի մը զոր կը դատապարտէ եւ կը վերագրէ գրգռիչ գործակալներու, որոնք կ'ուզեն վարկաբեկել Հայերը այն երկիրներու մէջ, ուր անոնք ապաստան գտած են եւ օժանդակած երկրին բարգաւաճման :

×

Իտալական մամուլը, մանաւանդ ձախը քիչ տեղ կուտար այս անգամ, պատկերը տալով նաեւ իտալական հանրային կարծիքին, որու վրայ շատ դէշ տպաւորութիւն գործած է պատահածը : Ընկերվարական օրաթերթը՝ Աւանթի 22 տող կը նուիրէր լուրին, ատոր կէսն ալ չէր տար համայնավար Ունիթան : Աւելի երկար կը գրէր Քոռիէռէ տէլլա Սեռան (ի հարկին, կ'անդրադառնանք յաջորդով) :

×

Ֆրանսական մամուլը Երեքշաբթի իրիկուն է որ աւելի լայն տեղ կուտար : Արդարեւ Լը Մոնտ չէր գոհանար 3րդ էջի իր լուրով, այլ քառակուսիի մը մէջ, առաջին էջի իր տիտղոսին ձախ կողմը կը գրէր « Եղեռնափորձ մը որու տէր ելած են հայ ահաբեկիչները, երկու մեռեալ կը պատճառէ՝ Հռոմ » : 3րդ էջի իր լուրին մէջ կը ճշդէր զոհերուն անունները՝ Տանթէ Սենա եւ Տոմենիքօ Փորչելլօ վաթսունամեայ երկու անցորդներ : Կ'ըսէր թէ յանուն Հայկ· Գաղտնի Բանակին հեռաձայնողը (Ֆրանս – Փրէսի) դատապարտած է « Թրքական ֆաշիզմը » եւ « Իտալիոյ անտարբերութիւնը Հայերու ցեղասպանութեան նկատմամբ »··· :

Չորեքշաբթի առաւօտ, Մարտ 12, Քոթիտիէն տը Փարի Իտալիա՝ Հայկ· եղեռնափորձ խորագրին տակ կուտար լուրը կրկնելով հեռաձայնողին յայտարարութիւնը « ազդարարութիւն մըն է Թրքական ֆաշիզմին եւ իտալական աշխարհակալութեան որոնք կ'անգիտանան Հայկ· Դատը » : Նոյն օրուան Լիպերասիոն օրաթերթը Ռումբ Հռոմի մէջ՝ երկու մեռեալ խորագրին տակ կ'ըսէր նաեւ (երեւի լաւատեղեակ է···) թէ Հայկ· Գաղտնի Բանակը մարքսիստ է :

Թրքական օրաթերթերը՝ Միլլիյէթ, Հիւրրիյէթ եւ Թերճիւման կը գոհանան յին լուրին արձագանգ հանդիսանալով : Աւելորդ է ըսել թէ նման ահաբեկումները գլխաւորաբար Թուրքին կը ծառայեն :

ԻՐԱՆ

ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ

Յեղափոխ· Խորհուրդը քննելով Մարտ 14ին տեղի ունենալիք Խորհրդարանի ընտրութիւններու ձեւը, անգամ մը եւս հաստատած է անոնց երկու շրջանով կատարուիլը : Այս որոշումը, որուն դէմ էին երկրի զանազան խմբակցութիւններ, դարձեալ բուռն բողոքներու տեղի տուած է եւ նկատուած իբրեւ անտեսում մը քաղաքական կազմակերպութիւններու ճնշիչ մեծամասնութեան առաջարկներու :

Սահմանադրական օրէնքի 64րդ յօդուածին համաձայն երկիրը, շրջաններու բնակչութեան թիւի եւ աշխարհագրական դիրքի համապատասխան, ընտրական գօտիներու բաժնուած է· իւրաքանչիւր ընտրական գօտի մէկ երեսփոխան կ'ունենայ : Ըստ այդ բաժանումներու, Թեհրան կ'ունենայ 24 երեսփոխան, Մաշհատ, Սպահան եւ Թաւրիզ 5ական, Շիրազ, Ահուազ եւ Քերմանշահի կեդրոնական քաղաքները մէկական եւայլն :

Խորհրդարանը կ'ունենայ 270 երեսփոխաններ, որոնց հինգը կը պատկանի կրօնական փոքրամասնութիւններու, հետեւեալ կարգով·— մէկ զրադաշտական, մէկ հրեայ, քրիստոնեայ Ասորիներն ու Քաղդէացիները միասին մէկ եւ Հայերը՝ հարաւային եւ հիւսիսային շրջաններու համար, մէկական երեսփոխան :

Ներքին նախարարութիւնը հրապարակած է Խորհրդարանի ընտրութիւններուն մասնակցող թեկնածուներու ցանկը : Թեհրանի շրջանի 460 թեկնածուներու (24 աթոռի համար) կարգին յիշուած են նաեւ 12 Հայեր, որոնց մէջ՝ Հրայր Խալաթեան, Սահմանադրական ժողովի Պարսկահայութեան այժմու ներկայացուցիչը եւ « Ալիք »ի խմբագիր : Սպահանի շրջանը 52 թեկնածուներուն մէջ (հինգ աթոռի համար) կը գտնուին երկու Հայեր՝ Հրաչ Խաչատրեան եւ Տոքթ· Մեսրոպ Բալայեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ, ութսունամեայ (երիցագոյն) անդամը՝ Լուիզ Վայս «Լոէ՛ երիտասարդ » պոռացած է վաթսունամեայ Ժ· Մառշէի որ կ'առաջարկէր Մարդկային իրաւանց յանձնախումբի մը ստեղծումը քննելու համար մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումը եւրոպական ինը երկիրներուն մէջ : Պարզ է որ այս «խիստ չահեկան» առաջարկը, չահեկան մանաւանդ ընողին ինքնութեան պատճառաւ, մերժուած է լայն մեծամասնութեամբ : Գալով Մառշէի անցեալին, իր այն առենուան կինն ալ վկայութեան եկած է հաստատելու համար թէ 1943ին Մառշէ վերադարձած էնորմանտի եւ այլեւս հոն մնացած : Գալով Էքսփրէսի խմբագրապետին, անուանարկութեան դատ բացած է Մառշէի դէմ, որ չինծու որակած էր իր բերած փաստաթուղթը :

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երէկուան մեր թիւով տուած էինք մահուան լուրը տաղանդաւոր արձակագիր Վախթանգ Անանեանի :

×

Ծնած էր 1905ին՝ Դիլիջանի գաւառի Պօղոսքիլիսա (այժմ Շամախեան) գիւղը : Դառն մանկութիւն եւ պատանեկութիւն մը ունեցած է : Չորս տարի յաճախելէ ետք Դիլիջանի նախակրթարանը ձգած է դպրոցը եւ գիտելիքները զարգացուցած ինքնաշխատութեամբ : 1926 – 29 թուականներուն աշխատած է « Աւանգարդ » եւ 1929 – 30 « Մաճկալ » թերթերու խմբագրութիւններու մէջ : 1931 – 1935 թուականներուն եղած է « Սոցիալիստական գիւղատնտեսութիւն » թերթի, «Սոցիալիստական ագրոնոմիա» եւ «Կոլխոզնիկ» հանդէսներու խմբագիրը : Բ· Աշխարհամարտէն ետք պաշտօնավարած է « Սովետական Հայաստան » թերթին մէջ :

Վախթանգ Անանեան մեծ վաստակ ունի մասնաւորաբար մանկական գրականութեան զարգացման մէջ : Հայաստանի բնաշխարհի գեղեցկութիւններուն եւ աշխատաւոր մարդոց նուիրուած իր բազմաթիւ պատմուածքներն ու նորավէպերը դարձած են պատանի եւ երիտասարդ ընթերցողներու սիրած գործերը : « Սեւանի ափին » եւ « Ցովազաձորի գերիները » վէպերը արժանացած են Հայաստանի պետական մրցանակներու եւ անոնցմով պատրաստուած են « Լեռնային լճի գաղտնիքը » եւ « Ցովազաձորի գերիները » շարժանկարները : Միւս ծանօթ գործերն են՝ « Քարանձաւի բնակիչները », « Լեռնային կածաններով », « Հայաստանի կենդանական աշխարհը » (հինգ հատոր) եւայլն : Վախթանգ Անանեանի գործերը թարգմանուած են աւելի քան 40 լեզուներու :

«Յառաջ» յաճախ հրատարակած է իր գրութիւնները, մասնաւորաբար որսորդական պատմուածքները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՈՒՐԱԴ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նիստերու դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է Երեւանի քաղաքային Խորհուրդի նոր՝ 17րդ նստաշրջանը : Բացումը կատարած է աւագագոյն անդամը՝ ճարտ· Կ· Ցակոբեան : Ժողովի օրակարգի նիւթ եղած են կազմակերպական հարցեր եւ քաղաքապետարանի Գործադիր կոմիտէի 1979ի հաշուետուութիւնը : Խօսք առնելով Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Երեւանի քաղաքային կոմիտէի Ա· քարտուղարը՝ Լ· Ներսիսեան, կուսակցական խումբի յանձնարարութեամբ առաջարկած է Երեւանի քաղաքապետ վերընտրել Մուրադ Յովհաննէսի Մուրադեանը : Առաջարկը ընդունուած է միաձայնութեամբ :

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Ես լրագրող չեմ, բայց ահա լրագրութիւն կ'ընեմ մղուած խիստ կենսական պահանջէ մը: Լրագրութիւնն ալ գիրի հետ գործ ունի, բայց գրականութիւն չէ, քանի ամէն մէկը իր օրէնքները ունի: Ես իմ օրէնքներովս պիտի գրեմ հարց մը, վերջապէս, որ յիսուն տարիէ իմ մէջս է, հոն կը շարժի, կը դառնայ, կ'ելլէ կ'իջնէ ու կը տեղաւորուի իմ խելապատակիս մէկ անկիւնը, միշտ նոյնը, ուր ան չի դադրիր սակայն ապրելէ: Ապրելէ մը, որ կը թունաւորէ զիս: Եթէ կ'ուզէք, այդ թոյնը ինծմէ պարպելու ճիգ մըն է այս ըրածս, այս գրութիւնը, որպէսզի վերջին օրերուս աւելի Հայ ըլլամ, քան թէ հայ գրող:

Յիսուն տարի առաջ ես ալ ոտքս լրագրութենէն ներս դրի, որպէս սկսնակ, եւ ապրած եմ շնորհակալ եւ երախտապարտ: Ինծի առիթը տրուած էր լրագրող ըլլալու, քանի վէպ մը գրած էի, զոր սիրած էին զիս լրագրութեան մէջ քշողները, որոնք իմ գաղափարական ընկերներս էին: Անոնց այդ սէրն էր, որ զիրենք սիրցուցած էր ինծմէ, որքան իրենց գաղափարները, այսինքն, ի մէջ այլոց, հայրենասիրութիւնը: Կը սիրէինք այն հայրենիքը՝ ուր չէինք կրնար երթալ եւ կը դիմէինք դէպի օտար երկիրներ Թրքական ջարդերէն պարպուած մեր երկիրը ձգելով, հեռանալով անկէ ընդմիշտ, առանց երբեք պահանջելու մեր երկիրը: Ահա այս ոգին, այս խեղճ հոգին է որ տուն տուաւ մեր լրագրութեանը: Քանի որ հրաժարած էինք մեր հողերէն, մեզի կը մնար ճանչցուիլ, փոշիի պէս չապրելու համար, բայց ի՞նչպէս ճանչցուիլ, հարկաւ իբրեւ զոհ, իբրեւ զոհուած, ջարդուած ժողովուրդ, որ փողոցներուն մէջ անցորդներուն նայուածքին գութի նշոյլ մը մէջ տեսնէ, գութով ապրելու համար, որովհետեւ, գիտէ՞ք, մարդ միայն հացով չէ որ կ'ապրի, այլ նաեւ զգացումով: Եւ ահա մեր լրագրութեան էջերուն մէջ նստած խեղճութիւնը: Խեղճութիւն չի նշանակեր հարուստ կամ աղքատ ըլլալ: Ատիկա մեր, Հայու, հոգեվիճակն է: Հարուստ կամ աղքատ, մեր կիներուն, մեր աղջիկներուն նայուածքին հոգի տրորող մելամաղձութիւնը, որ իրմէ կը հեռացնէ հայ տղան, որ կը դիմէ զուարճանալու եւ սիրելու, այո, այո, նաեւ սիրելու զուարթ ու պճլտուն աչքերով օտար աղջիկները: Ի՞նչ կ'ըսէիք, սիրելի Պըլտեան, թերեւս այս ալ կրնայիք դնել ձեր դասախօսութիւններուն մէջ, փոխանակ միայն տնտեսագիտութեան եւ ընկերաբանութեան չոր ու ցամաք գիտութեանը:

Վաթսուն տարի է մեր կեանքը պայմանաւորուած է մեր ջարդերով, հետեւաբար եւ մեր հոգեկան եւ մտային խեղճութիւնը պաշտպանելով, վկայ մեր ամբողջ մարմուլը: Մենք հասուն տարիքի չհասանք դեռ, հպարտ ենք միշտ ջարդուածներու լակոտները ըլլալնուս: Զայն կը պոռանք չորս հովերուն եւ մեզի մտիկ ընող անգամ չկայ, որովհետեւ պոռչըտուքը մտածում չէ, անոր ետեւը մտքէն ելած ծրագիր չկայ: Կարելի՞ է ապրիլ առանց ծրագիրի:

Հիներուն մռայլութենէն ետք ահա մեր նորերը, երիտասարդները, որոնք հէնք կուտան մեր քաղաքականութեան, մեր դիւանագիտութեան, հոն ուր բան մը չկար: Հիմա ալ կը թուի թէ բան մը չկայ, որովհետեւ չեն խօսիր, կը գործեն: Գործէն է որ կը հետեւցուի անոնց դիրքը, որ ինչպէս ըսի, մեր կազմակերպիչ քաղաքականութիւնը եւ դիւանագիտութիւնը ըլլայ եւ ոչ թէ վրէժխնդրութեան հարց խեղճ ու կրակ մարդոց պէս: Եւ երթալ քնանալ մեր սփիւռքեան տէօշէքներուն վրայ: Տակաւին չհասկցանք որ բան մը փոխուած է աշխարհի վրայ: Աշխարհը ինքն է փոխուածը:

Արաբական երկիրները հրապարակ եկան Թուրքիոյ լուծը թօթվելով: Կարգը եկած է միւսներուն, իսկ Թուրքիան, մեր խօսքով՝ Տաճկաստանը, արդէն ծունկերուն վրայ կը քալէ, ուտելիք չունի, կրակ, լոյս չունի: Սնանկացած երկիր մըն է այլեւս, ձեռքերուն մէջէն Պարսից ծոցի սեւ ջուրը թափեցաւ, իսլամական սուրբ միութեան չմասնակցեցաւ, որովհետեւ քրիստոնեայ երկիրները զինքը կը կերակրեն, իբրեւ պահակ Նեղուցներու վրայ Խորհրդային Միութեան դէմ: Մէկ միլիոն Թուրք աշխատաւորներ կան Գերմանիոյ մէջ, մէկ միլիոն ալ թող Գարթըրին ղրկէն եւ մնացածները ելլեն երթան Թուրքեստան, իրենց երկիրը՝ ուրկէ եկան, նախ Ռուսաստանը դրաւելով, բայց որովհետեւ Ռուսերը մարերնին լացուցին, անցան Հայաստանի վրայով, Անին ճզմելով իրենց ձիզմէններուն կըրունկներուն տակ եւ կացինահար չեղած Հայերը փախան մինչեւ Սեւ ծովուն եզերքները, անկէ անցան մինչեւ Լեհաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա, ինչպէս 1915ին, փոխարինելու համար այդ երկիրներու հին Հայութիւնը, որ չատոնց լուծուած էր արդէն: Պռավօ՛ պոռացող քրիստոնեայ մը չեղաւ անգամ, այնքան որ Քրիստոսի անունով ապրող Գերմանիան է նորէն, ինչպէս 1915ին, պաճչիշին սնտուկին դռները բացաւ, պարզապէս, գիտէ՞ք թէ ինչու համար... որպէսզի երկիրը պաշըպոզուկ աշխատաւորներու ձեռքը չիյնայ, որպէսզի սովետները ազատօրէն չօգտագործեն զանոնք, արեւմըտեան Հայաստանն ալ ազատագրելով:

Թուրքերը քիւրտական պեյլան ունին գլուխնուն վրայ, իրենց աշխատաւորներուն հետ: Ինչո՞ւ անոնց վրայ չաւելցնենք հայկականը, ո՞ր օրուան կը սպասենք, հը՞, պարոն Մանուկեաններ, միլիոններդ ատանկ պարապ տեղը մի դործածէք, այդ ձեր ըրածները օր մը օդը պիտի ցնդին երբ այլեւս Սփիւռք բառած բանը չմնայ, ինչպէս չմնացին նախկին Սփիւռքները: Ամերիկացիներէն սորվեցէք թէ ինչպէս կը ծախսեն իրենց դրամը, քանի որ իրենց երկրին մէջ կ'ապրիք ու կը գործէք իբրեւ Ամերիկացի: Մեր մշակութային կազմակերպութիւնները վարժուած են մեկենասներ ունենալ դիշերը հանգիստ քնանալու համար:

Ինչո՞ւ համար վաթսուն տարուան մէջ ոչ մէկ անգամ պոռացին «մեր հողերը, մեր հողերը կ'ուզենք» եւ ոչ թէ մեր ջարդերուն ճանաչումը, որ արդէն ի՞նչ բանի կը ծառայէ: Ոչ մէկ բանի: Եթէ ըլլային միջազգային ատեաններ քննելու համար մեր հարցը, բայց չէ որ այդ հարցին շուրջ հաւաքուած պետութիւնները մեզմէ շատ աւելի լաւ գիտեն իրենց արտաքին գործոց նախարարներով եւ դեսպաններով: Երբ չպոռացին կ'ըսեմ, ըսել չեմ ուզեր որ դրամը տուողը այդ ալ ընէ, ինչպէս կ'ընէ բարեգործութիւններու համար ծախսած ատեն: Այդքան միամիտ չենք: Զէ՛, ամբողջ ժողովուրդը իբրեւ մէկ անձ պէտք է պոռայ «մեր հողերը, մեր հողերը», մանաւանդ, ի՞նչ խօսք, մեր Թուլիկ մամուլը, որ մամուլ անգամ չէ, թղթի մրոտած կտոր: Արդարեւ առաջին պատերազմին ամբողջ արաբական երկիրները ձգեցին Տաճկաստանը, ինչէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները, հին, աղտոտ գուլպայի պէս: Հրէաստանը զէնքի ուժով հնադարեան երկիրը ազատագրեց, Քիւրտերը զէնք ի բռին կը կռուին, ինչպէս մեր Ֆէտայիները ժամանակին: Մենք ի՞նչ կ'ընենք, մեր հին մըշակոյթը պատմելով ԵՐԵՍՈՒՆԸՄէԿ կը քաշենք անդադար, փոխանակ հասկացողութեան գալու Քիւրտերու, Տիւրզիներու, չեմ գիտեր դեռ ինչերու հետ, ամէն պարագայի Յոյներուն հետ նեղուցները, Բիւզանդիոնը Յունաստանի ծոցը խոթելու համար: Ամէն տեղէ նախ եւ առաջ բոլոր հաստատութիւնները ոչնչացնել: Մի վախնաք, ատոր համար մեզ բոլորս պիտի չջարդեն: Այնպէս մը ընել որ սնանկացած Թուրքիան միայն աղտոտ վարտիկով մնայ: Արդէն այդպէս ըլլալու ճամբուն մէջ է: Օգնենք որ կարճ ըլլայ այդ ճամբան: Ամէն բան վախճան մը ունի, մանաւանդ կայսրութիւնները: Ո՞ւր է Բաբելոնը, Եգիպտոսը, ո՞ւր է մեծափարթամ Պարսկաստանը եւ ուրիշներ, վաղը կարգը պիտի գայ Միացեալ Նահանգներուն, այո՛, այո՛, նոյնիսկ Սովետական Միութեան, այնքան կեղծ որքան ամերիկեանը: Զիրենք կազմող ազգերը, օր մը, երբ ատենը գայ, պիտի յայտարարեն իրենց անկախութիւնը, ինքնութիւնը: Ամէն բան վախճան մը ունի այս աշխարհին վրայ: Պահ մըն ալ խորհեցէք սա վայելչասէր մարդուն, որ Նափոլէոն կը կոչուէր. բոլոր կնիկներուն նոր հարուստի պէս մեծադին զարդեղէններ կը նուիրէր:

Քիչ մըն ալ լրջօրէն խօսինք:

Այսօր աշխարհը փոխուած է: Քիչ քիչ, կռիւէ – կռիւ, երկիրը սնանկա[…]ցած է եւ մէջտեղը մնացին Միացեա[լ] Նահանգները եւ Սովետական Միութի[ւ]նը, երկուքը որոնք զիրար կը շողոմ[…] ու կը յօշոտեն, ամէն բան կ'ընեն, […] մէկն ու մէկը գլորելու դետին: Օր պիտի գայ որ անոնք պիտի գլորուին առանց կռուելու, տնտեսական սնանկութեա[ն] պատճառներով եւ այլն, պայմանաւ [...] այլեւս մեծեր չըլլան, ամէն երկիր հ[…]աւասարապէս գործէ, մրցի: Ասոնք երա[զ]ներ են պիտի ըսէք, բայց ձեզի ո՞վ ըս[աւ] որ երազները չեն իրականութիւնը, եր[բ] մանաւանդ արդէն աշխարհը իր քաղա[…]քակրթութեամբ այդ ճամբուն մէջ մը[…]տած է:

Իրաւ է, մարդկային կեանքը յուս[…] հատական եւ զմայլելի է միանգամայ[ն]. Երբ պատմութիւնը կը կարդանք կը տես[…]նենք որ աշխարհը երկու հակասակ[…] ուժերու միջեւ բաժնուած է: Յունաստա[ն] եւ Պարսկաստան, օրինակի համար: Ա[յ]սօր անոնք փոքրիկ կէտերու պէս են քար[…]տէսի վրայ: Վաղը աւելի պզտիկ պի[…]տի ըլլայ Պարսկաստանը, այսինքն՝ Ի[…]րանը: Քիչ մը անդին տակաւին պզտի[կ] բան մը ուռած է Թուրքիան, որոն[ք] Թուրք չեն՝ այլ Տաճիկ, եւ որ կլլած [է] Բիւզանդիոնը, Քիւրտիստանի մէկ մասը, միւս մասը Տաճկաստանի մէջ, եւ պզտ[…]տիկ – մզտիկ բաներ Սեւ Ծովու եզերք[…] արաբական երկիրները լախտի հարուա[ծ]տուին Թուրքին, մանաւանդ անոր ձեռ[…]քէն առնելով քարիւղի անծայրածիր հա[…]րստութիւնը: Թուրքիան մնաց աղքա[…]տիկ, խեղճուկ երկիր մը, որ կ'ապրի եւ[…]րոպացիներուն պաճչիշներով: Այսօր ա[յն] վիճակին մէջ է, որ չի կրնար երկար ա[…]տեն դիմանալ, երբ մանաւանդ Հայեր[ը], Յոյները, Քիւրտերը եւ այլն իրար[…] հետ հասկացողութեան գան: Այդ հա[…]կացողութեան կռուաքարերէն մէկը կ[…] կորիճներուն Թուրքիոյ պատճառ[…] տնտեսական վնասներն են, զինքը փո[…]ճիթի տանելու համար:

Գիտենք որ աշխարհը կը դառնայ: Ա[…]տոր համար է որ կը փոխուին ժողո[…]վուրդներու յարաբերութիւնները: Ա[…] մէկ մեծութիւն յաւիտենական է: Ամէ[ն] մեծութիւն կը գլորի երբ իր շրջանը ըն[…] Օրրանը, օրրանը ի՞նչ է, գիտէ՞ք: Ման[…]ուկները կ'օրօրուին վախը ճանչնալու համար, սա մեծերը ինչո՞ւ կ'օրօրուի[ն] իրենց փիրուն ոսկորներով: Կ'ելլեն կ'իջնեն. եթէ մէյ մըն ալ իյնան, ես [...] որ իրենց օգնութեան պիտի երթամ: Եթ[է] անոնց տիրացած երկիրները պատրաս[տ] չեն, վա՛յ իրենց: Պէտք է պոռան ամէ[ն] օր, բայց ոչ թէ օդին մէջ պոռալով, ա[յլ] իրենց հոգիին մէջ, եւ այդպէս ապրի[ն]. Մեր հողերը, մեր հողերը կ'ուզենք: Եր[բ] «մեր հողերը» կ'ըսենք, ուրիշներ թուր[ք] հողեր կ'ըսեն: Թող կարդան պաթթա[…] ճէնկիզ Խանի պատմութիւնը եւ մարդ ը[…]լան եւ մարդու պէս գործեն: Իշավար[…] գործը մարդուն համար չէ: Անունը վրա[ն] է արդէն:

Ուրեմն, որպէսզի Հայ ժողովուրդը [...]

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

– ԷՐՆԵՍԹ ՖԻՇԸՐ –

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ան կ'երազէ կ ա խ ա ր դ ե լ բնութիւնը նոր ձեւ մը տալ առարկաներուն կախարդական միջոցներով: Հոս հաւանաբար անհրաժեշտ է ի մտի ունենալ արուեստագէտի ստեղծագործական աշխատանքը: Արուեստագէտը եւ իր նիւթը: Արուեստագէտը եւ նիւթը ձեւաւորելու, փոխելու բարդ ընթացքը:

×

Ա) ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԸ.–

Պենժամին Ֆրանքլին մարդը կը սահմանէ որպէս «գործիքներ շինող կենդանի»: Մարդը կը մարդանայ աշխատանքի գործիքներու միջոցաւ: Մարդուն եւ գործիքներուն ազդեցութիւնը փոխադարձ են: Ձեռքը մշակոյթի գլխաւոր օրկանն է, մարդանալու փրոսէսին ծագում տուողը: Բայց այդ չի նշանակեր թէ միայն ձեռքն է որ կը ստեղծէ մարդը: Նման պարզացում մը այս երեւոյթի պատճառներուն եւ արդիւնքի փոխաբերութեան՝ ճիշդ չէ: Աստիճանական զարգացումի բարդ դրութիւն մը ինչպէս, տեսողութեան տեսլադաշտի ընդարձակումը եւ ճշգրտութիւնը. աստիճանաբար մարմնին ստացած ուղղահայեաց դիրքը, ձեռքերու դերին յստակացումը, եւ որպէս արդիւնք մարդկային ուղեղին յաւելեալ ոբակական զարգացումը կը յառաջացնէ Նախամարդու ընդհանուր վարմունքին մէջ: Թովմաս Աքուինացի մարդու սահմանումին մէջ կ'ըսէ. «ճիշդ է թէ ձեռքը կը յառաջացնէ մարդկային միտքը եւ մարդկային գիտակցութիւնը»:

Գործիքներ շինելու այս փրոսէսը մեքենական չէ. «մարդիկ բնազդային ձեւով չեն սորվիր գործիքներ շինել այլ անոնք կը սորվին այդ փորձով» կ'ըսէ Կորտոն Զայլտ «Գործիքներու Պատմութիւնը »գրքին մէջ: Փորձարկութիւններու այս փրոսէսին կ'ընկերանայ աշխատանքին նպատակայարմար ըլլալը: Տարբերութիւնը վարպետ ճարտարապետի մը եւ մեղուի միջեւ այն է կ'ըսէ Մարքս, թէ ճարտարապետին մօտ աշխատանքը վերջանալէ առաջ արդէն ատիկա գոյութիւն ունէր ճարտարապետի երեւակայութեան մէջ. «ինչ որ կը պատահի գործաւորը կը փոխէ բնութեան առարկաները, ատիկա կ'ընէ բնութեան վրայ որուն գոյութիւնը իրենինէն անկախ է, բայց ինք անոր վրայ (բնութեան) կը կիրարկէ իր ուզածը (նպատակը, ճարտարապետի մտքին մէջ պատկերացած ծրագիրը»):

Մարդկային գիտակցութիւնը կը սկսի ծնունդ առնել եւ զարգանալ երբ աշխատանքը նպատակ մը կը հետապնդէ, առարկայական տուեալները ցոյց կու տան թէ մարդուն միտքը արդիւնք է պատմական երկար զարգացումի: Մարդուն կապը բնութեան հետ իրագործելու իր հետապնդած նպատակը յատուկ է իրեն: Որովհետեւ բոլոր միւս ապրող էակներու կապը բնութեան հետ անմիջական է եւ ուղղակի, միայն մարդուն կապն է որ կ'անցնի միջնորդէ մը այսինքն բնութեան եւ մարդուն միջեւ կապը մտածումն է երեւակայութիւնը: Զարգացումի ընթացքը կը շարունակուի .մարդը կը սկսի զանազանել օգտակար եւ նուազ օգտակար գործիքները: Բաւական չէ այլեւս գործիքներ առնել բնութենէն զանոնք պէտք է տաշել նորերը արտադրել: Սկզբունքի գետնի վրայ ոչինչ անկարելի է այլեւս աշխատանքի գործիքներու միջոցաւ: Բաւական էր գտնել ճիշդ գործիքը ընելու այն ինչ որ նախապէս անկարելի էր:

Այսպէս բնութեան վրայ տիրապետելու նոր ուժ մը ձեռք կը ձգուի. այս նոր ուժին պարփակած կարելիութիւնները անսահման են: Այս նոր դիւտին մէջ, անսահման կարելիութիւններու մէջ կը կայանայ կախարդութեան եւ հետեւաբար արուեստին արմատները:

Գործիքը ,երկար փայտ մը օրինակ, միջոց մըն էր որ կը ծառայէր նաեւ նը[…] պատակի մը, ծառին վրայէն պտուղը վար բերել: Այսպէս գործիքին վրայ կ'ա[…] բերել: Այսպէս գործիքին վրայ կ'աւել[…]նայ նոր յատկութիւն մը. ան պաշտօ[ն] մը եւս ունի այլեւս:

(Շար.– 3)

Fonds A.R.A.M

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — « Հայ եկեղեցւոյ եւ եկեղեցականներու դերը անցեալին թէ նպաստաւոր եղած է մեր պատմութեան ազատագրութեան շարժումին մէջ » նիւթը եղաւ վիճաբանական ասուլիսին որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 29ին: Ժիրայր Միրիճեան, որ վարեց զրոյցը, հպանցիկ ակնարկով մը նախ ներմուծեց նիւթը, շեշտեց Հայ Եկեղեցւոյ գրաւած կարեւոր տեղը հայ իրականութենէն ներս, երէկ ու այսօր, աւելցնելով թէ մեր բովանդակ պատմութիւնը ըլլալով տեւական պայքար մը ազատագրութեան, նիւթը պէտք չէ սահմանել որոշուած շրջանի մը: Ժիրայր Միրիճեան ներկայացուց ապա երկու հակաճառողները՝ Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան եւ Ասատուր Քէօսէեան:

Ասատուր Քէօսէեան իր ամբաստանութիւնը հիմնաւորեց քանի մը պատմական դէպքեր ու դէմքեր մատնանշելով: Մանրամասն ներկայացուց Իսրայէլ Օրիի Հայաստանը ազատագրելու ծրագիրը եւ առած յանձնառութիւնները եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ, Պապին եւ քրիստոնեայ վեհապետներուն նկատմամբ: Այսպէս, նախ Ֆրանսա, եւ ապա Գերմանիա՝ Պֆալցի իշխանին խոստացաւ Հայաստանի Թագը, խոստացաւ հայ ժողովուրդը կաթոլիկէ դարձնել խոչընդոտներու դէմ դնելու միտումով: Սակայն դաւանափոխութեան մտքին դէմ եղաւ հայ հոգեւորականութիւնը եւ Իսրայէլ Օրիի ծրագիրը ձախողեցաւ: Յետոյ, Յովսէփ Էմինի առաքելութիւնը 1750 – 1760ական թուականներուն, Հայաստանէն Լոնտոն, Պետերբուրգ որ դարձեալ այդ օրերու Սիմէոն Կաթողիկոսի եւ հայ եկեղեցականներու ցցած խոչընդոտներով ձեռնարկը վիժեցաւ: Ասատուր Քէսէօ-եան յիշեց նաեւ թէ Սան – Ստեֆանոյի դաշնագրի օրերուն Թրքահայոց պատրիարքը Ներսէս Վարժապետեան հաւատարմութիւն յայտնեց Սուլթանին ժխտելով Հայոց իրաւունքները: Օրինակ մը բերաւ նաեւ 11րդ դարէն, ըսելով թէ Պետրոս Գետադարձ կաթողիկոսը բացաւ Անիի դռները Բիւզանդացիներուն առջեւ:

Իր կարգին, Շահան խաչակիր քահանայ Տէտէեան առնելով պատմութեան ընթացքը, շրջան առ շրջան, ցոյց տուաւ Հայ Եկեղեցւոյ ազգային նկարագիրը: Ըրաւ մանրամասն պատմականը քրիստոնէութեան մուտքին Հայաստան աշխարհէն ներս, քրիստոնէութիւնը նկատելով որպէս առաջին ազատագրում մը. ազատագրում հայ խղճին եւ հայ հոգիին: Դարերու ընթացքին եկեղեցին եւ անոր պետերը եղան ամէն պայքարներուն մէջ: Պատերազմի դաշտին վրայ սուրով, զէնքով եւ խաչով ներշնչեցին, խրախուսեցին, զոհուեցան: Վանքերուն մէջ, մութ անկիւնները, գրիչով ճգնեցան, տքնեցան, ստեղծագործեցին կամ պահեցին: Ժողովուրդին մէջ խօսքով ու գործով կազմակերպեցին, առաջնորդեցին: Շահան Քհնյ. նշեց անուններ՝ Գրիգոր Լուսաւորիչ, Հռիփսիմեանց կոյսերէն, Սուրբ Սահակէն, Մաշտոցէն մինչեւ Ղեւոնդ Երէց, Յովսէփ կաթողիկոս, մինչեւ Կիլիկեան, միջնադարեան շրջան որ տուաւ ականաւոր եկեղեցականներ եւ մինչեւ 19րդ դար եւ մեր օրերը ծանրանալով յատկապէս Հայկական Դատի ծագումի շրջանին վրայ վեր առնելով Պոլսոյ պատրիարք՝ Ներսէս Վարժապետեանի եւ Խրիմեան Հայրիկի վճռական դերերը: Նոյնպէս ըսաւ թէ այսօր եւս Վազգէն Ա. կաթողիկոս, Կիլիկեան Աթոռի զոյգ Կաթողիկոսները, Պոլսոյ Շնորհք Պատրիարքը իրենց հոգեւոր եւ ազգային առաքելութեան մէջ կը հարատեւեն շարքը մեր մեծ եկեղեցականներու:

Դէմ առ դէմ արտայայտութիւններէն յետոյ, Ժիրայր Միրիճեան կարգ մը կէտեր հարցումի ձեւի տակ ընդլայնել եւ ճշդել տուաւ բանավիճողներուն, մանաւանդ դաւանափոխութեան հարցը Իսրայէլ Օրիի ժամանակ եւ Ներսէս Վարժապետեան պատրիարքի դերը: Ներկաները եւս մասնակցեցան վիճաբանութեան տեսակէտներ պարզելով, հարցումներ տալով: Ի մասնաւորի ընդգծուեցաւ Ս. Մեսրոպի դերը որ հնարելով հայ գիրերը ազատագրեց հայ միտքը, հայ մշակոյթը, մեր ինքնութիւնը բոլոր դարերուն համար:

Մեկնելով եղած արտայայտութիւններէն համադրողը՝ Ժիրայր Միրիճեան, որպէս եզրակացութիւն ըրաւ հետեւեալ բանաձեւումը. « Հայ Եկեղեցին դարերու ընթացքին բաժնեց իր ժողովուրդի ճակատագիրը: Անոր հետ ունեցած է փառքի եւ անկումի շրջաններ տալով ականաւոր, ազգանուէր, հեղինակաւոր բայց նաեւ միջակ դէմքեր »: Այս եզրակացութիւնը ընդունուեցաւ երկու հակաճառողներու եւ հասարակութեան կողմէ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Սփիւռքը, ինչպէս կ'ըսեն, ապրի իր մեծութիւնով, պէտք է ձգէ, մոռնայ ջարդերու ճանաչումի պահանջը, անիկա գործերու պատմութիւն է եւ սակայն ոչ յոխորտանքով, կուրծքերը ուռեցնելով հրապարակներու վրայ, բայց մանաւանդ եւ ճամբելով իւրաքանչիւր լրագիր, եթէ անոնք պիտի չարունակեն մեզի քնարեր հաց կլլել տալ:

Եթէ կ'ուզենք միանալ բոլոր Հայերս, ուր որ ալ ըլլանք, եթէ կ'ուզենք մէկ տեղ գգալ զմեզ, միմիայն այս հարցով է որ իրարու հետ կրնանք ըլլալ: Այդ է մեր ուժը եւ ոչ թէ մեր ջարդերուն ճանաչումը: Ո՞վ ջարդուած չէ այս աշխարհի վրայ: Ամերիկայի վայրենիները չէ որ, այսինքն՝ Հնդիկները, բնաջնջեցին ճերմակները, այլ՝ ամէն մարդ գիտէ որ քաղաքակրթուած Եւրոպան էր:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանը այցելած է Միացեալ Նահանգներու Ուղղափառ եւ Աւետարանական Եկեղեցիներու Ազգային Խորհուրդի ներկայացուցիչներէն 14 հոգիներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը, որուն մաս կը կազմէ նաեւ Թորգոմ Արք. Մանուկեան (Հայց. եկեղեցի): Փետր. 27ին Վեհարանին մէջ տեղի ունեցած հանդիպումին, որուն ներկայ եղած են նաեւ քոյր յարանուանութեանց առաջնորդներ, Կիլիկեան Աթոռի միաբաններ եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչներ, խորհրդակցութեան նիւթ դարձած են Միջին Արեւելքի ներկայի կացութիւնը ընդհանրապէս եւ Լիբանանի վիճակը մասնաւորաբար: Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս լայն տեղեկութիւններ տուած է այժմու կացութեան եւ քրիստոնեայ եկեղեցիներու գործունէութեան մասին: Պատուիրակութիւնը Լիբանանէն ետք կը մեկնէր Դամասկոս, Գահիրէ, Ամման եւ Իսրայէլ:

×

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, Փետր. 1ին մեռած է Տոքթ. Սրբուհի Աննա Խաչֆեան: Ծնած էր 1908ին՝ Նիւ Ճըրզի: Հազիւ մէկ տարեկան, ընտանիքին հետ փոխադրուած է Պոլիս, ուր յաճախած է Սկիւտարի Տայեան վարժարանը: Ճամբորդելէ ետք եւրոպական զանազան ոստաններ բնակութիւն հաստատած է Պուտափեշտ, ապա Լոնտոն, վերջնապէս վերադառնալու համար Ամերիկա: Հոն պաշտօնաբած է « Ամերիկայի ձայն »ի մէջ, իբրեւ գլխաւոր թարգմանիչ. գիտէր խօսիլ, գրել եւ կարդալ 12 լեզուներ եւ ծանօթ էր 14 բարբառներու: Եղած է ատենապետուհին Ուաշինկթընի Ս. Մարիամ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան: 1970ին ստացած է տոքթորայի տիտղոս Կովկասեան պատմութեան ճիւղէն եւ դասախօսած Ճորճթաուն համալսարանին մէջ Հայոց պատմութիւն:

×

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետր. 17ին, նշուած է Փետրուարեան ապստամբութեան տարեդարձը: Հանդէսը վարած է ընկ. Անդրանիկ Տէր–Յովհաննէսեան: Յանուն Հ. Յ. Դ. «Վարդգէս» կոմիտէութեան խօսք առած է ընկ. Եդուարդ Մելիքեան եւ անդրադարձած ապստամբութեան պատմական իմաստին եւ կարեւորութեան: Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Խաչիկ Յակոբեան (Մոնրէալէն), ներկայացուցած է ապստամբութենէն առաջ պատահած քաղաքական դէպքերու հոլովոյթը, ապա ծանրացած այն պայմաններուն վրայ, որոնք առաջնորդեցին ժողովրդային պոռթկումին:

ՈՒԻՆՏԶԸՐ (Քանատա) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետր. 10ին, տօնուած է Վարդանանցը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ ՀՕՄ ի տեղական մասնաճիւղի: Բացման խօսքը արտասանած է Յասմիկ Աշըգեան: Բանախօսած է Ռուբէն Վահրատեան: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք կատարուած է հիւրասիրութիւն:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՀՕՄ ի ամէնօրեայ վարժարանին մէջ, Փետր. 14ին տօնուած է Վարդանանցը, ներկայութեամբ ծնողներու եւ բարեկամներու: Դասախօսած է տնօրէնը՝ Մարգար Շարապխանեան: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած է մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի առաջին կարգերու աշակերտներու արտասանութիւններէ:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ « Ա. Ահարոնեան » սրահին մէջ, Փետր. 17ին, տօնուած է Փետրուարեան ապստամբութեան 59րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Միհրան Փափազեան կոմիտէին: Ընկեր Վրէժ – Արմէն Արթինեանի բացման խօսքէն ետք դասախօսած է ընկ. Յակոբ Յակոբեան տալով Փետր. 18ի պատմականը եւ եզրակացնելով ճառով մը:

×

ՀԱՄԻԼԹԸՆԻ (Քանատա) Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետր. 2ին, նշուած է Հ. Ե. Դաշնակցութեան 47րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է ընկ. Փօղոս Սէֆէրեան: Բանախօսած է ընկ. Մանուէլ Պետրեան նիւթ ունենալով « Երիտասարդութիւնը »: Ապա հանդիսութիւնը շարունակուած է խրախճանական մթնոլորտի մը մէջ:

×

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունուար 19ին, տեղի ունեցած է Գառնիկ Սարգիսեանի (Լոս Անճելըսէն) երգահանդէսը, կազմակերպութեամբ Կեդրոնի Ակումբի յանձնախումբին: Ներկայ եղած են շուրջ 300 հոգի: Երգիչը մեկնաբանած է ժողովրդական եւ յեղափոխական 35 երգեր, ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծելով եւ կազմակերպիչներուն ապահովելով 12 հազար տոլարի գումար մը (նուէրներով միասին):

×

ՊԱԳԸՐԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 24ին կատարուած է քահանայական ձեռնադրութիւն: Պատարագած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան եւ Կարապետ Սրկ. Քէչէճեանը քահանայ ձեռնադրած զինք կոչելով Տաթեւ Քհնյ.: Յաւարտ պատարագի, տեղւոյն Թաղական Խորհուրդը սիրոյ սեղան մը սարքած է ի պատիւ Շահան Եպիսկ.ի եւ նորընծայ քահանային:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

– Պէտք չկայ, պէտք չկայ: Դուն այծերուն հոգը առնելու պէտք չունիս: Էսքան այծ կերան, թո՛ղ այդ երեքն ալ ուտեն: Դուն էն ձեւով գեղ մը գեղով կրակի մէջ կը ձգես: Ճահիլ էս, էս բաները չես հասկնար:

– Որ երեք այծերը չվերադարձնէ, ձին չեմ տար,– այս անգամ Մարտիկ ըսաւ համարձակ, որ երեսփոխը անոր երեսը նայեցաւ:

– Մարտիկ, տղաս, խօսեցաւ երեսփոխը՝ այս անգամ համոզելու շեշտով,– էստեղ պինդ գլուխ ըլլալը լաւ բան չէ. չգիտես՝ ի՞նչ ըսել է Քիւրտերէն ձի փախցնել: Ո՞ր գեղէն է չոպանը:

– Ղամիշլու գեղէն:

– Վաղը կէսօրէ առաջ ես կը տանիմ ձին: Ո՞ւր է էսոր սանձը:

Եկեղեցիէն յետոյ գիւղացիները իմացեր էին, որ Մարտիկը Քիւրտերէն ձի մը փախցուցեր է: Ջուլհակ Պետօն այնտեղ էր: Հոն էին նաեւ տիրացու Նաճարը, սանահար Կիրօն, մանգաղ պեխեր Ասատուրը: Կը թելադրէին, որ վաղն առաւօտ իսկ ձին իր տիրոջ վերադարձուի:

Այդ բոլորին մէջ միակ լուռը Ջուլհակ Պետօն էր: Ուրախ էր ան, որ Մարտիկի փախցուցածը ձի մըն է, ոչ թէ այծ: Եթէ այծ մը ըլլար, առաջին անգամ ինք պիտի բարկանար անոր: «Ամօթ է, Մարտիկ, Քիւրտը մեռնելու պահուն լեռներէն փախցուած այծերը կը յիշէ միայն: Հայի կաթը, իմ էսքան խօսածներս հարամ են քեզի»:

Ջուլհակ Պետօն դիտեց Մարտիկը, որ կեցած էր ձիուն մօտ՝ մէկ ձեռքով հաստ գաւազանը բռնած, միւսով ձիուն բաշը: Ճակատին վրայ ինկած էր մազերէ փունջ մը:

– Լաւ ձի է, Մարտիկ, – ըսաւ Պետօն ձայնի այն տեսակ շեշտով մը, որ կ'ուզէր հասկցնել թէ եղածը սխալ բան չէ:

Բակէն ներս մտաւ տէմիրճի Խաչերը: Ան ալ իր կարգին լսած էր ձիու պատմութիւնը:

Երեսփոխըրաւ Խաչերին, որ մի դուցէ ձիու պարագան Ջէօթէլի Ջաւէին ականջը հասնէր:

— Գործը որ էնտեղ իյնայ, կարգադըրելը հեշտ է: Առանց անոր, գեղի հետ անկարգութիւն չի պատահիր: Հազարան չոպանը անվնաս հայվան է: Չէ, չէ, թող էդպէս վարժուին: Ձին պէտք չէ տալ, քանի չէ վերադարձուցեր երեք այծերը:

Մարտիկ ձիու մօտ կեցած մտիկ կ'ընէր գեղի բանիմացներու չուար խօսքերուն: Մանաւանդ որ ինք շատ լաւ գիտէր, թէ ո՞վ է Հազարան լերան չոպանը: Այդ երեկոյ իրեն այնպէս թուեցաւ, որ գեղի մեծերը ծանր արձաններու նման երեսի վրայ շրջուեցան ու կոտրեցան անոնց քիթերն ու գլուխները:

Խելացիները այդքան վախկոտ չէին ըլլար: Այդ բոլորի տեղ նստաւ Մարտիկի համար նոր ու ուժեղ արձան մը: Տէմիրճի Խաչերն էր այդ :իր ծանրութիւնով իր տեղը կեցած էր նաեւ Ջուլհակ Պետօն:

Այդ օրէն ի վեր Մարտիկ ու Խաչեր իրարու բարեկամներ դարձան, մանաւանդ որ Մարտիկ շատ հետաքրքրուած էր Խաչերի շինած զէնքերով: Խաչերի հետ ունեցած կարճ բարեկամութիւնը պատճառ դարձաւ, որ փոթորկի պէս իր գլխով անցնէին ֆէտայիները Հայաստանի լեռներուն, նոյնիսկ լսէր անոնց ոտքերուն ձայները:

×

Յաջորդ առաւօտ, Մարտիկ, սովորականէն շատ կանուխ, այծերու հօտը գեղէն դուրս հանեց՝ ձիու վրայ հեծած: Ուզեց շատ կանուխ դաշտ ելլել, որ երեսփոխը չհանդիպէր իրեն :Երեսփոխը Խաչերի խօսքին համոզուած չէր: Խօսած էր, որ այդ օր ձին իր ձեռքով պիտի տանէր ու յանձնէր Հազարան լերան չոպանին:

(34 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժոհան Տէր-Յակոբեան, Կարապետեան, Սարաֆեան, Օպոզեան, Պահարեան ընտանիքները կը ծանուցա-նեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կա-տարուի իրենց զարմիկին՝

ԱՐԹԻՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, այս Կիրակի Մարտ 16:

×

Տէր եւ Տիկին Ժոհան Տէր-Յակոբեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն կը կատարուի այս Կիրակի Մարտ 16, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ իրենց մօր՝

ԱՐՓԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտ-նեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, ան-ձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ըն-կերուհի Նուարդ Սապունճեանի, ընկե-րուհի Ալիս Շտիկեանի, ինչպէս նաեւ հա-մայն ընտանեկան պարագաներուն Աշխէն Տնկոյեանի մահուան առթիւ:

SEANCE MEDICALE PUBLIQUE

Séance médicale publique avec deux courts-métrages sur le cancer de l'utérus et la césarienne, opération effectuées par Mademoiselle le docteur F. Maslemian, chirurgien-gynécologue de Mannheim (Allemagne) actuellement de passage à Paris.

Cette séance aura lieu le Dimanche 16 Mars à 17 heures, au Centre Culturelle Alex Manoougian, 118 rue de Courcelles, Paris 17e

Le public est invité cordialement.

ENTREE LIBRE

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ՔՈՔԹԷՅԼ

Էսաեան Բարեկամական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը կը գումարուի Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին բոլոր սան եւ համա-կիրները: Կը խնդրուի ներկայանալ ան-դամաքարտերով: Զունեցողները կրնան ունենալ տեղւոյն վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՓԱՐԻԶ.— Տէր եւ Տիկին Միհրան Եփ-րեմեան իրենց մօր յիշատակին 2000 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Պ. Զիլինկիրեան 140 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Աւետիսեան 100 Փր. կը նուիրէ:

×

ՍԷՆԹ - ԷԹԻԷՆ.— Տիկին Վիքթորիա Տէրտէրեան 100 Փր. կը նուիրէ իր ա-մուսնոյն յիշատակին:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հոգեգալուստի (Պենտէկոստէ) տօնին տեղի պիտի ունենայ երեք օրուան ար-ձակուրդը Հայ Կարմիր Խաչի Նորման-տիի Մանկանց Բոյնին մէջ, փոխանակ Զատիկին:

COMITE DES JEUNES
de l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE de MARSILLE
33, Cours Pierre Puget
IMPRESSION D'ARMENIE

Une projection-débat à la suite du voyage que nous avons effectué en Août 1979 sur l'invitation de Sa Sainteté VAZKEN I, Catholicos de tous les Arméniens.

Le Samedi 15 Mars à 21 heures
— Projection d'un film
— Projection de diapositives.

ENTREE LIBRE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Մարտ 14, Ուրբաթ երե-կուն ժամը 20.30ին՝ Իսիի Հայ Մշակոյ-թի Տան մէջ՝ 45 Ռիւ տը լա Տէֆանս:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Վարչական ընտրութիւն եւ զանազան հարցեր: Բո-լոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը կա-րեւոր է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱՒԻԼ

Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհա-կալութեամբ ստացած է 500 Փր. Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Զիլինկիրեանէ ողբացեալ Վրոյր Չիթունիի մահուան առթիւ փո-խան ծաղկեպսակի:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է Պր. Տէր-Գրիգորեանէ 100 Փր. փոխան ծաղկեպսակի Պր. Մանուկեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը շը-նորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Սա-թենիկ Գալուստեանէ 300 Փր., փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Շողիկ Գալուստ-եանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ 100 Փր. Տիկին Զիչէրեանէ:

Imprimé sur les presses du Journal «Ha ratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Քլերմոն - Ֆեռանէն Տէր եւ Տիկին Մի-շէլ Սոնեի (ծնեալ Զաքարեան) 300 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին ի յիշատակ իրենց ծնողաց՝ Զաքար եւ Մարի Զաքարեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան եւ զաւակները, Տի-կին Գոհարիկ Ղազարեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղազարեան եւ զաւակ-ները (Մոնաքօ) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նը-ւէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի-րենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻԽՍԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ: Մասնաւոր շնորհակա-լութիւններ Կապ. Խաչին, Պօմոնի Զա-ւարեան կոմիտէին, Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Նոր Սերունդին, Հ. Մ. Ը. Մ. - Արծիւի, Սահակ - Մեսրոպ երգ-չախումբին, Պօմոնի Թաղականութեան, ինչպէս նաեւ Շահան, Նշան եւ Եղիշէ քա-հանայ հայրերուն:

à Vendre

Machine circulaire à vendre, marque Wildt Meller Bromley, modèle S. P. J. diamètre 22 jauge 12 — équipement standard.
Dertomayan
35, Ave. Bourgain — ISSY
Tél. : 642-20-60

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ, Մարտ 14ին, երեկոյեան ժամը 7ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսա-ւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ ՀՍԿՈՒՄ կը կա-տարուի բոլոր եկեղեցականներու մաս-նակցութեամբ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Մարտ 16, կը պատա-րագէ հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝

ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԳՈՌՈՋԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ Աւստրալիոյ Սիտնէյ քաղաքի Հայոց:

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE

prix du premier voyage: 3.300 F

	départ :	retour :
1er voyage	— 18 AVRIL	3 MAI
2e voyage	— 11 JUIN	26 JUIN
3e voyage	— 28 JUIN	12 Juillet
3 jours à Léningrad, 1 jour à Moscou, 12 jours à Erévan		
4e voyage	— 6 AOUT	21 AOUT
5e voyage	— 13 SEPTEMBRE	28 SEPTEMBRE
6e voyage	— 1er OCTOBRE	16 OCTOBRE

DIRECT DE MARSEILLE

1er voyage — du 11 au 25 AOUT
2e voyage — du 8 au 22 SEPTEMBRE
3e voyage — du 6 au 20 OCTOBRE

du 18 avril au 10 mai
DEPART DE TOULON
à bord du « Chota Roustavelli »

Croisière en mer Noire - 1er Mai à Erévan

23 JOURS DONT UNE SEMAINE A EREVAN
en cabine 4 personnes

3.900 F

(pension complète et séjour à Erévan compris)

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկե-րուհիները Ուրբաթ, Մարտ 14 ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ.— Պաշտ. ժողովի զեկուցում, Նոր վարչու-թեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը օրինաւոր կը նկատուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւ-ղերը Շաբաթ, Մարտ 15, ժամը 15էն 18:

office national de la culture et des traditions ARMENIENNES

(Président d'Honneur : Mr ALAIN POHER, Président du Sénat)

ORGANISE

UN PELERINAGE HISTORIQUE DU SOUVENIR

à DEIR-EL-ZOR (Syrie) et à CHYPRE
à l'occasion du 65ème anniversaire de « 1915 »

DU 16 AU 25 AVRIL

Ce pélerinage auquel prendront part des personnalités religieuses, culturelles et des parlementaires français, sera animé par Gérard STEPHANESCO,
Des reportages de Télévisions étrangères seront effectuées à cette occasion

Renseignements et inscriptions :
L'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes
LEVON BAGDASSARIAN, 3 Rue de l'Arrivée, 75749 Paris Cedex 15
Tél. : 538.67.47 — Lic. A 1037
Sur LYON. — V. SARKISSIAN 50, Cours de la Liberté
Tél. : (7) 860-13-66

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՆԴԷՍ

նուիրուած 60ամեակին

Կազմակերպութեամբ՝ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին, Կի-րակի Մարտ 16, ժամը 15.30ին Պուա - Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը

32, Rue Paul-Déroulède

Կը նախագահէ՝
ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ
Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ
Հայ Կարմիր Խաչի քարտուղար

Գեղարուեստական բաժին.—
Պ. Պ. Վիգէն եւ Յարութ «Յարդար» համոյթը՝ իրենց ժողովրդական երգերով ու նուագներով: Բացառաբար կը պարէ սիրուած պարուհի Սիբիլլա Պագըրճեան:

Ֆիլմի ցուցադրութիւն՝ 1979ին պատ-րաստուած Հայաստանի մէջ 600 քիլո-մեթր ճամբորդելով Պ. Գէորգ Այանեանի կողմէ:

Մուտք՝ 15 ֆրանք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեց-ւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակա-լութեամբ ստացած է Յակոբ Գիւնկէեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի—

Այրի Տիկ. Վեհանոյշ Գիւնկէեան, Ժա-նին Գիւնկէյեան, Սիւզան Գիւնկէյեան, Տէր եւ Տիկ. Ռոպեր Գիւնկէյեան, Տէր եւ Տիկ. Հացպանեան Անտրէ 1000 Փր., Տէր եւ Տիկ. Գարաճեան Գրիգոր, Տէր եւ Տիկ. Կարնիէ Մարսէլ-Փիէր, Արզումեան ընտանիք (Սէն Շամոն), Սէմէրճեան Ռեմոն եւ Մելինա 300ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Պապաեկիտեան Ժան, Տէր եւ Տիկ. Գիզարճեան Սարգիս, Տէր եւ Տիկ. Հազպանեան Խաչատուր 200ական, Տէր եւ Տիկ. Գալէճեան Սարգիս, Տէր եւ Տիկ. Գալէճեան Ռոպէր 100ական, Տէր եւ Տիկ. Մամբրէ Սեմէրճեան, Տէր եւ Տիկ. Քէչէճեան Տրնի 300ական, Օրիորդներ Թրնկըրեան Թագուհի եւ Վարդուհի 200, Տէր եւ Տիկ. Գազանճեան 100, Թաղի առեւտրականներ 315,6 Փիլիպոսեան Ժան - Ժաք, Տէր եւ Տիկ. Քրոս, Տէր եւ Տիկ. Նուրեան 100ական, Առաքելեան եղբայրք 1000, Տէր եւ Տիկ. Վերժ Եկրո-վանեան 200, Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միու-թիւն 100, այրի Տիկ. Վարդանոյշ Հայ-րապետեան 150, Տէր եւ Տիկ. Ժամկոչ-եան 200, Տէր եւ Տիկ. Լոփէզ Հանրի 100:

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
14
VENDREDI
14 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. — Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. — Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.602 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.602

ՀՌՈՄԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

«Չորս Երկիրներու Գաղտնի Սպասարկութիւնները Կ'որսան Հայ Ահաբեկիչները»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷՐ ՔՈՌԻԷՌԷ ՏԷԼԼԱ ՍԵՌԱ, ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎՐԴՈՎՈՒՄ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ, ԱՆՄԵՂ ԶՈՀԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Ցանուն « Հայ Գաղտնի Բանակ »ի մը Ֆրանս-Փրէս գործակալութեան հեռաձայնող անծանօթը, որ ըսած էր նաեւ (գէշ անգլերէնով մը, ըստ իտալական թերթերուն) թէ սոսկա ազգարարութիւն մըն է իտալական « աշխարհակալութեան » (??) որ կ'անգիտանայ Հայ Դատը, անտարբեր է, կրնայ վստահ ըլլալ թէ գոնէ այս օրերուն իտալական թերթերուն մէջ այդ անտարբերութիւնը դադրած է բայց չէ վերածուած մասնաւոր համակրանքի մը...:

Նախ վերյիշենք, քիչ մը աւելի մանրամասնօրէն, Երեքշաբթի օրուան թերթերուն արձագանգները, քանի, մեր նախորդ թիւով, միայն հակիրճ ակնարկ մը կըրցած էինք նետել զուիցերական ձայնասփիւռին հաղորդումին պատճառով:

Իլ Ճիոռնալէ, առաջին էջին վրայ լայն տեղ տուած է, նկարով մը եւ մանրամասն նկարագրութիւնը ընելով ահաբեկման ձեւին: Զոհերուն մէջ, ինչպէս գրեցինք, կան երկու մեռեալ. մէկը՝ 67 տարեկան Ճանթէ Սենա, հանգստեան կոչուած փրոֆեսոր մըն է, Վենետիկ ապրող, որ պտըտելու գացած էր Հռոմ, միւսն ալ՝ Փորչելլօ սափրիչ, Նափոլիթանցի: Վիրաւորներուն մէջ կան բազմաթիւ երիտասարդներ: Երեք ուսանողուհիներ, 16 տարեկան, ծանրօրէն վիրաւորուած են, 1 ժամ կանուխ դուրս կ'ելլէին իրենց դպրոցէն, որովհետեւ դասատու մը կը բացակայէր: Միւս վիրաւորներուն մէջ կան երեք ոստիկան եւ ուրիշ անցորդներ 20 տարեկան, 21 տարեկան, 43 տարեկան, 59 տարեկան, որոնք կրնան մինչեւ 40 օր հիւանդանոց մնալ, ոմանց վիճակը չատ ծանր ըլլալով: Իլ Ճիոռնալէ երկար անդրադառնալէ ետք առաջին էջին վրայ, 18րդ էջին մէջ ալ կը փորձէ պատասխանել սա հարցումին՝ ո՞վ են Հայերը: Կը խորագրէ պատասխանը՝ «Քրիստոնեայ համայնք մը ճնշուած Թուրք ցեղային մեծամասնութեան կողմէ »: Ապա, կը բացատրէ թէ ժողովուրդ մըն են Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ սահմաններուն միջեւ, փոքր քրիստոնեայ հաւաքականութիւն մը, որ Օսմանեան տիրապետութեան ներքեւ մշակութային եւ տնտեսական դետնի վրայ աւելի բարձր էր քան Թուրք մեծամասնութիւնը: Ջծանրանալէ ետք ցեղասպանութեան վըրայ, Միլանոյի օրաթերթը կը յիշէ թէ Ա. պատերազմի վաղորդայնին անկախ Պետութեան մը գաղափարը ծնած էր, բայց այսօր միայն փոքրիկ Խորհրդային Հայաստանը կը մնայ: Կ'աւելցնէ թէ վերջերս Հայերը Լիբանանի մէջ ալ նոր պարտութիւն մը կրեցին, հակառակ անոր որ ջանացած էին չէզոք մնալ: Կը վերջացնէ յայտնելով թէ Իտալիոյ մէջ հայերու մեծամասնութիւնը Վենետիկ է (ըստ երեւոյթին լրագրողը ուրակը չփոթած է քանակին հետ), յետոյ՝ Ամերիկա, Քանատա, Աւստրալիա եւ Ֆրանսա:

Ընկերվարական հակում ունեցող Լա Ռեփուպլիքա օրաթերթը « Ոճրային արարքը կրնար կոտորած մը պատճառել » խորագրին տակ կը նկարագրէ եղեռնափորձը (ի դէպ երբ առաջին ռումբը պայթած է, ոմանք օգնութեան հասնիլ ուզած են վիրաւորներու եւ իրենք զոհ գացած են երկրորդ պայթումին): Արդէն բոլոր թերթերը համաձայն են ըսելու թէ սարսափի տեսարան մը պարզուած է, Հռոմի կեդրոնը: Համայնավար օրաթերթն ալ՝ Ունիթա կը նկարագրէ եղեռնափորձը, մանրամասնութիւններ տալով զոհերու ինքնութեան մասին:

Լա Սթամփա բաւական լայն տեղ կուտայ, վիրաւորներուն մէկուն նկարն ալ հրատարակելով: Հոս ալ նոյն նկարագրութիւնը յաւելեալ մանրամասնութիւնով մը սակայն: Տեսնուած են երկու երիտասարդներ, որոնք կը փախէին կանաչ վեսփայի (մոթօ) մը վրայ: Թերթը կը յիշէ այլ մահափորձեր, կ'ըսէ թէ Գաղտնի Բանակը « կը կռուի ազատագրման համար Հայաստանի այն մասին, որ թըրքական տիրապետութեան տակ է »: Գրութեան վերջաւորութեան, Սթամփան կ'ըսէ թէ այսօր վեց միլիոն Հայ կայ, կէսը՝ Խորհ. Միութիւն, միւս կէսն ալ ցրուած աշխարհի չորս կողմը:

Այս առաջին նկարագրական գրութիւններուն կը յաջորդէ՝ քննութիւնը ու Չորեքշաբթի առտու, Մարտ 12ին, Միլանոյի գլխաւոր օրաթերթը՝ Քոռիէռէ տէլլա Սեռա կը խորագրէր առաջին էջը. « Չորս ազգերու գաղտնի սպասարկութիւնները կ'որսան հայ ահաբեկիչները »: Գրութենէն կը պարզուի որ այդ չորս Պետութիւններն են՝ Թուրքիա, Աւստրիա, Ֆրանսա եւ ուրեմն՝ Իտալիա: Կ'ըսէ թէ հայ ահաբեկիչներու նպատակը ջարդ մըն էր: Ոստիկանութիւնը կը ճշդէ որ երեք քիլօնոց պայթուցիկ գործածուած է եւ որպէսզի մէկ ռումբը միւսին պայթումին պատճառ չըլլայ, առաջինը դրած են ցուցափեղկի մը ետեւ, երկրորդն ալ միւս ցուցափեղկին մէջ: Անդրադառնալով վիրաւորներուն, կ'ըսէ թէ չատ ծանր վիճակի մէջ է Մարիանօ Անտրէու, 19 տարեկան: Եղեռնափորձին շուրջ քննութիւնը դժուարութիւններ կուտայ ընդհ. դատախազ՝ Տոմենիքօ Սիքոյի, Հռոմի Հայերը, շուրջ յիսուն հոգի, ոստիկանատուն կանչուած են ,հարցաքննուելու: Ցայտնած են թէ վրդոված են անմեղ զոհերուն պատճառաւ բայց չեն կրցած որեւէ օգտակար տուեալ հաղորդել: Ոստիկանութիւնը, կ'ըսէ Քոռիէռէ, կը ջանայ վերահաստատել ինքնութիւնը այն երկու երիտասարդներուն, որոնք տեսնուած են կանաչ վեսփայի մը վրայ փախած ատեն, կարեւորը, կ'ըսէ թերթը, եւ սոխպողականը սա է՝ « ո՞վ » (չակերտը՝ թերթինն է) են Հայերը եւ « ի՞նչ » կ'ուզեն:

Զպայքարելու համար յանպատրաստից ձեւով նոր ճակատի մը վրայ, արդարադատ, ոստիկան կ'ըսեն թէ չատ կը հաշուեն օտար պաշտօնակիցներու գործակցութեան վրայ: Հանդիպում մը տեղի ունեցած է Հռոմի Թուրք դեսպանին հետ, որ ըսած է թէ պատրաստ է իտալական իշխանութեան հաղորդելու բոլոր տեղեկութիւնները որոնք կրնան օգտակար ըլլալ: Խորհրդակցութիւն կայ նաեւ Թուրք գաղտնի սպասարկութեանց հետ ինչպէս նաեւ այն երկիրներուն, ուր հայկ. ահաբեկչութիւն եղած է, ինչպէս՝ Աւստրիա եւ Ֆրանսա: Նկատի կ'առնուի նաեւ այլ վարկած մը՝ կապ կա՞յ հայկ. ահաբեկչութեան եւ իտալական ահաբեկչութեան միջեւ: Քոռիէռէ կ'եզրակացնէ.— Ի դէպ, Հայերէն եկած մարդասպանները, որոնք կը թուին ոչ մէկ տեղէ եկած ըլլալ եւ կ'անհետանան ոչ մէկ տեղ ծանր մտահոգութիւն մը ստեղծեցին »:

ԵՐԲ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԱՆԳԱՐԱՅԻ...

Մարտ 4 թուակիր Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ լուրը, որ այլապէս հետաքրքրական բնոյթ ունի.—

Միջոց մը ի վեր, խորհրդային ձայնասփիւռն ու մամուլը սկսած են ծանր լեզուով մը քննադատել Թուրքիոյ ընթացքը եւ հետապնդած քաղաքականութիւնը, այդ առթիւ սպառնալով նաեւ « երկիրը վերածել հիւլէական գերեզմանի մը, եթէ պատերազմ մը ծայր տալու ըլլայ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ »:

Առաջին անգամ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան օրկան «Պըրաւտա»ն էր որ ըրաւ վերոյիշեալ սպառնալիքը: Հիմա Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը պնդէ, թէ « եթէ ամերիկեան խարիսխները Խորհ. Միութեան դէմ գործածուելու ըլլան, Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը կը վնասուի »:

Մոսկուայի ձայնասփիւռը, Թուրքիոյ վերաբերեալ իր մեկնաբանութիւնը կ'եզրակացնէ հետեւեալ խորհրդածութիւններով.

« ... Մենք ի սրտէ կ'ուզենք հաւատալ որ Թուրք ժողովուրդին փափաքովը չէ որ տուած է Թուրքիոյ ամերիկեան խարիսխներուն վերաբերեալ որոշումը: Թուրք ժողովուրդը երբեք թոյլ չի տար, որ զինքը չահագործողներն ու կեղեքողներուն նման դիւրութիւններ ընծայուին եւ երկիրը կերպով մը անոնց չահերուն պահակը դառնայ սահմանին վրայ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՆՍԷՆԻ (Փարիզ Ը.) համալսարանի տեսուչը՝ Փիէռ Մերլէն եւ Խորհուրդի մեծամասնութիւնը հրաժարեցան իրենց պաշտօնէն: Լուրը հաղորդեց տեսուչը՝ հեռատեսիլի Անթէն 2 կայանէն, անընդունելի գտնելով որ Խորհուրդի փոքրամասնութեան անդամներ դրդեն փոքր խմբակներ եւ քանդեն հետեւողականօրէն համալսարանի հիմերը: Մերլէն որոշումը տուաւ 13 ժամ պատանդ մնալէ ետք իր գրասենեակին մէջ՝ ուսանողներու կողմէ, որոնք այդ քայլին դիմած էին երկու պատճառներով: Նախ՝ որովհետեւ տեսուչը բողոք ներկայացուցած էր օտար ուսանողներու դէմ, որոնք չինծու թուղթերով կ'ընդունուէին համալսարան եւ երկրորդ՝ 15 օր առաջ համալսարանին մէջ թմրեցուցիչի առուծախի հետեւանքով տեղի ունեցած խրարանցումը, երբ ոստիկանութիւնը կը ստուգէր ուսանողական քարթերը: Տեսուչը՝ ուսանողներու ճնշումին տակ, վերջ կուտար քարթերու ստուգման: Նկատի ունենալով որ քանի մը ամիսէն Վենսէնի համալսարանը պիտի փոխադրուի Սէն – Տընի, Փիէռ Մերլէն ճշդեց որ պիտի չարունակէ ընթացիկ գործերը վարել մինչեւ Ապրիլ 30, հաւանաբար իշխանութեան բացակայութեան հետեւանքով ստեղծուելիք նոր բարդութիւններու առաջքը առնելու նըպատակով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բժիշկներու եւ Ընկերային Ապահովութեան միջեւ բանակցութիւնները անելի մէջ ըլլալով Յուլիսէն ի վեր, բժիշկներու գլխաւոր սենտիքան միակողմանի որոշում մը տուաւ այցեգիններ բարձրացնելու: Այսպէս՝ առաջին այցեգինը, ընդհ. բժիշկին՝ 40էն կ'անցնի 45 ֆրանքի, իսկ մասնագէտի մը 60էն 68 ֆրանքի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղիի սակերը 9,4 առ հարիւր յաւելում մը պիտի կրեն Երկուշաբթի Մարտ 17էն սկսեալ: Վերջին յաւելումը եղած էր անցեալ Սեպտեմբերին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 4–6)

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ ԺԱՆՏԱԽՏԻ ԴԷՄ ՊԱՏՈՒԱՍՏ

Հայ գիտնականները մշակած են թռչուններու չատ վտանգաւոր եւ տարածուած հիւանդութեան՝ կեղծ ժանտախտի դէմ գործածուող արդիւնաւէտ պատուաստի նիւթ մը: Նոր դեղը պատրաստուած է կենդանի մարմինէ դուրս արուեստական սննդարար միջավայրէն ներսածած բջիջներու մէջ վիրուսներու բազմացման նոր եղանակով: Այս եղանակը, — ըսած է Անասնաբուծութեան եւ Անասնաբուժութեան գիտա – հետազօտական Հիմնարկի տնօրէն Փրոֆ. Վաղինակ Ոսկանեան, — ունի մեծ առաւելութիւններ: Մինչեւ հիմա պատուաստի նիւթը կը պատրաստէին հիւանդութեան յարուցիչէն, որ կ'աճէր հաւու սաղմին մէջ: Այս երեւոյթը բազմաթիւ անյարմարութիւններ ունէր: Իբրեւ կանոն, սաղմէն կը ստանան քիչ քանակութեամբ վիրիւս: Այդ վիրիւսները յաճախ վարակուած են կողմնակի մանրէներով, որոնք այնքան ալ անվտանգ չեն պատուաստումի ենթարկուող թռչուններու համար: Անհրաժեշտ քանակութեամբ պատուաստի նիւթ ստանալու համար Խորհ. Միութեան կենսաբանական արդիւնաբերութիւնը տարեկան քանի մը միլիոն հաւու հաւկիթ կը սպառէ: Հայ գիտնականներու մշակած նոր եղանակը կարելիութիւն կուտայ աւելի աժան եւ աւելի արդիւնաւէտ պատուաստի նիւթ հայթայթել Երեւանցի մասնագէտներու գիւտը արժանացած է Խորհ. Միութեան Գիւղատնտեսութեան նախարարութեան Գիտական Խորհուրդի հաւանութեան եւ յանձնարարուած է արտադրել:

×

« ՕԺԻՏՈՎ ՀԱՐՍՆԱՑՈՒՆ » ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Թիֆլիսի հայկական տռամաթիք թատրոնին մէջ առաջին անգամ ըլլալով բեմադրուած է « Օժիտով հարսնացուն » թատերախաղը, զոր գրած է Արման Կոթիկեան, Յակոբ Պարոնեանի « Բրոյք » անաւարտ գործին մոթիֆներով: Բեմադիր Հայկ Ումիկեան կրցած է պահպանել ԺԹ. դարու վերջերուն Պոլսոյ հայկական թաղամասերու բնակիչներու վարքի ու բարքի հարազատ պատկերը: Արման Կոթիկեան իր ատենին ներկայացուցած էր այս գործը իբրեւ ձայնասփիւռի բեմադրութիւն, ուր գլխաւոր դերը ստանձնած էր Հրաչեայ Ներսիսեան: Թիֆլիսի բեմադրութեան մէջ դերեր ստանձնած են Վեներա Յակոբեան, Ասիա Ժամկոչեան, Արուս Քարաջեան, Լամարա Փիրումեան, Սօս Սօսեան, Ռոբեր Յովհաննիսեան, Աւետիք Սանոսեան Սառա Համբարձումեան: Բեմադիրի օգնականներն են Շամիր Տէր–Մինասեան (նըկարչական բաժնի), Ալբեր Ասատրեան (երաժշտական) եւ Լիւդմիլա Բաբկովա:

×

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻԻ ՀԱՏԸՆՏԻՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

« Սովետական գրող » հրատարակչականը լոյս ընծայած է Սողոմոն Տարօնցիի (1905 – 1971) գործերու հաւաքածոն « Մեղրագետ » խորագրով: Գիրքը կազմած են բանաստեղծին կինը՝ Ռոզա Տարօնցի եւ Հենրիկ Սեւան: Փրոֆ. Ցարութիւն Ֆելեքեան յառաջաբանով մը դըրուատած է Սողոմոն Տարօնցիի գրականութիւնը: Հատընտիրին մէջ տեղ գտած են բանաստեղծութիւններ, պոէմներ, բալլադներ եւ թարգմանութիւններ:

Fonds A.R.A.M

ԻԹՈՄ. — ԺԽՏՈՒԱԾ ԿԱՌՈՅՑԸ (ՓԱՐԻԶ, ՍՈՐԲՈՆ 7-11 ՍԵՊՏ. 79)

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԱՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԿԱՐԳ ՄԸ ՀԱՐՑԵՐ

Մեսրոպ Մաշտոց եւ Սահակ Պարթեւ Աստուածաշունչը թարգմանելով եղան մեր թարգմանութեան արուեստի առաջնորդները: Աւելին. անոնք հայ ազգային գրականութեան հիմնաքարը դրին: Արդարեւ թարգմանութիւնը ոչ թէ միայն մեր գրականութեան պարագային խաղաց այդ հսկայական դերը: Ֆրանսացի թարգմանիչ Էտմոն Քարի հետեւեալը կ'ըսէ. «Թարգմանութիւնը ֆրանսական գրականութեան մեծ մայրն է: Մեզի հասած առաջին գրական թօթովանքը մարմին առաւ երբեւ լատինական գրութիւններու փոխադրութիւն»:

Մեսրոպ Մաշտոցի սկսած աւանդը շարունակեցին շատ շատեր, այդ կարգին նաեւ յունաբան դպրոցի ներկայացուցիչները՝ Մովսէս Խորենացին, Եղիշէն, Դաւիթ Քերականին, Ղազար Փարպեցին, Դաւիթ Անյաղթը եւ ուրիշներ: Անոնք ոչ թէ միայն անմահ երկեր ստեղծեցին, այլ նաեւ անմահացուցին օտարներու կարգ մը դասական երկերը, որոնք շնորհիւ հայերէն թարգմանութիւններուն մոռացումէ փրկուած են: Գրիգոր Մագիստրոս, Պահլաւունի, Սիմէոն Լեհացի, Մխիթարեանները. ահաւասիկ դարերու խորքէն եկող քանի մը անուններ — ներկայացուցիչները թարգմանիչներու այդ երկար շարքին, որոնց ուշադրութիւնը ժամանակի ընթացքին կրօնական – փիլիսոփայական գրութիւններէն դէպի զուտ գրական երկեր սահեցաւ: Եւ իր գագաթնակէտին հասաւ Մասեհեանի յայտնի շէյքսփիրեան թարգմանութիւններով:

Մենք օտար լեզուներէ հայերէն կատարուած թարգմանութիւններու վրայ չենք ուզեր ծանրանալ, որքան որ մինչեւ այսօր շարունակուող եւ քանակով օրէցօր հարստացող թարգմանութեան այս բնագաւառը իր հետաքրքրական հարցերը եւ հոգերը ունի: Մենք հոս աւելի հայերէնէ օտար լեզուներ կատարուող թարգմանութիւններու վրայ կ'ուզենք ծանրանալ, ուսումնասիրելով կարգ մը գործնական հարցեր, նոյն ատեն շօշափելով տեսական խնդիրներ: Հոս նախապատուութիւն պիտի տրուի գործնական հարցերուն, քանի որ տեսական հարցերը ընդհանուր գիծերով յայտնի են հետաքրքրուող հասարակութեան:

×

Կ'ուզենք շօշափել հետեւեալ կէտերը.– Ի՞նչ է հայ գրականութիւնը թարգմանելու նպատակը, ո՞վ է անոր ընթերցողը եւ ինչպիսի՞ յատկութիւններ պէտք է ունենայ անոր թարգմանիչը, հրատարակելու ինչպիսի՞ պայմաններ գոյութիւն ունին, ո՞ր միջոցներով կարելի է թարգմանական գրականութիւնը ժողովրդականացնել: Ահա հարցումներուն միայն մի քանի հատը: Հարցումներ, որոնց անջատ պատասխանել անկարելի պիտի ըլլայ, քանի որ իրաքանչիւրը միւսներուն հետ ուղղակի եւ անուղղակիօրէն շղթայուած է:

×

Կ'ըսուի թէ ինքզինքը բաւականաչափ ուժով եւ ինքնուրոյն զգացող գրականութիւն մը կ'ուզէ իր լաւագոյն գործերը այլ լեզուներով օտար զանգուածներուն ծանօթացնել: Վերջին տարիներուն ընդուն թարգմանական աշխատանքը լոկ հայ գրականութեան ուժին մէկ ապացո՞յցն է: Հաւանաբար ոչ: Պատմութեան խաղաղ ընթացքին — մանաւանդ Հայաստանի մէջ — դերը անվիճելի է:

Գրականութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ «Ժողովուրդներու մերձեցումը» լոզունգին տակ կը թարգմանուի: Նոյն լոզունգը բնականաբար ի զօրու է նաեւ ընկերվարական միւս երկիրներու մէջ հոն լոյս տեսնող գիրքերու պարագային, գոնէ մակերեսային կերպով: Իր խորքին մէջ լաւ ծանօթացուած անցեալին եւ ներկային եւ այս բոլորին կարեւորագոյնը՝ մշակութային յատուկ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մը արդիւնքներն են ասոնք: Կացութիւնը տարբեր է Արեւմուտքի մէջ: Բնականաբար կան զուտ գրական մօտեցումով կատարուած թարգմանութիւններ, որոնց նպատակը օտար գրականութեան արժէքաւոր մէկ երկը ներկայացնել է: Կարելի է հանդիպիլ նաեւ ուրիշ մօտեցման մը, ըստ որուն թարգմանական գրականութիւնը Հայ Դատի բազմաթիւ օղակներէն մէկն է եւ իր գոյութեամբ քարոզչական դեր կը խաղայ, օտար հասարակութեան հայ մշակոյթը ծանօթացնելով: Մանաւանդ վերջին շրջանին կը պատրաստուին — յառաջիկային հաւանաբար աւելի մեծ թիւով պիտի պատրաստուին — թարգմանութիւններ հայ ծագումով օտարացիներ ըլլալու ճամբուն վրայ գտնուող Հայերուն համար: Մայրենիէն հեռացած այս անձերուն համար թարգմանական գրականութիւնը կենդանի կարգ մը մնացորդներէն զատ հին մշակոյթին տանող վերջին կամուրջը պիտի ըլլայ: Օրէցօր բազմացող այս զանգուածին նըշանակութիւնը շատերու կողմէ ճիշդ գնահատուած է: Պատահական չէ «Սովետական Հայաստան»ի նման հանդէսի մը մէջ տեսնել բովանդակութեան անգլերէն ամփոփումը, Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուող «Արարատ»ին մասնաւորապէս գրականութիւնը ժողովրդականացնելու համար տարած ջանքերը:

Թարգմանութեան նպատակները ուրուագծելէ վերջ յայտնի կը դառնայ թէ որոնք պիտի ըլլան հայ գրականութեան ընթերցողները: Անոնց մէջ պիտի գտնուին ընդհանուր առմամբ գրականութեամբ հետաքրքրուողները, որոնց միակ չափանիշը երկին որակը պիտի ըլլայ: Յետոյ անոնք, որոնք ծանօթ ըլլալով հայ ազգի անցեալին, անոր պատմութեան, կը հետաքրքրուին նաեւ անոր գրականութեամբ: Ի վերջոյ մեր հայրենակիցները, որոնք հեռացած ըլլալով մայրենիէն կապ պիտի ուզեն կապել հայկականութեան հետ՝ շնորհիւ գրականութեան:

Ընթերցողի հարցը սերտօրէն կապ ունի հրատարակիչի հարցին հետ: Հոս պէտք է զանազանենք արեւմտեան եւ ընկերվարական երկիրներու միջեւ: Այս վերջիններուն մէջ գիրքերը պետական հրատարակութիւններու կողմէ կը տըպուին, լաւագոյն կերպով կը տարածուին գրավաճառներու ցանցին միջոցով: Եւ այս բոլորը կ'ըլլայ առանց նիւթական հարցերը նկատի առնելու, նկատի առնել սախպուելու:

Արեւմտեան երկիրներու մէջ վերոյիշեալ երեք խաւերուն հասնելու նպատակը լաւագոյն կերպով պիտի իրագործուէր մեծ եւ ճանչցուած հրատարակչատուններու միջոցով: Առաւելութիւնները պարզ են. ծանուցումի լայն կարելիութիւններ եւ հանրութեան լայն խաւերուն այդ հրատարակչատուններուն հանդէպ ունեցած դրական նախապաշարումը: Շատ քիչ անգամ պատահած է որ նման հրատարակչութիւն մը հրատարակէ հայ գրականութեան մէկ գլուխ գործոցը: Պատճառները բազմաթիւ են: Ցամենայն դէպս սխալ պիտի ըլլար այս երեւոյթը Հայերու հանդէպ գոյութիւն ունեցող կարծեցեալ անտարբերութեան մը վերագրել: Փորձենք պատճառները դասաւորել.

Ա) Հայոց պատմութիւնը, հայ մշակոյթը եւ բնականաբար հայ գրականութիւնը շատ մը զարգացած երկիրներու մտաւորականութեան մեծամասնութեան անծանօթ է: Շատեր Հայուն ինչ ըլլալը չեն գիտեր: Կան անշուշտ բացառութիւններ, բայց ոչ հրատարակչատուններու մէջ, այլ այլուր:

Բ) Մեծ հրատարակչատուները վերջին շրջանին աւելի վերապահօրէն կը մօտենան նորին, ըլլայ ան տեղացի երիտասարդ գրող մը կամ ցարդ անծանօթ օտար գրականութիւն մը: Այս վերապահութիւնը ծիծաղելի դէպքերու առիթ կու տայ: Այսպէս 20րդ դարու գերման գրականութեան հսկաներէն Ռոպերդ Մուզիլի գլուխ գործոցը՝ «Յատկութիւն չունեցող մարդը» լրագրողի մը կողմէ իր անունի տակ եւ տարբեր վերնագիրերով գերմանիոյ հանրածանօթ հրատարակչատուներուն, այդ կարգին նաեւ Մուզիլի հրատարակիչին, ուղարկուած եւ բոլորին կողմէ մերժուած է: Կ'առարկուէր որ երկը մակերեսային է, լեզուն անբաւարար:

Գ) Գիրքը միշտ առեւտուրի նիւթ եղած է: Բայց վերջերս այն տպաւորութիւնը գոյացած է որ կարգ մը հրատարակիչներ միայն անոր բերելիք շահը նկատի կ'առնեն, մէկդի դնելով գրական եւ այլ արժանիքները: Ուստի հայ գրականութեան նման գրականութիւններ, որոնք շահի լայն հորիզոններ չեն ներշնչեր, չեն տպուիր:

Դ) Բացառութիւն կը կազմեն այդ գրականութիւնները, որոնք քաղաքական եւ կամ պատմական պատճառներու բերմամբ ուշադրութեան կ'արժանանան: Զոր օրինակ Հարաւային Ամերիկայի գրականութիւնը, Ափրիկէի գրականութիւնը: Մեր քաղաքական սուր բնոյթ ունեցող եւ իր այդ հանգամանքով մեծ ուշադրութեան արժանի դէպքը Մեծ Եղեռնն է, դէպք մը որ աւելի քան 60 տարուան անցեալ մը ունի: Այժմէականութիւն փնտռող հրատարակիչի մը համար բաւական երկար շրջան մը կրնայ թուիլ 60 տարին, եթէ իրեն պատշաճ ձեւով հարցին բուն ծաւալը չբացատրուի:

Ե) Այս կամ այն մտածումներով, նոր գրականութիւն մը ներկայացնել ուզող մեծ հրատարակչատուն մը ընդհանրապէս կարճ ատենուան մը ընթացքին մեծ թիւով գիրքեր դուրս հանել կ'ուզէ, նախընտրութիւն տալով արձակ ստեղծագործութիւններու, վէպերու: Հայ գրականութիւնը ծանօթ է իր քերթողական հարստութեամբ, արձակը, հակառակ վերջին տարիներու զգալի բարելաւման, կը մնայ երկրորդական գիծի վրայ: Այս պարագան որոշ խոչընդոտ մը կը ներկայացնէ:

ՐԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

- ԷՐՆԵՍԹ ՖԻՇԸՐ -

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Բ.– ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Հարց կը դրուէր միաժամանակ թէ ինչ չափով ան կը ծառայէր իր նպատակի գործադրութեան, դառնալու համար աւելի օգտակար կ'ենթարկուի բարելաւումի, կ'անցնի փորձառութեան նոր շրջան մը: «Ձերքերով մտածելու» շրջանը կը սկսի, հոս մըտային աշխատանքի փրոսէսին մէջ յեղաշրջում մը տեղի կ'ունենայ, յաւելեալ գիտակցութիւն եւ խորացում ընելիքին վրայ: «Ամբողջ մտածումը, կ'ըսէ Ֆիշըր, փորձառութիւններու փոխանցում մըն է ձեռքերէն դէպի միտքը: Ուրեմն աշխատանքի գործիքները փոխելու, ձեւաւորելու եւ յարմարցնելու ձեռային այս աշխատանքը շնորհիւ գործիքին պարփակած անսահման ունակութիւններուն եւ անոր վրայ բանեցուած աշխատանքին կը յառաջացնէ ստեղծագործ միտքը:

Անուշտ, վերեւ յիշուած իւրաքանչիւր շրջանի մարդը կ'ենթարկուի հետեւողական պատմական զարգացման մինչեւ որ ան տիրապետէ բնութեան: Կը հասնինք հոն ուր մարդը այլեւս չէր սպասեր բնութեան որ գործիքներ հրամցնէր իրեն, այլ ինք կը տիրապետէր եւ ինքզինք կը պարտադրէր: Իր գործիքները աւելի ու աւելի մարդկայնացնելով կը ստեղծէր առարկաներ որոնց նմանները այլեւս չըկային բնութեան մէջ: Ասոր զուգահեռ կը զարգանար մարդուն մտաւորական թափանցումը. հարց կը դնէր ինքզինքին թէ ինչե՞ր կրնար ընել գործիքը: Աշխատանքի բնոյթին այս փոփոխութիւնը կը հասնի հոն միայն այն ատեն երբ զարգացման փրոսէսը կը հասնի որակականօրէն աւելի բարձր մակարդակի:

×

Բ) Լ Ե Զ Ո Ւ Ն

Աշխատանքի տարբեր ձեւերու զարգացումով անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի արտայայտութեան եւ հաղորդակցութեան նոր միջոցներու որոնք աւելի կատարելագործուած ըլլային քան նախնական կենդանական աշխարհի ծանօթ նըշանները: Աշխատանքի միջոցաւ միայն մարդկային էակները ըսելիքներ կ'ունենան իրարու: Ֆիշըր կը հաստատէ թէ լեզուն ծնունդ կ'առնէ գործիքներու զարգացումին հետ զուգահեռ, լեզուն արտայայտութեան միջոց մը ըլլալէ աւելի հաղորդակցութեան միջոց մըն է: Մարդը բնութենէն առնելով կը սկսի անուանել բնութեան առարկաները: Նախնական այս շրջանի լեզուն գումարն է մարմնական կարգ մը շարժումներու, նըշաններու, բառերու երաժշտական եւեւէջներուն: Նախամարդը կարող չէր յըստակ զանազանութիւն դնել իր վարմունքին եւ առարկաներու որոնց հետ կ'աշխատէր, ասոնք պարզապէս նշաններ էին իրեն համար, ան չէր հասած տակաւին վերացականացնելու զարգացած աստիճանին: Որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէ Իվըն Հերտըր, «զգայարանքներու միջոցաւ ըմբռնուած առարկաները նոյն նախնական ձեւով կը նկարագրուին»: Ասոր կը հետեւի բառերու բազմացումը Արաբներու մօտ օրինակ, կ'ըսէ Հերտըր յիսուն բառ կայ առիւծի համար, երկու հարիւր օձին համար, ութսուն մեղրի համար աւելի քան հազար բառ սուրին համար: Եւ այս անոր համար որ զգայարանքներու միջոցաւ ըմբռնուած այս բառերը չէին անցած վերացականացումի փրոսէսէն (այլ հարց դեռ ցեղախումբերու մեծ թիւը, անոնց միջեւ եղած մրցակցութիւնը, եւ իւրաքանչիւրին ինքն իր մէջ ամփոփուած ըլլալը):

Ըստ Ալեքսանդր Ֆոն Հիւմպոլտի, մըտածողութիւնը ընդհանրապէս ոչ միայն կախում ունի լեզուէն այլ տարբեր լեզուներն են որ կը ստեղծեն իրենց յատուկ մտածելակերպերը: Այս կը յիշեցնէ մեզ կէօթէ ըստ որուն «լեզուն է որ կը շինէ մարդիկը, աւելի քան մարդիկն են որ կը շինեն լեզուն»: Մօթներու համար լեզուն ծագում կ'առնէ բէֆլէքս ձայներէն ինչպէս են ուրախութեան, ցաւի, անակնկալի բացագանչութիւնները: Միւս կողմէ բնութեան ձայներու ընդօրինակութիւնը եւ կրկնութիւնը եւ անոնց ընդհանուր համադրումը կարեւոր դեր կը խաղան լեզուի զարգացման ընթացքին համար:

(Շար.– 4)

Fonds A.R.A.M

Ընթերցուած Շալակտաւթեան

Շատոնց չէի գացած Լիւքսէնպուրկի պարտէզը, հին օրերու չքնաղ այդ հաւաքավայրը՝ Լատինական Թաղի երբեմնի չէն հայութեան, մատուրականներու եւ արուեստագէտներու իր փաղանգով, որուն առուերն իսկ ափսո՜ս, անյայտացած է դրեթէ, արդէն երկար տարիներէ ի վեր։

Այսօր, սակայն, որոշեցի երթալ մանգալ այնտեղ ու հազիւ յառաջացած իմ առաջին քայլերովս, զուգադիպութեամբ կը հանդիպէի վաղեմի բարեկամի մը, որ սովորաբար զուարթ եւ առատախօս, մռայլ եւ մտածկոտ արտայայտութիւն մը կը պարզէր եւ իր դժգոհութեան պատճառը ստուգելու մօք, իրեն ուղղած անմիջական հարցումիս կը պատասխանէր արտնեղութեամբ.

— Պատահեցաւ որ բժիշկը գլխ չափակերութեան ենթարկեց երբ տեսաւ որ չաքարը բնականէն աւելի տուն-տեղ եղած էր արեանս մէջ, բայց ինչ որ ինծի տհաճութիւն պատճառեց սա է թէ, բացարձակապէս արգիլեց ճաշակումը՝ չաքրի եւ իր արբանեակներուն, որոնք եկուր տես որ ամէնէն աւելի վայելք պարգեւող ուտելիքներն են իմ քիմքիս, ու խառլ հրահանգեց որ գործածեմ իր պատուէրները, որպէսզի ուշ կամ կանուխ, երակներուս մէջ անխրաւօրէն սապատակող չաքարին յաւելուածական այդ չալալոց քանակը, դուրս չպրտէ, թէ ոչ հակառակ պարագային, ըսել ուզեց բժիշկը, չատակերութիւնը չարունակելով, կրնամ Գաբրիէլ հրեշտակապետին այցելութիւնը ընդունիլ...։

Մինչ ես, հայրենակիցիս տժգոյն տրամադրութիւնը դէպի լաւագոյնս փոխարկելու ընկերական փութկոտութեամբ, կը գտնէի զուարթաբարոյ եղանակի մը, իրեն ըսելով.— Սիրելիս, իմացած ես հարկաւ, հայկական սրամիտ առածնե — րէն մին որ կը գրուցէ՝ անոյշ կե՛ր որ անոյշ խօսիս... եւ հիմա դուն, որ այնքան անոյշ կը խօսէիր, հրաժարելով քաղցրեղէններէն, պիտի հարկադրուիս խօսիլ լեղի եւ թթու...։ Այդ պահուն իր դէմքին վրայ, ուրախութեամբ կը նշմարէի ծիծաղի դրոշմը։

Բաժնուելով իրմէ, չուտով կը հասնէի պարտէզին լայնատարած աւազանին առջեւ, որուն բոլորտիքը, բազմաթիւ մանուկներ խայտաբղէտ կը զբօսնէին, ջուրին մէջ զետեղած իրենց փոքրիկ մակոյկներով։ — Գոնէ պէտք չունիս քարիւղի, չարժման մէջ դնելու համար մակոյկդ, կ'ըսէի պզտիկներէն մէկուն, որ չատ խելացի, դիւրաւ ըմբռնեց եւ ծիծաղեցաւ։

Բանաստեղծական այդ պարտէզին մէջ, ինծի ողորմելիս, չէր ինկած հիւսել արժանաւոր տաղեր կամ տողեր, բայց

ԴԸՂԵՐԷՆ ԴԸՂԵՐ

ՊՈԼՍՈՅ Պոմոնթիի Փըթիթ Սէօռերու ծերանոցի մատրան մէջ, Փետր. 16ին պատարագած եւ քարոզած է Տարօն քահանայ Սիրականեան, դրուատելով ջանքերը հոյլ մը անձնազոհ քոյրերու, որոնք ստանձնած են ծերանոցի 70 պատսպարեալներու խնամքը։ Ցաւարտ պատարագի հաստատութեան դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը, որու ընթացքին քոյրերու ներկայացուցիչը շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Տարօն քահանային։

ատենը սպաննելու ի գին, պէտք էր բան մը ստեղծել եւ նետուեցայ « քարիւղաբանութեան » մէջ, տխողոսաւոր ափտը՝ սա ժամանակակից մեր օրերուն։ « Հացը կը սղէ, քարիւղն է պատճառ. գինին կը սղէ, քարիւղն է պատճառ. կաթը կը սղէ, քարիւղն է պատճառ. ջուրը կը սղէ, քարիւղն է պատճառ. եւայլն։

Ինչո՞ւ չաւելցնել սակայն, Լայք Փլասիտի մէջ, ձմրան ողիմպիականներուն, ոչ մէկ ոսկեայ եւ ոչ ալ արծաթեայ զարդանշան Ֆրանսայի համար, քարիւղն է պատճառ. Ռըկպիի Հինգ Ազգերու մրցաչարքին մէջ, Ֆրանսա կը գլետնուէր երեք յաջորդական պարտութիւններով, փրկելով պատիւը չորրորդին մէջ, կըրկին քարիւղն է պատճառ. ու դեռ երէկ, իր դաշտին վրայ, բազմահազար իր քաջալերողներուն ականատեսութեան, Սէնթ Էթիէն՝ իր հռչակաւոր Փլաթինիի իսկ թիկունքով, անխնայօրէն կը ջախջախուէր Գերմաններու կողմէ, Եւրոպայի Բաժակի ոտնակոխակի բախումի մը ընթացքին, ինչո՞ւ չէ, դարձեալ քարիւղն է պատճառ, եւ դեռ ինչե՛ր ու ինչե՛ր կատակ կամ իրաւ, ըսէ ուզածիդ չափ սանձարձակ, քարիւղ է քարիւղ, աս աշխարհիս մէջ, ամէն բան քարիւղ է...։

Սիրելի ընթերցող, ճիշդ հոս պիտի վերջացնեմ կատակաբանութիւնս եւ ոչ միայն լրջութեամբ, այլ եւ դառնութեամբ պիտի համարձակիմ բարբառիլ.— Մեր Դատը եթէ մնաց ու կը մնայ անմեղ զոհը՝ եւրոպամերիկեան դիւանագիտական աշխարհի մեծերուն այպանելիօրէն խուլ անտարբերութեան, պատճառը իրապէս որ քարիւղն է. եթէ Արարատի բարձունքէն հզօրագոյն այդ հեղուկը յորդահոսան ժայթքէր, ինչպէս կը բխի արաբական ցամաքներէն, ապահովաբար այդ ատեն է որ անիրաւեալ Հայ Դատը, արդարութեան դափնիով պսակուէր նոյն մեծերուն կողմէ։

Գրիչս ցամքեցաւ, քարիւղն է պատճառ...։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱԳԱՂԱԹԵԱՅ ՊԱՏԱՌԻԿԻ ՄԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԻՒՄՐԻԻ ՄԱՍԻՆ

Ամերիկահայ Յարութիւն Հազարեան վերջին քսան տարուան մէջ Երեւանի Մատենադարանին նուիրած է մօտ 400 ձեռագիրներ, որոնց հարիւրը՝ հայերէն։ Անոնց մէջ կան այնպիսիները, որոնց ձեռագրագէտները « պատառիկ » անունը տուած են, որովհետեւ անոնք կորսուած ձեռագիրներէն մեզի հասած կէս, մէկ կամ երկու թերթեր են։ Այսօր այդ պատառիկները արժէք ունին նաեւ այն պատճառով, որ չենք գիտեր, թէ ինչ ճակատագիր ունեցած են անոնց մայր ձեռագիրները։ Այդ պատառիկներէն մէկը կ'ուսումնասիրէ Արտաշէս Մաթեւոսեան, որ « Արմէնփրէս »ի թղթակիցին ըսած է, այս առթիւ, թէ պատառիկը ձեռագրի մը յիշատակարանն է, այսինքն այն թերթը, որուն վրայ կը գրուի ձեռագրի գըրչութեան պատմութիւնը։ Ասկէ զատ պատառիկը թանկագին տեղեկութիւններ կը պարունակէ հին Կումայրիի մասին։ Թերթը գրուած է երկու սիւնակով՝ իւրաքանչիւրը 22ական տող։ Առաջին սիւնակին վրայ կան ձեռագրի վերջին տողերը, իսկ երկրորդին վրայ կը սկսի յիշատակարանը, որ գրուած է նաեւ յաջորդ էջը։ Յիշատակարանը գրուած է 1209ին եւ կը վերաբերի ձեռագիրը գերութենէ փրկելուն եւ նորոգելուն։

Մագաղաթեայ պատառիկին վրայ գըրուած է. « Ես մեղուցեալ եւ յետինս ի կրաւնաւորս Ովասափս, որ էի ազգաւ եւ տոհմիւ ի մեծ գեաւղաքաղաքէն Կումիրիոյ, որ ի մանկութեան կրաւնաւորեալ մինչեւ յալիս... Ստացայ զսուրբ Աւետարանս փրկանք հոգոյ, ազատեցի ի գերութեց... եւ ետու դարձեալ նշանագրել՝ ծաղկեալ, եւ է կազմեալ, եւ արծաթով փառազարդեալ... Զի լիցի յիշատակ մեզ եւ ծնողաց մերոց եւ եղբարց, միջնորդ եւ բարեխօս... եւ մխիթար վշտագնեալ ոգւոյս... »։

Պատառիկը իր մէջ կը պարունակէ պատմական եւ աշխարհագրական հետաքրքրական տեղեկութիւններ։ Յոյն պատմիչ Քսենոփոն Ն. Ք. 400 տարի առաջ յիշատակած է « Մեծ, բարգաւաճ, բազմամարդ Գիւմնիա քաղաքը », որ Յակոբ Մանանդեանի կարծիքով Կումայրին է։ Հայ մատենագրութեան մէջ « Կումայրի » անունը առաջին անգամ կը յիշատակէ Ղեւոնդ Երէց պատմիչը Ը. դարուն, 771ի դէպքերուն առթիւ, երբ Արտաւազդ Մամիկոնեան կը ջարդէ արաբ հարկահաւաքները « ի գաւառն Շիրակ, ի գեաւղն Կումարի »։ Այնուհետեւ Կումայրի հայ մատենագրութեան մէջ չի հանդիպիր մինչեւ ԺԹ. դարու սկիզբները, այս անգամ արդէն « Գիւմրի » այլափոխուած ձեւով։ Յիշեալ պատառիկը երկրորդ հընագոյն մագաղաթն է, ուր Կումարի կը յիշատակուի « Կումիրի » ձեւով։ Պատառիկը Ղեւոնդի « Պատմութիւն »ի բաղդատմամբ ունի այն առաւելութիւնը, որ գրուած է 1209ին տեղացիի մը ձեռքով, մինչդեռ Ղեւոնդի աշխատութեան հնագոյն օրինակը 1290ական թուականներու արտագրութիւնն է՝ կատարուած Աշտարակի շրջանի Յովանավանքին մէջ։

Երկրորդ կարեւոր տեղեկութիւնը, որ կը պարունակէ Յովասափի պատառիկը, այն է՝ որ հոն Կումիրին գիւղաքաղաք կոչուած է։ Հայագիտութեան մէջ Կումիրին գիւղ կը կոչուի առաջին յիշատակումէն մինչեւ ԺԹ. դարու սկիզբը։ Կումայրին չէ յիշատակուած նաեւ Բագրատունեաց թագաւորութեան (ԺԱ. – ԺԳ. դարեր) գիւղաքաղաքներու կարգին (Մրէն, Տեկոր, Շիրակաւան, Աձգինա, Թալին, Արուճ, Կողբ, Կաղզուան)։ Մինչդեռ պատառիկը կը հաւաստիացնէ, որ Կումարին ոչ միայն գիւղաքաղաք էր, այլեւ « Մեծ գիւղաքաղաք »։

Երրորդ ուշագրաւ փաստը, որ մեզի կը հաղորդէ այդ պատառիկը, այն է՝ որ Հառիճի մէջ ԺԲ. դարուն ձեռագիրներ ծաղկած են։ Թէ Հառիճը եղած է գրչութեան կեդրոն, ծանօթ էր, սակայն առաջին անգամ ըլլալով կը տեղեկանանք, որ հոն այդ դարերուն նաեւ զբաղած են մանրանկարչութեամբ եւ ձեռագիրներ կազմած են, արծաթով։ Այս վկայութիւնը Հառիճի դպրոցը կը դարձնէ այդ ժամանակուան մշակութային կարեւոր կեդրոններէն մէկը։ Աւելին, պատառիկին մէջ յիշատակուած է ձեռագիրը կազմողը՝ Մարգարէ, որ ինքզինք կը համարի միայն կազմող եւ գրիչ, բայց իրականին մէջ նաեւ ծաղկողն է, որուն կը հանդիպինք քանի մը տարի ետք Անիի մէջ, չքեղ ձեռագիր մը կազմելուն։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1979 Նոյեմբեր 25ին, Վիէնի մէջ գումարուած է Ազգ. Միութեան ընդհանուր անդամական ժողովը, որու ընթացքին ընտրուած է նոր վարչութիւնը, կազմուած հետեւեալներէ.— Պ. Պ. Աւագ Լուսարեւեան նախագահ, Մամբրէ Ալթունեան փոխ – նախագահ, Սուքիաս Սուքիասեան քարտուղար, Արման Ուլուսուզեան քարտ. ֆրանսերէնի, Յովակիմ Դանիէլեան գանձապահ, Ռիչար Քըղէլեան փոխ – գանձապահ, Յովսէփ Գլունկեան եւ Թէօ Քէչիչեան դոյքապահ, Վազգէն Մուրատեան, Աստուր Աստիկեան, Վրէժ Գալուստեան խորհրդատու անդամներ։

Նորընտիր վարչութեան հետ հաղորդակցութեան մտնելու համար դիմել Ազգային Միութեան վարչական անդամներուն, նամակներու փոխանցումը հետեւեալ հասցէին ուղարկել.

M. SOUKIASYAN SOUKIAS
Grand Esteressen — Bât. Isereur-2
VIENNE 38200

եւ կամ հեռաձայնել 85·72·34 առաւօտները մինչեւ կէսօր։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Մարտիկի համար ձին, առհասարակ, հողին, լեռներուն ուժեղ ոգին էր, որ իր ոտքի քարերը կոտրտող հսկայ թափով մը կ'ուզէր ամպերէն վեր, բարձրերուն հասնիլ եւ սակայն հողը, երկիրը կը բռնէր անոր սմբակները ուժեղ ծանրութիւնով մը, չզրկուելու համար իր այնքան գեղեցիկ երեւակայութենէն։ Մարտիկի համար ձին սլացիկ երեւակայութիւն էր։ Այդպէս լսած էր հեքեաթներու մէջ, այդպէս տեսած էր մանաւանդ իր երազներուն մէջ։ Հէքեաթներու մէջ ձին լեզու ելած էր, խօսած էր մարդերու անծանօթ գաղտնիքներու մասին։ Լսած էր Ջուլհակ Պետոյի պատմած հէքեաթը Քէօռ Օղլուի Ղրաթին։ Իր մտքին մէջ արաբական տափաստաններուն մէջ ըրած Հաճի Մուսայի արշաւը ձիով։

Մարտիկ կը սիրէր ձին, կը սիրէր անոր կերպարանքը, քարի մը վրայ ինկած արծաթէ պնակի մը պէս հնչեղ ձայնը։ Ի հարկէ, Մարտիկ պիտի չուզէր յանձնել իր տիրոջ, եթէ նոյնիսկ վերադարձուէին գողցուած երեք այծերը, մանաւանդ որ Ջէյնապ ինքնիրմէ ելած էր, երբ զինքը ձիու վրայ տեսած էր։ Եթէ ձին իր մօտ պահէր, անտարակոյս, Ջէյնապ պիտի մոռնար իր Մէմոյի երգն ու հէքեաթը։

Մարտիկ այս մտածումներու մէջ էր, երբ կռնակի կողմէն կը ճեղքուէր արեւը ու իր ձիւսորի ստուերը հովուական ճէչէն ուսին՝ ամբողջ լեռ մը կը բռնէր։ Արեւը մանիշակագոյն եզրերով ծիրանեգոյն շրջագիծ կը կապէր իր ուսերուն ու ձիուն շուրջ։

Շատ կանուխ էր տակաւին։ Ջէյնապը եկած չէր։ Միջոցին մէջ մանիշակի գոյն մը բռնած էր ու Ջէյնապի բուրմունքը կար։

Մարտիկ ձին վազցուց անտառի ճամբան, մօտեցաւ Ղամիշլու գիւղին ու ըսպասեց Ջէյնապին։ Ղամիշլուն, ճամբուն վրայ նստած քրջուոր ու հսկայ մուրացիկի մը երեւոյթը ունէր, կէս փլած պատերով, քանի մը բարտիի ծառերով։ Մարտիկ մուրացիկներու համար երկինքէն վար իջնող Յիսուսի մը սրտով սիրեց Ղամիշլուն։ Ջէյնապի սէրը այդ բոլոր գորշ իրերուն թափանցկոտութիւն մը տուած էր։ Մարտիկ նոյնիսկ ձիէն վար իջաւ ու օգնեց ծեր քիւրտի մը, որ իր եաւէշն ծառի կոճղ մը կը քաշէր ու կոճղը քարերուն մէջէն դժուարութիւնով կը փորձէր հանել։

Առուին վրայ, որպէս կամուրջ ձըգուած, տաշուած գերանի մը վրայէն անցնողը Ջէյնապն էր։

Ջէյնապ այդ օր կարմիր թաշկինակ մը ճարած էր Մարտիկի վզին համար։ Ան կ'ուզէր իր հերոսը կատարեալ տեսնել ձիու վրայ, կարմիր թաշկինակը թոյլ կապած վզին։

Կարմիր թաշկինակը վզին, Մարտիկ ձին վազցուց ուժեղ թափի մէջ, մինչեւ դիմացի լեռը։ Ձիու փոթորկոտ վազքին մէջ Մարտիկի սիրտը աւելի կը լայննար կարծես։ Անտարակոյս, ան կրնար երկինքի աստղերը վար առնել ափով, կրնար աշխարհը իր ձիուն ոտքին տակ առնել։ Ձիուն վազքին մէջ Մարտիկ այդ յաղթանակը կը զգար, եւ Ջէյնապ իր յաղթանակի թագն էր՝ հընդկական ու եգիպտական թանկագին քարերով գոհարազարդուած։

Մարտիկ ձիու փոթորկոտ վազքին մէջ վերադարձաւ Ջէյնապի մօտ։ Մարտիկի աչքերուն մէջ արծիւի թռիչքի մը հորիզոնը կար։

Ջէյնապ չակեց անոր վզի թաշկինակը, կարծես ան յաղթական կուռք վերադարձող հերոսն ըլլար։

(35 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՏԷՍԻՆ.— Պ. Գրիգոր Պապիկեան, այրի Տիկին Մարի Միքայէլեան, Տիկին Անէթ Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Ալեքսանդրեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկին Յարութ Յովհաննէսեան, այրի Տիկին Արփինէ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արթենիկ Փափազեան, Պ. Գէորգ Պապիկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, զոքանչին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԳԱՅԵԱՆԷ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մարտ 15, ժամը 10ին Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Տէսինի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Երջանիկ Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Ճրկայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Քէպապճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Մարտ 16, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զարեհ եւ Կիւլիւզար Քէպապճեաններու եւ Փառանձեմ Քէպապճեանի եւ Արշալոյս Զէյթունեանի հոգիներուն ի հանգիստ:

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գէորգեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Յովհաննէս Պատէշեանի (Շաւիլ):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Մարտ 16, կը պատարագէ հիւրաբար քաղաքս գտնուող՝

ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՑ. ԳՌՈՋԵԱՆ

Հոգեւոր հովիւ Աւստրալիոյ Սիտնէյ քաղաքի Հայոց:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ողբացեալ Սարգիս Քէշապեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, իր այրին, զաւակներն ու թոռները 600 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վ. Տապաղեան իր ամուսնոյն Յարութիւն Տապաղեանի մահուան 15րդ տարելիցին ի յիշատակ 250ական ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին, Դպրոցասէրին, Կապոյտ Խաչի եւ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայաններուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆրանք «Յառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Քնարիկ Աֆարեան Պէյրութէն, Ֆրանսա եկած 1930-31-32ի շրջանին, քոյրը՝ Տիկին Գեղանոյշ Աֆարեանի (Պէյրութ) եւ Սուրէն Աֆարեանի զաւակը՝ Կիրակոս Աֆարեանի (առեւտրական Պէյրութ) Ֆրանսա եկած տարի մը առաջ: Գրել

319, Rue de Lyon
13318 Marseille B. P. 142

Վարձատրութիւն:

VOYAGES EN ARMENIE 1980

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 03 au 14 avril	3 090 F
du 15 au 26 avril	3 290 F
du 03 au 14 octobre	"
du 20 juin au 1er juillet	3 890 F
du 12 au 23 septembre	"

2° VOYAGE DE 14 JOURS

du 09 au 22 août	4 190 F

3° VOYAGES DE 16 JOURS

du 08 au 23 août	4 550 F
du 04 au 19 octobre	3 890 F

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ..
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
..

Rayer les mentions inutiles

Les Ballets Arméniens

Direction : JIRAIR MADILIAN
présentent

" ARMENIE monde oublié "

Le 22 Mars à 20 h. 30 au Centre Culturel de la Rose Croix AMORC
199 bis, Rue St. Martin
75003 PARIS

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
60ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՆԴԷՍ

նուիրուած 60ամեակին

Կազմակերպութեամբ՝ Անիէռ-Պոլոմպի եւ շրջանի մասնաճիւղին, Կիրակի Մարտ 16, ժամը 15.30ին Պոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը

32, Rue Paul-Déroulède

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի քարտուղար

Գեղարուեստական բաժին.—

Պ. Պ. Վիգէն եւ Յարութ «Յարդար» համոյթը՝ իրենց ժողովրդական երգերով ու նուագներով: Բացառաբար կը պարէ սիրուած պարուհի Սիբիլլա Պագըրճեան:

Ֆիլմի ցուցադրութիւն՝ 1979ին պատրաստուած Հայաստանի մէջ 600 քիլոմեթր ճամբորդելով Պ. Գէորգ Այանեանի կողմէ:

Մուտք՝ 15 ֆրանք

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ

LA CAPPADOCE

soirée spéciale paëlla

avec

NINO DE MURCIA

et

danses espagnoles

le dimanche 23 mars

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՓՈՐՁԵՐ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ներկայիւս կը հաղորդէ թէ ամէն Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ պատարագի բազմաձայն երգեցողութեան փորձեր կը կատարուին: Ամէն անոնք որ կը փափաքին մաս կազմել երգչախումբին, կրնան գալ եւ արձանագրուիլ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՒ ՔՈՔԹԷՅԼ

Էսաեան Բարեկամական Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը կը գումարուի Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան սրահը՝

Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Կը հրաւիրուին բոլոր սան եւ համակիրները: Կը խնդրուի ներկայանալ անդամաքարտերով: Զունեցողները կրնան ունենալ տեղւոյն վրայ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

SEANCE MEDICALE PUBLIQUE

Séance médicale publique avec deux courts-métrages sur le cancer de l'utérus et la césarienne, opération effectuées par Mademoiselle le docteur F. Maslemian, chirurgien-gynécologue de Mannheim (Allemagne) actuellement de passage à Paris.

Cette séance aura lieu le Dimanche 16 Mars à 17 heures, au Centre Culturelle Alex Manoougian, 118 rue de Courcelles, Paris 17e
Le public est invité cordialement.

ENTREE LIBRE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի իր բոլոր մասնաճիւղերը Շաբաթ, Մարտ 15, ժամը 15էն 18:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Մ. Ստամպուլեանէ 200 ֆր. ատամնաբոյժ Վահան Սրբէնճեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հոգեգալուստի (Պենտէկոստէ) տօնին տեղի պիտի ունենայ երեք օրուան արձակուրդը Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին մէջ, փոխանակ Զատիկին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

ՄԱՐՏ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հեռաձայնի նոր թիւն է 381-01-72

·PARIS·

SAMEDI, 22 MARS - ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22

L'ORGANISATION TERRE ET CULTURE PRESENTE LE BILAN DE SES TROIS PREMIERES ANNEES D'ACTIVITE SUR LES DOMAINES ARMENIENS D'IRAN DU NORD, ET LES GRANDES LIGNES DE SES PROJETS.

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԻՐ ԵՐԵՔ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ, ԵՒ ԻՐ ԿԱՐԵՒՈՐԱԳՈՅՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

Soirée d'Information et de Soutien

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

—Projection. Film couleur 16 mm (« Saint Thadée »)
(Սուրբ Թադէի վանք)

A 20 h. 30, Salle Olivier, de Serres, 78, Rue Olivier de Serres, Paris 15e

EXPOSITION — ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ouverte dans le hall d'entrée de la salle à partir de 20 h. 15
Métro : Porte de Versailles — Parking (entrée : 33 rue Vaugelas)

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 15-16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 MARS
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.603 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.603

ՀՌՈՄԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԱՅԼ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

«Թերեւս Իտալական Ահաբեկչական Խումբեր՝ Հայերու Ջօրավիգ են»

ԿԸ ԽՕՐԱԳՐԷ ՍԹԱՄՓԱՆ

Եղեռնափորձէն 48 ժամ ետք ալ, Մարտ 12ի Թուականը կրող իտալական օրաթերթերը կը շարունակէին զբաղիլ « հայ ահաբեկիչներով » : Մեր նախորդ թիւով Քոռիէռէ տէլլա Սեռայի միայն մէկ գրութեան արձագանգ եղած էինք, յիշենք ուրեմն, որ Միլանոյի օրաթերթը, Մարտ 12ի իր թիւին մէջ, անկախ Հռոմի եղեռնափորձի քննութեան վերաբերող լուրերէն, ուր կը յայտնէր թէ չորս Պետութիւններու գաղտնի սպասարկութիւնները կը հալածեն հայ ահաբեկիչները (Ա. եւ Բ. էջ) իր երրորդ էջին վրայ լայն յօդուած մը հրատարակած էր՝ « Հայեր՝ անմեղուած չըլլալու բարդոյթը » խորագրին տակ, հրատարակելով նաեւ Մեծն Տիգրանի նկարը :Յօդուածը ստորագրած է Կլաուտիօ Լիքաթա, որ անցեալ Փետր. 20ին ալ, նոյն օրաթերթին մէջ ուրիշ գրութիւն մը ունէր, խորագրուած՝ « Հռոմի եղեռնափորձին ետին՝ հայկ. հայրենիքի մը երազը » («Յառաջ», Փետրուար 22) : Այս անգամ Լիքաթա շատ աւելի մանրամասն ծանրացած է Հայոց պատմութեան վրայ : Շեշտելով սկիզբը որ երբեմնի մեծ Հայաստանի տեղ, այսօր երկու Հայաստան կայ, մէկը՝ ուր կ'ապրին Հայեր, միւսը՝ ուր կ'ապրին Քիւրտեր եւ Թուրքեր, կը յիշէ մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդը : Կ'անդրադառնայ հայ պատմութեան, սկսելով Տիգրանէն, ապա՝ 301ին երբ Տրդատ Գ. քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք կը հռչակէր, արագօրէն կը հասնի Ուիլսընեան սահմաններուն, Սեւրի դաշնագրին, կրկին ցեղասպանութեան, ըսելու համար թէ այս վերջիններն են պատճառները հայ ժողովուրդի զարթնումին : Թիւեր կու տայ Հայերու մասին (անշուշտ սխալ, բայց ոչ ոք ի վիճակի է ճիշդ թիւեր տալու) : Կ'ըսէ որ Հայերը գիտեն թէ ահաբեկչութիւնը ոչինչ կը լուծէ, բայց ոմանք կը խորհին « ահաբեկիչները թերեւս կը սխալին բայց թերթերը մեր մասին կը խօսին միայն երբ հայկ. ռումբ մը կը պայթի » : Յարանուական գետնի վրայ, յօդուածագիրը Հայերու 10 առ հարիւրը կաթողիկէ կը համարէ, յիշելով նաեւ բաժանումը ծագած Կաղկեդոնի ժողովին : Վերջաւորութեան մէջ, Լիքաթա կը նկատէ նաեւ թէ իրենց կեանքին մէջ, գոնէ մէկ անգամ Հայերը Խորհ. Հայաստան կ'երթան, զգալու համար իրենց ոտքին տակ հայկ. հողը, տեսնելու համար « մարքսիստ եղբայրները » բայց մանաւանդ, մօտ ըլլալու համար այն միւս Հայաստանին՝ Անատոլեան Հայաստանի, ուր այլեւս Հայու մը կարելի չէ հանդիպիլ 60 տարիէ ի վեր բայց յոյսը կայ զայն տեսնելու կցուած միւս Հայաստանին վերակառուցանելու համար «իսկական մեծ Հայաստանը » :

×

Նոյն Թուականը կրող (Մարտ 12) Թորինոյի ծանօթ օրաթերթը՝ Լա Սթամփա կը զբաղի եղեռնափորձէն ետք ստեղծուած կացութիւնով եւ մանաւանդ քննութիւններով ու կը խորագրէ իր տեղեկութիւնները՝ « Թերեւս իտալական ահաբեկչական խումբեր Հայերու ետին » ու կը գրէ.—

« Եզէտրա հրապարակի եղեռնափորձէն յետոյ, Հռոմ կը հանդիսանայ օտար ահաբեկչութեան եւ քաղաքական պահանջներու թատերավայր մը. քննութիւններ կը կատարուին, պատասխաններ կը փընտռուին, բայց առայժմ միայն ենթադրութիւններու դէմ յանդիման կը գտնուին : Ահաբեկիչներ, որոնք Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը եօթնին, Թրքական օդանաւային ընկերութեան դրան ետին ռումբեր զետեղեցին երկու հոգի սպաննելով, երկաթուղային կայարանին բազմութեան մէջ խառնուեցան եւ իրենց հետքերը կորսնցնել տալով գացին իրենց անծանօթ կեդրոնները :

« Երէկ, ամբողջ օրուան ընթացքին, ոստիկանութեան եւ զարապինիէրներու բարձրաստիճան իշխանութիւնները զանազան ժողովներ ունեցան, եւ նոյն ժամանակ տեղեակ պահեցին վարչապետ Գոսիկան կացութեան լրջութեան մասին, պարզելով իրենց կասկածները եւ այն հարցերը որ կը ծագին օտարներու արձանագրութիւններու անյստակ դրութենէն :

Ոստիկանութեան գրասենեակներուն մէջ մեծ լարուածութիւն կայ : Ամբողջ գիշեր մը ոստիկաններ հարցաքննեցին Հռոմի հայ համայնքի անդամները, գըլխաւորաբար հարուստ վաճառականներ, եւ սակայն գտնուեցան ծանր հարցականի մը առջեւ... Հայկական խմբակին կողմէ կատարուած եղեռնափորձերէն յետոյ, կարելի՞ էր նախատեսել Թրքական օդային գիծերու դէմ յարձակումը եւ խուսափիլ երկու անցորդներու սպանութենէն : Կայ նաեւ այն տեսակէտը թէ հայկական ազգայնական պահանջներու ետին իրականին մէջ թաքնուած ըլլայ երկիրը քաղաքականապէս խախտելու նպատակաւ ահաբեկչական արարքներու շարք մը : Եւ հարց կը տրուի թէ ինչո՞ւ ընտրած ըլլան Իտալիան : Ըստ բարձր պատասխանատու շրջանակներու, պատասխանը երբեակ կրնայ ըլլալ : Նախ եւ առաջ՝ օտարականներու բնակութեան վերաբերեալ չափազանց թոյլատու օրէնսդրութիւնը : Երկրորդ՝ եւրոպական Պետութիւններուն մէջ, Իտալիա այն երկիրն է, ուր շատ դիւրին է ռազմական առարկաներ եւ պայթուցիկներ գտնել : Եւ հուսկ՝ աւելի երկար նախատեսումով՝ կը շեշտուի Իտալիոյ « սահմանակից երկրի » հանգամանքը որ շատ աւելի ծանրակշիռ պիտի ըլլայ Թիթոյի մահէն ետք :

« Հայկական ահաբեկչական կազմակերպութեան կազմութեան եւ նպատակի մասին գոյութիւն ունեցող ամէնէն ծանրակշիռ վարկածը զոր կազմած են ոստիկաններն ու զարապինիէրները հետեւեալն է.— « Հայկական բանակը կրնայ կազմուած ըլլալ այլազան խումբերէ որոնք կը տեղափոխուին եւրոպական զանազան մայրաքաղաքներու միջեւ (Մատրիտ, Փարիզ, Վիէննա, Ամսթերտամ եւ Հռոմ) եւ կուգան Միջին Արեւելքի կեդրոնէ մը : Հաւանական է որ, մանաւանդ Սպանիա եւ Իտալիա յստակ կապեր կան տեղական ահաբեկչութեան հետ » :

Թերթին համար այս եզրակացութեան յանգած են քննիչները 75էն ցոյսօր գործուած ահաբեկումներու խոր քննութենէ մը ետք : Ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Թուականի մը վրայ՝ 1978 Նոյեմբեր երբ Պէյրութի մէջ Ազալա (Արմինիըն Սիքըրթ Արմի Ֆոր Լիպերէյշըն օֆ Արմինիա) մամուլի պաշտօնական ասուլիս մը տուած է, պաղեստինեան խմբակի մը հովանիին տակ եւ ուր ըսուած է. « Քիչ ատենէն պիտի սաստկացնենք պայքարը Թուրքերու դէմ եւ իրենց աշխարհակալ բարեկամներուն՝ իսրայելացի, ամերիկացի եւ Արեւմուտքի երկիրներ » : Այս յայտարարութենէն տարի մը ետք, առաջին գործողութիւնը զոր ստանձնեցին Հայերը ոչ – Թրքական նպատակակէտերու դէմ, 1979ին Մատրիտի մէջ Ալիթալիայի եւ Թի–տըպլիու էյի դէմ եղեռնափորձն էր : Թերթը կը յիշէ նաեւ հակախորհրդային արարքները, Մոսկուայի երեք Հայերու գնդակահարման իբրեւ հետեւանք : Ո՞վ են եւ ի՞նչ կ'ուզեն Փիացցա Էզետրայի ահաբեկիչները.— « Զինակցած են բոլոր գոյներէ մարդիկ, որոնք կը տառապին թրքական բռնատիրութեան ներքեւ՝ քիւրտ, յոյն, արաբ, որովհետեւ թրքական Պետութիւնը բռնատէր է եւ ֆաշիստ : Կեցցէ՛ ճնշուած ժողովուրդներու յեղափոխութիւնը » : Սթամփա կ'ըսէ թէ Իտալիոյ Ներքին նախարարին պատասխանն է՝ « Ինչպէս միշտ գաղտնի խմբակներ կան, ծնած ազգայնական եւ ցեղային իւրայատուկ պահանջներէ : Ապա, կը վերածուին մարքս – լենինեան հակում ունեցող խումբերու : Պարագան է Իրլանտացիներուն, Պասքերուն ու նաեւ Հայերուն : Հարցը կը կայանայ հասկնալու մէջ ինչո՞ւ այս փոփոխութիւնը եւ գործօնները որոնք կը պատճառեն այդ փոփոխութիւնը » : Թորինոյի օրաթերթը կ'աւելցնէ թէ Երկուշաբթի իրիկուն հարցաքննուած Հայերու կարգին կար նաեւ Գէորգ Ուրֆալեան, Լիբիա ծնած, որու յայտարարութիւնը արարքը դատապարտող կ'արձանագրէ սակայն ուրիշ թերթ մը՝ Լա Ռեփիւպլիքա :

×

Հռոմի վերոյիշեալ օրաթերթն ալ, Ռեփուպլիքան, բաւական տեղ տուած է եղեռնափորձին քննութեան, յօդուածը խորագրելով « Արտասահմանէ՞ն կուգայ քոմանտօն որ Հռոմի ռումբը դրաւ » : Ընդհանուր գիծերու մէջ գրեթէ նոյն բաները կ'ըսուին :

Իլ Ճիօրնալէն, կը խորագրէ « Հայերը՝ ճնշումի տակ, սպանդը ծրագրուած էր » : Եղեռնափորձին ձեւը կը փաստէ որ սպաննելու նպատակ կար : Կ'ըսէ թէ այն վարկածը ըստ որուն ահաբեկիչները Իտալիա չեն ապրիր կէս–ճշմարտութիւն մըն է, հայ ահաբեկիչները Հռոմ կ'ապրին գոնէ մէկ տարիէ, գաղտնի : Թերթը հաւասարի չի գտներ այն տեսակէտը ըստ որուն անոնք երբեք որեւէ կապ չեն ունեցած Հռոմի հայ փոքրիկ գաղութին հետ :

×

Թուրքերը, Տեղեկատուութեան նախարար՝ Քունթայի բերնով ցաւ յայտնած են եղեռնափորձին առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախկին նախագահ Քամիլ Շամունի դէմ մահափորձ մը ձախողած է : Զորեքշաբթի առտու Տօրայի մէջ (Պուրճ Համուտի մօտ) է որ թակարդուած կառք մը պայթած է այն պահուն, երբ Շամուն կ'անցնէր իր կառքով : Ռումբը պայթած է հոն, ուր կը գտնուէր թիկնապահը, որ մեռած է, մինչ Շամուն միւս կառքին մէջ ըլլալով վիրաւորուած է : Այս երկրորդ մահափորձն է, որ կը կատարուի նախկին նախագահին դէմ. առաջինը՝ 1968 Մայիս 31ին էր : Այս առթիւ յանուն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Վարդան Եպս. Տէմիրճեան « անցած ըլլայ »ի այցելութիւն մը տուած է նախկին նախագահին, դատապարտելով արարքը եւ ուրախութիւն յայտնելով որ ազատած է :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ոճիրները չեն դադրիր : Ուրֆայի նահանգին մէջ՝ Հիլվանի մօտ, զինեալ մարդիկ յարձակած են բանուորներ փոխադրող հանրակառքի մը վրայ եւ սպաննած վեց հոգի :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ իր բնակարանին մէջ, Մարտ 12ին, ձերբակալուած է հաւատացեալներու իրաւունքներու պաշտպանութեան կոմիտէի հիմնադիր եւ բանբեր Վիկտոր Կապիտանչուկ, « Խորհ. Միութիւնը նսեմացնող » սխալ տեղեկութիւններ տարածելու ամբաստանութեամբ : Ասկէ առաջ ալ նոյն կոմիտէին երկու ուղղափառ հոգեւորականներ ձերբակալուած էին :

ՊԱՐՍԻՑ նախկին Շահը կրկին վիրաբուժական ծանր գործողութեան մը պիտի ենթարկուի բայց այս անգամ ինք չէ որ Ամերիկա կ'երթայ այլ՝ ամերիկացի բժիշկն է որ Փանամա կ'երթայ :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ ՄԵՏԱԼՈՒՐԳԻ՝ 1–0

Խորհրդային բաժակի 1/16 աւարտական մրցումներու Երեւանեան ենթախումբի երրորդ շրջանին, « Արարատ » արձանագրած է իր երրորդ յաղթանակը Զապորոժիէի «Մետալուրգ»ի դէմ (1–0) : « Արարատ »ի տղաքը իրենց խաղարկութեամբ զգալի առաւելութիւն մը ցոյց տուած են մրցակիցին վրայ, սակայն իրենց բազմաթիւ գործողութիւնները կարելի չէ եղած արդիւնաւորել, մինչեւ 48րդ վայրկեանը, երբ Զաքարեան նշանակած է խաղին միակ կոլը : Այսպէսով, « Արարատ » վեց միաւորով առանձին կը գտնուի իր ենթախումբի դասաւորման գլուխը :

Նոյն ենթախումբի միւս խաղերուն արդիւնքներն են՝ Մոսկուայի « Տորպեդօ » – Եարոսլաւի « Շինիկ » 1–0, Սմոլենսկի « Իսկրա » – Նիկոպոլի « Կոլոս » 1–0 :

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 4–6)

ԲԱՆՈՒՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐ

« Հայելեկտրալոյս » ձեռնարկութեան երեք աշխատողներ դարձած են իրենց աշխատավայրի կազմակերպած գրական մրցումի դափնեկիրներ : Ներկայացուած գործերու մէջ դատական կազմը ընտրած է Պետրոս Սարգսեանի « Բալլադ լամպադործ աղջկայ մասին » քերթուածը, էմմա Մինասեանի բանաստեղծութիւնները եւ Վարդգէս Ղազարեանի պատմուածքները : Դափնեկիրները անդամ են « Լոյս » գրական արուեստանոցի, որ Հայաստանի բանուոր գրողներու ամէնէն շատ անդամ ունեցող ընկերութիւնն է :

Fonds A.R.A.M

ԻԳՈՄ. — ԺՈՂՈՎԱԾ ԿԱՌՈՅՑԸ (ՓԱՐԻԶ, ՍՈՐՊՈՆ 7-11 ՍԵՊՏ. 79)

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԱՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԿԱՐԳ ՄԸ ՀԱՐՑԵՐ

(Բ. և վերջ)

Զ) Արդեօք այս դժուարութիւններուն մեծամասնութիւնը փոքր հրատարակչութիւններու պարագային չկա՞յ: Բնականաբար կայ, բայց ոչ այդքան շեշտակի կերպով: Անոնք նիւթականի տեսակէտով աւելի տկար են մեծերէն, բայց եւ այնպէս իրենց մօտ աւելի յաճախ կ'իջնեն գեղարուեստական չափանիշերը, նորին եւ անծանօթին հանդէպ հետաքրքրութիւնը, քաջալերանքը, բան մը որ հետզհետէ կը պակսի մեծերուն մօտ: Իրօք՝ ծանուցումի եւ տարածելու կարելիութիւնները հոս կը պակսին, բայց կարեւորը այն է որ անոնք բոլոր գրավաճառներու հետ կապ հաստատելու կարելիութիւնը ունին, իրենց տպած գիրքերը բոլոր գրավաճառներու միջոցով կարելի է ապսպրել: Վերջին տարիներուն Հայերու կողմէ հիմնուած հրատարակչութիւնները հայ գրականութեան քարոզչութեան լաւագոյն կորիզները պիտի ըլլային, քանի որ անոնք գիտակից են իրենց պարտականութեան եւ հիմնուած՝ այդ իսկ պատճառով: Այո, անոնք հայ գրականութեան լաւագոյն քարոզիչները պիտի ըլլային, եթէ անոնց նիւթական կարելիութիւնները աւելի մեծ եւ օտար գրավաճառներու ցանցին հետ ունեցած կապերը, այն կապերը, որոնք ի վերջոյ գիրքի մը յաջողութիւնը պիտի պայմանաւորեն, աւելի ամուր ըլլային: Քանի որ կացութիւնը այնպէս չէ, անոնք մեր սփիւռքի յայտնի տարածման եղանակներէն օգտագործելով իրենց գիրքերը միայն Հայերուն կրնան ծախել, այն Հայերուն, որոնք իրենց Հայութեան հետ ունեցած կապերը ամբողջովին չեն խզած:

×

Վերը նշուած կէտերէն զատ կայ նաեւ աւելի չէզոք պատճառ մը: Այդ՝ թարգմանիչի հարցն է: Որքան ատեն որ թարգմանիչներ չկային, գոյութիւն չունէին թարգմանութիւններ: Որքան ատեն որ բարձրորակ թարգմանիչներ չկան, բարձրորակ թարգմանութիւններ գոյութիւն չեն կրնար ունենալ: Սփիւռքի թարգմանական աշխատանքին մեծ մասը Հայերու կողմէ կը կատարուի: Շատ քիչ թիւով օտարականներ կարելի է գտնել այս մարզէն ներս: Ուրիշ լեզուներու բաղդատմամբ հայերէնի անծանօթ լեզու մը ըլլալը, նիւթական անբաւարար պայմանները պատճառ կը հանդիսանան որ օտարներ չմօտենան թարգմանական աշխատանքներուն: Թերեւս յառաջիկային սփիւռքի զարգացող հայագիտական կեդրոններու եւ Հայաստանի կրթական օճախներու շրջանաւարտներու թիւին զգալիօրէն բարձրանալու պարագային՝ շատնան նաեւ այն օտարները, որոնք ի վիճակի ըլլան հայերէնէ թարգմանութիւններ կատարելու:

Հայ թարգմանիչը, ինչպէս ուրիշ թարգմանիչներ, պէտք է տիրապետէ թէ՛ մայրենիին եւ թէ թարգմանած լեզուին: Մանաւանդ այս վերջինի մէջ ունեցած հմտութիւնը պէտք չէ սահմանուի լոկ քերականական կանոններու եւ լեզուին սովորական արտայայտութեան միջոցներու տիրապետութեամբ: Լաւ թարգմանիչը պէտք է տեղեակ ըլլայ լեզուին բազմապիսի եւ բազմաշերտ արտայայտութեան ձեւերուն, բնագիրին գեղարուեստական վերստեղծման լաւագոյն եւ յարմարագոյն ճամբաներուն: Մէկ խօսքով՝ թարգմանիչը արուեստագէտ, ստեղծագործող արուեստագէտ պէտք է ըլլայ: Պատահական չէ որ լաւագոյն թարգմանիչները յաճախ ստեղծագործող արուեստագէտներ եղած են:

Թարգմանութիւններու մէջ երբեմն սխալ ըմբռնուած թարգմանական ազատութեան հետեւանքները տեսնել կարելի է: Իրականութեան մէջ այդ ազատութիւնը կարծեցեալ ազատութիւն մըն է, իրականութեան մէջ թարգմանիչը բնագիրին տեսակ մը «գերին» է: Այս չի նշանակեր որ թարգմանութիւնը բառացի պէտք է ըլլայ, բայց կարգ մը հպատուածներու «մոռցուիլը», ուրիշներու յաւելում սխալ ըմբռնուած պատասխանատուութեան տգեղ դրսեւորումներն են: Կարեւորը բնագիրին հարազատ մնալն է: Բայց ո՞րն է հարազատութեան չափանիշը: Այս հարցին շուրջ շատ մը կարծիքներ կան, մեզի տրամաբանական կը թուի հետեւեալը. բնագրին հեղինակին անհատականութիւնը լաւագոյն կերպով պահպանող թարգմանութիւնը լաւագոյնն է: Կամ Պելինսքիի խօսքերով. «Կէօթէի թարգմանութեան մէջ մենք տեսնել կ'ուզենք Կէօթէն և ոչ թէ անոր թարգմանիչը: Եթէ Պուշկինը ձեռնարկէր Կէօթէն թարգմանելու, մենք իրմէ պիտի պահանջէինք ցոյց տալ Կէօթէն եւ ոչ Պուշկինը»:

Փափուկ հարց է թարգմանուելիք կտորին ընտրութիւնը: Քանի որ Սփիւռքի մէջ թարգմանիչը ինքը կը կատարէ ընտրութիւնը, իրեն կ'իյնայ նաեւ ընտրութեան պատասխանատուութիւնը: Ընտրութեան միակ չափանիշը պէտք է ըլլայ գործին որակը, երկը թէ՛ իր նիւթով եւ թէ կառուցուածքով պէտք է տարբերի տեղւոյն գրականութենէն: Մասնաւորապէս նիւթը ընթերցողին հետաքրքրութիւնը կրնայ գրաւել եւ գինքը կարդալու մղել: Ուստի կարելի է ընտրել հայկական նիւթեր: Այս վերջին հաստատումը ունի իր բնական սահմանները, տրուած ըլլալով որ կարգ մը նիւթեր լոկ ազգային բնոյթ ունին եւ օտարներու անհաղորդ մնալու դատապարտուած են: Զոր օրինակ՝ «Ես իմ անոյշ Հայաստանին», մեր մօտ մեծ ժողովրդականութիւն վայելող այս քերթուածը, օտարի մը համար երբեք այդ նշանակութիւնը չունի եւ պիտի չունենայ:

Ընկերվարական երկիրներու մէջ հայերէնէ կատարուած թարգմանութիւնները ռուսերէնի միջնորդութեամբ կը պատրաստուին: Այսինքն՝ նախ հայերէնէ ռուսերէն տողացի կը թարգմանուին, յետոյ ռուսերէնէ որեւէ ուրիշ մէկ լեզու: Վերջին թարգմանիչը շատ անգամ միայն տողացի թարգմանութիւնը ունի իր տրամադրութեան տակ: Ան ընդհանրապէս անտեղեակ է հայկական կենցաղին: Այս պայմաններու տակ կարգ մը հիմնական սխալներու գոյութիւնը աւելի քան հաւանական է: Ատոնց կ'աւելնայ երկու անգամ թարգմանուելու իր հետը բերած բնական կորուստները:

Ամփոփենք: Ներկայ պայմաններու տակ մանաւանդ Արեւմուտքի մէջ կարգ մը խոչընդոտներ, չլուծուած խնդիրներ կան: Թերեւս ստորեւ ներկայացուած առաջարկները դիւրացնեն այդ հարցերուն լուծումը:

Ա) Հայ մշակոյթը, Հայոց պատմութիւնը, ի մասնաւորի՝ Մեծ Եղեռնը ամենալայն կերպով պէտք է ծանօթացուին հանրութեան:

Բ) Աւելի նպատակայարմար կրնայ ըլլալ այս տեղեկութիւնները ուղղակի տալ հրատարակչատուներուն:

Գ) Շատ անգամ պարբերաթերթերը եւ ռատիօկայանները օտար գրականութիւններու քարոզչութիւնը կրնան ընել: Մանաւանդ ռատիօկայանները տնտեսական սեղմումներու ենթակայ չըլլալով աւելի համարձակօրէն կը մօտենան նման ձեռնարկներու:

Դ) Թարգմանութեան տարածման նախապայմաններէն մէկը բարձրորակ երկերու բարձրորակ թարգմանութիւններու գոյութիւնն է: Մանաւանդ Սփիւռքի պարագային թարգմանիչները լոյս տեսնող նոր գիրքերու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ պէտք է ունենան, որպէսզի իրենց ընտրութիւնը լաւագոյն կերպ[ով] կարենան կատարել: Այս կապակցու[թ]եամբ անհրաժեշտ է հայ գիրքի [տա]րածման հարցին արմատական լուծու[մը]:

Ե) Թարգմանուելիք երկին ընտրու[թ]իւնը միմիայն որակի չափանիշներ[ու] լոյսին տակ պէտք է կատարուի: Սխ[ալ] ըմբռնուած ազգասիրութիւնը հոս մ[եծ] վնաս կրնայ պատճառել:

Զ) Թարգմանիչը ստեղծագործակ[ան] ձիրքով օժտուած պէտք է ըլլայ: Հ[ա]ռակ պարագային՝ թարգմանութ[իւնը] տափարակ, անհաղորդ մնալու դատ[ա]պարտուած է:

Է) Թարգմանութիւնը պէտք է կ[ա]տարուի բնագիրէն մէկ անձի կողմէ: Ե[թէ] այդ կարելի չըլլայ, պէտք է կատար[ուի] երկու անձերու համագործակցութեա[մբ] պայմանաւ որ այդ երկու անձերը ... քերու ազատ փոխանակութեան կարե[լ]իութիւնը ունենան: Հոս երկին յ... թարգմանութիւնը վերջնական թարգմա[]նութիւնը կատարող անձէն կախեալ [է].

Ը) Անհրաժեշտ է օտար հրատարակ[]չատուներու հետ — անոնք ըլլան մեծ [կամ] պզտիկ — կապեր հաստատել: Մասնա[ւոր] նշանակութիւն ունին անհատական [կա]պերը:

Թ) Որքան ատեն որ նիւթականը թար[գ]մանական գրականութեան հրատարա[կ]ման արգելք կը հանդիսանայ, հրատա[]րակչատուներուն որոշ գումարներ պէ[տք] է տրամադրուին:

Ժ) Հայ հրատարակչութիւնները գի[ր]քերու տարածման խնդիրը աւելի ... պէտք է լուծեն:

Ի փառս հայ գրականութեան: Ա[յս] մեր լոզունգը: Յուսանք որ թարգմա[նա]կան աշխատանքին նոր որակը իրակա[]նացնէ մեր երազները:

ՐԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱ[Ն]

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

- ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ -

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Բ.— ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Պաւլով լեզուն կը սահմանէ որպէս նշաններու «քօնտիսիոնէլ րէֆլէքս»ներու սիսթեմ մը: Մարդուն եւ արտաքին նշաններու կապին «քօնտիսիոնինկ»ը տեղի կ'ունենայ շնորհիւ մարդու ջղային դրութեան: Լեզուի ծագումը հետեւաբար կապուած է աշխատանքին եւ աշխատանքի գործիքներու զարգացումին հետ: Նշաններու վերացականացումի հետ արտայայտութեան միջոցները կը զարգանան այն չափով որ կը զարգանայ ձեռային աշխատանքը: Այս փրոսէսին մէջ կարեւոր դեր կը խաղայ նաեւ հաւաքական աշխատանքը առանց որուն լեզուն պիտի չզարգանար որովհետեւ հաւաքական աշխատանքը հաւաքական ջանք կ'ենթադրէ աշխատանքէն առաջացած հարցերը լուծելու հաւաքաբար: Հարցերը լուծելու միջոցը լեզուն է որ ինքն իր կողմէն կը զարգանայ այս ընթացքին մէջ:

×

Գ.— ՆՄԱՆՑՆԵԼՈՒ ՓՐՈՍԷՍԸ

Աշխատանքի նոր գործիքի մը հնարքը հետեւողականութեամբ առաջինին կը ստեղծէ ուրիշ մը որ իրեն յատուկ արժէքը ունի: Նմանցնելով նորը ստեղծելու այս փրոսէսը կախարդանքի նման բան մը ունի իր մէջ որովհետեւ ատով մարդ իր տիրապետութիւնը անգամ մը եւս կը հաստատէ բնութեան առարկաներուն վրայ: Նախամարդը կը սկսի աւելի կարեւորութիւն տալ տեսած նմանութիւններուն: Կ'անցնի բաղդատելու, ընտրելու գործողութիւնը որուն հետ միատեղ կը հարստանայ վերացականացնելու կարողութիւնը: Անուններ կու տայ գործիքներուն եւ իրարու հետ առնչութիւն ունեցող գործիքները կը հաւաքէ մէկ անունի տակ: Ապա յարաբերութիւններ կը հաստատէ տարբեր յատկութիւններ ունեցող տարբեր գործիքներու միջեւ: Խմբելու եւ դասաւորելու գործողութեան արտայայտութեան միջոցը լեզուն էր անշուշտ, հետեւաբար կը զարգանար հաղորդակցութիւնը մէկ կողմէ մարդոց միջեւ միւս կողմէ մարդոց եւ բնութեան միջեւ: Լեզուի եւ աշխատանքի ճամբով մարդոց միջեւ ստեղծուած կապը իր լաւագոյն արտայայտութիւնը կը գտնէ հաւաքական աշխատանքի փրոսէսին մէջ:

Աշխատանքի պահուն բանուորներու հաւաքական երգը օրինակ եւ աշխատանքի դժուարութիւններուն առջեւ անոնց առաջադրած հաւաքական լուծումները: Լեզուն հետեւաբար ոչ միայն կը ներդաշնակէ մարդոց գործունէութիւնը այլեւ աշխատանքը կը դարձնէ արդիւնաւէտ:

Հին ցեղախումբերու մօտ տեսնուած է որ անուններ տալով «չար հոգիներուն» անոնք տեսակ մը ուժ բանեցուցած տիրապետած կ'ըլլան անոնց: Հոս նոյնութիւն մը կայ բառին եւ առարկային միջեւ: Անուն մը տալով առարկային մարդը կը հասկնայ եւ կը տիրապետէ անոր: Մարդը բնութենէն մաս մը ըլլալով հանդերձ կը հակադրուի անոր: Կը հակադրուի աշխատանքի միջոցաւ եւ կը [ս]տեղծէ իրեն յատուկ իրականութի[ւնը]: Մնալով հանդերձ բնութեան մէջ կ'ան[]ջատուի նաեւ անկէ որովհետեւ կը [ս]տեղծէ իրեն յատուկ գեր - բնութ[իւն] (սիւփէռ - նաթիւռ):

Աշխատանքի միջոցաւ մարդը կը փ[ոխէ] աշխարհը կախարդի մը նման: Քարի [կ]տոր մը կը վերածէ գործիքի, փայ[տի] կտոր մը ուրիշ գործիքի, կը ստեղծէ [բառ]եր, նշաններ, գաղափարներ կը վեր[ա]ցականացնէ: Կը փոխէ, կը փոխէ [ին]քզինք կենդանական աստիճանէն մարդ[կային] մակարդակին:

Նախամարդուն վախը եւ տկարութի[ւ]նը իրեն օտար եւ անծանօթ բնութեա[ն] առջեւ եւ միւս կողմէ իր անձնական ... ժին եւ բնութեան վրայ տիրապետել[ու] իր գիտակցութիւնը եւ անկէ առաջ ե[]կած կախարդութիւնը կը կազմեն ... ուեստին բնոյթը կ'ըսէ Ֆիշըր: Այս[պէս] մարդուն ծառայող աշխատանքի ... ռաջին յաջող գործիք շինողը լաւ ա[ր]ուեստագէտ մըն էր: Այս նոր գործիք[ի] անունը տուողը ուրիշ արուեստագէտ մ[ըն] էր:

(Շար. -5)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 2ին, Հայ Արիները կազմակերպած էին իրենց 49րդ տարեկան ցերեկոյթը, Սալ տը լա Շիմիի ընդարձակ սրահին մէջ:

Եւ այս տարի ալ ծնողքներու, բարեկամներու, համակիրներու մեծ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու Հայ Արիներու ձեռնարկը եւ վայելելու գեղեցիկ յայտագիր մը: Հանդէսին կը նախագահէր Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Արքեպիսկոպոս, իր կողքին ունենալով Կիւտ Եպիսկոպոսը: Հանդէսին ներկայ էին նաեւ Փարիզի եւ շրջանի հայկական միութեանց վարչութեան անդամները, ինչպէս նաեւ Շաւիլի եւ Իսիի եկեղեցիներուն Հոգաբարձութեան անդամները, Իսիի Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամները, Հայ Ազգատախնամ Միութեան նախագահը եւ ուրիշ շատ մը հին եւ նոր բարեկամներ: Հանդէսին ներկայ էին նաեւ Ֆրանսայի Սկաուտական Միութեան նախագահը Փրոֆ. Փիէր Գօտինօ, որ մասնաւորապէս եկած էր Տիժոնէն, իր կնոջը հետ, եւ Անգլիոյ Սկաուտական Միութեան միջազգային ընդհ. պետ Սթիւարդ Հոքինս իր կնոջ հետ, Լոնտոնէն: Ֆրանսայի Թրուա քաղաքէն եկած էր սկաուտական ամբողջ խումբ մը ինչպէս նաեւ անգլիացի սկաուտ պետեր, ֆրանսացի խմբապետներ, խմբապետուհիներ, գայլիկներ, արենոյշներ եւ սկաուտներ:

Շնորհաւորական նամակներ ուղղած էին նաեւ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Պր. Ֆրանչեսքի եւ Իսիի նորընտիր քաղաքապետ՝ Պ. Սանթինի որոնք այդ օրը Փարիզէն բացակայ ըլլալով հանդէսին չէին կրցած ներկայ ըլլալ:

Ներկայ էին նաեւ Հայ Կաթոլիկէ Եկեղեցիին եւ Բողոքականներու ներկայացուցիչները, եւ «Աուժէ տը Սալիւ»ի հիմնադիրին թոռը հրամանատար Պուժ եւ ուրիշ շատ մը ֆրանսացի եւ օտար անձնաւորութիւններ:

Հանդէսին ներկայ էին Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի եւ Տէսինի շրջաններու խմբապետները եւ խմբապետուհիները եւ սկաուտներու եւ արենոյշներու խումբ մը, առաջնորդութեամբ շրջանային պետ Աւետիս Տօնապետեանի. ներկայ էին նաեւ Լիոնէն մասնաւորապէս եկած ծնողքներ եւ բարեկամներ:

Հանդէսը սկսաւ շրջանին ներկայացումով: Սկաուտական « դէպի ազատ դաշտեր » քայլերգով բեմ բարձրացան սկաուտները, համազգայնութային սկաուտական պաշտօնական դրօշակով, շրջապատուած Հայ Արիներու Միութեան, շրջաններուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներուն պաշտօնական դրօշակներով, որուն յաջորդեց « Սկաուտական խոստում »ը զոր արտասանեց հայերէն, հայ արի պետ մը:

Փարիզեան շրջանի գայլիկները եւ թեւիկները ներկայացուցին « Բիբօի նուագածուները » երգախառն ներկայացում մը, որ մեծապէս գնահատուեցաւ հանդիսականներէն: Փարիզեան շրջանի խմբապետները նուագեցին հայկական եղանակներ թմբուկով, սրինգով եւ ձեռնադաշնակով մեծ յաջողութեամբ: Ալֆորվիլի շրջանի թեւիկները եւ գայլիկները երգեցին եւ պարեցին Ուոլթ Տիզնէյի հեքիաթները, ճոխ բեմադրութեամբ եւ վառ տարազներով: Փարիզեան շրջանի թեւիկներն ու գայլիկները յաջորդեցին ներկայացնելով « Թրթուռ »ը, երգախառն շուրջպար մը, առաջնորդութեամբ իրենց խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն, գոյնզգոյն տարազներով: Շատ յաջող եւ անտիպ ներկայացում մը որ մեծապէս գնահատուեցաւ:

Մէջ ընդ մէջ գայլիկները, թեւիկներն ու սկաուտները արտասանեցին հայերէն: Լիոնի խմբապետները, սկաուտները եւ արենոյշները ներկայացուցին իրենց հեղինակած հայերէն զաւեշտ մը « Երեք Հարցումները » գեղջկական կեանքէ, շատ լաւ խաղարկութեամբ եւ բեմադրութեամբ որ մեծապէս զուարճացուց հանդիսականները, արժանանալով երկար ծափահարութեանց:

Միջնարարէն առաջ բեմ բարձրացաւ հայ արիներու ընդհ. պետ Գուրգէն Մեծատուրեան որ հայերէն իր ջերմագին շնորհակալութիւնները յայտնեց Սերովբէ Արք.ի իր ներկայութեան համար որ մեծ պատիւ մըն է եւ քաջալերանք Հայ Արիներու Միութեան: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Լիոնի, Ալֆորվիլի, Իսիի եւ Շաւիլի եկեղեցական վարչութեանց, որոնք այնքան սիրալիր կերպով իրենց սրահները կը տրամադրեն հայ արիներուն իբր հաւաքավայր, յիշեց նաեւ Իսիի Մշակոյթի Տունը, միշտ հայ արիներու տրամադրութեան տակ, եւ շարունակեց ըսելով. « Բայց մեր բոլորիս երախտագիտութիւնը շատ մեծ է հանդէպ Ֆրանսայի հայ գաղութին որ աւելի քան 50 տարիէ ի վեր մեզի կուտայ անվերապահ, իր աջակցութիւնը, համակրանքը եւ վստահութիւնը: Սերունդները կը յաջորդեն իրարու եւ սակայն, քաջալերել Հայ Արիներու Միութիւնը աւանդութիւն մըն է դարձած, եւ մեր գործունէութիւնն ու ապագան կապուած է Ֆրանսահայ գաղութին ապագային: Մեր տղաքն ու աղջիկները արժանի են մեր հայրենակիցներու քաջալերանքին, քանի որ մեր Միութեան վարիչները տարիներէ ի վեր կ'աշխատին կրթել հայ տղաքը եւ աղջիկները եւ կը ջանան պատրաստել գիտակից եւ ազնիւ Հայեր »: Անգամ մը եւս շեշտեց Հայ Արիներու Միութեան բացառիկ դերը սկաուտական միջազգային աշխարհին մէջ, եւ իր գրաւած բարձր եւ յարգուած դիրքը: Սկաուտական շարժումը միակ միջազգային համազգային պաշտօնական կազմակերպութիւնն է որ իր մէջ ընդունած է եւ կը պահէ Հայ Արիներու Միութիւնը իբր ազգային կազմակերպութիւն, ինչպէս միւս երկիրները, եւ մենք կը ներկայացնենք Հայութիւնը, սկաուտական աշխարհին մէջ: Պատմական բացառութիւն մը որ պատիւ կը բերէ մեզ բոլորիս մեր հաստատուն գոյութիւնը եւ մեր յառաջդիմութիւնները կը պարտինք տարիներէ ի վեր մեր խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն, բացառիկ նուիրման եւ զոհողութեանց, եւ մեր Ֆրանսայի հայրենակիցներուն անվերապահ վստահութեան եւ աջակցութեան, ու այսօր, ձեր ներկայութիւնը, աննախընթաց բազմութեամբ, հայ արիներու մեծ թիւը բեմին վրայ, բեմին ետեւը եւ սրահներուն մէջ, բոլորն ալ մասնակցելով այս հանդէսին, լաւագոյն գրաւականն են մեր Միութեան կենսունակութեան եւ ծաւալման:

Յետոյ, ընդհ. պետը Ֆրանսերէն իր շնորհակալութիւնները յայտնեց ներկայ օտար հիւրերուն, սկաուտական կազմակերպութեանց, անոնց պետերուն եւ մասնաւորապէս օրուան հիւրին Անգլիոյ միջազգային սկաուտ պետին, հայ արիներու հին եւ հաւատարիմ բարեկամը, եւ բեմ հրաւիրեց անգլիացի պետը որ նախ եւ առաջ, Անգլիական Սկաուտական Միութեան ընդհ. պետ Սըր Ուիլլիամ Կլատըսթոնի սիրալիր ողջոյնները յայտնեց Հայ Արիներու Միութեան ընդհ. պետին եւ սկաուտներուն եւ բոլոր ներկայ պետերուն յիշելով թէ իր մեծ, մեծ հայրը Ուիլլիամ Կլատըսթոն, Անգլիոյ մեծագոյն նախկին վարչապետներէն մին, ակէ հարիւր տարի առաջ եւ մինչեւ իր մահը Հայութեան դատը պաշտպանած է տարիներու ընթացքին պայքարած Հայութեան ազատութեան եւ ապահովութեան համար եւ միշտ ուժգնօրէն դատապարտած անարդարութիւնները եւ ջարդերը: Անգլիացի մեր հիւրը, յետոյ գովեստը ըրաւ հայ արիներու փայլուն գործունէութեան, որուն հետեւած է Անգլիոյ մէջ անոնց մասնակցած բանակումներուն, միջազգային եւ եւրոպական ճեմպորիներուն եւ Համաժողովներուն մէջ: 15 միլիոն սկաուտներու մէջ, Հայերը շատ մեծ տեղ մըն են գրաւած եւ իրենց պետն ու իր պատուիրակները շատ անգամներ օժանդակած են սկաուտական փայլուն գործունէութեան, եւ միջազգային պատասխանատու պաշտօններու մէջ: Կը գնահատենք զիրենք եւ վստահ ենք թէ Հայերը միշտ պիտի պահեն իրենց այդ բացառիկ դիրքը:

Հանդիսականները երկարօրէն ծափահարեցին անգլիացի պետին այս ելոյթը:

Միջնարարը տեղի ունեցաւ շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ. պիւֆէ, վիճակախաղ, եւ շատերը ծանօթացան մեր հայ եւ օտար բարեկամներուն:

Հանդէսին երկրորդ մասին, Թրուայէն մասնաւորապէս հրաւիրուած սկաուտական խումբը ներկայացուց « Խամաճիկ »ներու շարք մը, որ մեծ յաջողութիւն ունեցած էր անցեալ տարուան Գանթէրշիթէյն ճէմպորիին: Մենք ալ շատ սիրեցինք այս ինքնատիպ ներկայացումը: Յետոյ, Ալֆորվիլի շրջանը ներկայացուց « Տարազները, տարիներու ընթացքին » սկաուտական կեանքէ տեսարաններ, բանակումի մը օրուան ընթացքին, զանազան տարազներով շատ յաջող, լաւ պատրաստուած եւ ինքնատիպ ներկայացում մը: Հանդէսին վերջին ներկայացումն է « Հայկական պարեր »ը արենոյշներուն, սկաուտներուն եւ խմբապետներուն կողմէ. խնկական, գունաւոր եւ կատարեալ պատրաստութեամբ: Արժանացան երկար ծափահարութիւններու, եւ իսկապէս արժանի էին:

Եւ հասաւ հրաժեշտի ժամը. մեծ կարգապահութեամբ եւ ուրախ, բոլոր ներկայ արենոյշները, գայլիկները, արիներն ու թեւիկները, խմբապետները, խմբապետուհիները, Միութեան վարիչները, ընդհ. պետը հաւաքուեցան բեմին վրայ, ընկերակցութեամբ բոլոր սկաուտ հիւրերուն եւ երգեցին միասին իրենց պաշտօնական խմբերգը: Ընդհ. պետը բեմ հրաւիրեց Սերովբէ Սրբազանը որ շատ հմուտ եւ գեղեցիկ ուղերձով մը, բացատրեց սկաուտական շարժման առաքինութիւնները եւ նպատակը, անոր կարեւորութիւնը հայ փոքրիկներուն եւ պատանիներուն կրթութեան համար: Շնորհաւորեց հայ արիներու 53 տարուան գործունէութիւնը եւ բացատրեց հայ « Արի » կոչումին նշանակութիւնը, քաջ, ազնիւ, ձեռներէց, բարեկամ եւ օգնող բոլորին, հաւատարիմ Աստուծոյ, բարեսիրտ եւ հայրենասէր: Յետոյ կոչ ուղղեց ներկաներուն քաջալերելու Միութիւնը, որպէսզի անոնք շարունակեն իրենց այնքան օգտակար գործունէութիւնը: Շնորհաւորեց Միութեան պետը, եւ բոլոր վարիչները իրենց անխոնջ աշխատանքին, ճիգերուն եւ հաւատարմութեան համար, շնորհաւորեց մանաւանդ փոքրիկ գայլիկները եւ թեւիկները որոնք կը շրջապատէին զինքը, եւ որոնք երեք բարձրաձայն հուռաներով իրենց խանդավառ շնորհակալութիւնը յայտնեցին Սերովբէ Արք.ի:

Հանդէսը վերջացաւ Սերովբէ Արք.ի օրհնութեամբ եւ բոլոր հանդիսականներու եւ արիներու Տէրունական աղօթքով, որ երգուեցաւ ոտքի, խոր պատկառութիւն ձգելով մեր բոլոր հիւրերուն վրայ:

×

Թերեւս կրկնութիւն մը ըլլայ բայց պէտք է շեշտել այս տարուան հանդէսին մեծ յաջողութիւնը:

Նախ յիշենք այն մեծ բազմութիւնը որ եկած էր գրաւելու սրահին բոլոր աթոռները՝ հազարի մօտ: Յետոյ յիշենք հանդէսին կազմակերպուած եւ յայտագրին բարձր մակարդակը, լաւ պատրաստուած ներկայացումները, բոլորն ալ նորութիւններ եւ մանաւանդ Տէսինէն հարիւրէ աւելի « դերակատար »ներ բեմին վրայ:

Յիշենք նաեւ մեր օտար հիւրերուն գնահատանքը եւ խանդավառ շնորհաւորութիւնները մեր բարեկամներուն եւ ծնողքներուն անվերապահ աջակցութիւնը:

Նկատելի է նաեւ թէ ամէնէն փոքրէն մինչեւ ամէնէն մեծը՝ գայլիկ, թեւիկ, արենոյշ եւ արի, բոլորն ալ մասնակցեցան յայտագրին կամ հանդէսին աշխատանքներուն:

Կը շնորհաւորենք նաեւ Հայ Արիներու Միութիւնը հովանաւորող Մարմինը, Գործադիր Խորհուրդի անդամները, շրջանային պետերը, խմբապետները եւ խմբապետուհիները: Իրենց նուիրումը, զոհողութիւնները եւ մեծ աշխատանքը մեզի տուին յաջող հանդէս մը, բարեկամական տաք մթնոլորտի մը մէջ: Եւ մենք կը սպասենք, լաւատես՝ հայ արիներու 50րդ տարեկան հանդէսին յառաջիկայ տարի, Մարտ մէկին:

Հ. Ա.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Մարտիկ ձիով լեռներու մէջ ինկած էր Ջէյնապի համար եղնիկ բռնելու, ու բոլորեւ ամէն անգամ որ եղնիկ մը բռնելու խօսքը կ'ընէր, կը նկատէր, որ Ջէյնապի դէմքը մայր ըլլալու համար հմբուրուող կնոջ մը գեղեցիկ արտայայտութիւնը կ'առնէր: Փոքրիկ սիրուն եղնիկ մը:

Եղնիկները լերան սիրտն են Տորք Անգեղի սրտին պէս բարի: Մերթ կ'երեւան խումբով ու մերթ կը կորսուին յանկարծ: Կ'ըսես լեռը գուրգուրոտ մօր մը պէս իր գրկին մէջ կը պահէ սարսափէն ահաւոր ու շուար եղնիկները: Ունին կամակոր վազք մը բռնուելու եւ կամ փախչելու: Հետապնդողը յաճախ եղնիկը բռնելու պատրանքը կ'ունենայ, մինչ ան յանկարծակի ու թեթեւ ցատկումով մը կը հեռանայ՝ կճղակները փխրուն քարերու ու ապառաժներու ծայրերուն վըրայէն թռցնելով:

Մարտիկ ձին ապառաժներէն վեր անոնց ետեւէն կը վազցնէր, երբեմն բռնելու գեղեցիկ պատրանքը կ'ունենար ու մերթ վար կ'իջնէր ձիէն, երբ եղնիկը շուար ապառաժի մը տակ կը կենար յոգնած: Երբ կը մօտենար, եղնիկը շարժուն հայելիէ մը շողացող լոյսի պէս ոստոստ խոյս կու տար յանկարծ:

Առանց զէնքի, աղեղ ու նետով աստղ մը վար ձգելու չափ դժուար էր եղնիկի որսորդութիւնը: Մարտիկ աւելի շատ կը հետապնդէր եղնիկի ձագերը, որոնք աւելի շուտ կը շուարէին ու անծանօթ էին որսորդի ճարպիկ խաղերուն:

Ջէյնապ վարէն, աչքերը լերան, կը դիտէր: Մարտիկ երբեմն կ'երեւէր իր ձիով ու կը կորսուէր:

Ձին քրտնած էր ու յոգնած: Մարտիկ այս անգամ տեսաւ, որ եղնիկ մը իր ձագով ապառաժներէն վար ծռեցաւ: Պախուրձէն բռնած ձին քշեց վեր: Եղնիկի ձագը շատ փոքր էր, կ'ըսես վար իջած ամպի կտոր մը ըլլար՝ ինքնիրմէ շըւար:

Մարտիկ երբ վեր բարձրացաւ, տեսաւ վարը Ջէյնապը իր այծերով, բաց մարգագետնի վրայ: Ջորին մէջ եղնիկին ձագը կեցած էր: Մարտիկ իր ձիով ետեւէն հասաւ: Բաւական իջած էր ձորէն, ու մօտեցաւ իր որսին, երբ յանկարծ արեւէն ու անձրեւէն ճեղքուած քար մը զատուեցաւ ձիու ոտքին տակէն: Ձին իր ետեւի ոտքերուն վրայ՝ մէջքը երկարեց: Մարտիկ պախուրձը թողած՝ կռնակը ձիուն կռնակին ծռեց, պահելու համար անկումի հաւասարակշռութիւնը:

×

Ջէյնապ հեռուէն տեսաւ Մարտիկի անկումը: Ցաւէ մը յանկարծակի բռնուածի պէս սուր ճիչ մը արձակեց ու մազերը արձակ, փոթորկոտ վազքով մը հասաւ Մարտիկի մօտ:

(36 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

OPERA DE MARSEILLE
Vendredi 21 Mars à 21 heures
ORCHESTRE DE L'OPERA
Concert symphonique
Direction : Jacques Bazire
la grande Paque russe de
Rimski - Korsakov

EN HOMMAGE A

ARAM KATCHATRIAN

SON CONCERTO POUR VIOLON
Soliste :
JEAN DER-MERGERIAN

Symphonie Pathétique
de Tchaïkovski

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկ. Ա. Մինասեանէ 300 Ֆր. իր սիրելի ամուսնոյն՝ Ա. Մինասեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղերը իրենց բացառիկ ազդերուն համար 600 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷՔԵԱՆԻ

Օր. Անի Գամպուրեան ի յիշատակ Հուրի Իփէքեանի մահուան քառասունքին 250 Ֆր. կը նուիրէ Էմերսթի Ինթէրնէշըն-ըլի (ստացուած «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայր եւ որդի Վարդան եւ Համազասպ Մուրատեան իրենց սիրելի կնոջ եւ մօր՝ Սառա Մուրատեանի մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած են.— 100 Ֆ. Մարսէյլի Կապ. Խաչին, 100 Ֆ. Մարսէյլի Մշակ. Տան, 100 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 100 Ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (Դպրոցասէրի գումարը ըստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՆԱՀԱՊԵՏ»Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Կիրակի, Մարտ 22 կէսօրէ ետք, Սինէ-Մանտրէն: Տոմսերու համար դիմել Ազգ. Միութեան անդամներուն կամ տեղւոյն վրայ: Մուտք 15 Ֆր.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒ-ԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Շաբաթ, Մարտ 22, ժամը 16ին Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները: Օրակարգ.— Վարչական եւ նիւթական տեղեկագիր, նոր Խնամակալութեան ընտրութիւն:

SEANCE MEDICALE PUBLIQUE

Séance médicale publique avec deux courts-métrages sur le cancer de l'utérus et la césarienne, opération effectuées par Mademoiselle le docteur F. Maslemian, chirurgien-gynécologue de Mannheim (Allemagne) actuellement de passage à Paris.

Cette séance aura lieu le Dimanche 16 Mars à 17 heures, au Centre Culturelle Alex Manoougian, 118 rue de Courcelles, Paris 17e

Le public est invité cordialement.

ENTREE LIBRE

· PARIS ·

SAMEDI, 22 MARS - ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22

L'ORGANISATION TERRE ET CULTURE PRESENTE LE BILAN DE SES TROIS PREMIERES ANNEES D'ACTIVITE SUR LES DOMAINES ARMENIENS D'IRAN DU NORD, ET LES GRANDES LIGNES DE SES PROJETS.

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԺԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԵՐԵՔ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ, ԵՒ ԻՐ ԿԱՐԵՒՈՐԱԳՈՅՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Soirée d'Information et de Soutien

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

—Projection. Film couleur 16 mm (« Saint Thadée)
(Սուրբ Թադէի վանք)
A 20 h. 30, Salle Olivier, de Serres, 78, Rue Olivier de Serres, Paris 15e

EXPOSITION — ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ouverte dans le hall d'entrée de la salle à partir de 20 h. 15
Métro : Porte de Versailles — Parking (entrée : 33 rue Vaugelas)

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs:

— DU 28 MARS 1980 AU 12 AVRIL
— DU 4 AU 12 AVRIL — DU 26 AVRIL AU 6 MAI
— DU 9 AU 24 MAI

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

nouveau!

Programmes variés au départ d'EREVAN avec des extensions :
— en GEORGIE
— à LENINGRAD
— en ASIE CENTRALE (TACHKENT, BOUKHARA, SAMARCANDE)
— UKRAINE et...

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

ARMENIE 80

Nous vous proposons deux voyages importants :

— Pâques à Etchmiadzine (du 4 au 12 avril)

— Commémoration du 24 Avril et manifestations du 1er Mai (du 21 avril au 6 mai)

La plupart de nos groupes seront logés à l'hôtel Olympique COSMOS à Moscou

Renseignements et inscriptions :

A PARIS	A LYON
saberatours	**sevan voyages**
BAGHDASSARIAN Levon	SARKISSIAN Varoujan
3, rue de l'Arrivée	50, cours de la Liberté
Imm. CIT 7e étage	69003 LYON
75015 PARIS	Tél. (78) 60 13 66
Tél. 538 67 47	

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի, ինչպէս նաեւ սրինգի դասընթացքները տեղի կ'ունենան կանոնաւոր կերպով ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 18 Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ:

Յարգոյ ծնողքներուն եւ հասարակութեան կը տեղեկացուի որ Մարտ ամսոյ մէջ սկսած են երկու նոր դասընթացքներ: Դասական պարի եւ Հայոց պատմութեան

Արձանագրութեան համար դիմել՝
Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոն՝
Հեռ. 227·12·26
Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝
Հեռ. 520·03·18

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ՍՐԱՀԻՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Գ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկ. Ինճէեան (Քանէ) 1000, Տէր եւ Տիկ. Հեքենտուրն (Նիս) 500, Տէր եւ Տիկ. Գ. Խոսրովեան (Նիս) եւ Տէր եւ Տիկ. Թ. Տէր-Մեսրոպեան (Նիս) 200ական, Տէր եւ Տիկ. Գէորգով (Պուլուրիս), Տիկ. Տողրամաճեան (Պուլուրիս), Տէր եւ Տիկ. Տ. Վարան (Նիս) 100ական, Պ. Մաթէոսեան (Մոնաքօ) 50, Տէր եւ Տիկ. Մութէվէլեան (Սէն Ռափայէլ) 25 Ֆր.:

Գումար 2·275, նախորդ ցանկերու գումար 35·900, ընդհ. գումար 38·175:

confectionneurs... tricoteurs...

à proximité de chez vous,

TEXFRA

vient d'ouvrir un magasin de fournitures textiles.

FILS A COUDRE (cônes et fusettes)
FIL INVISIBLE
FIL MOUSSE (surfilage)
FIL DE SÉPARATION NYLON
COTON A GRATTER

Nous souhaitons avoir le plaisir de vous voir prochainement:

54, rue des Pâquerettes - 94140 ALFORTVILLE
tél. 378 31 39

autre magasin :
Avenue du Maréchal Leclerc Centre Commercial du Moulin
92360 MEUDON-LA-FORET tél. 631 10 44

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
18
MARDI
18 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.604

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.604

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԸՍՏ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐՈՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒՄ

—o—

Կը թուի թէ դեռ քանի մը օր պէտք է սպասել Իրանի խորհրդարանական ընտրութիւններու բուն արդիւնքը գիտնալու համար: Երկուշաբթի օր սակայն, առաջին տպաւորութիւն մը կար, որուն համաձայն կրօնականները, այլ խօսքով՝ «Իսլամական Հանրապետութեան կուսակցութիւնը» զգալի առաւելութիւն մը արձանագրած էին միւս կուսակցութեանց բաղդատմամբ:

270 աթոռի համար 3300 թեկնածու կար: Կիրակի օրուան արդիւնքները ցոյց կուտային թէ առաջին շրջանին ընտրուած 47 խորհրդարանականի վրայ 25ը՝ Իսլամական կուսակցութեան կը պատկանին: Վերջնական արդիւնքները հրապարակուին հաւանաբար Մարտ 25ին միայն:

Իսլամական յաղթանակ մը սակայն պիտի դժուարացնէ Նախագահ Պանի Սատրի գործը, արդէն երբեմնի իր վարած օրաթերթը՝ Էնգհելապ Էսլամի կը գրէ թէ Իսլամական Հանրապետութեան կուսակցութիւնը շփոթութիւն ստեղծած է «Միութիւն» անունով ցանկ մը ստեղծելով խլամ շարժումներու, մինչ Պանի Սատրի կողմնակիցները գործակցութիւն առաջարկած էին: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Նախագահը կ'ուզէ ջնջել տալ ընտրութիւնները, անկանոնութիւններ նկատած ըլլալով քուէարկութեանց մէջ:

X Քիւրտիստանի վեց շրջաններու մէջ ընտրութիւն տեղի չունեցաւ, իբրեւ հետեւանք ծանր բախումներու:

X Նախկին Շահին վիրաբուժական գործողութիւնը յետաձգուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ խլրտումները եւ քախումները ծանր համեմատութիւններու հասան վերջին օրերը: Մէկ տարուան մէջ երրորդ անգամն է որ պաստական իշխանութիւնը կը վտանգուի Սուրիոյ մէջ: Առաջին ազդանշանը տրուած էր անցեալ Յունիսին, երբ Հալէպի զօրանոցին մէջ աւելի քան 60 հոգի կը սպաննուէր քոմանտոյի մը կողմէ, որ Թուրքիա կը փախէր: Իշխանութիւնը կ'ամբաստանէր Իսլամ Եղբայրներ կազմակերպութիւնը եւ անոր 18 անդամները մահուան կը դատապարտուէին: Երկրորդ ազդանշանը տրուած էր անցեալ ամառ, Լաթաքիա, Ալաուիներու կեդրոնը: Նախագահը, կուսակցութիւնը եւ իշխանութիւնները կ'որոշէին իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնել ներքին հարցերու քննութեան եւ լուծման վրայ: Անմիջապէս կը գումարուէր Պաասի կուսակցութեան ժողովը, վարչապետը կը փոխուէր ինչպէս նաեւ կառավարութեան կազմը: Քանի մը ամսուան յարաբերական հանդարտութիւնը կարծել տուած էր իշխանութեան որ ձեռք առնուած միջոցները բաւարար էին: Սա-

կայն ամէն ինչ կը վերսկսէր Մարտ 4ին, երբ Հալէպի առեւտրականները բողոքի ցոյց մը կը կազմակերպէին նախագահական հրամանագրի մը դէմ, որ կարգ մը աշխատավարձքերու յաւելում կը նախատեսէր: Յաջորդ օր բողոքի շարժումը կը տարածուէր Համա, ուր եւս կը գոցուէին խանութները եւ շարժումը արհեստակցական նկարագիր ունենալէ դադրելով կը վերածուէր իշխանութեան դէմ շարժումի: Հալէպի եւ Համայի մէջ ընդդիմադիրները զէնքի կը դիմեն եւ դիրք կը բռնեն բանակին դէմ: Զանազան քաղաքներու մէջ քոմանտոներ կը յարձակին պետական հաստատութիւններու վրայ: Ուրբաթ, Մարտ 14ին, Նախագահ Հաֆէզ Ասատ նոր կառավարիչ մը կը նշանակէ Հալէպի վրայ, հանդարտեցնելու համար ընդդիմութիւնը, որ փոփոխութիւններ կը պահանջէր քաղաքական եւ վարչական կազմին մէջ: Շաբաթավերջին տասը հազար զինուորներ կեդրոնացած են Հալէպի շուրջ եւ կացութիւնը միշտ ձգտեալ է ու բախումները կը շարունակուին հոս ու հոն: Նախագահ Ասատի համար ինչ որ կը պատահի Սուրիա Ուաշինկթընի եւ Սէ.Ի.Ա.ի կողմէ կազմակերպուած է եւ մաս կը կազմէ Քէմփ Տէյվիտի «դաւին»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅԵՐԸ, ՎՐԷԺ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ»

Վերոյիշեալ խորագրին ներքեւ Մայքըլ Արլէն-որդի յօդուած մը ստորագրած է Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնի Մարտ 14ի թիւին մէջ: Յօդուածին տուն տուած է նոյն թերթին Մարտ մէկին հրատարակած մէկ թղթակցութիւնը, Անգարայէն (տե՛ս Մարտ 4 եւ 5):

Յօդուածին սկիզբը, Մայքըլ Արլէն-որդի կ'անդրադառնայ, ուրեմն, այդ թղթակցութեան, դատապարտելու համար Հայերու վերագրուած աճարեկումները «մասնաւորաբար ինծի համար, դուցէ, որովհետեւ կէս-Հայ եմ» կը շեշտէ: Կը ցաւի որ հին, քաղաքակըրթուած եւ մարդասէր հայ ժողովուրդը, նոյնիսկ ոչ մեծ համեմատութեամբ, յանձնուած է ոճիրի եւ ահաբեկչութեան ապամարդկային հիւանդութեան: Միաժամանակ սակայն, նուազ ցաւ չի զգար տեսնելով թէ այսքան տարի ետք Թուրքերը բնաւ չեն խըրացուցած հարցին միտք բանին, ու կը յիշէ թուրք փրոֆեսէօրի մը, ուրիշ թուրք գրողի մը արտայայտութիւնները, երբ կ'ըսեն թէ նոյնքան Թուրք ջարդած են Հայերն ալ: Կը շեշտէ թէ հայ ժողովուրդին կէսն է որ ջարդուեցաւ եւ շատ քիչ Թուրքեր: Դէպքերը, կ'ըսէ Արլէն, զորս դժուար չէ ստուգել, ցոյց կուտան որ առաջին աշխարհամարտի սկիզբը, Թուրքիոյ հայ բնակչութիւնը, քրիստոնեայ եւ ապրող իր հին հողերուն վրայ, սարսափելի փոթորիկի մը մէջ առնուեցաւ:

Եզրակացութեան մէջ, կը կրկնէ որ Հայերը իրենք իրենց չեն նպաստեր թուրք պաշտօնական անձնաւորութիւններու ըսպանութեամբ: Թերեւս օր մը, Թուրքերու զաւակները անդրադառնան իրականութեան:

Թերթը կը յիշէ թէ Մայքըլ Արլէն-որդի հեղինակն է՝ «Անցք դէպի Արարատ» գիրքին և թէ յօդուածը գրուած է Նիւ Եորք Թայմզ օրաթերթին համար:

×

Իտալական Մամուլը
ԱՐՁԱԳԱՆԳ
Թրքական Մամուլին

Հինգշաբթի Մարտ 13ի Թէմփօ օրաթերթը նոր տեղեկութիւններ կուտայ Հռոմի արիւնալի եղեռնափորձին մասին, յայտնելով սկիզբէն թէ քննութիւնները կը շարունակուին, թէեւ «Հայ Գաղտնի Բանակի» ինքնամբաստանութիւնը հետազօտութիւնները տարած է անթափանցելի մթնոլորտի մը մէջ:

Օրաթերթը կ'ըսէ թէ հաւանաբար նոր չէ որ ահաբեկչական կեդրոն մը կայ Հռոմ եւ շատ հաւանական է նաեւ որ ահաբեկիչները հեռուէն եկած են ու կ'աւելցնէ. «Այս վարկածը նաեւ տեսակէտն է Թրքական աղբիւրներու»: Արդարեւ, կ'ըսէ իտալական օրաթերթը, Պոլսոյ Հիւրրիյէթին համար եղեռնափորձը ծրագրուած է յոյն - Կիպրացիներու կողմէ եւ գործադրուած հայ ծայրայեղներու ձեռքով: Թերթը (Թրքական), իր տեղեկութիւններու իբրեւ աղբիւր տալով թըրքական գաղտնի սպասարկութիւնները, կը պնդէ որ անունը այն կազմակերպութեան որ ստանձնած է եղեռնափորձը կը ծառայէ միայն ծածկելու ահաբեկչական խումբ մը կազմուած Յոյներէ, յոյն - Կիպրացիներէ եւ Հայերէ: Այս կազմակերպութիւնն է, կ'ըսէ Հիւրրիյէթ որ ծրագրած է Հռոմի եղեռնափորձը իբրեւ նպատակ ունենալով վնասել դէպի Թուրքիա եւ Թրքական Կիպրոս զբօսաշրջիկութիւնը:

Թէմփօ շարունակելով արձագանգել Հիւրրիյէթի կը յիշէ թէ չորս Թուրք դիւանագէտ եւ երեք ընտանիքի անդամ սպաննուած են Հայերու կողմէ:

×

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Մարտ 10ի Հիւրրիյէթն ալ կը հաղորդէ, ապաւինելով Ուաշինկթընի իր թղթակիցին տուած լուրերուն թէ.— «Միացեալ Նահանգներու Թուրք բժիշկներու կողմէ կազմակերպուած աւանդական «Բժշկական տօն»ին, տեղւոյն Թուրք դեսպանը՝ Շիւքրիւ Էլէքտաղ մահափորձի պիտի ենթարկուէր Հայերու կողմէ: Այսպիսի տեղեկութեան մը վրայ ամերիկեան իշխանութիւնները մեծ թիւով գաղտնի ոստիկաններ գործի լծած են դեսպանը պաշտպանելու համար: Պարահանդէսին օրը, բոլոր հրաւիրեալները խուզարկուած են եւ ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

«ԱՐԱՐԱՏ - ՇԻՆՆԻԿ» 1 - 1

Խորհրդային բաժակի 1/16 աւարտական մրցումներու երեւանեան ենթախումբի չորրորդ շրջանին, «Արարատ»ի խաղը Եարոսլաւի «Շիննիկ»ի հետ վերջ գտած է հաւասար արդիւնքով՝ 1-1: Խաղը տեղի ունեցած է Մարտ 7ին, «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ: Այսպէսով, «Արարատ» նախ քան վերջին խաղը Մոսկուայի Տորպեդոյի դէմ, արդէն իսկ որակաւորուած է մասնակցելու 1/8 աւարտականներուն: Նոյն ենթախումբի միւս խաղերուն արդիւնքներն են՝ Մոսկուայի «Տորպեդօ» - Սմոլենսկի «Իսկրա» 1 - 0, Նիկոլայէի «Կոլոս» - Զապորոժիէի «Մետալուրգ» 2 - 1:

ԼԻԲԱՆԱՆ

Հըսի հանդիպումը Խորէն Ա. Կաթողիկոսի հետ

Նախագահ Էլիաս Սարգիսի յայտարարած «Ազգային Ուխտ»ի սկզբունքներու գործադրութեան շրջագիծին մէջ, վարչապետ Հըս Լիբանանի զանազան համայնքներու հոգեւոր պետերուն այցելութիւն տուած է ամրապնդելու համար ազգային համերաշխութեան հիմերը: Այդ կարգին, Երեքշաբթի, Մարտ 11, վարչապետը այցելած է Անթիլիաս Կաթողիկոսարանը, ուր ընդունուած է Խորէն Ա. Հայրապետի, Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի, ինչպէս նաեւ պետական հինգ հայ երեսփոխաններու կողմէ:

Կէս ժամ տեւած հանդիպումի աւարտին երեսփոխան Խաչիկ Պապիկեան յայտարարած է հետեւեալը. «Իսկապէս գեղեցիկ նախաձեռնութիւն մըն է վարչապետ Հըսի այցելութիւնը բոլոր համայնքներու կեդրոնները բացատրելու համար հիմնական գաղափարները համերաշխութեան զոր կը մաղթենք բոլորս: Համայնքները հոգեկան մեծ ուժ մը կը ներկայացնեն եւ մենք պէտք է գիտնանք օգտուիլ անկէ: Շնորհակալութիւն կը յայտնենք վարչապետին որ այս երեւոյթին հանդէպ զգայուն է»:

Ապա Մէթր Պապիկեան շարունակած է. «Մենք դէմ էինք եւ միշտ դէմ ենք քաղաքական յարանուանականութեան, բայց այս չի նշանակեր որ պէտք է անգիտանալ բարոյական այն մեծ ուժը զոր կը ներկայացնեն համայնքները»: Պատասխանելով լրագրողներու այն հարցումին, թէ այս յայտարարութիւնը արտայայտութի՞ւնն է հայ համայնքի եւ հայ երեսփոխաններու նեցուկին «Ազգային Ուխտ»ի սկզբունքներուն, Մէթր Պապիկեան ըսած է. «Բնականաբար, իբրեւ քաղաքական պլոք նեցուկ եղած էինք արդէն երբ ընդունուած էինք նախագահ Էլիաս Սարգիսի կողմէ: Զօրավիգ եղած էինք նաեւ իբրեւ համայնք: Վարչապետ Հըսի այցելութիւնը մեզի համար առիթ մը եղաւ հաստատելու մեր տեսակէտը»:

×

Նախագահ Էլիաս Սարգիսի մօր յուղարկաւորութիւնը (մեռած՝ Մարտ 10ին) կատարուած է Շպանէի մէջ, Մարտ 11ին պարզ եւ համաձայն գիւղական աւանդութեանց՝ ըստ նախագահի փափաքին: Ներկայ եղած է Լիբանանի պետական ամբողջ աւագանին: Լիբանահայ համայնքը ներկայացուցած են երեսփոխաններ Սուրէն Խանամիրեան եւ Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան:

×

Յաւակցական այցելութիւն մը տուած են Կիլիկիոյ զոյգ Կաթողիկոսները՝ Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. եւ հայ հինգ երեսփոխանները:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհ. Միութեան 15 Դաշնակցային կամ՝ առաւել ծանօթ անուանումով Միութենական ինչպէս նաեւ քսան Ինքնավար Հանրապետութիւններուն Գերագոյն եւ տեղական Խորհուրդներուն ընտրութիւնը տեղի ունեցած է Փետր. 24ին:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին ընտրութիւններուն համար սահմանուած վերջին օրէնքին համաձայն, 1978 Դեկտեմբեր 15, կազմուած է 340 ընտրական օկրուգ, այսինքն՝ շրջան:

Նոյն օրէնքով, յօդ. 2. « ... Հայկական ՍՍՀ 18 տարեկան դարձած բոլոր քաղաքացիները ունեն ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք, բացառութեամբ օրէնքով սահմանուած կարգով խելագար ճանչցուած անձանց »:

Յօդուած 10ով ճշդուած է երեսփոխաններուն թեկնածութիւնը ներկայացնելու իրաւունքը.— « Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն Սովետի դեպուտատութեան թեկնածուներ առաջադրելու իրաւունքը պատկանում է Սովետ. Միութեան կոմունիստական կուսակցութեան, արհեստակցական միութիւնների, Համամիութենական լենինեան կոմունիստական երիտասարդական միութեան կազմակերպութիւններին, կոօպերատիվ եւ միւս հասարակական կազմակերպութիւններին ինչպէս նաեւ զօրամասերի գումարուող զինծառայողների ժողովներին »:

Ընտրական ժամանակաշրջանը, ընդհանրապէս, շուրջ երեք ամիս կ'ընդգրկէ եւ կ'արձանագրէ երեք փուլեր: Թեկնածուներու ընտրութիւն, ծանօթացում եւ քուէարկութիւն:

Հայաստանի, ինչպէս խորհրդային բոլոր Դաշնակցային եւ Ինքնավար Հանրապետութիւններուն մէջ, քուէարկողներուն 99,9 տոկոսը մասնակցած է ընտրութիւններուն եւ, ինչպէս միշտ, նոյն համեմատութեամբ ալ ի նպաստ ներկայացուած թեկնածուներուն քուէարկած է:

Հայաստանի քուէարկողներուն թիւն եղած է 1.684.348, արձանագրուածներէն միայն 38 հոգի նուազ: Գերագոյն Խորհուրդի թեկնածուներուն դէմ ձայն տուած են 93 հոգի: Ոչ մէկ անվաւեր քուէաթուղթ նկատուած է: Ընտրուած է 340 դեպուտատ:

Ընտրուած երեսփոխաններուն մէջ են կուսակցական պատասխանատու դէմքեր, ինչպէս Կ. Դեմիրճեան, Գ. Անդրեյեւ, Կեդր. Կոմիտէի Ա. եւ Բ. քարտուղարներ, պետական դէմքեր, ինչպէս նաեւ Բ. Սարկիսով՝ նախագահ, վարչապետ Ֆ. Սարգսեան, նախարարներ Ս. Հախումեան, Զ. Կիրակոսեան, Լ. Ղարիբջանեան, Ե. Պատալով, Հ. Թարջումեան, Զ. Զանոյեան, Գ. Առաքելեան, Արմէնփրէսի տնօրէն Մ. Խաչատրեան, Վ. Պետրոսեան՝ Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղար, Է. Միրզաբեկեան՝ Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ նախագահ, Է. Միրզոյեան՝ Երգահաններու Միութեան վարչութեան նախագահ, Ս. Խանզադեան, Հր. Ղափլանեան, Վ. Համազասպեան, Եդ. Ազայեան եւ ուրիշներ:

Գերագոյն Խորհուրդի ընտրուած երեսփոխաններուն 173ը կամ՝ ընդհ. թիւին 50,9 տոկոսը բանուորներ եւ կոլտեսականներ են: Կուսակցականները՝ 218 հոգի, կը ներկայացնեն 64,1 տոկոսը, կիները՝ 121 հոգի, կը պարզեն 35,6 տոկոսը:

Յիշեցնենք, որ Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին ընտրութիւնները տեղի ունեցած էին անցեալ տարի Մարտ 4ին: Միութեան Խորհուրդին Հայաստան իր բնակչութեան թիւին համապատասխան, մէկ թեկնածու 350.000ի հաշուով, ութ երեսփոխաններ ապահոված էր, իսկ Ազգութիւններու Խորհուրդին մէջ, համաձայն Խորհրդային Սահմանադրութեան, իբրեւ Միութենական Հանրապետութիւն՝ 32 երեսփոխան:

Փետրուար 24ին, տեղի ունեցած են նաեւ ժողովրդական դեպուտատների տեղական սովետների ընտրութիւնները: Ընտրուած են 27.067 երեսփոխաններ հետեւեալ ստորաբաժանումներով.— Շրջանային Խորհուրդներ՝ 3.093, Քաղաքներու Խորհուրդներ՝ 2.661, Երեւան քաղաքի շրջանային Խորհուրդներ՝ 1.316, Աւաններու Խորհուրդներ՝ 1.973, Գիւղական Խորհուրդներ՝ 18.024 հոգի: Ընդհանուր թիւին 13.322ը՝ կամ 49,2 տոկոսը կիներ են:

Հայաստանի Սահմանադրութեան 112րդ յօդուածին հիման վրայ « Տասներորդ գումարման Գերագոյն Սովետի առաջին նստաշրջան »ին բացումը կը կատարուի Մարտ 20ին, Երեւան:

Ժ. Մ.

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ՍԱՐԳԻՍ ՔԷՇԱՊԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

« Անցորդ, զգուշութեամբ անցիր իմ գերեզմանիս մօտէն, որովհետեւ առաջին անգամն է որ հանգիստ կը քնանամ »:

Աւելի քան տասը օր է ցուրտ հողին յանձնեցինք Մալաթիացիներու փեսան:

Տխրութեամբ եւ սրտի անհուն կսկիծով, Սարգիս Քէշապեանն ալ սեւ հողը գրկեց:

Ութսունամեայ Քէշապեանը ծնած էր Սամսոն: Գ. Իփէքեանի եւ մեր Սարգիս Առաքելեանի քաղաքացի: Սքանչելի Հայ մըն էր: Սրտով եւ հոգիով Հայ: Մաքուր, ինչպէս իր ծնած երկրին ծովը: Իր ամբողջ կեանքը մաշեցուց հերոսական աշխատանքով եւ անբասիր ճարպիկութեամբ: Զաւակներուն տուաւ, ինչ որ կրնար, որպէսզի ամէն բանէ առաջ Հայ մնան ու հայախօս մնան:

Մարտ 5ին, ցուրտ ու խոնաւ օրերուն, Մալաթիացիներուն փեսան՝ Սարգիս Քէշապեանը մեռաւ:

Սէն – Փիէրի տաճարը ամբողջութեամբ լեցուած էր: Բազմաթիւ Ֆրանսացիներ եւ Հայեր եկած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու: Շատեր եկած էին Փարիզէն, Վալանսէն, Լիոնէն եւ ուրիշ վայրերէ:

Սարգիս Քէշապեան ծնած էր Սամսոն: Տեղահանութեան օրերուն հազիւ քսանամեայ երիտասարդ, իր ճարպիկութեամբ կ'իյնայ մինչեւ Մալաթիա: Արդէն ամէն բան կորսնցուցած, ե՛ւ ընտանիք, ե՛ւ գերդաստան, եւ իր անմոռանալի քոյրը՝ զոր յաճախ արցունքով կը փնտռէր:

Մալաթիոյ մէջ իր ընտանեկան բոյնը կը շինէ, ազնիւ Հայուհիի մը հետ: Յաճախ պարծանքով եւ հպարտութեամբ «Մալաթիացիներուն փեսայ» կ'ըսէին: Ինքզինքը աւելի հպարտ կը զգար, որ ամբողջ կէս դարէ աւելի, աշխատանքի հերոսութեամբ, զրկանքներով եւ մարտնչումներով, պատուաւոր ընտանիքի մը մեծ հայրիկը եղած էր: Զաւակներու եւ թոռներու սքանչելի գերդաստան մը:

Տխրութեամբ կը համակուէր, երբ կը յիշէր կորուսակը եւ իր քրոջ անունը:

Այո՛, Սարգիս Քէշապեան ծնած էր Սամսոն: Բանաստեղծուհի Հուրի Իփէքեանի եւ Մութաֆեանի համաքաղաքացի:

Փեսան՝ թաղեցինք ցուրտ ու խոնաւ այս օրերուն, եւ տրտմութեամբ հեռացանք, որպէսզի հանգիստ քնանայ:

« Անցորդ, զգուշութեամբ անցիր գերեզմանիս մօտէն, որովհետեւ առաջին անգամն է, որ հանգիստ կը քնանամ », պիտի ըսէր անծանօթ մը:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԱՐՄԻՆԷ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Մարդկային դժբախտութեանց մէջ գուցէ ամէնէն ցաւալին է տեսողութենէ զրկուած ըլլալը:

Կոյրերը ուրիշ աշխարհ մը կ'ապրին ուր կը գտնեն իրենց հոգեկան ապրումը:

Երիտասարդ կոյրերու Հաստատութեան հրաւէրով, մեր դեռատի դաշնակահարուհին, որուն մասին արդէն արտայայտուած ենք ուրիշ առիթով, դաշնակի ռեսիթալ մը տուաւ Մարտ 11 Երկուշաբթի օր:

Յայտագիրը՝ բաղկացած դասական եւ արդիական հեղինակներու գործերէն, նուագուեցաւ բացառիկ յաջողութեամբ:

Արմինէ Գասպարեան մօտաւոր ապագայի մէջ կոչուած է ըլլալու մեր լաւագոյն դաշնակահարուհիներէն մին: Զարմանալիօրէն ինքնավստահ եւ մանաւանդ օժտուած մեքենական թեքնիքով մը, նուագեց Մոցարթի, Պախի, Շոփէնի եւ արդիական վարպետներէն Օլիվիէ Մեսիանի եւ ուրիշներու հատընտիր գործերը:

Հասարակութիւնը մեծամասնութեամբ բաղկացած էր երիտասարդներէ, ամենքն ալ բոլորովին կոյր, ուրիշներ՝ մասամբ: Չագուրկ եւ որոնք խոր եւ պայծառ երեւոյթ մը պարզած էին սրահին մէջ և երկիւղածօրէն կ'ունկնդրէին երաժշտութիւնը իրենց յատուկ ներքնաշխարհին մէջ, առանց աչքերնին աջ կամ ձախ յառելու, եւ ողջունեցին երիտասարդ արուեստագիտուհիին տաղանդը ինքնաբուխ, անկեղծ եւ բացառիկ ծափահարութիւններով, իրենց հոգեկան ապրումը իբրեւ ցայտուն ապացոյց, դէմքերնուն վրայ մելամաղձոտ ժպիտով մը:

Դաշնակի ռեսիթալի մը երաժշտական վայելքէն աւելի Արմինէ Գասպարեանի բարի գործ մըն ալ կատարած եղաւ:

Ա. Գ.

ՏԵՂԵՐԷ ՏԵՂԵՐ

ՆԻԿՈՍԻՈՅ Կոյրերու վարժարանի սրահին մէջ, Փետր. 15ին, տեղի ունեցած է Համազգային Մշակ. Ընկերակցութեան կազմակերպած երգի–պարի երեկոյթը հովանաւորութեամբ Թեմին առաջնորդ Զարեհ Վրդ. Ազնաւուրեանի: Բացման խօսքին մէջ ատենապետուհին՝ Վարդ Մահտեսեան, անդրադարձած է մշակոյթի նախախնամական դերին: Գործադրուած է երգերէ, պարերէ եւ նուագներէ բաղկացած ճոխ յայտագիր մը, որուն աւարտին Վարդ Մահտեսեան շնորհակալութիւն յայտնած է բոլոր անոնց՝ որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած են երեկոյթի յաջողութեան:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

– ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ –

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Բ.— ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Հաւաքական աշխատանքի կազմակերպութեան պահուն երգուած երգերը երաժշտական լաւ գործեր էին: Առաջին ծպտուած որսորդը որ կը նոյնացնէր ինքզինք իր որսին հետ ծուղակը ձգելու եւ յաղթելու անոր յաջող դերասան մըն էր: Ասոնք բոլորը արուեստի մեր նախահայրերն էին:

×

Դ.— «ԿԱԽԱՐԴՈՒԹԵԱՆ» ՈՒԺԸ

Նախամարդու տիալեքթիք զարգացման նոր շրջանի մը առջեւն ենք: Աշխատանքային գործիքները իրար նմանցնելով նորերը ստեղծելը եւ բնութեան վրայ ինքզինքը պարտադրած ըլլալու զոյգ իրողութիւնները նախամարդը գիտակից կը դարձնեն այն անսահման կարելիութիւններուն որ գործիքներու ստեղծումը կ'ընդարձակէր իր կախարդութեան սահմանները:

Ռութ Պենետիքթ «Մշակոյթի ձեւերը» գրքին մէջ կը նկարագրէ թէ ինչպէս կախարդ մը մահացու հիւանդութեամբ հարուածելու համար թշնամին նախ ինքը անձնապէս կը կրկնէ (կ'ընդօրինակէ) այդ հիւանդութեան պատճառած ցաւերը, հառաչանքները: Այդ կ'ընէր իր բոլոր մանրամասնութիւններով, կ'ընէր արուեստով: Կախարդութիւնը միջոց մըն էր մարդուն ազդելու բնութեան վրայ եւ փոխելու ընկերային յարաբերութիւնները: Անշուշտ ճիշդ պիտի չըլլար «կախարդութեան» վերագրել միայն արուեստի ծագումը: Արուեստի ծագումը կ'ենթադրէ բարդ յարաբերութիւն մը: Լոյսին դերը, սեռային ախորժակները, բնական ձայներու ելեւէջները, աշխատանքի ներդաշնակութիւնը եւ ատոր միջոցաւ անհատին եւ հաւաքականութեան կապը, թշնամիին վախ ազդելու եւ դիմացինը զարմացնելու կախարդելու կապերը եւլն.: Անհրաժեշտ է յստակացնել հոս որ արուեստը իր սկզբնական շրջանին չունէր գեղեցիկին եւ գեղագիտականին ըմբռնումը այնպէս ինչպէս մենք ունինք այսօր, այլ արուեստը նախամարդուն համար կախարդական միջոց մըն էր հաւաքականօրէն գոյատեւելու:

Արուեստի եւ կախարդութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող կապը քարացած կապ մը չէր: Այս երկուքին միջեւ տիալեքթիք կապ մը գոյութիւն ունի: Նախապատմական ցեղախումբերու մօտ օրինակ, որսորդութենէն առաջ հաւաքական պարը կը զօրացնէր անոնց ինքնավստահութիւնը եւ հաւաքական ուժի գիտակցութիւնը: Իրենց պարը սակայն կը զարգանար, ձեւ կ'առնէր, կը հարստանար: Նոյն ցեղախումբերու մօտ կռիւներէ առաջ պատերազմիկները իրենց երեսները կը ներկէին սարսափ ազդելու թշնամիին վրայ, բայց իրենց գոյները եւ ձեւերը կը յառաջանային: Նոյնն էր պարագան հին քարայրներու պատերուն գծագրութիւններուն որ ապահովութիւն կը ներշնչէր քարայրի բնակիչներուն: Աւստրալիական ցեղախումբի մը մօտ արիւնալի վրէժխնդրութենէ մը առաջ մասնակիցները կը կապկէին մնջախաղի միջոցաւ ապագա արդէն անցում մըն էր դէպի թատրոն եւ արուեստ:

Միւս կողմէ կրօնական արարողութիւններու խիստ օրէնսդրութիւնը կը սորվեցնէր մարդոց թէ իրենք մաս մըն էին հաւաքականութենէն: Այսպէս նախնական այս կախարդութիւնը աստիճանաբար կը զարգանայ գիտութեան աւելի լաւ ճանչնալու բնութիւնը, կախարդական արարողութիւնները կը վերածուին կրօնական արարողութիւններու եւ կախարդութիւնը ինքնին կը վերածուի արուեստի: Ասպա նկատի ունենալով որ նախնական այս ընկերութիւնը առաւելաբար համայնական ընկերութիւն մըն էր եւ անհատը իմաստ չունէր այդ հաւաքականութենէն դուրս, արուեստը իր բոլոր ձեւերուն մէջ լեզուի, պարի, երգերու կախարդական արարողութիւններու միջոցաւ ընկերային գործունէութիւն մըն էր հասարակաց բոլորին:

×

(Շար.– 6)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՐԱՒ – ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

Դաւիթ Եպս. Սահակեան

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՅԻ ՄԷՋ

ՍԱՆ ՓԱՒԼՕ (Յառաջ). — Փետրուար 29ին Սան Փաւլօ ժամանեց Հարաւային Ամերիկայի Հայրապետական Պատուիրակ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, Լիոնի նախկին հոգեւոր հովիւը: Օդակայան դիմաւորելու եկած էին Կեդր. Վարչութեան ամբողջ կազմը, հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, Ուզասկօ քաղաքի հովիւն ու Ազգային Վարչութիւնը, զանազան միութիւններու ներկայացուցիչներ, Դուրեան վարժարանի աշակերտութիւ–նը: Հայրապետական Պատուիրակի շնորհակալութեան խօսքերէն ետք իրեն հանդէպ ցոյց տրուած ընդունելութեան առթիւ, ներկաները մեկնեցան Ս. Գէորգ եկեղեցի, ուր կատարուեցաւ գոհաբանական աղօթքը:

Երեկոյեան Դանուբ պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ ի պատիւ Դաւիթ եպիսկոպոսի ճաշ մը, Կեդր. Վարչութեան կողմէ տրուած:

Մարտ 1ին, Հայ Կեդրոնին մէջ Դաւիթ Եպիսկ. ընդունեցաւ Արժանթինի Պրազիլիոյ հիւպատոսը՝ Տօքթ. Ժօրժ Ռօ–մերօ եւ փոխ – հիւպատոսը՝ Տօքթ. Լուիզ Թրոյիա, որոնք եկած էին բարի գալուստ մաղթելու յանուն Արժանթինի Արտաքին նախարարութեան: Նոյն երեկոյեան Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետը՝ Ժ. Տիւլլէքճեան, ճաշ մը տուած է ի պատիւ Հայրապետական Պատուիրակին:

Մարտ 2ին, Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագի ընթացքին քարոզեց Դաւիթ Եպիսկ.: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ մատաղօրհնութիւն, որմէ ետք Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ հիւրասիրուեցաւ հոծ բազմութիւնը:

Երեկոյեան Դաւիթ Եպիսկ. այցելեց Արմէնիա ակումբը, ուր ընդունուեցաւ պատասխանատուներու կողմէ: Խօսք առնելով Հայրապետական Պատուիրակը իր հիացումը յայտնեց ակումբի արդիական եւ բոլոր յարմարութիւններով օժտուած ըլլալուն համար եւ կոչ ըրաւ երիտասարդութեան միանալու եւ զարկ տալու ակումբի աշխատանքներուն:

Մարտ 4ին Մարաշի Հայր. Միութիւնը իր սրահին մէջ ի պատիւ Դաւիթ Եպիսկ.ի ճաշ մը տուաւ: Բարի գալուստի խօսք արտասանեց Սիրական Ապագալեան: Հայրապետական Պատուիրակի շնորհակալութեան խօսքերէն ետք ճաշը վերջ գտաւ համակրական մթնոլորտի մը մէջ:

×

Մարտ 5ին, Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան մեկնեցաւ Պուէնոս Այրէս: Օդակայան ողջերթի եկած էին Արժանթինի Պրազիլիոյ հիւպատոսը, Ազգ. մարմիններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները, հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը:

ՄԱՔՍ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

———o———

ԲԵՐԻՈՅ ԹԵՄԻ ԿՐՕՆԱ – ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ ՄԸ

Բերիոյ Հայոց Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ, Փետր. 11–17, տեղի ունեցած է « Կրօնա – բարոյական դաստիարակութեան շաբաթ » մը: Այս առթիւ Հալէպ հրաւիրուած են Անթիլիասէն Վարդան Եպիսկ. Տէմիրճեան եւ Օշական Վրդ. Զոլոյեան, պատարագով, քարոզով եւ դասախօսութեամբ մասնակցելու համար յայտագրին:

Փետր. 11ին, Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Վարդանանց տօ–նին առթիւ պատարագած եւ քարոզած է Վարդան Եպիսկ.: Կէսօրուան ճաշին, Հալէպի հայ յարանուանութեանց եկեղեցականները հիւրը եղած են Հայ Կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Լայէքեան եպիսկոպոսի, Հայ Կաթողիկէներու Առաջնորդարանին մէջ: Երեկոյեան Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է Վարդանանց նուիրուած հանդիսութիւնը, ներկայութեամբ հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն եւ հոծ բազմութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Վեր. Պարգեւ Աբարթեան: Բանախօսած է Վարդան Եպիսկ. Տէմիրճեան: Խօսք առած է Լայէքեան եպիսկոպոս: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Զուարթնոց երգչախումբը: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմակալ առաջնորդը՝ Սուրէն Եպիսկ. Գաթարոյեան:

×

Փետր. 12ին, Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առթիւ, Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է առաջնորդը: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Հալէպի մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներու յիշատակին: Կէսօրուան ճաշին, բոլոր քահանաներն ու Ազգ. իշխանութեանց ներկայացուցիչները հիւրը եղած են առաջնորդին: Սեղանը վարած է Ատոմ Աւ. Քհնյ. Քեհեայեան: Խօսք առած են Վարդան եւ Սուրէն եպիսկոպոսները, Արարատ Վրդ. Թօսունեան, քահանաներ եւ Ազգ. իշխանութեանց ներկայացուցիչներ: Երեկոյեան, Հալէպի Ազգ. Առաջնորդարանը տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, ներկայութեամբ հոգեւորական դասին: Գալուստ Քհնյ. Էքմէքճեան կարդացած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսի վերջերս հրատարակած « Հովուական Աստուածաբանութիւն » գիրքին ամփոփումը, որմէ ետք ներկաները հարցումներ ուղղած են եւ ստացած լուսաբանիչ բացատրութիւններ:

×

Փետր. 13ին, Տեառնընդառաջի նախատօնակին առթիւ, Հալէպի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ կատարուած են երեկոյեան ժամերգութիւններ: Նոր Գիւղի մէջ տեղի ունեցած է նաեւ աւանդական խարոյկահանդէս: Ժամը 18.30ին, Նոր Գիւղի Մարտիկեան սրահին մէջ, ազգային վարժարաններու ուսուցչական կազմերու ներկայութեան տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը: Ազգ. Հայկազեան վարժարանի ուսուցիչներէն Արմէն Տէր–Պետրոսեան խօսած է « Հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը գաղթաշխարհին մէջ եւ ուսուցիչին դերը հայ մանուկի դաստիարակութեան մէջ » նիւթին շուրջ: Խօսք առած են Վարդան եպիսկոպոս Տէմիրճեան եւ Թեմակալ առաջնորդը:

×

Փետր. 14ին, Նոր Գիւղի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Արարատ Վրդ. Թօսունեան: Ներկայ եղած են Հալէպի ազգային վարժարաններու Զ. կարգի աշակերտներն ու հոծ բազմութիւն մը:

×

Փետր. 15ին, Ազգ. Քարէն Եփփէ ճեմարանին մէջ հանդիպում մը տեղի ունեցած է Վարդան Եպիսկ. Տէմիրճեանի եւ ճեմարանի Խնամակալութեան, Տնօրէնութեան եւ բարձրագոյն կարգերու աշակերտութեան միջեւ: Ապա, առաջնորդն ու Վարդան Եպիսկ. այցելած են Հայ Աւետարանական համայնքի կեդրոնը եւ զրոյց մը ունեցած Վերապատուելիներ Պարգեւ Աբարթեանի եւ Աւետիս Զարիֆեանի հետ: Ժամը 18ին, Նոր Գիւղի Մարտիկեան սրահին մէջ, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Հայոց. Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ վարժարաններու ուսուցչական կազմերուն հետ: Խօսք առնելով Վարդան Եպիսկ. անդրադարձած է Կիրակնօրեաներու հիմնադրութեան եւ ուսուցիչներու առաքելութեան: Մտքերու փոխանակութենէն ետք հաւաքոյթի փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Սուրէն Եպիսկ. Գաթարոյեան:

×

Փետր. 16ին, Վարդան Եպիսկ., ընկերակցութեամբ Արարատ Վրդ.ի, այցելած է Նոր Գիւղի Ազգ. Սահակեան վարժարանը եւ տեսակցութիւն ունեցած տնօրէնութեան հետ: Երեկոյեան, առաջնորդը նախագահած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Կիրակնամուտքի արարողութեան: Ներկայ եղած են Վարդան Եպիսկ., Արարատ Վրդ. եւ քահանաները: Ժամերգութեան աւարտին Վարդան Եպիսկ. խօսած է « Մեծ պահքի իմաստն ու արժէքը Հայոց Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ » նիւթին մասին:

×

Փետր. 17ին, Հայոց. Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ դպրոցներու հիմնադրութեան 50–ամեակին առթիւ, Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Թեմին առաջնորդը՝ Սուրէն Եպիսկ. Գաթարոյեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Կիրակնօրեաներու հիմնադիր անդամներ՝ Սահակ եւ Բարգէն Աթոռակից Կաթողիկոսներու յիշատակին: Ժամը 17ին, նոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութիւնը: Բացումը կատարած է Ատոմ Աւ. Քհնյ. Քեհեայեան: Բանախօսած է Օշական Վրդ. Զոլոյեան (որ նոր վերադարձած ըլլալով Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններ կատարած այցելութենէն, ժամանած էր Հալէպ) որ անդրադառնալէ ետք կրօնական դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան եւ Կիրակնօրեաներու ծնունդ տուող պատճառներուն, կոչ ըրած է ծնողքներուն զօրավիգ կենալ այդ մեծ կազմակերպութեան աշխուժացման եւ արդիւնաւոր գործունէութեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է Զուարթնոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վահէ Գասպարճեանի: Կիրակնօրեայ դպրոցներու ընդհ. վարիչ տնօրէնութեան կողմէ խօսք առած է վարիչ քարտուղարուհի Մայլէն Քէօչկէրեան – Թադոյեան: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը:

Յոբելենական հանդիսութեամբ վերջ գտած է կրօնա – բարոյական դաստիարակութեան շաբաթը:

ԿԵԱՆՔԸ

Մուրատ – Ռափայէլեան

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ, Շաբաթ Մարտ 8, (Յառաջ) Կէսօրէ վերջ բացառիկ եռուզեռ մը կար վարժարանի թատերասրահին մէջ, ուր նախաւարտական դասարանի տղաքներէն՝ Վաչիկ Շահնազարեան եւ Վարուժան Վարդանեան, քիչ մը յուզուած, բայց գոհունակ ժպիտով բեմ բարձրացած էին, առաջնորդութեամբ իրենց գրականութեան ուսուցիչ Հ. Լեւոն Զէքիեանի, խօսելու մեզի հայ գրականութեան հսկաներէն՝ Գաբրիէլ Սունդուկեանի եւ Երուանդ Օտեանի մասին:

Վաչիկ՝ յետ հակիրճ կերպով տալու Օտեանի կենսագրականը, բացատրեց մեզի թէ ի՞նչ է երգիծաբանութիւնը եւ թէ ինչո՞ւ Օտեան հակառակ ամէն ինչի, կը մնայ այժմէական եւ համամարդկային:

Վարուժան՝ քիչ մը յուզուած, բայց յստակօրէն ներկայացուց Գաբրիէլ Սունդուկեանը որպէս իրապաշտ թատերագիր մը որ գիտցաւ, ժամանակները կանխելով, ընկերային անարդարութիւններու վրայ խօսիլ:

Ապա աշակերտութեան կողմէ եղան զանազան հարցումներ եւ ուշ ատեն վերջացաւ եղանակի այս առաջին գրական ասուլիսը:

Հ. Ց. Պ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Մարտիկ ինկած էր իր կռնակին վրայ, սրունքը ծանր կերպով քերթուած: Արիւն կար: Անոր դէմքը տժգունած էր, հասակն աւելի երկար կ'երեւէր: Վեր ոլորուած էր մազոտ սրունքը ու կը ցնցէր ծանր:

Ձին իր առջեւի ոտքերը երկնցուցած՝ ետեւի ոտքերուն վրայ ելլելու ջանքին մէջ էր:

Ձէյնապ փոթորիկէ բռնուած թիթեռի նման Մարտիկի շուրջ կը դառնար, անունը կը կանչէր, վիզը թեւերուն մէջ կ'առնէր: Գլուխը այնքա՜ն ծանրացած էր: Մարտիկ ձայն չէր կրնար տալ: Ձէյնապ կը սարսափէր. կը կարծէր որ Մարտիկ ձայն պիտի հանէր, իր անունը տար, եթէ նոյնիսկ մեռած ըլլար: Ու բոլորովին անճրկած, այծերուն կողմը վազեց եւ ձայն ձգեց այն ծեր քիւրտին, որուն լեռնէն վար իջնելը տեսած էր:

Ծերուկը լսեց Ձէյնապի ձայնը ստորոտէն;

– Այնտեղ, այնտեղ,– ըսաւ Ձէյնապ:

Աւելին չէր կրնար ըսել:

Ծերուկը, երբ Մարտիկի մօտ հասաւ, սկսաւ մարմնի որոշ մասերը շփել: Յետոյ երկու անութներուն տակերէն բռնելով՝ ցնցեց մարմինը քանի մը անգամ, արիւնը շարժման մէջ դնելու համար: Մարտիկի աչքերը բացուեցան կամաց ու տեսաւ իր գլխուն վերեւ առասպելական ծերուկը: Տեսաւ Ձէյնապը, որ յաճախ իր անունը կու տար: Երազի մէջ բացուող աչքերով, չգիտցաւ ո՞ւր ըլլալը: Յիշեց որ ձին սահած էր յանկարծ, ու յետոյ ոչինչ, ոչինչ յիշեց: Մութ անդունդի մը մէջէն կարճ անցք մը, ուր մոռցած էր իր կեանքն ու Ձէյնապը: Կարծես բնաւ տեսած չըլլար գիւղի եկեղեցին գմբէթը, հօրաքոյրը, Ջուլհակ Պետօն, այծերը, երկինքն ու արեւը: Այդ բոլորը մութին մէջ լուծուած անդունդէ մը անցաւ: Ինքն իսկ անդունդ մըն էր, լուռ, մութ ու յաւիտենական:

Երբ աչքերը բացաւ, երբ լուծուած գոյներով ու տարիներով կազմուեցաւ Ձէյնապի նկարը, Մարտիկ զգաց որ կ'ապրէր, եւ կէս – գիտակից երեւոյթով ժպտեցաւ Ձէյնապին:

Մարտիկի գիտակցութիւնը հետզհետէ կը հաւաքուէր գեղեցիկ ծաղիկին պնացող մեղուներուն պէս: Նոյնիսկ փորձեցին որ ոտքի ելլէ: Այս անգամ մարմինն էր, որ իր գիտակցութեան եւ կամքին չէր հըպատակեր: Մարտիկ զգաց որ մարմնին որոշ մասերը ծանր արճիճի նման գետնէն չէին վերցուեր: Ձէյնապ անոր թեւէն բռնած կ'օգնէր. կ'ուզէր որ Մարտիկ ոտքի ելլէ:

– Բան չկայ, սրունքին քերթուածը այնքան խոր չէ:

Զարմացաւ, աղերսեց որ Մարտիկ հաւաքէր ինքզինքը, թեթեւնար ու ոտքի ելլէր:

– Ձգէ, աղջիկս, վնաս չկայ, հանդարտ ձգէ,– ըսաւ ծերունին: – Պէտք է այծի փոսթի մէջ փաթթել մարմինը քանի մը օր:

Քանի ժամանակը կ'անցնէր, Մարտիկի մարմինը տեղ – տեղ կը կապուտնար ու կը զգար ոսկորներու ցաւը:

Ձէյնապ մտածեց իր լաւագոյն այծերու մասին՝ մորթել ու Մարտիկը փոսթերու մէջ փաթթել:

– Վազէ, աղջիկս, բան չկայ, բան չկայ, մի քանի օրէն ոտքի կ'ելլէ: Բերդակ վազէ, լուր տուր, որ գան՝ տանին:

Ձէյնապ կարծեց որ Մարտիկի տէրը ինքն էր միայն: Այն ատեն միայն անդրադարձաւ, որ Բերդակի մէջ հօրքոյր ունէր, տուն ունէր ու աճապարեց կարճ ճամբով Բերդակ իջնել:

Բերդի ճամբուն վրայ Ջուլհակ Պետօ առէջ կը ձգէր կարմիր, կապոյտ ու ճերմակ, երբ տեսաւ «ղազալի նման անոյշ աղջիկ մը» (Ջուլհակ Պետօն այդպէս կ'որակէր Ձէյնապը, երբ ամէն անգամ այդ կարեւոր դէպքը կը պատմէր) դէպի գինք կու գար:

(37 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Միսաք Միրզէ եւ զաւակները, իրենց ազգականներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝ նորոգ հանգուցեալ՝

ԱՐՏԵՄԻՍ – ՄԻՐԶԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՄԱՐԻ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Մարտ 23, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, յետ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան եւ զաւակները, Տիկին Գոհարիկ Ղազարեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղազարեան եւ զաւակները (Մոնաքօ) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 23, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ–մօր

ՏԻԿԻՆ ԼԻԽՍԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յովսէփ Ուզունեան, այրի Տիկին Սիմոն Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Ուզունեան եւ զաւակները, Պ. Էտուար Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Ժաք Վարուժան – Ուզունեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով թէ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՍԻՄՈՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ.— Պ. Ս. Ալեքսանեան ի յիշատակ իր կնոջ մահուան 10րդ տարելիցին 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի օղակ. կայանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին հըսկումի արարողութիւն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի մուտն ի Վիրապն տօնին առթիւ: Կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

pour la première fois en France

DOM disques

présente en exclusivité

ARKA RECORDS

nouvelles collections de disques arméniens

INTERPRETE	TITRES	REFERENCE
33 tours		
MANUEL	TEARS OF HAPPINESS	
HAROUT	OOUR EYIR AHSTVATS	1976
HAROUT	BALLAD HAYRENYATZ	A. K. 140
ADISS HARMANDYAN	EREVANI METCH	A. K. 168
MAXIM	MIAYN KEZ SIRETZI	A. K. 154
MAXIM	NAVAVAR	A. K. 156
MAXIM	KAROUN YES INTZ HAMAR	A. K. 158
ANTRANIG MATOSSIAN	SIRO GRAGNER	A. K. 162
ARDASHES SEMERDJIAN	GANK AR AREV	A. K. 166
LEVON KATERJIAN	HYE HEROSNERIN	A. K. 150
ADISS HARMANDYAN	KAROUN KAROUN	A. K. 152
ARSHAK KHENTIRIAN	ARM. COUNTRY DANCES	A. K. 1002
33 tours double-albums		
RAFFI HAGOPIAN	VERATARTZIR	A. Y. 170
PAUL BAGHDADLIAN	SIROUM YEM KEZ	A. K. 172-74

Disques DOM 4-6, rue du Donjon 94300 Vincennes

✻ EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE ✻

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը իր տարեկան ճաշին ընթացքին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ սրտառուչ նուէրները.—

Պոմոնի Կապ. Խաչ 200 Ֆր., քաղաքի Կապ. Խաչ 250, Պլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ 100, Սէն Ժեռոմի եկեղ. Թաղականութիւն, Արենոյցներու կազմակերպութիւն, Նոր Սերունդ 200ական, Ազգ. Առաջնորդարան 100, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Արշամ Պապայեան 200ական, ոմն 50, Ալեքսան Պապայեան 100, Անահիտ Կոտաւճեան 50, Պետրոս Նազարեան 100, Յակոբ Մարգարեան, Շալճեան ընտանիք, Ճանիկեան ընտանիք 200ական, Տէր եւ Տիկ. Մուշեղեան, Գուրգէն Փիրէնեան, այրի Տիկ. Նուարդ Պասմաճեան 100ական Ֆր.:

×

Տիկին Համասփիւռ Աւագեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եղած նուէրներ, Տէսինի եկեղեցւոյ.— Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Աւետեան, Տիկ. Նուարդ Բաշիկեան եւ զաւակները 100ական Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Պառաւեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մուրատեան 50ական Ֆր.:

Կիրակի, Փետր. 10, եպիսկոպոսական պատարագի առթիւ եկեղեցւոյ պայծառութեան.— Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Օպոզեան 500 Ֆր., Պ. Արիս Խաչատուրեան 100, այրի Տիկ. Աննիկ Սիւզմէճեան 200, այրի Տիկ. Մարիամ Տարագճեան, Պ. Յովսէփ Ապաճեան 150ական, Տիկ. Ա. Տարագճեան 100 Ֆր.:

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է օգափոխութեան կայանին համար 250 Ֆր. Տիկին Զարուհի Քէշիշեանէ եւ զաւկէն իրենց քեռայրին եւ կնքահօր՝ Օննիկ Զաքարեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի:*

×

Նոյն տխուր առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը 250 Ֆր. ստացած է Տիկին Զարուհի Քէշիշեանէ եւ զաւկէն:

L'OPTIQUE

RAYMOMD STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51

REMISE DE 20 % aux mutualistes et aux lecteurs de « Haratch » (10 % sur lunettes de soleil)
— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ բացած է
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կազմակերպած հայերէն լեզուի, հայկական երգի ու պարի, *ինչպէս նաեւ* սրինգի *դասընթացքները տեղի կ'ունենան կանոնաւոր կերպով ամէն Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 14էն 18 Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ:*

Յարգոյ ծնողքներուն եւ հասարակութեան կը տեղեկացուի որ Մարտ ամսոյ մէջ սկսած են երկու նոր դասընթացքներ: Դասական պարի եւ Հայոց պատմութեան

Արձանագրութեան համար դիմել՝
Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոն՝
Հեռ. 227·12·26
Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը՝
Հեռ. 520·03·18

OPERA DE MARSEILLE
Vendredi 21 Mars à 21 heures
ORCHESTRE DE L'OPERA
Concert symphonique
Direction : Jacques Bazire
la grande Paque russe de Rimski - Korsakov

EN HOMMAGE A
ARAM KATCHATRIAN
SON CONCERTO POUR VIOLON
Soliste :
JEAN DER-MERGERIAN
Symphonie Pathétique
de Tchaïkovski

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՆԱՀԱՊԵՏ»Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Կիրակի, Մարտ 23 կէսօրէ ետք, Սինէ-Մանտրէն: Տոմսերու համար դիմել Ազգ. Միութեան անդամներուն կամ տեղւոյն վրայ: Մուտք 15 Ֆր.:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ 65 - ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՍՐԱՀԸ
Ապրիլ 24, Հինգշաբթի
Համազգային Նախաձեռնութեամբ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ թէ՝ օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս 1ին: Դիմել տեղւոյն մասնաճիւղերու եւ կամ Շրջ. Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ

×

Դպրոցական արձակուրդներու պատճառաւ Յուլիս ամսուան մեկնումները կ'ըլլան տարբեր թուականներու:

Փարիզ.— *Մեկնում Յուլիս 5ին եւ վերադարձ Օգոստ. 2ին:*

Լիոն եւ Մարսէյլ.— *Մեկնում Յուլիս 12ին, վերադարձ Օգոստ. 2ին:*

Օգոստոսի արձակուրդ բոլոր շրջաններէ միասին Օգոստոս 3էն մինչեւ 30:

×

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան գրասենեակը՝ Փարիզի Մշակոյթի Տան 17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ *բաց է ամէն Չորեքշաբթի ժամը 15էն 18:*

×

Յուլիսի եւ Օգոստոսի կայաններուն համար ով որ կը փափաքի մոնիթէօր *կամ* մոնիթրիս *ըլլալ, անյապաղ գրաւոր պէտք է դիմէ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 75009, մինչեւ Փետրուար 29:*

Թեկնածուները պէտք է ըլլան 18էն 25 տարեկան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Շաբաթ, Մարտ 22, ժամը 16ին Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները: Օրակարգ.— *Վարչական եւ նիւթական տեղեկագիր, նոր Խնամակալութեան ընտրութիւն:*

JACQUES CHELELEKIAN
vous propose

du 29 mars au 8 avril

RAMEAUX et PAQUES

à CORFOU avec circuit vers DELPHES

prix : 3 620 F.F.
prix établi le 1. 1. 80 - TOUT COMPRIS

renseignements et inscriptions

Jacques CHELELEKIAN — VOYAGES WASTEELS, 87 la Canebière 13001 MARSEILLE, tél. (91) 95 90 12

Org. Lic. A 568

VOYAGES ARMÉNIE 80

calendrier à votre disposition sur demande

Org. Lic. A 97

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
19
MERCREDI
19 MARS
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.605 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.605

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՍՄՈՆ ՄԷՌԻ սենատքեան Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.ն անուանարկութեան դատ բացաւ Համայնավար կուսակցութեան դէմ, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ մըն է։ Խորքին մէջ հարցը աւելի անհատական բնոյթ ունի, քանի Պելֆորի Համայնավար Դաշնակցութեան թերթին մէջ, տեղւոյն ընդհանուր քարտուղարը կը գրէր, ի մէջ այլոց — «Ֆ. Միթերան, Է. Մէռ, Անրի աշխարհի քիթի՞ն կը խնդան երբ ժողովրդավարութեան դասեր կու տան։ Կը խորհին որ մոռցա՞ծ ենք թէ Ալժերիան կը խաղաղեցնէին բոցարձակներով, կը չարչարէին ազատութեան շարքայինները...»։ Այս է եղածը եւ որովհետեւ Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն կը մերժէ Էտ. Մէռի առաջարկը՝ յայտնել թէ համաձայն չէ բառածին, Մէռ Դատի դիմեց։ Համայնավարներուն համար, աւելի ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մէկ երեսը հակահամայնավար լայնածաւալ արշաւին, որ ծայր տուած է։

ԻՏԱԼԻԱ կառավարական նոր տագնապի մը առջեւ է եւ անմիջական կը նկատուի Ֆրանչեսքօ Գոսիկայի հրաժարականը։ Վարչապետը արդարեւ չի վայելեր այլեւս ընկերվարականներու բարեացակամ ձեռնպահութիւնը, ինչ որ վերջ կու տայ այն խախուտ կառավարութեան, զոր Դեմօ-Քրիսթիանի Գոսիկա կազմած էր Յունիսի ընտրութիւններէն ետք։ Զանազան գայթակղութիւններ (կաշառք եւայլն), դրամահոսութիւնը եւ մանաւանդ ահաբեկչութիւնը պատճառ են այս կացութեան։

ԷԼԻԶԷԻ բանբերը յայտնեց թէ Նախագահ Ժիսքար բնաւ համաձայն չէ մամուլի այն արշաւին որ կը կատարուի Մառշէի դէմ։ Նախագահը ըսած է թէ համաձայն չէ որ «անձնական յարձակումներ ըլլան քաղաքական դէմքերու դէմ»։ Իմանիթէ, Երեքշաբթի օրուան իր խմբագրականին մէջ երկդիմի կը գնէր այս յայտարարութիւնը, որ վտանգաւոր է եւ կը ձգտի մարել բուն գայթակղութիւնները։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Երեսփոխանական ժողովը լայն մեծամասնութեամբ (315 ձայն, 150 ձեռնպահ, 635 երեսփոխանի վրայ) դէմ արտայայտուեցաւ Անգլիոյ մասնակցութեան Մոսկուայի Ողիմպիականներուն բայց Ողիմպիականի անգլիական Կոմիտէի նախագահը յայտարարեց թէ Խորհրդարանը հանգամանք չունի այդ որոշումը տալու։ Ժընեւի մէջ ալ 12 երկիրներ ժողովի նստած էին որոշելու համար փուգահեռ կամ հակախաղեր։

ԳՈԼՈՄԲԻԱՅԻ Դոմինիկեան դեսպանատան պատանդներու հարցին լուծում մը գտնելու նպատակով Քուպայի նախագահ՝ Ֆիտէլ Քասթրօ առաջարկած է քոլոմպիական կառավարութեան որ իր դեսպանը միջնորդի դեր կատարէ կառավարութեան եւ կերիլլերոներու միջեւ։ Համաձայն «Իլ Թիեմփօ» թերթին, Քասթրօ քաղաքական ապաստան առաջարկած է կերիլլերոներուն, ինչպէս նաեւ ազատ արձակուելիք քաղաքական բանտարկեալներու։ Ի դէպ, Ուրուկուէյի դեսպանը Կիրակի գիշեր կրցած է փախիլ դեսպանատունէն, երկրորդ յարկի պատուհանէն վար ցատքելով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

Ակադ. Գագիկ Դաւթեանի

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մարտ 11ի թիւէն կը տեղեկանանք թէ Երեւանի մէջ Մարտ 9ին մեռած է, Հայաստանի «Ակադեմիայի ագրոքիմիական պրոբլեմների եւ հիդրոպոնիկայի ինստիտուտի դիրեկտոր» Գագիկ Ստեփանի Դաւթեան։ Ծնած էր 1910ին՝ Տիֆլիզ։ 16 տարեկանին ընդունուած է Երեւանի համալսարանի գիւղատնտեսական ճիւղը, ուր աշակերտած է Փրոֆ. Պ. Քալանթարեանի։ 1930ին մտած է Լենինգրադի Հողագիտութեան գիտա-հետազօտական հիմնարկը եւ գիտական լայն գործունէութիւն ունեցած։ 1940ին Մոսկուայի Հողագիտութեան հիմնարկին մէջ պաշտպանած է դոկտորայի իր աւարտաճառը՝ «Հայաստանի հողերի ֆոսֆորային ռեժիմը» նիւթին շուրջ։ Այնուհետեւ վերադառնալով Հայաստան հիմնած է հողագիտութեան տարրալուծարան մը, որ կարճ ժամանակուան մէջ, շնորհիւ իր գիտական նուաճումներուն, դարձած է հողագիտութեան լաւագոյն կեդրոններէն մէկը։ 1966ին տարրալուծարանը վերածուած է հողագիտութեան հետազօտական հիմնարկի, որ առաջինն է իր տեսակին մէջ Խորհ. Միութենէն ներս։

Ակադ. Գագիկ Դաւթեանի շնորհիւ Հայաստանի հողագիտութեան նուաճումները մեծ հռչակ ունեցած են ոչ միայն Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւններու մէջ, այլեւ Ֆրանսա, Իտալիա, Միացեալ Նահանգներ, Հոլանտա, Աւստրիա եւ այլուր։

Թաղումը կատարուած է Մարտ 12ին։ Ողբացեալին դագաղը դրուած է Ակադեմիայի սրահին մէջ, ուր հասարակութիւնը իր վերջին յարգանքը արտայայտած է գիտնականին հանդէպ։ Պատուոյ պահակ կեցած են Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ղեկավար դէմքերը։ Ակադեմականին մարմինը ամփոփուած է Երեւանի պանթէոնը։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ ՏՈՐՊԵԴՈՅԻ՝ 2-0
ԵՒ ԳՐԱՒԵՑ ԻՐ ԵՆԹԱԽՈՒՄԲԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԸ

—O—

Խորհրդային բաժակի 1/16 աւարտականներու Երեւանեան ենթախումբի հինգերորդ եւ վերջին հրջանին, «Արարատ» Մարտ 9ին, իր դաշտին վրայ 0ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Մոսկուայի «Տորպեդօ»ի։ Երկու խումբերն ալ, առանց այս հանդիպումին, արդէն որակաւորուած էին 1/8 աւարտականներուն մասնակցելու համար, սակայն խաղին գլխաւոր հարցը այն էր, թէ ո՞վ պիտի գտնուէր իր ենթախումբի դասաւորման գլուխը։ «Արարատ»ի տղաքը իրենց փայլուն յաղթանակով պատասխանած են հարցումին։ Կոլերը նշանակած են Խորէն Յովհաննիսեան եւ Սամուէլ Ղասաբօղլեան։

Նոյն ենթախումբի միւս խաղերուն արդիւնքներն են՝ «Կոլոս» — «Շինիկ» 1-0, «Իսկրա» — «Մետալուրգ» 1-1։ Հինգ խաղերէ ետք «Արարատ» 9 միաւորով (չորս յաղթանակ եւ մէկ հաւասարութիւն) գրաւեց իր ենթախումբին առաջին տեղը, «Տորպեդօ» 7 միաւորով երկրորդ հանդիսացաւ։

ՀՌՈՄԻ
ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՅԼ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Անցեալ շաբթուան մեր յաջորդական թիւերուն մէջ, լայն արձագանգ տուինք իտալական թերթերու լուրերուն թէ յօդուածներուն, իբրեւ հետեւանք Մարտ 10ի Հռոմի արիւնալի եղեռնափորձին, որու տէր եղած էր «Հայկ. Գաղտնի Բանակը»։

Այս անգամ, կ'անդրադառնանք Իլ Մեսսաճերօ օրաթերթին հրատարակած գրութեանց, Մարտ 11ի եւ 12ի իր թիւերուն մէջ։

×

Լուրը տալէ ետք հսկայ խորագրի մը տակ Ա. էջ, առանձին գրութիւն մըն ալ կը խորագրէ. «Մոռիռէ փէլ լ'Առմենիա» (մեռնիլ՝ Հայաստանի համար) ուր կ'ըսէ թէ երբ ահաբեկումներ մարդկային կեանքեր կը խլեն, դժուարութիւնն է՝ հասկընալ։ Դրդապատճառները չեն պակսիր հայ ահաբեկիչներուն, որոնք ատենէ մը ի վեր Հռոմն ընտրած են իբրեւ թատերավայր իրենց պահանջներուն։ Ապա յիշելէ ետք 1915ի ցեղասպանութիւնը, կը թուէ սպաննուած Թուրք դիւանագէտները, գլխաւորաբար Վատիկանի դեսպանը։ Կը շեշտէ սակայն, թէ Թրքական կեդրոններու մօտ դնելով հանդերձ ռումբերը, գիտումնաւոր կերպով Իտալացի քաղաքացի կը զարնեն։ Ուրեմն, կը շարունակէ թերթը «յանուն ինչի՞ Հայերը կ'ընտրեն իրենց զոհերը։ Ի՞նչ համակրանք կրնայ ըլլալ իրենց դատին հանդէպ եթէ այսպիսի ջարդերու ձեռնարկեն։ Ի՞նչ ձեւով կը յուսան դրդել Թուրք կառավարութիւնը որ արդարութիւն ընէ իրենց, Իտալացի սպաննելով»։

Նոյն թերթը, ներսի էջին մէջ ալ «Հայկական Հարցը». — հայրենիքը կը պապանջեն բայց քանդում եւ սուգ կը ցանեն» խորագրին ներքեւ Օվիտիօ Փալիառա անդրադառնալէ ետք մեռեալներու եւ վիրաւորներու ինքնութեան, կը ծանրանայ Հայոց պատմութեան վրայ։ 1895ի եւ 1915ի ջարդերը կը յիշէ, ըսելով որ նախ խաղաղ ցոյցեր կատարեցին, բայց երբ ՄԱԿը ձեռքերը լուաց չուզելով միջամտել անդամ երկրի մը (Թուրքիա) ներքին գործերուն, Լիբանանի հայ աքսորեալները, իրենց զօրավիգ ունենալով Պաղեստինցիները, հիմնեցին Հայաստանի Ազատագրման Գաղտնի Բանակը։

Յօդուածին կողքին կայ նաեւ Գէորգ Ուրֆալեանի յայտարարութիւնը՝ «Նման ձեւի ահաբեկչութիւնը հայկական չէ։ ... Անցեալին, Հայերու բոլոր ահաբեկումները զանազան երկիրներու մէջ, Թուրք դեսպաններու դէմ, կ'ըլլային ուղղակի ենթակային դէմ, բաց ճակատով»։

Յաջորդ թիւին մէջ (Մարտ 12) նոյն թերթը կը խորագրէ «Ոչ մէկ կասկած, մարդասպանները Միջին Արեւելքէն եկած են» ու ենթախորագրով կը շեշտէ «Իտալիոյ Հայերը՝ խաղաղ համայնք մը»։ Յօդուածագիրը՝ Ռինա Կորէն, ակնարկ մը նետելէ ետք ցարդ եղած ահաբեկումներուն, կը խօսի Իտալիոյ Հայերուն մասին, նախ՝ Հռոմի, ապա՝ Միլանոյի, ուր ունին եկեղեցի մը եւ ակումբ մը։ Կէսը կաթողիկէ է, կէսը՝ Առաքելական։ Մեծ մասը Իտալիա եկած է 1915ի ցեղասպանութենէն ետք, կը յիշէ նաեւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը։

Լիբանանահայ Լուրեր

ԸՆԿ. Մ. ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԱՄՈՒՆԻ

Հայ երեսփոխաններու պլոքի ներկայացուցիչ ընկ. Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան Մարտ 3ին, այցելութիւն մը տուաւ Նախագահ Քամիլ Շամունի եւ անոր հետ տեսակէտներու փոխանակում ունեցաւ ներքին համերաշխութեան նախապայմաններուն եւ անոր իրագործման միջոցներուն շուրջ։

Խորհրդակցութիւնները ընդգրկեցին նաեւ արդիւնքները այն շփումներուն, որոնք տեղի կ'ունենան Պաապտայի, պետական ու քաղաքական շրջանակներէ ներս, ի խնդիր համերաշխութեան տարազի մը բիւրեղացման։

«ԱԶԴԱԿ» Մարտ 4

×

ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ԵՒ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԱՄՈՒՆԻ

Հայ երեսփոխաններու պլոքին ներկայացուցիչներ ընկ. Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան եւ Մէթր Խաչիկ Պապիկեան, ինչպէս նաեւ՝ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը, Մարտ 12ին կէսօրէ ետք այցելեցին Նախագահ Քամիլ Շամունի ու գինք շնորհաւորեցին իրեն դէմ առաւօտուն կատարուած մահափորձէն փրկուելուն առիթով։ Անոնք նաեւ դատապարտեցին ոճրային նմանօրինակ բոլոր արարքները, որոնք կը ձգտին խաչընդոտներ կանգնել ու խափանել ներքին ապահովութեան ամրապնդման եւ քաղաքական համախոհութեան իրագործման նպատակով տարուող ճիգերը։

×

ՆԱԵՒ՝ ԷՏՄՈՆ ՌԸԶՔԻ

Հայ երեսփոխաններն ու Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը այնուհետեւ այցելեցին վաղանդաւոր երեսփոխան Էտմոն Ռըզքի, զայն շնորհաւորելու համար առեւանգումէն իր վերադարձի առիթով։

«ԱԶԴԱԿ», Մարտ 13

×

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ քաղաքական կազմակերպութիւնները երէկ հետեւեալ հաղորդագրութիւնը ցրուեցին լիբանանեան մամուլին, տեղական ու միջազգային լրատու գործակալութեանց.

«Լիբանանահայ քաղաքական կազմակերպութիւններու համախմբումը գոհունակութեամբ կը հաստատէ, որ Ազգային Համերաշխութեան սկզբունքները պարզող՝ Հանրապետութեան Նախագահ Իլիաս Սարգիսի վերջին պատգամը եւ անոր արտայայտութիւնը եղող Նախարարաց Խորհուրդի առաջադրած 14 կէտերը կրնան առողջ մեկնակէտ ծառայել հայրենիքը անելէն դուրս բերելու։

«Լիբանանի Հայութիւնը ամբողջապէս թիկունք կը կանգնի օրինական իշխանութեանց կողմէ առաջադրուած Ազգային Համերաշխութեան տարազին եւ իր պահանջն է որ անոնք լրիւ եւ արագօրէն գործադրուին։ Առ այդ՝ կը յայտնէ բոլոր ուժերով Ազգային Համերաշխութեան իրագործման իր մասնակցութիւնը բերելու պատրաստակամութիւնը, ի խնդիր հայրենիքի միասնութեան եւ ամբողջական վերականգնումին»։

Պէյրութ, 13 Մարտ 1980

Տեղին է յիշել, որ պետական ձայնասփիւռը կէսօրէ ետք սփռեց հաղորդագրութիւնը։

«ԱԶԴԱԿ», Մարտ 14

Fonds A.R.A.M

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Ա.

ԺԸ. դարու առաջին քառորդին, Թուրք եւ պարսիկ բռնակալներուն դէմ հայ ժողովուրդին մղած պայքարը, հայկական ազատամարտներու բազմադարեան պատմութեան մէջ հասուն ժամանակաշրջանի մը պոռթկումը եղած է: Յստակ իր քաղաքական նպատակներով: Արցախ–Խաչէնի եւ Սիւնիքի մէջ բռնկած ազատագրական շարժումը արձագանգ գտած է հայկական եւ հայաբնակ բոլոր շրջաններուն մէջ, դարձած է Հայութեան օրուան հարցը: Գանձակի եւ Շամախի կողմերէն հայ կամաւորական զօրագունդեր եկած են, մարտնչած են Ղարաբաղցիներուն եւ Սիւնեցիներուն հետ կողք–կողքի: Շարժումը ոգեւորութեան ալիք մը ստեղծած է նաեւ գաղութներուն Հայերուն լայն զանգուածներուն մօտ: Կողմնակի նիւթերէն կարելի եղած է ենթադրել, որ յատկապէս Լեհաստանի եւ Խրիմի Հայերէն կազմուած առանձին ջոկատներ իրենց մասնակցութիւնը բերած են ազատագրական այս մարտերուն: Վեց–եօթը տարի տեւած հերոսական պայքարը աստիճանաբար մարած է, սակայն չէ պարտուած: Պայքարի դաշտ ելած ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան դիմած է, ղեկավարները շարունակած են օգնութեան կանչերով դիմումներ կատարել ռուսական արքունիքին մօտ: Գտնուած են նաեւ այնպիսիները, որոնք հրադադարի փողը հնչեցնելով՝ փորձած են առժամեայ շունչ մը առնել եւ մտածել ապագայի ծրագիրներուն մասին: Ճիշդ այդ Թուականներուն, ազատագրական շարժումին մասնակիցները փորձած են պատմութեան յանձնել պայքարին մանրամասնութիւնները: Եսայի Հասան–Ջալալեան՝ Արցախ աշխարհի մելիքական ուժերուն շրջահայեաց կազմակերպողն ու առաջնորդը, եթէ կուրծքին վրայ կրած է կաթողիկոսական խաչը, ապա կողքին ալ ունեցած է զօրավարի Թուրը. միաժամանակ ձեռքէն վար չէ դրած պատմագիրին գրիչը, եւ բռնաւորներուն դէմ մղուած թէժ մարտերուն կարճ դադարներուն ընթացքին, անպաճոյճ լեզուով, բանիմաց ձեւով եւ խօսքերով յետնորդ սերունդներուն յանձնած է կրակոտ օրերուն շունչը, հայրենիքը պաշտպանող զօրքերուն քաջագործութիւնները, հայ–վրացական զինակցութեան փառաւոր օրինակները, Հայերուն ռուսական կողմնորոշումին, ռուսական արքունիքին հետ կապուած յոյսին եւ ակնկալութիւններուն վառ արտայայտութիւնները:

Տպագրուած վիճակի մէջ մեզի հասած է Եսայի կաթողիկոսին պատմութեան միայն մէկ հատուածը: Ամբողջականը՝ ձեռագիր, Րաֆֆիի դիւանին մէջ, տեղէ տեղ փոխադրուած ըլլալով կորսուած է: Յուսանք, որ հրաշքով կը գտնուի:

Ձեւով մը քիչ մը բախտաւոր եղած է Մեծ Սիւնիքի ազատամարտը: Ճիշդ է, որ անիկա չէ ունեցած իր ականատես պատմագիրը, ինչպէս Եսայի կաթողիկոսը եղած է Արցախի համար: Սակայն Սիւնեաց շարժումին ղեկավարներէն երկուքը՝ Ստեփան Շահումեան եւ Տէր Աւետիք, կռիւներէն ետք, Եւրոպա անցած եւ Վենետիկի նորաստեղծ Մխիթարեան Ուխտին մօտ գտնուած են: Հոն լրացումներով պատմած են Սիւնեաց լեռներուն գլուխէն անցած–դարձածը, եւ երիտասարդ վանական Հ. Ղուկաս Սեբաստացի Ստեփանոսեան ամենայն մանրամասնութեամբ գրի առնելով անոնց պատմածը, ստեղծած է ճշմարտապատում հերոսամատեան մը: Անիկա իր արժանաւոր տեղը գրաւած է Մխիթարնութեան հարուստ մատենադարանին եւ Հայոց պատմութեան եւ բազմադարեան մատենագրութեան մէջ:

Սակայն, որքան ալ զարմանալի Թուի, այս գրուած–պատրաստուած, Վենետիկեան սուրբ Հայրերուն մատենադարանին մէջ իր յատուկ տեղը ունեցող պատմութիւնը եւս բնականոն ուղի մը չէ ունեցած: Գրի առնուած, աւելի ճիշդ՝ ստեղծուած ըլլալով 1730ական Թուականներուն Վենետիկ, միայն 1871ին արժանացած է հրատարակութեան, Վաղարշապատի մէջ, Արդար Գիւլամիրեանցի նախաձեռնութեամբ, սակայն գրչի աղաւաղումներով եւ խմբագրական անտեղի միջամտութիւններով: Այնքան հեռացած բնագիրէն, որ երեւի անոր ծնունդ տուողները չճանչցան իրենց զաւակը: Նմանօրինակ հրատարակութիւնը ցաւալի եղած է կրկնակի իմաստով, քանի Վենետիկի Մխիթարնութեան մատենադարանին մէջ ի պահ մնացած է բնագրին երկու օրինակները, իսկ այլ ձեռագրատուներու մէջ ալ՝ ասոնցմէ կատարուած ընդօրինակութիւնները: Ասոնց համեմատական ուսումնասիրութիւնը կրնար օգնել գտնելու պատմութեան անաղարտ դիմագիծը եւ ճշդելու ազատագրական շարժումին հանգամանքները:

1972ին Փրոֆ. Ա. Գ. Աբրահամեան «Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսին Թիւ 3ին մէջ հրատարակած է Վենետիկին մէջ գտնուած բնագիրին մէկ ընդօրինակութիւնը, իսկ «Պատմա–բանասիրական հանդէս»ին Թիւ 4ին մէջ ալ անոր եւ Ա. Գիւլամիրեանցի հրատարակածին քննական համեմատութիւնը եւ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

1915-ի Ցեղասպանութիւնը կամ «Բնական Որոշումը»

« Կիւնայտըն »ի մէջ է (փետր. 10) որ Նէճաթի Զինճիրգըրան հետեւեալ տողերը ստորագրած է եւ ուրկէ կը պարզուի որ 1915ի ցեղասպանութիւնը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ « բնական որոշում » մը...:

×

Ցարձակումները մէկ չեն, երկու չեն, երեք չեն: Այո, կ'ուզեմ խօսիլ հայկական արիւնոտ կազմակերպութիւններու կողմէ Թուրք դիւանագէտներու ուղղեալ մահափորձերուն մասին: Կ'ուզեմ խօսիլ, բայց միւս կողմէ ալ ցաւ մը կայ սրտիս մէջ հոստեղի Հայոց հաշւոյն:

Բոլորս ալ հայ ընկերներ, հայ բարեկամներ ունինք: Ընկերներ, որոնց հետ դպրոցական նոյն նստարաններուն վրայ նստանք, միասին խաղացինք, մեծցանք, զէնքի ընկերութիւն ըրինք զինուորական ծառայութեան ընթացքին: Ասոնք մեր այն հայրենակիցներն են, որոնց հետ նոյն երդիքին տակ կը բաժնենք մեր ուրախութիւններն ու մեր տրտմութիւնները:

Ասոնք, խօսքով, գործով չիտակ հայրենակիցներ են, որոնց եթէ հարցնես թէ « դուն ի՞նչ ես », կը պատասխանեն « Թուրք հայրենակից »:

Մենք այսպէս գիտենք Հայերը: Որովհետեւ Հանրապետութենէն վերջ այսպէս ճանչցեր ենք այն Հայերը, որոնք մեր դրօշակը խուրացնելով մեզի հետ բաժնեցին [...] որոշեր են մեր ճակատագիրը:

Անցեալի մէջ բաներ մը պատահեր են, պատերազմ մը՝ պիտի ըսեմ: Եւ այդ պատերազմի ընթացքին, Արեւելքի մէջ կարգ մը Հայեր մեր թշնամիներուն գրգռութեամբ ապստամբեր են, թշնամիներուն հետ միանալով մեզի դէմ կռուեր, շատ անգամ ալ մեզ մեր կռնակէն զարկեր են:

Մտածեցէք անգամ մը. Թուրք բանակը մէկ կողմէ Չանաքքալէի մէջ Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն հետ կը կռուի, միւս կողմէ Արեւելքի մէջ Ռուսերուն: Այդ միջոցին, 1915ի Ապրիլին Ռուսերու գրգռութեամբ կարգ մը Հայեր, առիթէն օգտուելով, ապստամբութիւն կ'ընեն եւ հեռագիրներու թելերը կը խորտակեն տեղ–տեղ, Թուրք բանակին ճամբան կը կտրեն, կամաւոր կերպով Ռուսաց միանալով մեզի դէմ կը կռուին:

Այդ շրջանի կառավարութեան համար կա՞ր աւելի ԲՆԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄ մը, քան մէջտեղէն վերցնել մեր բանակին ետեւը գտնուող այս վտանգը: Արդարեւ, կառավարութիւնը, մինչ պատերազմը կը տեւէր, տեղահան ըրաւ Հայերը:

Հիմա, պատերազմի մը ընթացքին պատահած դէպքերուն վրէժը լուծել կ'ուզեն: Եւ թէ, անմեղ մարդիկ, մանաւանդ դիւանագէտներ ծուղակը ձգելով: Իսթանպուլի Հայոց Պատրիարք Գալուստեան էֆէնտիի սա խօսքերը տակաւին ականջներուս մէջ են.

— Այս ոճիրներուն հեղինակները վարձկան են, հրէշներ են: Մենք կը կասկածինք անոնց Հայ ըլլալէն:

Թուրքիա պետական մեծ փորձառութիւն ունեցող երկիր մըն է: Այս երկրին մէջ ապրող մարդիկը, եթէ ուրիշ կրօնքի ալ պատկանին, նոյն իրաւունքները կը վայելեն: Որքան ատեն որ անոնք իրենք զիրենք Թուրք հայրենակից պիտի ընդունին, ոչ ոք իրենց ձեռքէն պիտի առնէ այդ իրաւունքները: Տակաւին յստակ կերպով երեւան ելած չէ թէ արտասահմանի հայկական ահաբեկչութիւններուն տակ ուրիշ ի՞նչպիսի պատճառներ թաքնուած են: Այդ կէտը ժամանակի ընթացքին պիտի լուսաբանուի: Միայն սա կէտը յայտնի է թէ Հայերը դարձեալ Թուրքիոյ գլխաւոր թշնամիներուն խաղին եկած են: Այս անգամ անոնք սկսած ծառայել Կիպրոսի Յոյներուն կամ Աթէնքի նպատակներուն: Անգարա եկած գաղտնի տեղեկագիրներ ցոյց կու[տան] թէ Հայերը Կիպրոսի Յոյներուն եւ [Ա]թէնքի հետ շատ սեղմ յարաբերութիւններու մէջ են:

Միայն լաւ պէտք է գիտցուի թէ մենք պիտի չտարուինք այս տեսակ գրգռութիւններէ:

×

յարակից աղբիւրներուն հետազօտութիւնը: Այս առթիւ կոչ ուղղած է, որ իրականացուի Հ. Ղուկաս Սեբաստացիին «Ընտիր պատմութեան» պատմագիտական համեմատական բնագիրին հրատարակութիւնը: Ցամենայն դէպս, Փրոֆ. Աբրահամեան համոզուած էր, որ իր նախաձեռնութեամբ լոյս տեսածը Ստեփանոս Շահումեանի թելադրութեամբ Հ. Ղուկաս Սեբաստացիին հիւսած պատմութեան նախագիծ օրինակը եղած է, որուն « առաւելութիւնն ու կարեւորութիւնը անառարկելի է »:

Եւ ահա Վենետիկի Մխիթարեան վարդապետ Հ. Սամուէլ Արամեան նախ « Բազմավէպ »ի 1972–1977ի Թիւերուն մէջ, ապա առանձին հատորով հրապարակած է Հ. Ղուկաս Սեբաստացիին գրի առած պատմութեան ոչ թէ մէկ, այլ երկու բնագիրները՝ զանոնք հանգամանօրէն քննելով, համեմատելով, լրացուցիչ նիւթեր զետեղելով եւ ծանօթագրելով:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

– ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ –

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Բ.– ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

— ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հին Յունաստանի մէջ աշխատանքի արդիւնաբերութեան յաւելեալ բարգաւաճումը կը ստեղծէ ընկերային նոր կացութիւն մը: Այն գործաւորները որոնք նախապէս կ'աշխատէին համայնքին համար բայց մաս չէին կազմեր անոր, ըստեղծուած նոր պայմաններու տակ կ'ընդունուին համայնքէն ներս որպէս անդամ անոր:

Երկրագործական յաւելեալ արտադրութիւնը կ'երթար համայնքապետին: Միաժամանակ կը ստեղծուէր ապրանքներու փոխանակութեան առեւտուրի նախնական ձեւը:

Այլեւս համայնքային գիւղը աստիճանաբար կը վերածուէր քաղաքի որ կը ղեկավարուէր հողատէրերու կողմէ: Ասիկա կ'ըլլար սկիզբը դասակարգային ընկերութեան: Հետեւանքները. մարդը աստիճանաբար կը հեռանայ բնութենէն, նախնական համայնքային միութիւնը տեղի կու տայ այլեւս, կը սկսի աշխատանքի բաժանումը եւ հետեւաբար անհատական սեփականութիւնը հետզհետէ տեղ կը գրաւէ: Նախամարդուն համար ինչպէս որ կախարդութիւնը արտայայտութիւնն էր մարդու եւ բնութեան միութեան, միութիւն մը որ իր արտայայտութիւնը կը գտնէր համապատասխան ընկերային ձեւին մէջ, արուեստը արտայայտութիւնն է մարդու բնութենէն հեռացումին, օտարացումին (ալիէնասիոն): Այսպէս դասակարգային ընկերութեան առաջանալով կը խախտէր մարդուն եւ զինքը շրջապատող աշխարհին հաւասարակշռութիւնը:

Այս հակասութիւնները իրենց արտայայտութիւնը կը գտնէին այդ շրջանի յունական արուեստին մէջ: Կար արքայութեան փառաբանութիւնը ուժին, թագաւորին, իշխաններուն եւ իշխանական ընտանիքներուն: Միւս կողմէ կար տխուր ըմբոստութիւնը ընդդէմ հետզհետէ տեղի տուող համայնական կեանքին, անհատական սեփականութեան, հին աստուածներու դրութեան, արդարութեան:

Ընկերային հակասութիւնները աւելի կը սրէին երբ ծովային վաճառականութեամբ հարստացած վաճառական դասակարգը աւելի տեղ կը գրաւէր ընկերային տնտեսական կեանքին մէջ: Մինչ հողատէրին համար հողը շարունակութիւնն էր իր անձին, կապ մը կար անոնց միջեւ, ինչ որ հողէն կու գար հողին կ'երթար: Մինչ վաճառականին եւ ապրանքին կապը օտարացումի (ալիէնասիոն) կապ մըն է, ինչ որ իր սեփականութիւնն է (առարկայ, ապրանք), պէտք չէ մնայ նոյնը պէտք է փոխանակուի եւ ունենայ փոխանակութեան արժէք ընդդէմ հին առարկայի գործածական արժէքին: Փոխանակուած առարկային որակական արժէքը ոչ մէկ իմաստ կը ներկայացնէր վաճառական այս դասակարգին այլ միայն եւ միայն անոր դրամական արժէքը իմաստ կ'ունենար, ասկէ իր պարտադրած ենթակայական, օտարացած աշխարհահայեացքը իր մաշած բարոյական եւ մշակութային արժէքներուն: Դրամի այս ներխուժումը արդէն իսկ սնանկացած աւատապետական դրութեան մէջ աւելի կ'անմարդկայնացնէր մարդկային յարաբերութիւնները:

Համայնական հին ընկերութեան խախտումով կ'առաջանար անհատական յարաբերութիւններու վրայ հիմնուած ընկերութիւն մը որ իր արտայայտութիւնը կը գտնէր նաեւ արուեստի մէջ:

Մէջտեղ կու գար նոր «ենթակայականութեան» անհատ արուեստագէտը, «ես»ը հակադրուած համայնական «մենք»ին: «Ես»ի եւ «մենք»ի կապը հակասական է սակայն: Առնենք յոյն բանաստեղծ Սարփօն, օրինակ, որուն գործը հիմնուած էր անձնական յոյզերու եւ զգացումներուն վրայ: Իր ենթակայականութիւնը կ'ըլլայ առարկայական որովհետեւ ան կ'ըլլայ արտայայտիչը իր ապրած շրջանի ընդհանրական հարցերուն: Այսպէս ան մէնէն ենթակայական արուեստագէտը նոյնիսկ կ'արտայայտէ ընկերային վիճակ մը եւ իր մեկուսացած « ես »ը կը վերածուի «մենք»ի: Ուրեմն, արուեստը, կ'ըսէ Ֆիշըր, կ'օգնէ մարդուն որ հասկնայ զինքը շրջապատող իրականութիւնը եւ կ'աւելցնէ անոր վճռակամութիւնը դարձնելու արուեստը աւելի մարդկային եւ արժէքաւոր:

(Շար. – 1)

Fonds A.R.A.M

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

———o———

ՍԷՆ – ԺԵՌՈՄԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՃԱՇԸ

Փետր. 17, Կիրակի, բուն Բարեկենդանի օրը տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի Սէն–ժեռոմի մասնաճիւղին ճաշը՝ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ ժամը 13ին։

Բացումը կատարուեցաւ Սէն Ժեռոմի հոգեւոր հովիւ Եղիշէ Ա. Քհնյ. Փանոսեանի Տէրունական աղօթքով։ Ապա Տիկին Ալիս Պուլղուրեանի առաջարկին վրայ, օրուան սեղանի կառավարիչ ընտրուեցաւ զաղութիս կողմէ շատ սիրուած եւ յարգուած Սիմոն Աւտոյեան եւ իրեն իբրեւ օգնական՝ Կարպիս Ցարութիւնեան, որ նման հաւաքոյթներուն իր պերճախօսութեամբ եւ զուարթ երգերով խանդավառութիւն կը ստեղծէ։

Սէն Ժեռոմի Կապոյտ Խաչի նորընտիր վարչութիւնը, որ երիտասարդ տիկիններէ կը բաղկանայ, շատ համեղ կերակուրներ հրամցուց ներկաներուն։ Մէջ ընդ մէջ երգուեցան մեներգներ, Տիկին Ցակոբեան իր շատ անոյշ ձայնով երգեց «Հայաստան, երկիր դրախտավայր»ը, իսկ Պր. Ցակոբեան Ֆրանսերէն երգ մը։ Պ. Սիմոն Աւտոյեան երգեց «Տը լէ Եամա»ը։ Մեներգեց նաեւ Պ. Վարդգէս Ալիքեան՝ ընկերակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ «Ցաղթանակ» նուագախումբին։ Պ. Սարգիս Խօրտէքեան իր քէմանչայով նուագեց Սայաթ Նովայէ երգեր, որուն կ'ընկերանային իր երկու ընկերները ձեռնադաշնակով եւ դափով։

Խօսք տրուեցաւ երկու քահանայ հայրերուն, որոնք իրենց շինիչ խօսքերով գնահատեցին եւ քաջալերեցին Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի վարչութեան կատարած աշխատանքները յօգուտ հայ փոքրիկներուն առողջութեան եւ անոնց ազգային դաստիարակութեան։

Տիկին Ալիս Պուլղուրեան ամփոփ տեղեկագիր մը կարդաց Սէն Ժեռոմի Կապոյտ Խաչի վարչութեան գործունէութեան մասին, նաեւ քոյր մասնաճիւղերուն, ուրկէ յայտնի եղաւ որ տարեկան 600 հայ փոքրիկներ՝ իրենց օդափոխութեան կայաններուն մէջ, ամառուան արձակուրդին կը կազդուրուին եւ հայերէն լեզուն ու հայերէն երգեր կը սորվին։ Կարդաց նաեւ Պէյրութէն եկած, հայ աղէտեալներուն օգնութեան կոչը։ Մարմինէն ոմանք շնորհակալութիւն կը յայտնէին Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւններուն իրենց կատարած նիւթական օժանդակութեանց համար Լիբանանի կարօտեալ հայերուն։ Տիկ. Ալիս արտասանեց Պարոյր Սեւակի «Քիչ ենք, բայց Հայ ենք» քերթուածը շատ յաջող կերպով։

Այսպէս, շատ լաւ կազմակերպուած եւ յաջող ձեռնարկի մը ներկայ գտնուելով ուրախ եղանք։ Շնորհակալութիւն բոլորին։

Ք.

———×———

ՔԱՂԱՔԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ « ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԸ »

Քանի մը շաբաթներէ ի վեր խաչուհիները ժրաջան աշխատանքի լծուած ամէն ջանք ի գործ դրին որպէսզի յաջող եւ հայկական անոյշ մթնոլորտի մէջ տեղի ունենայ իրենց տարեկան ձեռնարկը։

Վերջապէս, Փետր. 23, Շաբաթ գիշեր, ամէն կերպով պատրաստ, հանդիսականներ սկսան խուռներամ լեցնել շատ գեղեցիկ պատրաստուած Ալհամպրա սրահը, արուեստական սիրուն ծաղիկներով զարդարուած սեղանները գրաւեցին։ Այս պատրաստութեան համար խաչուհիները իրենց հանգիստի ժամերը տրամադրած էին առանց նկատի առնելու մարմնական յոգնութիւնը, իրենց միակ նպատակն էր գոհ ու զուարթ գիշեր անցընել։ Տարեց սերունդը կուգար հոգեկան գոհացումով յիշելու իր անցեալը, իսկ վաղուան երիտասարդները ուրախ գիշեր մը և Բարեկենդանը հայկական շրջանի մէջ անցընելու։

Սրահէն ներս կը մտնէին տեսակ – տեսակ ծպտումներով, ինչ որ մեծ ուրախութիւն պատճառեց ներկաներուն։

Շատերու ձմեռնային արձակուրդի գացած ըլլալը արգելք մը չեղաւ որ սրահը լեցուի։ Խաչուհիները բարոյական գոհացում ունեցան տեսնելով երիտասարդ սերունդը որ եկած էր քաջալերելու Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը. անոնք հրճուանքով կը դիտէին իրենց յոգնեցուցիչ աշխատանքին արդիւնքը։

Օրուան գեղարուեստական բաժինը Մոնթէ Գարլոյի ձայնասփիւռի Փաթրիք Վալմոնի յայտնի նուագախումբը, որ խանդավառեց ներկաները, մանաւանդ երբ մէջ ընդ մէջ կը հնչէին հայ գեղջկական երգերն ու պարերը, ոտքի հանելով նոյնիսկ երէց սերունդը, իսկ երիտասարդութեան ուրախութիւնը անսահման էր. որով ապրեցանք հայկական շունչով Բարեկենդանի գիշեր մը, որ տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը չորս։

Իսկապէս յիշատակելի գիշեր մըն էր։ Ներկաներուն դժուար կուգար սրահէն հեռանալը եւ ամէն ոք մեծ ուրախութեամբ բաժնուեցաւ, նպատակ ունենալով պատրաստուիլ յաջորդ տարուան Բարեկենդանին։

Խաչուհիներուն կը մաղթենք յարատեւ յաջողութիւն եւ քաջութիւն, որպէսզի տանին այսպիսի շատ դժուարին աշխատանքները։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԾՈՂԱԽԻԹԷ ԾՈՂԱԽ

ԻՐԱՔԻ Հայոց առաջնորդը՝ Աւագ Վրդ. Ասատուրեան Փետր. 7ին այցելած է Պասրա, ուր նոյն օրը, երեկոյեան, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է Ազգ. Իշխանութեան, գաղութի հոգեւոր հովիւին եւ դպրաց դասին հետ։ Ժամը 21ին, առաջնորդը այցելած է Պասրայի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կեդրոնը եւ ներկայ եղած Իրաքի յեղափոխութեան (1963 Փետրուար 8) 17րդ տարեդարձին նուիրուած ձեռնարկին։ Ցաջորդ առաւօտեան, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուած է Վարդանանցի առթիւ։ Քարոզած է առաջնորդը։ Նոյն օրը, երեկոյեան, Ազգ. Իշխանութիւնը եւ Պասրայի Հայ Երիտասարդացի ու Կարօտեալներու Խնամակալութիւնը միասնաբար ընդունելութիւն մը տուած են ի պատիւ առաջնորդին։ Ներկայ եղած է հոծ թիւով բազմութիւն մը։ Խօսք առած են Պասրայի հոգեւոր հովիւը՝ Կարապետ Աւագ Քհնյ. Մինէճեան եւ Երիտասարդացի նախագահը՝ Երջանիկ Սեդրակեան։ Աւագ Վրդ.ը իր խօսքին մէջ շեշտած է միասնականութեան ոգին եւ յորդորած է ներկաները հաւատարիմ մնալ հայկական աւանդութիւններուն։ Առաջնորդը Փետր. 9ին վերադարձած է Պաղտատ։

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսութեան միաբաններէն Օշական Վրդ. Չօլոյեան, երկրորդ անգամ ըլլալով այցելած է Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններ՝ Փետր. 9 – 15։ Հասած օրն իսկ՝ Շարժայի մէջ, Օշական Վրդ. հանդիպում ունեցած է տեղւոյն Հայերուն հետ, դպրոց, եկեղեցի կամ հաւաքավայր մը կառուցանելու կարելիութիւններ ստեղծելու նպատակով։ Փետր. 11ին, Վարդանանցի առթիւ վարդապետը պատարագած եւ քարոզած է Շարժայի Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ։ Ներկայ եղած են նաեւ Ապու Տապիէն (180 քիլմ. հեռու), Տուպայէն եւ Այնէն (160 քիլմ. հեռու) եկած Հայեր։ Փետր. 12ին, Օշական Վրդ. պատարագած եւ քարոզած է Ապու Տապի։ Փետր. 14ին Տուպայի «Էքսելսիոր» պանդոկին մէջ ճաշ մը տրուած է, որուն ներկայ եղած են բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ աւելի քան 300 Հայեր։ Շարժայի ոստիկանապետը խոստացած է կարելի եղածին չափով օգտակար ըլլալ հայկ. գաղութին։ Օշական Վրդ. իր խօսքին մէջ շնորհակալութիւն յայտնած է Էմիրութեանց պետին Հայերու հանդէպ ցոյց տուած հոգածու վերաբերումին համար։ Փետր. 15ին վերադարձած է Անթիլիաս։

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Համազգայինի սրահին մէջ, Փետր. 23ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Գարեգին Նժդեհ կոմիտէութեան դաստիարակչական յանձնախումբին։ Ներկայ եղած են 42 հոգի, որոնց կէսը՝ ոչ–միութենականներ։ Օրուան հարցը եղած է ժողովուրդին անտարբերութիւնը։ Ներկաները ախտաճանաչումը ընելով այս երեւոյթին, քննադատած են ծնողքները եւ դպրոցները՝ որ անհրաժեշտ սերունդը չեն պատրաստեր նոր աւիշ մը բերելու համար հայ կեանքին, եկուորներու եւ տեղացիներու մշակութային տարբերութիւնները, ինչպէս նաեւ կուսակցական թիւնները դիտել տալով որ անոնց կապը ժողովուրդին հետ եղած է սահմանափակ։ «Հաւատք ունինք կուսակցութիւններուն հանդէպ, բայց յատակ չէ մեզի անոնց քաղաքական գործելակերպը», ըսած են ներկաներ եւ աւելցուցած որ կազմակերպութիւնները պէտք եղած ժողովրդային գիտակցութիւնը յառաջ չեն բերած ու երիտասարդին անտարբերութիւնը այդտեղ պէտք է փնտռել։ Ախտաճանաչումներէ ետք եղած են նաեւ թելադրանքներ։

Հ. Բ. Ը. Մ. Ի Գեղարուեստական Երեկոյթը

———o———

Կիրակի, Մարտ 9, ժամը 17ին տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Երիտասարդաց Մարմնի կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը, Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ։

Աւելի քան մէկուկէս ժամ Ժիրայր Բաբազեան եւ Նորա Էքսէրճեան – Բաբազեան ներկայացուցին հատուածներ Պեռնար Շոյի, Վահան Թէքէեանի, Սաշա Կիթրիի, Յովհ. Թումանեանի, Երուանդ Օտեանի, Շէյքսփիրի եւ Խօժէն Լապիշի գործերէն։

Ժիրայր Բաբազեան, վկայուած Երեւանի գեղարուեստա – թատերական հիմնարկէն, բազմաթիւ երեկոյթներ տալէ ետք Եգիպտոս, Կիպրոս, Երեւան, Լոնտոն, Պէյրութ, Քանատա եւ Միացեալ Նահանգներ, հիւրաբար կը գտնուէր Փարիզ եւ այս առիթէն օգտուելով Հ. Բ. Ը. Մ.ի երիտասարդները գաղափարը ունեցած էին գաղութը հաղորդակից դարձնել իր տաղանդին։ Արդարեւ, ներկայ հասարակութիւնը կրցաւ հաստատել որ Ժիրայր Բաբազեան ունի դերասանական շնորհք, ունկնդիրը իրեն կապելու ընդունակութիւն։

Նորա Էքսէրճեան – Բաբազեան դերասանական արուեստի կողքին ունի նաեւ յստակ առոգանութիւն եւ թատերական երկի մը մեկնաբանութեան յարմար ձայն։ Զոյգ արուեստագէտները ճաշակով ընտրած էին օրուան յայտագրի բազկացուցիչ գործերը, որոնք կը չօշափէին առօրեայ կեանքի զանազան երեսները։ Ներկայացման աչքի զարնող երեւոյթներէն մէկն ալ այն էր՝ որ արուեստագէտները օժտուած էին զօրաւոր յիշողութեամբ։

Հաճելի ձեռնարկ մը, որ գոհ ձգեց բոլոր ներկաները։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Ձէյնապ՝ ցաւոտ ու անհանգիստ դէմքով Բերդակցի չոպան Մարտիկի հօրեղբօրն տունը հարցուց։ Զուլհակ Պետօ գործիքները վար դրաւ ձեռքէն ու հարցուց՝ դէշ բան մը պատահած ըլլալու վախով։

- Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է պատահեր։

Ձէյնապ պատմեց, որ Մարտիկ ձիով վար ինկած է։

- Հիմա ո՞ւր է, հարցուց Պետօն յանկարծակի եկած։

- Ղամիշլու լեռներուն մէջ։ Վտանգաւոր չէ։ Ան նոյնիսկ կը խօսի։ Միայն թէ այծի փոսթի մը մէջ պէտք է պահել մի քանի օր,– ըսաւ Ձէյնապ ու վերադարձաւ Մարտիկի մօտ։

Հօրքոյրն ի՞նչ ըներ։ Զուլհակ Պետօ լուր տուաւ երեսփոխին։ Եւ սայլով ճամբայ ինկան։

Վերջալոյսի մօտ էր։ Ձէյնապ ճամբուն վրայ կեցած սպասեց սայլին ու առաջնորդեց հոն, ուր Մարտիկը քիւրտ ծերուկի ուսէն բռնած ոտքի կեցած էր ու կը փորձէր քայլ առնել։ Անոնց մօտ կեցած էր ձին՝ մէկ ոտքը բոլորովին կախ։

Զուլհակ Պետօն ու երեսփոխը Մարտիկը շուտով տուն ձգելու իրարանցումի մէջ էին։

Մարտիկ բաւական լաւ կը զգար, միայն թէ իր ոսկորները կը ցաւէին։ Ձեռքը առանց ծերուկ քիւրտի ուսին դնելու պիտի չկրնար կանգնիլ։

Մարտիկ իրեն աւելի ուրախ երեւոյթ մը տուաւ, երբ տեսաւ որ Ձէյնապ կեցած էր՝ վիզը ծուռ՝ փոթորիկէ կոտրուած ծաղիկի ցօղունի մը պէս։

Երեսփոխը խնդրեց քիւրտ ծերուկէն, որ ձին իր տիրոջ վերադարձնէ։

Վերջալոյսի պահն էր։ Սայլը Մարտիկի այծերով միասին ճամբայ ելաւ։

Վերջալոյսի այդ պահուն՝ Ձէյնապ կեցած իր այծերուն մօտ, դիտեց սայլին ետեւէն, որ կը կորսուէր բլրակի մը ետեւ վերջալոյսին հետ, վերջալոյսին պէս։

Սայլին վրայ Զուլհակ Պետօն մտածեց «ղազալի նման անոյշ աղջկան» մասին։ Սայլը ճամբայ ելլելէ յետոյ միայն անդրադարձաւ, որ քանի մը լաւ խօսք ըսած չէր աղջկան։

×

Ամբողջ երկու օր Մարտիկը նոր մորթուած այծի փոսթի մէջ պահեցին։ Զորրորդ օրը արդէն բաւական լաւ կը զգար, կը մտածէր Ձէյնապի մասին։

Զուլհակ Պետօն ամէն անգամ որ կը հանդիպէր Մարտիկին, անոր դէմքին, աչքերուն վրայ կը զգար այդ մտածումը։ Տեսած օրէն ի վեր Զուլհակ Պետօն ինքն ալ մտածեր էր Ձէյնապի մասին ու միտքը դրեր էր խօսիլ հօրաքրոջն հետ։ Վեցերորդ օրը, երբ ներս մտաւ, հօրաքոյրը տան օճախը կը վառէր, իսկ Մարտիկ կիսապատին քով կեցած՝ հեռաւոր դաշտերը կը դիտէր։

– Էսօր ինչպէ՞ս կը զգաս, Մարտիկ։

– Շատ լաւ եմ, շատ լաւ։ Այնքան ուժեղ կը զգամ, որ հօրաքոյրը շալկած պըտըտցուցի չարտախին մէջ։

– Դուն ըսէ ,Պետօ. որ ես ըսեմ՝ խօսքս մտիկ չըներ. կ'ուզէ որ այծերը վաղը դաշտ հանէ։

– Չէ, Մարտիկ, խենթութիւն մի՛ ըներ։ Շաբաթ մը եւս պիտի մնաս տունը, որ վրադ ուժէ հետք չձգէ։ Մի՛ աճապարեր, տղաս,– կամաց մը ձայնը ցածցնելով որ չլսէ հօրաքոյրը, – Ձէյնապը լաւ է, Մարտիկ. էսօր իր քով գացի։

– Ի՞նչ կ'ըսես,– հարցուց Մարտիկ՝ ուրախութենէն աչքերը խոշոր բացած։

Ուրախ էր նաեւ որ Զուլհակ Պետօն հետաքրքրուած էր Ձէյնապով։

– Համբերէ որ պատմեմ։ Ձէյնապը հիմա իր այծերը բերդին լանջը կ'արածէ։ Ըսաւ, որ Ղամիշլուի կողմերը ամայի է։ Կը հասկնամ, Մարտիկ, առանց էնոր քեզի համար, առանց քեզի էնոր համար աշխարհն ալ ամայի կ'երեւի։

– Ուրիշ ի՞նչ խօսեցաւ,– հարցուց Մարտիկ այնքան անհամբեր։

– Ուրիշ, ուրիշ... Ձէյնապ լաւ աղջիկ է, հայ աղջիկ է, Մարտիկ։ Հեղ մը լուացիր, հօրաքրոջդ հետ կը խօսիմ...

(Շար. – 38)

Fonds A.R.A.M

Պ. Ռոպէր Գարապօղոսեան ցաւով կը ծանուցանէ իր հօր՝

ՊՕՂՈՍ ԳԱՐԱՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 15ին:

Թաղումը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 10·30ին Լիլայի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ընտանիքը ցաւակցութիւն չընդունիր:

Պ. Սերոբ Ֆարչեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Քլէման եւ զաւակները, տոքթորներ Տէր եւ Տիկին Քլօտ եւ Աննիք Վէյլ եւ զաւակները, Պ. Էմիլ Պուլանժէ, Տիկին Էմիլի Պուլանժէ, Տէր եւ Տիկին Քեբոբ Ֆարչեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆՆ ՖԱՐՇԵԱՆԻ

(ծնեալ Պուլանժէ)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 13ին, 64 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 20, ժամը 14·15ին Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցին, 28 Ավընիւ Պուրկէն եւ մարմինը կ'ամփոփուի Պուլոնեը - Պիյանքուրի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, նախընտրաբար՝ նուէրներ հայ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

×

38, Պուլվ. տը լա Ռեփիւպլիք, 92100 Պուլոնեը

Տէր եւ Տիկին Միհրան Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Նազարէթեան եւ զաւակները, Տիկին Մայտա Ալեանաք, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սողիկեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Նազարէթեան, Թաթարգեան, Սէտէֆ եւ Գըլըճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՎԵՐԺԻՆ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 20 ժամը 14·15ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԳՈՒՆԱՒՈՐ, ԵՐԳԱԽԱՌՆ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՁԱՒԱԿՆԵՐԸ

Անկախութիւն եւ Ազգային պետականութիւն կորսնցուցած ժողովուրդի մը քաջարի հայդուկներու ըմբոստութիւնը տիրող անարդարութեան դէմ:

Les Fils de Sassoun

Jeudi 20 Mars à 20 h. 30
STUDIO BERTRAND
29 rue Bertrand Paris 7e M° Duroc

Տոմսերը ստանալ՝
— Librairie Palouyan
9, rue de Trévise
— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն,
17, Ռիւ Պլէօ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 22, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի տանջանաց չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին հսկումի արարողութիւն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի մուտն ի Վիրապն տօնին առթիւ: Կը նախագահէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Մանիսացի Տիկին մը կը նուիրէ 100 Փ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին, քոմանտան Զատիկ Խանզատեանի յիշատակին:

DANS LE CADRE DU 35me ANNIVERSAIRE DE LA F. R. A. NOR SEROUND

Toutes les sections Centre-France organisent un

FESTIVAL

DE MUSIQUE, DANSES ET CHANTS ARMENIENS

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 35րդ տարեդարձի առթիւ կեդր. Ֆրանսայի բոլոր խումբերը կը կազմակերպեն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ, ՆՈՒԱԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ

ՓԱՌԱՏՕՆ ՄԸ

à l'AUDITORIUM MAURICE-RAVEL DE LYON
le 23 Mars à partir de 14 h. 30

Avec :
— La troupe de danses NAIRI de Paris (50 exécutants)
— La chorale YANBEKIAN de Paris (50 choristes)
— L'ensemble instrumental de Romans, sous la direction de M. Alexandre SIRANOSSIAN (15 musiciens)

Les billets sont en vente :
LYON : auditorium près centre commercial de la part-dieu
église arménienne, 40 rue d'Arménie, Lyon 3e, Tél. (78) 60-47-18
Sévan Voyages, 50 Cours de la Liberté, Tél. (78) 60-13-66
VILLEURBANNE : Krik, 11 Ave. Henri Barbusse, Tél. (78) 84-68-03
DECINES : Maison de la Culture Arménienne, 15 Rue du 24 Avril 1915 Tél. (78) 49-42-97
VIENNE : Alice boutique, 87, Rue Marchande, Tél. (74) 85-14-30
SAINT-ETIENNE : Coiffeur David, 3 Rue Ste-Cathérine, Tél. (77) 32-37-08
SAINT-CHAMOND : Ridorêve, 36, Rue de la République, Tél. (77) 22-24-11
VILLEFRANCHE : Tcheumlekdjian, 47, Rue Lieut. Gén. Chaber Tél. (74) 65-21-67
VALENCE. La Tifery, 14 Rue Bouffier, Tél. (75) 42-01-91
SAINT-MARTIN-D'HERES. Kuradjian, 22 bis, Avenue de Valmy Tél. (76) 42-04-02

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պոնտիէն՝ Պալեան ընտանիքը կը նուիրէ 70 Ֆր. Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ, 70 Ֆր. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 60 Ֆր. «Յառաջ»ին իրենց բարեկամներէն՝ Միհրան Նիկողոսեանի եւ Յովնան Գարաօղլանեանի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գաղանճեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Իսիի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ Միհրան Նիկողոսեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայ Արիներու Միութիւնը իր սրտագին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Միութեան հիմնադիրներէն եւ Հայ Արիներու Գործադիր Խորհուրդի անդամ Սերոբ Ֆարչեանի իր կնոջ Սիմոնին (նախկին շրջանային պետ գայլիկներու) կորուստին մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DIMANCHE 30 MARS DE 17 A 24 H.
Dans les salon de l'HOTEL GEORGE V, 31, Avenue George V, Paris 8e

Grand Bal Annuel

JAF

Animé par BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
avec la participation artistique du duo « HARTAR »
Réservation des tables : 606.2751 — 208.76.49 (les mardis soirs)

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs:

— DU 28 MARS 1980 AU 12 AVRIL
— DU 4 AU 12 AVRIL — DU 26 AVRIL AU 6 MAI
— DU 9 AU 24 MAI

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

nouveau!

Programmes variés au départ d'EREVAN avec des extensions :
— en GEORGIE
— à LENINGRAD
— en ASIE CENTRALE (TACHKENT, BOUKHARA, SAMARCANDE)
— UKRAINE et...

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան, երէցներու « Կայծ » խումբի:

Մարտ 22ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 22 էն մինչեւ արշալոյս, «Ալհամպրա» սրահին մէջ, 340, Պուլվար Շավ

Ուրախ երեկոյթ՝ հաճելի անակնկալներով
Ծոփ պիւֆէ՝ հայկ. խմորեղէններով, Արենոյշներու ձեռամբ պատրաստուած

·PARIS·

SAMEDI, 22 MARS - ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22

L'ORGANISATION TERRE ET CULTURE PRESENTE LE BILAN DE SES TROIS PREMIERES ANNEES D'ACTIVITE SUR LES DOMAINES ARMENIENS D'IRAN DU NORD, ET LES GRANDES LIGNES DE SES PROJETS.

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԵՐԵՔ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ, ԵՒ ԻՐ ԿԱՐԵՒՈՐԱԳՈՅՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

Soirée d'Information et de Soutien

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

—Projection. Film couleur 16 mm (« Saint Thadée)
(Սուրբ Թադէի վանք)

A 20 h. 30, Salle Olivier, de Serres, 78, Rue Olivier de Serres, Paris 15e

EXPOSITION — ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ouverte dans le hall d'entrée de la salle à partir de 20 h. 15
Métro : Porte de Versailles — Parking (entréé : 33 rue Vaugelas)

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
20
JEUDI
20 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.606

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.606

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ » նախարարութեան դէմ կատարուած եղեռնափորձը նպատակ ունեցած է սպաննել նախարարը՝ Ռոպեր Կալէ: Արարքը տեղի ունեցած է Երեքշաբթի կէսօրէ ետք երբ երկու երիտասարդներ Մերսէտէսէ մը իջնելով կրակած են նախարարութեան (Պուլվ. տէ զ'էնվալիտ) շէնքին վրայ, թիրախ առնելով նախարարին գրասենեակը: Գնդակի երեսուն հետքեր կան եւ ականատեսներ կ'ըսեն թէ երիտասարդները յաջորդական հրացանաձգութիւն մը կը կատարէին: Նիւթական վնասները բաւական կարեւոր են: Ահաբեկումին տէր եղած է « Քոմանտօ – Աքսիոն Տիռէքթ » մը, որ կը դատապարտէ Ֆրանսական ներկայութիւնը Ափրիկէ:

« ԻՒՄԱՆԻԹԷ » գրեթէ բացառիկ թիւ մը կը հրատարակէր Չորեքշաբթի օր, առաջին էջը հսկայ խորագրով մը՝ Ծըրշմարտութիւն: Համայնավար պաշտօնաթերթի փաստաթուղթերով կ'ուզէ փաստել թէ Մառշէ կամաւոր – աշխատաւոր չէր գացած Գերմանիա 1942ին, ոչ ալ Մոսկուա ստացած է իր կուսակցական դաստիարակութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, յստակ չըլլալով հանդերձ թէ ի՞նչ է բուն նպատակը Մառշէի դէմ այս արշաւին, որ սկսած է անհամ դառնալ, հարկ է չանտեսել որ ինչ որ չափազանցուած է արժէք չունի եւ ան որ կ'ուզէ շատ փաստել (առածը՝ ծանօթ է), եւայլն:

ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մէջ բուռն բախումներու հետեւանքով 35 մեռեալ կայ: Կռիւները ծագած էին ապահովութեան ուժերուն եւ ցուցարարներու միջեւ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախարարապետը՝ Մենահէմ Պեկին տեսակցութիւն մը շնորհած է Մոնտի, որու ընթացքին կը շեշտէ թէ « Եւրոպա պէտք է հասկնայ որ ՊԱԿի կողմէ ղեկավարուած Պետութիւն մը խորհրդային կայանի մը կը վերածուի »: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսական եւ եւրոպական դիրքերուն, Պեկին կ'ըսէ .— « Արաբ ժողովուրդին ամբողջութիւնը, որուն արաբ Պաղեստինցիները մէկ շատ փոքր մասնիկը կը ներկայացնեն, ներկայիս 21 գերիշխան Պետութիւններ կ'ընդգրկէ, որոնց ինքնորոշման իրաւունքը երբեք չենք ուրացած: Այս սկզբունքը գոյութիւն ունի ազգերու համար եւ ոչ ազգերու կոտորակներու: Օրինաւո՞ր է 22րդ արաբ Պետութիւն մը ստեղծել մկրտուած՝ Պաղեստին որ կը վտանգէ հրեայ Պետութեան գոյութիւնն իսկ »:

ՍԱԼԵՌՆԻ (Իտալիա) մէջ դատախազին կցորդը՝ Նիքոլօ Ջաքոմնի սպաննուած է, երբ տուն կը վերադառնար կնոջը հետ:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ցըրուած է կոյրերու եւ հաշմանդամներու ցոյց մը: Անոնք կը փորձէին Տիկին Կանտիի բնակարանը երթալ յուշագիր մը յանձնելու համար իրենց պահանջներուն մասին: 2000 ցուցարարները շատ կոպիտ ձեւով ցրուած են, լախտի հարուածներով: Հարիւր վիրաւոր կայ, որոնց 25ը՝ ծանրօրէն:

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը Տիկին Թաչըր կը սպառնայ չվճարել իր երկրին բաժինը Եւրոպական Համայնքին պետութեան: Տիկինին այս յայտարարութիւնը, Պրիւսէլի եւրոպական վեհաժողովէն 15 օր առաջ, Պահպանողականներու եւ Աշխատաւորականներու ծափահարութիւնները խլեց: Ֆրանսան «ոչ» ըսաւ, սակայն, անգլիական սպառնալիքին:

ԹԻԹՕ չէր մեռած տակաւին Մարտ 19ին եւ « բժշկական պարագայ » մը դարձած է: Ցարդ ունեցած թոքատապին, երիկամունքներու խցումին, սրտի տկարութեան, արունքին անդամահատութեան վրայ աւելցած է ստամոքսային արիւնահոսութիւն մը: Ըստ ձեռնհաս շըրջանակներու բժշկական դարմանումի յամառ ջանքերը չեն բաւեր բացատրելու համար մահուան դէմ նման դիմադրութիւն մը ենթակային կողմէ:

ՀՌՈՄԻ մէջ է այս անգամ, որ դատաւոր մը սպաննուած է առջի օր: Մինեռվինի բարձր պաշտօն ունէր Արդարութեան նախարարութիւնը:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ, ուր հաւաքուած էին 12 երկիրներու պատուիրակութիւններ խորհրդակցելու համար Ողիմպիականներու մասին, որոշուեցաւ «հակախաղեր» չկազմակերպել, բայց պարզուեցաւ թէ 50 երկիրներ տրամադիր են չմասնակցելու Մոսկուայի խաղերուն:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ լրտեսութեան համար ձերբակալուած է Վիքթորիա Պասիրի, որ Արտաքին նախարարութեան անցագրերու բաժանմունքը կ'աշխատէր: Կ'ըսուի թէ խոստովանած է որ ամերիկեան դեսպանատան գրաւումէն առաջ, մամուլի կցորդին տեղեկութիւններ կը փոխանցէր: Միւս կողմէ Խոմէյնի ընդհ. ներում յայտարարած է այն բոլոր բանտարկեալներուն համար « որոնց ձեռքերը արիւնոտ չեն »:

ԹԵԼ – ԱՎԻՎԻ Ֆրանսական դեսպանատան առջեւ, խումբ մը երիտասարդ Իսրայելացիներ ցոյց մը ըրած են « ինքնորոշում պահանջելով Քորսիքացիներուն համար »...: Պատասխան մըն է Ժիսքարի յայտարարութեան ի նպաստ Պաղեստինցի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 13–17)

ԲՈՅՍԵՐՈՒ ԴԵՐԸ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԸՍՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

Երեւանի Մատենադարանին մէջ բժըշկութեան վերաբերեալ հին ձեռագիրներու մէջ նշուած են մօտ 1500 դեղի բոյսեր, որոնք կիրարկուած են միջնադարեան Հայաստանի մէջ: Հին ժամանակ դեղագործութեան մէջ առաջնակարգ դեր խաղացած են բոյսերը: Ձեռագիրներէն դատելով, միջնադարեան բժիշկները ծանօթ եղած են երիկամունքներու բուժման գաղտնիքներուն: Մասնաւորաբար անոնց մէջ գտնուող քարերը լուծելու համար գործածուած են թուրմեր, որոնց բաղադրութեան մէջ մտած են օշինդր, եղինջ, քարասերմիկ, եւայլն: Ուռեցքներու բուժման համար յատուկ արժէք ներկայացուցած է խաչասարդը: Հայ անուանի բժշկապետներ Մխիթար Հերացիի ԺԲ. դար) եւ Ամիրդովլաթ Ամասիացիի (ԺԵ. դար) աշխատութիւններուն մէջ յանձնարարուած են բուսական դեղեր որոնք արդիւնաւէտ եղած են ցըղատապի շնչարգելքը եւ եղնջատենդը բուժելու ատեն: Այդ դեղերը պատրաստուած են Հայաստանի լեռներուն մէջ աճող ծոթրինէն, մոշէն եւ այլ բոյսերէ: Պատմական տուեալներու համաձայն, Գ. դարուն Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած են հոգեբուժարաններ, բորոտանոցներ: Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւնները գլխաւորաբար կը բուժէին դեղաբոյսերով եւ հոգեբուժութեան եղանակներով:

×

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Գեղարուեստից Ակադեմիային մէջ տեղի ունեցած է մամլոյ ասուլիս մը արտասահմանի եւ խորհրդային լրագրողներու ներկայութեան, Մարտիրոս Սարեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Նկարիչի կեանքին ու գործին մասին խօսած է Խորհ. Միութեան Գեղարուեստից Ակադեմիայի անդամ Բ. Վէյմար: Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարը՝ Գ. Առաքելեան ներկայացուցած է Սարեանի յոբելենական հանդիսութիւններու յայտագիրը: Լրագրողները այցելած են Ակադեմիայի մէջ բացուած ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Սարեանի 285 գործերը:

×

ՌՈՒԲԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ «ՓՈԹՈՐԿԱԾԻՆԸ» ԳԻՐՔԸ

« Հայաստան » հրատարակչականը լոյս ընծայած է Երեւանցի լրագրող Ռուբէն Սիմոնեանի « Փոթորկածինը » գիրքը, որ նուիրուած է Լեւոն Միրզոյեանի (1897 – 1938) կեանքին ու գործին: Լեւոն Միրզոյեան ծնած է Լեռնային Ղարաբաղի Մարտունիի շրջանի Աշան գիւղը: Պատանեկան տարիքին անցած է Բաքու, ուր 25 տարեկանին ընտրուած է Համայնավար կուսակցութեան քաղաքային կոմիտէի Ա. քարտուղար, իսկ 1926ին Ազրբէջանի Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար: 30ական թուականներուն ընտրուած է նաեւ Ղազախստանի կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար: Գիրքին հեղինակը Լեւոն Միրզոյեանի կուսակցական եւ հանրային կեանքը կարենալ ներկայացնելու համար ուսումնասիրութիւններ կատարած է Բաքուի, Պերմի, Սվերդլովսկիի եւ Ղազախստանի դիւաններուն մէջ:

×

ՁԵՌԱԿԵՐՏ ՆՈՐ «ԾՈՎ»ՈՒ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

Հայաստանի հիւսիս արեւմուտքը՝ դարաւոր լեռնաշղթաներու գոգաւորութեան մէջ, սկսած է արհեստական ջրամբարի կառուցումը, ուր պիտի կուտակուի աւելի քան վեց միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Ասիկա մէկն է այն 16 ձեռակերտ « ծով » երէն, որոնք կը ստեղծուին Հայաստանի ոռոգելի հողերու յետագայ զարգացման եւ անոնց արդիւնաւէտութեան բարձրացման համար: Ունենալով 2,5 միլիառ խորանարդ մեթր ընդհանուր տարողութիւն, անոնք ամէն տարի կըրնան պահել լեռնային գետերու ջուրի կարեւոր մասը, որ գարնան կը լեցուի Կասպից ծով: Այդ պաշարները ամրան տաք ամիսներուն կ'օգտագործուին գիւղատնտեսական հողային տարածութիւններու ոռոգման համար:

×

ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆԻ « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ » ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է Արամ Ղանալանեանի « Հայկական աւանդութիւններ » ուսումնասիրութիւնը, որ կը ներկայացնէ Հայաստանի հին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը հասած աւանդութիւնները: Գիրքը հեղինակին « Աւանդապատում » աշխատութեան վերամշակուած եւ ռուսերէն թարգմանուած օրինակն է, որ Երեւանի մէջ հայերէն հրատարակուած է 1969ին: Հատորին մէջ տեղ գտած աւանդութիւնները կը պատկանին Հայաստանի, ինչպէս նաեւ հեռաւոր հայկական գաղութներուն:

ՀՌՈՄԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՅԼ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Ցարդ արձագանգ հանդիսացանք իտալական՝ Իլ Ճիոռնալէ, Քոռիէռէ տէլլա Սեռա, Լա Ռեփուպլիքա, Լա Սթամփա, Ունիթա, Իլ Մեսսաճեռո գլխաւոր օրաթերթերու գրութեանց Մարտ 10ի Հռոմի արիւնալի եղեռնափորձին առթիւ: Ծանօթ է որ տէր եղած էր « Հայկ. Գաղտնի Բանակը » եւ երկու մեռեալ ու 16 վիրաւոր կար: Վիրաւորները, կը շեշտէին իտալական թերթերը, մասնաւորաբար երիտասարդ էին՝ ուսանող – ուսանողուհի, որոնցմէ ոմանց վիճակը ծանր է:

Յիշենք նաեւ, օրաթերթերու շարքը ամբողջացնելու համար, Վենետիկի Իլ Կածծեթթինօ, որ արարքին կ'անդրադառնայ երկու յաջորդական թիւերով:

Մարտ 11ի թիւին մէջ, վենետիկեան օրաթերթը կը խորագրէ « Հայկ. եղեռնափորձ Թուրք օդային գիծերու դէմ, մէկ մեռեալ, 14 վիրաւոր » (յետագային կը ճշդուէր թէ երկու մեռեալ կայ): Թըղթակիցը առաջին էջին վրայ կուտայ եղեռնափորձին մանրամասն նկարագրութիւնը, զոհերու ինքնութիւնն ու վիճակը եւ կը լրացնէ Հայկ. Գաղտնի Բանակի հաղորդագրութիւնը տալով ինչպէս նաեւ յիշելով նախորդ եղեռնափորձերը, կըրկին Հռոմ, էլ–Ալի, Լուֆթհանզայի, ապա՝ ֆրանսական եւ անգլիական օդանաւային գիծերու գրասենեակներուն դէմ, միշտ վիա Պիսսոլաթի:

Յաջորդ օրը, Մարտ 12ին, « Իլ Կածծեթինօ» կը խորագրէ «Հռոմի Հայերը կապ չունին եղեռնափորձին հետ» ու կը ձեռնարկէ խորհրդածութեան, շեշտելով .«Պաղ տրամաբանութիւն մը՝ անմեղ զոհեր պատճառել հանրային կարծիքի ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար հայկական Հարցին վրայ: Որքան աւելի ըլլան զոհերը, այնքան աւելի կը խօսուի »: Ալտօ Ծեռի, ապա կը յիշէ նախորդ եղեռնափերձերը, Հռոմի մէջ, Դեկտ. 9ին եւ Փետր. 18ին եւ կ'ըսէ թէ Հռոմի Հայերուն մօտ եղած քննութիւնները ցոյց տուած են որ անոնք կապ չունին եղեռնափորձին հետ: Ոմանք յայտարարած են .— « բարեկամ ենք իտալացի ժողովուրդին: Ի՞նչպէս կրնայինք մենք զմեզ արատաւորել նման վայրագութեամբ մը »:

Fonds A.R.A.M

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Բ. և վերջ)

Սկիզբէն ըսենք, որ Հ. Սամուէլ Վրդ. Արամեանի այս հրապարակումը Դաւիթ բէկի եւ Մխիթար սպարապետի գլխաւորած Մեծ Սիւնեաց ազատագրական շարժումին մասին, մինչեւ այսօր հրապարակի վրայ գտնուած պատմագիտական ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթն է՝ արժանի բարձր գնահատանքի եւ երախտագիտութեան: Կը բաւէ ըսել, թէ պատմագէտը առաջին անգամ ըլլալով կողք կողքի լոյս ընծայած է Դաւիթ բէկի պատմութեան՝ Վենետիկի Մխիթարեան վանքին մատենադարանը գտնուող երկու բնագիրները (առաջինը թիւ 2685 ձեռագիրէն, միւսը թիւ 620 ձեռագիրէն): Այս աշխատանքը կատարած է բանասիրական – ձեռագրագիտական հմուտ եւ բարեխիղճ քննութեամբ: Ասոնց հետ ալ ներկայացուցած է բազմազան նիւթերու, փաստերու, փաստաթուղթերու պատառիկներու շարք մը, երկար, խորագրուած՝ «Արձագանգներ Դաւիթ բէկի պատերազմներուն Ս. Ղազարի մայր դիւանէն»: Հոս է տեղ գտած նաեւ այն հանգամանալից յօդուածը, որով ներկայացուած է Դաւիթ բէկի պատմութեան հեղինակ Հ. Ղուկաս Սեբաստացի Ստեփանոսեանի կեանքին եւ գործունէութեան ուրուագիծը: Հատորը աւարտած է ժէ. – ժԸ. դարերու Հայոց ազատագրական շարժումներուն եւ, յատկապէս, Դաւիթ բէկի պատմութեան վերաբերեալ բոլոր նիւթերուն եւ հետազօտական աշխատանքներուն մատենագիտութեամբ: Ասիկա ընդգրկած է հայերէն եւ այլ լեզուներով կատարուած համարեա բոլոր հրապարակումները: Բայց այսքանէն առաջ, հատորին սկիզբը զետեղուած է ԺԸ. դարու առաջին երեսնամեակին հայ ազատագրական ոգորումներուն եւ Սիւնեաց մեծ ապստամբութեան, աղբիւրներուն քննութեան նուիրուած կուռ եւ կոփ հետազօտական աշխատասիրութիւն մը. ասիկա կարելի է համարել այդ բնագաւառին մէջ հայագիտութեան կատարած կարեւոր նուաճումներէն մէկը:

Հ. Սամուէլ Վրդ. Արամեան իր այս շահեկան ուսումնասիրութեան մէջ քըննութեան առած եւ պարզած է Դաւիթ բէկի պատմութեան հետ կապուած շարք մը մեծ ու փոքր հարցեր: Կարեւորներէն է պատմութեան բուն աղբիւրին խնդիրը, ո՞վ կամ որո՞նք յուշած են Հ. Ղուկաս Սեբաստացիին եւ ի՞նչ պարագաներու տակ: Ապա՝ ի՞նչպէս կազմուած է այդ պատմութիւնը, եւ ինչո՞ւ անոր սկզբնական բնագիրը ունեցած է երկու տարբերակ, որոնցմէ համեմատաբար նուազ վստահելին եւ գրական տեսակէտէն անմշակը ընդունուած է հայագիտութեան կողմէ, տարածուած եւ ցայսօր համարուած է միակ բնագիրը: Նուազ կարեւոր չեն նաեւ ազատամարտներուն մասնակիցներուն եւ Մխիթարեան հայրերուն յարաբերութիւններուն նուիրուած նկատողութիւններն ու դատումները: Հետազօտողը ասոնց շնորհիւ դարձեալ ասպարէզ հանած է մոռացումի մատնուած կարգ մը հարցերու ճշգրիտ պարզաբանումները եւ ամէնէն հաւանական ենթադրութիւնները:

Խնդրոյ առարկայ ազատամարտներուն պատմութեան քիչ թէ շատ ծանօթ մասնագէտները չեն կրնար չընդունիլ հետազօտողին պատմագիտական եզրակացութիւնները, որոնցմէ կարեւոր է յատկապէս հետեւեալը: Վենետիկի Մխիթարեան մատենադարանին մէջ պահուող զոյգ բնագիրներն են, որ հիմ ծառայած են աշխարհի այլ ձեռագրատուներուն մէջ գոյութիւն ունեցող ընդօրինակութիւններուն եւ Ա. Գիւլամիրեանցի հրատարակած տարբերակին համար: Բնագիրներէն առաջինը, որ կը գտնուի 2685 թիւին տակ, ունի երկու մաս, առաջինը ստեղծուած Ստեփանոս Շահումեանի թելադրութեամբ, երկրորդը՝ Տէր Աւետիք քահանայի: Սակայն առաւել մշակուածն ու ճշգրիտը երկրորդ բնագիրն է՝ 620 թիւով: Հոս է, որ վերջնական ձեւի բերուած է աշխատութիւնը եւ անոր մէջ արտացոլած է, հաւանաբար, ոչ միայն յուշողներուն յետագայ գիտողութիւնները, այլեւ պատմութիւնը գրի առած Հ. Ղուկաս Սեբաստացիի խմբագիրի աշխատանքը: Հպանցիկ համեմատութիւնն իսկ երեւան հանած է շարք մը յաւելումներ, չակումներ, որոնք երկրորդ բնագիրին առաւելութիւնները հանդիսացած են:

Վերջերս Փրոֆ. Ա. Գ. Աբրահամեանի հրապարակած բնագիրին ակը թիւ 2685 ձեռագիրը եղած է, իսկ Ա. Գիւլամիրեանցին տպագրածինը՝ երկրորդը, այսինքն՝ բուն քննական բնագիրը: Սակայն ասոր մէջ, ինչպէս հանգամանօրէն ցոյց տուած Հ. Սամուէլ Վրդ. Արամեան, «ո՛չ միայն պատմական ինչ-ինչ փոփոխութիւններ կատարուած են... այլ եղած են նաեւ լեզուական աղաւաղումներ. բնագրին մէջ գոյութիւն ունեցող մաքուր գրաբար լեզուն... օրինակողը կամայական փոփոխութիւններով վերածած է գայն դիւրին եւ ժողովրդական գրաբարի, լեզուին հետ եղծելով նաեւ անոր հարազատ ու պատմական հմայքը»:

Հասկնալի է, ուրեմն, Հ. Սամուէլ Վրդ. Արամեանի բնագրական անեղծ հրատարակութեան հրապարակումին կարեւորութիւնը, ինչպէս նաեւ այն բարձր արժէքը գիրքին մէջ տեղ գտած յարակից նիւթերուն: Ասոնցմով ամբողջացած է հին հերոսական օրերուն պատմութիւնը եւ վաղուան հետազօտողներուն ընձեռած է այդ պատմութեան հանգամանքները ճշդելու եւ քննելու լայն կարելիութիւնը:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

«Գրական թերթ», Երեւան
(Վերածուած՝ Արեւմտահայերէնի)

ՄՇՈՑ ԱՇԽԱՐՀ

ԲԱՐԲԱՐԸ

Ինչպէս ըսի, Մշոյ մէջ ժողովուրդին համար ո՛չ հիւանդանոց, ո՛չ յիմարանոց եւ ոչ ալ կանոնաւոր բժիշկ եւ ատամնաբոյժ գոյութիւն ունէին:

Ակռայի ցաւէ տառապողները, իրենց խախուտ կամ փտած ակռաները, յաճախ իրենք կը քաշէին թելերով կամ մատներով: Սակայն երբ ակռան տոկուն եւ խորարմատ ըլլար, ստիպուած էին դիմել բարբարին, այսինքն՝ սափրիչին օգնութեան որ, ոչ միայն այր մարդոց մազն ու մօրուքը կը խուզէր, այլ եւ կը քաշէր անոնց ակռաները: Շատ փոքր էի, սակայն կը յիշեմ, յետ միջօրէի մը, մեր տունը այցելեց մեր թաղին վարսայարդարը, պայուսակ մը ձեռքը բռնած: Մայրս զինքը առաջնորդեց մեր տան ներքնասենեակը, ուր դէմքը ուռած պառկած էր հայրս. յետոյ դուրս ելլելով, մայրս խնամքով գոցեց դուռը եւ մտահոգ կեցաւ սանդուխին գլուխը: Պահ մը վերջ ննջարանին խորէն լսուեցաւ խուլ, սրտապատառ աղաղակ մը, երկարաշունչ եւ ցաւատանջ ա՛յ մը, որուն արձագանգը բռնեց մեր ամբողջ տունը: Ճանչցանք հօրս ձայնը ու մեր վախէն սահմռկեցանք...:

Բարբարը, ծունկը դրած հօրս կուրծքին, սովորական աքցանով եւ իր ամբողջ ուժով, քաշած հանած էր թարախոտած սեղանատամը, ապա մեղմելու համար անոր ցաւի աղաղակները հաստ բարձերու տակ թաղած էր հօրս գլուխն ու մարմինը...:

Քաղաքին երեւելիներէն չէր Մշոյ բարբարը, սակայն հզօր անձերէն մէկը՝ ամէնուն ծանօթ եւ երկիւղ ազդող, որ դաժան եւ անտարբեր, տուեր պէս կ'անցնէր Մշոյ փողոցներէն, ամառ թէ ձմեռ:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Սեպտեմբեր 1979 – Փետրուար 1980

Ա. ԳԻՏԱՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

1) Գիտահետազօտական մարզին մէջ այս շրջանի կարեւորագոյն իրագործումը պէտք է նկատել Կեդրոնիս կողմէ կազմակերպուած գիտարշաւը դէպի Հայաստան: Գիտարշաւը կը վայելէր Իտալական Պետութեան հովանաւորութիւնը, պաշտօնապէս ընդունուած ըլլալով Իտալիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան տարեկան Մշակութային փոխ – յարաբերութիւններու յայտագրին մէջ, ինչպէս եւ հովանաւորութիւնը՝ Հայաստանի Ս. Ս. Հանրապետութեան պատկան իշխանութիւններուն եւ յատկապէս Գիտութիւններու Ակադեմիային, Մշակոյթի Նախարարներու Յուշարձաններու Պահպանման Կոմիտէին եւ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէին: Գիտարշաւը գլխաւորուած էր Կեդրոնիս վարիչ եւ Միլանոյի Փոլիթեքնիքի դասախօս Փրոֆ. Ադրիանոյ Ալփակօ – Նովելլոյի կողմէ: Մաս կը կազմէին՝ ճարտարապետներ Դոկտ. Հայկ Ուլուհոճեան եւ Դոկտ. Ալպերթօ Փենսա, եւ Պոլոնիայի Համալսարանին հայագիտութեան դասախօս Կապրիէլլա Ուլուհոճեան՝ որ կը մասնակցէր խումբին իբր հնագրագէտ: Գիտարշաւը տեղի ունեցաւ 1979ի Հոկտեմբերի կէսի ընթացքին:

Հետազօտութեան գլխաւոր կեդրոնները հանդիսացան Իջեւանի շրջանին [illegible] ուսումնասիրուած ճարտարապետական յուշարձաններ, ինչպէս Ջուղավանք, Կիրանցի վանքը, Մաթէոսավանք, [illegible] ռաքելոց վանք: Հետազօտիչ խումբը այցելեց նաեւ կարգ մը ուրիշ վայրեր [illegible] ցնելու համար արդէն մասամբ գոյութիւն ունեցող վաւերագրում մը:

2) Գիտարշաւի կարեւոր նուաճումներէն մին ալ եղաւ Հայաստանի ժամանակակից ճարտարապետութեան նուիրուած ուշադրութիւնը: Մեր նախորդ հաղորդագրութենէն ծանօթ է հայ հասարակութեան՝ 1979ի Յունիսին Միլանոյի Փոլիթեքնիքին մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսը հայ ժամանակակից ճարտարապետութեան, որուն բացումը կատարած էր Փոլիթեքնիքի վերատեսուչ Փրոֆ. Լուիճի Տատտա՝ ի ներկայութեան Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ – նախագահ Փրոֆ. Արգար Յովհաննիսեանի: Ցուցահանդէսի կազմակերպութեան մէջ մասնաւոր դեր

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

– ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ –

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Բ.– ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Արուեստը ինքնին ընկերային իրականութիւն մըն է: Ընկերութիւնը պէտք ունի արուեստագէտին, այդ կախարդին որ գիտակից դարձուց զինք իր ընկերային դերին: Դէպի անկում եւ փճացում գացող ընկերութեան մէջ եթէ արուեստը իրապէս ճշմարիտ է պէտք է պատկերացնէ այդ փտածութիւնը եւ եթէ չուզեր մերժել իր ընկերային դերը արուեստը պէտք է ցոյց տայ թէ աշխարհը կարելի է փոխել եւ օգնել անոր փոխուելուն:

×

Գ – ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախաբան.– Արտադրութեան եւ արդիւնաբերութեան բազմապատկումը դրամատիրական շրջանին կ'առաջացնեն ընկերային եւ մշակութային հսկայական փոփոխութիւններ: Արհեստաւորը (արթիզան) նախապէս կ'արտադրէր ծանօթ յաճախորդի մը, կապ մը կար մէկ կողմէ իր եւ իր արտադրած առարկային միջեւ որուն վրայ կը կիրարկէր իր ամբողջ տաղանդը, միւս կողմէ մարդկային ուղղակի կապ մը կար իր եւ յաճախորդին միջեւ: Դրամատիրական շրջանին աշխատանքի յաւելեալ բաժանումով եւ մասնագիտացումով ապրանք մը կ'արտադրէր միլիոններով եւ անծանօթ յաճախորդներու: Մարդկային անմիջական յարաբերութիւնները կը փճանան, կը մըղեն մարդը յաւելեալ օտարականացումի ինքնիր մէջ եւ ընկերային իրականութենէն: Նիւթը կ'ըլլայ տիրող, դրամայլուխի «կուտակում կուտակումի սիրոյն, արտադրութիւն արտադրութեան սիրոյն» մրցակցութիւնը եւ շուկայի տրամաբանութիւնը տեղ ունին միայն: Նախապէս գո՛յութիւն ունեցող անհատական մեկենասութիւնը կը փոխարինուի ազատ շուկայով: Արուեստի գործ մը կը վերածուի «առարկայ»ի. ունի իր փոխանակութեան արժէքը. կը գնահատուի համաձայն շուկայի տրամաբանութեան:

Ահա ընկերային նման պայմաններու մէջ արուեստները կը սկսին զարգանալ: Պատմական զարգացումի առարկայական արժեւորումով դրամատիրութիւնը զարգացած էթափ մըն է բաղդատմամբ աւատապետութեան: Կը ստեղծէ որոշ նպաստաւոր պայմաններ արուեստներու զարգացման պահելով հանդերձ իր յատուկ հակասութիւնները որոնք իրենց արտայայտութիւնը կը գտնեն արուեստի զանազան շարժումներու եւ հոսանքներու մէջ:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՐԲԵՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռոմանթիք շարժումը անհատին հակադրութիւնն է նոր բարձրացող քաղքենիութեան եւ կազմակերպութեան ճամբու վրայ եղող վարչամեքենային: Շէլի կ'ըսէ թէ բանաստեղծութիւնը «մեզի ծանօթ ընտանի առարկաները այնպէս կը նկարագրէ որպէս թէ օտար ըլլային անոնք» վայրագ առանձնութիւն մը: Արուեստագէտին մեկուսացած «ես»ը ինքնիրմէջ դարձած ըլլալով հանդերձ կը հակադրուի նոր վարչամեքենային: Աշխարհ մը որուն հետ չեն կրնար նոյնանալ: Մարդկային նիւթականացած յարաբերութիւններու դիմաց անոնք ապաստան կը փնտռէին մարդոց զգացումներուն եւ կիրքերուն մօտ: Քիթց կ'ըսէր թէ ոչ մէկ բանի կը հաւատար այնքան որքան «սրտի ջերմութեան»:

«Վաճառական միտքը աշխարհի տիրող միտքն է, պարզ եւ յստակ տակաւ ըմբռնելի միտք մըն է: Ան կը շարժէ եւ կը կապէ ամէն ինչ: Կը ստեղծէ երկիրներ եւ քաղաքներ, ազգեր եւ արուեստի գործեր, մշակոյթի հոգին է եւ մարդկութեան կատարելագործումը» կը գրէ գերմանացի ռոմանթիք Նովալիս: Միեւնոյն հեղինակին համար չափաւոր կառավարութիւն մը պէտք էր բաղկանար կէս պետականութենէ, կէս բնութենէ: Անկէ ռոմանթիքներու ձգտումը այն բոլորին որ կենդանի է եւ բնական: «Դրամի պաշտամունքէն» եւ անձնասիրութեան տառապանքէն յագեցուցած զզուանքէն դերման ռոմանթիք շարժումի պատկանող բանաստեղծներ կ'ըսէ Հայնէ իրենց աչքերը կը յառեն անցեալին դէպի միջին դարերը:

(Շար. – [illegible])

Fonds A.R.A.M

ունեցած էր իտալացի երիտասարդ ճարտարապետ Ալպերթօ Ֆենսա, որ միեւ– տարապետ Ալպերթօ Ֆենսա, որ միեւ – նոյն ատեն մեծ համակիր մըն է հայ ժո– ղովուրդին եւ արուեստին։ Դոկտ. Ֆեն– սա ստանձնած է ներկայիս կեդրոնիս հայ ժամանակակից ճարտարապետութեան նուիրուած աշխատանքներուն պատաս – խանատուութիւնը։ Այս ուղղութեամբ Ե– րեւանի մէջ կատարուած են բազմաթիւ հետազօտութիւններ, հաստատուած՝ շը– փումներ նախագծային ու քաղաքաշինա– կան հաստատութիւններու հետ, քաղելով փոխադարձաբար հրահանգիչ արդիւնք – ներ։

Հայ ժամանակակից ճարտարապետու – թեան ծանօթացումին եւ ծաւալման նը– պատող այս աշխատանքներուն Իտալիոյ մէջ՝ կը համապատասխանեն Հայաստանի մէջ արդի իտալական ճարտարապետու – թեան Հայերու ծանօթացման ուղղու – թեամբ տարուած աշխատանքներ։ Այս հունին մէջ, գիտարշաւի կարեւոր իրա– գործումներէն մին եղած է կազմակեր – պութիւնը, Երեւանի մէջ, իտալական ար– դի ճարտարապետութեան նշանաւոր ա– նուններէն Անճելօ Մանճարոթթիի գոր – ծերուն նուիրուած ցուցահանդէսի մը։

×

Բ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Ծանօթ է մեր նախընթաց հաղորդա – գրութենէն՝ որ 1979ի Յունիսին լոյս տե– սաւ «Հայ ճարտարապետութեան հետա– զօտութիւններ» շարքէն Հայ Մշակոյթի դասընթացքի Ա. հատորը, որ կը բո – վանդակէ 1976 – 77ի ուսումնական տա– րեշրջանի ընթացքին կեդրոնիս կողմէ Միլանոյի «Սաքրօ Քուօրէ» համալսա– րանին մէջ կազմակերպուած Հայ Մշա – կոյթի դասընթացքին բանախօսութիւն – ներու շարքը, որուն իրենց մասնակցու– թիւնը կը բերեն մշակոյթի այլ եւ այլ մարզերուն տասներկու մասնագէտ ա – նուններ.— Ա. Ալփակօ – Նովելլօ, Հ. Լ. Զէքիեան, Է. Կալլիաթի, Ճ. Ենի, Ա. Մանուկեան, Յ. Մանուկեան, Ճ. Պոգ– քալի, Ճ. Պոլոնիէզի, Հ. Ն. Տէր–Ներ – սէսեան, Կ. Ուլուհոճեան, Ճ. Փասքուա– լէ, Փ. Քունէօ։ Յաջորդաբար առանձին հատորներով լոյս պիտի տեսնեն նաեւ յաջորդ երկու տարեշրջաններու դասըն– թացքներուն նիւթերը։

Մօտալուտ է հրատարակութիւնը «Հայ ճարտարապետութեան վաւերագրեր» գունատիպ պատկերազարդ շարքին 10րդ պրակին՝ նուիրուած Պարսկաստանի Ս. Ստեփանոս վանքին ու եկեղեցիին։ Նմա– նապէս լոյս կը տեսնէ մօտերս Բ. տպա– գրութիւնը միեւնոյն շարքին թիւ 3 սպա– ռած պրակին, նոր մշակումներով եւ յա– ւելումներով, նուիրուած Սանահինի պատմական վանքին։

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԳՈՂՋԻԹԷ ԳՈՂՋԻԹ

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրա.– հին մէջ, Փետր. 17ին, տեղի ունեցած է Վարդանի եւ Վասակի քաղաքականու – թեանց քննարկումի երեկոյթ մը, «Հա– մազգային»ի Կլէնտէյլի մասնաճիւղի նա– խաձեռնութեամբ։ Բացումը կատարած է Նահապետ Մելքոնեան։ Օրուան հա – մադրողը՝ Գրիգոր Շէնեան, իր խօսքին մէջ նշած է որ ըստ Հրաչեայ Աճառեանի (Հայոց Անձնանուններու բառարան) մեր պատմութեան մէջ ունեցած ենք առնուազն կամ նուազ չափով անուանի 291 Վար – դաններ եւ 82 Վասակներ, մինչեւ ԺԹ. դար։ Վասակի քաղաքականութիւնը պաշտպանած է Ճորճ Աբէլեան, իսկ Վար– դանի քաղաքականութիւնը՝ Հայկազուն Թրթռեան։ Դատական կազմը նկատի առնելով փաստացի տուեալներու եւ մէջբերումներու յիշատակումը, օրուան յաղթականը հռչակած է Հ. Թրթռեանը, հետաքրքրական գտնելով նաեւ Ճորճ Ա– բէլեանի պաշտպանողականը։

×

ՂԱԼԱԹԻՈՅ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 10ին, կեդրոնա– կանցիները ոգեկոչած են տնօրէն Պետրոս Ատրունին եւ ողբացեալ ուսուցիչները։ Արարողութեանց նախագահած է Շնորհք Պատրիարք, որ քարոզով մը վեր առած է անցեալի ուսուցիչներուն կատարած զոհաբերութիւնները՝ ամէնէն աննպաստ պայմաններուն իսկ տակ եւ մաղթած որ ներկայ ուսուցիչներն ալ ներշնչուին Ատ– րունիներու ոգիէն, համոզուած ըլլալով որ տակաւին այսօր ալ կարելի է շատ բան յուսալ կրթական մշակներէն։ Յա– ւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշ– տօն կատարուած է, որմէ ետք այց մը տրուած է Պետրոս Ատրունիի շիրմին՝ Շիշլիի գերեզմանատունը։

×

ԼՈՆՏՈՆԻ «Քենսինկթըն Թաուն Հոլ»ի մէջ, Փետր. 15ին, տեղի ունեցած է Տիգ– րան եւ Շնորհիկ Որբերեանի երգահան – դէսը։ Յայտագիրը բաղկացած է Կոմի– տասի, Ա. Տէր–Ղեւոնդեանի, Ս. Բար– խուդարեանի, Էդ. Յովհաննիսեանի, Ռ. Մելիքեանի, Ե. Միրզոյեանի գործերէն եւ Անոյշ ու Ալմաստ օփերաներու արիա– ներէն, որոնց դաշնակով ընկերացած է Սթիվըն Ուայլտըր։ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Լոն– տոնի մասնաճիւղի գեղարուեստական յանձնախումբի կազմակերպած երեկոյթը իր որակով մեծ տպաւորութիւն ձգած է ներկայ հասարակութեան վրայ։

×

ՖԻՔՍԻ «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի «Աւետիքեան» սրահին մէջ, Փետր. 27ին, տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ. Կ. Խաչին։ Բարեկենդանի աւանդական սո – վորութիւններու մասին դասախօսութիւն մը տուած է Գոքինիոյ ազգային վար – ժարանի տնօրէն Կիրակոս Մկրտիչեան, որմէ ետք Սիրարփի Մինասեան ներկա– յացուցած է Հ. Կ. Խաչի երկամսեայ գոր– ծունէութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆԻ

ԹԱՂՈՒՄԸ

Մարտ 7ին, Երեւանի հասարակութիւ– նը արտայայտած է իր վերջին յարգանքը արձակագիր Վախթանգ Անանեանի։ Ող– բացեալին դագաղը դրուած է Հայաս – տանի Գրողներու Միութեան դահլիճը, շրջապատուած ծաղկեպսակներով, զորս դրած են կուսակցութեան կեդր. Կոմի– տէն, Գերագոյն Խորհուրդի նախագա – հութիւնը, Նախարարաց Խորհուրդը, Գը– րողներու Միութիւնը եւ զանազան կազ– մակերպութիւններ։ Դագաղին մօտ պատ– ւոյ պահակ կեցած են Կարէն Դեմիր – ճեան, նախագահ Բարգէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան եւ կառա– վարական ու կուսակցական ղեկավար այլ դէմքեր։ Ապա դագաղը առաջնոր – դուած է Երեւանի պանթէոնը, ուր յար– գանքի արտայայտութիւններէ ետք, հո– ղին յանձնուած է։

×

ԱԼ. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆԻ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԸ ՋԵՐՄՕՐԷՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

Երեւանի Արամ Խաչատրեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է երաժշտական երե– կոյթ մը, որու ընթացքին Ալեքսանդր Սիրանոսեան (Ռոմանի Երաժշտանոցի տնօրէն) ղեկավարած է Հայաստանի պե– տական սենֆոնիք նուագախումբը։ Մեկ– նաբանուած են Աւետիս Մեսումենցի Ա. Համանուագը, Եդուարդ Միրզոյեանի «Տօնական նախերգանքը» եւ Պեթհովէնի ջութակի եւ նուագախումբի քոնչերթօն։ Այս վերջին գործի ջութակի սոլօն ստանձ– նած է Դանիէլ Նազարեան (ֆրանսահայ), որ ներկայիս իր արուեստը կը կատարե– լագործէ Երեւանի Երաժշտանոցին մէջ, Փրոֆ. Հրաչեայ Բօղդանեանի ղեկավա– րութեամբ։ Երեկոյթը մեծ տպաւորու – թիւն գործած է ներկաներուն վրայ։ Այդ առթիւ արտայայտուելով Հայաստանի Ե– րաժիշտներու Միութեան նախագահը՝ Եդ. Միրզոյեան, ըսած է, թէ Ա. Մե – սումենցի համանուագը, որուն առաջին ունկնդրութիւնը տեղի կ՚ունենար Երե – ւանի մէջ, ողջունելի գործ մըն է։ Հայ– ֆիլհարմոնիայի գեղարուեստական ղե – կավարը՝ Ալեքսանդր Յարութիւնեան, շեշտելէ ետք Պեթհովէնի քոնչերթոյի ինքնատիպ եւ հետաքրքրական մեկնա – բանութիւնը եւ ջութակահարի նուրբ ե– րաժշտականութիւնը, ըսած է. «Մեզ համար նորութիւն էր Մեսումենցի Ա. համանուագը։ Գործը լսուեց մեծ ուշադ– րութեամբ եւ իր արժանիքներն ու ղե – կավարի կատարման վարպետութեան շը– նորհիւ ջերմօրէն գրաւեց լսարանը»։

«ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ»

—— o ——

Այս խորագրին տակ, Մարտ 9, Կի– րակի յետ միջօրէին, Մոնմորանսիի պա– տըսպարեալներուն եւ դուրսէն եկած հիւրերուն համար յատկապէս, Պ. Ն. Արփիարեան – Վառենց պատկերասփռեց «տիափոզիթիվ»ներու գունաւոր շարք մը, քաղուած անցեալ աշնան Երեւան այցելութեան առիթով։

Հայրենի նոր տպաւորութիւններու այս ձեռնարկը, որ կը ներկայացնէր Երեւանի պատմական ու տեսարժան վայրերը՝ մեկ– նաբանութեամբ հեղինակին, ջերմ հե – տաքրքրութեամբ ու հիացումով համա – կեցին ներկաները, խլելով նոյնիսկ ար – ցունքի կաթիլներ, մեր տարեց ու տա– ռապեալ հայրերու եւ մայրերու աչ – քերէն։

Անկեղծ ըլլալու համար հարկ է խոս – տովանիլ, որ Պ. Արփիարեան արուես – տագէտի աչք ունի։ Արդարեւ, իր տեսա– ղութենէն չէր վրիպած՝ հնագոյն թէ նորակերտ որեւէ գեղագիտական կառոյց։

Ամէն մէկ պատկեր զատուած, զտուած, շատ յստակ ու խօսուն էր՝ որքան կա– րելի է ըլլալ շարժանկարի մը պատրաս– տութեան պարագային։

Մօտ երկու ժամ տեւող այս փաստա – նկարներու լուսասփռումը, աւելի յու – զիչ ու յանկուցիչ էր, շնորհիւ Պ. Գ. Սաատէթեանի սփռած հայրենաշունչ ե– ղանակներու ընկերակցութեան։

Այս առթիւ, յանուն տնօրէնութեան եւ պատսպարեալներու, կը փութանք մեր խորին շնորհակալութիւնն ու շնորհաւո– րութիւնները յայտնել Պ. Ն. Վառենցին եւ իր գործակիցներուն, մաղթելով միա– ժամանակ, որ սոյն հայրենաբոյր գործը դառնայ նաեւ աւելի հայահոծ համայն – քներու հետաքրքրութեան առար – կան, զայն ընդարձակելով ու մասամբ մեղ– մացնելով, հայրենաբաղձութեան Հայու հոգւոյն՝ կարօտի կրակը...։

ԲԱՐՍԵՂ ՀԱՊԷՇԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Առաւօտուն Ջուլհակ Պետօն իր առէջը կարգի դրած, ճամբայ ինկած էր Ղա – րիշլուի լեռները Ջէյնապին հանդիպելու։ Կ՚ուզէր Մարտիկին անակնկալ ուրախու– թիւն պատճառել։

Ջէյնապը տեսնելէ յետոյ, երկու ճա – կերներու մասին շատ էր մտածեր։ Ջուլ– հակ Պետօ ինքն ալ շատ ուրախ զգաց, երբ տեսաւ երկուքին ալ դէմքին պայ – ծառանալը։ Մարտիկ այնքան ուրախ էր, որ կ՚ուզէր գրկել Ջուլհակ Պետօն ու համբուրել։

– Ըսէ՛, ըսէ՛ ուրիշ ի՞նչ խօսեցաւ...

×

Քանի մը օր էր որ Ջուլհակ Պետօն Մարտիկին չէր հանդիպած։

Մարտիկ արդէն լուացեր՝ այդ օրը այ– ծերը դաշտ պիտի հանէր։ Մարտիկ տան մէջ այնքան երկար փակուեցաւ, որ կար– ծես արեւը իրենց երդիքին վրայ, գոր – ծածուած օճառի մը պէս կը մաշէր։ Օ՛, ինչքա՛ն չէն էր ճամբան, աղաւնիներու թռիչքը, դաշտի գոյները։ Միայն թէ Ջէյնապին հասնէր։

Մարտիկ բոց երեւակայութիւնով բը – ռընկած՝ կը մտածէր իր եւ Ջէյնապի հանդիպումին մասին։ Անտարակոյս, Ջէյնապ հիմա հովտին մէջ է, իսկ թէ յանկարծ տեսնէ՛ր իր այծերը։ Ջէյնապ հիմա այծերուն մօտ կեցած է, մազերը հովին տուած։ Առաջին անգամ իր այ– ծերը պիտի տեսնէ եւ կամ չունը, ուրախ ձայն պիտի ձգէ ու թրվռան աղաւնեակի մը պէս դէպի իրեն պիտի վազէ։ Ի՛նչ լաւ էր նորէն տեսնել անոր ժպիտը, ըզ– գալ, շնչել անոր մարմինը արեւոտ։ Օ՛հ, օրհնութիւն արեւին, մարդուն ու հողին տակ ապրող խլուրդին։

Մարտիկ իր այծերով մօտեցաւ հո – վիտին։ Արեւը բաւական բարձրացեր էր։ Ջէյնապն այնտեղ չէր։ Մարտիկ ձայն ձգեց։ Հեռուներէն Ջէյնապի ձայնը չա– ռաւ։ Մարտիկի ձայնին արձագանգը լեռ– ներէն կու գար։ Թերեւս դիմացի լերան ներքեւն է, ուր յաճախ իրենց այծերը կը տանէին։

Մարտիկ իր այծերը լերան տակ տա– րաւ։ Մարգագետինը ամայի էր։ Վերէն բոլորակ դարձող արծիւի մը թեւերուն շուքը կը դառնար միայն։ Ջէյնապ այն– տեղ ալ չէր։ Մարտիկ նորէն ձայն ձը– գեց։ Ուրիշ անգամներ, երբ ձայն կը ձգէր, կ՚առնէր Ջէյնապի ձայնը զան – գակատան մէջ ապրող աղաւնիներու ձայ– նին պէս անոյշ։ Այս անգամ լեռն էր, որ իր արձագանգը կու տար։ Կ՚ըսես, ա– պառաժներու մէջ պահուած, պոչ ու նա– պաստակի ականջ ունեցող ոգիներն էին, որ հեգնանքով մը իր ձայնը կը կրկնէին։

Մարտիկի սրտին մէջ, դէմքի տըժ – գունութեան մը պէս, ինկաւ ամայութիւն մը։ Եթէ միայն Ջէյնապի այծերէն մէ– կը տեսնէր... Մարտիկ այս անգամ իր այծերը տարաւ դէպի այն ձորը, ուր ինկած էր ձիով։ Ջէյնապ այնտեղ ալ չէր։

Արդեօք ի՞նչ է պատահեր։ Հիւա՞նդ էր, թէ՞ այծերուն համար նոր մարգագե– տին մը գտած էր եւ կամ Հազարան լե– րան չոպանը նորէն երեւցած էր։

Մարտիկ բլուրին վրայ կեցած՝ չորս կողմ կը նայէր։ Ատեն – ատեն ձայն կը ձգէր։ Միայն ագռաւի մը թեւը կ՚անցնէր միջոցին մէջէն։ Արեւելեան գորգի մը չափ գունագեղ վայրերը, արածող ուղ– տերու դաշտի մը պէս ամայացած էին կարծես։ Տաճարն ի՞նչ կ՚արժէ առանց կանթեղի։ Լեռներն ինչպէ՞ս չկորսնցը – նէին իրենց գունագեղութիւնը առանց Ջէյնապի։

Մարտիկ լերան աւելի բարձրը ելաւ, աչք ու ձայն ձգեց։ Ձորին մէջէն լսեց ձայն մը, վար նայեցաւ ու տեսաւ ա – ռասպելական երեւոյթով ծերուկը, որ մօրուքը վեր բռնած՝ գինքը լեռներէն վար կը կանչէր։

Անտարակոյս ան գիտէր Ջէյնապի տեղը։ Մարտիկ միտքը դրած էր սպա– սել մինչեւ կէսօր։ Ուր ալ ըլլար ան, կէսօրին իր այծերը հովիտի շուքին ու ջուրին պիտի բերէր։ Եթէ կէսօրին ալ չերեւար, Մարտիկ պիտի իջնէր մինչեւ Ղամիշլու, պիտի գտնէր անոնց տունը ու պիտի տեսնէր Ջէյնապը, արեւը մար չը– մտած։

(Շար. 39)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Վարդապետեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինեան եւ զաւակները, Օրիորդ Ալիս Վարդապետեան, Պ. Սիսակ Եազըճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Մարտ 23, իրենց մօր, մեծ-մօր, նանիին եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ
(ծնեալ Եազըճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Միսաք Միրզէ եւ զաւակները, իրենց ազգականներով կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝ նորոգ հանգուցեալ՝

ԱՐՏԵՄԻՍ - ՄԻՐԶԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՄԱՐԻ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Մարտ 23, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, յետ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան եւ զաւակները, Տիկին Գոհարիկ Ղազարեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ղազարեան եւ զաւակները (Մոնաքօ) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 23, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ-մօր

ՏԻԿԻՆ ԼԻՍՄԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Շնորհակալիքին մէջ, «Յառաջ» Մարտ 13, հարկ է յիշել նաեւ Մարսէյլի Մշակ. Տան Յանձնախումբը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Շաբաթ, Մարտ 22, ժամը 16ին Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր անդամուհիները: Օրակարգ.— Վարչական եւ նիւթական տեղեկագիր, նոր Խնամակալութեան ընտրութիւն:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 22, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի ստկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 19էն հսկումի արարողութիւն Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի Վիրապն տօնին առթիւ: Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Վարդուհի Թուղլաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Ռէնսի - Վիլըմօմպլէ քանի մը բարեկամներ 260 Ֆ., Պր. Միհրան Նիկողոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Ն. Նիկողոսեան 150 Ֆ.:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԵՒ ՍՐԱՀԻՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
Դ. ՑԱՆԿ

Տիկին Ուրֆալեան, Տէր եւ Տիկին Յովասափեան 1000ական Ֆ., Պ. Մելքոնեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մ. Սոլաքեան 250 Ֆ., Տիկին Արսէնեան - Հերլըեան - եւ Մարոյեան - Ֆրանկիւլեան 200ական Ֆ., Պ. Ժ. Առաքելեան 150 Ֆ., Տիկին Կետիկեան, Տէր եւ Տիկին Արապեան 100ական Ֆ., Պ. Պապիքեան 50 Ֆ.:

Գումար	3.550 Ֆ.
Նախորդ Ցանկերու Գումար	38.175 Ֆ.
ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ	41.725 Ֆ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Թադէոս Պապանեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, նուիրատուութիւններով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին՝ իրենց սիրեցեալ մօր եւ մեծ-մօր

ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ՏԷՐ-ԳէՈՐԳԵԱՆԻ

մահուան առիթով:

Այս առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրեն 250 Ֆր.:

×

Տիկին Երջանիկ Քէպապճեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք՝ անձամբ, նուիրատուութեամբ, նամակով եւ ծաղիկով մասնակից եղան իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԻ

մահուան եւ քառասունքին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Վարուժան Պօղաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ազգականին՝ Տիկին Քիւրտեանի (Վալանս) ինչպէս նաեւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ԵՐԷՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի Մասնաճիւղը Ապրիլ 1էն սկսեալ, բաց կը պահէ Իսիի Մըշակոյթի Տունը (Ռիւ տը լա Տէֆանս) Հինգշաբթի կէսօրներէ ետք, ժամը 14.30էն մինչեւ 17.30՝ երրորդ տարիքի երկու սեռէ հայրենակիցներու համար, (Իսի, Գլամար, Մէօտոն) փափաքողներ կրնան հաւաքուիլ քանի մը ժամ անցընելու համար հայկական միջավայրի մը մէջ:

OPERA DE MARSEILLE
Vendredi 21 Mars à 21 heures
ORCHESTRE DE L'OPERA
Concert symphonique
Direction : Jacques Bazire
la grande Paque russe de
Rimski - Korsakov

EN HOMMAGE A

ARAM KATCHATRIAN

SON CONCERTO POUR VIOLON
Soliste :
JEAN DER-MERGERIAN

Symphonie Pathétique
de Tchaïkovski

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՆԱՀԱՊԵՏ»Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Կիրակի, Մարտ 23 կէսօրէ ետք, Սենթ-Մանտրէն: Տոմսերու համար դիմել Ազգ. Միութեան անդամներուն կամ տեղւոյն վրայ: Մուտք 15 Ֆր.:

×

ՍԱՅԵԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՋԱՒԱՀԻՐՆԵՐԸ

շարժանկարը ցուցադրել փափաքող Հայկ. Միութիւնները կրնան դիմել գրաւոր հետեւեալ հասցէին.

H. ADJEMIAN
Société DIKO
5, Rue Constance — 75018 PARIS

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 10ին պատարագ կը մատուցանէ Սէն Ժեռոմի (Մարսէյլ) հոգեւոր հովիւը՝

ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Դպրոցասէրի Նախկին սանուհիներու կողմէ, ի նպաստ վարժարանի սանուհիներուն, Շաբաթ, Մարտ 22 ժամը 9ին Ալհամպրայի սրահներուն մէջ, 340 Պուլվ. Շավ, Մարսէյլ, մասնակցութեամբ Քոչարի նուագախումբին:

Տաք մթնոլորտ, հաճելի անակնկալներ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DANS LE CADRE DU 35me ANNIVERSAIRE DE LA F. R. A. NOR SEROUND

Toutes les sections Centre-France organisent un

FESTIVAL

DE MUSIQUE, DANSES ET CHANTS ARMENIENS

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 35րդ տարեդարձի առթիվ Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր խումբերը կը կազմակերպեն
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ, ՆՈՒԱԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ

ՓԱՌԱՏՕՆ ՄԸ

à l'AUDITORIUM MAURICE-RAVEL DE LYON
le 23 Mars à partir de 14 h. 30

Avec :
— La troupe de danses NAIRI de Paris (50 exécutants)
— La chorale YANBEKIAN de Paris (50 choristes)
— L'ensemble instrumental de Romans, sous la direction de M. Alexandre SIRANOSSIAN (15 musiciens)

Les billets sont en vente :

LYON : auditorium près centre commercial de la part-dieu
église arménienne, 40 rue d'Arménie, Lyon 3e, Tél. (78) 60-47-18
Sévan Voyages, 50 Cours de la Liberté, Tél. (78) 60-13-66
VILLEURBANNE : Krik, 11 Ave. Henri Barbusse, Tél. (78) 84-68-03
DECINES : Maison de la Culture Arménienne, 15 Rue du 24 Avril 1915 Tél. (78) 49-42-97
VIENNE : Alice boutique, 87, Rue Marchande, Tél. (74) 85-14-30
SAINT-ETIENNE : Coiffeur David, 3 Rue Ste-Cathérine, Tél. (77) 32-37-08
SAINT-CHAMOND : Ridorêve, 36, Rue de la République, Tél. (77) 22-24-11
VILLEFRANCHE : Tcheumlekdjian, 47, Rue Lieut. Gén. Chaber Tél. (74) 65-21-67
VALENCE. La Tifery, 14 Rue Bouffier, Tél. (75) 42-01-91
SAINT-MARTIN-D'HERES. Kuradjian, 22 bis, Avenue de Valmy Tél. (76) 42-04-02

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Զատիկ Համբարձումեանէ 200 Ֆ. իրենց թոռնիկին ԺԻՐԼԻԷՆԻ ծընընդեան բարեբաստիկ առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչ. շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկ Քէօրօղլանեանէ, Տէր եւ Տիկ. Պէքմէզեանէ եւ Տէր եւ Տիկ. Գասպարեանէ 100ական Ֆր.:

×

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Յակոբ Գանթարճեանի թաղման առթիւ՝ Գանթարճեան ընտանիք 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեան, Տիկին Թըրֆանտա Բամպուքեան 100ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Բամպուքեան, Տէր եւ Տիկին Մաքարիոս, Տէր եւ Տիկին Շարլ 50ական Ֆ., Տիկին Հռիփսիմէ Մարկոսեան 10 Ֆ.

Ջերչեան եւ Քէօլէեան գերդաստաններու հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տիկին Ջերչեան Ազատուհի 200 Ֆ., Տիկին Նըւարդ Վայիզեան եւ Սարգիս Վայիզեան 30ական Ֆ., Յակոբ Վայիզեան 20 Ֆ.:

×

Վալանսի Կրօն. Ընկ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Ս. Եսայեանի թաղման առթիւ.— Փոխան Ծաղկեպսակի:— Այրի Տիկին Միրիճանեան եւ զաւակները 100 Ֆ., Վալանսի Հայ Մարզական Միութիւն 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչերեան 20 Ֆ.:

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան, երէցներու « Կայծ » խումբի:

Մարտ 22ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամ ը 22 էն մինչեւ արշալոյս, «Ալհամպրա» սրահին մէջ, 340, Պուլվար Շավ

Ուրախ երեկոյթ՝ հաճելի անակնկալներով
Ձօխ պիւֆէ՝ հայկ. խմորեղէններով, Արենոյշներու ձեռամբ պատրաստուած

·PARIS·

SAMEDI, 22 MARS - ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22

L'ORGANISATION TERRE ET CULTURE PRESENTE LE BILAN DE SES TROIS PREMIERES ANNEES D'ACTIVITE SUR LES DOMAINES ARMENIENS D'IRAN DU NORD, ET LES GRANDES LIGNES DE SES PROJETS.

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԵՐԵՔ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ, ԵՒ ԻՐ ԿԱՐԵՒՈՐԱԳՈՅՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

Soirée d'Information et de Soutien
ՔԱՑԱՏՐԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

—Projection. Film couleur 16 mm (« Saint Thadée)
(Սուրբ Թադէի վանք)

A 20 h. 30, Salle Olivier, de Serres, 78, Rue Olivier de Serres, Paris 15e

EXPOSITION – ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ouverte dans le hall d'entrée de la salle à partir de 20 h. 15
Métro : Porte de Versailles — Parking (entrée : 33 rue Vaugelas)

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
21
VENDREDI
21 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.607

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.607

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՅՆ ՏՈՒԷՔ, ՏՂԱ՛Ք (*)

Արձանագրեցէք եւ բարձրաձայն յիշեցուցէք ամէն տեղ, — օրակարգն է սերունդի փրկութիւն եւ մշակոյթ :

Եւ յայտարարեցէք թէ տարագիր բազմութեանց թշնամի պէտի համարուին անոնք որ կը դժուարացնեն այս աշխա — տանքը, միտքեր պղտորելով կամ քարեր գլորելով ճամբուն վրայ :

Ինքնապաշտպանութեան այս ճիգին մէջ պարտականութիւններ կ'իյնան բոլոր ընդունակ ուժերուն եւ մասնաւորապէս երիտասարդութեան վրայ : Ո՛ւր որ ալ գտնուին կամ ինչ փայլուն դիրքերու ալ հասած ըլլան :

Այս կամ այն կարողութեամբ օժտուած ըլլալ եւ իր պատեանին մէջ կծկուիլ՝ կը նշանակէ դասալքութեան արատը քսել ճակտին :

Թող պատմութիւնը չըսէ թէ այդ աւարը քսուեցաւ տարագիր երիտասարդութեան ճակտին, ազատ ափերու վրայ :

Երիտասարդութիւնը եթէ շարժում է, եթէ թարմութիւն եւ ուժ է, ամէնէն առաջ ինք պէտք ջանայ արժեցնել այդ շնորհները :

Ամէն տեղ ալ ունինք երիտասարդական կազմակերպութիւններ, այլազան անուններով եւ չողչողուն ծրագիրներով :

Այդ բոլորը շատ բան կը կորսնցնեն իրենց արժէքէն, առանց հաստատուն հաւատքի եւ յարատեւ աշխատանքի :

Եւ կը դառնան մարզանք, տեսակ մը ձեւակերպութիւն, եթէ եղածով գոհանաք, փոխանակ նոր հորիզոն փնտռելու, լայն բանալով իրենց միտքն ու թեւերը :

Այսպէս, անհրաժեշտ է որ այդ միութիւնները ձայն տան երկրէ երկիր եւ ափէ ափ, առանց սպասելու հանդիսաւոր պատեհութեանց :

Ամէնօրեայ մամուլը շարունակ տեղեկութիւններ կը հրատարակէ այս կամ այն գաղութի երիտասարդական գործունէութեան մասին :

Միութիւնները իրենք ալ տեղեկագիրներ կը փոխանակեն, պատահաբար :

Այսքանը բաւական չէ, որպէսզի շարժումը ծաւալի, թարմացնելով հայկական մթնոլորտը :

Տարրական պայման է որ երիտասարդութեան սիրտը նոյն զարկով բաբախէ ամէն տեղ, թէ՛ սերունդին եւ թէ հանրութեան բարիքին համար :

Ուրեմն աւելի սերտ կապ միեւնոյն միջավայրին մէջ, եւ մէկ ափէն միւսը :

Եթէ որեւէ խմբակցութիւն կ'ազդուի զանազան աստ — կողմերէ կամ կը խրախուսէ բանսարկութիւնները, երիտասարդութիւնը օրինակելի դաս մը տուած կ'ըլլայ, վանելով, արհամարհելով զանոնք :

Երիտ. Միութեան մը առաջին պարտականութիւնը պէտք ըլլայ պայծառութիւն եւ պարկեշտութիւն ցանել իր ճամբուն վրայ :

Մենք այդ ուղղութեամբ կ'առաջնորդենք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը :

Կարելի չէ սերունդ փրկել, իրարու դէմ լարելով նոյն ժողովուրդին զաւակները :

Հասարակ չարագործներ են անոնք որ սեւ շուկայ կը խաղան երիտասարդական ճակատին վրայ, հայերէն կամ օտարալեզու քարոզութիւններով :

Ամէնէն լպրծուն խաղն է այդ, այսօրուան թէ վաղուան համար :

Տարբեր տեսակէտներ ունենալ չի նշանակեր թունաւոր նետեր արձակել աջ ու ձախ :

Մոլորեցնել եւ պառակտել երիտասարդութիւնը՝ կը նշանակէ խախտել տարագիր բազմութեանց դիմադրական կորովը :

Ձայն տուէք, տղաք, ամէն ճակատի վրայ, եւ երկիրէ երկիր, ուր որ հայկական համբանք մը կը շնչէ :

Շ.

(*) ԽՄԲ.— 1955 Յունիս 25ին գրուած այս խմբագրականը — որ միշտ արդիական է — կը վերհրատարակենք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 35ամեակի տօնակատարութեան առթիւ, Լիոնի մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ դպրոցներու եւ վարժարաններու մէջ զանազան գործադուլներ կը շարունակուին եւ պաշտօնէութեան տարբեր դասակարգեր փողոց կ'իջնեն ցոյցերու : Առջի օր Փարիզի մէջ էր, որ 30 հազար կամ 60 հազար, ըստ կողմերու ցուցարարներ տողանցեցին Պաստէյէն Ելմտական նախարարութիւն : Սկզբնական դրդապատճառը այն էր որ վերամուտին, մուտքի աշակերտներու թիւը մօտ 100 հազար նուազ պիտի ըլլայ, ուրեմն դասարաններ եւ պաշտօններ պիտի ջնջուին : Ասոր իբրեւ հետեւանք տեղի կ'ունենան բոլոր շարժումները եւ արդիւնքն այն է որ Փետրուարի եւ Զատկուան արձակուրդներու միջեւ ալ գործադուլները արձակուրդ կը ստեղծեն...

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, աւելի քան 100 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Իհսան էլ Ճապրի Արաբական Միացեալ Պետութեանց (երբեմնի) Խորհուրդի նախագահ : Ծնած էր Հալէպի սիւննի ընտանիքի մը ծոցը եւ իր ասպարէզը սկսած էր իբրեւ քարտուղարը՝ Ապտիւլ Համիտի, Պոլիս : Եղբօրը հետ ազգայնական կռիւներու մէջ մտած է երբ Ֆրանսա հոգատար էր Սուրիոյ, ինչ որ իրենց բանտ եւ աքսոր արժած է : Ի վերջոյ հաստատուած է Գահիրէ, ուր Նասր զինքը գործի մղած է : Իր աղջիկը այրին է Յորդանանի նախկին վարչապետին, որ սպաննուեցաւ 1971ին, Գահիրէ, պաղեստինցի ծայրայեղներու կողմէ :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ ալ դատաւոր մը սպաննուեցաւ Չորեքշաբթի օր : Տարթու սկիզբէն երրորդ դատաւորն է, որ կը սպաննուի Իտալիա, մինչ վարչապետ Քոսիկա ստիպուեցաւ իր հրաժարականը տալ, ընկերվարականները այլեւս զօրավիգ չըլլալով :

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ յայտարարեց Անթէնն 2 հեռատեսիլի կայանէն « Ստիպուած եմ հաստատել « Եալթա »ն որ կայ Համայնավար կուսակցութեան եւ մեծամասնութեան միջեւ, որ կը կայանայ հանրային կարծիքը բաժնուելու մէջ, ինչպէս ուրիշները աշխարհը բաժնուեցան » :

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ շատ խիստ է Ֆրանսայի նկատմամբ եւ չի վարանիր գրելէ թէ պատճառ չկայ որ Անգլիան « վճարէ Ֆրանսացի մակաբոյծներուն համար » : Այս « մակաբոյծները » Ֆրանսացի հողագործներն են : Օրաթերթ մը կը խորագրէ նոյնիսկ՝ « Ի՞նչ պէտք կայ թշնամի ունենալու երբ Ֆրանսացիներուն պէս բարեկամներ ունինք » :

« ԵՍ ՀԷՓ, ԵՍ ՀԻՉ » կամ ամէն բան կամ ոչինչ, այս նշանաբանով է որ դաղտագողի աշխատող Փարիզի Թուրքերը ցոյց մը ըրին եւ փարիզեան մամուլն ալ այս առթիւ սկսած է Թուրքերէն սորվիլ (իբրեւ Թուրքերը չեն զիջանիր Ֆրանսերէն սորվելու...) :Սանթիէի Թաղամասին մէջ է որ 1500 Թուրքեր Թուրքերէն պաստառներով տողանցած են եւ չեն ներկայացած իրենց կացութիւնը կանոնաւորելու համար ստեղծուած գրասենեակը, վասնզի կառավարութեան ըրած առաջարկները անբաւարար կը նկատեն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ նախագահը Պանի Սատր, Մայիսի սկիզբը, կառավարութեան կազմութենէն ետք, շրջապտոյտի մը պիտի ձեռնարկէ արաբական երկիրներ, յայտարարած է Պարսկաստանի Քուէյթի դեսպանը, չեշտելով նաեւ այս առթիւ թէ Խոմէյնի եւ Պանի Սատր մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն իրանեւարաբական յարաբերութիւններուն ազատութեան եւ խաղաղութեան պահպանման համար :

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ կոյրերու կողմէ կազմակերպուած ցոյց մը եւս ցրուած է բիրտ միջոցներով, Շանտիկառի մէջ : Կոյրերը փողոց իջած էին բողոքելու համար Նիւ—Տելհիի մէջ ոստիկանութեան վերաբերումին դէմ կոյրերու եւ հաշմանդամներու հանդէպ : Ինչպէս գրած էինք երէկուան մեր Թիւին մէջ, ոստիկանութիւնը լախտի հարուածներով ցրուած էր ցուցարարները, երբ անոնք կը փորձէին Տիկին Կանտիի բնակարանը երթալ յուշագիր մը յանձնելու համար իրենց պահանջներուն մասին : Շանտիկառի ցոյցին 36 հոգի ծեծ ուտելէ ետք արգելափակուած է : Ընդդիմադրութեան երեսփոխաններ իբրեւ բողոքի նշան Նիւ — Տելհիի ոստիկանութեան աբարքին դէմ՝ քաշուած են Խորհրդարանէն :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 13-17)

ՔԻՄԻԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՃԻՒՂԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Մեքենաշինութեան մէջ նոր կարելիութիւններ ստեղծած են այն նիւթերը, որոնց մեծաքանակ արտադրութեան սկըսած է Երեւանի քիմիական հակազդակներու (ռէաքթիֆ) գործարանը : Անոնց կիրարկումը կը նպաստէ կատարելագործելու հաստոցներու եւ շարժակներու մասերը գունաւոր մետաղներով պատելու գործողութիւնները : Ձեռնարկութիւնը քիմիական հակազդակներու մեծագոյն մատակարարն է Խորհ. Միութեան մէջ : Քիմիան Հայաստանի տնտեսութեան առաջնակարգ ճիւղերէն մէկն է, որ օրկանական բաղադրութեան արտադրական աւելի քան հազար տեսակ նիւթ կը հայթայթէ, որուն մէկ մասը կը ղրկուի արտասահման : Քիմիայի արտադրութեան ընդհանուր ծաւալը անցեալ տարի եղած է աւելի քան 400 միլիոն ռուբլի :

×

ՆՈՐ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ

Խորհ. Միութեան Թղթատարի նախարարութիւնը հրապարակ հանած է յոբելենական դրոշմաթուղթ մը ի պատիւ Մարտիրոս Սարեանի, իր ծննդեան 100 — ամեակին առթիւ : Դրոշմաթուղթին վրայ պատկերացուած է Սարեանի «Հին Երեւան» կտաւը : Ձեւաւորողն է նկարիչ Ի. Մարտինով :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ ՙՆԻՍՏՐՈՒ՚ 3-2

Խորհրդային բաժակի 1/8 աւարտական մրցումներու շարքին « Արարատ » Մարտ 15ին, 2ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Քիշնեւի « Նիստրու » խումբին : « Հրազդան » մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած խաղը անցած է լարուած եւ հետաքրքրական մթնոլորտի մը մէջ : Սկիզբէն իսկ հիւրերը օգտուելով Երեւանցիներու կրաւորական դիրքէն վտանգաւոր գրոհներու ձեռնարկած են եւ 20րդ վայրկեանին յաջողած են կոլ մը նշանակել : «Արարատ»ի տղաքը անցնելով յարձակողականի 41րդ վայրկեանին՝ շնորհիւ Ռ. Գալստեանի, նշանակած են հաւասարութեան կոլը : Երկրորդ կիսախաղին դարձեալ Քիշնեւցիներ նշանակած են կոլ մը, որմէ ետք « Արարատ »ի տղաքը սկսած են աւելի յստակ խաղարկութիւն մը ցուցադրել եւ իրենց յստուկ յարձակողական ոճը կիրարկել : Գրոհներէն մէկուն ընթացքին Քիշնեւցիներ փենալթիի հրապարակին վրայ գետին ձգած են Անդրանիկ Խաչատրեանը եւ Խորէն Յովհաննիսեան փենալթին կոլի վերածած է : 77րդ վայրկեանին Սամուէլ Ղասաբօղլեանի նշանակած 3րդ յաղթական կոլը « Արարատ »ի իրաւունք տուած է պայքարը շարունակելու բաժակի համար :

—×—

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿ

Այս մրցաշարքին մէջ, դարձի մրցումներուն, որոնք տեղի ունեցան Չորեքշաբթի Մարտ 19ին, արդիւնքները եղան—

Աժաքս (որակուած) յաղթեց Սթրազպուրկի 0ի դէմ 4 :

Ռէալ — Մատրիտ (որակուած) յաղթեց Կլազկօ — Սելթիքի, 0ի դէմ 3 :

Նոթինկէմ-Ֆորէսթ (որակուած) յաղթեց Պերլինի Դինամոյին 1ի դէմ 3 :

Համպուրկ (որակուած) յաղթեց Հաժտուքի 2ի դէմ 3ով :

×

ԲԱԺԱԿՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿ

Որակուած են.— Արսընալ (0–0 կէօթպէրկի հետ), Նանթ, որ 2 ի դէմ 3ով պարտուեցաւ Մոսկուայի Դինամոյէն, բայց 0ի դէմ 2ով յաղթած էր երթի մըրցումին, որ տեղի ունեցաւ Թիֆլիզ : Արդէն Նանթ միակ խումբն է, ֆրանսական, որ կէս — աւարտականներու կրնայ մասնակցիլ, Ճուվէնթուս — Թորինօ, որ 0ի դէմ 2ով յաղթեց Ռեժեքայի եւ Վալանս որ 3ի դէմ 4ով յաղթեց Պարչելոնայի :

×

ԻՒԷՖԱ ԲԱԺԱԿ

Սէնթ — Էթիէն պարտուեցաւ 0ի դէմ 2 Մէօնխընկլատպախէն որ որակուած է եւ որակուած է նաեւ Պայէռն, որ յաղթեց 1ի դէմ 4 կէտով Քայզէրլանչթեռնէն :

— ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է —

«Յառաջ»ի խմբագրատունը բաց է ամէն օր (բացի՝ Շաբաթ եւ Կիրակի) ժամը 8էն 12·30 եւ 14էն 18·30 :

×

Ոչ — ստիպողական բնոյթ ունեցող այցելութիւններն ու հեռաձայները կը խնդրուի կատարել միայն կէսօրէ վերջերը :

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԷԿ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ

Գրեց՝ ԱԼ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

«Մահը մերն է, մենք մահինը,
Մարդու գործն է միշտ անմահ»:
Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Հայ ժողովուրդը, յանձին Իսմայիլ Ռաինի՝ կորցրեց իր մեծագոյն եւ ազնուագոյն բարեկամներից մէկին:

Հայ ժողովուրդը, բնութեան ու մարդկային պատմութեան արտակարգ մի դասաւորումով՝ Թուով շատ քիչ բարեկամներ ունի, իսկ թշնամիներ՝ բազում...:

Երբ բարեկամները շատ լինեն, նման թանկագին կորուստների ցաւն ու ազդեցութիւնը համեմատաբար աւելի թեթեւ կը կշռեն, քանզի ցաւի ազդեցութիւնը կը բաժանուի բարեկամների հոծ զանգուածի մէջ, մինչդեռ մեր դէպքում, երբ մեր բարեկամների թիւը սակաւ է, ցաւի ամբողջ ազդեցութիւնը ծանրանում է մեր հոգու եւ սրտի վրայ:

Մատերի վրայ կարելի է հաշուել մեր բարեկամներին: Մի հոյլ՝ բաղկացած տարբեր ժողովուրդների ամէնէն ազնիւ, առաքինի ու նուիրեալ մարդկանցից՝ լինի դա Ռուս, Գերմանացի, Ֆրանսիացի, Աւստրիացի, Ամերիկացի, Անգլիացի, Դանիմարքացի կամ Նորվեգացի...:

Գալով պարսիկ ազնիւ ժողովրդին, սրտագին զգացումներով պէտք է բացայայտենք, որ Իսմայիլ Ռաինը, բացառաբար, իր հոյակապ բարոյական կերտուածքով, որպէս մի հսկայ արձան, կանգնում է հայ ժողովրդի բարեկամների պանթէոնի պատուանդանի վրայ, իր հարեւանութեան մէջ ունենալով՝ Վալէրի Բրիւսովին, Եոհաննէս Լեփսիուսին, Ֆըրանց Վերֆէլին, Ֆր. Նանսէնին, Ուդրօ Ուիլսընին եւ մի քանի ուրիշ նուիրեալների...:

Իսմայիլ Ռաինը, իր բարձր նկարագրով, յանդուգն խառնուածքով ու լայն զարգացումով, առաջին Պարսիկն էր, որ աշխարհին եւ մասնաւորապէս իր ժողովրդին, իր ցասումի խօսքը պոռթկաց՝ հայ ժողովրդի նամարդ բնաջնջումի ու ցեղասպանութեան առթիւ՝ իր «Ղաթլ ամմ արամանէ» (Հայ ժողովրդի ցեղասպանութիւնը) գրքով:

Պարսիկ ժողովուրդը, որ ականջալուր եւ ականատես էր եղել այս ահձռելի ցեղասպանութեան եւ պախարակում ու մեղադրում էր իր բարբարոս հարեւանին, չունէր այնպիսի «Անձինք նուիրեալներ» ինչպէս Իսմայիլ Ռաինն էր, որ դէմ դիմաց դուրս գար Ջարդարար Թիւրքին՝ նրա գործադրած ոճիրը չեփորելով բովանդակ մարդկութեան: Առաքինութիւն, ազնուութիւն եւ քաջութիւն էր անհրաժեշտ, որպէսզի բողոքի ու ցասումի խօսք արտայայտուէր՝ տիրող աննպաստ պայմաններում:

Իսմայիլ Ռաինը, այն եզակի Պարսիկն էր, որ նոյնիսկ մի քայլ աւելի առաջ գնալով, իր իմաստալից ու փաստացի հեռագրով՝ իր բողոքը ներկայացրեց ՄԱԿի Ցեղասպանութեան Յանձնաժողովին:

Իսմայիլ Ռաինի շնորհիւ էր, որ Եփրեմի մեծադիր նկարը կախուեց Խորհրդարանի ներքնասրահում, ի շարս պարսիկ միւս սահմանադրական ռահվիրաների:

Մելքոմ խանը իր արժանի տեղն ու գնահատանքն է ստանում Պարսից պատմութեան մէջ՝ որպէս մեծ զարթօնքի բարենորոգիչ ու ռահվիրայ՝ շնորհիւ Իսմայիլ Ռայինի:

Երկար է շարքը պարսիկ այս մեծ հայասէր մտաւորականի ու մեծ մարդու նպաստը՝ դրսեւորելու հայ ստեղծագործ ու բարի ժողովրդի ծառայութիւնները՝ ի փառս մարդկային քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի:

Մեծ հայասէր բարեկամի հետ ծանօթացայ Պ. Հրայր Խալաթեանի շնորհիւ, որի հետ միասին հիւր էին եկել մեզ:

Իսմայիլ Ռաինը, խորապէս ցաւում էր, որ վերջին տարիներում, Եփրեմի մասին ստայօդ յօդուածներ են ստորագրւում պարսիկ մամուլի մէջ՝ «Փարքէ Աթաբաք»ի առընչութեամբ եւ յականէ անուանէ միտում են նսեմացնել Եփրեմի փայլուն հռչակն ու վաստակը, որ Իսմայիլ Ռաինի շնորհիւ լայն ծանօթութիւն եւ ժողովրդականութիւն էր գտել պարսից մտաւորական եւ մասնաւորապէս համալսարանական շրջանակներում: Իսմայիլ Ռաինը տառապում էր որ նման ամբաստանութիւնների համար կենդանի փաստեր չունի՝ լռութեան մատնելու Եփրեմի թշնամիներին:

Մեծ եղա՜ւ իր ուրախութիւնն ու հրճուանքը երբ իրեն պատմեցի Յովսէփ Խան Ղարախանեանի յուշերը՝ որպէս ականատես վկայ այս աննպաստ կռուին ու դէպքին:

Հակասահմանադրական ուժերը կարողացել էին նենգօրէն օգտուել Սաթթար Խանի մարդկային տկարութիւնից եւ այդ անուանի հերոսին իրենց հետ կողմնակից դարձնելով՝ եկել ու հաստատուել էին «Փարքէ Աթաբաք»ում (ներկայիս ռուսական դեսպանատունը) եւ դիրք էին բռնել կառավարութեան դէմ:

Կառավարական ուժերը անկարող էին հակադրուել հակակառավարական ուժերին, որոնց գլուխն էին կանգնած անուանի հերոս Սաթթար Խանը եւ մի քանի անյաջող յարձակումներից յետոյ նահանջել էին:

Սարդար Ասադ Բախտիարին եւ Ղավամօլ Սալթանէն՝ Ներքին Գործոց եւ պատերազմական նախարարների հանգամանքով՝ կարգադրում են Եփրեմին, որ իր հայ ֆեդայիների խմբով հաշուեյարդարի ենթարկէ «Փարքէ Աթաբաք»ում համախմբուած ընդդիմադիրներին:

Եփրեմը մերժում է այս հրամանը եւ հրաժարւում է կռուել իր վաղեմի զինակից ընկեր՝ Սաթթար Խանի դէմ, բայց երբ վերջին ժամին, վերոյիշեալ նախարարները փոխարքայի գրաւոր հրամանն են ներկայացնում Եփրեմին, այլեւս Եփրեմը՝ որպէս զին. ընդհ. հրամանատար, անկարող է լինում ընդդիմանալ փոխարքայի հրամանին եւ իր կամքից անկախ, իր հերոսատիպ հայ ֆեդայիներով գրաւում է «Փարքէ Աթաբաք»ը եւ գերի է վերցնում իր վաղեմի ընկերոջը՝ վիրաւոր վիճակում:

Յովսէփ Խան Ղարախանեանը, որ կռուի ամբողջ ընթացքում ներկայ էր եղել այս աղէտալի բախումին՝ Եփրեմի անձնական քարտուղարի հանգամանքով, պատմում էր թէ ինչպէս Եփրեմը անձամբ՝ Աբրահամ Խանի հետ միասին (*) գրկած դուրս են բերում վիրաւոր Սաթթար Խանին՝ արտասուաթոր աչքերով:

Եփրեմը, «Փարքէ Աթաբաք»ի կռուին մասնակցեց իր կամքից անկախ՝ լոկ ենթակայ իր մեծաւորի հրամանին:

Իսմայիլ Ռաինը լիովին բաւարարուեց տրուած բացատրութիւններով եւ որոշեց ի պահանջել հարկին լուսաբանել այս կնճռոտ խնդիրը՝ ի նպաստ Եփրեմի՝ վերացնելով մեծ հերոսի շուրջ շրջան առնող աննպաստ արտայայտութիւնները:

Առիթից օգտուելով, Իսմայիլ Ռաինը հետաքրքրուեց իմանալու, որ Եփրեմը յանկարծ որտեղի՞ց ծլեց ու յայտնուեց Ռաշտ քաղաքում, որտեղից Ռաինը ըսկըսում է իր պատմական յուշագրութիւնը, պանծացնելով սահմանադրութեան մեծագոյն հերոսին՝ իր հերոսապատում քաջագործութիւններով ու ղեկավարի հանգամանքով:

Իսմայիլ Ռաինին բացատրեցինք, որ հսկայական ու վաւերական գրականութիւն գոյութիւն ունի Եփրեմի արկածալից կեանքի ու գործունէութեան մասին՝ նախ քան Ռաշտ հաստատուելը, որի մէկ կարեւոր հանգրուանը Ա. Ամուրեանի «Եփրեմի Ոդիսականը» կոթողական յուշագրութիւնն է եւ որ վերջերս պարսկերէնի թարգմանուեց Հրայր Խալաթեանի միջոցով «Համասէ Եփրեմ» վերտառութեամբ:

Իսմայիլ Ռաինը, առաջին անգամուան համար տեղեկացաւ, որ Եփրեմին Պարսկաստան (Ռաշտ) ուղարկողը Ռոստոմն էր: Ռոստոմն էր նաեւ, որ ստորագրեց Հ. Յ. Դ. եւ պարսիկ սահմանադրական ղեկավարների միջեւ կայացած պայմանագիրը, որի մէկ օրինակը գտնւում [...] պարսից արտաքին գործոց նախարարու[...] թեան արխիւում, իսկ միւս օրինակը [...] Հ. Յ. Դ. արխիւում (**):

Ցամենայն դէպս, Իսմայիլ Ռաինի հ[...] յանպատ գործունէութեան լրիւ պատ[...] կերը թողնելով աւելի նպաստաւոր [...] առիթի, այսքանը միայն կարող [...] հաստատել՝ իր վաղաժամ մահուան առ[...] թիւ գրած այս համառօտ տողերով, որ յանձին Իսմայիլ Ռաինի, Հայ ժողովուրդը կորցրեց իր ամենաընտիր [...] ազնուագոյն բարեկամներից մէկին:

Որքա՜ն ցանկալի կը լինէր, որ [...] հայրենի կառավարութիւնը՝ ի յիշատա[...] եւ գնահատանք մեր հայասէր բարեկա[...] ներին Երեւանի փողոցներից մի քանի[...] յատկացնէր նրանց անմոռաց ու յաւե[...] ժական յիշատակին, որոնցից, առաջին[...] ներից մէկը, Մեսրոպեան տառերով գր[...] տի կարդացուէր՝ «Փողոց՝ Իսմայիլ Ռաին»:

ԹԵՀՐԱՆ

(*) Աբրահամ խան Բախտիարին [...] հերոսատիպ ու լուսապայծառ ֆեդայի[...] ներից մէկն էր: Այս անուանի եւ քաջ[...] ֆեդայու մասին, Յ. Էլմարը հանգամա[...] նօրէն գրել է «Հայրենիք» Ամսագրու[...] Բոստոն:

(**) Այս առթիւ՝ տեսնել մեր յօդու[...] ծաշարքը («Ալիք» թիւ 12, 157 «Զր[...] Վազգէի Հետ», թէ ինչպէս անյայտացա[...] Հ. Յ. Դ. արխիւում գտնուած այս կա[...] րեւոր եւ պատմական արժէք ներկայա[...] ցնող փաստաթուղթը:

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՇՈՒԷՍՏԸ ՊՕՏԻԼ

Հայասէր եւ հայախօս եւրոպացի քա[...] րոզչուհիներ հետզհետէ եկած ու հա[...] տատուած էին Մուշ: Ասոնց նպատակ[...] էր բարեգործութիւն ընել եւ Բողոքակա[...] նութիւնը տարածել: Իրենց ժողովարան[...] կը գտնուէր Մշոյ վերին թաղ տանո[...] ճամբուն վրայ, սպիտակ նորակառո[...] գեղեցիկ շէնք մըն էր, որուն մէկ մաս[...] կը ծառայէր որբանոցի: Այս քարոզչու[...] հիներէն կը յիշեմ Օր. Քրիսթինէն, [...] ւարթ, դէր ու տարեց օրիորդ մը, [...] դժուարաւ կը խօսէր հայերէնը: Շուէս[...] Ալման, հազիւ 25 տարեկան գեղեցկու[...] մը, որ մտերիմն էր Ռուբէն Տէր-Մին[...] եանի եւ Մշեցիները արդէն զանոնք նշ[...] նածներ կը համարէին:

Կը յիշեմ մանաւանդ, Նորվեկիա[...] բժշկուհի, Շուէտր Պօտիլը, խարտեա[...] ու նուրբ, բարակ ու վայելուչ իրա[...] սեղմուած բաց գոյն շրջազգեստի մը մէ[...] եւ իր ոսկեգոյն մազերուն վրայ զետե[...] ղած 1900ի նորաձեւութեամբ ծաղկազարդ[...] գլխարկ մը, հովի նման կ՚անցնէր փո[...]

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

- ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ -

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գ.- ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչ որ դրական էր սակայն այս վերադարձին՝ տոիկա ռոմանթիքներու հաւատքն էր մարդու կարողականութեան եւ ճակատագրին տէրը ըլլալու հանգամանքին: «Ընդարձակելով եւ մշակելով մեր գործունէութիւնը մենք պիտի ըլլանք տէրը մեր ճակատագրին եթէ ներդաշնակութիւն մը ստեղծենք մեր մտքին եւ աշխարհին միջեւ մենք կը հաւասարինք Աստուծոյ» կը գրէր Նովալիս:

Ժխտական կողմը այս վերադարձին այն էր որ ռոմանթիքները չէին տեսներ այս նոր ընկերութեան օրինաչափ զարգացումը եւ այդ ընկերութիւնը կազմող եւ փոփոխութիւններ առաջացնելու ատակ ուժերը: Կազմակերպուող քաղքենի վարչամեքենան կը պարտադրէր ինքզինքը եւ իր արժէքները:

Դէպի անցեալ վերադարձին, «ես»ի եւ աշխարհի միջեւ փնտռուող միութեան ճամբով ռոմանթիքները կը զարգացնեն փոլքլօրի եւ ժողովրդային արուեստի ըմբռնումները: Դէպի «բնական»ին որոնք կրնային ըլլալ էփիկական եւ կրօնական բանաստեղծութիւնները, աշուղական երգերը, բանահիւսութիւնները եւ որոնք կը հակադրուին «ներածուած»ին (անհատ արուեստագէտներու ստեղծագործութեան):

Հակասականը հոն էր որ ռոմանթիքները կ՚իտէալականացնէին «ժողովուրդ»ը այսինքն զայն կ՚առնէին որպէս մէկ ամբողջութիւն առանց նկատի առնելու զայն բաղկացնող դասակարգերը եւ այդ իւրաքանչիւրին տեղը: Միւս կողմէ ժողովրդային բանահիւսութիւնները «բնական»ըլլալով հանդերձ ձեւ կ՚առնէին անհատներու միջոցաւ ինչպէս բոլոր արուեստները որոնք կ՚արծարծեն ընդհանրական հարցեր եւ սակայն կ՚անցնին անհատական ստեղծագործութեան ճամբէն:

Արուեստը Արուեստին շարժումը կ՚անջատուի ռոմանթիկներէն եւ կը զարգանայ իրապաշտ շարժումին հետ կողք-կողքի:

Արուեստը արուեստին հասկացողութիւնը կ՚որդեգրուի Գոթյէի կողմէ: Ատիկա արտայայտութիւնն էր արուեստագէտի վճռակամութեան, ապրանքներ չարտադրել, ընկերութեան մը մէջ ուր ամէն ինչ իմաստ կ՚ունենայ միայն, եթէ ունի փոխանակման ծախու-արժէք: «Գոթյէ կը բարձրացնէ գեղեցկութեան սուրբ պատկերագիրը հակադրուելու քաղքենիացած ինքնաբաւ աշխարհին: Հասարակ, անարիւն եւ կեղծաւոր դեգաղէտներուն համար գեղեցկութիւնը փախուստ մըն է իրականութենէն, «քաղցրացած» սուրբ պատկեր մը, աժան հանդարտեցուցիչ մը: Սակայն գեղեցկութիւնը որ դուրս կ՚ելլէ Գօթյէի բանաստեղծութենէն քարէ կոթող մըն է... որպէս թէ ըլլար յեղափոխական դատաբան մը որուն առջեւ կը բերուէր դրամատիրական քաղաքակրթութիւնը եւ ուր գեղեցկութիւնը պողպատէ ձուլուած տողերով կըդատէր եւ իր վճիռը կ՚ար[...] ձակէր»: Ինքզինք կը մէջբերէ Ֆիշ[...] Գօթյէի մասին իր գրած յօդուածէ մը[...]

Ըստ գերմանացի տեսաբան Վալթե[...] Բենիամինի Գօթյէ առաջինը կ՚ըլլայ ըմ[...] բռնելու թէ քաղքենիութիւնը արուես[...] տագէտը իր հանգամանքէն զրկելու փո[...] րոձէսին մէջն էր: Ի՞նչ դեր կրնար ու[...] նենալ արուեստագէտը: Շահելու լա[...] գոյն տեղը՝ շուկայի մէջ դրամն է ո[...] շահ կ՚ապահովէ բայց Գօթյէի ներդ[...] րումները ոչ ժամանակաւոր էին ոչ նե[...] թական. անոնք կը գրուէին յաւիտենա[...] կանութեան համար, անոնք կը գրուէ[...] գեղեցկութեան համար որ յաճախորդ[...] չունէր քաղքենիներու շուկային մէջ: Շուկայի տրամաբանութիւնը որուն վար[...] ուեյակերպ մը կը պարտադրէր բանաս[...] տեղծին «Գօթյէ կը պարտադրուէր ա[...] ռաջադրելու բանաստեղծին արժանա[...] պատուութիւնը ընկերութեան մը որ ոչ[...] եւէ տեսակի արժանապատուութիւն չու[...] նէր տալու»:

(Շար. - 9[...])

Fonds A.R.A.M

զոցներէն: Եւրոպական արտաքինով այս բժշկուհին, սկիզբները, տեղացիներուն ծաղր ու ծանակն էր. արծաթ գաւազանը ձեռքը, պայուսակը թեւին տակ, աջ ու ձախ ժպիտներ բաշխելով, երբ աշխոյժ եւ արագ կ'անցնէր Մշոյ փողոցներէն կիներ եւ երախաներ հետաքրքրութեամբ կը վազէին պատուհան դիտելու իրենց համար տարօրինակ այս Եւրոպացին:

Սակայն քիչ ժամանակէն, Շուէստր Պոտիլ կրցաւ ինքզինքը սիրցնել եւ դառնալ չատ ժողովրդական եւ կարեւոր անձնաւորութիւն մը Մշոյ մէջ:

Իր ասպարէզին նուիրուած ազնիւ ու մարդասէր այս կինը, եղաւ ողջ քաղաքին բժշկուհին եւ մանաւանդ, իգական սեռին փրկիչը: Տարօնցի հիւանդ կինը, կը նախընտրէր մեռնիլ, քան թէ իր մարմինը ցոյց տալ այր մարդու: Արդէն քաղաքին մէջ օրինաւոր բժիշկ գոյութիւն չունէր. կար միայն, Կաքէ անունով անձ մը, որ երկար տարիներէ ի վեր, տնական դեղերով կը բժշկէր հիւանդները... եւ Աստուած միայն գիտէ թէ, քանինե՜ր ղրկած էր անդին աշխարհ...: Այնպէս որ, Շուէստր Պոտիլին երեւումը այդ տարիներուն, նախախնամական օրհնութիւն մը եղաւ, ժողովուրդի խաւարամիտ տարրին համար:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ անմման Տոքթ. Զաւրիէւը, որ այդ թուականներուն անձնուիրաբար եւ ձրի կը խնամէր ոչ միայն քաղաքին հիւանդները, այլ եւ աղքատ գիւղացիները եւ իրենց անասունները:

Շուէստր Պոտիլ, այս իրապէս քրիստոնեայ քարոզչուհին, ինքնատիպ բժըշկուհի մըն էր, երբ այցելէր ծանր կամ մահամերձ հիւանդի մը, զայն քննելէ վերջ, պահ մը կը լռէր, աչքերը վեր բարձրացուցած, մատով երկինքը ցոյց կուտար, հանդիսաւոր եւ պաղարին կ'ըսէր հիւանդին.

– Դուն Յիսուսին պիտի երթաս...:

Անճար հիւանդներու համար ողբերգական այս նախադասութիւնը, այլեւս առակի կարգ անցած էր Մշոյ մէջ: Շատեր, զայն կատակերգութեան վերածած, կուշտ ու կուռ կը խնդային եւ կը զուարճանային: Այդ պատճառաւ ալ չատ անգամ ծանր հիւանդ ունեցողները կը խուսափէին Շուէստր Պոտիլը կանչելու իրենց տուները:

Կը յիշեմ, անգամ մը, Զատիկ օրով, հիւանդ անկողինն էի. մարմինս կարմրած, տաքութեան մէջ կ'այրէի. մայրս որոշեց Շուէստր Պոտիլը կանչել. անոր անունը լսելով, սարսափած դուրս ցատքեցի անկողինէս պոռալով.— « Չէ՛, չէ՛, նամա՛ն, ես Յիսուսին չեմ ուզեր երթալ, ես Շուէստր Պոտիլը չեմ ուզեր... »: Մայրս, սակայն կանչեց զինք: Դրան առջեւ կը լսէի անոնց փսփսուքը: Մայրս կը բացատրէր հոգեվիճակս. բժշկուհին զըւարթ դէմքով ներս մտաւ, ես վախէս եւ յուզումէս կը դողայի անկողնիս մէջ: Լեզուս եւ բազկերակս քննելէ յետոյ, պահ մը երեսս նայեցաւ եւ վերջապէս, խնդալով ըսաւ.— « Ո՛չ, Արմենոյշ, դուն Յիսուսին պիտի չերթաս, դուն վարդախտ եղած ես »:

Ազատ շունչ մը քաշեցի եւ ամօթէս, գլուխս խօթեցի վերմակին ծալքերուն տակ:

Դժբախտաբար, ոչ մարդասէր Շուէստր Պոտիլը եւ ոչ ալ միւս քարոզիչները կըրցան ողջակէզէն փրկել իրենց պատսպարած որբերը...:

1918ին, Շուէստր Պոտիլ Պէյօրնի, Պոլսէն կ'անցնէր, երթալու իր հայրենիքը: Փնտռած, գտած էր մեր հասցէն. եկաւ գիշեր մը մնաց մեր տունը ու լալով պատմեց զարհուրելի դրուագներ, Տարօնի եղեռնէն:

Դժբախտաբար, հայրս նոր մահացած էր: Զեմ գիտեր խղճի խա՞յթ ունէր, թէ ինքզինքը արդարացնելու համար, Շուէստր Պոտիլ ըսաւ թէ ամէն ջանք թափած էր գոնէ 10 – 20 որբ փրկելու եւ Եւրոպա փոխադրելու, նոյնիսկ բողոքած էր, յանուն իր կառավարութեան: Սակայն Մշոյ արիւնկզակ կուսակալը սպառնական դիրք բռնած եւ հասկցուցած էր իրեն, « չխառնուիլ երկրին ներքին գործերուն » եւ յորդորած էր ժամ առաջ մեկնիլ Տարօնէն...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Սեպտեմբեր 1979 – Փետրուար 1980

(Բ. և վերջ)

Դ. ԾԱՒԱԼՈՒՄԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Անցնող վեցամսեայի ընթացքին Կեդրոնիս գլխաւոր գործունէութիւնը, Հայ Մշակոյթին եւ Արուեստին ծաւալումին ուղղութեամբ, նուիրուեցաւ յատկապէս Հայ Միջնադարեան ճարտարապետութեան ցուցահանդէսին յարակից աշխատանքներու, սերտ գործակցութեամբ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան Միլանոյի կեդրոնին:

Ինչպէս ծանօթ է, տասնեակ մը տարիներէ ի վեր, այս ցուցահանդէսը կը ներկայացուի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի գլխաւոր ոստաններուն մէջ՝ արժանանալով միշտ լայն շահագրգռութեան եւ գնահատանքի: Այս տարի Զատկի շրջանին, Մարտ 7էն մինչեւ Ապրիլ 13՝ ցուցահանդէսը պիտի ներկայացուի Պրիւսէլի մէջ: Այս ուղղութեամբ հարկ կը զգանք յիշելու Պելժիոյ հայ գաղութին սիրայօժար եւ փոյթեռանդն մասնակցութիւնը ցուցահանդէսին կազմակերպութեան եւ պատրաստութեան աշխատանքներուն: Հարկ կը զգանք նաեւ յիշել յատկապէս Լուվէնի համալսարանին Արուեստի պատմութեան դասախօս եւ անուանի բիւզանդագէտ Փրոֆ. Ժաքլին Լաֆոնթէն – Տոզոնեի նախանձախնդիր եւ նուիրուած աջակցութիւնը: Ցուցահանդէսը պիտի ունենայ երկլեզուանի, ֆրանսերէն եւ ֆլամաներէն, գունատիպ պատկերազարդ ցուցակ մը:

Պրիւսէլէն ետք՝ ցուցահանդէսը պիտի անցնի Գերմանիոյ Պոն քաղաքը, հոն եւս ներկայացուելու համար գերմանահայ գաղութին նախաձեռնութեամբ: Ցուցահանդէսի յաջորդական հանգրուաններուն համար տեղի կ'ունենան ներկայիս շփումներ եւ բանակցութիւններ Հոլանտայի եւ Սկանտինաւեան երկիրներու հետ:

Ծաւալումի գործունէութիւններու կարգին՝ յիշենք Կեդրոնիս մասնակցութիւնը 1979 Նոյ. 25ին Միլանոյի Հայ Տան մէջ եւ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան կողմէ կազմակերպուած հանդէսին՝ ոգեկոչելու համար 1978 Սեպտեմբերին Երեւանի մէջ կայացած Հայ Արուեստի Միջազգային Բ. Սիմպոզիումը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն եւ Կեդրոնիս մնայուն աշխատակից Հ. Լեւոն Զէքիեան: Հանդէսը բացառաբար տեղի ունեցած է իտալերէն լեզուով, իտալացի բարեկամներու եւ համակիրներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Հ. Լեւոն գրական նկարչագեղ իտալերէնով մը ոգեկոչած է Հայաստանի այցելութեան եւ Սիմպոզիումին յատկանշական պահերը՝ համայնաշունչ խոր հըրդածութիւններու եւ անձնական ապրումներու բարեխառն ընդելուզումով մը: Կարդացուած են յաջորդաբար Փրոֆ. Ճուլիանո Պոքքալիի, Փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեանի եւ Դոկտ. Եուլա Փանինի յուշագրութիւնները: Ապա Միլանահայ գաղութէն Դոկտ. Արշալոյս Պէքտէմիրեան եւս ներկայացուց իր առաջին տպաւորութիւնները: Փակման խօսքը ըրաւ Կեդրոնիս վարիչ՝ Փրոֆ. Ալփակօ – Նովելլօ, որ յատկապէս շեշտեց թէ Հայաստանի եւ հայ մշակոյթի հանդէպ համակրանքն ու սէրը պէտք է որ գտնեն նաեւ գործնական արտայայտութիւններ եւ չմնան լոկ զգացական մակարդակի վրայ: Հուսկ յիշենք որ օրուան մասնաւոր փայլ մը ընծայեց համակրելի թէնոր Ժան Անսըլեան Արմենց հայկական եւ իտալական երգերու ընտիր փունջ մը ներկայացնելով՝ դաշնամուրի ընկերակցութեամբ:

1980 Յունուար 14ի երեկոյեան Հայ Տան մէջ կազմակերպուած է ուրիշ հաւաքոյթ մը՝ ծանօթացնելու համար Պարսկական Ատրպէջանի եւ Սպահանի հայկական յուշարձանները, որոնք նիւթ կազմած էին 1976 – 1979ի Կեդրոնիս գիտարշաւներուն եւ ուսումնասիրութեան: Նիւթերու ներկայացումը կատարած է Փրոֆ. Ալփակօ – Նովելլօ ցուցադրելով բազմաթիւ լուսապատկերներ եւ տալով բացատրութիւններ յուշարձաններու ճարտարապետական կառոյցին, յատկանիշներուն եւ կարեւորութեան մասին: Այս հանդէսին ներկայ գտնուած է մասնաւոր հրաւէրով մը Կեդրոնիս կողմէ Թաւրիզի հայ համայնքէն Պր. Իշխան Մինասեան, որ բոլոր գիտարշաւներու ընթացքին խումբին անվեհեր առաջնորդը, սիրայօժար եւ տեղւոյն փորձ նեցուկը եղած է՝ խոպան դաշտերու, անբնակ կիրճերու, անհարթ լեռնուղիներու ընդմէջէն:

Յունուար 21ին Փրոֆ. Ալփակօ – Նովելլօ ելոյթ մը ունեցած է « Հայ ճարտարապետութեան ներածութիւն » խորագրով, Միլանի Պոքքոնի համալսարանին նախկին Սաներու Միութեան հաւաքատեղիին մէջ:

Դ. ԳԻՏԱԿԱՆ – ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը նշենք, որ Կեդրոնիս Հայաստան կատարած վերջին գիտարշաւի ընթացքին կարելի եղած է նաեւ շփումներ հաստատել Հայ Արուեստի Միջազգային Գ. Սիմպոզիումի կազմակերպութեան առընչութեամբ: Որոշուած է, ՀՍՍՀ Գիտութիւններու Ակադեմիայի հեղինակութիւններուն հաւանութեամբ, Գ. Սիմպոզիումը կատարել Իտալիոյ մէջ: Կեդրոնս սկսած է արդէն նախապատրաստական աշխատանքները եւ այս տարուան ընթացքին պիտի մեկնի այս ուղղութեամբ առաջին շրջաբերականը:

Ուրախ ենք նշելու նաեւ որ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն յանձնառու եղած է նպաստելու Կեդրոնիս հրատարակութիւններուն եւս աւելի ծաւալման նաեւ Հայաստանի մէջ:

Հուսկ նշենք որ նախատեսուած է յառաջիկայ տարիներուն համար, Հայ ճարտարապետութեան վաւերաթուղթեր գունատիպ շարքէն տարեկան աւելի ստուար թիւ մը հրատարակութիւնը:

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՎԱՒԵՐԱԳՐՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ
Միլանօ, Փետր. 1980

Մարտ 18էն 28, Կալըրի Կիյէի մէջ, 8 Ավընիւ Թրիւտէն, Փարիզ 9րդ (ամէն օր ժամը 11էն 13 եւ 15էն 19, բացի՝ Կիրակիէ եւ Երկուշաբթիէ)

ԺԱՔԼԻՆ ՕՀԱՆԵԱՆ

կը ներկայացնէ իր պաստառները:

Լիբանանահայ նկարչուհիին մասին Անտրէ Վէպէր կը վկայէ.— « Ծագումով Հայ լիբանանցի երիտասարդ արուեստագիտուհիին՝ Ժ. Օհանեանի քնարական տեսիլքը յայտնութիւն մըն է: ... Իր ստեղծագործութիւնները հոգիի բառերն են, տեսանելիով Օհանեան անտեսանելին կ'արտայայտէ: ... Օհանեան մեզի ցոյց կուտայ.— Զորս Եղանակները Վարդագոյն երազ, Հրեշտակային Թռչունը, Աքաղաղի պայքար, Դրախտի Թռչուն, Հաղորդակցութիւն, որոնք թելադրանքի եզակի զօրութիւն մը ունին եւ Լիբանանի քանի մը Ջրանկարներ: Օհանեանի հետ, երազկոտ աշխարհ մը կը մտնենք, ուր գեղինչ կախարդանքը կ'իշխէ »:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ԶԷՅՆԱՊԸ

Մարտիկ լեռնէն վար կ'իջնէր հաստ փայտը ձեռքին, մինչ ծերուկը տակաւին վարէն կը շարժէր իր ձեռքը:

– Հը, լաւ ես, լաւ: Կ'երեւայ էսօր առաջին օրն է որ դաշտ ելած ես: Հա, էս կողմերը կանկառ շատ կայ,– կ'ըսէր ծերունին՝ ինքզինք քարի մը վրայ տեղաւորելով:

– Էսօր Զէյնապը տեսա՞ծ ես,– հարցուց Մարտիկ:

– Լաւ կ'երեւիս, լաւ, մաշալլահ:

– Զէյնապը, Զէյնապը:

– Զէյնապը, էն հիմա խումաշներու մէջ է, ոսկի խաֆէսի պլըլպլըլ է: Էհ, գիտես, պլըլպլըլը ոսկի խաֆէսի համար չէ, Զէյնապը քեզի համար էր, էնպէս երկու ուռիներ, Լէյլի ու Մէճնունի պէս: Աշխարհը, տղաս, ձեմրուկ է, երնէկ անոր՝ որ դանակ ունի կտրելու եւ կամ քարին վրայ կը ջարդէ: Աշխարհը Շահին ու Սուլթանինն է, կտրան թուր ունեցող Հաճի Մուսայինն է:

– Ըսէ՛, ըսէ՛, ի՞նչ է պատահեր,– հարցուց Մարտիկ անհամբեր:

– Զէյնապը հիմա... էն օրէն ի վեր Զէյնապի եւ քու մասին եմ մտածեր: Էհ, դուն չգիտես, տղաս, իմ ամէն օրուան հաճոյքս ձեզ միասին տեսնելն էր: Սայլով քեզ գիւղ որ տարին, այն օրէն ի վեր Զէյնապ մինակ էր: Ցաճախ զիս իր մօտ կը կանչէր, այծի կաթ կու տար որ խմեմ ու աղօթեմ քու առողջութեանդ համար:

Մարտիկին համբերանքը հատած էր, կ'ուզէր պոռալ ծերուկին վրայ, որ շուտ ըսէ, ինչ որ գիտէր Զէյնապի մասին:

– Ի՞նչ ըսեմ, տղաս, Զէյնապը Հաճի Մուսայի քովն է:

Մարտիկ ցնցուեցաւ յանկարծ, կ'ըսես իր գլխին վերեւէն խոշոր սուր մը անցաւ ուժեղ թափով:

– Ես իմ աչքովս տեսայ, տղաս: Հովիտին վերի մասերը կանկառ կը հանէի, երբ երկու ձիաւոր հովիտ մտան: Զէյնապ իր այծերը շուքերուն տակ բերած էր: Հաճի Մուսա խօսեցաւ Զէյնապին հետ, խօսեցաւ երկար: Տեսնեմ, Զէյնապ ձայն ձգեց ,որ իրեն օգնութեան հասնին: Հաճի Մուսա Զէյնապն իր ձիուն վրայ առաւ ու երկու ձիաւորները լեռներու վըրայէն անցնող թաթառի մը պէս քշեցին իրենց ձիերը: Հաճի Մուսան էր, տղաս: Ո՞վ կը համարձակի անոր ձիուն առջեւ անցնիլ:

Քիւրտ ծերուկը իր բաց ու մազոտ կուրծքէն հանեց կէս նաշխուած գտակ մը ու Մարտիկին տուաւ:

– Զէյնապին նաշխած գտակն է, տղաս: Ան իր մինակութեան մէջ սկսած էր այս գտակը նաշխել:

Զէյնապ կ'ըսէր ինծ, որ գտակը քեզի համար կը նաշխէ: Կ'ուզէր իր հիւնէրով քեզ զարմացնել: Օր մը իր գունաւոր թելերը լմնցուցած էր, խնդրեց ինծմէ որ գիւղ իջնեմ ու թել բերեմ: Նայէ, նայէ էնպէ՜ս լաւ նաշխ ըրած է:

Մարտիկ առաւ գտակը՝ ասեղն ու թելը տակաւին վրան: Կ'ըսես լեռներու ծանրութիւնը իր ուսին վրայ իջած էր: Ոչինչ խօսեցաւ, մոռցաւ իր այծերու հօտը, որ լեռնէն անդին ձգած էր:

×

Այն օրը Հաճի Մուսան, սովորականին պէս, եղնիկի որսորդութեան ելած էր իր ձիաւոր ծառային հետ: Անոնք հետապնդած էին եղնիկներու խումբ մը ու հասած էին մինչեւ Ղամիշլուի լեռները: Երկու ձիաւորներ անցած էին մարգագետինէն ու մտած էին հովտին մէջ, ուզած էին հանգիստ ու ջուր տալ ձիերուն: Զէյնապ, այծերուն մէջ ,ծառի մը տակ նստած՝ իր շուրջ դարձող մեղու մը մէկ կողմ կը քշէր եւ կը նաշխէր գտակը կարմիր ու կապոյտ թելերով: Նաշխած էր աղաւնի մը, որ աւելի մկրատի ձեւ ունէր, թեւերը՝ երկու տերեւներու: Նաշխած էր թուր մը, որ աւելի խաչի ձեւ ունէր: Կ'աշխատէր նաշխել ձիու մը գըլուխը: Զէյնապ, երբ իր գլուխը վերցուց, տեսաւ երկու ձիաւորներու վար իջնելը:

– Դուն ո՞ր գեղէն ես, կէօզէլ աղջիկ,– հարցուց Հաճի Մուսան:

– Ղամիշլու գիւղէն:

– Քեզ պէս շիրին աղջիկ, էսպէս այծարած,– խօսեցաւ Հաճի Մուսան ու նստեցաւ Զէյնապի մօտ սուլթանական ծանրութեամբ:

(Շար.— 40)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Վասիլ Խէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Խէրոյեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Մերկէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Յակոբեան եւ զաւակները (Երեւան) ինչպէս նաեւ Պօղոսեան, Վերտոյեան, Ալամել, Տէրտէրեան, Տամլամայեան ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՎԱՍԻԼ ԽԷՐՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 18ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Մարտ 24ին ժամը 14ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուակէն ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Ընթէռքոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վեհանոյշ Պայրամեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 23, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՅԿ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ ընտանիքին համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Այս առթիւ, իր ամուսնոյն յիշատակին Տիկին Վ. Պայրամեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Կեսարիոյ եւ շրջ. Հայր. Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տէր եւ Տիկ. Պետրոս եւ Գեղանոյշ Պետրոսեան, իրենց զարմուհի՝ Արտեմիս Ղազարեանի մահուան քառասունքին (Լիոն) եւ իրենց մօրաքրոջ՝ Մարի Մովսէսեանի եւ մեծ-մօր Մարիամ Գասպարեանի մահուան տարելիցներուն առթիւ, 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

×

Թագուհի եւ Կարօ Թաշճեան (Պէյրութէն) 200 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին Տիկին Արտեմիս Միսաք Միրզէի մահուան քառասունքին ի յիշատակ (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԵԼԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 10ին պատարագ կը մատուցանէ Սէն Ժեռմի (Մարսէյլ) հոգեւոր հովիւը՝

ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 23 Mars

ALFORTVILLE

STADE MUNICIPAL
Quai Blanqui

Championnat de Paris
Match-Retour :
ALFORTVILLE UJA - DRAVEIL
à 15 heures 30
Match Réserve à 13 h. 30
Buvette

CHARLY - PARIS

Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութեան, երէցներու « Կայծ » խումբի:

Մարտ 22ին, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 22 էն մինչեւ արշալոյս, «Ալհամպրա» սրահին մէջ, 340, Պուլվար Շավ

Ուրախ երեկոյթ՝ հաճելի անակնկալներով

Ծոխ պիւֆէ՝ հայկ. խմորեղէններով, Արենոյշներու ձեռամբ պատրաստուած

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 22, տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապ:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

×

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀՍԿՈՒՄ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 19ին հսկումի արարողութիւն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի մուտն ի Վիրապն տօնին առթիւ: Կը նախագահէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՆԱՀԱՊԵՏ»Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան, Շաբաթ, Մարտ 22, Սինէ - Մանտրէն.

Տոմսերու համար դիմել Ազգային Միութեան անդամներուն կամ տեղւոյն վրայ: Մուտք 15 Ֆր.:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Յովիկ Թորգոմեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ իր սիրեցեալ մօր՝ Արաքսի Գէորգեանի յետ մահու գտնուած թուղթերուն մէկուն վրայ յայտնած ցանկութեան համաձայն՝ 500 Ֆր. Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին, 500 Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին:

Les Ballets Arméniens

Direction : JIRAIR MADILIAN
présentent

" ARMENIE monde oublié „

Le 22 Mars à 20 h. 30 au Centre Culturel de la Rose Croix AMORC
199 bis, Rue St. Martin
75003 PARIS

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

· PARIS ·

SAMEDI, 22 MARS - ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22

L'ORGANISATION TERRE ET CULTURE PRESENTE LE BILAN DE SES TROIS PREMIERES ANNEES D'ACTIVITE SUR LES DOMAINES ARMENIENS D'IRAN DU NORD, ET LES GRANDES LIGNES DE SES PROJETS.

ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԵՐԵՔ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԻՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ, ԵՒ ԻՐ ԿԱՐԵՒՈՐԱԳՈՅՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

Soirée d'Information et de Soutien

ԲԱՅԱՅՈՒԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

—Projection. Film couleur 16 mm (« Saint Thadée)
(Սուրբ Թադէի վանք)
A 20 h. 30, Salle Olivier, de Serres, 78, Rue Olivier de Serres, Paris 15e

EXPOSITION — ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ouverte dans le hall d'entrée de la salle à partir de 20 h. 15
Métro : Porte de Versailles — Parking (entrée : 33 rue Vaugelas)

DANS LE CADRE DU 35me ANNIVERSAIRE DE LA F. R. A. NOR SEROUND

Toutes les sections Centre-France organisent un

FESTIVAL

DE MUSIQUE, DANSES ET CHANTS ARMENIENS

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 35րդ տարեդարձի առթիւ կեդր. Ֆրանսայի բոլոր խումբերը կը կազմակերպեն
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԻ, ՆՈՒԱԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ

ՓԱՌԱՏՕՆ ՄԸ

à l'AUDITORIUM MAURICE-RAVEL DE LYON
le 23 Mars à partir de 14 h. 30

Avec :
— La troupe de danses NAIRI de Paris (50 exécutants)
— La chorale YANBEKIAN de Paris (50 choristes)
— L'ensemble instrumental de Romans, sous la direction de M. Alexandre SIRANOSSIAN (15 musiciens)

Les billets sont en vente :
LYON : auditorium près centre commercial de la part-dieu
église arménienne, 40 rue d'Arménie, Lyon 3e, Tél. (78) 60-47-18
Sévan Voyages, 50 Cours de la Liberté, Tél. (78) 60-13-66
VILLEURBANNE : Krik, 11 Ave. Henri Barbusse, Tél. (78) 84-68-03
DECINES : Maison de la Culture Arménienne, 15 Rue du 24 Avril 1915 Tél. (78) 49-42-97
VIENNE : Alice boutique, 87, Rue Marchande, Tél. (74) 85-14-30
SAINT-ETIENNE : Coiffeur David, 3 Rue Ste-Cathérine, Tél. (77) 32-37-08
SAINT-CHAMOND : Ridorêve, 36, Rue de la République, Tél. (77) 22-24-11
VILLEFRANCHE : Tcheumlekdjian, 47, Rue Lieut. Gén. Chaber Tél. (74) 65-21-67
VALENCE. La Tifery, 14 Rue Bouffier, Tél. (75) 42-01-91
SAINT-MARTIN-D'HERES. Kuradjian, 22 bis, Avenue de Valmy Tél. (76) 42-04-02

VOYAGES EN ARMENIE 1980

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 03 au 14 avril	3 090 F
du 15 au 26 avril	3 290 F
du 03 au 14 octobre	"
du 20 juin au 1er juillet	3 890 F
du 12 au 23 septembre	"

2° VOYAGE DE 14 JOURS

du 09 au 22 août	4 190 F

3° VOYAGES DE 16 JOURS

du 08 au 23 août	4 550 F
du 04 au 19 octobre	3 890 F

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal..........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :

Rayer les mentions inutiles

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 22-23
SAMEDI-DIMANCHE 22-23 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.608 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.608

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ Ամանորի առթիւ ժողովուրդին ուղղած իր խօսքին մէջ Խոմէյնի միասնականութեան կոչ ըրած է եւ շեշտած կարեւորութիւնը ապագայ Խորհրդարանին, որ ժողովրդային իշխանութեան միակ տէրը պիտի ըլլայ: « Եթէ քանի մը հոգիներ պարտուեցան ընտրութիւններուն, անոնք պէտք չէ քննադատեն ժողովուրդը, որ չի կրնար սխալիլ » ըսած է Խոմէյնի: Ակնարկը կ'երթայ Նախագահ Պանի Սատրի, որ առաջին շրջանի ընտրութեանց արդիւնքները խնդրոյ առարկայ կ'ընէ: Միւս կողմէ, գաւառներու մէջ կացութիւնը չի հանդարտիր եւ կառավարութիւնը որոշած է բանակ մը ղրկել Քիւրտիստանի մայրաքաղաքը՝ Սանանտաճ, կարգ ու կանոն հաստատելու համար:

ՄԱՌՇԷ խորհելով որ լաւագոյն պաշտպանողականը հակայարձակողականն է, շատ խիստ կերպով ձեռնարկած է այդ գործունէութեան, շեշտելով մանաւանդ թէ իրեն դէմ ինչ որ կ'ըլլայ ներկայիս «Երեքներու խմբակին (պանտ) դաւն է»: Երեքները ծանօթ են անշուշտ՝ Ժիսքար, Շիրաք, Միթերան: Համայնավար պարագլուխը պարտի ոչ միայն փաստել որ կամաւոր չէր Գերմանիա, Մէսէրշմիթի գործատունը եւ վերադարձած էր 1943ին այլեւ խորհրդային գործակալ չըլլալը եւ խորհրդային դաստիարակութիւն ստացած չըլլալը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Փարիզի նոր դեսպանը Պութրոս Տիպ, Ուրբաթ օր իր հաւատարմագիրը յանձնեց Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի: Նոր դեսպանը որ տեսուչն էր Պէյրութի լիբանանեան համալսարանին, հայասէր ազնիւ անձնաւորութիւն մըն է, անձնական բարեկամը նաեւ Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսին:

ԺԱՆ - ՓՕԼ ՍԱՐԹՐ, 74 տարեկան, Պրուսէ հիւանդանոցը փոխադրուած է թոքի էօտէմի հետեւանքով (ջրապալար): Կը կարծուի որ փիլիսոփան դեղահատերու հետեւանքով հիւանդացած է: Շրջապատը մտահոգ չէ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ազգային տօնին առթիւ նախագահ Պուրկիպա ազատ արձակած է սենտիքայի ութ ղեկավարներ, որոնք 1978 Յունուար 26ի խռովութիւններու հետեւանքով հինգէն տասը տարուան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած էին: Նախ քան ամբողջական ազատութիւնը ութ ղեկավարները պարտադիր բնակութեան ենթարկուած են:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը Հաֆէզ Ասատ երեք նոր կառավարիչ եւս նշանակած է Հալէպի, Տէրաայի եւ Տէր-Զօրի համար: Այս վերջինոյն կառավարիչը բարձրաստիճան պաշտօնատար մըն է եւ անդամ Պաաս կուսակցութեան:

ԹԻԹՕ երբեմն դուրս կ'ելլէ մահաքունէն եւ բժիշկները զարմանքով կը յայտնեն թէ ստամոքսային արիւնահոսութիւնը գրեթէ կեցած է ինչպէս նաեւ թոքատապը թէեւ վիճակը ծանր կը մնար Ուրբաթ առտու, Մարտ 21ին:

ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ Արտաքին փոխ - նախարարը բաւական իրարանցում ստեղծած է Ուաշինկթըն, ուր պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ, հրապարակաւ արտայայտուելով ի նպաստ Գարթըրի վերընտրութեան:

ՀՌՈՄԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Իտալական շրջանակները կը շարունակեն անդրադառնալ Մարտ 10ի Հռոմի արիւնալի եղեռնափորձին: Միլանոյի կարեւոր օրաթերթերէն՝ Իլ Ճիորնալէի խմբագրապետը՝ Մոնթանելլի այս մասին խօսած է նաեւ Մոնթէ - Կառլոյի ձայնասփիւռի կայանէն եւ նպաստաւոր արտայայտութիւններ ունեցած է Հայերու մասին, որոնք խաղաղ եւ պարկեշտ արհեստաւորներ են: Ակնարկ մը նետած է նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութեան, յիշելով այսօրուան կացութիւնը (Խորհ. Հայաստան եւ Թուրքիոյ բռնագրաւած արեւմտեան Հայաստան) ըսելու համար թէ Հայոց վրդովումը հասկնալի է բայց ինչ որ հասկնալի չէ, այն է որ ինչո՞ւ Իտալիան ընտրած են, մանաւանդ որ Իտալիա միայն համակրանք ունեցած է Հայերուն հանդէպ: Պատճառը կը նկատէ իտալական ոստիկանութեան ապիկարութիւնը:

Եղեռնափորձի մասին երկու յաջորդական թիւերով անդրադարձած է ընկերվարական պաշտօնաթերթը՝ Ավանթի (Յառաջ) եւ այս շաբթուան Փանոռամա շաբաթաթերթը որ Քուեսթա պօնպա փառլա կռեճօ (այս ռումբը՝ յունարէն կը խօսի) կը խորագրէ իր յօդուածը, ուր բաւական մանրամասնութիւններ կու տայ:

Աւելի մանրամասնօրէն կ'անդրադառնանք գալ շաբթու:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 13-17)

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մ. Սարեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր նիստ մը, որուն ներկայ եղած են խորհրդային պետական եւ արուեստի աշխարհի ծանօթ դէմքեր, ինչպէս նաեւ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, Մառէշալ Յովհաննէս Բաղրամեան եւ այլ ղեկավար դէմքեր: Բացումը կատարած է Խորհ. Միութեան Նկարիչներու Միութեան նախագահը՝ Նիկոլայ Պոնոմարիով: Խօսք առած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կարլէն Դալլաքեան, Խորհ. Միութեան Գեղարուեստի Ակադեմիայի անդամներ Ի. Զարին (Ռիգայէն) եւ Ա. Գրիցայ (Մոսկուայէն):

×

Մոսկուայի Գեղարուեստի Ակադեմիային մէջ բացուած է Սարեանի գործերուն ցուցահանդէսը ուր ներկայացուած են Հայաստանի նուիրուած կտաւները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

ՃԱՏՐԱԿ

ՍՄԲԱՏ ԼՊՈՒՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Հայաստանի ճատրակի 40րդ ախոյենութեան մրցումները վերջ գտած են Սմբատ Լպուտեանի յաղթանակով: Աւելի քան երեք շաբաթ լարուած եւ հետաքրքրական պայքար մը մղած են 16 լաւագոյն խաղացողները: Սմբատ Լպուտեան 15 հնարաւորէն 11 միաւոր շահելով գրաւած է առաջին տեղը եւ նուաճած Հայաստանի 1980ի ախոյեանի կոչումը: 22ամեայ վարպետը 10րդ շրջանէն սկսեալ (խաղերը տեղի ունեցած են 15 շրջանով) գլխաւորած է դասաւորումը: Առաջին անգամ Հայաստանի ախոյեան դարձած է 1978ին: Այս տարուան յաջողութիւնը Սմբատ Լպուտեանի իրաւունք կու տայ մասնակցելու Խորհ. Միութեան ճատրակի ախոյենութեան ընտրական մրցումներուն եւ Յունիսին Հայաստան տեղի ունենալիք ճատրակի միջազգային մրցաշարքին: 40րդ ախոյենութեան երկրորդ - չորրորդ տեղերը գրաւած են Արշակ Պետրոսեան, Եդուարդ Մնացականեան եւ Յովիկ Խալիկեան 10,5ական միաւորով: Հրաչիկ Թավադեան 10 միաւորով 5րդ հանդիսացած է, իսկ Գագիկ Յակոբեան եւ Վրէժ Օրդեան 8,5ական միաւորով գրաւած են վեցերորդ - եօթներորդ տեղերը:

Մարտ 11ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է մրցաշարքի հանդիսաւոր փակումը, որու ընթացքին յաղթականներուն յանձնուած են Հայաստանի մարզական կոմիտէի եւ այլ կազմակերպութիւններու կողմէ տրամադրուած պարգեւները: « Սովետական Հայաստան » օրաթերթի մրցանակը տրուած է ախոյենութեան երկրորդ հանդիսացողին՝ Եդուարդ Մնացականեանի:

×

Երեւանի ճատրակի կանանց ախոյենութիւնը վերջ գտած է Մերի Մանդրեանի յաղթանակով: Երկրորդ հանդիսացած է Ա. Յակոբեան, իսկ երրորդ տեղը գրաւած է Լ. Նիկողոսեան:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԵՈՒՐԻ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Պոդոլսկ քաղաքին մէջ (Մոսկուայի մօտերը) տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան ամէնէն զօրաւոր ծանրաբարձերու մրցումի ընթացքին հաստատուած են համաշխարհային նոր մրցանիշներ: Առաւելագոյն յաջողութիւնը արձանագրած է Երեւանէն 18ամեայ ուսանող Եուրի Սարգսեան, որ 56 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ բարձրացուցած է 272,50 քիլօ:

×

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Տաշքենդի մէջ տեղի ունեցած ոտնագնդակի միջազգային պատանեկան մրցաշարքի գլխաւոր մրցանակը շահած է Խորհ. Միութեան խումբը, 0ի դէմ 1 կէտով յաղթելով Չեխոսլովաքիոյ: Խաղին միակ կոլը 58րդ վայրկեանին նշանակած է Յարութիւն Ռոդանեան, որ մաս կը կազմէ Սմոլենսկի « Իսկրա » խումբին:

×

ՊԵՌՆԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁ

Մախս Գիլինճեանի

ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՄԱՆ ՆՈՐ ԴԻՄՈՒՄՆ ԱԼ ԿԸ ՄԵՐԺՈՒԻ

Հինգշաբթի, Մարտ 20ի Մարսէյլի օրաթերթերը կրկին կ'անդրադառնան Մաքս Գիլինճեանի պարագային եւ կուտան հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Փրովանսալ կը յայտնէ որ Մ. Գիլինճեանի փաստաբանը նոր դիմում մը ըրած է Էքս - ան - Փրովանսի Վերաքննիչ Ատեանի Ամբաստանութեան դրասենեակը առժամեայ ազատ արձակում ուզելով իր յաճախորդին՝ Մաքս Գիլինճեանի համար»: Կասթոն Տէֆէռի թերթը կը յիշեցնէ թէ ծագումով Հայ Մարսէյլցի Մաքս Գիլինճեան ձերբակալուած էր զուիցերական ոստիկանութեան դիմումին վրայ, այն ամբաստանութեամբ թէ փորձած է սպաննել Զուիցերիոյ Թուրք դեսպանը (Փետր. 6): Իր փաստաբանը՝ Մէթր Ժիւրամի առաջին դիմում մը ըրած էր Գիլինճեանի ազատ արձակման համար բայց դատաւոր Արտիսոն մերժած էր:

Իր նոր դիմումին մէջ, փաստաբանը կը շեշտէ որ եղածը հասարակ ոճրային խնդիր մը չէ այլ՝ քաղաքական արարք մը, որ պէտք է դնել Հայերու ցեղասպանութեան ծիրին մէջ, աւելին՝ իր յաճախորդը կ'ուրանայ որեւէ մասնակցութիւն եւ եթէ ազատ ձգուի, պատրաստ է պատասխանելու իրեն եղած բոլոր հրաւէրներուն: Փրովանսալ կ'աւելցնէր թէ հարցը (առժամեայ ազատ արձակման) կը քննուի: Բայց նոյն օրուան, Մարտ 20, Մարսէյլի համայնավար օրաթերթը նոյն լուրը կը խորագրէ՝ Վերաքննիչ Ատեանը մերժեց ազատ արձակման դիմումը, ինչ որ կը նշանակէ թէ հարցը քննուած է ու մերժուած է: Լա Մարսէյեզ կ'ըսէ նաեւ թէ Մաքս Գիլինճեան դէմ առ դէմ պիտի հանուի զուիցերացի ականատեսներու հետ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ 1/8 ԱՒԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Խորհրդային բաժակի 1/16 աւարտական մրցաշարքին մասնակցող 48 ակումբներէն 1/8 աւարտականներուն մասնակցելու համար որակուած խումբերն են՝ Դոնեցկի « Շախտեոր »ը, Սիմֆերոպոլի « Տաւրիա »ն, Թիֆլիսի « Դինամօ »ն, Ալմա Աթայի « Կայրաթ »ը, Բաքուի « Նեֆթչի »ն, Մինսկի « Դինամօ »ն, Երեւանի « Արարատ »ը, Մոսկուայի «Տորպեդօ »ն, ԲԿՍԱՆ, Դոնի Ռոստովի ԲՍԱՆ, Մոսկուայի « Սպարտակ »ը, Վորոնեժի « Ֆակել »ը, Տաշքենդի « Պախտակոր »ը, Կիեւի «Դինամօն», Քիշնեւի «Նիստրու»ն, Ասոնց միացած է նաեւ Մոսկուայի « Դինամօ »ն, որ եւրոպական խաղերու պատճառով չէր մասնակցած 1/16 աւարտականներուն:

×

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Դաուգաւպիլս (Լատվիա) քաղաքին մէջ տեղի ունեցած կռփամարտի մրցումներուն առաջին հանդիսացած են Հայաստանի պատանի կռփամարտիկներու դպրոցին սաները: Մասնակցած են 30 խումբեր: Հայկական խումբէն ախոյեան դարձած են Ա. Դիմաքսեան (48 քիլօ) եւ Մ. Աւետիսեան (67 քիլօ): Այս վերջինը արժանացած է նաեւ լաւագոյն թեքնիքը ցուցադրած կռփամարտիկի համար սահմանուած մրցանակին: Ծանր կշիռքի դասակարգին մէջ երկրորդ մրցանակը շահած է Ա. Գրիգորեան:

Fonds A.R.A.M

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԹՆԱՃՒԱՐՀԻ ԵՐԳԻՉԸ

Գրեց՝ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Այս բնորոշումը՝ Վախթանգ Անանեանի գրական աշխարհին համար, իր ճըշգրիտ իմաստը կը ստանայ, եթէ զայն զետեղենք իր լրիւ, ամբողջական եւ, անպայման, համապարփակ շրջագիծին մէջ: Որովհետեւ, ներկայ պարագային խօսքը, ըսենք՝ կաղապարն ու պարունակը, ներքին սրտամօտ, հոսուն եւ հարազատ տարերքի մը մասին է:

Գրագէտին պատկերացուցած աշխարհը հոգեհարազատութեան կնիքը դրոշմեց, արտայայտեց: Եղաւ ու մնաց այն գրիչը, որ զեղուն երանգներով, թաթաւուն լարերով, այլ մանաւանդ միշտ առարկայական տուեալներով իր աչքերը սեւեռեց հայրենի բնութեան վրայ, վերլուծեց զայն բնապատկերներու փարթամ նկարագրութիւններով՝ կաթնագոյն մշուշէն մինչեւ իր իսկ խօսքերով՝ գիժ–սարերուն վրայ սուլացող, փոթորկող հողմերը, թափահարող անձրեւները:

Բայց մանաւանդ բնութագրեց բուսական եւ կենդանական աշխարհները՝ առաջինը մակերեսային, իբրեւ շրջապատ, երկրորդը լայն շրջագիծով, իբրեւ բաբախուն շարժում: Ամէն բան բնութեան մէջ հոգի ունի: Բանաձեւ մըն է այս, որուն հաւատարիմ մնաց մինչեւ վերջ: Աւելին՝ դարձաւ հանգանակ՝ անվիճելի, անառարկելի:

— Քնել եմ եւ ականջս դէմ արել աշխարհէի ձէներին ու մտածել եմ, երեխէք ջան, թէ մենակ մենք չենք շնչաւոր. ծո՛վն էլ է շնչաւոր, որ ուրախ ծիծաղում է ջահել աղջկայ պէս, բայց որ անձրեւ ու քամի է անում, նա՛ էլ է գազազում, գոգոռում, բերանից փրփուր թափում ... Ու երեխէք ջան, իմ հաշուովը՝ քամին ի՛նքն էլ շունչ ունի, քարափներն էլ, դամբիշներն էլ... Բա, ամէն ինչ շունչ ունի, մեր Գիժ–սարն էլ շունչ ունի. հաբիր տարին մի անգամ գժութիւնը բռնում է, կապած շան պէս թափահարում է իրեն... է՛, էն ծառ ու ծաղիկը, խոտ ու տերեւն էլ շունչ ու հոգի ունեն, որ ջուր չես տալիս, տեսնո՞ւմ ես ոնց են լղարում, տխրում, մեռնում... »:

Այսպէս ուրեմն, գրագէտին մօտ բնաշխարհը, — զայն առնել իր լայն տարածքովը, — խորհուրդի մը արտայայտութիւնն եղաւ: Հոսկէ նաեւ սոր եւ մարդուն սրտակցութիւնը, կապը, յարաբերութիւնը անշունչ եւ շնչաւոր, խօսուն եւ անխօս արարածներուն միջեւ, թէ՛ մտերմիկ, թէ՛ արտասովոր պահերուն:

Վ. Անանեանի համար, որ աւելի քան հինգ տասնամեակներ շարունակ հրացանը ուսին եւ բնախոյզի թուղթն ու դրիչը գրպանին շրջեցաւ հայրենի հանդերուն, քարքարոտ բարձունքներուն, ծառախիտ տարածութիւններուն, եղէգնուտներուն եւ գետերու ու լիճերու ափերուն վրայ, բնութիւնը իր հաւասարակշռուած օրինաչափութիւններով պէսպիսութեան փոն մը պարզեց: Այդ այլազանութեան մէջ ան անշուշտ բնականոն երեւոյթի մը հոլովոյթը հաստատեց՝ կենսաբանական թէ այլ: Աւոր գիտական, ինչու չէ նաեւ խորքով գրական պատկերացումը կատարեց մանաւորաբար մեր լեռնաշխարհին կենդանական հարստութիւնը ներկայացնելով, մանրամասն գիծերով: Հայաստանի կենդանական աշխարհը՝ հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը խորագրուած հինգ հատորները սահմանուած են ինքնատիպ աշխատասիրութիւններ մնալու, իրենց ընդգրկած բովանդակութեամբ, հարուստ նկարագրութիւններով:

Պէտք չէ մոռնալ, որ եթէ անցեալին բաւարար ատրճանով ուսումնասիրուեցաւ մեր բնաշխարհին բուսական հարստութիւնը, ապա նոյնը կարելի չէ ըսել կենդանականին մասին: Մանաւանդ, եթէ նկատի ունենանք ժամանակները, որոնք ինչպէս այլուր, Հայաստանի փոքր տարածքին վրայ եւս յաճախ յատկանշական, երբեմն նոյնիսկ շրջադարձ կազմող փոփոխութիւններ արձանագրեցին:

Վ. Անանեան ընթացիկ ըմբռնումով պարզ կենդանաբանը չեղաւ: Գիտութեան դպրոցը դասագիրքերէն եւ դրատախտակներէն անդին անցնելով՝ հիմնականին մէջ մնաց առօրեայ աչքը, ան որ իր բնական վիճակին, միջավայրին մէջ կը գնէ, կը քննէ, կը հետազօտէ, կ'արձանագրէ բնութեան «կեանքը» իր բոլոր մանրամասնութիւններով: Ասով չենք ուզեր ըսել, թէ գրագէտին համար գոց, կղպուած դռներ մնացին գրադարաններն ու մատենադարանները, իրենց գիրքերով, գրչագրութիւններով: Ան նոյնիսկ ուսումնասիրեց ժայռաքանդակներ՝ գտնելու եւ ի յայտ բերելու համար նախամարդուն եւ նախապատմութեան շրջապատը, իրենց իսկական, հարազատ երեսներովը: Բայց շարժուն կեանքը միշտ դարձաւ նախասիրութիւն, ներքին տարերքի մը ցոլացում:

Պատկեր մը եղջերուներու հարսանիքէն, Աղստեւ գետին մօտ, անտառի մը մէջ, շարժուն, բաբախուն առօրեային սահմանումով:

« Ցանկարծ վերեւ, պնդուցում ցուլի զոռոցի նման մի խուլ ձայն լսուեց·

— Բո՛ւու... բո՛ւու...

« Շունչներս պահեցինք: Ձայնը մօտենում էր, չորացած ճիւղերը ճարճատում էին լանջով ցած իջնող անտառի ստուերի տակ: Ինձնից քիչ վերեւ, մթութեան մէջ նա կանգ առաւ ու գոռաց խռպոտ ձայնով, որի վերջում լսւում էր նրա հեւքն ու կոկորդի խզզոցը:

« — Բո՛ւու... բո՛ւու... բու բու, — լսուեց պատասխանը հեռուից, բարակ ու սպառնական »: Ու անխուսափելի կռիւը, տենդոտ, խանդոտ, կիրքէ կուրացած երկու արուներուն մահաբոյր պայքարը, անվրդով, հանդարտ, էգերու ներկայութեան: Սէր, կիրք, գոյատեւումի պայքար, այլ խօսքով վարագոյրին ետեւ տեղի ունեցող պարզ պատահար մը, կեանքին մէկ շատ բնական երեսը՝ նկարագրուած իր իսկ միջավայրին մէջ, հարազատ գերակատարներով:

×

Վարք ու բարք: Ահա հիմնական նկարահանումը:

Հոս, սակայն, անհրաժեշտ է հիմնական կէտի մը մատնանշումը կատարել: Գրագէտը ձգտեցաւ մարդ – անասուն – բնութիւն սերտ կապին իրողութիւնը հաստատել, նոյնիսկ, երբ ասոնք հակադիր դիրքերով պատկերացուեցան: Որսորդն ու որսը՝ հարուածողն ու զոհը գրագէտին մտածողութեամբ եւ հոգեխառնութեամբ տեսակ մը փէր փլէի սահմանագծումներուն մէջ մնացին, քանի կոչուած էին ներդաշնակ ամբողջութիւն մը, միասնականութիւն մը պարզելու մեր ապրած բնաշխարհին մէջ: Միջատակերի մը, բազկաթեւանիի մը կամ գիշատիչ անասունի մը անհետացումը հաւասարակշռութեան խախտում մը նըշանակեց բնաշխարհին երգիչին համար:

Անոր որսորդական պատմուածքները, — նոր սեռ մը մեր գրականութեան մէջ — այդ երբեակ երեւոյթին ոչ թէ հակադիր, այլ համադիր երեսները պարզեցին:

Հո՛ս, այս կէտին մէջ պէտք է փնտռել ու սահմանել Վ. Անանեանի գրչին արժանիքը, որ արժեւորուեցաւ ներքին ապրումներու յայտնաբերումով, լեզուով մը, որ թէեւ յաճախ բարբառային, երբեմն անտաշ արտայայտութիւն մը մատնեց, այլ սակայն մնաց միշտ մտերմական, հաղորդական իր ամբողջութեանը մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
Բացառիկ Ցուցահանդէս
ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

1980 Փետր. 29ին՝ Վիէննայի Ազգագրական Թանգարանին մէջ փակումը կատարուեցաւ վեց ամիս տեւողութեամբ հայկական բացառիկ ցուցահանդէսի մը, որ « Հայ Արուեստի գանձեր » խորագիրը կը կրէր: Բացման առաջին օրն իսկ Աւստրիոյ Գիտութեանց նախարարուհին Դոկտ. Հերթա Ֆիրընպէրկ իր այցելութեամբ պատուած էր այս հոյակապ ցուցադրութիւնը եւ գնահատանքի սքանչելի խօսքերով իր ուրախութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնած ժրաջան կազմակերպիչներուն: Այս առթիւ ան ողջունած էր նաեւ ուրիշներու կարգին Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբահայր Հ. Գրիգորիս Վրդ. Մանեան, որ առատօրէն տրամադրելով վանքին հաւաքածոյէն բազմաթիւ թանկարժէք առարկաներ՝ մեծապէս նպաստեց այս ցուցահանդէսի յաջողութեան: Ոչ միայն չափահասներ, այլ նաեւ դպրոցականներ անթիւ շարաններ, իրենց ուսուցիչներուն գլխաւորութեամբ, առիթը ունեցան աւելի մօտէն ծանօթանալու հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ անոր մշակոյթի գերազանց ստեղծագործութիւններուն: Նոյնիսկ քաղաքիս դպրոցական վարչութիւնը յատուկ նամակով մը կը յանձնարարէր այս հետաքրքրական ցուցահանդէսին այցելութիւնը:

Անտարակոյս այս ցուցահանդէսին նախաձեռնող հոգին էր աւստրիացի հայասէր եւ մեր անցեալին ու ներկային հմուտ Տիկինը՝ Դոկտ. Էլլզապէտ Պաուէր, որ իր բանախօսութիւններով, թերթի յօդուածներով եւ գիտական բացատրութիւններով հրապուրիչ ու հասկնալի դարձուց ցուցադրուած արժէքները: Ան խորապէս համոզուած է, որ հայ ժողովուրդը իր զմայլելի կարողութիններով արեւմտեան աշխարհի քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ մեծ դեր խաղացած ու բազմաթիւ մտաւորական նուաճումներու զարկ տուած է: Հայաստան երկար դարեր պատնէշ մը եղաւ քրիստոնեայ Եւրոպային համար խաւարային ուժերու դէմ:

Ցուցահանդէսին յատկացուած էին երկու պատկերասրահներ, ուր լաւ դասաւորուած ցուցափեղկերը, Հայաստանի գունագեղ տեսարաններով ու նկարներով շրջապատուած՝ գեղեցիկ տպաւորութիւն կը ձգէին այցելուներուն վրայ: Առաջին սրահին առարկաները նախապատմական շրջաններու յիշատակարաններ էին, որոնք վերջին տասնեակ տարիներուն ընթացքին պեղումներու շնորհիւ փրկուած են կորուստէ եւ մոռացութենէ: Մասնաւորապէս Ուրարտական հարստութեան (900 – 600 Ք. Ա.) ծաղկուն օրերէն կա–

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

- ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ -

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գ.– ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարքս մէջբերելով դասական տնտեսագէտները կ'ըսէր դրամագլուխին «կուտակում կուտակումի սիրոյն, արտադրութիւն արտադրութեան սիրոյն»: Քաղքենիացած մտածումի նոյն մտածելակերպի ուրիշ տարբերակներն էին «Գիտութիւն գիտութեան սիրոյն», արուեստը արուեստին համար» ըմբռնումները որոնց իրաքանչիւրին ետեւ կը պահուըտի շուկայի տրամաբանութիւնը: Այսպէս արուեստը արուեստին ըմբռնումը փորձ մըն էր կարելու քաղքենիութեան ընդունած արժէքներու նեղ շղթան:

Տպաւորապաշտ Դպրոցը 1874ին Գլօտ Մոնէ կը ցուցադրէր Սալոն տէ Ռըֆուզէի մէջ: Իր պաստառներէն մէկը կը կոչուէր Ծագող Արեւը, Տպաւորութիւն: Հոսկէ կու գար այս շարժումին տպաւորապաշտ որակումը: Այս շարժումը ըմբոստութիւն մըն էր ակադեմական արուեստին դէմ, խումբը այն պաշտօնական արուեստագէտներուն որոնք կեղծ դասականութիւն կը խաղային իրենց զարդարուն եւ ուսուցիկ պաստառներով:

Այդ շրջանին կիսաթավ Գուրպէ (տըպաւորապաշտ շարժումին չէր պատկաներ) կը մերժէ բոլոր տեսակի պաշտօնական ձեւակերպութիւնները: Կը մերժէ արուեստի նախարարին իրեն պարգեւած Պատուոյ Լէգէոնի խաչը եւ իր մերժումի նամակին մէջ կը գրէր «Պետութիւնը ձեռնհաս չէ արուեստի հարցերուն»: Գուրպէ կ'արհամարհէ թանգարանի պատերը անցնելու համար արեւին եւ լոյսի թարմութեան: Կ'անցնի ժողովուրդին մէջ կը գծէ պարզ բանուորներ գիւղացիներ, բնութեան տեսարաններ, պտուղներ:

Տպաւորապաշտները կը դառնան առօրեայի սովորական առարկաներուն: Մանէ կ'ըսէր « Նկարիչը այսօր չըսեր «նայեցէք անսխալ գործերուս» այլ կ'ըսէ «նայեցէք անկեղծ գործերուս»:

Սեզան հետեւեալ ձեւով կը խմբագրէր տպաւորապաշտ շարժումի սկզբունքները. «Արուեստագէտը պարզապէս արձանագրող մեքենայ մըն է... ո՛չ տեսութիւններուն. գործեր...տեսութիւններ կը փճացնեն մարդը... Մարդը պէտք չէ ներկայ ըլլայ բայց ամբողջովին պէտք է ձուլուի տեսարանին մէջ... Նկար մը ոչինչ կը ներկայացնէ... առնուա նախ ոչինչ պէտք է ներկայացնէ բացի գոյներէն»: Սեզան կ'ընդունէր թէ անցեալի այդ մեծ միութիւնը, ամբողջութիւնը այլեւս կորսուած էր ոչ միայն արուեստի մէջ այլ նաեւ ընկերութեան: Խօսելով դասականներու մասին ան կ'ըսէր. «Դուք ոչինչ կրնաք վերցնել անոնց (գործերու) ամբողջականութենէն անոնք չէին նկարեր կարկտաններով ինչպէս մենք կ'ընենք»: Սեզանի գնայարանքներուն անմիջական ըմբռնողութեան գաղափարը արտայայտութիւնն էր տիրող առանձնութեան, մեքենայացումի, «ենթակայ»ին եւ «առարկայական»ին միջեւ եղող կապի բարդութեան:

Բնութենապաշտ Դպրոցը Ֆլօպէր որուն «Մատամ Պովարի» վէպը կը հարթէ այս նոր շարժումի ճամբան ժորժ Սանտին ուղղուած նամակի մը մէջ կ'ըսէ թէ արուեստագէտը պէտք չէ արտայայտէ իր կարծիքը ինչ ալ ըլլայ այդ, Աստուած բնաւ արտայայտա՞ծ է կարծիքը... կը հաւատամ որ մեծ արուեստը գիտական է եւ առարկայական... Նկարագրութեան անկողմնակալութիւնը այսպէս պիտի ըլլայ օրէնքին գերակայութիւնը»: Այս անկողմնակալութիւնը ըմբոստութիւն մըն էր քաղքենիացած ընկերութեան մէջ: Ձախին եւ աջին դէմ հաւասարապէս:

Զոլա կողմնակից էր «գիտական վէպի» հասկացողութեան. «Մեր դարը, կ'ըսէ ան, գիտութեան դարն է»: Գրողը ըստ իրեն պէտք էր կիրարկէր Տարվինի եւ Գլօտ Պեռնարի գիտական ուսմունքները: Զոլա նկարագրելով հանդերձ ընկերային անարդարութիւնները կը մերժէր քաղաքական դիրք ճշդել: Կը հանինք Տըրէյֆուսի ծանօթ հարցին եւ «Կ'ամբաստանեմ» գործը: Զոլա հետեւեալը կը գըրէր իր օրագրին մէջ. «Քաղքենիութիւնը կը դաւաճանէ իր յեղափոխական անցեալին պահելու համար իր մենաշնորհները եւ իր դասակարգին իշխանութիւնը հաստատելու համար»:

Ընկերային հարցերու զարգացումին հետ բնութենապաշտ շարժումը կը հասնի հոն ուր բնականաբար պէտք էր դիրք ճշդէր կամ դէպի ընկերային հակադըրութիւն կամ դէպի խորհրդապաշտութեան ճակատագրապաշտութիւն եւ միթիզմ:

(Շար. – 10)

Fonds A.R.A.M

բելի էր տեսնել Բեղնաւորութեան ատտուածներու կաւէ արձանիկներ, պաշտամունքի բաժակներ, կուժեր, գունաւոր ամաններ, կիսալուսնի ձեւով զարդեղէններ, մատանիներ եւ ամէնէն աւելի պատերազմական գործիքներ: Ուրարտացիներուն մօտ երկրագործութեան առնթեր շատ զարգացած էին կաւագործութիւնը եւ մետաղագործութիւնը: Անոնք Վանայ լիճին եզերքները ամրակուռ բերդերուն մէջ ապաստանած՝ աւելի քան երեք հարիւր տարի յամառ դիմադրութիւն ցոյց տուած են սահմանակից Ասորեստանի աշխարհակալ բանակներուն եւ փառաւոր յաղթանակներ կանգնած: Այս հնադարեան եւ մութ պատմութեան դիւրաւ հետեւելու եւ յստակ գաղափար կազմելու համար կախուած էին պատերէն զանազան աշխարհագրական քարտէսներ:

Այստեղ անհրաժեշտ է նշել եւ հպարտանքով արձանագրել, որ վերոյիշեալ առարկաներէն շատ կտորներ, որոնք այս բացառիկ ցուցահանդէսին տրամադրըուած էին Վիէննայի Ազգագրական ու Բնապատմական Թանգարաններէն եւ Մխիթարեան նախապատմական շրջանին պետական հաւաքածոյէն, առաջին անգամ ըլլալով կը ցուցադրուէին հանրութեան: Նախահայկական պատմութեան ուսումնասիրութեան մէջ մեծ արժանիք ունի գերմանացի անուանի պատմագէտը, փրոֆ. Լեման – Հաուփթ (1861-1938), որ Վանի մարզին մէջ կատարած է պեղումներ փայլուն արդիւնքներով:

Երկրորդ սրահին մէջ, այցելուներուն առջեւ կը պարզուէին գեղեցիկ փոթթոմոնթաժներով Հայոց Թագաւորութիւնները. – Արտաշէս Ա., Մեծն Տիգրան, Լեւոն Ա., Հեթում Ա., Լեւոն Բ. իրենց հայկական ինքնուրոյն դրամներով... Գառնիի տաճարը եւ Հայաստանի պաշտպան՝ Անահիտ դիցուհիին պրոնզէ գլուխը...: Հոս ապակիէ ցուցափեղկերը աւելի հրքնաղ էին, որովհետեւ հայ եկեղեցւոյ ոսկեթել հիւսքերով զգեստները, խոյրերը, նրբագործ սկիհները, Քէօթահիայի յախճապակիները, ամաններն ու գաւաթները լուսարձակներու տակ կը փայլփլէին ու կը շողշողային: Հայկական նշանաւոր վանքերու եւ անթիւ եկեղեցիներու մեծադիր լուսանկարները, վեհափառ Արարատին հովանիին տակ, շատ տպաւորիչ էին: Անպակաս էին նաեւ հայկական կանացի տարազներ, մուճակներ եւ մի քանի գորգեր: Սակայն այս բոլորին կ'իշխէր պատէն կախուած սիրուն իւղանկար մը, որ կը ներկայացնէր Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադիրը՝ Մեծն Մխիթար Սեբաստացին: Անոր հրատարակած Աստուածաշունչը եւ բազմաթիւ սքանչելի ձեռագիրներ կ'ապացուցանէին Մխիթարեան հայրերու անգնահատելի վաստակը եւ մեծ գուրգուրանքը հայ մշակոյթի եւ գեղարուեստի գանձերուն հանդէպ: Մէկ խօսքով, կարելի է ըսել, այս սրահը նուիրուած էր Մխիթար Աբբահօր եւ իր բազմարդիւն յաջորդներուն:

Ցուցահանդէսին առիթով կազմակերպուած մէկ բանախօսութեան ընթացքին

ՓԱՐԱՃԱՆՈՎԸ
Ֆրանսա ընդունելու համար

Փարիզի մէջ կազմուած է կոմիտէ մը, որ ջանք կը թափէ Ֆրանսա բերել տալու համար Սերժ Փարաճանովը, տրուած ըլլալով որ ազատ արձակուելէն ի վեր, չարժարուեստի այս եզակի բեմադիրը իրունք չունի դարձնելու իր փափաքած նիւթերը: Կոմիտէին կը նախագահեն Ալէն Ռօբնօ եւ Պերթրան Թավերնիէ, ընդհ. քարտուղարն է Ժան Վիտալ, փոխ-քարտուղարը՝ Ալէն Շալիէ եւ գանձապահը՝ Շանթալ Ռուժոն:

Իրենց կոչին մէջ, վերոյիշեալ նախաձեռնողները կը յայտնեն թէ Ֆրանսացի Բեմադիրներու Ընկերութիւնը պաշտօնական հրաւէր մը ղրկած է Փարաճանովի, Փետր. 11ին, որպէսզի մասնակցի իր կազմակերպած Forumին, Քանի փառատօնի ընթացքին:

Կոչի վերջաւորութեան, կոմիտէն կ'ըսէ. « Յանուն արտայայտութեան եւ ըստեղծագործութեան ազատութեան, յանուն հիմնական ազատութեանց, կը պընդենք դիմելով Խորհ. Միութեան իշխանութեանց՝

« Թոյլ տուէք որ Փարաճանով մեկնի:

« Արտօնեցէք որ ընդառաջ երթայ Ֆրանսացի իր պաշտօնակիցներուն հրաւէրին »:

COMITE D'ACTION
POUR L'ACCUEIL EN FRANCE DE
SERGE PARADJANOV
15, Rue Oberkampf — 75011 Paris
Participation financière à
Chantal Rogeon

LIVRES REÇUS :

APSOSS
de Jean-Jacques Varoujean
Ed. ASTRID, Paris 1980

×

JOURNAL D'EXTREME-ORIENT
1940-1945 de Paul Esmerian
Editions Entente, Paris 1980

×

CHOIX DE POEMES
Arméniens. Grégoire de Narek, poètes du Moyen-Age, Varoujan, Tcharentz,
Traduction : Luc-André Marcel et G. Poladian
Ed. Hamaskaïne, Beyrouth, Liban 1980

Թանգարանին անօրէնը այսպէս արտայայտուեցաւ. « Կը հիանամ հայ ազգին բարձր մշակոյթին եւ անոր արուեստի հարուստ գանձերուն: Բայց դժբախտութիւն է որ շատեր — ինչպէս մինչեւ հիմա ես — դեռ կ'անգիտանան անոր գոյութիւնը: Այս ցուցահանդէսին շատ բան կը պարտիմ »:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՄԱՐ

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի 75ՐԴ ԱՄԵՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Կազմակերպութեամբ

Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇ. ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

Ա.— ԳՐԱԿԱՆ ՍԵՌԵՐՆ ԵՆ

1. Արձակ. 150 էջ եւ աւելի, (տպագրեալ էջ)

Ա) Պատմուածքներու հաւաքածոյ մը, կամ՝ Բ) Վիպակ մը, կամ վէպ մը:

2. Բանաստեղծութիւն. 150 էջ եւ աւելի (տպագրեալ էջ)

Հաւաքածոյ մը կամ՝ երկարաշունչ քերթուած մը

3. Թատերգութիւն. 75 էջ եւ աւելի, (տպագրեալ էջ)

Հաւաքածոյ մը կամ՝ մէկ թատերախաղ

Բ.— ՄՐՑԱՆՔԻՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐԸ

1. Առաջնութեան մրցանակ՝

Ա) Հրատարակումը գիրքին՝ Հիմնադրամիս կողմէ, 1000 օրինակով

Բ) 750 օրինակ գիրք կը տրուի հեղինակին եւ 1000 տոլար:

2. Երկրորդ մրցանակ՝ 1000 տոլար

Գ.— ՄՐՑԱՆՔԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1. Լեզուն է հայերէնը ներկայացուած երկերը պարտին անտիպ ըլլալ:

2. Պայման չէ, բայց փափաքելի է որ երկերուն նիւթը կապ մը ունենայ մեր մշակոյթին հետ:

3. Ձեռագիրները պարտին ըլլալ երկու օրինակ՝ մեքենագրուած եւ ընթեռնլի:

4. Ձեռագիրները կը պարտին մեր Գրասենեակը հասած ըլլալ ամէնէն ուշը՝ մինչեւ Դեկտեմբեր 31, 1980, ապահովագրեալ:

5. Մրցանակ պիտի ստանան առաջնութեան եւ երկրորդութեան արժանացողները միայն, եւ միայն անոնց անունները պիտի ծանուցուին:

6. Ձեռագիրները չեն վերադարձուիր ինչ ալ ըլլայ պարագան:

7. Արդիւնքները պիտի ծանուցուին 1981ի Ապրիլին, որ Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնումին ամիսն է:

8. Յաջորդ զեկոյցով պիտի հրապարակուին Դատական Կազմի անդամներուն անունները:

9. Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին.

A. G. B. U. Alex Manoogian
Culturel Fund
22001 Northwestern Highway
Southfield, Mich. 48075, U.S.A.

Զեկոյց թիւ 1, Մարտ 7, 1980

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ « Արարատ » կազմակերպութեան կեդրոնին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է Սպահանի համալսարանի հայերէն ճիւղի դասախօս Խաժակ Տէր-Գրիգորեան՝ « Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս խորհրդայնացաւ Հայաստանը » նիւթին շուրջ: Իր խօսքին առնթեր դասախօսը կատարած է նաեւ մէջբերումներ եւ բերած փաստեր խորհրդային թէ սփիւռքեան աղբիւրներէ:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 24ին, տեղի ունեցած է Փետրուարեան ապստամբութեան 59րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. « Արմէն Գարօ » կոմիտէին: Հանդէսը վարած է ընկ. Արա Գաբրիէլեան: Բանախօսած է ընկ. Մուկուչ Պուտաքեան: Ականատեսի վկայութիւններ փոխանցած է ընկ. Մանուէլ Մարութեան:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կողմէ ընկերներ Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան, Վարդգէս Տէր-Կարապետեան եւ Տոքթ. Սեպուհ Յովնանեան, Մարտ մէկին այցելութիւն մը տուած են թեմին նորընտիր առաջնորդ Արամ Վրդ. Քէշիշեանի: Շուրջ երկու ժամ տեւած հանդիպումի ընթացքին վեր առնուած է Առաջնորդարանին կարեւորութիւնը մանաւանդ երկրին ներկայ հանգրուանին եւ շեշտուած անհրաժեշտութիւնը աւելի աշխուժացնելու ազգային մարմիններու գործունէութիւնը, լաւագոյն արդիւնքներ ստանալու համար կրթական, ընկերային եւ այլ մարզերէ ներս: Ապա քննարկումի նիւթ դարձած է Լիբանանի քաղաքական կացութիւնը եւ անհրաժեշտ նկատուած որ առաջնորդը աւելի դեր խաղայ իրեն բաժին ինկած միջհամայնական աշխատանքներուն մէջ:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ « Ֆաշըն Ինստիտուտ Թեքնոլոճի »ի սրահին մէջ, Մարտ 2ին, ՀՕՄի Մայր մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Թատերախումբը ներկայացուցած է Սողոմոն Թեհլիրեանի դատավարութիւնը, հեղինակութեամբ եւ բեմադրութեամբ Հրանդ Մարգարեանի: Փաստաբան Կորկընի դերըստանձնած է Մանուէլ Մարութեան:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ռաուտա շրջանին մէջ հիմնուած է Հ. Յ. Դ. պատանեկան նոր միութիւն մը եւս, կոչուելով « Կոմս »: Փետրուար 2ին տեղի ունեցած է նորակազմ միութեան բացումը իր ակումբին մէջ, ներկայութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժըռէյոէի եւ Լ. Օգն. Խաչի Ռաուտայի շրջանի վարչութեանց: Նոր միութեամբ Լիբանանի Հ. Յ. Դ. պատանեկան միութիւններու թիւը կը հասնի 17ի:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՁԷՅՆԱՊԸ

Ձէյնապին մէջ բոնած էր վախ մը, արտոյտի մը ինկող ուրուրի մը թեւերու շուքին պէս: Այնքա՜ն տխրական էին Շահի պէս հագուած ձիաւորին խօսքերն ու երեւոյթը:

- Ձէյնապ, այծերդ լեռ ձգէ, եկուր քեզ տանիմ իմ տունը: Այնտեղ քեզի Դամասկոսի կարմիր կօշիկներ պիտի հագցնեմ, պիտի հագցնեմ դումաշէ փիստան: Էդ աղուոր մազերէդ պիտի կախես ոսկիէ պոյման: Գլխիդ պիտի դնես մըրջանէ գտակ: Որ իմ տունը գաս, մէջքիդ պիտի կապեմ արծաթէ քէմար, թեւիդ պիլէզիկ սալաթով բանուած:

Ձէյնապ՝ եղնիկի մը չափ կամակոր երկչոտութիւնով մը բռնուած՝ լեռներուն ձայն ձգելու համար կարծես այծերուն ձայն տուաւ: Ուզեց հեռանալ, փախչիլ: Ապառաժներուն քով ծերուկ քիւրտը կար, որ այնքան պիտի հասնէր իրեն օգնութեան, որքան ծառերուն վըրայէն անցնող թռչունը: Ձէյնապ մինակ էր ու անօգնական: Եթէ Մարտիկ յանկարծ երեւնար հովտի ապառաժներուն վրայ...

Ձէյնապ ի զուր ուզեց խուսափիլ, երբ Հաճի Մուսան բռնած էր անոր թեւերէն: Արտոյտը ուրուրի ճանկերուն մէջ ինկած էր: Հաճի Մուսան այլեւս հանդարտ չէր խօսեր :Ձէյնապ ձայն ձգեց: Հովիտի կողքին կանկառ հաւաքող քիւրտը իմացաւ Ձէյնապի ձայնը, հովիտէն վար նայեցաւ ու տեսաւ, որ երկու ձիաւոր, Ձէյնապն առած, հովիտէն դուրս անտառի ճամբան բռնած էին: Ծերուկն իր կարգին ձայն ձգեց վերէն: Այդքան միայն:

Զոպանի հաստ գաւազանը ձեռքին, Մարտիկ թափառեցաւ հովիտի ծառերուն տակ այնպէս, ինչպէս մէկը յանկարծակի քանդուած դղեակի մը աւերակներուն մէջ պիտի պտըտէր: Մարտիկ նստաւ հովտի այն ծառին տակ, ուր առաջին անգամ համբուրած էր Ձէյնապը: Անոր շունչը տերեւներուն, ջուրի ձայնին, կապոյտին ու արեւին մէջ կը զգար: Գօտիէն քաշեց սրինգը ու մօոցաւ նուագել:

Ձէյնապը՝ նշանաւոր աւազակապետ Հաճի Մուսայի տան մէջ: Մարտիկ փայտի կտորի մը պէս սրինգը իր ձեռքին մէջ բռնած, ձի մը ու զէնք մը ունենալու երեւակայութիւնով տարուած էր: Եթէ ձի մը ունենար, պիտի իջնէր Հաճի Մուսայի դրան առջեւ ու անոր հետ լեռներու ձայնով պիտի խօսէր:

Մարտիկ այդ մտածումին մէջ փորձեց սրինգը շրթներուն տանիլ: Ձէ, չէ, պիտի չկրնար նուագել, կարծես բնաւ սըրինգ նուագած չըլլար:

Մարտիկ ոտքի ելաւ հսկայի մը ծանրութիւնով, սրինգը քարին վրայ կոտրեց ու հեռացաւ հովտէն:

Մարտիկ կ'ուզէր հասկնալ, թէ Ձէյնապը ձայն տուա՞ւ, օգնութեան կանչե՞ց ոեւէ մէկը: Վերջին անգամ ի՞նչ խօսեցաւ իր մասին:

– Պատմէ, ծերուկ, Ձէյնապն ինտո՞ր տարին...

Մարտիկ քանի մը անգամ նայեցաւ նաշխած գտակին: Նայեցաւ թուրին, ձիու մը կէս ձգուած գլուխին: Ձէյնապ կ'ուզէր Մարտիկը ձիաւոր տեսնել Մէմոյին պէս, կռուի գնացող ու կռուէն դարձող: Անոր խօսածները հետզհետէ իմաստ կ'առնէին իր մէջ: Բոլորը, բոլորը Մարտիկի գլխին մէջ հետզհետէ փոթորիկ կը դառնային:

Մարտիկ այդ օր ձիէն վար չիջաւ, այնքա՜ն ջերմ ու լիական էր անոր երեւակայութիւնը: Ձիերու ուժեղ բախում, կոտրած թուրի կտորներ...

Երեկոյին Մարտիկ Բերդակի ճամբան բռնեց:

×

Երեք օր էր որ ջուլհակ Պետօն տեսած չէր Մարտիկը: Այդ օրը ,ցերեկին, երբ հանդիպեցաւ ու լսեց, որ Մարտիկը դաշտ ելած էր, բարկացաւ: Կրնայ ըլլալ որ տղուն բաներ մը պատահի: Բարկացաւ նաեւ երեսփոխին, թէեւ ան լուր չունէր Մարտիկի դաշտ ելլելուն:

(41 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

U.G.A.B. — VALENCE

CONFERENCE

par le Prof. Gérard DEDEYAN
Maître-Assistant
à l'Université de Montpellier
sur le thème :
LES ARMENIENS EN CAPPADOCE AU MOYEN AGE
Le Samedi 29 Mars à 21 heures
à la salle HUSSISSIAN de l'UGAB
6, Rue Faventines — Valence
Entrée libre

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Գիւլփա իրենց քեռայրին՝ Օննիկ Զաքարեանի *մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած են.— 250ական ֆր. Կապ. Խաչի կայանին, Ալֆորվիլի Մշ. Տան, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին եւ Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ: Նոյն առիթով Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէր Ագիմժաք 250 ֆր. նուիրած են Կապ. Խաչի կայանին, Միսաք Քէշիշեան 100 Ս. Մեսրոպ կրթարանին, 100 Կապ. Խաչի կայանին եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկ. Թեւոնեան (Քոլմար) 100ական Կապ. Խաչի կայանին եւ Ս. Մեսրոպ կրթարանին:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սարգիս Քէշապեանի *մահուան առթիւ, Արժանթէօյէն Տէր եւ Տիկին Ս. Տեփանեան 50 ֆ. կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման:*

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ
Ատենապետ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին
Նախագահութեամբ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին

Journées du Centre Culturel Alex Manoogian

Կազմակերպուած Փարիզի Մասնաժողովին, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց մարմիններուն կողմէ
ի նպաստ իրենց մշակութային գործունէութեան
Շաբաթ, 29 եւ Կիրակի 30 Մարտ ժամը 11էն 20

STAND DIVERS : Livres et disques arméniens, peintures, linge de maison, photos, cadeaux souvenirs, articles ménagers, jeux éducatifs, alimentation, bijouterie, brocante, etc.

ձոխ պիւֆէ — հանելի ժամանց

ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ՝ *ժամը 12.30էն սկսեալ*
Հայկ. կերակուրներ յատկապէս պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներուն կողմէ

Centre Culturel Alex Manoogian 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

ՄԱՄՈՒՆԻ ՁԱՒԱԿՆԵՐԸ

չարժանկարը ցուցադրել փափաքող Հայկ. Միութիւնները կրնան դիմել գրաւոր հետեւեալ հասցէին.
H. ADJEMIAN
Société DIKO
5, Rue Constance — 75018 PARIS

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 21ին Հայ Մշ. Տունը, Ուիւ տը Մատրիտ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի, Մարտ 25 երեկոյեան ժամը 8.30ին, Տէսինի Մշակոյթի Տունը: Կը խնդրուի յարգելի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Օրակարգեր.— Պատգ. ժողովի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկ. Փափազեանէ 100 ֆր., Տիկ. Ֆրանսուազ Փափազեանի մահուան առթիւ:

BAL MASQUE

Այս Շաբաթ, Մարտ 22, ժամը 21էն սկսեալ ծպտեալ պարահանդէս Հայ Ուսանողաց Մարի – Նուպար հաստատութիւնը, 57 Պուլվ Ժուռտան, Փարիզ 14:

LA REVELATION DE L'ANNÉE!

ARCHITECTURE ARMENIENNE

IVe - XVIIIe siècle

Musées Royaux d'Art et d'Histoire
Parc du Cinquantenaire - Bruxelles

8 MARS - 13 AVRIL

DU MARDI AU VENDREDI : 9.30 h. à 12.30 et de 13.30 à 16.50
SAMEDIS ET DIMANCHES: 9.30 h. à 16 h. — FERME LE LUNDI

– ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է –

«Յառաջ»ի խմբագրատունը բաց է ... մէն օր (բացի՝ Շաբաթ եւ Կիրակի) ժամը ... 8էն 12.30 եւ 14էն 18.30:

×

Ոչ – սախտողական բնոյթ ունեցող ... ցելութիւններն ու հեռաձայնները կը խ... դրուի կատարել միայն *կէսօրէ վերջերը...*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Ազգ. Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Սիմոն Ուզունեանի *մահուան առթիւ, այրի Տիկին Վ. Ուզունեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Անահիտ Ուզունեանի նաեւ վիէնաբնակ Ատոնեան եւ Սուքիասեան ընտանիքներուն:*

Ցաւակցութիւններ նաեւ Յ. Զուլֆեանի (106 տարեկան) մահուան առթիւ ... այրիին եւ զաւակներուն:

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը ... խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ... կերուհի Անահիտ Ուզունեանի եւ Վեր... Ուզունեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկ... բոլոր պարագաներուն իրենց զաւկին, ... մուսնոյն եւ ազգականին՝ Սիմոն Ուզունեանի *մահուան առթիւ:*

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

DIMANCHE 30 MARS DE 17 A 24 H.
Dans les salon de l'HOTEL GEORGE V, 31, Avenue George V, Paris 8e

Grand Bal Annuel

JAF
Animé par BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
avec la participation artistique du duo « HARTAR »
Réservation des tables : 606.2751 — 208.76.49 (les mardis soirs)

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs:
— DU 4 AU 12 AVRIL
— DU 26 AVRIL AU 6 MAI
— DU 9 AU 24 MAI

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

nouveau!
Programmes variés au départ d'EREVAN avec des extensions :
— en GEORGIE
— à LENINGRAD
— en ASIE CENTRALE (TACHKENT, BOUKHARA, SAMARCANDE)
— UKRAINE et...

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS
67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agréé INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

LA CAPPADOCE

soirée spéciale paëlla

avec

NINO DE MURCIA

et

danses espagnoles

le dimanche 23 mars

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
25
MARDI
25 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.609 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.609

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԻԱ 62րդ տօնավաճառին է, որ Նախագահ Ժիսքար մէկ ժամ տեւող ճառով մը արդարացուց եւ բացատրեց իր քաղաքականութիւնը մինչ քիչ անդին՝ Օրլէանի մէջ, Իւ. Տէ. Էֆ.ը համագումար ունէր: Նախագահը ջատագովեց գլխաւորաբար « ճիշդ տեղը »ի (ժիւսթ միլիէօ) իր քաղաքականութիւնը, այս — ինքն խաղաղ ժողովրդավարութիւն մը, հեռու ծայրայեղութիւններէ: Այս ժիւսթ միլիէօ բացատրութիւնը առիթ կուտայ անշուշտ բառախաղերու եւ Քոթիտիէն ալ վարանիր խորագրելէ « Ժիսքար, միլիէօի փաստաբանը » ինչ որ շատ պատուաբեր բան մը չէ, երբ առնուի տառացի կերպով: Նախագահը նաեւ ցաւ յայտնեց որ կուսակցութիւններու պառակտումները պատճառ են որ խօսակցութիւն եւ փոխում չըլլայ: Շեշտեց թէ «մէջտեղի ճիշդ տեղն » ըլլալ չի նշանակեր չէզոք ըլլալ թէեւ խմբագիր մը կ՛ըսէ թէ «երկու աթոռի մէջտեղ նստիլ է»: Անդին, Իւ. Տէ. Էֆ.ը որ կը համախմբէ մեծամասնութեան գլխաւոր հոսանքները բացի « ՀՀՀ »էն նախատեսուածէն լաւ անցաւ քանի Իսրայէլի հարցը չխանգարեց մթնոլորտը: Լըքանիւէ շեշտեց թէ Արաֆաթ չի կրնար Ֆրանսա հրաւիրուելու երազն ունենալ ցորչափ ՊԱԿի ուխտէն չէ ջնջուած 19րդ յօդուածը, որ կը նախատեսէ Իսրայէլի բնաջնջումը:

ԻՏԱԼԻԱ քաղաքական եւ ահաբեկչական հոգերու կողքին, ունի նաեւ մարզական ծանր հոգեր քանի այլ գայթակղութիւններու վրայ աւելցաւ այս մէկն ալ: Կը պարզուի որ պաշտօնական թոթոքալչիօին ետին (որ գրաւի խաղ մըն է ֆութպոլի) ստեղծուեր է թոթօնեռօ մը, եւ ծանօթ ֆութպոլիստներ կաշառք կերած են խաղեր կորսնցնելու համար: Արդէն 12 խաղացողներ բանտարկուեցան, Միլանոյի Աթլանթիքայէն, մէջն ըլլալով թիմապահը, որ միջազգային համբաւ կը վայելէ:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ գործադուլի շարժումներ նախատեսուած ըլլալով, Մարտ 25ին, նամակի եւ թերթի ցրւումները պիտի տուժեն:

ԽՈՄԷՅՆԻ, պարսկական Ամանորի առթիւ ժողովուրդին ուղղած իր երեք պատգամներուն մէջ, շօշափած է բազմաթիւ հարցեր եւ կատարած կարգ մը հաստատումներ: Այսպէս, առաջին անգամ ըլլալով դէմ խօսած է « միջազգային համայնավարութեան» դայն նկատելով նոյնքան վտանգաւոր որքան « ամերիկեան աշխարհակալութիւնը »: Լուռ անցնելով Ուաշինկթընի հետ բախումին վրայէն ինչ կը վերաբերի Շահի վերադարձին եւ պատանդներուն, Խոմէյնի բուռն կերպով դատապարտած է Խորհ. Միութեան միջամտութիւնը Աֆղանիստան: Կառավարութեան եւ նախագահին կողմէ գործադրուելիք քաղաքական ուղեգիծը նշելով Խոմէյնի ըսած է, թէ գործադուլները արգիլուած են եւ գործադուլի դիմողները պիտի դատուին իբրեւ «հակայեղափոխականներ»: Բարձրագոյն ուսումը պիտի իսլամականանայ եւ այն դասախօսները, որոնք « Արեւելքի կամ Արեւմուտքի համակիրներ են », պիտի արձակուին իրենց պաշտօնէն: Այս առթիւ յայտնուած է թէ Խոմէյնիի յաջորդը կը նախատեսուի այաթոլա Հիւսէյն Ալի Մոնթազէրի, որ եղած է անոր « հոգեւոր զաւակը »: 57ամեայ կրօնականը Շահի « Սպիտակ Յեղափոխութեան » շրջանին (1963) մեծ աշխատանք տարած է, բազմիցս ձերբակալուած եւ բանտ նետուած: 1964ին ձգած է երկիրը եւ միացած Խոմէյնիի Իրաքի մէջ: Գալով Շահին կը շարունակէ « խանգարել » Պետութիւնները եւ մանաւանդ Գարթըրը: Ի վերջոյ շունչը առած է Գահիրէ, ուր պիտի կատարուի վիրաբուժական նոր գործողութիւն մը (փայծաղի անդամահատում) քանի Փանամա մերժած էր ընդունիլ ամերիկացի բժիշկներ: Երկուշաբթի ցերեկ նախկին Շահը կը հանէր իր առաջին ապաստանը՝ Եգիպտոս, կ՛ըսուի սակայն թէ թուականը կը զուգադիպի պարսկական դիմումնագրին յանձնումին Փանամայի, իր վերադարձը պահանջող:

ՊԱՐՍԵԼՈՆԷԹԻ մօտ, Լօզէ (Բարձր — Փրովանսի Ալպեաններ) պատանիներ փոխադրող հանրակառք մը անդունդն ինկած է, վարորդը անակնկալի եկած ըլլալով սառի խաւէ մը ճամբուն վրայ: 16 մեռեալ կայ (14էն 17 տարեկան), 5 ծանր վիրաւոր:

ՃԵՄԱՆԱՅԻ (Զաւա) մէջ ծանր բախումներ տեղի ունեցան առջի օր եւ կ՛ըսուի թէ 700 մեռեալ կայ: Քաղաքական գաղտնի հոսանքներու մրցակցութիւնն է որ ռազմադաշտի վերածած է երկիրը:

ՀՌՈՄԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

"Questa Bomba Parla Greco"

«ԱՅՍ ՌՈՒՄԲԸ ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ « ՓԱՆՈՐԱՄԱ » ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ

ԽՄԲ. — Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով (Մարտ 22–23) իտալական մամուլը կը շարունակէ անդրադառնալ Հռոմի Մարտ 10ի արիւնալի եղեռնափորձին (2 մեռեալ, 14 վիրաւոր) որու տէր եղած էր « Հայկ. Գաղտնի Բանակը »: Մարտ 24ի *Փանորամա*ն է, որ վերոյիշեալ խորագրին տակ կը գրէ, հետեւեալ ենթախորագրով.—

×

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԵԱԿ ԷՐ. ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ ԱՌԱՋ Է ՈՐ, ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ, ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ԱՏԵՆ, ՎՃՌՈՒԵՑԱՒ ԱՅՍ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ, ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԲԱՆԱԿԷՆ. ՆԵՐԿԱՅ ԷԻՆ ՀԱՊԱՇԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ, ԲԱՑՑ ՄԱՆԱՒԱՆԴ ՅՈՅՆ ԳԱՂՏՆԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալական կառավարութիւնը մէկուկէս ամիս առաջ տեղեակ էր այս ահաբեկչութեան, բայց չէր գիտեր միայն յարձակումին օրն ու ժամը: Նպատակէտը յայտնի էր. կամ Թրքական դեսպանատունը եւ կամ Թուրք օդանաւային ընկերութեան գրասենեակները: Այսպէս, ուրեմն, երբ Երկուշաբթի Մարտ 10ի երեկոյեան, Հռոմի Հանրապետութեան հրապարակին վրայ, զոյգ ռումբեր պայթեցան, քիչ մը տարբերութեամբ, Թրքական գրասենեակին առջեւ երկու անցորդ սպաննելով եւ 15 ուրիշներ վիրաւորելով, վարչապետարանին եւ գաղտնի սպասարկութեանց գրասենեակներուն մէջ շփոթութիւնը մեծ էր. գուցէ կարելի էր առաջքն առնել այս աղէտին:

Փաստաթուղթը պետական դիւանին մէջն էր. անգլերէնով մէկուկէս էջնոց մատնատպուած վկայութիւն մըն է, ըստորագրուած Ազատ. Հայկ. Բանակէն, ցրուած Պէյրութի մէջ եւ Հռոմ հասած Յունուարի վերջերը Միջին Արեւելեան մի քանի դեսպանատուներու դիւանագիտական ճամբաներով: Թռուցիկը կը սպառնար ռումբեր եւ մահափորձեր Իտալիոյ մէջ Թուրք կառավարութեան անձերու եւ գրասենեակներու դէմ, որովհետեւ մեր երկիրը (Իտալիան), Թըրքիոյ հետ, « յանցաւոր է պաշտպանած եւ թիկունք կանգնած ըլլալով Թուրքերու որոնք հայ ժողովուրդը կը ճնշեն»:

Հակառակ այս կազմակերպութեան լեզուական յստակութեան եւ ահաբեկչական ժառանգութեան, ոստիկանութիւնը ոչ իսկ նուազագոյն հսկողութիւն մը խորհած էր. միակ գործունէութիւնը կայացած էր « որպէս տեղեկատուութիւն » փաստաթուղթին բովանդակութիւնը փոխանցելու բոլոր խնդրոյ առարկայ երկիրներուն:

Հարկ եղաւ երկու զոհ տալ Հանրապետութեան հրապարակին վրայ, որպէսզի ապահովութեան և հակա–ահաբեկչական բովանդակ կազմը արթննայ: Այս փոփոխութեան առաջին եւ յայտնի նշանը եղաւ Իտալիոյ կողմէ դրուած պահանջը, անհրաժեշտ նախապատուութեամբ վիճելու « հայկական պարագայի » մասին, համայն դաշնակիցներու հակալրտեսական կազմակերպութիւններու հետ:

Շնորհիւ ժողովներու, լուրերու փոխանակութեանց եւ Թուրք ոստիկանութեան գաղտնի դիւանային դռներու բացումին, ճշդելու խումբերը, անոնց միջազգային կապերը, եւ գինամթերք հայթայթելու համար հայ ծայրայեղներու տնտեսական նեցուկները, զգալացունց տեղեկութիւն մը յայտնաբերուեցաւ: Մարտ 10ի Հռոմի մահափորձը որոշուած եւ պատրաստուած էր երեք ամիս առաջ, 1979 Դեկտեմբերի կէսերուն, գաղտնի վեհաժողովի մը ընթացքին, Միւնիխի մէջ:

Արեւմտեան Գերմանիոյ հակահաբեկչական գաղտնի սպասարկութեանց համաձայն, այս ժողովին մասնակցողներու թիւը վաթսունը կ՛անցնի: Հայ բանակի քաղաքական, զինուորական եւ քարոզչական ղեկավարներու կողքին, ներկայ էին նաեւ Ժորժ Հապաշի Պաղեստինի Ազատագրութեան Ժողովրդական Ճակատի ներկայացուցիչներ: Սակայն Գերմանացիներու կատարած ամէնէն մըտահոգիչ յայտնութիւնը եղած էր Յունաստանի գաղտնի սպասարկութեան ներկայութեան հաստատումը այդ ժողովին:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք է Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող ծայրայեղ պրկումը, սակայն յունական պաշտօնական կազմակերպութեան մը ուղղակի գործակցութիւնը հայ ահաբեկչութեան կողքին, որ ցմահ պայքար կը մղէ Անգարայի կառավարութեան դէմ, հաւանօրէն չըթայագերծէ քաղաքա – դիւանագիտական չափազանց ծանր հակահարուածներ:

Միւնիխի ժողովը յայտնի դարձուց նաեւ թէ հայ մարտիկները, հինգ տարի տեւող պատրաստութենէ մը ետք, ոչ միայն կղզիացած չեն, այլեւ այսօր, Արեւմտեան որեւէ երկրի մը մէջ մեծ դիւրութեամբ կրնան գործել:

Պաշտօնապէս սկիզբ առած 1975 Յունուար 20ին Կիպրոսի յոյն և Թուրք պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, Հ. Ա. Գ. Բ.ը, պատմական կուսակցութիւններու (Դաշնակ, Հնչակ, Ռամկավար) տագնապէն ծնած հայ նոր ազգայնականութեան « առաջնորդ կազմակերպութիւնն է »:

Պէյրութ՝ կեդրոնատեղին է: Բանակը (հայ), մարքս – լենինեան ուղղութեամբ, կը պայքարի հայկական հայրենիքի մը ստեղծումին, ներկայ Թուրքիոյ Արեւելքը, խորհրդային սահմանին վրայ: « Գութ չենք ուզեր » կը կրկնեն անոր ղեկավարները, իրենց տուած հազուադէպ տեսակցութիւններու ընթացքին, հակաճառելով նոյն համայնքի միւս կուսակցութիւններու դէմ, որոնց ուզածն է մէկուկէս միլիոն զոհերով 1915ի Թուրք ցեղասպանութեան պաշտօնական ճանաչումը « Զինուած կը պայքարինք Անգարայի Փաշիզմին դէմ, ազատ եւ անկախ Հայաստանի մը համար »: « Դաշնակից ենք ամէն անոնց հետ որ կը տառապին Թուրք բռնակալ լուծին տակ.— քիւրտ, յոյն եւ արաբ, որովհետեւ Թուրք Պետութիւնը բռնատիրական է եւ ֆաշիստ »:

Յեղափոխական կազմակերպութիւնը, ղեկավարուած Յակոբ Յակոբեանէ, գըլխաւորապէս Հապաշի ժողովրդական ճակատին հետ է որ պայքարի սերտ կապեր ունի: Եւ ճիշդ այս վերջինիս մարզակեդրոններուն մէջ է որ տասնեակներով հայ երիտասարդներ քաղաքային կռիւներու մարզուած են:

Պատրաստական շրջանը աւարտելէ վերջ, լաւագոյնները Եւրոպա կ՛ուղարկուին: Նիսի մէջ գոյութիւն ունի գործողութեան կարեւորագոյն կեդրոնը, ուսկից կը կառավարուին եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ գործող միւս կորիզները:

Հայ ահաբեկիչները վերապահութեամբ նկատուած եւ նոյնիսկ բոլորովին վտարուած հայ համայնքներէն որ տարիներէ ի վեր կատարելապէս « էնթէկրէ » եղած են, պահելով հանդերձ անկախ եւ կենսունակ մշակութային կեանք մը, գլխաւորաբար Սպանիոյ եւ Իտալիոյ զինեալ խումբերու մօտ փնտռեցին ու գտան յարաբերութիւններ եւ նեցուկ: Օրինակ 1976էն արդէն « Կարմիր Ջոկատները » իրենց փաստաթուղթերէն ոմանց մէջ համակրանքով կը խօսին հայ ժողովուրդի պայքարի մասին:

Բայց, կարգ մը Հռոմէացի ատենակալներու համաձայն, հայ բանակին այսօրուան իսկական դաշնակիցը Ինքնավար զինեալ Կազմակերպութիւնն է: Վերջինը՝ իտալական ահաբեկչութեան ճակատին վրայ յայտնուող, հայ մարտիկները իրենց յարձակողականը կասեցնելու մըտադրութիւն ցոյց չեն տար:

«Փիացցա տէլլա Ռեփուպլիքայ»յի կոտորածէն երեք օր վերջ, պաշտօնապէս տէր կանգնելով եղեռնափորձին, Հայ Գաղտնի Բանակը հաստատեց.

« Շատ անգամ զգուշացուցինք հեռու մնալ Թուրք հաստատութիւններէն. կը կրկնենք իշխանութիւններուն որ պահակներ չդնեն Թրքական շահերուն առջեւ, որոնց հանդէպ մեր պայքարը պիտի շարունակուի ծաւալիլ բոլոր երկիրներու մէջ »:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՈՐԱԿՈՒԱԾ

ՔԱՌՈՐԴ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

— o —

Խորհրդային բաժակի 1/8 աւարտականներու շարքին « Նեստրու »ի դէմ « Արարատ »ի յաղթանակի լուրը տուած էինք Մարտ 21ի մեր թիւով: Քառորդ աւարտականները, ըստ նախատեսութեան, տեղի կ՛ունենան Մարտ 30ին, որոնց կը մասնակցի նաեւ «Արարատ»:

Fonds A.R.A.M

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐՆ ու ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ

ԱՔԵՄԵՆԵԱՆՑ ՕՐՈՎ

Ա.

Շատ հին է Հայերու եւ Պարսիկներու, արեւելքի այս երկու արիական հարեւան ազգերու յարաբերութեանց պատմու – թիւնը:

Բացի Մովսէս Խորենացիէ, որ մանրամասնօրէն տուած է Հայոց աւանդական պատմութիւնը՝ հիմնուած Մար – Աբաս Կատինայի հայթայթած աղբիւրներուն վրայ, հատկուկտոր տեղեկութիւններ կան աշխարհահռչակ յոյն հեղինակներու՝ Հերոդոտոսի եւ Քսենոփոնի երկերուն, ինչպէս նաեւ պարսկական բեւեռագիր արձանագրութեանց մէջ, մասնաւորաբար Աքեմենեան հարստութեան օրով Հայոց եւ Պարսիկներու կապերուն մասին:

Պատմագէտներն ու բանասէրները ԺԹ. դարէն սկսեալ քննութեան ենթարկելով Խորենացիի պատմութիւնը, հաստատած են, որ Մար Աբասի կարգ մը տեղեկութիւնները Հայոց հին շրջանի պատմութեան մասին՝ պարզապէս առասպելախառն աւանդութիւններ են, որոնք հասած են մինչեւ հինգերորդ դար (յետ Քրիստոսի):

Կիւրոսի, Աժդահակի, Կիաքսարի, Երուանդի որդի Տիգրան Թագաւորի եւ Քրիստոսէ առաջ վեցերորդ դարու պատմական դէպքերու մասին իր գրածները արքագրութեան կը կարօտին՝ անցեալ դարու կէսերէն սկսեալ եւ մինչեւ օրս շարունակուող պեղումներու եւ գիտական հետազօտութեանց լոյսին տակ:

Նոյնիսկ Քսենոփոն վստահելի աղբիւր մը չէ: Իր Կիւրոսեդիան (Կիւրամարգ) Կիկերոնի օրերէն սկսեալ նկատուած է ո՛չ թէ Մեծն Կիւրոսի իսկական կենսագրութիւնը, այլ դասուած է «ի կարգս մտացածին բանահիւսեալ պատմու – թեանց» (Կենսագրութիւն երևելի արանց, Հ. Մատթէոս Վ. Մաղաք-Թէոփիլեանց, Վենետիկ, 1839, հատոր Ա. էջ 521 Բ): Մխիթարեան վարդապետը կ'աւելցնէ, որ Քսենոփոն չէ յարգած ժամանակագրութիւնը: Ապացոյց ա՛յն՝ որ «զմերս Տիգրան հայկազուն առնէ սիրելի մեծին Կիւրոսի, բայց անկեալ ընդ իշխանութեան տէրութեան նորա»:

Հայ հեղինակը ինք կը կը սխալի, երբ «ստոյգ պատմութիւն» կը դաւանի Մար-Աբասի գրածը, որուն համաձայն Տիգրան եւ Կիւրոս նիզակակից դարձած՝ միասին յաղթած էին Աժդահակին եւ տիրած Մարաց երկրին: Ցետոյ Ցոյներու վրայ արշաւելով՝ զանոնք նուաճած եւ իրենց հնազանդեցուցեր էին: Այսպէսով Տիգրան ընդարձակած էր Հայաստանի սահմանները եւ հարստացուցած արքունի գանձը:

Խորենացի վիպասանական ձեւով կը նկարագրէ Մարաստանի Թագաւոր Կիաքսար Ա.ի որդի եւ յաջորդ Աժդահակի (584 – 549 Ք. Ա.) տեւած մղձաւանջային ծանօթ երազը, երբ անիկա լսած էր Հայոց Թագաւոր Տիգրանի եւ Պարսից Կիւրոս Բ.ի զինակցութիւնը: Աժդահակի ամուսնութիւնը Տիգրանուհիին հետ եւ մնացեալը:

Քսենոփոն կը գրէ որ Աժդահակի հետ պատերազմողը Տիգրանի հայր Երուանդն էր, որ անկէ յաղթուելով խոստացած էր տուրք տալ Մարաց, բայց Աժդահակի մեռնելէն ետք խոստումը չէր կատարած: Ուստի անոր որդին Կիաքսար՝ Բաբելացւոց դէմ պատերազմի եղած միջոցին՝ իր քեռորդի Կիւրոսը պարսկական զօրքով Երուանդի վրայ ղրկեց: Երուանդ դարձեալ պարտուեցաւ եւ մեծ փրկանք վճարելով հազիւ ազատեցաւ: (Քսենոփոն, Կիւրամարգ, Բ 4 եւ Գ. 1–13):

Ինչպէս գրեցինք (Յառաջ, 10 Հոկտ.), Պարսից Կամբիւս Ա. Թագաւորի որդի եւ յաջորդ Մեծն Կիւրոս Բ.ն է, որ ապստամբելով Աժդահակի դէմ, դերի բռնեց զայն, գրաւեց Մարաստանը, վերջ տուաւ Մարաց Պետութեան եւ ինքզինքը հռչակեց Մարաց ու Պարսից Թագաւոր (550ին Ք. Ա.), հիմը դնելով Աքեմենեան հարստութեան, որուն 2500ամեակն է, որ կ'ոգեկոչուի ներկայիս բացառիկ հանդիսութիւններով:

Պատմական մեծ երեւոյթ էր կործանումը Մեդիայի (Մարաստան), որ մինչեւ Զ. դարու (Ք. Ա.) առաջին կէսը դարձած էր լայնածաւալ Թագաւորութիւն, որուն ենթակայ էին Իրանի մեծագոյն մասը՝ Պարքի հետ միասին, բուն Ասորեստանը, Ուրարտուն եւ Փոքր Ասիայի արեւելեան շրջանները, մինչեւ Կալիս գետը (Քըզըլ Ըրմաք):

Երբ Մեդիայի Կիաքսար Թագաւորը արշաւած ու գրաւած էր Ուրարտուն եւ արեւելեան Փոքր Ասիան՝ հնդեւրոպական Արմէնները Փոքր Հայքէն եւ Կապադով – կիայէն արդէն եկած եւ հաստատուած էին Արածանիի ու Տիգրիսի հովիտները:

Քսենոփոն իր վէպին մէջ կը պատմէ թէ Կիաքսար Բ.ի եւ Կիւրոս Մեծի ժամանակ Արմենիան եղած է առանձին փոքր Թագաւորութիւն՝ դաշնակից Մեդացիներու եւ Պարսիկներու: Կը յիշէ նոյնիսկ Արմէններու Թագաւորի երկու զաւակներուն անունները, — մեծը՝ Տիգրան, փոքրը՝ Սաբաիս (հաւանօրէն Շաւարշ): Արմէններու Թագաւորի զինուորական ուժն էր 40.000 հետեւակազօր եւ ութ հազար հեծելազօր: Հարստութիւնն էր 3000 տաղանդ, հաշուած արծաթ դրամով (բաբելոնական – պարսկական տաղանդի կշիռը մօտ 32 քիլոգրամ էր, իսկ ատտիկական – նինը՝ մօտ 26 քիլոգրամ):

Մեծն Կիւրոս մօտ ընկերն էր եւ որսակիցը Արմէններու Թագաւոր Տիգրանի որդւոյն: Արմենիան գրաւելէ ետք, այս վերջնոյն խնդրանքով կրկին բարեկամութիւն կը հաստատէ Արմէններու Թագա – ւորին հետ եւ պատերազմի համար կը վերցնէ անոր զօրքին կէսը՝ 4000 ձիաւոր եւ քսան հազար հետեւակ: Զօրքի միւս կէսը կը Թողու երկրին մէջ, որովհետեւ Արմէնները շարունակ պատերազմ կը մղէին հարեւան Խալդերու դէմ, ըստ Քսենոփոնի (Յ. Մանանդեան, Քննական տեսութիւն հայ ժողովրդի պատմութեան, հատոր Ա., Երեւան, 1944, էջ 39):

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

1971, Հոկտ. 16

(Շար. – 1)

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՈՒԱՏԸՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկե – ղեցւոյ սրահին մէջ, Մարտ 2ին, դասախօսութիւն մը տուած է ընկ. Բարգէն Փափազեան՝ « Սփիւռքահայութեան հոգեկան հոլովոյթը եւ Հայ Դատը » նիւթին շուրջ: Դասախօսը վերլուծելէ ետք Սփիւռքի կազմութեան տուն տուող հիմնական պատճառները, անդրադար – ձած է Սփիւռքի կեանքը յատկանշող ժամանակագրական չորս հանգրուաններուն՝ 1922 – 1933, գաղթականութեան շրջան, 1933 – 1959, տեղաւորման շրջան, 1959-1975 վերատեսութեան շրջան եւ 1975 – 1980 միակամութեան շրջան որակումներով:

Նոյն դասախօսութիւնը տրուած է նաեւ Մարտ 3ին, Նիւ Եորքի Հայ Կեդրոնին մէջ:

×

ՈՒԱՅԹԻՆՍՎԻԼԻ (Միացեալ Նահանգ – ներ) Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 12ին, նշուած է Ղեւոնդեանց քահանայից տօնը, նախագահութեամբ Արեւելեան Ամերիկայի (Կիլիկեան Թեմ) առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի եւ մասնակցութեամբ Թեմի 13 քահանանե – րու, որոնք եկած են Նիւ Ինկլընտէն, Նիւ Եորքէն, Ֆիլատելֆիայէն, Ուաշինկթը – նէն եւ այլ շրջաններէ: Առաւօտեան ժամերգութենէն ետք տեղի ունեցած են երկու դասախօսութիւններ: Ուաշինկթընի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հովիւը՝ Սահակ Քհնյ. Վրթանէսեան խօսած է « Հայ եկեղեցւոյ չարականները » նիւթին շուրջ, իսկ Կոմիտաս Քհնյ. բաղդատութիւն մը ըրած է Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Հարաւային Ամերիկայի հայկական գաղութներու միջեւ: Կէսօրուան ճաշէն ետք քահանաները խորհրդակցական հանդիպում մը ունեցած են վարչական, ծխական, հ[…] ուական եւ այլ հարցերու շուրջ: Ժա[…] 18ին, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ու[…] նեցած է ընթրիք, կազմակերպութեա[մբ] Տիկնանց Միութեան: Ժամը 19.30ին [...] ռաջնորդը պատարագած եւ քարոզած [...] վեր առնելով նկարագրի այն գիծերը [...] րոնք անհրաժեշտ են հովիւին համար:

×

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկ[ե] ղեցւոյ սրահին մէջ, Փետր. 29ին, տե[ղի] ունեցած է Պոսթընի Իրանահայ Միու[...] թեան կազմակերպած թէյասեղանը, [...] րու ընթացքին Միութեան փոխ – նախ[ա] գահը՝ Գագիկ Բաղալեան, 15.187 [...] լարի գումար մը յանձնած է Պոսթ[ընի] Հայ Կեդրոնի շինութեան յանձնախում[բի] ներկայացուցիչ Ենովք Լաչինեանի: [...] առած է Միութեան նախագահը՝ Ժիր[...] Ղարիբեան եւ անդրադարձած Հայ Կե[դ] րոնի անհրաժեշտութեան եւ դեր[ին] Ենովք Լաչինեան իր խօսքին մէջ շեշտա[ծ] է, թէ Հայ Կեդրոնը բոլոր Հայերուն հա[...] մար պիտի ըլլայ հաւաքատեղի եւ [...] կութ, մանաւանդ նոր սերունդներու հա[...] մար: Խօսք առած են նաեւ ՀՕՄի ներկ[ա] յացուցիչ Սեդա Խալիկեան եւ Համազ[...] գայինի Շրջ. Վարչութեան կողմէ Մի[...] Պարսումեան:

×

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետ[ր.] 10ին, նշուած է Հ. Յ. Դ. Օրը, կազմա[...] կերպութեամբ միջ – կոմիտէութեան: [...] ռաւօտեան, Կորիւն Քհնյ. Շրիգեան պա[...] տարագած եւ քարոզած է անդրադառնա[...] լով Հ. Յ. Դ.ի ծառայութիւններուն ազ[...] գային, մշակութային եւ քաղաքական [...] յեղափոխական մարզերու մէջ: Յաւար[...] պատարագի, Հայ Կեդրոնի սրահին մ[էջ] տեղի ունեցած հանդիսութեան բացում[ը] կատարած է ընկ. Արմէն Թոփուզեա[ն] Հանդէսը վարած է ընկ. Վաչէ Թրթռեա[ն] Բանախօսած են ընկերներ Հերրի Տէ[ր]տէրեան եւ Նշան Աբիկեան շեշտը դնե[լով] Դաշնակցութեան առաջադրութեան [...] Հայկ. Դատին հետապնդման աշխատանք[...] ներուն վրայ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան գոլէժի հան[...] դիսասրահին մէջ, Մարտ 5ին, տեղի ու[...] նեցած է Հայ Ակումբի կազմակերպու[...] թեամբ դասախօսութիւն մը» « Ի՞նչ [...] սպասուի Հայ համալսարանականէն [...] նիւթին շուրջ: Դասախօսը՝ Վեր. [...] Գարճեան, նախ անդրադարձած է [...] մալսարան բառին սահմանումին եւ ան[...] իմաստին պատմական հոլովոյթին որ[...] ետք ըսած է, թէ հայ համալսարական[ը] կը սպասուի ինքնագիտակցութիւն, մաս[...] նակցութիւն ազգային կեանքին՝ սատա[...] րելու համար անոր վերելքին:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

– ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ –

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գ.– ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օտարացումի գաղափարը առաջին անգամ կը գործածուի Ժան – Ժագ Ռուսոյի կողմէ: Ժողովուրդ մը կ'ըսէ ան երբ «ներկայացուի »երեսփոխաններու կողմէ անոնք կ'անջատուին (կ'օտարանան) հաւաքականութենէն կը դադրին ժողովուրդին մաս կազմելէ:

Հեկել եւ «Երիտասարդ» Մարքս փիլիսոփայական մակարդակի վրայ կը զարգացնեն այս միտքը: Մարդուն օտարա – ցումը կը սկսի երբ ան յարաբերու – թեան մէջ կը մտնէ բնութեան հետ աշ – խատանքի եւ արտադրութեան միջոցաւ: Մարդը աստիճանաբար աւելի և աւելի կը տիրապետէ բնութեան և կը փոխէ զայն: Որչափ առաջանայ այս գործողութիւնը մարդուն արտադրած առարկաները կը հեռանան մարդու հեղինակութեան սահմաներէն: Կը ձգտին ըլլալ աւելի զօրաւոր քան մարդը եւ իշխել անոր:

Այս փրոսէսին մէջ մարդը չկարենալով իշխել իր իսկ արտադրած առարկային կը սկսի օտարանալ իր աշխատանքէն: Մինչ անհրաժեշտ է յաղթել այս օտարացումին որպէսզի մարդ պահէ իր ամբողջականութիւնը: Արհեստաւորը (արթիզան) օրինակ, զգացումով մը կապ – ուած էր իր արտադրած առարկային. ան կ'արտադրէր ամբողջութիւն մը. (զոյգ մը կօշիկ, օրինակ): Ճարտարարուեստականացած ընկերութեան մէջ ծայրայեղ մասնագիտացումի, արտադրութեան մեքենայացման, շղթայանման աշխատան – քին (թրավայ ա լա շէն) մարդ անհատը կը մասնատուի, կը դադրի ամբողջական մարդ մը ըլլալէ, զգացումէ. միտքը երեւակայութիւնը որեւէ կապ չունին իր աշխատանքին հետ, մեքենան ամբողջացնող տարր մըն է ինք այլեւս, կորսնցուցած է իր կապը գործի ամբողջութեան հետ, ան ամբողջ կօշիկ մը չարտադրէր այլ կօշիկին մէկ մասը. ոչ մէկ կապ իր եւ իր արտադրանքին միջեւ, բացի անկէ որ իր արտադրածը կը սկսի ուժ բանեցնել իր վրայ:

Միջին Դարու ընկերային յարաբերութիւնները հողատէրին, աքթիզանին եւ գիւղացիին միջեւ, կապ մըն էր մարդէ մը ուրիշ մարդ:

Ճարտարարուեստականացած ընկերու – թեան մէջ ընկերային յարաբերութիւն – ները յարաբերութիւններն են առարկա – ներու: Գործատէրի մը համար ոչ մէկ կապ կայ իր գործաւորին եւ արտադրած առարկային միջեւ: Միակ կարեւորը շահըն է, ինչպէս կապ չկայ գործարանը կազմող իւրաքանչիւր մասին եւ անոնց արտադրածներուն միջեւ:

Ճարտարարուեստականացումի զար – գացումին հետ կ'առաջանայ նաեւ պիւրօքրասին որ մարդուն ընկերութենէն օտարացումի պատճառներէն մէկն է: Ֆըրանց Քաֆքայի «Դատավարութիւնը» գործին մէջ Ժոզէֆ Քէյ կը ձերբակալուի եւ կը դատապարտուի անծանօթ անդի – մակ էակներու կողմէ բայց որոնք կը ներկայացնեն գերագոյն ուժը ընկերու – թեան: Քաֆքայի միւս գործին «Բերդ»ին մէջ Պառնապաս կը ծառայէ Քլամին բայց վստահ չէ թէ իր խօսած անձը իրա – պէս Քլամն է թէ ոչ: Նոյն գործին մէջ ան չի կրնար զանազանել փոքր պի[...] քըրաթները որոնց դէմքերը այնքան նը[...] ման են իրարու եւ որոնք կը տարբերի[ն] միայն անունով: Այս պայմաններուն ա[...] անհատը անկարողութեան կը մատնու[ի] երբ դէմ – յանդիման կու գայ ուժի մե[...] քենային հետ: Պետութիւնը մեկուսացա[ծ] է պարզ քաղաքացիէն, միակ կապը, [...] կամքը կը պարտադրէ անոր: Քաղաք[ա] ցին կը մեկուսացնէ ինքզինք, ինք[...] անձնական կեանքին մէջ:

Արդի գիտութեան հսկայական զարգա[...] ցումը, ինչպէս յարաբերականութեան [...] րէնքները եւ հիւլէի գիտութիւնը, այ[...] սօր աշխարհը աւելի անհաճոյ տեղ մ[ը] է ապրելու քան Գալիլէոսի, Կոպեռնիկո[...] սի, Քէփլէրի գիւտերով լեցուն Միջ[ին] Դարու աշխարհը այդ շրջանի մարդու[ն] համար: Գիտութեան զարգացումը մէ[կ] կողմէն եւ ընկերային զարգացումի նախ[...] նականութիւնը (բաղդատմամբ գիտու – թեան) ուրիշ պատճառ մըն է մարդու[ն] օտարացումին: Մինչ բնական պիտի ըլ[...] լար որ գիտութեան զարգացումը եւ ըն[...] կերային զարգացումը քայլ պահէին ի[...] րարու հետ եւ զարգացնէին զիրար, ին[...] որ պարագան չէ:

Իրապաշտութեան ըմբռնումը ըստ Ֆի[...] շըրի յստակ չէ:

(11 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

Նկարիչ Նուպար Պետրոսեան

Վերջերս անակնկալ մը եղաւ Լիոն քաղաքը ժամանելս: Նոյն առիթով՝ նկարահանդէսի հրաւիրատոմս մը, որ նկարիչ Պետրոսեան ինծ ուղղած էր իր ցուցահանդէսի բացման:

Բացումը կատարուեցաւ ամսոյս 12ին, տեղւոյն « Թամար » հայ ճաշարանը, ուր՝ բարձր հովանաւորութեամբ Պ. Նափոլէոն Պիւլիւքեանի, քոքթէյլի հրաւիրուած էին քաղաքի Ֆրանսացի եւ հայ հասարակութիւնը:

Արուեստասէրներու մթնոլորտը գոհացուցիչ էր, ու տեսակ մը պարծանք կար լիոնաբնակ հայ աչքերու մէջ: Ակներեւ՝ նկարիչը ճանչցուած է քաղաքի հայ համայնքէն: Ներկայ էին տեղւոյն թղթակիցները եւ ձայնասփիւռի ներկայացուցիչները, որոնք նոյնպէս ծանօթ էին նկարչին:

Նկարահանդէսի ջերմ միջավայրը, ընդունելութիւնը, նկարչին հրջապատելը, մարդոց փութկոտութիւնը ինծ արգելք եղան մօտէն գրուցելու արուեստագէտին հետ. որոշ կարծիք մը ունենալու իր աշխատութեան կերպին ու հոգեկան տարածքին. յուսամ յաջորդիւ երկար տեսակցութեամբ արտայայտուիմ այդ մասին:

Նկարիչ Նուպար Պետրոսեան, արդի զգայնութեամբ, խորհրդապաշտ դասին կը պատկանի: Իր մէջ գոյներու ներդաշնակ սէրն ու յղացքը կ՛ոգեւորեն նկարը, տեսակ մը տօնական ներշնչումներու խայտանք: Երբեմն՝ յաջող տըրտում գիծեր կը չահագրգռեն առաւելութիւնները որ կը յուզէ ու թռիչք կուտայ պաստառին:

Հետաքրքրական են իր հոպիտները, որոնք իր վրձինի գլուխ գործոցները կրնան նկատուիլ: Զանազան արտայայտութիւններ, խորաթափանց. անոնք կը ներկայացնեն ճոխ երանգապնակի մը ճաչակաւոր գունաւորման մը յորդումը: Դէմքեր ժպտուն, միմոսական, գրաւիչ. հեռու Փիքասոյի, Լորժուի, Պիւֆէի զգացման հոպիտներէ. անոնք՝ ուրիշ բեւեռու տակ, կ՛ուզեն խօսիլ, երգել, գրաւել, իրենց ճկունութիւնը ցոյց տալ, կամ՝ խեղկատակութեամբ խնդացնել: Հետախոյզ արտայայտութիւններ տըրտմութեամբ լեցուն, որ կը յիշեցնեն Լէօնքավալոյի « Հոպիտ »ը կամ, արդի ցուցմունքի տխուր խամաճիկները, որ Ալպէնոնիի նուագին յանձնառու իրենց սէրը կ՛ողբան ու կորաքամակ կը դեգերին կեանքի վիշտով բեռնաւորուած: Ընդհանուր ծաւալով, յաջող աշխատութիւն:

Կ. ՍԱՐԵԱՆ

« ՆԱՒԱՍԱՐԴ » ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ինչպէս արդէն համառօտ կերպով «Յառաջ» հաղորդած էր առեննին, Նաւասարդ պարախումբը Փարիզէն մեկնած էր Փոռթօ – Ռիքոյի Սան Խուան քաղաքը, մասնակցելու համար միջազգային Ֆոլքլորիք պարերու 4րդ փառատօնին, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 1էն 7:

Այս բարձր մակարդակ ունեցող փառատօնին կը մասնակցէին զանազան երկիրներէ եկած բազմաթիւ խումբեր ինչպէս՝ Շիլիէն, Սպանիայէն, Միացեալ Նահանգներէն, Իրլանտայէն, Իտալիայէն եւ Փոռթօ – Ռիքոյէն:

« Նաւասարդ » պարախումբը դասուած էր լաւագոյն խումբերէն մին, որ կը ներկայացնէր հայկական Ֆոլքլորը իր հարազատ սովորութիւններով: Ան ամէն իրիկուն իր մասնակցութիւնը կը բերէր քաղաքի ամէնէն չքեղ սրահներէն մէկուն մէջ տեղի ունեցած ելոյթներուն, ինչպէս նաեւ չատ անգամ ալ հեռատեսիլէն: Հայ Ֆոլքլորին անծանօթ ունկընդիրներու մօտ մեծ յաջողութիւն կ՛արձանագրէր եւ կը գնահատուէր: Ամէն մէկ ներկայացումէն առաջ տեղի ունեցող տօնակատարութեան ընթացքին՝ « Միջազգային Ֆոլքլորի Միութեան » դրօշակը կը կրէր « Նաւասարդ »ի պարուհիներէն մին, առաւելաբար հայկական տարազի չքեղութեան եւ գեղեցկութեան համար:

Ներկայացուցիչներու խումբ մը լաւ ընդունելութիւն գտաւ մասնաւորաբար կըղզիին կառավարիչին կողմէ, որ չատ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ հայ մշակոյթին հանդէպ: Նաւասարդի տուած անդրանիկ ելոյթէն յետոյ Ֆրանսայի դեսպանը անձամբ եկաւ չնորհաւորելու ֆրանսահայ « Նաւասարդ » պարախումբը եւ քաջալերեց զայն, իր տարած յաջողութեան համար: Այս ճամբորդութեան առթիւ « Նաւասարդ » պարախումբը առիթը ունեցաւ Փոռթօ – Ռիքոյի մէջ բնակող չատ մը Հայերու հետ ծանօթանալու, որոնցմէ քանիներ ներկայ գտնուեցան հայկական Ծնունդի առթիւ տրուած փոքրիկ հաւաքոյթին: « Նաւասարդ » պարախումբը միջազգային փառատօնի կազմակերպիչներու կողմէ մեծապէս գնահատուած է. ապացոյց քանի մը տարիներէ ի վեր կը մասնակցի չատ մը միջազգային փառատօներու, հրաւիրուած է չատ մը երկիրներ ինչպէս՝ Անգլիա, Հարաւային Ամերիկա եւայլն:

Փոռթօ – Ռիքոյէն վերադարձին « Նաւասարդ » միջազգային Ֆոլքլորներու մասնակցելու համար 7 զանազան հրաւէրներ ստացաւ: Պարախումբը իր խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնէ այն երկիրներուն, որոնք հրաւիրեցին զինք, վստահութիւն ցոյց տալով իրեն: Այս վստահութիւնը արդիւնքն է ժրաջան աշխատանքի մը նուիրեալ անդամներու կողմէ, որոնց բոլորն ալ առանց նիւթական վարձատրութեան, իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն, միակ մտահոգութեամբ, որն է՝ ծանօթացնել հայ արուեստը բոլորին:

«ՆԱՒԱՍԱՐԴ»ԵԱՆ

ՀԱՄԵՐԳ - ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Համեմատաբար նորակազմ Լիոնի « Տիկնանց Միութիւն »ը — կազմուած 1977ին Դաւիթ Եղս. Սահակեանի առաջնորդութեամբ — որ կը բաղկանայ չուրջ 60 ժրաջան եւ աչխոյժ տիկիններէ, գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր Մարսէյլի « Սահակ – Մեսրոպ » 110 հոգինոց երգչախումբը հրաւիրելու Լիոն, հայ երգի փառաբանութիւնը հիւսելու Լիոնի հայ հասարակութեան առջեւ:

Յանդուգն եւ բազմածախք կրկէսին մէջ նետուող: Լիոնի Տիկնանց Միութեան չընորհիւ էր որ, վայելքը ունեցանք Մարտ 9, Կիրակի ժամը 15ին, Լիոնի Փալէ տը Բոնկրէի մեծ ու չքեղ սրահին մէջ ունկընդրելու « Սահակ – Մեսրոպ » երգչախումբի հայաչունչ մեղեդիները:

Լիոնի եւ չրջանի հայ հասարակութիւնը ժամանակէն առաջ արդէն գրաւած էր աւելի քան 800 աթոռներ, սպասելով երգչախումբի երեւնալուն:

Եւ ահա քովընտի դուռնէն կը սկսի դուրս ելլել նախ տղոց բաժինը, ապա համաձեւ զգեստներով հագուած սեւաչեայ Հայուհեաց բաժինը: Ժողովուրդի ծափերու տակ, յամրաբար կը բարձրանան դէպի բեմ: Չորս կարգի վրայ չարուած, մեր առջեւ կը պատկերանայ հմայիչ պատկեր մը:

Բեմին անկիւնը դաչնակի առջեւ նըստած Տիկին Ժիւլիէթ Երլմազեան, իսկ բեմին մէջտեղը գանգուր մազերով կանգնած խմբավար Պ. Խաչիկ Երլմազեան:

Եւ ահա լուռ ու համր մթնոլորտի մէջ, ճիշդ ժամուն կը սկսի համերգի առաջին բաժինը « Հայր Մեր » տէրունական աղօթքով: Յաջորդաբար կը չարունակուի եւ վերջ կը գտնէ, մէկ ժամ տեւող յայտագիրը պատարագի արարողութեամբ: Մասնագիտական քննարկութիւնը վերապահելով քննադատ մարմնոյն, կրնանք ըսել որ Կոմիտասեան – Եկմալեան քառաձայն եղանակով յաջող երգեցողութիւն մըն էր, իբրեւ պատարագի բաժին:

Միջնադադարէն վերջ կը սկսի երկրորդ բաժինը: Կոմիտաս, Ալթունեան, Պարթեւեան, Կանաչեան, Բաբաջանեան, Եկմալեան հեղինակներու աչխարհիկ երգացանկով: Թերեւս ոմանց համար բարդ թուեցաւ, բայց եւ այնպէս, դաչնակի ընկերակցութեամբ եղած ներդաչնակ երգեցողութիւնը յայտնութիւն մը եղաւ ներկայ հասարակութեան, եւ արժանացաւ կրկնակի ծափահարութեանց:

Մէջ ընդ մէջ եղան մեներգներ, սոլիստ Ա. Սալպաչեան, Մինասեաններ, Գասպարեան, Սիմոնեան, Շամոյեան, Արթինեան, Քէչեաններու կողմէ, արժանանալով բուռն ծափահարութեանց:

Ինքնին գերագոյն ճիգ է կատարած խմբավար Պ. Խ. Երլմազեան, հանդուցեալ տաղանդաւոր երաժշտագէտ Վարդան Սարգսեանի երգչախումբի 20 տարիներէ ի վեր թափուր մնացած մեհեանը վերականգնելու, եւ կրցած է նաեւ համախմբել հայ երգն ու երաժշտութիւնը սիրող 120 երկսեռ աշակերտներ, կազմելով « Սահակ – Մեսրոպ » երգչախումբը որուն նախագահութիւնը վստահուած է Մարսէյլաբնակ Պ. Արչամ Պապայեանի:

Հակառակ կարճ ժամանակամիջոցին — կազմուած 1977ին — ղեկավար Երլմազեան, չնորհիւ իր կորովի կամքին, ի վիճակի է եղած խումբին հիմնադրութեան տարելիցին առթիւ տալ Մարսէյլի օփերային մէջ յաջողութիւն գտած համերգ մը, ու այնուհետեւ Լաւիոթայի, Էքսի Մայր եկեղեցւոյ եւ Մարթիկի մէջ: Այսօր կը գտնուի վերելքի ճամբուն վըրայ: Կը սիրենք յուսալ, եւ մանաւանդ մաղթելի է որ յաջորդաբար ներկայանայ հայաչատ միջավայրերու մօտ, հայ գեղջկական տոհմիկ երգացանկերով:

Ղեկավար Խ. Երլմազեանի մտածումն եղած է, որ իր այս կազմակերպութեամբ տարածէ հայ երգը եւ մանաւանդ խորացնէ յատկապէս նորահաս սերունդի հոգւոյն մէջ, որպէս առանցքը հայապահպանման գործին:

Մեզի համար, յատկանչական պարագան այն է, որ Տիկնանց Միութիւնը կազմութեան օրէն սկսեալ, սկզբունքի գծով կատարած է բազմիցս անգամ օգտակար ձեռնարկներ: Ամէն ամսու առաջին Հինգչաբթին, երեց տարիքի պատկանող մարդկանց համար, Լիոնի Ազգ. Տան սրահին մէջ կը սարքէ թէյասեղան, որ հաճելի ժամանց մը անցընելու կը ծառայէ իրենց: Տարեկան չրջապտոյտի յայտագիրը կ՛իրագործուի նոյն պարագաներու տակ:

Առաւելաբար, Տիկնանց Միութեան պատկանող փափկասուն հայ կանայք, որեւէ պարագայի տակ չեն զլանար իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերելու որեւէ հայկական հանդիսութեան:

Անկեղծօրէն չնորհաւորելով իրենց ընտրած ճանապարհը, սրտանց կը մաղթենք առողջութեան եւ յաջողութեան նորանոր պայմաններ:

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՐՏԻԿՆ ՈՒ ՋԷՅՆԱՊԸ

Հաճի Մուսայի՝ Ղամիչլու գիւղէն աղջիկ մը փախցուցած ըլլալուն առիթով, երկու քիւրտ գիւղերու միջեւ նորէն ըսկսած էր աւանդական թշնամութիւնը: Երկու գիւղի բնակիչներու թշնամութիւնը հին էր, Հաճի Մուսայի հօրը օրով սկսած էր արօտատեղիի մը պատճառով: Հաճի Մուսայի գիւղացիները բողոքած էին, որ գիշեր ժամանակ իրենց գիւղէն ձիեր գողցուած են: Նոյնիսկ գող Մէվլօն ձիու մը վրայ հեծած, չորս ձիեր առջեւը ձգած, գիշեր ժամանակ աւերակ ջրաղացքին քովէն անցած էր: Հաճի Մուսան իր բնակիչներու հետ խօսած էր չատ հանդարտ ժպիտով:

Յաջորդ գիշեր, երբ Մէվլօն, նորէն քանի մը ձիեր գողցած, Ղամիչլուի լեռներուն կը մօտենայ ուրուականներու վազքին պէս, երկու ձիաւոր կը բռնեն ճամբան: Գող Մէվլօն ձեռքը զէնքին կը նետէ, երբ հզօր մէկը թուրքի ծանր պատեանի հարուածով ձեռքին զէնքը կը ձգէ ու կը հրամայէ որ Մէվլօն վար իջնէ ձիէն: Կ՛ըսեն, որ Հաճի Մուսան եղած է Մէվլօն ձիէն վար առնողը եւ սպաննելու չէ զիջած:

Յաջորդ օրը Հաճի Մուսան մարդ կը ղրկէ Ջէօթէլի Զաքէին ու կը պահանջէ Ղամիչլու գիւղացիներուն գողցած ձիերը: Ջէօթէլի Զաքէն մեծ պատիւներ կուտայ Հաճի Մուսայի մարդուն, իր լաւագոյն ձիերէն մին նուէր կ՛ընէ ու կը խոստանայ գտնել ձիերը ու վերադարձնել:

Լեռներու մէջ գողութիւնը դադրած չէր: Կ՛ըսէին, որ Հազարան լերան չոպանին հօտին կէսը քչած – տարած են:

Այդ երեկոյ Մարտիկ, երբ ներս մտաւ տունէն, ձեռքի հաստ գաւազանը մէկ կողմ նետեց ու նստեցաւ գաւիթի խոչոր քարին վրայ, ծանր գլուխը իր ձեռքին մէջ առած:

– Ի՞նչ ունիս, Մարտիկ, հիւա՞նդ ես,– հարցուց հօրաքոյրը, երբ աղբիւրէն տուն եկաւ:

Օր մը օրանց Մարտիկը այդ վիճակին մէջ տեսնուած չէր: Հօրաքոյրը կը հարցնէր, կը թախանձէր: Մարտիկ ձայն չէր տար:

Ներս մտաւ Ջուլհակ Պետօն: Երեք օր էր որ Ջուլհակ Պետօն հանդիպած չէր Մարտիկին: Երեք օր էր որ լսած էր Ջէյնապին փախցուիլը: Ջուլհակ Պետօ հանդիպած չէր՝ այդ լուրը ծածկելու համար: Ինչպէս ճէյրան աղջիկ...

– Մարտիկ, տղաս, էս մի քանի օրը այծերդ բերդի լանջէն անդին մի՛ տանիր:

– Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ որ:

– Էսօր բան չլսեցի՞ր:

– Անչուշտ լսեցի: Ջէյնապը Հաճի Մուսայի տունն է,– ըսաւ Մարտիկ՝ գլուխը վեր առնելով:

– Տղաս, Ջէյնապի մասին այլեւս մըտածել չըլլար: Ծանդ թող սաղ ըլլայ: Հիմա լեռներուն մէջ վտանգ կայ, Քիւրտերը իրար ինկած են, տեսներս, քեզի ալ բան մը կը պատահի:

Պետօն նոյնիսկ հեռուէ – հեռու կարծիք յայտնեց, որ Հաճի Մուսան ու Ջէօթէլի Զաքէն իրար ինկած են:

Ծերուկ քիւրտը պատմած էր Ջէյնապի փախցուելուն մանրամասնութիւնը եւ սակայն Ջուլհակ Պետոյի պատմածներէն եւ ոչ մէկն լսած էր: Թերեւս ալ ան անգիտակ էր լեռներու մէջ անցած – դարձած գողութիւններու:

– Աւելին ի՞նչ պիտի պատահի ինծի, Պետօ Աբար,– ըսաւ Մարտիկ:

– Մարտիկ, տղաս, ամէն բանի մէջ բարիք մը կայ: Լաւ աղջիկ էր, սակայն վերջը լաւ չէի տեսներ: Ա՛լ այդ անցածին վրայ մտածելը անմտութիւն է: Վաղէն քէզ չկայ՝ ուզածդ հայ աղջիկը կը նշանեմ քեզի:

– Ի՞նչ է եղեր, Պետօ, որ էս տղան մուխ է առեր օճախի պէս,– հարցուց հօրաքոյրը՝ կրակատունէն դուրս գալով:

– Ի՛նչ պիտի ըլլի, Մաքօ, Ղամիչլու լեռներուն աղջիկն են փախցուցեր:

– Էն քրտու աղջի՞կը...

(42 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

L'OPTIQUE
RAYMOMD STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. : 33-82-51

REMISE DE 20 % aux mutualistes et aux lecteurs de « Haratch » (10 % sur lunettes de soleil)
— Dépositaire des plus grandes marques en optique et en lunetterie
— Equipements spéciaux pour myopes aphaques
— Jumelles.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԱԿՆՈՑԱՎԱՃԱՌԸ
որ բացած է
իր դուռները
քաղաքին կեդրոնը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի, Մարտ 25, ժամը 21ին Հայ Մշ. Տունը, Ռիւ տը Մատրիտ: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Երեքշաբթի, Մարտ 25 երեկոյեան ժամը 8·30ին, Տէսինի Մշակոյթի Տունը: Կը խնդրուի յարգելի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ: Օրակարգեր.— Պատգ. ժողովի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հանգուցեալ Տիկին Լիւսի Ղազարեանի մահուան առթիւ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է.— Ղազարեան ընտանիք եւ Պ. Պապայեան 200ական ֆր., Գէորգեան Յակոբ, Մարթի եւ Գասապեան ընտանիքներ եւ Գէորգեան Անժէլ 250 ֆր., Վահրամ Ալման 500, Սերոբեան 300, Տէր եւ Տիկ. Արթիւր Արարդեան 150, Հ. Մ. Ը.Մ. – Արծիւ, Տիկ. Ջանէթի, Վարդգէս Մարճոյեան, Սահակ Քիւրաճեան, Տիկ. Էրլաքեան եւ Ահիմեան Ֆիլոմէն, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբ, Տէր եւ Տիկ. Տուրնայեան, Ռոժէ Դարբինեան, Վահէ Սերոբեան, Տէր եւ Տիկ. Պալիոզեան Արթիւր, Տէր եւ Տիկ. Պալիոզեան Մուրատ, Տէր եւ Տիկ. Պալիոզեան Առաքել, Պր. Տէր–Զաքարեան, Տէր եւ Տիկ. Ելքովանեան, այրի Տիկ. Քեհէյեան եւ զաւակները, Ժան Պէժեան, Վարդգէս Մարխեան, Պր. Կիւլեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Աքաշեան 100ական: Պր. Իվ Գասպարեան, Ժորժ Բապաոմ, Տէր եւ Տիկ. Մէրճիմէքեան, Տէր եւ Տիկ. Թաշճեան Կարօ, Պր. Գասապալեան, Տէր եւ Տիկ. Սահակ Շահինեան, Տէր եւ Տիկ. պէրպէր Սարգիսեան Կարպիս, Տէր եւ Տիկ. Մըխճեան Ժոզէֆ, Տէր եւ Տիկ. Ֆիլիփ Սինանեան, այրի Տիկ. Շահինեան, Պր. Պաղտասարեան, այրի Տիկ. Տանոնեան, Պօմոնի Կապ. Խաչ, Պր. Հիւսիքեան, Պր. Սանտալեան, Պր. Ջամաթեան, Տէր եւ Տիկ. Բամպակեան, Պր. Պապայեան 50ական ֆր., Տէր եւ Տիկ. Քէհէյեան Սերոբ 40, այրի Տիկ. Մարի Գէորգեան, Տէր եւ Տիկ. Տէր–Գէորգեան, Պր. Նաճարեան, Տէր եւ Տիկ. Սահակ Տորումեան 20ական ֆր.:

L'UNION CULTURELLE FRANÇAISE DES ARMENIENS DE FRANCE

CONFERENCE - DEBAT

l'eglise apostolique ARMENIENNE

Samedi 29 Mars à 21 heures, Contre Culturel JAF, 65, Allées Léon Gambetta — 13001 Marseille
Conférenciers :
Mgr. AGOP VARTANIAN
Dr. ALBERT KHAZINEDJIAN

SUR LA NATIONALE 20

LA CORNE D'OR

Alimentation des Produits Orientaux et Traiteur

C. ASLANYAN et ses associés ont le plaisir de vous annoncer l'ouverture prochaine d'un établissement de produits sélectionnés importés de leur pays d'origine.

La direction vous prie d'être présent à l'ouverture dont la date vous sera communiquée prochainement.

sevan voyages-lyon

organise 2 départs spéciaux de 9 jours pour l'Arménie

du 3 au 11 juin et du 17 au 25 juin

accompagnés par Varoujan SARKISSIAN

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	**BAGHDASSARIAN** Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ե. ՑԱՆԿ

Ոմն (ընկալագիր թիւ 8398) 20·000 ֆ., Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. մարմին, Նորվան Վրդ. Զաքարեան, Սարգիս Պագըրճեան, Մուշեղ Զալըյեան 2000ական, Կեսարիոյ եւ շրջ. Հայր. Միութիւն փ. ծ. Տիկ. Ֆիլոր Եփրեմեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Պատրիկ Կէնճեան, Անդրանիկ Մալաճեանի մահուան առթիւ փ. ծ.ի, Տէր եւ Տիկ. Ռոլան Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Հայկազուն Սինանեան, Անտրէ Պահատուրեան 1000ական, բարեպաշտ Տիկին մը (ընկալագիր թիւ 7951), Թորգոմ Մեսրոպեան, Տիկ. Արշալոյս Թադէոսեան, Տիկ. Եւգինէ Պօղոսեան եւ Տէր եւ Տիկ. Արա Պօղոսեան, Ժորժ Յակոբեան, Տօնէլեան եղբ., Տէր եւ Տիկ. Ժան–Ժաք Տամլամեան 500ական, Գաբթան ընտանիք 400, Տէր եւ Տիկ. Նուրհան Կէնճեան Անդրանիկ Մալաճեանի մահուան առթիւ, Տէպիլեան ընտանիք, փոքրիկներ Արմէն եւ Նայիրի Քիւրտօղլեան, Տիրան Զոլաքեան, 300ական, Տոքթ. Խաչատուր Տամլամեան 250, այրի Տիկ. Հոճապաշեան 225, Տէր եւ Տիկ. Միհրան Մավեան, Անտրէ Պարկիրճեան 200ական:

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ՀԱՄԵՐԳԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ՑՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Սիփան–Կոմիտաս երգչախումբին վարչութիւնը կը հաղորդէ որ իր համերգը յետաձգուած է ցնոր տնօրինութիւն: յետաձգուած է ցնոր տնօրինութիւն (տեղի չունենար Մարտ 29ին ինչպէս յայտարարուեցաւ նախապէս):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին – տարիքի հայ կին մը, որ ընկերութիւն ընէ, խնամէ, տան գործերն ընէ ու ճաշ պատրաստէ տարեց կնոջ մը: Ուտելիք եւ բնակութիւն ապահովուած:
Հեռաձայնել.— Պ. ՇԸՏԻԿԵԱՆԻ
205–35–40 եւ 208–34–00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ օծման յիսնամեակը՝ Կիրակի, Մայիս 11:

U.G.A.B. — VALENCE

CONFERENCE

par le Prof. Gérard DEDEYAN
Maître-Assistant
à l'Université de Montpellier
sur le thème :
LES ARMENIENS EN CAPPADOCE AU MOYEN AGE
Le Samedi 29 Mars à 21 heures
à la salle HUSSISSIAN de l'UGAB
6, Rue Faventines — Valence
Entrée libre

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԼԻՒՔԵԱՆԻ
Ատենապետ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին
Նախագահութեամբ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Հ. Բ. Ը.Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին

Journées du Centre Culturel Alex Manoogian

Կազմակերպուած Փարիզի Մասնաժողովին, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց մարմիններուն կողմէ
ի նպաստ իրենց մշակութային գործունէութեան
Շաբաթ, 29 եւ Կիրակի 30 Մարտ ժամը 11էն 20

STAND DIVERS : Livres et disques arméniens, peintures, linge de maison, photos, cadeaux souvenirs, articles ménagers, jeux éducatifs, alimentation, bijouterie, brocante, etc.

Ձոխ պիւֆէ — հաճելի ժամանց

ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ՝ ժամը 12·30էն սկսեալ
Հայկ. կերակուրներ յատկապէս պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներուն կողմէ

Centre Culturel Alex Manoogian 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

pour la première fois en France

DOM disques

présente en exclusivité

ARKA RECORDS

nouvelles collections de disques arméniens

INTERPRETE	TITRES	REFERENCE
33 tours		
MANUEL	TEARS OF HAPPINESS	
HAROUT	OOUR EYIR AHSTVATS	1976
HAROUT	BALLAD HAYRENYATZ	A. K. 140
ADISS HARMANDYAN	EREVANI METCH	A. K. 168
MAXIM	MIAYN KEZ SIRETZI	A. K. 154
MAXIM	NAVAVAR	A. K. 156
MAXIM	KAROUN YES INTZ HAMAR	A. K. 158
ANTRANIG MATOSSIAN	SIRO GRAGNER	A. K. 162
ARDASHES SEMERDJIAN	GANK AR AREV	A. K. 166
LEVON KATERJIAN	HYE HEROSNERIN	A. K. 150
ADISS HARMANDYAN	KAROUN KAROUN	A. K. 152
ARSHAK KHENTIRIAN	ARM. COUNTRY DANCES	A. K. 1002
33 tours double-albums		
RAFFI HAGOPIAN	VERATARTZIR	A. Y. 170
PAUL BAGHDADLIAN	SIROUM YEM KEZ	A. K. 172-74

Disques DOM 4-6, rue du Donjon 94300 Vincennes
✲ EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE ✲

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
26
MERCREDI
26 MARS
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.610
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.610

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԱՄԱ – ԹԵՀՐԱՆ – ԳԱՀԻՐԷ

Ի՞ՆՉ ԱՆՑԱՒ - ԴԱՐՁԱՒ...

Նախագահ Սատաթ անձամբ դիմաւորեց նախկին Շահն ու ընտանիքը Գահիրէի օդակայանը եւ Իրանի երբեմնի միապետը ուղղակի առաջնորդուեցաւ եգիպտական մայրաքաղաքին լուագոյն հիւանդանոցը: Ամէն մարդ համոզուած է սակայն թէ այս ճամբորդութիւնը միայն առողջական պատճառներու հետեւանք ըլլայ: Այս մասին, կը բաւէ նկատի ունենալ Թուականը եւ անդրադառնալ վերջին օրերու անցուդարձերուն Փանամայի վարիչ Թոռիխոսի եւ Թեհրանի վարիչներուն միջեւ: Արդարեւ Կիրակի իրիկուն է որ Թոռիխոսի «ո՛չ»ը, Իրանի կառավարութեան գլխուն ինկած է շանթի պէս: Հեռաձայնը քանի մը օրէ կը բանէր արդէն Թոռիխոսի և Ղոթպզատէհի միջեւ սակարկելու համար Շահին յանձնումը եւ պատանդներու ազատ արձակումը: Կիրակի օր, Փանամայի ղեկավարը վերջնագիր մը կուտար Թեհրանի՝ պատանդները ուսանողներուն ձեռքէն առնել եւ յանձնել օրինաւոր իշխանութեանց եթէ ոչ նոյն գիշերը Շահը կը մեկնէր Փանամայէն: Իրանի Արտ. նախարարը շունչը կ'առնէր Խոմէյնիի մօտ մինչ նախագահ Պանի Սատր Թեհրան կը վերադառնար, կէս ձգելով հիւսիսային իր շրջապտոյտը: Իմամը կ'ըսէր թէ իրեն չի վերաբերիր, ուրեմն «ձեր գլխուն ճարը տեսէք»ի նման պատասխան մը կուտար: Գիշերը Ղոթպզատէհ կրկին կը հեռաձայնէր Փանամայի վարիչին եւ պայմանաժամ կ'ուզէր մինչեւ առաւօտեան ժամը 7, խոստանալով գոհացում տալ, բայց Թորիխոսի պատասխանը կը շշմեցնէր՝ «Անկարելի է, Շահը մեկնելու վրայ է»: Բոլորը իրար անցած են ու խաղի եկածի համոզումն ունին քանի որ կ'ըսէ Արտաքին նախարարը «ինչ որ ըսեցին, տուինք, հարուստ թղթածրար մը եւ նոյնիսկ խոստումը որ եթէ Շահը յանձնեն, չենք ղնդակահարեր»: Կը խորհին որ Փանամա հետեւած է Ուաշինկթընի հրահանգին բայց կը փորձեն մխիթարուիլ մտածելով որ Գարթըր «թունաւոր նուէր» մը ըրած է Սատաթի: Այս վերջինը սակայն այնքան ալ միամիտ մէկը չէ եւ գիտէ որ շատերու (եւ կարգ մը արաբ երկիրներու) գործին կուգայ ըրածը: Ֆրանսական մամուլը, Երեքշաբթի առտու, կը հաստատէր թէ Եգիպտոսի ղեկավարը լաւ դաս մը կուտայ Ամերիկայի (որ Պիզատոսէն չի տարբերիր այս հարցին մէջ) մինչ ինք միշտ պիրած է «փոքերի հարուածներ» ընել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ նախագահ մը կը փնտռէ: Արդարեւ, Շաբաթ օր խորհրդարանականները չէին կրցած քուէարկել ընտրելու համար Հանրապետութեան եօթներորդ Նախագահը թեկնածուի չգոյութեան պատճառով: Ընտրութեան նոր փորձ մը կը կատարուէր Մարտ 25ին: Անդին ահաբեկում եւ խռովութիւն կը շարունակուին: Քոնիայի մէջ փաստաբան մը ըսպաննուած է, Պոլսոյ բանտէն երեք ծայրեղ-աջ չարքայիններու փախուստէն ետք:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ, որ պիտի գումարուէր Մարտ 31ին՝ եւ Ապրիլ 1ին Պրիւսէլ, ամիսով մը յետաձգուեցաւ: Այս յետաձգումը հաղորդեց Իտալիոյ մնայուն ներկայացուցիչը (քանի Իտալիան է, որ այս շրջանին կ'ապահովէ հերթապահութիւնը Եւրոպայի Խորհուրդին) իբրեւ բացատրութիւն տալով Իտալիոյ տագնապը, կառավարութիւն չունենալն ու անկայուն վիճակը: Իրականին մէջ ժամանակ շահելու հարց է, տրուած ըլլալով որ Եւրոպան ալ տագնապի մէջ է թէ՛ հողագործական սակերու պատճառով եւ թէ Անգլիոյ դիրքին, որ իրեն դէմ հանած է Հաւաքականութեան միւս ութ անդամները:

ՊԱՊԸ Հռոմի մէջ, բացումը կատարեց ուկրանական Սինոդոսին, զոր հրաւիրած էր քանի մը շաբաթ առաջ եւ որ նախընթաց չէր ունեցած: Նախ քան ժողովը, Սիքստեան մատրան մէջ, պատարագը կը մատուցանէր աքսորեալ կարդինալը՝ Սլիփիժ: Ժողովին մասնակցող 15 արքեպիսկոպոս եւ եպիսկոպոսները սփիւռքի հոգեւոր հովիւներ են, քանի ուկրանական եկեղեցին այլեւս օրինաւոր գոյութիւն չունի Ուկրայնիա 1946էն ի վեր երբ կարդինալ Սլիփիժ կ'արգելափակուէր 17 տարի եւ ազատ կ'արձակուէր 1963ին Յովհ. ԻԳ.ի միջամտութեան վրայ:

ՉԱՏԷՆ կը մեկնին Եւրոպացիները, քանի մը օրուան մէջ, կացութիւնը գգալապէս վատթարացած ըլլալով: Կռիւները Ուետէյի եւ Հիսէն Հապրէի ուժերուն միջեւ կը տարածուին երկրին մէջ:

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը Փարիզ հասաւ առջի օր: Թէեւ իր այցելութիւնը անձնական բնոյթ ունի բայց Հասան երկրորդ հիւրը եղաւ Նախագահ Ժիսքարի եւ երկու ղեկավարները խօսած են Միջին Արեւելքի մասին:

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ, երկու ժամ տեսնուած են Իտալիոյ համայնավար պարագլուխը՝ Էնրիք «Պէռլինկուէր եւ Ֆրանսայի ընկերվարական ղեկավարը՝ Ֆ. Միթերան: Այս առթիւ միացեալ զեկոյց մը հրապարակած են, ուր կ'ողեկոչեն իրենց «երկար եւ սիրալիր խօսակցութիւնները»:

«ՔՈԹԻՏԻԷՆ ՏԸ ՓԱՐԻ» հանրային կարծիքի քննութեան մը ձեռնարկեր է, Մառշէի վերաբերեալ, վերջին իրադարձութիւններու առթիւ: Արդիւնքն այն եղեր է, որ Ֆրանսացիներու 54 առ հարիւրը կը խորհի թէ Մառշէ ամբողջ ճշմարտութիւնը չէ ըսած, 30ը՝ կը խորհի թէ քաղաքական խաղ է բայց ամէնէն յատկանշականը (եւ՝ խելօքը, հաւանաբար) այն է որ Ֆրանսացիներու 64 հարիւրին ալ բնաւ հոգը չէ...:

ԼՈՆՏՈՆԻ խալական հիւպատոսարանը քարուքանդ եղաւ առջի օր, եղեռնափորձէ մը ետք: Նայթպրիճ գտնուող շէնքը փլած է զօրաւոր պայթումէն յետոյ, բայց ներսը մարդ չկար այդ պահուն: Մինչեւ Երեքշաբթի առտու, ոչ ոք տէր եղած էր եղեռնափորձին, բայց Սքոթլանտ Եարտ «կարմիր ջոկատ»ներու կը վերագրէր:

ՌՈԼԱՆ ՊԱՌԹԻ առողջական վիճակը մտահոգիչ կը մնայ: Ծանօթ է որ փիլիսոփան հիւանդանոց փոխադրուած էր ամիս մը առաջ երբ կառք մը զինքը զգետնած էր, Ռիւ տէ զ'էքոլ: Պառթ, որ 65 տարեկան է, փրոֆեսէօր է Քոլէժ տը Ֆրանս: Ներկայիս միշտ կը գտնուի Փիթիէ – Սալփեթրիէռի վերակենդանացման բաժանմունքը:

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը կրկին Ֆրանչեսքօ Քոսիկայի յանձնեց նոր կառավարութիւնը կազմելու հոգը: Կացութեան տէրն է միշտ ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ Խորհրդարանի ձայներու 9,8 առ հարիւրով վճռական դեր կը խաղայ: Արդարեւ, անդին Դեմօ – Քրիսթիաններ 38,3 առ հարիւրով կը մերժէ համայնավար մասնակցութիւն կառավարութեան, Համայնավար կուսակցութիւնն ալ իր 30,4 առ հարիւրով կ'ըսէ «կա՛մ կառավարութիւնը, կա՛մ ընդդիմութիւն»:

ՍԱՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ
ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ՝

600 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ

Սաուտական Արաբիա, ճարտարարուեստականացած գլխաւոր երկիրներու միանալով, տրամադրութիւն յայտնած է նիւթական շատ կարեւոր օժանդակութիւն կատարել Թուրքիոյ: Այսպէս, խոստացած է Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Մ. Նահանգներու սահմանած 300ական միլիոն տոլարին համարժէքը, այսինքն՝ 600 միլիոն տոլար յատկացնել Անգարայի:

Համաձայն ներկայացուած տուեալներուն, Սաուտական Արաբիոյ կատարելիք յատկացումով, Թուրքիոյ ընծայուելիք օժանդակութեան ընդհանուր գումարը այս տարեշրջանին պիտի հասնի մէկ միլիառ 800 տոլարի: Ասիկա պիտի ներկայացնէ գրեթէ երկու երրորդը Թուրքիոյ երեք միլիառ տոլար ելմտական բացին, նախատեսուած այս տարուան համար: Մնացեալ բացը կը նախատեսուի փակել Համաշխ. Դրամատան եւ Միջազգային Դրամական Ֆոնտին կատարելիք յատկացումներով:

Ծանօթ է, որ Արեւմուտք անհրաժեշտ նկատած է, որ քարիւղ արտադրող երկիրները առաւել գործնական եւ շօշափելի օժանդակութիւն կատարեն, տնտեսական գետնի վրայ, այն երկիրներուն, որոնք քարիւղի բարձր գիներուն եւ մեծ քանակի ներածումներուն հետեւանքով արտաքին առեւտուրի մարզէն ներս բացեր կ'արձանագրեն: Արդ, այս վերջինները միշտ ալ մերժած են նման առաջարկները:

Հետեւաբար, համաձայն արեւմտեան դէտերուն, Սաուտական Արաբիոյ այս քայլը պէտք չէ վերագրել նոր քաղաքականութեան մը կիրարկումին: Ռիատ, պարզապէս, նկատի առնելով արաբ - մահմետական աշխարհէն ներս կատարուած վերջին իրադարձութիւնները, յեղաշրջումները, իմա՝ Պարսկաստան եւ Աֆղանիստան, պարզօրէն անհրաժեշտ նկատած է կայուն դրութիւն վիճակին հաստատումը Թուրքիոյ մէջ, շրջափակ մը, որ թէեւ հեռու իր սահմաններէն, այսուհանդերձ իր իսկ ապահովութեան համար ռազմագիտական կարեւոր հանգոյց մը կը պարզէ:

Ռիատի խոստացած եւ կարելիք շատ կարեւոր օժանդակութիւնը Թուրքիոյ, հիմնականին մէջ քաղաքական քայլ մըն է:

ՀՌՈՄԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ
ԵՏՔ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ

"SORRISI E CANZONI TV.„
ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ՝
ԵՐԿԻՐԸ ՈՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՈՂՋԱԿԻԶՈՒՄԸ 60 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԷՐ

Անցեալ շաբթուան Հռոմի եղեռնափորձը որ երկու մահեր պատճառեց եւ բազմաթիւ վիրաւորներ, եւ որուն տէր կանգնեցաւ «Հայ Գաղտնի Բանակը», մարդկութեան ուշադրութիւնը դարձեալ կեդրոնացուց հայ – թուրք հարցի վրայ:

Ներկայ Հայաստանը Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւններէն մին է, 28.900 հքմ. քառակուսի տարածութեամբ եւ երկու միլիոն 900.000 բնակչութեամբ:

Մայրաքաղաքն է Երեւան (900.000 բնակչութեամբ):

Հայկական նահանգը կը գտնուի ընդմէջ Խորհ. Միութեան, Թուրքիոյ եւ Իրանի: Հայերը հին ծագում ունին, յատուկ լեզու մը կը խօսին եւ քրիստոնեայ են: 1800ին (?) Հայաստան բաժնուեցաւ ցարական Ռուսիոյ եւ օսմանեան կայսրութեան միջեւ: 1921ին խորհ. Հանրապետութիւններէն մին դարձաւ, մինչ Թրքական մասին մէջ մնացող բնակչութիւնը 1918էն 1920ի միջեւ չափազանց վայրագ հալածանք մը կրեց. մէկուկէս միլիոնէ աւելի անձեր մեռան եւ հարիւր հազարաւորներ ստիպուեցան փախչիլ: Հայոց ողբերգութիւնը պատմուած է Ֆրանց Վերֆէլի մէկ գիրքին մէջ «Մուսա Տաղի Քառասուն Օրերը» (հրատարակուած Մոնտատորի տունէն): Այս ժամանակաշրջանին կը վերաբերի Հայոց ատելութիւնը Թուրքերու դէմ:

«Սոռիզի է Քանցոնի» (Մարտ 23–29)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

ԴԱՒԻԹ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
ՋՐԱՑԱՏՔԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Մինսկի մէջ տեղի ունեցած ջրացատքի «Գարնան ծիծեռնակներ» աւանդական միջազգային մրցաշարքին ախոյեանը դարձած է Երեւանէն Դաւիթ Համբարձումեան, տասը մեթր բարձրութենէն ցատքելու մէջ: Նոյն ճիւղին մէջ յաջող արդիւնք ձեռք ձգած է նաեւ 13ամեայ Սիրվարդ Էմիրզեան:

ՓԻՆԿ ՓՈՆԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ
ՄԻՋԵՒ
ԲԱԳՐԱՏ ԲՈՒՌՆԱԶԵԱՆԻ
ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

Խորհ. Միութեան փինկ փոնկի խումբը, որ Անգարա գացած էր կարգ մը հանդիպումներ ունենալու համար, յաղթական վերադարձած է Մոսկուա: Տեղի ունեցած եօթը խաղերէն ոչ մէկ պարտութիւն կրած է խորհրդային խումբը, որուն մաս կազմած է նաեւ Բագրատ Բուռնազեան: Երեւանցի մարզիկը յաղթական հանդիսանալով իր ունեցած հանդիպումներուն մէջ, իր գեղեցիկ խաղարկութեամբ ուշադրութիւնը գրաւած է բոլորին:

Fonds A.R.A.M

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ
ԱՔԵՄԵՆԵԱՆՑ ՕՐՈՎ

(Բ. և վերջ)

Աշխարհակալ Մեծն Կիւրոս Բ.ի Լիւդիոյ, Մարաստանի եւ Բաբելոնի դէմ մղուած մեծ պատերազմներուն մասնակցած էին նաեւ Արմէնները, ինչպէս կը պատմէ Քսենոփոն իր Կիւրոպեդիային մէջ՝ Տիգրանի եւ Եմբասի առաջնորդութեամբ: Արմենական թագաւորութիւնը դարձած էր դաշնակից եւ «վասալ» Կիւրոսի, որուն պարտաւոր էր տալ տուրք եւ զօրք:

Կիւրոսին յաջորդեց իր որդին Կամբիւսը (529–522 Ք. Ա.), որ աւելի ընդարձակեց պարսկական – մեդական թագաւորութիւնը՝ գրաւելով Եգիպտոսը:

Իրեն յաջորդեց Դարեհ Ա. (522–486), որուն դէմ ապստամբութեան դրօշ պարզեցին 522ին Շահաստանն ու Բաբելոնը, յետոյ 521 – 520ին Արմենիա, Մեդիա եւ այլ երկիրներ:

Հայաստանի անունը առաջին անգամ յիշուած է աքեմենեան Դարեհ Ա.ի քաջագործութեանց նուիրուած բեւեռագիր արձանագրութեան մը մէջ, որ քանդակուած է 521ին (Ք. Ա.) Քիրմանշահի մօտ Բեհեստունի բարձրադիր մէկ ժայռին վրայ: Արմենիան ալ կռուած է Դարեհի դէմ՝ օտարի լուծը թօթափելու եւ ազատ ու անկախ ապրելու համար: Թէ՛ Բեհեստունի արձանագրութիւնը եւ թէ Քսենոփոնի վկայութիւնը կը հաստատեն թէ Արմէնները եղած են ռազմիկ եւ քաջ ազգ մը: Պարբերաբար ընդվզած են բռնակալներու դէմ, ազատագրական պայքար մղած են եւ երբեմն ալ օգնած հարեւան ու բարեկամ ազգերու անկախութեան կռիւներուն:

Յատկանշական է հետեւեալ դրուագը, զոր Քսենոփոն կը պատմէ Կիւրոսի կեանքին նուիրուած իր ծանօթ գրքին մէջ: Կիւրոս կը հարցնէ Արմէններու թագաւորին.— «Ըսէ՛ ինծի, դուն նախապէս պատերազմա՞ծ էիր իմ պապին՝ Աստիւագէսի (Աժդահակ) եւ միւս Մեդացիներու դէմ»: — «Այո՛» կը պատասխանէ հայ թագաւորը: — «Յաղթուած ըլլալով անկէ, համաձայնե՞ր էիր տուրք վճարելու անոր, պատերազմի երթալու միասին, ուր որ հրամայէ եւ ամրոցներ չկառուցանելու»: «Այդպէս է»: — «Արդ, ինչո՞ւ ո՛չ տուրք, ո՛չ ալ զօրք կուտայիր, յետոյ նաեւ ամրոցներ կը կառուցանէիր»: — «Որովհետեւ ես ազատութեան կը ձգտէի. ինծի կը թուէր, որ լաւ կ'ըլլայ, եթէ ինքս ազատ ըլլամ եւ զաւակներուս ալ ազատութիւն թողում» (Կիւրոպեդիա, գիրք Գ. գլ. 1,10):

Բեհեստունի արձանագրութիւնը գրըուած է երեք լեզուով, — հին պարսկերէն, ելամերէն եւ բաբելոներէն: «Հայաստան»ը անոր մէջ կը յիշուի «Արմինիա» անունով, իսկ Արմէնները Արմինիյա:

Կիւրոս Բ.էն մինչեւ Դարեհ Ա., այսինքն նախ քան Քս. 558էն մինչեւ 521 աքեմենեան թագաւորներու թողած արձանագրութեանց մէջ յիշատակութիւն չկայ Հայերու մասին:

Դարեհ հետեւեալ հինգ տարբեր տեղերու մէջ գրել տուած է իր արշաւանքներուն եւ յաղթութիւններուն պատմութիւնը.—

1) Բեհեստուն, 2) Պերսեպոլիս, 3) Նաքըշ-ի-Ռուստամի գերեզմանոցի պատերուն վրայ, 4) Ալվանդ եւ 5) Սուէզ Եգիպտոսի: Վերջին երկուքին մէջ յիշատակութիւն չկայ Հայերու մասին:

Ամէնէն կարեւորը Բեհեստունի արձանագրութիւնն է, որուն մէջ Դարեհ Ա. մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Հայոց դէմ ըրած հինգ ճակատամարտներու պատմութիւնը: Այն փաստը, որ Պարսից հզօր արքան 521էն 520 երկու տարուան մէջ ստիպուեր է հինգ անգամ բանակ ղրկել Հայաստանը նուաճելու համար, ցոյց կուտայ թէ որքան քաջութեամբ կը կռուէին Հայերը յանուն ազատութեան: Դարեհի արձանագրութեանց բեւեռագիր պատճէններն ու անոնց թարգմանութիւնները հրատարակուած են Կ. Յ. Բասմաճեանի կողմէ՝ «Դարեհի արշաւանքն ի Հայս» խորագրով (Բանասէր, հանդէս հնախօսական..., Պարիս, 1899, հատոր Ա. էջ 6 – 45):

Երկու հարիւր քսան տարի տեւեց Պարսից տիրապետութիւնը Արմենիայի վրայ, 550էն մինչեւ 330, Մեծն Կիւրոսէն Դարեհ Գ.:

Աքեմենեան Պարսկաստանի ենթակայ երկիրները, ընդ որս նաեւ Հայաստան, մեծ մասամբ աւելի անկախ էին եւ ինքնուրոյն Կիւրոսի եւ Կամբիւսի օրով: Դարեհ Ա.ի գահակալութեան առաջին օրերէն իսկ ապստամբութիւններ ծագած ըլլալով, նոր արքան վերջ տուաւ ապակեդրոնացման դրութեան, ամբողջ պարսկական Պետութիւնը բաժնեց 20 մեծ շրջաններու, որոնց իւրաքանչիւրին վրայ կարգեց սատրապներ (պարսկերէն խշաթրապա, հայերէն՝ աշխարհապահ):

Սատրապներու վերահսկողութեան տակ Հայերը պահեր էին իրենց նախկին որոշ իրաւունքներն ու կապը բնակչութեան հետ:

Աքեմենեան հարստութեան շրջանին Արմէններու եւ Պարսիկներու յարաբերութեանց մասին թանկագին տեղեկութիւններ տուած է Քսենոփոն իր ուրիշ մէկ երկին՝ Անաբասիսի մէջ, որ ծանօթ է Նահանջ Բիւրուց անունով:

Մեծն Աղեքսանդր Ք. Ա. 330ին պարտութեան մատնելով Դարեհ Գ. թագաւորը, վերջ տուաւ Աքեմենեան կայսրութեան:

Հոկտ. 17, 1971

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

Բարգուշատի Լեռնաշղթան եւ իր պատմական յուշարձանները

Բարգուշատի լեռնաշղթան կը գտնուի Հայաստանի հարաւը՝ Զանգեզուրի մէջ: Երկայնքը 70 քիլոմեթր, լայնքը՝ 15–26, կը ճիւղաւորուի Զանգեզուրի լեռնաշղթայի Այրիսար գագաթ – լեռնահանգոյցէն (3362 մ.) եւ Ողջիի ու Որոտանի հովիտներու միջեւ երկարելով դէպի արեւելք՝ աստիճանաբար կ'իջնէ, կը վերածուի բլուրներու եւ Ազրբէջանի տարածութեան մէջ կը ձուլուի մերձարաքսեան հարթավայրի: Հիւսիսային լանջերէն սկիզբ կ'առնեն Որոտանի Այրի, Լեռնաչէն, Տաթեւ, Քաշունի վտակները, իսկ հարաւային լանջերէն՝ Ողջիի Գեղի, Գիրաթաղ, Աճանան վտակները:

Գիրաթաղի ակունքներու մօտ նոյնանուն լեռնանցքով Բարգուշատի լեռնաշղթան կը բաժնուի երկու մասի: Արեւմտեանը աւելի բարձր է (միջին բարձրութիւնը 2800 մ.), գագաթներու գիծը տեղ – տեղ ատամնաւոր եւ սրածայր ցցուածքներով: Հոն կը գտնուին ամէնէն բարձր գագաթները՝ Արամազդ (3392 մ.), Գեղաքար (3343 մ.), Քառակատար (3270 մ.), Երկաթասար (3227 մ.): Արեւելեան մասի գագաթներն են Տափասարը եւ Սուսանասարը (1300 մ.):

Լեռնաշղթայի ընդերքը հարուստ է ու բազմազան: Յայտնաբերուած են պղինձ, մոլիպտէն, ցրուած ու հազուագիւտ այլ մետաղներ, ալիւմինիումի հումք, ծծումբի հանքաքար, տիաթոմիտ, կրաքարեր, շինանիւթեր: Ծանօթ է նաեւ Սվարանցի երկաթի մեծ հանքավայրը: Կան հանքային աղբիւրներ:

Բարգուշատի լեռնաշղթայի ցած մասերուն մէջ տեղումները քիչ են (տարեկան 300 մ.մ.), ամառը՝ տօթակէզ, ձմեռը՝ մեղմ, առանց մնայուն ձիւնածածկի: Բարձր մասերը տեղումները առատ են (800 մ. մ.), ամառը՝ զով, ձմեռը՝ խիստ: Ձիւնի ծածկոյթը կը տեւէ մօտ վեց ամիս: Բարձունքներուն վրայ կան մարգագետիններ, արօտավայրեր: Բարգուշատի լեռնաշղթայի կարեւոր հարստութիւններէն են միջին բարձրութեան վրայ գտնուող անտառները, ուր կան կաղնիի եւ գիհիի ծառեր: Կը հանդիպինք նաեւ հաճարի, հացենիի, տանձենիի, խնձորենիի, ընկուզենիի, կեռասենիի, նշենիի եւայլն:

Կենդանիներէն կը հանդիպինք գայլի, աղուէսի, նապաստակի, կատուի, արջի, այծեամի:

Բարգուշատի լեռնաշղթան Մեծ Հայքի Սիւնիք նահանգի Կապան, Բաղք եւ Ծղուկք գաւառներու մաս կազմած է: Այժմ մտած է Հայաստանի Սիսիանի, Գորիսի եւ Ղափանի վարչական շրջաններու մէջ:

Լեռնաշղթայի հիւսիսային լանջերը, 1600 մեթր բարձրութեան վրայ կը գտնուի Տաթեւ – Տանձատափի սարաւանդը, որ շրջապատուած է կարգ մը լեռնաբազուկներով: Սարաւանդի վրայ կը գտնուի Զանգեզուրի ամէնէն հռչակաւոր յուշարձանը՝ Տաթեւի վանքը (Թ.–Ժ. դարեր): Հոն Ժ Դ. դարուն գործած է Յովհան Որոտնեցիի համալսարանը: Վանքը ունեցած է հարուստ մատենադարան եւ երգչախումբ: Եղած է գրչութեան կեդրոն: Գլխաւորաբար հոն է, որ Սիւնեաց տան պատմիչ Ստեփանոս Օրբելեան (Ժ.–ԺԱ. դարեր) գրած էր իր «Պատմութիւն նահանգին Սիսական» աշխատութիւնը: Տաթեւի վանքը եղած է նաեւ անառիկ ամրոց մը: Պատերազմներու, թշնամիի ասպատակութիւններու եւ այլ արհաւիրքներու ժամանակ Տաթեւի վանքին մէջ կեդրոնացած են գաւառի այլ վանքերու եւ բնակավայրերու մէջ պահուող հոգեկան արժէքներն ու գանձերը:

Ժողովրդական աւանդութեան մը համաձայն, արաբական արշաւանքներու ժամանակ ժողովուրդը Շաղաթի վանքին հարստութիւններն ու սրբութիւնները կողոպուտէ փրկելու համար կը պահէ լեռներու մէջ վրան հող լեցնելով մեծ բլուր մը կը գոյացնէ: Թշնամին կը քանդէ վանքը, իսկ գանձերու թաքստոցին տեղը կը մոռցուի: Երբ կը կառուցուի Տաթեւի վանքը, տեղացիները կը փորձեն գտնել Շաղաթի վանքին գանձերը՝ զանոնք նոր վանքը փոխադրելու համար: Սակայն ջանքերը ապարդիւն կը մնան: Օր մըն ալ, երբ երկու որսորդներ կը հետապնդեն եղնիկ մը, բլուրի մը վրայէն վազելուն եղնիկին ոտքը կը խրի ու կը մնայ հողին մէջ: Որսորդները հանելով կը նկատեն, որ հողը լեցուած է եւ այն բլուրն է, ուր ժամանակին թաղուած են Շաղաթի գանձերը: Կը հանեն բոլորը եւ կը փոխադրեն Տաթեւ, իսկ բլուրը այնուհետեւ կը կոչուի Եղնիկի բլուր:

Ուրիշ բլուր մըն ալ կայ Տաթեւի վանքի մօտակայ լեռներուն մէջ, քարակոյտ որ հետզհետէ կը մեծնայ, քանի որ ամէն անցորդ ճամբայէն քար մը կ'առնէ ու կը նետէ անոր վրայ: Աւանդութիւնը կ'ըսէ, թէ հոն թաղուած է եզ մը, որ առանց մարդու ճպոտի մօտակայ քարահանքէն մէջքով քար կրած է Տաթեւի

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

- ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ -

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գ.– ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երբեմն առիկա կը հասկցուի որպէս իրականութեան (առարկայական) մօտեցում: Եւ կամ ոճ մը, մեթոտ մը: Երբեմն Շէյքսփիրի, Հոմերոսի, Միքէլանճելոյի եւ Սոփոկլէսի գործերը կը նկատուին իրապաշտ: Կամ Կորքիի, Սեզանի, Մանէի, Թոլսթոյի մեթոտը կը նկատուին իրապաշտ: Ինչ որ առարկայական իրականութիւն է կը հասկցուի որպէս նիւթ որուն գոյութիւնը անկախ է մարդու գիտակցութենէն: Արուեստագէտը ստեղծագործական աշխատանքին մէջ կը մտնէ իր ամբողջ զգացումներով, մըտքով: Իրականութիւնը հոս «ենթակային» եւ «առարկայականին» գումարն է: Արուեստի գործ մը իրականին եւ երեւակայութեան միութիւնն է: Շէյքսփիրի, Քաֆքայի, Սէրվանթէսի տիպարները մինչեւ այսօր իրական են: Եթէ իրապաշտութիւնը որպէս առարկայական մօտեցումի հարց առնենք այդ պարագային բոլոր արուեստները (բացի վերացականէն) իրապաշտ են: Ինչ կը վերաբերի մեթոտոլոժիք մօտեցումին իրապաշտութիւնը այս պարագային պէտք է նկատուի արուեստի ճիւղ մը որ կ'անցնի որոշ ընկերային զարգացումէ մը այս պարագային քաղքենիացած ընկերութեան յատուկ: Տակաւին կայ քննադատական իրապաշտութիւնը (քննադատութիւնը որպէս մօտեցում, իրապաշտութիւնը որպէս մեթոտ) որ ընդհանուր առմամբ կարելի է ամփոփել որպէս քննադատութիւն երգիծական եւ նիհիլիստական մօտեցում մը ընկերութեան (մեկնելով Պալզաքի, Սթէնտալի, Տիքընսի, Իպսէնի գործերէն):

Ընկերվարական իրապաշտութիւն ըմբռնումը առաջին անգամ կ'առաջադրուի Մաքսիմ Կորքի կողմէ որ ապագային կ'որդեգրուի մարքսիստ տեսաբաններու կողմէ: Էռնսթ Ֆիշըր կը նախընտրէ գործածել ընկերվարական արուեստ հասկացողութիւնը նկատի ունենալով որ ընկերվարական իրապաշտութիւնը հասկացողութիւնը կը խեղաթիւրուի եւ այդ պիտակին տակ քարոզչական նպատակներու ծառայող պաստառներ, վէպեր, բանաստեղծութիւններ, թատերգութիւններ եւ պատմական – ակադեմական գործեր կ'իւրացուին: Ընկերվարական արուեստը կ'ենթադրէ արուեստագէտին համաձայնութիւնը բանուոր դասակարգի եւ առաջացող ընկերվարական աշխարհի նպատակներուն: Տարբեր կեցուածքներ ունեցող մարքսիստ տեսաբաններ կը վիճին գեղագիտական տեսական այս հարցերու շուրջ:

Ընկերվարական երկիրներու արուեստագէտներուն մօտ կը շեշտուի այն ձըգտումը թէ արուեստի գործեր հրովարտակներով չեն ստեղծուիր «նոր արուեստը չի ծնիր վարդապետութիւններէ այլ գործերէ: Արիստոտէլ չնախորդեց Հոմերոսը, Հեսիոդը, Ասխելիոսը եւ Սոփոկլէս, այլ իր գեղագիտական տեսութիւնները եզրակացուց անոնցմէ»: Ընկերվարական իրապաշտութեան ըմբռնումէն անդին թէ որպէս մեթոտ թէ որպէս ոճ այսօր հարց կը դրուի. որո՞ւ ոճը եւ մեթոտը. Կորքիին, Պրեխթին, Էլիւարի, Արակոնի, Օքէյշէին: Ասոնց իւրաքանչիւրին ոճը եւ մեթոտը տարբեր են եւ սակայն անոնք կը նոյնանան ընկերվարական աշխարհահայեացքին հետ, ընկերվարական ընկերութեան ընդունելուն՝ եւ ամբողջ հակասական զարգացումին մէջ: Բաւական չէ սակայն ընկերվարական հաւատքներ ունենալ եւ հաւատալ ընկերվարութեան յաղթանակին այլ «անհրաժեշտ է ներկայացնել փոփոխութեան մը անցման շրջանի ձեւերը իրենց բոլոր հակասութիւններով»: Ընկերվարական արուեստագէտը կը հաւատայ մարդուն անսահման կարողականութեան: Կը հաւատայ առողջ ընկերութեան մը բայց ոչ երկրային դրախտի մը որովհետեւ հիմնականը տիալէքթիք հակասութիւններու զարգացումն է: «Ես»ի եւ ընկերութեան միջեւ հակադրութիւնը երբեք ներդաշնակ չէ, առիկա կը խախտի ապա նորէն միանալու համար եւ այսպէս շարունակաբար:

(12 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

վանքի շինարարութեան համար։

Տաթեւի վանքէն ոչ հեռու ձոր մը յաճախ կը լեցուի բամպակի նման ճերմակ ու փափուկ ամպի քուլաներով, ուստի համար ալ ձորը կը կոչուի Բամպակի ծով։

Տաթեւի վանքը փլած է 1931ի երկրաշարժէն։ Վերջին տարիները մասնակի նորոգութիւններ կատարուած են։ Կը նախատեսուի վանքը վերականգնել ամբողջովին։

Տաթեւ – Տանձատափի սարաւանդին մէջ, Որոտանի եւ Տաթեւ վտակի միացման վայրը յառաջացած լեզուակին վրայ, այգիներով շրջապատուած գեղեցիկ ու անմատչելի տեղ մը կը գտնուի Մեծ կամ Հարանց անապատը, որ հիմնուած է ԺԱ.-ԺԳ. դարերուն։ Պատմիչ Առաքել Դաւրիժեցիի վկայութեամբ՝ երկրաշարժի հետեւանքով անապատը կործանած է՝ սահելով Որոտանի կիրճը։ Փոխարէնը ԺԷ. դարուն կառուցուած է նորը, որուն գլխաւոր շինութիւնը սրբատաշ քարաշէն եւ կամարազարդ եկեղեցին է, որ գաւիթ մը ունի։ Շրջապատուած է աշտարակաւոր լայն պարիսպներով եւ կանգուն է մինչեւ այսօր։

Բարգուշատի լեռնաշղթայի հիւսիս–արեւելեան լեռնաբազուկներէն մէկուն ստորոտը կը գտնուին Ս. Մինաս եկեղեցին եւ Բղենօ Նորավանքը։ Վերջինս կը գտնուի անտառապատ կիրճերով շրջապատուած եռանկիւնաձեւ դարաւանդի մը վրայ։ Ասիկա Ստեփանոս Օրբելեանի յիշատակած երեք Նորավանքերէն մէկն է՝ Սիւնիքի Բղէն գաւառին։ Պատմիչի վկայութեամբ, վանքը կառուցուած է 936-1062 թուականներուն։ Միջնադարեան Սիւնիքի հռչակաւոր վանքերէն եղած է, ուր ընդօրինակուած եւ ծաղկած են ձեռագիրներ։ Ցետագային քանդուած ու մոռցուած է։ Ակսել Բակունց զայն յայտնաբերած է 1932ին։ Վերջին տարիները հոն մասնակի պեղումներ եւ վերահաստատման աշխատանքներ կատարուած են։ Հայկական ճարտարապետութեան ուշագրաւ յուշարձաններէն է գլխաւոր եկեղեցին՝ շնորհիւ իր յատակագծի ինքնատիպ յօրինուածքի եւ, մանաւանդ, հարուստ բարձրաքանդակներու, որոնք ոճական առումով սերտօրէն կապուած են Տաթեւի որմնանկարչութեան եւ մանրանկարչութեան դպրոցին հետ։

Լեռնաշղթայի հարաւ–արեւմտեան լանջին՝ Արծուանիստ գիւղին մօտ, կը գտնուին Կարմրավանքի եկեղեցին, Ագռաւի տապան եւ Ձգնաւորի մատուռ կոչուող միջնադարեան կառոյցները, ինչպէս նաեւ հնագոյն ամրոցի աւերակները։ Վերջինիս պեղումներու ընթացքին գտնուած են հեթանոսական գուսաններու պրոնզէ արձանիկներ (Ն. Ք. 4-1 դարեր), որոնք ալ ձեռքին ունին չան, իսկ գլխուն՝ եղջիւրներ եւ աքաղաղի կատար կրող դիմակներ, որոնք եղած են կենդանիներու պաշտամունքի խորհրդանիշներ։

Արծուանիկէն արեւելք՝ բարձր սարահարթի վրայ կը գտնուի Երիցավանքը (Ե. դար), որուն գլխաւոր կառուցումները կը վերաբերին ԺԱ. դարուն։ Ճարտարապետական եզակի արժէք մըն է կիսամշակ պազալտէ կառուցուած, միանաւ թաղածածկ սրահ ունեցող Ս. Նախավկայ եկեղեցին։ Պաշտպանութեան նպատակներով եկեղեցին յետագային առնուած է կրկնակ պատերու մէջ՝ վերածուելով ամրոցի։ Պահպանուած են եկեղեցւոյ կիսականգուն պատերը, ինչպէս նաեւ պարիսպներու եւ մատուռներու աւերակները։

Լեռնաշղթայի հիւսիս – արեւմտեան բազուկներէն մէկուն ծայրը, Որոտանի աջափնեայ դարաւանդին վրայ, Վաղուդի գիւղի եւ Որոտնավանքին դիմաց կը գտնուին Որոտնաբերդի աւերակները (Դ. դար)՝ շրջապատուած գահավէժ ժայռերով։ Աւելի բարձր վայրին մէջ գտնուած է միջնաբերդը։ Մեծ եղած է այս բերդին դերը յատկապէս Ժ.-ԺԲ. դարերուն, երբ Սիւնիքի թագաւորութեան հիւսիսային սահմանագլուխի ամէնէն ամրակ ամրութիւնը եղած է Հայաստան ներխուժած սելճուք – թրքական նուաճողներու ճամբուն վրայ եւ ի վերջոյ գրաւուած է 1104ին։ ԺԳ. դարուն բերդը դարձած է Զաքարեան, այնուհետեւ Օրբելեան իշխաններու սեփականութիւնը։ Վերջնապէս քանդուած է ԺԵ. դարուն։

Բարգուշատի լեռնաշղթայի լանջերը գտնուող միջնադարեան ճարտարապետական յուշարձաններէն են նաեւ հռչակաւոր Բաղաբերդի աւերակները (Դ. դար), Հարժիսի քարաւանատունը (1319), Ցաքուտի եկեղեցին (Ժ. դար), Դարբաս գիւղի Աստուածածին եւ Ս. Ստեփանոս, Լոր գիւղի Ս. Գէորգ (1666) եւ Շառիի Ս. Յովհաննէս (ԺԳ. դար) եկեղեցիները։ Լոր գիւղին մօտ կը գտնուի նաեւ Սպիտակ խաչ յուշարձան – մատուռը։ Ըստ աւանդութեան, հոն թաղուած է Հայոց Լոռիկ իշխանը, որ զոհ գացած է թշնամիի դէմ հերոսաբար կռուելու ատեն։ Իր անունով ալ գիւղը կը կոչուի Լոր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

———o———

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԻԼԱՆՈՅԻ Ս. ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԱՆԿՈՒՆՔ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

50.000 ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՂԲԱՑԵԱԼԻՆ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԸ.— Ազգ. բարերար, Հ. Բ. Ը. Միութեան նախկին փոխ–նախագահ, Միութեան Զուիցերական Իրաւաբանական Ընկերակցութեան պատուոյ նախագահ տքր. Երուանդ Հիւսիսեանի մահուան՝ 1979 Փետր. 20, տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցուեցաւ Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Հայաստանեայց եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, Մարտ 2, յաւարտ պատարագի, ի ներկայութեան Միլանոյի հայ գաղութէն ստուար բազմութեան մը, Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն ներկայացուցչական հայ դէմքերու, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ներկայացուցիչ Հ. Վարդան Քէչիշեանի՝ Տեսուչ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանին, խտալացի անձնաւորութիւններու, եւ յատկապէս այդ առթիւ Զուիցերիայէն Միլանօ ժամանած Արա Զամքըրթէնի՝ պատուակալ վարիչ – պատուիրակ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Զուիցերականին եւ Մէթր Շաւարշ Սեւյոնքեանի՝ Միութեան Եւրոպայի իրաւական խորհրդական։

Ցուղիչ արարողութենէն յետոյ՝ որուն ընթացքին եկեղեցիին երկսեռ երգչախումբը տպաւորիչ դաշն երգեցողութեամբ պատուեց ողբացեալին յիշատակը, գաղութին սիրուած հոգեւոր հովիւը՝ Սարգիս Քհնյ. Սարգիսեան՝ ամփոփ ու իմաստալից խօսքերով ոգեկոչեց Եր. Հիւսիսեանը՝ վեր հանելով անոր բազմապիսի նիւթական եւ բարոյական թանկագին ժառանգութիւնները ազգին, հաւատարիմ հոգատարութիւնը հանդէպ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ Մայր Հայրենիքին եւ կարեւոր դերը զոր ունեցած է նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ծոցին մէջ։

Այս առթիւ եւս բազմաթիւ սրտակցական հեռագիրներ հասած էին ողբացեալին հարազատներուն, ի մասնաւորի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ցկեանս նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեանի կողմէ։

×

ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Տիկ. Մառի եւ Ջաւէն Մնտիկեան իրենց անմոռանալի հայրիկին՝ Եր. Հիւսիսեանի մահուան տարելիցին առթիւ՝ անգամ մը եւս ժէսթը ունեցած են նուիրելու 50.000 տոլար ի նպաստ ազգօգուտ ձեռնարկներու՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւաբանական Ընկերակցութեան, Լօզան։

Այս նոր նուիրատուութեամբ՝ որ կուգայ աւելնալ ողբացեալին մահուան առթիւ իրենց տրամադրած 125.000 տոլարին վրայ, Երուանդ Հիւսիսեան Հիմնադրամը՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան մօտ, կը բարձրանայ 300.000 տոլարի՝ անձեռնմխելի դրամագլուխ որուն տոկոսներէն ամէն տարի կոչուած են օգտուելու ի մասնաւորի Պէյրութի Երուանդ Հիւսիսեան հայագիտական Հիմնարկը, Երեւանի Մաշտոց Մատենադարանը, աղքատ աշակերտները՝ իրենց կրթական կարիքներուն համար ու այլ ազգասիրական նպատակներ։

Ցոյժ գնահատելի է որ Եր. Հիւսիսեանի հարազատները կը շարունակեն հաւատարիմ մնալ մեծ ողբացեալին ազգասիրական ոգիին ու գործքին։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Ա Ն Ո Ն Ց
ԱՆԹԱՌԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գարուն է։ Բնութիւնն ամբողջ արթընցեր է ձմեռնային խոր քունէն։ Լեռ ու դաշտ, ծառ ու ծաղիկ կանանչ են հագեր։

Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ յանկարծ մտովին ետ կ՚երթամ որոնելու համար գաղափարի այն երկու տասնեակ ընկերներս, որոնք, աւա՜ղ, ընդմիշտ հեռացեր են մեզմէ. այն սիրելի դէմքերը՝ որոնց հետ միասին քալեցինք կողք – կողքի ուրախութեան եւ տրտմութեան օրերուն, արհամարհելով ամէն տեսակ դժուարութիւններ, յանուն սրբազան գաղափարի մը, որ միս ու ոսկոր դարձեր էր մեր մէջ, անոր իրականացման ի խնդիր։

Սակայն ի զուր է փնտռտուքս։ Անոնք չկան։ Ո՞ր մէկը յիշել այն ընկերներէն, որոնք այն օրերուն, մէկ կողմէ օրուան ապրուստի դաժան հոգը իրենց ուսերուն, միւս կողմէ ամէն քայլափոխի աղատ օտարականի մակդիրն էր որ կը շպրտուէր իրենց երեսին։ « Հայմաթլոսներ » էինք, ի՞նչ կրնայինք ընել։

Գաղափարական եւ պատուական այդ ընկերները, ամբողջ 40 – 50 տարիներ, իրենց ազգային եւ կուսակցական պարտականութեանց ետեւէն վազեցին եւ մեր գաղութին մէջ ազգային կեանքը աշխուժացուցին ու ոգի ներմուծեցին։ Անոնք երբեք կանգ չառին նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններու առջեւ, երբ խնդիրը կապ ունէր մեր ազգային կեանքին հետ։

Ի՜նչ դժուարութիւններու եւ խնդիրներու հանդիպեցան անոնք ազգային կամ կուսակցական հանդիսութիւններու կազմակերպման ընթացքին։ Ընկերական ի՜նչ գեղեցիկ մթնոլորտ մը ստեղծեր էին անոնք իրենց շուրջ՝ Հ. Յ. Դ.ի հովանիին ներքեւ։

Այդ ընկերները եկած էին Տարօնէն, Ծոփաց աշխարհէն, Պարտիզակէն, Մեծ Նոր Գիւղէն, Սեբաստիայէն եւ հայաշատ ուրիշ քաղաքներէն։

Ի՜նչ երանելի օրեր էին. որքա՜ն եռանդ ու պարտաճանաչութիւն կար իւրաքանչիւրի սրտին խորքը, երբ ընկերական ժողովներու որոշումով կը պատրաստուէինք այս կամ այն տօնը նշելու՝ Փետր. 18, Ապրիլ 24, Մայիս 28, Խանասորի արշաւանք, Դաշնակցութեան օր։ Այս վերջինը կանոնաւոր կերպով կը տօնէինք ամէն Հոկտեմբերին։

Սակայն, սիրելի եւ գաղափարակից ընկերներ, երբ այսօր յետադարձ ակնարկ մը նետենք անցեալի այն օրերուն վրայ, ձեր բացակայութիւնը միշտ զգալի է։ Թող այս ցիրուցան տողերը փունջ մը ծաղիկ ըլլան գարնան զարթօնքին հետ ու դուք հանդիստ ննջեցէք անդենականին մէջ, որովհետեւ ձեր պաշտած իտէալը երբեք պիտի չմեռնի։ Գաղափարական ձեր մաքուր եւ զոհաբերող ոգին թող անպակաս ըլլայ նորահաս սերունդի սրտերուն մէջ։

ՀԻՒՍԷՅՆԻԿՑԻ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻՒՂԸ

Ցաջորդ օրը Մարտիկ իր այծերը բերդի լանջը տարաւ։ Իրմէ բոլորովին անկախ, կարծես անծանօթ մտերմութիւն մը տեսաւ մեղուին ու արեւին միջեւ։ Խաւաքարոտ այդ աշխարհին մէջ, ծառերու շարժումը այլեւս իրեն համար զաղտնիք մը չէր, ոչ ալ թռչունի թռիչքը։

Այդ առաւօտ առաջին անգամ ըլլալով նկատեց, որ հօրաքոյրը առանց ակռայի էր, շրթունքները դէպի ներս ծռած։ Մարտիկ այդ առաւօտ այդպէս արթնցած էր, խորդ գաւկի մը պէս։ Զգիտես, ինչպէ՞ս Ջէյնապի կորուստին հետ զգաց տենդը իր մօր կորուստին։ Անտարակոյս իր մայրը գեղեցիկ եղած էր, Ջէյնապին գիծերով։

Այդ օրը կարծես օտար էին այն ճամբաները, ուր իր մանկութիւնն անցած էր։ Գիւղը, եկեղեցին, ջրաղացները, առուի եզերքը մանուկներու շինած փոքրիկ տըներու երեւոյթն ունէին։ Այդ բոլորին մէջ կը զգար իր վիշտը ուղեղի պէս ծանր։

Մարտիկ իր այծերը բերդի լանջին վրայ չպահեց երկար։ Քէչէն ուսերուն, այծերն իր ետեւէն ձգած՝ նորէն Ղամիշլուի լեռները գնաց՝ զգալու Ջէյնապը հովին ու ապառաժներու մէջ։

Իր սրինգի կտորները այնտեղ էին, ապառաժին վրայ սրտի մը պէս փշրուած։ Հովին մէջ կար միջօրէի տաքութիւն մը։ Ասեղի նման երկար լացուարթ թեւերով թիթեռներ առուի եզերքներուն կը մօտենային ու կը հեռանային։ Վայրի աղաւնիի մը դիակին շուրջ բոլորակ դարձող, կարծես պղինձէ շինուած պիծակի մը ձայնը ամբողջ հովիտն էր բռներ։ Տաք քարերու վրայ, իրենց ճերմակ փորերը արեւին տակ, գունաւոր մողէզներու շարժումն ու գորտի մը ձայնը կային։

Մարտիկ առաջին անգամ ըլլալով սոսկաց ամայութենէն, դաշտերու մէջ յանկարծակի իջած աշունի դեղնութեան մը պէս։ Ան հովիտէն հեռացեր էր Գարուն մը իր չէն գունագեղութեամբ – Ջէյնապը «կար ու չկար» հէքեաթի մը նման։

Անտարակոյս շունը՝ Քօմոն իր աչքերուն մէջ պահած էր Ջէյնապէն բան մը, այնպէս, ինչպէս կը պահէ անցնող լուսնկաներուն ձեւերը։ Մարտիկ, Քօմոն իր մօտ կանչեց, ծանր ձեռքը անոր գըլխուն վրայ դրաւ ու շոյեց։ Իր տխրօջ այդքան յանկարծակի գուրգուրանքէն Քօմոն շատ բան չէր հասկնար, միայն գիտէր որ Ջէյնապն ու շնիկը կորսուած էին, որոնց հետ լաւ բարեկամներ դարձած էր։ Ան նոյնիսկ միջոցը կը հոտուըտար, կը փնտռէր։ Գնաց մինչեւ անտառին եզերքը, քանի մը հաջոց ձգեց ու ետ վերադարձաւ ոտքին վրայ կաղալով։

Մարտիկ իր այծերով հովիտէն վեր ելաւ, փնտռեց այն առասպելական ծերուկը, անոր բարի ժպիտին մէջ հանգըստացնող բան մը գտնելու։ Ծերուկը այն կողմերը չէր։ Անոր ոտքերն ալ քաշուած էին այդ վայրերէն, կարծես ամայութիւնը կատարեալ ընելու համար։

Այծեր մարգագետնին վրայ թողելով՝ Մարտիկ նստեցաւ լերան ստորոտը, ապառաժի մը վրայ ու սկսաւ մտածել գիւղէն հեռանալու մասին։ Կը մտածէր ըսել հօրաքրոջն, Ջուլհակ Պետոյին, թէ գիւղերը բանիլ կ՚երթայ։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս այդ ձեւով Էրզրումի եւ կամ Ատանայի ճամբան բռնէ։ Այո՛, այո՛, հօրաքոյրին այդպէս պիտի ըսէր։ Ու առաջին անգամ պիտի մտնէր Հաճի Մուսայի գիւղը։

Այդ որոշումը Մարտիկի մէջ հետըզհետէ սկսաւ ձեւակերպուիլ, ստուեր մը կարծես իր մարմինը բռնեց,— տունը. հօրաքոյրը։ Հօրաքոյրը երբ լսէր իր այդ խօսքերը, պիտի աղաչէր, արցունք պիտի թափէր, լուր պիտի տար Ջուլհակ Պետոյին, երեսփոխին։ Ջուլհակ Պետոն հազար առուէ ջուր պիտի բերէր ու թոյլ պիտի չտային, որ Մարտիկը հեռանար գիւղէն։

(43 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

« Յառաջ »ի վարչութիւնը հակառակ իր ծանրաբեռնուած վիճակին, ստանձ - նած է նաեւ (ի ծառայութիւն՝ նուիրատուներուն եւ ի շահ՝ բարեսիրական հաստատութեանց) նուէրներու փոխանցման յաւելեալ աշխատանքը: Հարկ է սակայն, որ նուիրատուներն ալ հաշուական բարդութիւններ չստեղծեն « Յառաջ »ի եւ իրենց կատարած նուէրները, երբ անձամբ չեն յանձներ, այլ չէքով կը ղրկեն, բարեհաճին այդ չէքերը չարադրել խնդրոյ առարկայ միութեան կամ հաստատութեան անունով եւ ոչ երբեք՝ « Յառաջ »ի: Ջերմապէս կը խնդրուի մանաւանդ չօգտագործել « Յառաջ »ի չէք - փոսթալի թիւը:

×

Միութիւններն ու կազմակերպութիւն - ները պարտին ղրկել միայն ու միայն իրենց ի նպաստ եղած նուէրներու ցանկերը եւ ոչ նաեւ ուրիշներու, ինչ որ թիւրիմացութիւն, շփոթութիւն եւ կրնու - թիւն կը ստեղծէ:

×

Միութիւններէ եւ կազմակերպութիւն - ներէ կը խնդրուի շնորհակալիքներու ցանկերը ղրկել յաճախ եւ կարճ եւ ոչ թէ քանի մը ամիսը անգամ մը երկարապատում ցանկեր:

Վերջապէս նուիրատուներու անունները գրել ճշգրիտ, յստակ եւ ընթեռնլի, այլապէս վարչութիւնս կը ստիպուի չհրատարակել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
ՀԱՄԵՐԳԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
ՑՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին վարչութիւնը կը հաղորդէ որ իր համերգը յետաձգուած է ցնոր տնօրինութիւն (տեղի չունենար Մարտ 29ին ինչպէս յայտարարուեցաւ նախապէս):

UGAB - JEUNE
Jeudi 27 Mars à 20 heures
SOIREE CINE - CLUB
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Projection du film d'Elia Kazan
"AMERICA, AMERICA"
(1963)
Version intégrale et originale
sous-titrée en français
Musique : Manos HADJIDAKIS
« *Fuyant les massacres turcs du début du XXe siècle, un Grec et un Arménien rêvent de l'Amérique* ».

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ
ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ե. ՑԱՆԿ (Բ. մաս)

Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Խայեան Տիկին Երանուհի Մամիկոնեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Պարգեւ Թաթար - եան 200ական ֆր., Թորգոմ Պասմաճեան 150, Տիկ. Իսկուհի Տօլմաճեան 150, այրի Տիկ. Սիրվարդ Պալեան, Պօղոս Թորոսեան, Տէր եւ Տիկ. Փօլ Պարկիրճեան, Օր. Հերմին Պարկիրճեան, Արմենակ Արապեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս եւ Սոնա Պահչէճեան, Կարապետ Պահչէճեան, Տիկին Զէօրէքճեան, Տիկին Արեգնազ Քէպէլեան, Տէր եւ Տիկին Արմէն Քէչիշեան 100ական, Տիկ. Մարգարիտ Սուրէնեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Առաքել - եան, Տիկ. Խօժէնի Հանչէրեան 50ական, Տիկ. Տիրուհի Ինքապապեան 30:
Գումար 40855: Նախորդ 4 ցանկերու գումար 188.010, Ե. ցանկի գումար 40.855, ընդհ. գումար 228.865 ֆր:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 29, Յիշատակ յարութեանն Ղազարու: Ժամը 16ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի:

Կիրակի, Մարտ 30, Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին. կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Դռնբացէք ժամը 16ին:

×

ՍԷՆ ԺԷՌՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ՝ 10ին, դռնբացէք ժամը 17.30ին:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը, որ աշխատանքի իրաւունք ունի թուռիզէօրի գործ կը փնտռէ:
Հեռաձայնել՝ ՆՇԱՆ ՊՈՒՐՍԱԼԸՕՂԼՈՒ
376.06.90

DIMANCHE 30 MARS DE 17 A 24 H.
Dans les salon de l'HOTEL GEORGE V, 31, Avenue George V, Paris 8e

Grand Bal Annuel

JAF
Animé par BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
avec la participation artistique du duo « HARTAR »
Réservation des tables : 606.2751 — 208.76.49 (les mardis soirs)

L'UNION CULTURELLE FRANÇAISE DES ARMENIENS DE FRANCE
CONFERENCE - DEBAT
l'eglise apostolique ARMENIENNE
Samedi 29 Mars à 21 heures, Contre Culturel JAF, 65, Allées Léon Gambetta — 13001 Marseille
Conférenciers :
Mgr. AGOP VARTANIAN
Dr. ALBERT KHAZINEDJIAN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի տօնակատարութեան 65րդ տարեդարձը Ապրիլ 13ին, Մշակոյթի Տան « Վասպուրական » սրահին մէջ ժամը 13ին ճաշով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միու - թեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիներու կողմէ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն եւ Նուարդ Դարբինեանի, իրենց զաւկին՝ Հռիփսիմէի մահուան առթիւ:
Սոյն տխուր առթիւ Մարսէյլէն շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Մարգար Ծերունեանէ 50 ֆր.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը յայտնէ թէ՝ օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները սկսած են եւ կը փակուին Մայիս 1ին: Դիմել տեղւոյն մասնաճիւղերու եւ կամ Շրջ. Վարչու - թեան գրասենեակը՝ 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ

×

Դպրոցական արձակուրդներու պատճառաւ Յուլիս ամսուան մեկնումները կ'ըլլան տարբեր թուականներու:
Փարիզ.— Մեկնում Յուլիս 5ին եւ վերադարձ Օգոստ. 2ին:
Լիոն եւ Մարսէյլ.— Մեկնում Յուլիս 12ին, վերադարձ Օգոստ. 2ին:
Օգոստոսի արձակուրդ բոլոր շրջան - ները միասին Օգոստոս 3էն մինչեւ 30:

×

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան գրա - սենեակը՝ Փարիզի Մշակոյթի Տունը՝
17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ
բաց է ամէն Չորեքշաբթի ժամը 15էն 18:

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼԻՒՔԵԱՆԻ
Ատենապետ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին
Նախագահութեամբ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին

Journées du Centre Culturel Alex Manoogian

Կազմակերպուած Փարիզի Մասնաժողովին, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց մարմիններուն կողմէ
ի նպաստ իրենց մշակութային գործունէութեան
Շաբաթ, 29 եւ Կիրակի 30 Մարտ ժամը 11էն 20

STAND DIVERS : Livres et disques arméniens, peintures, linge de maison, photos, cadeaux souvenirs, articles ménagers, jeux éducatifs, alimentation, bijouterie, brocante, etc.

Ճոխ պիւֆէ — հանելի ժամանց
ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ՝ ժամը 12.30էն սկսեալ
Հայկ. կերակուրներ յատկապէս պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներուն կողմէ
Centre Culturel Alex Manoogian 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ օծման յիսնամեակը՝ Կիրակի, Մայիս 11:

U.G.A.B. — VALENCE
CONFERENCE
par le Prof. Gérard DEDEYAN
Maitre-Assistant
à l'Université de Montpellier
sur le thème :
LES ARMENIENS EN CAPPADOCE AU MOYEN AGE
Le Samedi 29 Mars à 21 heures
à la salle HUSSISSIAN de l'UGAB
6, Rue Faventines — Valence
Entrée libre

TRANSTOURS

organise plusieurs voyages à Erévan avec divers programmes

14 jours à Erévan - 2 jours à Moscou

TOUS LES VOYAGES PAR AVION — HOTEL 1ère CLASSE — PENSION COMPLETE
prix du premier voyage: 3.300 F

	départ :	*retour :*
1er voyage	— 18 AVRIL	3 MAI
2e voyage	— 11 JUIN	26 JUIN
3e voyage	— 28 JUIN	12 Juillet

3 jours à Léningrad, 1 jour à Moscou, 12 jours à Erévan

4e voyage	— 6 AOUT	21AOUT
5e voyage	— 13 SEPTEMBRE	28 SEPTEMBRE
6e voyage	— 1er OCTOBRE	16 OCTOBRE

DIRECT DE MARSEILLE
1er voyage — du 11 au 25 AOUT
2e voyage — du 8 au 22 SEPTEMBRE
3e voyage — du 6 au 20 OCTOBRE

du 18 avril au 10 mai
DEPART DE TOULON
à bord du « Chota Roustavelli »

Croisière en mer Noire - 1er Mai à Erévan
23 JOURS DONT UNE SEMAINE A EREVAN
en cabine 4 personnes
3.900 F
(pension complète et séjour à Erévan compris)

TRANSTOURS, 25 Rue d'Argenteuil, 75001 Paris — Tél. : 261-58-28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն Չորեքշաբթի և Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18
Մարսէյլ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ
11, Rue du Bassin — SAINT-JULIEN. Tél. : 93-04-90 et (42) 83-31-55
Վալանս՝ դիմել Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ —Ալֆորվիլ՝ դիմել Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեց. Թաղա - կանութիւնը շնորհակալութեամբ ստա - ցած է հետեւեալ նուէրները.—
Գէորգ Գէբէքեանի թաղման առթիւ՝ Սարգիս Ճերանեան եւ զաւակները (Վա - լանս) 300 ֆր., Գէբէքեան ընտ. 250, Մօզպուրեան ընտ., Յարութիւն Մօզ - պուրեան, Միշել Մոմոն, Թապա եւ Թաքս ընտ., Օհանեան ընտ. (Վալանս) 100ական, Տիկ. Ա. Պէյլէրեանի հոգե - հանգստեան առթիւ՝ Սարգիս Պէյլէրեան 150, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Քէչէճեան 30 եւ 15 դպրոցին, Տէր եւ Տիկ. Քէչիճեան Բ. 15, Տէր եւ Տիկ. Սալեռնօ 30 ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Բարեկենդանի խրախճանքի առիթով հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Ռոպէր Գասպարեանց 1000 ֆ., երկու դաշնակցական ընկերներ 500ական, Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Յակոբեան, Պր Փաթրիք Ծօլոլեան, Տոքթ. Ժ. Յովսէփեան 500ական, Տիկին Իփգրանեան 200, Տէր եւ Տիկին Սարոյեան 100 ֆր.:

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալու - թեամբ ստացաւ 200 ֆր. Սիրարփի Սարգիսեանի մահուան առթիւ Պ. Պ. Վարդան եւ Լեւոն Մանկասարեանէ:

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
27
JEUDI
27 MARS
1980

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.611
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.611

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ. Երեքշաբթի, Մարտ 25ին ալ նախագահ չգտա։ Ըստ երեւոյթին ոչ մէկ Թուրք տրամադիր է Հանրապետութեան գլուխն անցնելու երկրին այսքան տագնապալի վիճակին մէջ։ Ընդհանրապէս հակառակն է, որ կը պատահի եւ նման պարագաներու թեկնածուները իրար կը հրմշտկեն։

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ մէջ, Ֆրանսացի գիւղացիները, երկրին ամէն կողմէն եկած, ցոյցեր ըրին Խորհրդարանին առջեւ մինչ ներսը՝ ֆրանսացի եւ անգլիացի լեզուներու խօսեր կը փոխանակէին։ Անգլիացի խորհրդարանական մը կը մեղադրէր Շիրաքը իբրեւ «առաջին պատասխանատուն հողագործական քաոսին» մինչ Տըպրէ կը պատասխանէր՝ «մեղսակիցները չենք ըլլար անոնց որոնք կ'ուզեն ընկղմել Համաքականութիւնը»։ Դուրսը, գիւղացիները դրօշակներ կ'այրէին եւ ամէնէն առաջ՝ անգլիականը։ Չորեքշաբթի օր էր, որ Խորհրդարանը կը ջանար որոշել հողագործական նոր սակերը։ Ծանօթ է որ եւրոպական յանձնախումբը 2,4 առ հարիւր կ'առաջարկէ մինչ Գիւղատնտեսութեան խորհրդարանական Յանձնախումբը 7,9 առ հարիւր կ'ուզէ։ Ամէն պարագայի մէջ, Եւրոպական Համաքականութիւնը տագնապի մէջ է մէկէ աւելի պատճառներով եւ ֆրանքեւանգլիական հակամարտութիւնն ալ հին օրերը կը նորոգէ (Ժան տ'Արքէն Նափոլէոն...)։

ՍԱՆ ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ մէջ սպաննուեցաւ Արքեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Օսքար Ռոմերօ, աղքատներու եւ թշուառներու արքանլան պաշտպանը, երբ կը պատարագէր Լա Տիվին Փրովիտանս հիւանդանոցի մատրան մէջ։ Յուզումը շատ մեծ է եւ կառավարութիւնը երեք օրուան ազգային սուգ հռչակած է։ «Անձայններու ձայնը» ինչպէս կ'ըսէին իրեն համար, եկեղեցական hոգեւոր հովիւ, տեւական կերպով պայքար տարած էր բիրտ ուժին դէմ։ «Սրբապիղծ սպանութիւն մը» որակեց Պապը այս մահափորձը զոր չորս զինեալ մարդիկ կատարած են։ Գերպ. Ռոմերօ հաւանաբար գիտակից էր թէ իր մահը տարբեր չէր կրնար ըլլալ։ Շատ սպառնալիքներ ստացած էր եւ իր թեմէն վեց քահանայ արդէն սպաննուած էին (ծայրայեղ — աջերու կողմէ, զորս ողբացեալ հոգեւորականը «մեր թշնամիներուն վատթարագոյնը» որակած էր)։ Իր վերջին քարոզին մէջ ալ, Գերպ. Ռոմերօ չէր խնայած անոնց որոնք կը հալածեն ճնշուածները եւ կոչ ըրած էր «չհնազանդիլ այն հրամաններուն, որոնք դէմ են Աստուծոյ օրէնքին»։ Քիչ ետք կը սպաննուէր։ 62 տարեկան էր։

ՊԵՌԼԻՆԿՈՒԷՐ — ՄԻԹԵՐԱՆ հանդիպումը բաւական խռոված է Ժորժ Մառշէի հոգին, որ «տեղն ու ժամանակը գէշ ընտրուած» գտաւ մեղադրելով նաեւ ընկերվարական պարագլուխը որ տեւական կ'ուզէ դարձնել Ձախի պառակտումը պատրաստելով ապագայի պայմանները աջին հետ գինակցութեան մը։ Մառշէ աւելցուցած է նոյնիսկ թէ «որեւէ Համայնավար կուսակցութեան երաշխիքը չի կրնար քօղարկել որ այդ է Ֆ. Միթերանի գլխաւոր հեռանկարը»։ Իտալիոյ համայնավար պաշտօնաթերթն ալ՝ Ունիթա կը շեշտէ տեսակէտներու լայն համամտութիւնը Պէռլինկուէրի եւ Միթերանի միջեւ։

ՀԱՅԿ. ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի Մարտ 25, Փարիզի Փէ. էլ. էմ. Սէն-Ժաք պանդոկի մէկ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Հայկական Ազատագրութիւն կազմակերպութեան մամլոյ ասուլիսը։ Ներկայ էին տեղական թէ ամերիկեան թերթերու ներկայացուցիչներ։

Ժամը 11ին ցուցադրուեցաւ «Հայկական ցեղասպանութիւն» ժապաւէնը, պատրաստուած Փափազի նկարչական գործերու ընդմէջէն, մեկնաբանութիւններով։ Ապա, Կազմակերպութեան կողմէ խօսք առնելով Արա Թորանեան հակիրճ պատմութիւնը ըրաւ հայ ժողովուրդին, ծնունդէն մինչեւ ԺԹ. դար, ուր երկար կանգ առաւ ցոյց տալու համար Արեւմտեան Հայաստանի եւ Պոլսոյ Հայութեան կեանքը, թրքական վայրագութիւնները եւ քաղաքական ընդհանուր պատկերը։ Շեշտը դրաւ ջարդերուն եւ ի վերջոյ ցեղասպանութեան վրայ, որ մինչեւ այսօր չէ ճանչցուած միջազգային ատեաններու կողմէ։ Արա Թորանեան անդրադառնալով 1965էն ի վեր ծայր տուած զարթօնքին հայկ կեանքէն ներս, ծանրացաւ երիտասարդութեան զինեալ պայքարին վրայ, զայն նկատելով աւելի քան 60 տարիներու դիւանագիտական միջոցներով Հայկական Դատը լուծելու յուսահատ ճիգերու հետեւանք։

Այնուհետեւ մամուլի թղթակիցներ սկսան իրենց հարցումները, որոնք կը վերաբերէին առաւելաբար ահաբեկչական ճիւղին քան ջարդերու։ Ամերիկեան թերթի մը թղթակիցը ժամանակավրէպ եւ անիմաստ կը գտնէր ահաբեկչութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայկական Ազատագրութեան այն հաստատումը, թէ աշխարհ ցարդ լուռ կը մնայ հայկական ցեղասպանութեան, դիտել տալով որ բազմաթիւ գիրքեր տպուած են այդ մասին։ Աւելին, թղթակիցը ըսաւ որ ցեղասպանութիւն չէր եղածը, այլ տեղի ունեցած ապըստամբութեան զսպում, քանի Հայերը ռուսական բանակներու կողքին կռուած են Թուրքիոյ դէմ։ Թղթակցին տեղին եւ հիմնուած պատասխաններ տուին Արա Թորանեան եւ Մէթր Ժիւրամի, Մաքս Գիլինճեանի փաստաբանը, որ յատկապէս եկած էր Մարսէյլէն ներկայ գտնուելու մամլոյ ասուլիսին եւ տեղեկութիւններ հաղորդելու Գիլինճեանի հարցին մասին։

Մէթր Ժիւրամի խօսելով այդ առթիւ ըսաւ թէ Փեռր. 6ին Պեռնի Թուրք դեսպանին դէմ մահափորձ կատարած ըլլալու ամբաստանութեամբ ներկայիս բանտը գտնուող Մաքս Գիլինճեանի դէմ փաստ չկայ. արդէն ինք կ'ուրանայ արարքը։ Շեշտեց թէ քննութիւնները յառաջ կը տարուին խիստ բծախնդրութեամբ։ Մէթր Ժիւրամի, որ շնորհիւ Մաքս Գիլինճեանի հարցին, բաւական լայն ծանօթութիւն ձեռք ձգած է հայկական ցեղասպանութեան եւ հայ ժողովուրդի պատմութեան մասին, հարցը ներկայացուց միջազգային իրաւունքներու լոյսին տակ։ Անդրադառնալով Սեւրի դաշնագրին եւ զայն «թաղող» Լօզանի դաշնագրին, Մէթր Ժիւրամի դիտել տուաւ սակայն թէ Լօզանի դաշնագիրը ապօրինի է, քանի որ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող բոլոր Պետութիւններն ալ չեն մասնակցած այլ անոնցմէ միայն մաս մը եւ մանաւանդ ո՛չ Հայերը։ Մասնաւորելով իր խօսքը Մաքս Գիլինճեանի հարցին վրայ, փաստաբանը դիտել տուաւ որ դժբախտաբար ներկայիս ջարդ, ցեղասպանութիւն, եւայլն, հանրային կարծիքը շատ չեն հետաքրքրեր. նոյնը չէ պարագան Հրեաներուն։ Եթէ Մաքս Գիլինճեանի տեղ Հրեայ մը ըլլար, ըսաւ փաստաբանը, որ մահափորձ մը ըրած ըլլար նացիի մը դէմ, ամբողջ Հրեաները ոտքի կ'ելլէին նեցուկ ըլլալու համար դատապարտեալին։ Բայց, դժբախտաբար նոյնը չէ պարագան Մաքս Գիլինճեանի։ Մէթր Ժիւրամի իր խօսքը վերջացուց ըսելով, որ թէեւ հիմնական փաստեր չկան Մաքս Գիլինճեանի դէմ, այսուհանդերձ յոյս չունի որ ան կարենայ ազատ արձակուիլ։

Մամլոյ ասուլիսը վերջ գտաւ ժամը 12ին Հայկական Կազմակերպութեան կողմէ եղած ընդհանուր գործադուլի եւ Պասթիյէն Փէռ Լաշէզ ցոյցի մը կոչով Ապրիլ 24ին։

Կազմակերպիչները ներկաներուն բաժնեցին փոքր թղթածրար մը, ուր ծանօթութիւններ կային Հայոց պատմութեան մասին եւ ահաբեկումներու ցանկը։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

Չորեքշաբթի առտու, Լիպերասիոն օրաթերթը արձագանգ կը հանդիսանար այս ասուլիսին Ստեփան Ստեփանեանի ստորագրութիւնը կրող թղթակցութեամբ մը։

ՀՌՈՄԻ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

«ԱՎԱՆԹԻ»
ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ
ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ

Իտալացի նամակագրի մը Կարծիքը

Ինչպէս գրած էինք Մարտ 22-23 մեր թիւով, Մարտ 10էն ի վեր իտալական մամուլը լայն տեղ կուտայ հայկ. ահաբեկչութեան եւ ատոր իբրեւ հետեւանք՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան։ Մեր կարելիութեան սահմաններուն մէջ, թարգմանաբար արձագանգ տուինք այն գրութիւններուն, որոնք լոյս տեսան.— Քոռիէռէ տէլլա Սեռա, Ունիթա, Իլ Ճիոռնալէ, Լա Ռեփուպլիքա, Թէմփօ, Լա Սթամփա, Փանօրամա, Իլ Մեսաճեռօ, Իլ Կածծեթինօ թերթերուն մէջ։ Յիշած էինք նաեւ ընկերվարական Ավանթի օրաթերթը։ Արդարեւ այս վերջինը, Մարտ 12-13ի իր թիւին մէջ տալէ ետք հակիրճ — եւ սխալներով լեցուն — պատմականը ահաբեկչական արարքներուն, կ'անդրադառնայ առանձին Մարտ 10ի եղեռնափորձին եւ չի վարանիր խորհրդածութիւններ ընելու։ Կը թելադրէ նոյնիսկ, որ ոստիկանութիւնը եւ մանաւանդ գաղտնի սպասարկութիւնները մաղէ անցընեն անհատապէս բոլոր այն շրջանակները զորս կը յաճախեն Իտալիոյ Հայերը (շուրջ 2500, կը շեշտէ), եւ տեւական կերպով աչքի տակ պահեն։ Ուեւէ մէկը, կ'ըսէ ընկերվարական օրաթերթը, կրնայ մտնել մեր երկիրը եւ բնակիլ առանց նեղութեան։ Եւ այս կը նկատէ գլխաւոր պատճառը, որ Իտալիան ընտրուած ըլլայ իբրեւ մարզադաշտ միջազգային ահաբեկչութեան։

Այս խօսքերուն է, որ քանի մը օր ետք, նամակով մը կը պատասխանէ Տանիէլէ Մօռօ (Ավանթի, Մարտ 18) եւ որու խորագիրն է՝ «Հայերը, բոլորն ալ ահաբեկիչ չեն»։

Նամակագիրը ցաւ կը յայտնէ որ այդպէս արտայայտուելով նախ կը շփոթուին հայկական ներքին համայնքը ահաբեկիչներու եւ մարդասպաններու խմբակի մը հետ։ Հայերը, կ'ըսէ, քիչ են Իտալիոյ մէջ եւ կատարելապէս ներմուծուած մեր ընկերութեան մէջ եւ վերջին տարիները սովորութիւն դարձած է իտալական թէ օտար մամուլի մէջ իրար խառնել նաեւ պաղեստինցի ժողովուրդը մոլեռանդ մարդասպան ահաբեկչական խումբերու հետ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 18-20)

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑԻ «ԱԼՊԻԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒՇԱԿԸ» ԼԵՀԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Վարշաւա լոյս տեսնող «Պշեգլոնդ Օրիենտալիստիչնի» («Արեւելագիտական Հանդէս») եռամսեայ պարբերականի վերջին թիւին մէջ տպագրուած է Ակսել Բակունցի «Ալպիական մանուշակ» պատմուածքը՝ լեհերէն։ Հանդէսը լայն տեղ կուտայ արեւելեան երկիրներու պատմութեան, մշակոյթի եւ գրականութեան հարցերուն, ինչպէս նաեւ Լեհաստանի եւ Արեւելքի երկիրներու հին ու նոր կապերու պատմութեան։ Յաճախ նիւթեր կը հրատարակուին նաեւ Հայոց պատմութեան, հայագիտութեան համար մեծ նշանակութիւն ունեցող հարցերու վերաբերեալ։ Անցեալ թիւերէն մէկուն մէջ տպագրուած էր Ակսել Բակունցի «Տիգրանուհին» պատմուածքին թարգմանութիւնը։ «Ալպիական մանուշակ»ը եւ հայ գրողներու միւս գործերուն մեծ մասը բնագիրէն լեհերէնի թարգմանած է լեհ գրող (այժմ հանգուցեալ) Բոգդան Գեմբարսկի։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Երեւանի «Գարուն» կարի գործատունը սկսած է արտադրել Մոսկուայի օդակայանի անձնակազմին այն հագուստները, որոնցմով պիտի դիմաւորեն Ողիմպիականներու մասնակցողներն ու հիւրերը։ Ողիմպիականներուն համար ապրանքներ ստացած են նաեւ «Երազ» «Հայէլեկտրալոյս», «Հայարդկապ» եւ այլ արտադրական ձեռնարկութիւնները իսկ «Արդկապ» գործատան պատրաստած մեքենաներով կ'ապահովուին հեռաձայնի կապը եւ հեռատեսիլի պատկերասփռումները դաշտերէն։

×

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Իզվեստիա» թերթին մէջ յօդուած մը ստորագրած է Հայաստանի նախագահը՝ Բարկէն Սարկիսով, Մարտիրոս Սարեանի մասին։ Յօդուածագիրը տալէ ետք նկարիչին կենսագրականը վեր առած է անոր արուեստին յատկանիշները եւ տեղը գեղարուեստի պատմութեան մէջ։

×

«Պրաւդա»ն եւս լոյս ընծայած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի մէկ յօդուածը՝ «Արեւային պարգեւ» խորագրով։ Յօդուածագիրը ընդարձակ վերլուծումը կատարած է նկարիչին գործերուն, բնորոշելով անոնց յատկանիշները եւ կարգ մը կտաւներու հոգեբանական խորքը։

Fonds A.R.A.M

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Յաճախ յայտարարած ենք որ չի բաւեր մշակոյթի տուներ, կեդրոններ, նոյնիսկ միութենական ակումբներ բարձրացնել եթէ անոնք պիտի մնան լոկ պատեր, որքան ալ ըլլան արտաքինով հրապուրիչ:

Պատերէն ներս պէտք է հնչեն եւ արձագանգեն գեղարուեստական, ազգային, մշակութային, միութենական գործունէութեանց կենդանի արտայայտութիւնները: Կեանքով պէտք է լեցուին սրահներն ու գրասենեակները որպէսզի ծախսուած գումարները, եղած զոհողութիւնները, կատարուած աշխատանքները հըլլան ապարդիւն:

Մեկնելով հաստատումներէ եւ մեր ունեցած փորձառութենէն ըսենք որ Փարիզէն Մարսէյլ եւ այլուր, հայ կեանքի կռուանները ըլլալու կոչուած այս շէնքերու արձանագրած արդիւնքները, մշակութային եւ ազգային գետնի վրայ, այնքան ալ բացայայտ չեն: Պատճառները եւ բացատրութիւնները պէտք չէ սակայն միայն մէկ կողմէն փնտռել, այսինքն պատասխանատուներու, կազմակերպիչներու կողմէ: Ժողովուրդը ինք, որ չի ժխտեր անոնց կարեւորութիւնը, ընդհանրապէս հեռու կը մնայ սակայն այդ վայրերէն: Հոս կայ հիմնական հակասութիւն մը որ անհրաժեշտ է վերլուծել, բայց ոչ այս առիթով քանի մեր թղթակցութեան նիւթն է՝ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը:

Այցելեցինք Չորեքշաբթի մը, շաբթուան ամէնէն նպաստաւոր օրը քանի երախաներու նուիրուած օրն է: Գետնայարկի սրահը որ վերածուած է կատարեալ դասարանի, լեցուն էր 5էն 10 տարեկան փոքրիկներով որոնք զբաղած էին, հայկական երաժշտութեան մը վրայ երեւակայել հայրենի նախնական գիւղի մը կազմաւորումը, կառուցումը ըստ պատմութեան եւ աւանդութեանց եւ ապա գծել: Ուրիշներ կը վազվզէին տան չուրջ, լեցնելով բակը իրենց խաղերու աղմուկներով եւ ճիչերով: Աւելի մեծեր, առաջին յարկի ընդարձակ սրահին մէջ կը մասնակցէին պարի եւ կչռոյթի դասընթացքներուն: Ծնողքներ կուգային ու կ'երթային: Այո՛, կեանքով լեցուն էր Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը Չորեքշաբթի, Փետրուար 20ին:

Այդ օրը մեզ ընդունողը եւ մեր խօսակիցը եղաւ՝ Ցամիկ Գեւոնեան որ տարեգլուխէն ի վեր, լրիւ ժամանակով, կը վարէ տնօրէնուհիի պաշտօնը: Տան վարչութեան ծրագիրներուն, ցուցմունքներուն համաձայն, կազմակերպել, մատակարարել, կեանք ստեղծել, փոխանակութիւններ հաստատել օտար շրջանակներուն, միջավայրերուն հետ, ահաւասիկ իր պաշտօնին գլխաւոր ուղղութիւնները:

Մեր հետաքրքրութիւնը կեդրոնացաւ մասնաւորապէս Չորեքշաբթի օրուան զբաղումներուն վրայ: Երեք կարեւոր աշխատանոցներ՝ արտայայտութեան զբաղումներ, ժողովրդական արուեստ, պարի դպրոց: Երկու առաջինները լրացուցիչ են: Հայկական մշակոյթը իր բոլոր ձեւերուն տակ, կոչ ընելով յատկապէս երախաներու զգայնութեան, արտայայտութեան հիմքը ըլլալով գծագրութիւնը: Զուգահեռաբար ուսումնասիրութիւններ, փնտռտուքի աշխատանք որոշ նիւթերու չուրջ, կամ պատմական դէպքերու ու դէմքերու վերաբերեալ որոնք կը ներմուծեն մասնաւորապէս Հայոց պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը եւ մասամբ ալ գրականութիւնը: Երաժշտութիւնը եւ հայկ. երգը ունին նաեւ իրենց յատուկ տեղը: Այս նիւթերը յաճախ կը շարունակուին, կը գտնեն կենդանի արտայայտութիւն ձեռային աշխատանքներով, ինչպէս օրինակի համար՝ հայկ. տարազներու պատմութիւնը եւ անոնց պատրաստութիւնը, յօրինումը, շինուածքը: Դասընթացքներու ժամանակ գործածուած լեզուն է, տրնարաւորութեան սահմաններուն մէջ՝ հայերէնը: Այս երկու աշխատանոցներուն կը հետեւին չուրջ 40 աշակերտաշակերտուհիներ բաժնուած դասարաններու եւ որոնցմով կը զբաղին՝ Ցամիկ Գեւոնեան եւ Ժանին Թորոսեան, երկուքն ալ ձեռնհաս եւ որակաւոր ուսուցչուհիներ եւ մանաւանդ նուիրուիլ գիտցող Հայուհիներ: Պարի դասընթացքներուն կը հետեւին չուրջ երեսուն աշակերտներ, ղեկավարութեամբ Ժիրայր Մատիլեանի, որ պարարուեստի կալուածէն ներս ունի ամուր ծանօթութիւններ եւ դասաւանդելու ու ղեկավարելու յատկութիւններ: Ուստի, լուրջ եւ դրական աշխատանք որ կը հետեւի մանկավարժական արդիւական եղանակներուն: Ընթերցողը եթէ հետաքրքրութեամբ եւ ուշադրութեամբ հետեւեցաւ, անդրադարձաւ որ խօսք չըրինք հայ լեզուի ուսուցման մասին: Հայերէն դասընթացքները Ալֆորվիլի մէջ կեդրոնացած են Ս. Մեսրոպ կրթարանը եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան հովանաւորութեան ներքեւ: Հայերէնի դասընթացքները կազմակերպուած են Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ զանազան դասարաններով: Մշակոյթի Տան զբաղումներուն մասնակցող բոլոր երախաները կը հետեւին հայերէնի դասընթացքներուն: Փափաքելի է անշուշտ որ երկու հաստատութիւններու միջեւ փոխ – յարաբերութիւնները, կապերը ըլլան սերտ եւ գործունէութիւնները լրացուցիչ եւ ոչ մրցակից:

Չորեքշաբթի օրուան այս զբաղումներէն դուրս Ցամիկ Գեւոնեան ներկայացուց մեզի Մշակոյթի Տան ընդհանուր գործունէութեան յայտագիրը: Մարզանք եւ քարաթէ ղեկավարութեամբ՝ Ցարութիւն Գարակէօզեանի, Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոները եւ որոնց կը հետեւին՝ տասնեակ մը չափահասներ: Հայկական աւանդական պարերու եւ միմոսի դասեր, հին պարագրութեան փնտռտուք ղեկավարութեամբ՝ Աւետիս Գանթարճեանի եւ որոնց կը հետեւին քանի մը աշակերտներ 15էն 20 տարեկան: Աբէլեան թատերախումբը որ կը պատրաստէ Մայիս ամսուան համար « Բախտին անիւը » ղեկավարութեամբ՝ Ռուբիկ Յովակիմեանի: Պարբերաբար նաեւ տեղի կ'ունենան մշակութային, գեղարուեստական, ազգային ձեռնարկներ, դասախօսութիւններ, ներկայացումներ կամ տօնակատարութիւններ:

Մշակոյթի Տան ծրագիրներուն մէջ կան առաջին հերթին գրադարանի մը հաստատումը, երաժշտական աշխատանոցի մը ստեղծումը հայկ. աւանդական եւ դասական նուագարաններով: Նոյնպէս խամաճիկներու աշխատանոց մը եւ հայկական տարազներու հաւաքածոյ մը:

Փետր. 29ին ընդ. ժողովը անշուշտ այս եւ այլ ծրագիրներու առնչութեամբ տուաւ գործնական որոշումներ: Վարչութեան կը մնայ իրականացնել զանոնք: Ահաւասիկ իր նոր կազմը՝ Արա Գրիգորեան, Մայտա Փափազեան, Զարուհի Փափազեան, Վասիլիքի Գույումճեան, Եդուարդ Մատիլեան, Արփիկ Նիշանեան, Յովհաննէս Պառաւեան, Արշալոյս Սարգիսեան, Ռիշար Անանեան, Պետրոս Պետրոսեան եւ Էվլին Զօրափափէլեան: Ցամիկ Գեւոնեան հաստատուած է իր տնօրէնուհիի պաշտօնին մէջ:

Վստահ ենք որ փարիզեան այս հաշտատ արուարձանին մէջ Մշակոյթի Տունը պիտի արդարացնէ իր գոյութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՈՒՐԻԱ

ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱ՞Ծ

Այս հարցումը կարելի է ուղղել, երբ նկատի առնուին Սուրիայէն հասած վերջին լուրերը՝ պաշտօնական թէ կիսապաշտօն: Խլրտումները՝ յաճախ արիւնալի բախումներով, արդէն ծայր տուած էին անցեալ Յունիսին՝ Հալէպի զօրանոցին միջադէպով: Տասնեակներով երիտասարդ սպաներ սպաննուած էին Մահմետական Եղբայրներու վերագրուած քոմանտոյի մը կողմէ:

Փաստ կը մնայ, որ Նախագահ Ասատ, իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, 1970 Նոյեմբերին, երբեք այս ծաւալի լուրջ եւ ծանրակշիռ կացութեան մը դէմ յանդիման չէր գտնուած: Արդարեւ, վերջին օրերուն, Մահմետական Եղբայրներու նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած միջադէպերը՝ երկրին կեդրոնն ու հիւսիսային շրջանները, սանձնուեցան զինուորական կարեւոր միջամտութիւններուն շնորհիւ: Հալէպի մէջ, ուր դէպքերը մասնաւորաբար ծանր դիմագիծ ստացան եւ, նոյնիսկ, ապստամբութեան մը ծաւալը կրեցին, — յարձակում հանրային շէնքերու վրայ, հրկիզում փոխադրակառքերու, երկաթուղիի կայարանին քանդումը, սուրիական եւ Այերոֆլոթի օդանաւային կեդրոնատեղիներուն վրայ կատարուած յարձակումներ — զսպուեցան բանակին միջամտութեամբ: Նոյնը նաեւ Համայի մէջ, Սիւններուն աւանդական միջնաբերդը: Իշխանութիւնները հարկադրուեցան ութ հազարի հասնող զինուորական ուժ մը մէջտեղ հանել՝ թանկերով, խեղդելու համար ըմբոստական շարժումը:

Դամասկոս ցայսօր նախընտրեց լուռ մնալ: Զանդրադառնալ կամ ի հարկին սահմանափակել տարողութիւնը Մահմետական Եղբայրներուն յարուցած միջադէպերուն: Այսուհանդերձ կասկածէ դուրս է, որ վարչապետը վտանգի մը նշանները ցոյց կուտայ, քանի զօրակոչի ենթարկեց քաղաքագործերը՝ կազմուած բանուորներէ եւ գիւղացիներէ: Նախագահը կոչ ուղղեց աշխատաւորներուն, որպէսզի զէնքով « պաշտպանեն յեղափոխութիւնը »:

Նախագահ Ասատ, միւս կողմէ, տարեսկիզբէն ի վեր փորձեր կատարեց զիջումներու ճամբով վերահաստատելու համար անդորրութիւնը: Մաքրագործումներ կատարեց կուսակցութեան շարքերուն մէջ եւ որոշ փոփոխութիւններ մտցուց կառավարութեան շրջանակին մէջ՝ դուրս հանելով ժողովրդական դժգոհութեան նշաւակ դարձած ամէնէն յայտուն տարրերը:

Իրողութեան մէջ, տասը տարուան միակողմանի եւ կամայական վարչակարգը կորսնցուց իր վարկը: Կաշառակերութիւնը, դայթակղութիւնները, ոչ-օրինական ճամբով դիզուած հարստութիւնները, ազատութիւններուն բռնաբարումները լուրջ անջրպետ մը հաստատեցին վարչակարգին, այսինքն՝ իշխանութեան եւ ժողովրդական զանգուածներուն միջեւ: Արդէն, աշխարհագրական, քաղաքական ընդդիմութիւնը չէզոքացնելով՝ վարչակարգը ազատ ասպարէզ տուաւ կրօնական բնոյթի ընդդիմութեան՝ մահմետական աւանդապահներուն: Անոնք աստիճանաբար զօրացուցին իրենց հեղինակութիւնը, ուժն ու դիրքը:

Երկրին առանձնացումը առաւել շեշտուեցաւ նաեւ արաբական եւ միջազգային մարզերուն մէջ: Խռոված իր երբեմնի դաշնակիցին Եգիպտոսի հետ, Քեմփ Տէյվիտի համաձայնագիրին կնքումի

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

- Է Ր Ն Ս Թ Ֆ Ի Շ Ը Ր -

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գ.- ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարական արուեստը պէտք չէ ըլլայ նեղ եւ հատուածական ան պէտք է սորվի եգիպտական եւ աստէք արձանագրութիւններէն, Սեզանէն, Մանէէն, Փիքասոյէն, Հանրի Մուրէն, Հոմերոսէն եւ Աստուածաշունչէն: Ոճ մը ընդօրինակելու հարց չէ այլ արուեստի մէջ ձուլելու ձեւի ու արտայայտուելու զանազան ազդակները: Գաղափարական պատճառներով արուեստի որոշ մեթոտի մը կառչիլը արդէլք կը հանդիսանայ հազարաւոր տարիներու մարդկային զարգացման պատկերացումի մը սենթէզին նոր խորքի մը նոր ձեւին մէջ:

×

Դ.- ԽՈՐՔ ԵՒ ՁԵՒ

ՆԱԽԱԲԱՆ.–

Ձեւի եւ խորքի փոխ – յարաբերութեան հարցը կենսական եղած է ոչ միայն արուեստներու այլ նաեւ ընկերային հարցերու քննութեան համար ալ: Արիստոտէլ առաջինը կ'ըլլայ վերլուծումի ենթարկելու այն նիւթը դասական փիլիսոփաներու եւ փիլիսոփայ արուեստագէտներու մօտ ընդհանրապէս առաջնահերթ ձեւն էր, խորքը երկրորդական: Ամէն գոյութիւն ունեցող բան աշխարհի վրայ կը բաղկանայ նիւթէ եւ ձեւէ: Ամէն նիւթ կը ձգտի առաւելագոյն չափով ներմուծուելու վերածուելու ձեւի մը: Ասիկա բոլոր նիւթերու բնական ձգտումն է: Կատարելութեան հասնելու համար անհրաժեշտ է ունենալ ձեւի կատարելութիւն: Այսպէս, դասականներու մօտ գիտութիւններու մէջ ամենակարեւորը մաթեմաթիքն է եւ արուեստներու մէջ երաժշտութիւնը, որովհետեւ երկուքին պարագային ալ ձեւը կ'ըլլայ ինքնիր խորքը: Ըստ Թովմաս Ագուինացիի բոլոր գոյութիւն ունեցող բաները (գոյ–երը) թերի են միայն Աստուած կատարեալ է: Ասոնց մէջ յաճախ ձգտում մը կայ հասնելու կատարելութեան: Այսպէս ձեւ մը ստանալու ձգտումին փրոսէսը ձգտում մըն է դէպի ամբողջականութիւն, որ կատարելութեան աղբիւրն է: Այս փրոսէսին մէջ ձեւը կը նոյնանայ բանի էութեան հետ եւ նիւթը կը դառնայ անկարեւոր, երկրորդական:

Մեկնելով նման տեսութիւններէ արուեստի կարգ մը տեսաբաններ ձեւի մը որդեգրման այս ձգտումը կ'առնեն որպէս կենսական եւ որոշող ազդակ բնութեան օրէնքներուն: Կիրարկելով նոյն կեցուածքները արուեստներու մէջ անոնք հիմնականը կը նկատեն ձեւը եւ երկրորդական կարեւորութիւն կ'ընծայեն խորքին:

Մեր նիւթը գլխաւորաբար արուեստները ըլլալով հանդերձ, անհրաժեշտ է կարճ ակնարկ մը նետել բնութեան տեսնելու համար, թէ ձեւը հո՞ն կը ձգտի իր վերջնական ձեւին կատարելութեան հասնելու համար, ինչպէս կը հաւկնային դասականները:

Բնութեան բոլոր նիւթերուն մէջ քրիսթալները ունին գրեթէ ամէնէն կատարեալ ձեւերը: Դիտելով անոնց գեղեցիկ շարուածքը, սքանչանալով հարկու տանք, արդեօ՞ք գերագոյն ուժ մը չէ զանոնք ստեղծողը: Գիտութիւնը սակայն, կ'ըսէ թէ այդ քրիսթալները կը բաղկանան շատ փոքր հիւլէներէ, որոնք մշտական շարժումի մէջ են, եւ այդ շարժումին արագութիւնը կախում ունի ջերմութեան աստիճանէն: Որչափ բարձր ըլլայ տաքութիւնը նոյն համեմատութեամբ արագ կը շարժին հիւլէները: Տաքութեան եւ արագութեան փոփոխութիւններու մէջ քանակական փոփոխութիւնները կը հասնին որակական փոփոխութիւններու եւ այս վերջին աստիճանին կ'ունենանք զանազան տեսակի, ձեւի եւ չափի քրիսթալներ: Հետեւաբար քրիսթալներու կազմութիւնը (իրենց կատարեալ ձեւերը) կախում ունին զիրենք բաղկացնող հիւլէներու յատկութենէն, եւ հիւլէները բաղկացնող էլեկթրոններու սիմեթրիք շարուածքէն, ոչ թէ «դէպի ձեւին» ձգտելու բնազանցական օրէնքէն:

(13 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՀԱՐՑԵՐ

Պարսկաստանի յեղափոխութենէն ետք կարգ մը այլ հարցերու շարքին զարգացած է նաեւ հողամասի եւ բնակարանի պահանջը: Թեհրանի Հայութիւնն ալ իր կարգին անցած է աշխատանքի եւ կարգ մը թաղամասերու մէջ կեանքի կոչած բնակարանի յանձնախումբեր, որոնց դիմումները պետական շրջանակներու մօտ ապարդիւն մնացած են ներդաշնակու – թեան պակասի պատճառով:

Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհուրդը այդ ուղղութեամբ տարուելիք աշխատանքները համադրելու նպատակով կեանքի կոչած է Բնակարանային Կեդ – րոնական Յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլար թաղային յանձնա – խումբերու հետ համագործակցաբար հարկ եղած դիմումները կատարել:

Այս տարի Յունուարին Կեդրոնական Յանձնախումբը աշխատանքներու իր ծրագիրը ներկայացուցած է Թեմական Խորհուրդին, որ հաստատած է զայն: Ապա Յանձնախումբը գործի անցնելով դիմած է Թեհրանի Հողամասերու Բարեշինութեան Կազմակերպութեան եւ, ներկայացնելով բնակարան չունեցող 8000 հայ ընտանիքներու ցանկը, պահանջած է չորս միլիոն քառակուսի մեթր հողամաս մը: Կազմակերպութիւնը հաւանութիւն տուած է եղած դիմումին պայմանաւ որ յարգուին կարգ մը պայմաններ, որոնց ամէնէն կարեւորն է համագործակցական ընկերութիւններու կազմութիւնը:

×

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԻՄՆՈՒՄԸ

Թեհրանի « Սասուն » թաղամասին մէջ, Փետր. 29ին, տեղի ունեցած է « Հայաստան ժողովրդային միաւորում »ի բացումը: Միաւորումը, որուն հիմնադիրն է Վարդան Քամալեան, կարելի է համագործակցական ընկերութիւն մը համարել իր յատուկ պայմաններով: Ընկերու – թիւնը ժողովուրդին տնտեսած գումարները իբրեւ փոխատուութիւն կը տրամադրէ անգործ աշխատաւորներու, որպէսզի կարենան գործ ստեղծել, սակէ զատ կը ջանայ օգտակար հանդիսանալ ժողովուրդի կարիքներուն: Ընկերու – թեան ծրագիրը հաստատուած է Պետութեան կողմէ: Հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղած է Ընկերութեան կեդրոնատեղիին բացման: Տեղւոյն վրայ շատեր անդամագրուած են ընկերութեան եւ որոշ գումար դրած անոր տրամադրու – թեան տակ:

×

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Թեհրանի « Արարատ » դպրոցին մէջ, Փետր. 18ին, տեղի ունեցած է դասա – խօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հայ Կին Միութեան Մաճիտիէ թաղամասի « Անահիտ » յանձնախումբին: Առաջ – նորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, խօսած է « Հայ կնոջ դերը ընտանիքին մէջ եւ անոր մասնակցութիւնը ազգապահ – պանման աշխատանքներուն » նիւթին շուրջ, վեր առնելով հայ կնոջ դերը եւ զոհաբերութիւնը հեթանոսական շրջա – նէն մինչեւ մեր օրերը:

×

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Թեհրանի Փրանքելիրանեան մշակու – թային կեդրոնին մէջ, Փետր. 27ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ Իրանի հեռատեսիլի լարաւոր նուագախումբին: Յայտագիրը բաղկացած է Վիվալտիի, Մոցարթի եւ Կոմիտասի գործերէն: Մեծ յաջողու – թեամբ մեկնաբանուած են Կոմիտաս – Ասլամազեանի մշակումները՝ Հաբբբան, Այլուղս, Գարուն ա, Վաղարշապատի պարը եւ Քելէ քելէ:

Նահանջով, Դամասկոս ի զուր փորձեց համակեցութիւն մը հաստատել Պաղտատի հետ: Յոյսերը, ակնկալութիւնները ի դերեւ ելան: Յարաբերութիւնները պրկուած են նաեւ Սաուտական Արաբիոյ հետ, որովհետեւ այս վերջինը կը շա – րունակէ նիւթական լայն օժանդակու – թիւններ հայթայթել Սուրիոյ Մահմէ – տական Եղբայրներուն: Կացութիւնը աւ – րծան մը աւելի լարուեցաւ երկու երկիրներուն միջեւ, երբ Դամասկոս մերժեց դատապարտել խորհրդային զինուորական բացայայտ միջամտութիւնը Աֆղանիստանի մէջ:

Վարչակարգը, ուրեմն, վտանգուա՞ծ է: Դէպքերու կարծիքով նման վճիռ մը հաստատումը դեռ կանխահաս է: Ներքին ճակատին վրայ, բանակը՝ նախագահ Ասատի հիմնական ուժը, խլրտումներու նշաններ ցոյց չի տար, ընդհակառակն, զօրավիգ կը կենայ նախագահին: Համաարաբական գետնի վրայ, Դամասկոսի հակառակորդները, հակոտնեայ քաղա – քականութեան հետեւորդները կը տա – տամսին եւ չեն ուզեր, որ վարչակարգի մը անկումը իրականացնելով բաց մը ստեղծեն Սուրիոյ քաղաքական կեան – քին մէջ՝ անկայուն, աննախատեսելի կոալիցեան մը հաստատելով ամբողջ շրջանի մը մէջ:

Թ. Ա. Թ.

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՀԱՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ ՄԻԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՐՑ

Լիբանանի Թեմի Ազգ. Գաւառական Ժողովի այս տարուան Բ. նիստին (Մարտ մէկ) գլխաւոր օրակարգը եղած է կրթական հարցը: Ունկնդրուած է կրթական հարցերու վերաբերող Ուսումնական Խորհուրդի տեղեկագիրը, որմէ ետք ժողովականները արտայայտած են իրենց կարծիքը կարգ մը վարժարաններու միացումի անհրաժեշտութեան գծով եւ յոյս յայտնած որ քարացած մտայնութիւն – ներ, թաղային ինքնասիրութիւններ անցեալին նման չեն ցցուիր այդ որոշումը իրագործելու համար եւ խոչընդոտ չեն ըլլար կարեւոր նկատուող նման քայլ մը առնելու:

Ազգային վարժարանները միացնելու գծով դոյութիւն ունեցող կարգ մը պատճառներու անդրադառնալով, Ուսումնական Խորհուրդի տեղեկագիրը կ՚ըսէ. « Անբաւարար թիւ ունեցող վարժարանները ակամայ կը գործեն մանկավար – ժական սկզբունքներու դէմ: Օրինակ, կ՚օգտագործեն տարբեր բաժանմունքնե – րու ուսուցիչները իրենց մասնագիտու – թիւնը չեղող բաժանմունքներու մէջ, զրկուած կը մնան գեղարուեստական առարկաներու լուրջ կիրարկումէն: Պիւտճէի խնայողութիւնը կը ստիպէ զիրենք բաւարարուիլ ոչ գոհացուցիչ մակար – դակ ունեցող ուսուցչական կազմերով »:

Այս պատճառներու լոյսին տակ առաջարկուած է.

1. Արամեան վարժարանը (Սին էլ Ֆիլ) լուծել մօտակայ վարժարաններու մէջ՝ Աքգարեան, Ա. Գասաբեան կամ Ս. Քառասնից Մանկանց:

2. Սահակ – Մեսրոպեան (Հաճըն) եւ Ռուբինեան (Խալիլ Պատտալ) վարժա – րանները իրարու միացնել, շէնքերէն մէկը՝ մանկապարտէզի յատկացնելով, միւսը՝ նախակրթարանի: Անուանակոչում՝ Սահակ – Մեսրոպեան – Ռուբինեան մանկապարտէզ, Սահակ – Մեսրոպեան – Ռուբինեան նախակրթարան:

3. Նոյն ձեւով նաեւ Զաքարեանեան (Էշրէֆիէ) եւ Թորգոմեան (Հայաշէն) վարժարանները:

4. Քննութեան տակ պահել Նուպար – եան վարժարանը (Նորաշէն – Թիրօ): Զարկ տալ սակայն Էհրամճեան վարժարանին (Ամանոս – Տորա), որ կարելիութիւն ունի աճելու թիւի տեսակէտէ:

5. Ալէյի Նուպարեան վարժարանը իր 40 աշակերտներով հիմնական կարգադ – րութեան ենթարկել:

6. Լուրջ քննարկումի ենթարկել Սուրէն Խանամիրեան գոլէժի պարագան, ինչպէս նաեւ մտածել Անթիլիասի շըր – ջանը երկրորդական վարժարան մը ունենալու մասին:

Ժողովը համամիտ գտնուած է Ուսումնական Խորհուրդին տուած որոշումնե – րուն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ վանքին մէջ, Մարտ 8ին, տեղի ունեցած է Հայց. Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ վարժարաններու ուսուցիչներու միօրեայ համագումարը, մասնակ – ցութեամբ 150 հոգիի: Առաւօտեան ժամը 11ին, համագումարը բացուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տաճարին մէջ Արեւա – գալի ժամերգութեամբ, որմէ ետք Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս բարի գալուստ մաղթած է ուսուցիչներուն: Ապա, « Կիւլպէնկեան » սրահին մէջ գործադրուած է օրուան յայտագիրը: Բացման խօսքը արտասանած է գործավար – քարտուղարուհին Մաշէն Թաշճեան: Առաջին դասախօսութիւնը տուած է Գարեգին Բ.՝ « Ի՞նչպէս կ՚ըմբռնենք դաստիարակութիւնը » նիւթին շուրջ, զայն բաժնելով երեք մասերու՝ ծանօթու – թեան–գիտական. դաստիարակելու, սորվեցնելու համար հարկ է շարունակ սորվիլ ու զարգանալ, զգացական – հաղորդական. գիտնալը չի բաւեր, պէտք է զայն իւրացնել, ծանօթութիւնը մտերմացնել անձին հետ եւ կամք – գործունէութիւն. ի՞նչ կ՚արժէ ծանօթութիւն հաւաքել, եթէ գործի վերածելու մղում չկայ:

Ապա, Խորէն Ա. գնահատական խօսքեր ուղղած է ուսուցիչներուն: Երկրորդ դասախօսութիւնը տուած է Օշական Վրդ. Չօլոյեան՝ « Հայ եկեղեցւոյ խորհուրդները » նիւթին շուրջ, շեշտը դնելով Մկրտութեան եւ Դրոշմին վրայ:

Յայտագրին վերջին մասը յատկաց – ուած է փորձառական աշխատանքի մը՝ դասարանէն ներս ուսուցչի դերքին, հե – ղինակութեան եւ ուսուցանելու կերպե – րուն շուրջ: Ժամը 18ին վերջ գտած է համագումարը եւ բոլոր ուսուցիչները մասնակցած են երեկոյեան ժամերգու – թեան:

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ (Լոս Անճելըս) « Սիթի Գոլէճ »ի սրահին մէջ, Փետր. 23ին, տեղի ունեցած է Ամերիկահայ Միջազգային Գոլէճի ուսանողներու գեղարուեստական երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան 500 հոգի: Բացումը կատարած է Գոլէճին նախագահը՝ Տոքթ. Եղիա Պապիկեան: Քառաձայն երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Տէր–Եղիայեանի, մեկնաբանած է 7 երգեր, պարախումբը, առաջնորդութեամբ Վ. Շնոր – հաւորեանի, հրամցուցած է հայկ. ժողովրդական պարեր, իսկ թատերախումբը, Յարութիւն Երէցեանի բեմադրու – թեամբ ներկայացուցած է Զարեհ Մել – քոնեանի « Ահա այսպէս ապրեցանք » թատերախաղը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻՒՂԸ

Մարտիկ կը զգար որ անօգուտ պիտի ըլլային Ջուլհակ Պետոյի խօսքերը ու հօրաքոյրին արցունքները: Ան այլեւս գիւղին մէջ չէր կրնար ապրիլ, քանի իր աչքը ուրիշ երկնքի մը վրայ ինկած էր: Բերդակի ու Ղամիշլուի լեռներուն մէջ կարծես բարի ժպիտով առասպելական ծերունիին հսկայ դիակը տեսած ըլլար: Մարտիկ այլեւս այծարած չէր կրնար ըլլալ: Կը մտածէր գիշերով հեռանալ տունէն, մութին մէջէն, առանց ոեւէ մէկին բան մը ըսելու:

Մութին մէջէն անցնելու մտածումը կ՚անճրկէր զինք ահաւոր իրականութեան մը պէս: Երեկոյեան ոչինչ պիտի ըսէր ու լուռ պիտի ճաշէր հօրաքոյրին հետ: Հօրաքոյրը սովորականին պէս գիւղի օրուան բաներէն պիտի պատմէր: Սովո – րականին պէս իր աղօթքը պիտի ընէր այծի փոսթին վրայ ու պիտի քնանար թեթեւ խռացով: Մութին մէջ, Մար – տիկ անկողնէն պիտի ելլէր կամաց, պիտի բանար դուռը: Հօրաքոյրը թերեւս պիտի իմանար դրան ձայնը:

– Մարտիկ, ջուր մը տուր խմեմ, բերանս էնպէ՛ս չորցած է:

Ջուրը խմելէն յետոյ հօրաքոյրը պի – տի քնանար նորէն, անհոգ ծեր կնոջ մը հանգիստ քնով:

Յետոյ Մարտիկ սանդուխէն վար պիտի իջնէր: Միակ պահը, երբ Մարտիկ այնքան երկչոտ պիտի զգար, պիտի սարսափէր իր ոտքերուն ձայնէն: Մարտիկի համար աւելի դժուար էր սանդուխնե – րէն վար իջնել, քան ճեղքել բանակի մը շղթան: Երբ դուռը կամաց մը գոցէր ետեւէն, ծխնիին հանած ձայնը իր ոտ – քերուն պիտի պլլուէր հօրաքոյրին ճիչին պէս: Ուր որ ալ երթար, ո՛ր եր – կիրներէն ալ անցնէր, կարծես այդ ճիչը պիտի մնար իր ոտքերուն պլլուած:

Իրեն համար այլեւս իրականութիւն էր այդ բոլորը, նոյնիսկ ոտքերուն պըլլուած կը զգար ծխնի ճիչին հանած մածուցիկ ծանրութիւնը: Դուռն իր ետե – ւէն գոցել ու հեռանալ գիւղէն, հօրաքոյրը ձգել իր անխռով քունին, ու առաւօտուն առաջին անգամ իր անունը տալու հաճելի տրամադրութեան մէջ:

Մարտիկի համար այդ գիշերային փախուստը այնքան իրական էր, որ կ՚անճըրկէր նոյնիսկ գիւղ մտնել այդ օրը:

Վերջալոյսի պահն էր: Վերջալոյսի մը պէս Մարտիկ ինկած էր այդ մտածումն – ներու մէջ, երբ տեսաւ սափրիչ Թադո – սը, որ էշի մը վրայ հեծած Ղամիշլուէն կու գար: Արեւը նոր մաքրուած սափ – րիչի պղինձէ լէկէնին վրայ ինկած կը փայլէր ուժեղ փայլով:

Ձէ, այլեւս Մարտիկ գիւղ չէր կրնար մտնել: Որոշեց խօսիլ Թադոսին:

– Իրաւ որ Զէյնապ խաս աղջիկ էր, – ըսաւ Թադոս, Մարտիկին ու այծերուն հետ գիւղի ճամբան բռնած:

Թադոսի համար հետաքրքիր էր խօ – սեցնել Մարտիկը մանաւանդ Զէյնապի մասին:

Մարտիկ չլսեց կարծես: Աչքերը գետնին՝ ըսաւ Թադոսին, որ այծերը գիւղ, երեսփոխին տանի:

– Ի՞նչ է պատահեր, Մարտիկ:

– Բան չկայ, բան չկայ. ես այս գիշեր գիւղ պիտի չգամ: Հօրաքոյրիս ըսէ՝ Մարտիկը գիւղերը բանիլ գնաց: Ջուլ – հակ Պետոյին ալ կ՚ըսես...

– Խենթ մի՛ ըլլար, Մարտիկ, հօրքոյրդ ողջ – ողջ հողը մի՛ իջեցներ, –ըսաւ Թադոս, երբ Մարտիկ կռնակը դարձուցած ու բաժնուած էր իր ճամբան:

Սափրիչ Թադոս ոչինչ հասկցաւ:

Շունը՝ Քօմոն հետեւեցաւ Մարտիկին մինչեւ Ղամիշլուի անտառը: Տէրն իր անունը չէր տար: Կարծես հօտն ու Մարտիկը հսկայ ծառի մը պէս կիսուեցան իրարմէ:

Քօմոն անտառին եզերքը կեցած կը կաղկանձէր, կը հաչէր:

Մարտիկ երբ անտառէն դուրս ելաւ, Քօմոն կը հետեւէր իրեն: Ի զուր փորձեց, որ Քօմոն գիւղ վերադառնար: Բարկացաւ, հեռուէն քար նետեց: Քօմոն չըբաժնուեցաւ իրմէ:

(44 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Տիգրան Մուշմուլեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Պիւխար եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պօշան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Ժանք – Ժաք Պիւրկէո եւ զաւակը, այրի Տիկին Յովհ. Մուշմուլեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մուշմուլեան, զաւակներն ու թոռը, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մուշմուշեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Միրիճան Շիրվանեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Շըմաւոն Պալեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Յոլակ Գըշիկեան զաւակներն ու թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ծերոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ղուկասեան զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ Գըրալեան (Քանատա), Կուրինեան, Լը – քոնթ, Սերոբեան, Սիմոնեան, Մատոյ – եան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցա – նեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ՄՈՒՇՄՈՒԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 25ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մարտ 28ին, ժամը 10.30ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6 Ավընիւ Պուակէն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Զատիկ Խանզատեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Խանզատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Պարկիր – ճեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

Հրամ. ԶԱՏԻԿ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ.– Կապոյտ Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղը կը յայտնէ թէ Պէլֆոնէթէնի օ – դափոխութեան կայանի արձանագրու – թիւնները կը սկսին Ապրիլ 1էն մինչեւ Մայիս ?ին: Դիմել Ազգ. Տան սրահը (295, Ռիւ Պուալօ) ամէն Զորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2էն – 4: Տեղեկու – թեանց համար հեռաձայնել Տիկին Լիւսի Թութլեանին՝ 888-92-51 եւ Տիկին Սարըկարապետեանին՝ 826-71-20:

sevan voyages-lyon

organise 2 départs spéciaux
de 9 jours pour l'Arménie

du 3 au 11 juin et du 17 au 25 juin

accompagnés par Varoujan SARKISSIAN

DEPARTS PAR AVION DE LYON -- MARSEILLE -- PARIS

Renseignements et Inscriptions :

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	**BAGHDASSARIAN Levon**
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 29, Յիշատակ յարութեանն Ղազարու: Ժամը 16ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի:

Կիրակի, Մարտ 30, Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին. կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ Դռնբացէք ժամը 16ին:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի.– Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին, Պատարագ 10.30ին, Դռնբացէք՝ 17ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի.– Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Պատարագ 10ին, Դռնբացէք՝ 17ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի.– Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, Պատարագ 10ին, քորօզ 11ին, Դռնբացէք՝ 17ին:

×

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ՝ 10ին, դռնբացէք ժամը 17.30ին:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Շաբաթ.– Կիրակամուտք, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Լոյս Զուարթ ժամը 17ին:

Կիրակի.– Ժամերգութիւն եւ Անդաստան ժամը 8ին, Պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ, Ս. ԳԷՈՐԳ եւ ՍԷՆԹՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Կիրակի.– Սէն – Լու, ժամերգութիւն եւ Պատարագ ժամը 10ին:

Սէնթ – Մարկրիթ, Դռնբացէք ժամը 17ին:

Սէն – Լու, Դռնբացէք ժամը 18ին:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի առաւօտ պատարագ, Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

U.G.A.B. — VALENCE

CONFERENCE

par le Prof. Gérard DEDEYAN
Maître-Assistant
à l'Université de Montpellier
sur le thème :
LES ARMENIENS EN CAPPADOCE AU MOYEN AGE
Le Samedi 29 Mars à 21 heures
à la salle HUSSISSIAN de l'UGAB
6, Rue Faventines — Valence
Entrée libre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջանային Վարչու – թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնի եւ Սէն – Ժեռոմի իր մասնա – ճիւղերէն 5000ական Ֆ. ի նպաստ Կա – յանին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան Իսիի (Օ – տը – Սէնի շրջանը) տարեկան ճաշը Հոկտ. 4ին:

×

Վասպուրականի Հայր. Միութեան Վիէն – Տէսինի մասնաճիւղը Յաղթա – կան Հերոսամարտի 65րդ տարեդարձը կը կատարէ Մայիս 4ին, Տէսինի մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

SUR LA NATIONALE 20

LA CORNE D'OR

Alimentation des Produits Orientaux
et Traiteur

C. ASLANYAN et ses associés ont le plaisir de vous annoncer l'ouverture prochaine d'un établissement de produits sélectionnés importés de leur pays d'origine.

La direction vous prie d'être présent à l'ouverture dont la date vous sera communiquée prochainement.

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

UGAB - JEUNE

Jeudi 27 Mars à 20 heures

SOIREE CINE - CLUB

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Projection du film d'Elia Kazan
"AMERICA, AMERICA"
(1963)
Version intégrale et originale
sous-titrée en français
Musique : Manos HADJIDAKIS
« Fuyant les massacres turcs du début du XXe siècle, un Grec et un Arménien rêvent de l'Amérique ».

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ի ՆՊԱՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Լիւսի Ղազարեանի յիշատակին.– Ղազարեան ընտանիք 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ճառայեան եւ Պօղոսեան ընտ. 100ական Ֆ., Օր. Մարի Պէրպէրեան, Շալճեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Թափիպեան 50ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սերոբ Գէհէեան 30 Ֆ., քաղաքի Կապոյտ Խաչի Մասնաճիւղը 100 Ֆ.:

Յարութիւն Աքգարեանի յիշատակին.– Տէր եւ Տիկին Պօզեան 200 Ֆ., Կիւլեան ընտ. 50 Ֆ.,

Ստեփան Սիմոնեանի յիշատակին.– Պր. Մուսալեան 50 Ֆ.:

EREVAN **restaurant**
ՀԱՅԱՍՏՈՒՆ **ԵՐԵՒԱՆ**

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ՈՒ ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ (Պատուէրի վրայ)

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

ՈՒՐԲԱԹ ԵՒ ՇԱԲԱԹ՝

Duo Hartar

ՅԱՐՈՒԹ ԵՒ ՎԻԳԷՆ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊԻՒԼՊԻՒՔԵԱՆԻ
Ատենապետ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին
Նախագահութեամբ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ. ի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին

Journées du Centre Culturel Alex Manoogian

Կազմակերպուած Փարիզի Մասնաժողովին, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց մարմիններուն կողմէ
ի նպաստ իրենց մշակութային գործունէութեան
Շաբաթ, 29 եւ Կիրակի 30 Մարտ ժամը 11էն 20

STAND DIVERS : Livres et disques arméniens, peintures, linge de maison, photos, cadeaux souvenirs, articles ménagers, jeux éducatifs, alimentation, bijouterie, brocante, etc.

Ճոխ պիւֆէ — հանելի ժամանց

ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ՝ ժամը 12.30էն սկսեալ

Հայկ. կերակուրներ յատկապէս պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներուն կողմէ

Centre Culturel Alex Manoogian 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
28
VENDREDI
28 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.612
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.612

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ դեռ նախագահ մը չէր գըտած, Մարտ 26ին թէեւ ընտրական ձեռնարկը ճամբայ հանելու համար Մարտինի անկախ երեսփոխան մը՝ Նիւզհատին Եըլմազ թեկնածու եղած էր : 566 քուէարկողի վրայ 80 ձայն ստացած էր (352՝ ճերմակ քուէ), 16 չեղեալ, ձայներու մնացեալն ալ գացած է մարդոց որոնք թեկնածու իսկ չէին : Որպէսզի քուէարկութիւնը ի զօրու ըլլայ, պէտք է որ 423 հոգի մասնակցի :

ՉԱՏէՆ վերադարձող Ֆրանսացիները կը հաստատեն թէ կացութիւնը ծանր է : Հինգշաբթի օր, կարգ մը աղբիւրներ կը հաղորդէին թէ արդէն աւելի քան 1000 մեռեալ կայ եւ մայրաքաղաքը՝ Ծամենա քարուքանդ է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը օրինագիծ մը պատրաստեց որ, եթէ քուէարկուի Խորհրդարանին կողմէ, Յուլիս մէկէն տասը հազար Ֆրանքի նպաստ մը կը նախատեսէ երրորդ զաւկին համար :

ՀՀՀ-Ի ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ հաւաքուած են Սէն - Ռաֆայէլ « խորհրդարանական օրեր »ու առթիւ : Քլօտ Լապէ, առաջին օրէն իսկ փոքր յայտարարութեամբ մը, մաքերը պղտորեց : Արդարեւ, խորհրդարանական խմբակին նախագահը ըսաւ թէ Կոլիստներու լաւագոյն թեկնածուն ժաք Շիրաքն է ինչ որ « թթուեցուցած » է Միշէլ Տըպրէի դէմքը... : Որոշուած է նաեւ երթ մը դէպի Քոլոմպէ լէ Տէօ Զէկլիզ, Յունիս 18ին, Տը Կոլի ծանօթ կոչին քառասնամեակին առթիւ :

« ՄԱԹԷՆ » օրաթերթի խմբագրութեան գործադուլին հետեւանքով, թերթը լոյս չտեսաւ Հինգշաբթի : Խմբագրութիւնը այս ձեւով կը բողոքէ, որ տնօրէնութիւնը իբրեւ խմբագիր, պաշտօնի առած է Ֆիկառոյի քրոնիկագիրը՝ Անտրէ Ֆրոսար, ինչ որ դէպի աջ թեքում կը նկատուի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գիններու սակը 1,1 առհարիւր յաւելում կրած է Փետրուարին, ինչ որ լաւ նշան չէ :

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ վրայ ֆրանքեւլիբիական միջադէպ մը պատահած է, երկու լիբիական Միկրած կրակ բացած ըլլալով ֆրանսական Պրեկէի մը վրայ :

ՔՈՆԵՔՆԻՔԸԹ եւ Նիւ Եորքի մէջ, Քենըտի աւելի առաջ հասաւ « նախնականներուն » քան Գարթըր :

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար օրաթերթը՝ Ունիթա շշմեցուցիչ կ'որակէ Մառշէի յայտարարութիւնները « այնքան հեռու են իրականութենէն » : Ունիթա կ'ակնարկէ Մառշէի կարծիքին Պեռլինկուէր - Միթերան հանդիպումին առթիւ :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՉՄԵՌՆԻԼ այս օրերուն, վասնզի թաղող չկայ... : Արդարեւ առջի օր վերսկսաւ դերեզմանափորներու գործադուլները, որու վրայ աւելցաւ դագաղներու յանձնումի սպասարկութեան գործադուլը : Շարժումը 100էն 100 գործադրուած է եւ ուրեմն Փարիզի մէջ, ոչ մէկ դագաղ կարելի է ունենալ, քանի թաղապետական մեռելաթաղ սպասարկութիւնները մենաշնորհն ունին դագաղ հայթայթելու անհատական հաստատութեանց :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 18-20)

ՀՐԱԶԴԱՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի արագ զարգացող շրջաններու մէջ յատուկ տեղ գրաւած է Հրազդանը : Վերջին չորս տարուան մէջ կըրկնապատկուած է անոր տնտեսութիւնը : Մեծ վերելք արձանագրած են տնտեսութեան զանազան ճիւղերը, բարեկարգուած են բնակավայրերը : Հրազդանի շրջանը չորս անգամ նշուած է Խորհ. Միութեան բարձր յառաջդիմութեան հասած շրջաններու եւ քաղաքներու շարքին : Քաղաքը նոր փոփոխութիւններ կրած է : Ծաղկաձորի առողջարանը տանող ճամբայէն ոչ հեռու, փոքր լիճի ափին, սեղծուելու վրայ է 30 հազար բնակիչի համար նոր կեդրոն մը, որ կ'ունենայ բարձրայարկ բնակելի տուներ, մշակոյթի եւ առեւտուրի հիմնարկներ : Յառաջիկայ 5 - 6 տարիներուն կեդրոնի շինարարութեան աւարտումով քաղաքին բնակչութիւնը կը հասնի 80 հազարի :

Հրազդանի շրջանը կը համարուի գիւղատնտեսական արտադրութեան խթաններու՝ լիգինի եւ պրեմիքսի մեծագոյն մատակարարներէն մէկը Խորհ. Միութեան մէջ : Այդ նիւթերու կիրարկումով հայ արուեստագէտները ուշագրաւ փորձեր կատարած էին անասուններու մթերատուութեան բարձրացման ուղղութեամբ : Շրջանի գիւղատնտեսութեան զարգացման նպատակով Պետութիւնը զգալի միջոցներ կը տրամադրէ : Վերջին չորս տարուան մէջ տրամադրուած է աւելի քան վեց միլիոն ռուբլի, որ կարելիութիւն տուած է ընդլայնելու հացահատիկի, ծխախոտի եւ բանջարեղէնի արտադրութիւնը : Շրջանը աչքի կը զարնէ նաեւ առողջապահական պայմաններով : Լեռներու գրկին մէջ գտնուող անտառները, կանաչ տարածութիւնները, մաքուր օդն ու հանքային ջուրերը բուժիչ գործօններ են : « Բջնի » հանքային ջուրի գործատան ընդարձակման զուգահեռ կը ստեղծուին հանգիստի նոր կեդրոններ : Վերջերս սկսած է Հանքաւանի առողջարանի համադրոյթի շինարարութիւնը, իսկ մօտ ապագային Ծաղկաձորի մէջ կը կառուցուին երկու պանդոկներ եւս :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նիւ Եորքէն Մարի Պետիկեան Երեւանի Միասնիկեան գրադարանին նուիրած է խունացած, բայց լաւ պահուած գերմաներէն Աստուածաշունչ մը, որ 250 տարուան կեանք ունի : Կիսամութ սրահներու մէջ շարուած են զանազան լեզուներով հազարաւոր գիրքեր, ամսաթերթեր եւ թերթեր, որոնցմէ շատերու տարիքը 400ը կ'անցնի : Անոնք կը վերաբերին պատմութեան, փիլիսոփայութեան, ճարտարապետութեան, տարրալուծութեան, աշխարհագրութեան, ուսողագիտութեան, բժշկութեան, աստղաբաշխութեան. կան նաեւ գեղարուեստական գիրքեր, օրացոյցներ, բառարաններ եւայլն : Հոն կարելի է գտնել տարբեր եւ զարմանալի ձեւերով եւ ծաւալներով հրատարակութիւններ : Մօտ 15 քիլօ կը կշռէ մեծ ժամագիրքերէն մէկը, որ Վենետիկ լոյս տեսած է 1683ին, իսկ ամէնէն փոքրը, որ բառարան մըն է, երկու կրամ կը կշռէ : Օտար լեզուներով հրատարակութիւններու հազուագիւտ հաւաքածոյ մը կայ, որուն մէջ յատուկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն 1582ին Գերմանիա լոյս տեսած բժշկական ձեռնարկը, որուն հեղինակն է հռչակաւոր բժիշկ Լէոնար Ռաուվոլֆ եւ 1703ին Պետերբուրգի մէջ տպագրուած Մագնիցկիի « Թուաբանութիւն »ը :

×

ՀՕՏԵՐԸ ՍԿՍԱԾ ԵՆ ԲԱՐՁՐԱՆԱԼ ԼԵՌՆԵՐԸ

Երաժշտական հին նուագարաններու ընկերակցութեամբ, երգով ու պարով Շաղաթ գիւղի բնակիչները լեռները ճամբած են 65ամեայ հովիւ Բենիկ Մարգարեանը, որ Հայաստանի լեռնային արօտավայրերը տարած է ոչխարներու այս տարուան առաջին քարաւանը : Ատկէ ետք լեռները կը բարձրանան ոչխարներու 20 հազար հօտեր, մօտ երեք միլիոն ոչխար : Անոնցմէ 800 հազարը կը պատկանի մասնաւոր հատուածին : Անոնց կերակրման համար Հայաստանի կառավարութիւնը այս տարի ձրի յատկացուցած է 50 հազար հեկտար արօտավայր :

Հայաստանի ալպեան մարգագետինները կը գտնուին ծովու մակերեւոյթէն 3000 մեթր եւ աւելի բարձրութեան վրայ : Խոտի առատութիւնը, լեռնային մաքուր օդը, պաղ աղբիւրները այդ արօտավայրերը նպաստաւոր կը դարձնեն : Յաճախ մէկ եղանակի ընթացքին գառներու կշիռքը հոն կը հասնի 35 քիլոյի : Հովիւներու համար լեռներու մէջ կառուցուած են յարմար կացարաններ : Այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով, սննդամթերքը, նամակները, թերթերն ու ամսագիրները ամէն օր լեռնային արօտավայրեր պիտի հասցուին « Այերոֆլոթ »ի օդանաւերով :

ԳՈՒՍԱՐՈՒ

ՄԵՐ ԿԱՐԳ ՄԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Քանի մը օրէ, բազմաթիւ հեռաձայններ կը ստանանք Մարսէյլի, Լիոնի, Կրընոպլի եւ այդ շրջանի բաժանորդներէն, որոնք եօթը օրէ թերթ չեն ստանար եւ արդարօրէն մտահոգ են : Մեր կամքէն անկախ այս կացութիւնը հետեւանք է Կառ տը Լիոնի թղթատարական սպասարկութեան գործադուլին եւ շաբաթ մըն է, յանձնուած բոլոր տուփերը կը մնան տեղւոյն վրայ, ինչպէս քանիցս յայտնեց նաեւ Ձայն - Հեռատեսիլը :

Աւելորդ է գուցէ շեշտել թէ « Յառաջ » ամէն օր, նոյն կանոնաւորութեամբ ժամը 16.30ի շուրջ, կը յանձնուի Փարի - Պրիւնի զտումի կեդրոնը, ուրկէ միայն կրնայ կատարուիլ «Յառաջ»ի առաքումը, (իբրեւ օրաթերթ) : Շաբաթ մըն է ուրեմն, բոլոր այն քաղաքները որոնց սպասարկութիւնը կ'ապահովուի Կառ տը Լիոնի դիծով զրկուած են թերթէ :

Կը խնդրենք գաւառի մեր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ ներողամիտ ըլլան, մեր կամքէն անկախ այս անկանոնութեան համար :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԳՐԱԿԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵԶԱԿԻ ԴԷՄՔ՝

ՌՈԼԱՆ ՊԱՌԹԻ ՄԱՀԸ

Ժամանակակից ամէնէն ինքնատիպ եւ ազդեցիկ գրական քննադատներէն մէկն է, որ կ'անհետանայ Ռոլան Պառթի մահով : Գրագէտ, փիլիսոփայ, ընկերաբան, նշանագէտ, այլ մանաւանդ « խանգարող » միտք մը, որ ծնած էր 1915ին Շեռպուրկ : Յաճախած է Լուի լը Կռան եւ Սոռպոն, 1936ին հիմնած է Թէաթր Անթիք խումբը եւ գրականութիւն դասաւանդած, նախ Պիարից, ապա փարիզեան լիսէները :

1941ին Թոքախտի հետեւանքով, սանաթորիոմ կը մտնէ, ուր կը մնայ մինչեւ 1946 : Ապաքինումէն ետք, կրկին կը դասաւանդէ նախ Պուքրէշ, ապա Աղեքսանդրիա : Փարիզ վերադարձին, կ'աշխատի Արտաքին նախարարութեան Մշակութային կապերու գլուխը եւ միաժամանակ կը հրատարակէ իր առաջին յօդուածները : 1953ին մինչ կը մասնակցի Թէաթր Փոփիւլէռ պարբերաթերթի հիմնադրութեան, կը մտնէ գիտական հետազօտութեան Ազգ. Կեդրոնը, ուր կը ձեռնարկէ բառագիտութեան եւ ընկերաբանութեան աշխատանքներու, նշաններու և խորհրդանշաններու վերաբերեալ : «Տըկրէ զեռօ տը լ'էքրիթիւռ» փորձով է, որ ինքզինքը կը պարտադրէ իբրեւ նորարար մը գրական քննադատութեան մէջ :

Քօլէժ տը Ֆրանս մտնելուն առթիւ (1977 Յունուար 17), «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Մարտի թիւով կարճ անդրադարձ մը ունեցած էինք իր մասին, ուր կը շեշտէինք « Իր ըմբոստ կեցուածքը, իր մերժումը այլազան ճնշումներու դէմ, համակարգերէ խուսափումը դարձուցած են զինք տիպարը անկախ մտաւորականի, որ հակառակ իր տարիքին տակաւին մօտ կը կենայ երիտասարդ շարժումներուն » :

Իր վերջին գործն էր «Լա Շամպր Քլէռ» նուիրուած լուսանկարչութեան, որ այսօր խորհրդանշական բնոյթ կ'առնէ : Հոս, Պառթ կը նկարագրէ կեանքը, որ խոյս կուտայ կամաց - կամաց եւ կը փոխարինուի լուսանկարներով՝ « լուսանկարով կը մտնենք տափակ մահուան մէջ » :

×

Անցեալ Փետրուարին էր, որ Պառթ կը զգետնուէր կառքի մը կողմէ երբ Ռիւ տէ զ'Էքոլը կ'անցնէր : Սկիզբը կը կարծուէր թէ թեթեւօրէն վիրաւորուած է, բայց ամիս մըն է վիճակը կը վատթարանար թոքերու բարդութիւններու հետեւանքով : Քանի՝ մը օրէ Փիթիէ հիւանդանոցի վերակենդանացման բաժանմունքն էր, բայց բոլոր ջանքերը ապարդիւն անցան :

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՐՆՋՈՅ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

« Արտագաղթած » Վիկտոր Կորչնոյ, Ֆելտէնի մէջ (Աւստրիա) 3,5ի դէմ 5,5 միաւորով յաղթեց նախկին ախոյեան Տիգրան Պետրոսեանի, չորրորդ աւարտականներու թեկնածուները զտող մըրցումին :

Կորչնոյ շահած է մրցումին 9րդ խաղը, 44րդ հարուածին, դառնալով առաջին « կէս - աւարտական »ը ութ խաղացողներու մէջ : Երբ Կորչնոյ տեղեկացած է թէ Պետրոսեան անձնատուր կ'ըլլայ, յայտնած է թէ կը յուսար շահիլ, բայց ոչ ինք, ոչ Պետրոսեան իրենց լաւագոյնը տուած են :

Fonds A.R.A.M

«ԱԶԴԱԿ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՏՈՔԹ Մ. ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ա.

ԽՄԲ. «ԱԶԴԱԿ»Ի.– Երեսփոխանական, քաղաքական եւ կուսակցական խմբաւորումներու հետ տարուած խորհրդակցութիւններէ ետք ու անոնց պարզած տեսակէտներուն լոյսին տակ, նախագահ Իլիաս Սարգիս Մարտ 5ին յայտարարեց ներքին համերաշխութեան մեկնակէտ – տարազը, որուն հիմամբ, Պետութիւնը կ'առաջադրէ դարմանել երկրի բազմամեայ տագնապն ու իր գերիշխանութիւնը տարածել ու ամրապնդել ամբողջ երկրին վրայ:

Տարազը ընդհանուր գոհունակութիւն ստեղծեց քաղաքական գրեթէ բոլոր խմբաւորումներուն մօտ: Իսկ տարազին հրապարակման անմիջապէս հետեւեցան գործնական քայլեր, առաւելաբար՝ զինուորական գետնի վրայ, տալով այն շօշափելի ապացոյցը թէ տագնապի լուծման հաւանականութիւնները այսօր աւելի բարձր են, քան ցարդ տարուած բազմահանգրուան աշխատանքներէն ու նիգերէն ետք ի յայտ եկած արդիւնքները:

Ներկայ նիգերու յաջողութեան հաւանականութեան պատճառներուն, ինչպէս նաեւ համերաշխութեան իբրեւ բեմ ծառայող պետական տարազին պարզած հորիզոններուն շուրջ, « *Ազդակ* » հարցազրոյց մը ունեցաւ հայ երեսփոխաներու պլոքի ներկայացուցիչ բնկ. Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեանի հետ, որ եկաւ որոշ լոյս սփռելու երկրի ու շրջանի ընդհանուր այն պայմաններուն վրայ, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կը նպաստեն լիբանանեան տագնապը դէպի լուծում ճամբու մէջ դնելու նիգերուն:

×

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Մօտաւորապէս երկու շաբաթ առաջ, նախագահ Իլիաս Սարգիս պարզեց Նախարարաց խորհուրդին կողմէ վաւերացուած տարազ մը, որ արդիւնք էր լիբանանեան կողմերու հետ իր եւ վարչապետ Սելիմ Հըսի շփումներուն, որ կը բովանդակէր ներքին համերաշխութեան իրագործման ազդող մեկնակէտ – տարազ մը: Ի՞նչ նորութիւն կը բերէ այս տարազը եւ ի՞նչ հեռանկարներ կը պարզէ, տագնապի լուծման իմաստով:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Երկար ատեն Պետութիւնը հետապնդեց Լիբանանի մէջ յարաբերական խաղաղութիւն հաստատելու քաղաքականութիւն մը: Յարաբերական՝ որովհետեւ ամբողջական խաղաղութիւնը բնականաբար կապուած է Միջին Արեւելքի կացութեան հոլովոյթին հետ եւ, հակառակ Պետութեան թափած բոլոր ջանքերուն, անկարելի է, եւ անկարելի եղաւ լիբանանեան տագնապը զատել շրջանի տագնապէն:

Անհրաժեշտ էր սակայն, սպասելով այդ երջանիկ օրուան՝ վերապրիլ եւ ապահովութեան նուազագոյն միջոցներ ստեղծել, որպէսզի նուազագոյն վնասներով օր մը Լիբանանցիները ողջունեն ամբողջական եւ իսկական խաղաղութեան արշալոյսը:

Հետեւաբար, վարչապետ Սելիմ Հըսի երկու կառավարութիւնները, յաջորդաբար, եւ Հանրապետութեան նախագահին ցուցմունքներով, առաւելաբար, հետամուտ եղան Լիբանանցիներու առօրեային հետ անմիջական կապ ունեցող հարցերը լուծելու (ելեկտրականութիւն, հաց, շաքար, ջուր, սպասարկութիւններ եւն.):

Սակայն, միջազգային քաղաքական կացութեան հոլովոյթը, 1979 Յունիսէն ի վեր, բարերար ազդեցութիւն ունեցաւ Լիբանանի ապահովութեան կացութեան վրայ: Թուենք այդ ազդակներէն մէկ քանին.

Ա) Ընթերցողները կը յիշեն որ 1979ի սկիզբի ամիսները, չափազանց աղէտալի եղան Լիբանանի Հարաւի բնակիչներուն համար, իսրայելեան ռմբակոծումներու հետեւանքով:

Լիբանանի մէջ գործող օտար անձնաւորութիւն մը կը յայտնէր. « Իսրայելեան ռմբակոծումները այնքան սաստիկ եղան, որ Բ. Աշխարհամարտի օրերը յիշեցուցին. անոնք շատ վատ ազդեցութիւն գործեցին արեւմտեան եւ նոյնիսկ իսրայելեան հանրային կարծիքին վրայ, որովհետեւ որեւէ համեմատութիւն չունէին պաղեստինեան ահաբեկչական գործողութիւններուն հետ (Իսրայէլի դէմ): Այս իրողութիւնը մղեց իսրայելեան կառավարութիւնը, որպէսզի անոնց վերջ տայ գոնէ ժամանակաւոր կերպով »:

Բ.– 1978ին եւ մանաւանդ 1979ին, ՊԱԿ արձանագրեց քաղաքական այնպիսի յաջողութիւններ, որ յարմար տեսաւ «ահաբեկիչի» դասաւորումէն անցնիլ քաղաքական «յարգանքի արժանի» կազմակերպութեան վիճակին, այնպէս որ, իրեն համար անհրաժեշտ էր չափ մը դնել Հարաւի իր գործունէութեան:

Գ.— Անկասկած որ Աֆղանիստանի դէպքերէն յետոյ, Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի տագնապին կեդրոնը այլեւս Լիբանանը չէ, ա՛յն իմաստով որ այլեւս կարելի չէ քաղաքական կացութիւնները շրջել՝ Լիբանանի մէջ պայթումներ յառաջացնելով: Հետեւաբար, աւելորդ կը դառնար «լիբանանեան կաթսան կրակի վրայ պահել»...

Յիշեալ պատճառներով, եւ հաւանաբար այլ ազդակներու ներգործումով, Լիբանան ապրեցաւ վեց ամսուան յարաբերական խաղաղութիւն մը: Եւ ամէն ոք, սկսելով պետութենէն՝ կը յուսար որ այս կացութիւնը շարունակուի, ամրապնդուի եւ կարճ ժամանակի ընթացքին յանգի տագնապի ամբողջական լուծման հանգրուանին:

Եւ ահա, այդ կացութեան մէջ է որ սուրիական ուժերու Լիբանանէն քաշուելու որոշումը կացութիւնը ամբողջովին շրջեց: Մտահոգութեան մատնուեցան մասնաւորապէս Պէյրութ քաղաքն ու իր շրջակայքը հակակշռող քաղաքական եւ զինուորական կազմակերպութիւնները:

Հակառակ բոլոր քննադատութեանց, արաբական զսպիչ ուժերը ի վերջոյ արգելք կը հանդիսանային երկու կողմերու միջեւ զինուորական մեծ բախումներու: Անոնց քաշուելով, երկու կողմերն ալ ստիպուած պիտի ըլլային ամբողջական պատասխանատուութիւն վերցնել իրենց շրջանին ապահովութեան առընչութեամբ եւ անգամ մըն ալ պիտի գտնուէին դէմ – դիմաց: Իսկ երրորդ՝ զսպիչ ուժի մը բացակայութեան, բախումներու վերարծարծումը անխուսափելի պիտի դառնար:

Ահազանգային վիճակի մատնուեցան նաեւ Պաղեստինցիները, որոնք ստեղծուած նոր կացութեան պարագաներով, իրենց կարգին ստիպուած պիտի ըլլային կռուիլ ո՛չ թէ Հարաւի մէջ եւ Իսրայէլի դէմ, այլ բաժանման գիծերուն վրայ, ինչ որ իրենց ազգային պայքարը պիտի շեղեցնէր իր հիմնական թիրախէն:

Բոլոր մեկնաբաններուն համաձայն, Լիբանան կը գտնուէր նոր եւ աղէտալի բռնկումի մը սեմին:

Այս ծանր կացութիւնն է որ մղեց պետութիւնը եւ զանազան կողմերը ելք մը գտնելու, ու յայտնապէս այդ ելքը պիտի ունենար լիբանանեան մեկնակէտ մը:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ

ՕՐԻՆԱԶԱՆՑ ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԸ

Ամէնուր ընդունուած է այն իրողութիւնը, թէ մեծ քաղաքներուն, մանաւորաբար անոնց հեռաւոր, բազմամարդ թաղերուն մէջ, հոն ուր բնակելի տարածութիւնները մէկտեղուած են զօրանոցի մը կերպարանքը ստեղծելով, անչափահասներուն մօտ յայտուն դարձած է օրինազանցութիւնը: Երբ մանաւանդ, այդ շրջաններուն մէջ ժամանցի, զբօսանքի խաղավայրերը անտեսուած են:

Առաւել կամ նուազ չափով նոյն երեւոյթը նկատելի դարձած է նաեւ Հայաստան, յատկապէս Երեւան, այսպէս որակուած « բնակելի լայն զանգուածներուն » մէջ, ինչպէս, օրինակ, Նորք: Յօդուածագիր Ս. Փարսադանեանի մասնանշումով, « Սով. Դպրոց » շաբաթա- թերթին մէջ, « Նորքի բնակելի զան- գուածը, որ ընդգրկում է մի քանի շը- ջան, ունի միայն մէկ կինօթատրոն, մէկ – երկու գրադարան, անչափահաս- ների զբաղեցնելու, նրանց դաստիարա- կութեան կարեւոր գործով զբաղուել- աննշան հնարաւորութիւնները »:

Նոյն յօդուածով ցոյց տրուած է, թէ Երե- ւանի Սովետ. շրջանի պատկան մարմի- ները երկու տարիէ ի վեր օրինակելի քա- մը առած են: Եւ արդիւնքներն ալ շօ- փելի եղած են:

Շրջանին ոստիկանական « մանկակ- ս ե ն ե ա կ »ին պատասխանատու- րուն թելադրութեամբ եւ Թաղամա- Խորհուրդին (Սովետ) գործադիր կոմ- տէին գործակցութեամբ, դպրոցակ- արձակուրդի ժամանակաշրջանին, բաց- ուած է « իրաւախախտ անչափահասնե- գծուար դաստիարակուող երեխաներ- Հանրապետութիւնում առաջին աշխա- տանքի եւ հանգստի ճամբարը » *դպրո- ցական շէնքի մը մէջ (տարի մը ան- երկրորդ վարժարան մը եւս յատկաց- ուած է): Երկու տարուան ընթացք- 11 – 18 տարեկան մօտ 250 անչափահա- ներ յաճախած են ճամբարը: Արդիւնք- համաձայն յօդուածագիրին, եղած խրախուսիչ, քանի* « երեխաներն զգա- տանում են, իրաւախախտումները նը- ւազում են »: *Տրուած տուեալները պեր- ճախօս են: Այսպէս, անցեալ տարուա- Հոկտեմբերէն մինչեւ Փետրուարի վեր- անչափահասներու դատավարութիւնն- տեղի չեն ունեցած: Անցեալ տարի եր- ւան հանուած չաշխատող եւ դպրոց չ- ճախող անչափահասներէն 37ը վերադա- ձած են դպրոց, 77ը տեղաւորուած աշխատանոցները, ուրիշներ յառաջդի- մութիւններ արձանագրած են կրթակ- յարկերուն մէջ:*

« Սով. Դպրոց » շաբաթաթերթին յօ- ուածագիրը, բնականաբար, դպրո- հաստատութիւններուն կողքին թերիներ նշմարած է եւ արձանագրած: Խօս- ելով մանկավարժներու, ուսուցիչնե- եւ այլ պատասխանատուներու յան- ցոյց տուած անտարբերութեան մասի- քննադատութեան թիրախ դարձուցած անհոգ ծնողքները դիտել տալով, անոնց « չի հետաքրքրում, թէ որտե- եւ ո՛ւմ հետ է լինում իրենց երեխան, չով է զբաղւում դասերից յետոյ, արդեօ՞ք դպրոց է գնում, որտեղի՞ց ձեռք բերում ինչ–որ թանկարժէք որտեղի՞ց է դրամը, ժամացոյցը, ծխ- խոտը, ինչո՞ւ է յանկարծ նրա գրպան- դանակ յայտնւում »:

Յամենայն դէպս, Երեւանի Սովետա- կան շրջանի պատասխանատուներուն խատանքն ու ճիգը՝ հսկելու եւ դաստի- րակելու օրինազանց անչափահասներ- գնահատանքի արժանի երեւոյթ է:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

- ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ -

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Դ.- ԽՈՐՔ ԵՒ ՁԵՒ

ՆԱԽԱԲԱՆ.–

Բնութեան նիւթերը ենթակայ են երկու հիմնական ուժերու, մէկը կեդրոնաձիգ եւ միւսը կեդրոնախոյս: Առաջինը կը կառչի իր կազմակերպչական ձեւերուն եւ կը ստեղծէ պահպանողական ուժ մը, միւսը յարատեւ շարժումի մէջ կը ձգտի փոփոխութեան: Բնութեան առարկայական իրականութիւնը այս երկու ուժերու հակադրութեան «ըլլալու եւ չըլլալու» (վերածուելու կամ ոչ, նիւթական փոփոխութեան իմաստով) կախեալ վիճակ մըն է: Ձեւը արտայայտութիւնն է հաւասարակշռուած վիճակի մը, խորքը մշտական փոփոխութեան: Խորքը կը հակադրուի ձեւին, աստիճանաբար խաղաղ միջոցներով կամ բռնօրէն եւ կը ստեղծէ նոր ձեւեր եւ նոր խորք:

Այս վիճակին կը յաջորդէ յարաբերաբար հաւասարակշռուած վիճակ մը. ապա խորքը դարձեալ կ'անցնի հակադրութեան, եւ այսպէս շարունակաբար խորք – ձեւ երկուութեան տիալէքթիք հակադրութիւնը:

×

ԽՈՐՔԻ ԵՒ ՁԵՒԻ ՓՈԽՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ.–

Դրամատիրական ընկերութեան զարգացման որոշ աստիճանին արտադրողական ուժերը հակադրութեան մէջ կը մտնեն արտադրութեան յարաբերութեան (իշխող դասակարգերուն) հետ: Այս հակադրութիւնը մեքենական չէ յամենայնդէպս այլ կ'անցնի պատմական զարգացման փրոսէսէն: Այս հակադրութեան վերջնական ձեւը ճշդելու մէջ որոշող դեր կը խաղան արտադրողական ուժերը: Այս ընթացքին մէջ կարեւոր դեր կը խաղայ նաեւ վերնակառոյցը, կրօնքը, փիլիսոփայութիւնը, արուեստներու զարգացումը, կախում ունին տնտեսական զարգացումէն սակայն անոնք կ'ազդեն իրար վրայ կ'ազդեն նաեւ տնտեսական զարգացման վրայ:

Պատմութիւնը ցոյց կու տայ որ իշխող դասակարգերը յաճախ կը կառչին իրենց հին գաղափարական ըմբռնումներուն եւ ձեւերուն (նաեւ արուեստի մէջ) ամրապնդելու համար իրենց դասակարգային իշխանութիւնը եւ ասկէ մշակութային իրենց ըմբռնումները ցոյց տալու որ իրենց «ձեւերը» յաւիտենական են: Սակայն նկատի ունենալով որ արտադրողական ուժերը կը կազմեն ընկերութեան մը խորքը, հետեւաբար իրենք են որ կը փոխեն արտադրութեան յարաբերութիւնները որոնք կը ներկայացնեն ընկերութեան մը ձեւը, եւ որպէսզի իրենք ստեղծեն նոր խորք մը նոր ձեւի մէջ:

×

ՁԵՒԻ ԵՒ ԽՈՐՔԻ ՓՈԽՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Արուեստի գործ մը ընդհանրապէս կ'ունենայ նիւթ մը, խորք մը: Ան- կողքին անշուշտ ըսելիք մը ունի, *նը- շանակութիւն մը շրջելու համար պա- գամ մը (որպէսզի քարոզչական բնոյ- չառնէ): Ի՞նչ են անոնց փոխ – յարա- բերութիւնները: Երկու արուեստագէտ- ներ, օրինակ, նոյն նիւթը կրնան տար- բեր ձեւով մեկնաբանել (բաւական է յ- շել Ֆաուստի թեման, որ կը գրուի Մառ- լօյի, Լէսինկի, Թոմաս Մանի, Այ- ըրի կողմէ) հետեւաբար տարբեր կը- լայ նաեւ անոնց խորքը: Նիւթը աս- ձին ձեւը չորոշէր այլ տիալէքթիք փոխ- յարաբերութիւն մը կայ ձեւի եւ խորքի նշանակութեան եւ խորքի միջեւ:*

Տեսնենք ինչպէ՞ս նիւթի մը նշանա- կութիւնը կը փոխուի:

(Շար. 14)

Fonds A.R.A.M

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ « Ֆերահեան » վարժարանի տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչական կազմը կազմակերպած են հայախօսութեան արշաւ մը, որուն ընդառաջելով աշակերտութիւնը միաձայնութեամբ խոստացած է ամբողջ Ապրիլ ամսուան ընթացքին միայն հայերէն խօսիլ դպրոցին մէջ՝ դասամիջոցին, կէսօրուան ճաշի առեն եւ հանրակառքերու մէջ: Այս շարժումին միացած են նաեւ շրջանի միւս հայկ. վարժարանները՝ « Մեսրոպեան », « Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս », Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ս. Պետրոս վարժարանները:

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ (Լոս Անճելըս) « Ամպասատէօր » սրահին մէջ, Փետր. 26ին, նուագահանդէս մը տուած է ջութակահարուհի Այտա Գավաֆեան, հովանաւորութեամբ « Ամպասատէօր » Մշակութային Հաստատութեան: Յայտագիրը բաղկացած է Սթրավինսքիի, Ռավէլի, Պախի եւ Շուպերթի գործերէն, որոնց մեկնաբանութիւնը խոր տպաւորութիւն ձգած է ներկայ ունկնդիրներուն վրայ:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Ս. Կարապետ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 28ին, տեղի ունեցած է կրօնական երաժշտութեան նուիրուած երգահանդէս մը, հովանաւորութեամբ Թեմակալ առաջնորդ Եփրեմ Ծ. Վրդ. Թապագեանի: Ներկայ եղած է նաեւ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան: Արփինէ Փեհլիվանեան մեկնաբանած է Կոմիտասի, Եկմալեանի եւ Ե. Իւվէզեանի գործերը: Խօսք առած են զոյգ առաջնորդները եւ դրուատած երգչուհիին ծառայութիւնները հայ երաժշտութեան Լիբանանէն մինչեւ Ամերիկա: Երեկոյթին դասախօսութիւն մը տուած է Եղիշէ Վրդ. Մանճիկեան՝ հայ եկեղեցական երաժշտութեան մասին:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Իրաքեան մշակութային կեդրոնին մէջ, Մարտ 13ին, տեղի ունեցած է իրաքահայ դաշնակահարուհի Պէաթրիս Յովհաննէսեանի նուագահանդէսը: Յայտագիրը բաղկացած է Պախի, Պեթհովէնի, Պէլլա Պարթոքի, Ալան Յովհաննէսի եւ Շոփէնի գործերէն: Արուեստագիտուհին իր ուսումը ստանալէ ետք Պաղտատի Գեղարուեստից Հիմնարկին մէջ անցած է Լոնտոն մասնագիտանալու համար: Ապա Միացեալ Նահանգներու մէջ փայլուն գործունէութիւն մը ունեցած է նուագահանդէսներ տալով, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ անգամներ նուագելով սենֆոնիք նուագախումբերու հետ: Ներկայիս կը պաշտօնավարէ Պաղտատի Գեղարուեստից Հիմնարկին մէջ:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ ժամանած է (Մարտ 5ին) Հարաւային Ամերիկայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Դաւիթ Եպս. Սահակեան եւ արժանացած ժողովրդային ընդունելութեան՝ օդակայանը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարին առջեւ: Պատուիրակը (Լիոնի նախկին հոգեւոր հովիւը) դիմաւորած են պետակ. անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ քոյր եկեղեցիներու եւ հայկ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

ԹՐԻՓՈԼԻԻ (Լիբանան) մէջ, Մարտ 9ին, ընկերական հանդիպումի մը ընթացքին երեք նորագիրներ իրենց երդումը կատարելով մտած են Հ. Յ. Դ. շարքերը: Կնքահայրը՝ ընկ. Գէորգ Գանտահարեան, իր խօսքին մէջ շեշտը դրած է Դաշնակցականի բարոյական արժանիքներուն վրայ: Նոյն օրը, առաւօտեան Ազգ. վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանրաժողով մը, որուն բացումը կատարած է Թրիփոլիի Հ. Յ. Դ. մարմնի ներկայացուցիչ ընկ. Յակոբ Զաղլասեան: Օրուան առաջին բանախօսը՝ ընկ. Գէորգ Գանտահարեան, բացատրած է Լիբանանի ընկերային կառոյցի բարդութիւնները եւ անոնց տուն տուող պատճառները, սկսելով օսմանեան շրջանէն մինչեւ մեր օրերը, իսկ երկրորդ բանախօսը՝ ընկ. Յարութիւն Գալյճեան, վեր առած է Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին հայ երիտասարդներու արի կեցուածքը:

ՊՈԼՍՈՅ ճատրակի ախոյենութեան առաջին հանգրուանի մրցումներուն մասնակցած է Րաֆֆի Զալըքեան եւ 62 հոգիի մէջ երրորդ հանդիսացած:

ՊՈԼՍՈՅ « Աթաթիւրք մշակոյթի տան » մէջ, Մարտ 16ին, տեղի ունեցած է նուագահանդէս մը, կազմակերպուած Բժշկական Սենեակի կողմէ: Յայտագրին մասնակցած են Պետական Սենֆոնիք նուագախումբը եւ բազմաթիւ բժիշկ մենակատարներ, որոնց կարգին դաշնակահար Տոքթ. Հերման Միսքճեան: Հայ արուեստագէտը մեկնաբանած է Լիսթի թիւ 1 դաշնակի քոնչերթօն եւ իր բացառիկ տաղանդով արժանացած ներկաներու ջերմ գնահատանքին:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Մարտ 19ին, մեռած է Յարութիւն Եագութ, արկածի հետեւանքով: Ուսուցչաց Հիմնարկէն մինչեւ Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոց, ողբացեալը գրեթէ բոլոր համայնական հաստատութիւններուն բերած էր իր ծառայութիւնները եւ յարգուած անձնաւորութիւն մըն էր իր գաղութին մէջ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 21ին, Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցին: Արարողութեանց նախագահած եւ դամբանական խօսած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան: Ապա դագաղը փոխադրուած է Պալըքլըի գերեզմանատունը եւ ամփոփուած իր ընտանեկան դամբարանը: Հողակոյտին վրայ դամբանականներ խօսած են Զաւէն Աճէմեան եւ Տոքթ. Զաւէն Մէնգիլճեան:

ՄԻՒՆԻԽԻ ձայնասփիւռը, Մարտ 6ին, հաղորդած է երաժիշտ Լուդվիկ Բաղիլի երկրորդ լարային քառեակը, գերմանական ծանօթ Էնտրէս նուագախումբի մեկնաբանութեամբ: Արուեստագէտի գործին ենթավերնագիրն է «Տաղ Վարդավառին»: Երկին հեղինակը ներշնչուած է Գրիգոր Նարեկացիի նոյնանուն գործէն:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ « Կարապետեան » սրահին մէջ, Փետր. 29ին, տեղի ունեցած է երաժշտական եւ դասախօսութեան երեկոյթ մը: Երաժիշտ Արա Մանաշ խօսած է « Հայկական երգչախմբային արուեստը » նիւթին շուրջ, զայն բաժնելով հինգ մասերու՝ կրօնական – եկեղեցական, դասական, ժողովրդական, յեղափոխական եւ արդի: Դասախօսութեան առընթեր Համազգայինի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Մանաշի մեկնաբանած է իւրաքանչիւր մասէն ներկայացուցչական կտոր մը: Յայտագրի աւարտին, « Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս » վարժարանին տնօրէնը՝ Յակոբ Յակոբեան, շնորհակալութեան եւ գնահատանքի խօսք ուղղած է երգչախումբին եւ անոր ղեկավարին:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Սրբոց Նահատակաց « Ֆերահեան » վարժարանի հայկական ձեռնարկներու յանձնախումբին կազմակերպութեամբ նշուած է Փետրուարեան ապստամբութեան 59րդ տարեդարձը: Հանդիսավարը՝ Կ ա ր օ Պ ե տ ր ո ս ե ա ն կատարած է բացումը: Աշակերտութիւնը արտասանութիւններով եւ ուղերձներով տուած է համաժողովրդական ապստամբութեան պատկերը: Փակման խօսքը արտասանած է վարժարանին փոխ – տնօրէնը՝ Սեպուհ Պօյաճեան: Նոյն դպրոցին մէջ տեղի ունեցած է նաեւ ձեռնարկ մը նուիրուած Կոմիտասի: Տիկ. Ռուբինա Փիրումեան, երաժշտութեան ընկերակցութեամբ իր արտասանութիւններով գծած է Կոմիտասի կեանքը եւ անոր գործերուն տեղը մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Հ. Բ. Ը. Մ.ի սրահներուն մէջ տեղի ունեցած է նկարիչ Բիւզանդ Կոճամանեանի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 15 իւղանկար եւ 35 ջրաներկ գործեր:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ « Ամպասատէօր » պանդոկին մէջ, Մարտ 8ին, շուրջ 450 հոգիի մասնակցութեամբ տօնուած է Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Ազգ. վարժարանի հիմնադրութեան 4րդ տարեդարձը: Բացման խօսքը արտասանած է Հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Ստեփան Գապատայեան: Հանդիսութիւնը վարած է Լորիս Զարեան: Խօսք առած է դպրոցին տնօրէնը՝ Ռուբիկ Գիւրջեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՍԻՍ – ՆՈՒՌՆՈՒՍ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Սկսած է Մասիս – Նուռնուս երկաթուղիի գիծի հաստատումը: Մօտ ատենէն ագուցողները կը ձեռնարկեն նաեւ ելեկտրական գիծերու զետեղման: 50 քիլոմեթր երկարութեամբ պողպատէ ուղին կը կառուցուի դժուար պայմաններու մէջ, Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէն եկած մասնագէտներու մասնակցութեամբ: Կառուցումը, որ պիտի արժէ 8,5 միլիոն ռուբլի, նախատեսուած է աւարտել յառաջիկայ Նոյեմբերին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ՀՈՎԻՒԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ », գրեց՝ ճարտարապետ Ս. Ճէվահիրճեան, Վենետիկ, Ս. Ղազար 1979 (արտատպում «Բազմավէպ»էն 1978/3–4:

×

« ԱՅՐՈՂ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ » (Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի մութ օրերու խառն թղթածրար), գրեց՝ Շահանդուխտ, Պէյրութ, 1980:

×

« ԱՆՀԻՄՆ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ », գրեց՝ Պ. Գէորգեան (Տետրա), Լոս–Անճելըս, 1979:

×

ՀՈԳԵԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐՈՒ ՓՆՏՌՏՈՒՔՈՎ (Մեծ Պահքի քարոզներ) Կաթողիկոսութիւն Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, 1980:

Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ կատարուած հանգանակութենէն գոյացած է 50 հազար տոլարի գումար մը:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ « Կարապետեան » սրահին մէջ, Մարտ 7ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. « Գարեգին Նժդեհ » կոմիտէութեան Դաստիարակչական Յանձնախումբին: Ընկ. Սեպուհ Յովհաննիսեան խօսած է « 1980ական թուականները եւ հայ ժողովուրդը » նիւթին շուրջ, անդրադառնալով Հայրենիք – Սփիւռք գոյավիճակին, Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական կացութեան: Դասախօսը յառաջիկայ տասնամեակին համար ըրած է երկու թելադրանքներ, զորս Հայը պէտք է իրագործէ՝ յեղափոխականացում եւ քաղաքականացում: Դասախօսութենէն ետք ներկաներու կողմէ եղած են հարցումներ, որոնց գոհացուցիչ պատասխաններ տուած է դասախօսը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻՒՂԸ

Մարտիկ այդ գիշեր Քօմոյին հետ լեռներու մէջ անցուց լուսնկայով ու եղնիկներու ձայնով: Հեռուները կը տեսնուէին ճրագները հովիւներու վրաններուն: Սեւ մետաքսէ մթութեան մէջ հեռաւոր վրաններէ կը լուէին շուներու հաչոցն ու ձորին մէջ Քօմոյի թաւ ձայնը, որ կ'ըսես լուսնկային կը զարնուէր արձագանգի համար:

×

Յաջորդ օրը, երբ մութը իջաւ ճամբաներու վրայ, Մարտիկ Քօմոյի հետ մօտեցած էր Հաճի Մուսայի գիւղին: Մութին մէջ գիւղը բանակ դրած վրաններու պէս էր կարծես: Գիւղի շուները օտար շան մը հոտն առին. ո՛րը տանիքներէն, ո՛րը փողոցներէն հատ ու կտոր ձայներ ձգեցին ու լռեցին:

Մարտիկ անցաւ փոքրիկ առուէն ու մտաւ գիւղին ծայրը դրուած կալին մէջ: Ուզեց գիշերը այդ կալին մէջ լուսցնել: Կալին տէրը, Հասան պապան, կռնակը կլկլի ցախին՝ պառկած էր, երբ Մարտիկ հսկայ շուքի մը պէս շունին հետ միասին մօտեցաւ կալին:

– Հը,– ձայն հանեց Հասան պապան ու շտկեց կռնակը:

Ակռաները թափած, փոքրիկ դէմքը մօրուսին մէջ կորսուած ու կուրծքի թաւ մազերը ճերմկած քիւրտ մըն էր: Կալին մէջ կային լուսնկան իր բաց լոյսով, կով մը ու էշ մը: Քիւրտը այդ երկու կենդանիներով թէ՛ վար կ'ընէր, թէ՛ կալ, իսկ լուսնկայի լոյսով կը խնայէր ճրագին ձէթը: Հակառակ աշխատասէր ըլլալուն, անցեալ տարուան ցախը նոր կալ ըրած էր: Կալին մօտ ունէր ծռած պատերով փոքրիկ տնակ մը:

Հասան պապան թէեւ աղքատ եւ սակայն անոր սիրտը խոշոր քարվանսարայ մըն էր, երբ Ալլահին հիւրը դրան առջեւ կը կենար:

Անոր աշխարհը իր կալն էր, տնակը, հիւանդ կինը, լուսնոտ աղջիկը, կաւէ ամանը, մածունին ապխտակութիւնը, Հաճի Մուսային տունը, հօճային կարճ հասակը, աղբիւրը: Անոր հորիզոնը իր արտն էր, երկնքի կապոյտը, էշին ու կովին աչքերը: Հասան պապան այնպէս կը կարծէր, որ եթէ Հաճի Մուսան ուզէ, կրնայ լուսնկան վար առնել:

Մարտիկ՝ իր քէչէն փռելով՝ նստաւ Հասան պապայի հետ միասին, Քօմոն ոտքերուն քով, գլուխը երկու թաթերուն վրայ դրած:

Քիւրտը կը պատմէր, որ ինքը փոքր եղած ժամանակ լուսնոտ եղած էր: Մայրը զինքը հայ վանք մը տարած էր: Վանքի սուրբը իր ափին մէջ խունկաշի կտոր մը դրած ու բժշկած էր զինքը:

Հասան պապայի կեանքին բովանդակ պատմութիւնը այդ էր: Կը խօսէր թեթեւ մը կակազելով ու բառերը փրնթռելով: Իր կեանքին մէջ վաթսուն եւ կամ եօթանասուն բառէն աւելի պէտքը ունեցած չէր:

Հասան պապա, իր պատմութենէն յետոյ, աղջկան անունը պոռաց: Ծռած պատին ետեւէն դուրս եկաւ փոքրիկ աղջիկ մը, ծաղկոտ երեսով, կաղլիկ, աջ ձեռքը փայտի մը պէս կախ:

– Քիրվա, ըսաւ Քիւրտը, ձախ ձեռքով գլխին վրայէն աջ կողմի վիզը քերելով,– Հասան պապայի տունը մածուն կայ: Աղջիկս հիմա հաց կը պատրաստէ:

Մարտիկ պատին ետեւէն ուրիշ կնոջ մը հիւանդ ձայնը լսեց: Կ'ըսես գերեզմանի մէջէն կու գար:

– Աղջիկս, էդ ամանին մէջ այծի խաշուած գլուխ ալ կայ: Հացին մէջ իւղ շատ դիր: Ալլահի միսաֆիր է, աղջիկս, տար թող ուտէ:

Մարտիկ այնքան զգացուած էր կնոջ խօսքերէն, որ իր տեղէն ելաւ ու ձայնին կողմը գնաց: Ճրագի կարմիր լոյսին տակ, քուրջերու մէջ կծիկ եղած, ոտքերը քաշուած, Հասան Պապային կինն էր: Աղջիկը ծնելէն ասդին, հաշմանդամ, նիհար ու հիւանդ եղած էր:

– Բարի ես եկեր Հասան պապային տունը,– ըսաւ կինը, երբ տեսաւ օտարականը իր շանը հետ:

(45 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Մարկրիթ Գրիգորեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 30, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր հօր

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան (Պուլկարիա) 6րդ տարելիցին առթիւ եւ իր մեծ-մօրեղբօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՋՕՐԼԵԱՆԻ

յիշատակին:

Այս տխուր առթիւ, իրենց յիշատակին կը նուիրէ 100 Ֆ. Ազգատախնամին (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. Յառաջին:

×

Այրի Տիկին Աստուր Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Ազըլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 30, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԱՍՏՈՒՐ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի, Մարտ 30, ժամը 11ին ուռօրհնէք եւ հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ժամը 15ին՝ Դռնբացէք:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 29, Յիշատակ յարութեան Ղազարու: ժամը 16ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի:

Կիրակի, Մարտ 30, Ծաղկազարդ: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին. կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Դռնբացէք ժամը 16ին:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ - ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի.— Սկիզբ ժաբերգութեան ժամը 8·30ին, Պատարագ 10·30ին, Դռնբացէք՝ 17ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, պատարագ ժամը 10·45ին, Դռնբացէք ժամը 17·30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի.— Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Պատարագ 10ին, Դռնբացէք՝ 17ին:

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի.— Սկիսզ ժամերգութեան ժամը 9ին, Պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, Դռնբացէք՝ 17ին:

×

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ՝ 10ին, դռնբացէք ժամը 17·30ին:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ - Ս. ԹԱԴԷՈՍ

Շաբաթ.— կիրակամուտք, երեկոյեան՝ ժամերգութիւն եւ Լոյս Ջուարթ ժամը 17ին:

Կիրակի.— ժամերգութիւն եւ Անդաստան ժամը 8ին, Պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ, Ս. ԳԷՈՐԳ եւ ՍԷՆԹՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Կիրակի.— Սէն - Լու, ժամերգութիւն եւ Պատարագ ժամը 10ին:

Սէնթ - Մարկրիթ, Դռնբացէք ժամը 17ին:

Սէն - Լու, Դռնբացէք ժամը 18ին:

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ — ՏԷՍԻՆ

Կիրակի առաւօտ պատարագ, Դռնբացէք՝ յետ պատարագի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ե. Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Մասլաքեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն

ԵԶՆԻԿ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Փետր. 12ին եւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ Տիկին Վերժին Հաճըլեանի մահուան ի յիշատակ (Պոլիս) Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ զաւակը կը նուիրեն 200 Ֆր. «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Արթօ Գէորգեան 100 Ֆր. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ Տիկին Պերճուհի Աղապապեան 100 Ֆր. Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն):

VOYAGES EN ARMENIE 1980

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 15 au 26 avril	3 290 F
du 03 au 14 octobre	”
du 20 juin au 1er juillet	3 890 F
du 12 au 23 septembre	”

2° VOYAGE DE 14 JOURS

du 09 au 22 août	4 190 F

3° VOYAGES DE 16 JOURS

du 08 au 23 août	4 550 F
du 04 au 19 octobre	3 890 F

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28
Renseignements à Décines
M. ISKENDERIAN
CAFE DE LA PAIX
tél. (16-78) 49 25 37

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ըստացած է Տէր եւ Տիկ. Տէրվանեանէ գրամեքենայ մը եւ հաշուիչ մեքենայ մը իր դպրոցին համար:

Փոխան ծաղիկի ողբացեալ Մարի Մուրատեանի մահուան առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պօղոս Հաճիարթինեանէ 100 Ֆր.:

×

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պր. Վարուժան Գալֆաեան՝ Մակալի Պահատուրեանի մկրտութեան առթիւ՝ 5000 Ֆ., Պր. Ս. Պահատուրեան 1000 Ֆ., Պր. Ճ. Պահատուրեան, Պր. Ա. Պահատուրեան 500ական, ՈՄՆ, Պր. Գրիգոր Ազըլեան, Պր. Ա. Աճէմեան 500ական, Պր. Ն. Սանճեան՝ դպրոցին 100 Ֆ., Տիկին Թիւթիւնճեան 60 Ֆ.:

Պօղոս Գործակատարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի՝ Օր. Գործակատարեան՝ դպրոցին 500 Ֆ., Մ. Էժտահարեան ընտանիք, Տիկին Մոնթօ, Այրի Տիկ. Լ. Սահաթէլեան 100ական Ֆ.

Տիգրան Խանճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկին Վ. Զալըքեան 50 Ֆ.:

Եզնիկ Պարսամեանի մահուան առթիւ Միալիճեան ընտանիք 200 Ֆր., Արտեմիս Ղազարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ այրի Տիկ. Մ. Թագւոր-եան, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Գազազեան 50ական, Ֆուայէի տարեց հայրենակիցներ՝ 250, ոմն 100, Մ. Միրզէ դպրոցին 100, Արփիկ Կարապետեանի մահուան առթիւ Տէր-Յակոբեան եւ Կարապետեան ընտանիքներ 1000, այրի Տիկ. Յ. Միալիճեան 150, Տիկ. Սողոմոնեան, Մարսէյլէն Ե. Տօրումեան 100ական Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՅՈՒՆԻՍ 8,— Ֆրանքեւհայկական. մեծահանդէս ուխտագնացութիւն դէպի Փիթիվիէ - Պօնտարուա Ս. ԳՐԻԳՈՐ Արքեպիսկոպոսի տաճարը: Հայածէս պատարագ եւ թափօր Ս. Ճգնաւորին քարայրը: Բացօթեայ ճաշ եւ գեղարուեստական յայտագիր:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 18, դասախօսութիւն՝ Հայկ. Ցեղասպանութիւնը: Կը մասնակցի Ժ. Փ. Մահէ:

Կիրակի, Մայիս 11, Հացկերոյթ 4րդ տարեդարձի առթիւ:

Մանրամասնութիւնները առաջին:

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ տարեվերջի հանդէսը՝ Կիրակի Յունիս 29ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

[ԱՊՐԻԼ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ]

Մահազդ	200 (235,20)
Հոգեհանգիստ	100 (117,6)
Շնորհակալիք	100
Հարսնիք, նշանտուք	100
Ծնունդ	100
Կը փնտռուի	40 (47,04)
Կ'ուզուի	60 (70,56)

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի և սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ: Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ. Վէ. Ա.ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գումարները):

ՆՈՒԷՐ

Խասեան Սան եւ Համակիրներու բարեկամական Միութիւնը, Ս. Զատկի առթիւ օրերուն առթիւ, 500 Ֆր. կը նուիրէ Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներու պատսպարեալներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի Մասնաճիւղը կը յայտնէ թէ Պէլֆոնէթէնի օդափոխութեան կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Ապրիլ 1էն մինչեւ Մայիս ?ին: Դիմել Ազգ. Տան սրահը (295, Ռիւ Պուալօ) ամէն Ջորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2էն - 4: Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել Տիկին Լիսա Թութլեանին՝ 888-92-51 եւ Տիկին Սարգիսապետեանին՝ 826-71-20:

VENEZ APPRENDRE OU PERFECTIONNER

LA LANGUE

ARMENIENNE

Les cours pour ADULTES organisés par la Croix Bleue de CHAVILLE ont lieu : tous les Lundis 18 h. 30 initiation — 20 h. 30 perfectionnement histoire et littérature.

Les cours sont dispensés par Madame
SYLVA EBLIGHATIAN-KARAGULIAN
dans la salle de l'église arménienne de Chaville, 4 rue des trois Chamtiers
Téléphonez à Madame
Nazélie FOURTUNE 16 32 38.46.75

ԵԿԷՔ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾԵԼՈՒ

ՁԵՐ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

եւ Հայոց պատմութիւնն ու գրականութիւնը: ՇԱՒԻԼԻ Կապոյտ խաչի ՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ դասընթացքները տեղի կ'ունենան՝ ամէն Երկուշաբթի սկսնակներ ժամը 18·30ին յառաջացածներ ժամը 20·30ին

Կը դասաւանդէ Տիկին ՍԻԼՎԱ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ - ՔԱՐԱԿԻՒԼԵԱՆ

Շաւիլի Հայոց եկեղեցւոյ սրահը, վերեւի հասցէին:

Հեռաձայնել Տիկին Նազելի Ֆուրթիւնի 16 32 38·46·75

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՆԱՓՈԼԷՈՆ ՊՈՒԼՊՈՒՔԵԱՆԻ
Ատենապետ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին
Նախագահութեամբ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
Պատուոյ նախագահ Հ. Բ. Ը.Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովին

Journées du Centre Culturel Alex Manoogian

Կազմակերպուած Փարիզի Մանուժողովին, Տիկնանց եւ Երիտասարդաց մարմիններուն կողմէ
ի նպաստ իրենց մշակութային գործունէութեան

Շաբաթ, 29 եւ Կիրակի 30 Մարտ ժամը 11էն 20

STAND DIVERS : Livres et disques arméniens, peintures, linge de maison, photos, cadeaux souvenirs, articles ménagers, jeux éducatifs, alimentation, bijouterie, brocante, etc.

Ճոխ պիւֆէ — հանելի ժամանց

ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՇ՝ ժամը 12·30էն սկսեալ

Հայկ. կերակուրներ յատկապէս պատրաստուած Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներուն կողմէ

Centre Culturel Alex Manoogian 118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
29-30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 MARS
1980

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.613 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.613

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՇԷԼ ՏԸՊՐԷ գլուխը առած մեկնած է Սէն – Ռաֆայէլի «Խորհրդարանական Օրեր»էն, զորս կազմակերպած էր ՀՀՀն, Լապէի յայտարարութենէն ետք, որուն արձագանգած էինք երէկ: Քլօտ Լապէ կը խորհի որ Կոլիզմի ապագան Շիրաքն է եւ ուրեմն շարժումին «լաւագոյն թեկնածուն» է մինչ Տըպրէ «եւ նոյնիսկ ես, կը շեշտէ Լապէ, անցեալին կը պատկանինք»: Տըպրէ համաձայն չէ եւ ծուղակ մը կը նկատէ Սէն – Ռաֆայէլի ժողովը: Այդ պատճառով հրաժարած է իր խօսելիք ճառէն եւ գլուխն առած Փարիզ վերադարձած է:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ծովուն մէջ, քարիւղային ծակումի փլաթ – ֆորմ մը չէ դիմացած ծագած յանկարծակի փոթորիկին եւ ընկղմած է: Շուրջ հարիւր անհետացած կայ, մինչ հրաշքով ազատած են քանի մը տասնեակ ուրիշ աշխատաւորներ: «Ալեքսանտէր Քիլընտ» «ծփուն պանդոկ» մըն էր, Նորվեկիական եւ Սկովտիական ափերու միջեւ եւ այսօր ամէն ոք կը զարմանայ որ աւելի տոկուն չէր: Հոն կը բնակէին 208 բանուոր եւ արհեստաւոր: Նախատեսուած էր 336 հոգիի համար բայց փոթորիկին սկիզբն իսկ, տեղի տուած է:

ԻՐԱՆԻ Արտաքին Նախարարը՝ Ղոթպզատէ, յայտարարեց որ խորհրդարանական ընտրութիւններու երկրորդ շրջանը, որ նախատեսուած էր Ապրիլ 4ին, յետաձգուած է, որպէսզի կեանքի կոչուած քննիչ յանձնախումբը կարելիութիւն ունենայ առաջին շրջանին կատարուած խարդախութիւններու մասին իր եզրակացութիւնները ներկայացնելու: Նկատի ունենալով որ յանձնախումբին աշխատանքները ամիս մը կը տեւեն, երկրորդ շրջանի ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մայիսին, ինչ որ կը նշանակէ, թէ պատանդներու մասին Խորհրդարանը հազիւ Յունիսի վերջը կրնայ որոշում մը տալ: Միւս կողմէ, միշտ խառնակ կացութիւն կը տիրէ երկրին մէջ: Քիւրտիստանի մէջ բախումներ տեղի ունեցած են ազգայնական Քիւրտերու եւ կառավարական ուժերու միջեւ, տասնեակներով զոհեր պատճառելով: Համաձայն «Էթթէլաաթ» թերթին, նախկին Թագուհիին հօրեղբայրը՝ Մանուչեհր Տիպա, Զորեքշաբթի ձերբակալուած է Թաւրիզի մէջ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ «Իսլամական ուսանողական համախմբում»ի կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած բողոքի ցոյցը ձախողութիւն մը եղած է, ըստ Մոնտի, տրուած ըլլալով որ հազիւ հազար հոգի ընդառաջած էր կոչին: Ցոյցը կազմակերպուած էր Շահին Եգիպտոս ներկայութեան դէմ:

ԺՈՐԺ ՄԱՐՇԷ 60 հազար հոգիի առջեւ է, որ բուռն ելոյթ մը ունեցաւ առջի երեկոյ, Փանթէն: Փոքր նախագահութեամբ մը, ո՛չ ըստ Եւրօձախին, որով կ'ուզուի փոխարինել եւրոհամայնավարութիւնը: Ասիկա անշուշտ նոր քար մըն է Պեռլինկուէր – Միթերան պարտէզին մէջ: Գալով քաղաքական դէմքերու անհատական կեանքին, կ'ուզէ որ բոլորին ալ առանց բացառութեան հրապարակուի: Թէ ո՞վ ի՛նչ ըրած է 1940էն 45, օրինակ եւ ուրեմն կ'առաջարկէ քննիչ յանձնախումբի մը հաստատումը, որ հրապարակային քննութիւն մը բանայ քաղաքական պաշտօնէութեան հանդէպ ընտանեօք (կիներն ու զաւակներն ալ) ճշդելու համար իրենց գործունէութիւնը ոչ միայն գրաւման շրջանին, այլեւ Պոքասայի ատեն, Ալժերիոյ ատեն եւայլն: Մառշէ նոր բան չըսաւ: Ամբաստանագիրը ուղղուած էր մանաւանդ Ժիսքար տ'Էսթէնի դէմ, «Երեքներու խմբակին» եւ անշուշտ՝ Միթերանի... Գեղարուեստական բաժինը կ'ապահովէր Միքիս Թէոտորաքիս:

«ՄԱԹԷՆ» լոյս տեսաւ Ուրբաթ օր եւ տնօրէնութիւնը կը բացատրէ թէ ի՛նչ պատահած է խմբագրութեան մէջ երբ յայտնուած է թէ Ապրիլի վերջէն սկսեալ, թերթին իր աշխատակցութիւնը պիտի բերէ Անտրէ Ֆրոսար, որ ձգելէ ետք Օռոռը, կը ձգէ նաեւ Ֆիկառօն: Մինչ Մաթէնի մէջ տնօրէնութիւնը կը բացատրէ գործադուլի մը պատճառները, Քոթիտիէնի մէջ, Անտրէ Ֆրոսար, որ ամէնօրեայ տոմս մը կ'ապահովէր Ֆիկառօի մէջ եւ որ ծանօթ է մանաւանդ իբրեւ հեղինակը գիրքի մը, խորագրուած «Աստուած գոյութիւն ունի, իրեն հանդիպեցայ» կը բացատրէ իր դիրքը: Ոչ ձախի մարդ է, ոչ՝ աջի, կը խոստովանի (ուրեմն, հարց կուտայ թերթը, երկու աթոռի մէջտե՞ղ է...) եւ հեռացած է Ֆիկառօէն, որուն ուղղութիւնը այլեւս գործին չէ եկած («նոր աջ»ի մօտ):

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Երկրագործութեան նախարարներու Խորհուրդը արտօնեց Ֆրանսայի որ 3,7 առ հարիւր արժեզրկէ իր «կանաչ ֆրանքը» ինչ որ 3,5 առ հարիւր յաւելում մը կը նշանակէ Ֆրանսայի հողագործներու եկամուտներուն:

ՊՈԿՈԹԱՅԻ դոմինիկեան դեսպանատան մէջ Փետր. 27էն ի վեր դեռ պատանդ կը մնան 29 հոգի: Կեռիլլերոներու եւ քոլոմպիական կառավարութեան միջեւ բանակցութեանց եօթներորդ հանդիպումը նոր յոյս կուտար հարցին լուծման համար, քանի կեռիլլերոները, որ սկիզբը կը պահանջէին 311 քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը եւ 50 միլիոն տոլար, զիջում ըրած էին եւ միայն 70 բանտարկեալի արձակման շուրջ կը բանակցէին: Բայց կառավարութիւնը մերժած էր 28 բանտարկեալի առաջին ցանկը, առարկելով թէ անոնք ոճրագործներ են եւ եթէ ազատ արձակէ բռնաբարած կ'ըլլայ Սահմանադրութիւնը:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ Դրամատունը 200 միլիոն տոլարի վարկ մը բացաւ Թուրքիոյ, զարկ տալու համար երկրին խարխուլ տնտեսութեան:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

—— o ——

Մարտ 30ին է, որ անկախ օդի պայմաններէն բացօթեայ տեղի պիտի ունենան, Խորհրդային Բաժակի քառորդ աւարտականի խաղերը: Այս հանդիպումներուն համար, վիճակահանութիւնը հետեւեալ արդիւնքը տուած է.— Մոսկուայի Սպարտակը կ'ընդունի Արարատը, Թիֆլիզի Դինամօն՝ Տաշքենդի Պախտակորը, Կիեւի Դինամօն՝ Մոսկուայի Դինամօն, Դոնեցկի Շախտեորը՝ Մոսկուայի Տորպեդօն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 21–24)

ՀԱՅ ՀԱՆՐԱՅԻՆ – ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչականը լոյս ընծայած է Փրոֆ. Հրանտ Ղազարեանի «Հայ հասարակական քաղաքական շարժումները 1850 – 60ական թուականներին եւ Ռուսաստանը» մենագրութիւնը: Համալսարանի Խորհ. Միութեան պատմութեան ամպիոնի վարիչին երկու տասնամեակի հետազօտութեան արդիւնքն է այս գիրքը, որ լոյս տեսած է ռուսերէն:

Ընդարձակ յառաջաբանի մը մէջ հեղինակը անդրադարձած է հայ – ռուսական յարաբերութիւններու վաղեմի անցեալին: Փրոֆեսէօրը սուր քննադատութեան ենթարկած է ժամանակակից Թուրք յետադիմական այն պատմաբանները, որոնք կը նենգափոխեն հայ ժողովուրդի նոր պատմութիւնը եւ կը փորձեն արդարացնել իրենց նախորդներու մարդատեաց տեսութիւններն ու գործողութիւնները: Աշխատութեան մէջ ներկայացուած է Արեւմտահայերու տնտեսական եւ քաղաքական իրաւազուրկ կեանքին պատմութիւնը: Աղբիւրներու, յատկապէս Խորհ. Միութեան բազմաթիւ դիւաններէ քաղուած նոր փաստաթուղթերու հիման վրայ շարադրուած է Արեւմտահայերու վճարած հարկերու պատմութիւնը, ցոյց տրուած են հայ ժողովուրդի կրած ազգային ճնշումները, նոյն ատեն ներկայացուած է հայկական եւ հայաբնակ քաղաքներու կեանքը: Ուշադրութեան արժանի են Թուրքիոյ հայկական գաղութներուն, յատկապէս Պոլսոյ եւ Զմիւռնիոյ նուիրուած էջերը: Շարադրուած է Արեւմտահայերու «Ազգային Սահմանադրութեան» պատմութիւնը, տրուած է Հայաստանի երկու հատուածներու, հայկական գրեթէ բոլոր գաղութներու տնտեսական եւ քաղաքական կեանքի պատմութիւնը:

Գիրքին այն բաժնին մէջ, որ նուիրուած է հայկական ազգային – ազատագրական շարժումներուն, մանրամասն նկարագրուած է Զէյթունի, Վանի, Մուշի, Զարսանճաքի եւ Քղիի 1862 – 1872 թուականներու ժողովրդական շարժումներու պատմութիւնը. շարժումներ՝ որոնք ուղղուած էին ոչ միայն սուլթանական բռնապետութեան, այլ եւ քիւրտ եւ Թուրք վերնախաւերու դէմ: Հեղինակին եզրակացութիւնն այն է, որ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ ծայր տուած այդ շարժումները Զէյթունի ապստամբութեան արձագանգներն էին, անոր օրկանական շարունակութիւնը: Փրոֆ. Հրանտ Ղազարեան արեւմտահայ եւ արեւելահայ հատուածներու ազատագրական պայքարները կը տեսնէ միասնականութեան մէջ, կը բացայայտէ անոնց բնորոշ կողմերը, կը բնութագրէ ժամանակի հայ հանրային քաղաքական հոսանքները եւ անոնց գլխաւոր ներկայացուցիչները: Գիրքը ռուս ընթերցողներուն կը ծանօթացնէ արեւմտահայ դէմքերու՝ Ստեփան Ոսկանի, Մատթէոս Մամուրեանի, Յարութիւն Սվաճեանի, Գրիգոր Չիլինկիրեանի, Սերովբէ Թաղւորեանի եւ այլոց քաղաքական–տնտեսագիտական, փիլիսոփայական հայեացքները, ինչպէս նաեւ Միքայէլ Նալբանդեանի եւ արեւմտահայ անուանի դէմքերու հանդիպումները:

Հատորին մէջ հետաքրքրական փաստեր տրուած են Պուշկինի, Լերմոնտովի, Տուրգենեւի եւ այլոց գործերու արեւմտահայ գրողներու կողմէ կատարուած հայերէն թարգմանութիւններու մասին:

Փրոֆ. Հրանտ Ղազարեան գրած է նաեւ «Գրիգոր Չիլինկիրեան», «Մատթէոս Մամուրեան», «Արեւմտահայերի սոցիալ – տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը 1800 – 1870 թ. թ.» աշխատութիւնները, ինչպէս նաեւ հայ նոր գրականութեան, հայ ժողովուրդի արեւմտահայ հատուածի պատմութեան վերաբերեալ ուրիշ ուսումնասիրութիւններ:

×

ԱԼԲԵՐ ՓԱՐՎԱՆԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ ցուցադրուած են Ալբեր Փարվանեանի 60 գործերը՝ նկարչական եւ գծագրական: Այցելուներ հետաքրքրութեամբ դիտած են պատմական եւ արդիական նիւթերու շուրջ ստեղծուած կտաւները, որոնց մէջ յատկապէս ուշադրութիւն գրաւած են «Անանիա Շիրակացի», «Գրիգոր Նարեկացի», «Կոմիտաս», «Սիրանոյշ», «Անահիտ», «Յասմիկ» դիմանկարները: Նկարիչը ներկայիս կը դասախօսէ Երեւանի Խ. Աբովեան Մանկավարժական Հիմնարկին մէջ:

×

Գ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ «ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԸ ԵՒ ՌՈՒՍ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչականը լոյս ընծայած է Գառնիկ Անանեանի «Եղիշէ Չարենցը եւ ռուս գրականութիւնը» ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը: Հեղինակը քննութեան ենթարկած է Չարենցի կողմէ ռուս գրականութեան գնահատութեան, Պուշկինի, Նեկրասովի, Մայակովսկիի եւ այլոց հետ իր ստեղծագործական առնչութեամբ հարցերը: Գ. Անանեան անդրադարձած է նաեւ Չարենցի թարգմանական աշխատանքներուն:

×

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՆՈՐ ՄԵՏԱԼ ՄԸ

Մարտիրոս Սարեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ Հայաստանի Գեղարուեստի Ֆոնտի Կերպարուեստի գործատունը արտադրած է յիշատակի նոր մետալ մը, որուն մէկ կողմը նկարիչին պատկերը քանդակուած է, միւս կողմը՝ «Հայաստան աշխարհ» կտաւը: Հայերէն եւ ռուսերէն փորագրուած է նաեւ նկարիչին անունը:

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պատրաստեց՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԱՐՏ – 1930

Փոթորկայոյզ Հնդկաստանը: Հնդիկ ազգայնականները վճռած են փրկել երկիրը բրիտանական լուծէն: Առ այժմ քաղաքացիական կռիւ առանց բռնութեան, առանց արիւնահոսութեան: Կանտի, փիլիսոփայ յեղափոխականը, իր հետ ունենալով միլիոնաւոր Հնդիկներ, գլուխն անցած իր հաւատարիմներուն Ահմէտապատէն ճամբայ ելած կը շրջագայի քաղաքէ քաղաք: Խորունկ մտահոգութիւն Լոնտոնի մէջ:

Հարիւրամեակ մը: Յունաստանի անկախութիւնը: Յունաստան հարիւր տարուան մէջ, ինչպէս Թուրքիայէն բաժնուած այլ ազգեր, կրցաւ աճիլ, ծաղկիլ, տիրապետել: Հայերու համար, շատ մը հրահանգիչ դասեր կարելի է գտնել Յունաստանի հարիւր տարուան պատմութեան մէջ:

Հաց, լոյս, ազատութիւն երգեցին միլիոնաւոր բանուորներ սերունդէ սերունդ: Ու պէտք է երգեն դեռ երկար ժամանակ: Միջազգային աշխարհակալութեան եւ դրամատիրական բռնակալութեան երկիրներուն մէջ, վիճակագրութեան մը համաձայն, 1930 Մարտին, կան 17 միլիոն անգործներ: Միացեալ Նահանգները հինգ միլիոնով, Գերմանիան երեքուկէս միլիոնով առաջին դիրքերու վրայ են: Սուր է տագնապը գործազրկութեան:

Սոցիալիզմի ճամբով ուրիշ տեսակ աշխարհակալութիւն մը: Նոյն ատեն կարմիր եւ սեւ: Հաւաքական տնտեսութիւնը եւ կրօնական հալածանքները Խորհրդային Միութեան մէջ կը յառաջացնեն գարհուրելի կացութիւն մը: Ստալին իր ազգարարութիւններով, շրջաբերականներով, եւ երբեմն ալ՝ կարծեցեալ զղջումներով կամ ձեւական նահանջներով, այսինքն ռազմախաղերով կը շարունակէ իր արշաւը: Մահապատիժ՝ չեզոքացուցիչներուն: Այս դժնդակ կացութեան առջեւ բազմաթիւ Ռուսեր եւ Ուկրայնացիներ հալածանքներէն փախչելով ապաստան կը գտնեն յատկապէս Լեհաստան, մտնելով Տօքթ. Նանսէնի Բարձր – Կոմիսարութեան կցուած մասնաւոր Գաղթականներու Կազմակերպութեանց Խորհրդատու Կոմիտէին խնամատարութեան տակ:

Թրքական տագնապը կը շարունակուի զանազան երեսներով: Մէկ կողմէ յարաճուն սնանկութիւն, զաղար առեւտրական կեանքի, դրամական ճգնաժամ, անկարողութիւն վճարելու հանրային պարտքերը, իսկ միւս կողմէ ներքին քաղաքական կացութեան վատթարացում: Մ. Քէմալ հանգիստ չէ իր հաստատած իշխանութեան համար: Թուրք ժողովուրդը ինչքան ալ յափշտակուած ըլլայ Մ. Քէմալի հմայքով, յետամնաց ամբոխ մը ըլլալով, միշտ Թուրքը պատրաստ է հակելու աւելի զօրաւորին կողմը: Իսկ Թուրք երիտասարդութիւնը կը սկսի խըմորուիլ աշխարհիկ բարքերով: Մ. Քէմալ կը դիտէ այս երեւոյթները մտահոգութեամբ:

Ֆրանսայի մէջ, աննախընթաց աղէտ մը: Ահռելի ողողումներ Արեւելեան Պիրենեաններ, Վառ, Հօթ–Վառ, Լաքօրէզ, Հօթ – Կառոն, Թառն է Կառոն եւ Թառն նահանգներուն մէջ: 700 հոգի մեռած, 2500 տուն փլած: Կառավարութիւնը կը հռչակէ ազգային սուգ եւ կը ձեռնարկէ համազգային մեծ հանգանակութեան մը ի նպաստ աղէտեալներուն: Նախարարական տագնապը վերջ կը գտնէ: Թարտիէօ կը կազմէ իր երկրորդ դահլիճը եւ կը ստանայ Խորհրդարանի վստահութիւնը:

×

Գիւղին դէմ Ստալինի մոլեգնոտ պայքարը, հայկական դարաւոր գիւղերը կուլ կը տանի հաւաքական տնտեսութեան մէջ: Կոտայքի, Աշտարակի շրջանները գրեթէ ամբողջութեամբ եւ Ղուրդուղուլուի շրջանը մեծ մասամբ «կոլեկտի – վացած» են: Յանուն այս «ձեպընթաց սոցիալիզմ»ի ձերբակալութիւններ, աքսորներ, գնդակահարութիւններ տեղի կ'ունենան ամէն օր: Ասկէ զատ, այս, կեանքը կը շարունակուի: «Խորհրդային Հայաստան» թերթը կուտայ «քաջալերական» լուրեր: Շաքարի գործարանի մը շինութիւն Լենինականի մէջ կամ կառավարատան մը կառուցում Երեւանի մէջ: Նոյն թերթը նաեւ կը հաղորդէ որ համայնացման հետեւանք Թոփալուի գիւղի (Լենինական) եկեղեցին վերածուած է ժողովարահի ուր տեղի կ'ունենան միթինկ – ներկայացումներ: «Խորհրդային Հայաստան» քանի մը խորագիրներով կը համարձակի սակայն ըսել թէ՝ «Խորհրդային տնտեսութիւնները պատրաստ չեն», «խայտառակ դրութիւն խորհրդային տնտեսութեան մէջ», «մեքենաները անխնամ փճանում են», «վերջ անկազմակերպութեան»: Խորագիրներ որոնք յօդուածէ մը աւելի խօսուն են: Բայց Մոսկուայէն Հայաստան գրկուած բանուորական քննիչ յոկատի ներկայացուցիչը կը յայտարարէ՝ «Ամէն ինչ օգանչելի է այս լաւագոյն երկրում»: Առանց մեկնաբանութեան: Աւելցնենք որ, 1930ի առաջին շաբաթներուն հարիւր Մալաթիացի գաղթականներ հասած ու տեղաւորուած են Նոր Մալաթիոյ մէջ:

Գրական լուրեր նաեւ: Երեւանի մէջ կատարուեցաւ Շիրվանզադէի յոբելեանը, յիսնամեակը: Իսկ բանաստեղծ Վահան Տէրեանի մահուան տասնամեակին առթիւ «Խորհրդային Հայաստան» կը նուիրէ լայն էջեր:

×

Երբ մօտ հինգ հազարի կը հասնի թիւը Անատոլուէն վտարուած Հայերուն, Թուրքերը կը յանդգնին գրել թէ ոչ մէկ Հայ վտարուած է արեւելեան նահանգներէն: Այսպէս կամ այնպէս, Հայերու կացութիւնը Թրքական գաւառներու մէջ աղէտալի է եւ յուսահատական: Գոնիայի, Էրէյլիի շրջաններուն մէջ մնացող փոքրաթիւ Հայութիւնը կ'ապրի մղձաւանջ օրեր: Սեբաստիոյ մէջ նոյնպէս: Քաղաքի շրջակայ բոլոր գիւղերէն խեղճ կրակ Հայեր բերած ու քաղաք լեցուց... են անասուններու պէս: Պոլսոյ Հայ... կացութիւնը համեմատաբար աւելի ... յուն է: Այսուհանդերձ զաղութը գո... լու համար իր հաստատութիւնները ... րէջը ունի արտասահմանի Հայութեան ... ժանդակութեան: Պարզան է, այս օ... րուն, Սուրբ Փրկիչ Ազգային Հիւանդ... նոցին, որ տնտեսական ու մատակ... կան դժուարին ու տագնապալի կացու... թեան մը մատնուած կը կարօտի հա... րային օժանդակութեան:

(Մնացեալը Յաջորդիւ)

«ԱԶԴԱԿ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՏՈՔԹ Մ. ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆԻ ՀԵՏ

—o—

(Բ. և վերջ)

Հ.— Նախագահի պատգամին յաջորդող օրերուն, քաղաքական բոլոր խըմբաւորումները փոքր վերապահութիւններով գոհունակութիւն յայտնեցին եւ ողջունեցին տարազին բովանդակութիւնը: Սակայն, նկատի ունենալով որ յայտարարուած եւ չյայտարարուած կեցուածքներ յաճախ զիրար կը հակասեն, տարազը յաջողութեան ի՞նչ կարելիութիւններ ունի:

Պ.— Ազգային համերաշխութեան տարազը պարզ մեկնակէտ մըն է: Ճիշդ է որ 1975էն ի վեր զանազան փորձեր եղան, նոյնիսկ՝ տարազներ գտնուեցան, բայց անոնց շուրջ երբեք չգոյացաւ այն միաձայնութիւնը, որ գոյութիւն ունի այսօր:

Այս իմաստով, նախագահ Իլիաս Սարգիսի եւ լիբանանեան կառավարութեան նախաձեռնութիւնը պատմական կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ:

Միւս կողմէ, եւ Հանրապետութեան նախագահին իսկ բառերով, տարազը որեւէ նորութիւն չի պարունակեր: 14 կէտերէն որոշ մաս մը, նոյն ձեւով, անցեալ տարիներուն իբրեւ պահանջ ներկայացուած են մէկ կամ միւս խմբաւորումին կողմէ. սակայն, որեւէ խմբաւորումի ներկայացուցած տարազը չեղաւ ամբողջական, ինչպէս որ է Պետութեան վերջին տարազը, որ, կողմերու տեսակէտները համախմբելու կողքին, անոնց վրայ կ'աւելցնէ համալիբանանեան կարգ մը պահանջներ ու կեցուածքներ, որոնք նախապէս չէին յայտարարուած այս կամ այն կողմէն:

Անկասկած, համերաշխութեան տարազը կրնայ ծառայել յարմար մեկնակէտ մը, սակայն, այս տարազին պարզումով, երկրին հարցերը պիտի չլուծուին ինքնաբերաբար:

Յատկանշական է որ գրեթէ ամէն կող... համախոհ գտնուեցաւ համերաշխութեան սկզբունքներուն, եւ վերապահութիւնները երկրորդական հարցերու շուրջ եղ... միայն: Յատկանշական է նաեւ, որ ի... լորին կողմէ չեղաւ գործադրու... թեան պահանջը:

Սակայն, տարազին բերանացի կերպ... զօրավիգ կանգնիլը բաւարար չէ լիբա... նանեան տագնապը լուծելու համար, ... ժամանակը միայն ցոյց պիտի տայ ... ո՛ր կողմը գործնական քայլեր պիտի ... նէ այդ ուղղութեամբ, եւ ո՛ր կողմը ... տի մնայ բերանացի յայտարարութե... սահմաններուն մէջ:

Միւս կողմէ, կարեւոր կը նկատ... յիշեցնել այն, որ յայտնած էինք «Ա... դակ»ի 1980 Յունուար 1ի բացառիկ ... ւին մէջ, թէ՝ ազգային համերաշխու... թեան տարազը պարզ բայց անհրաժե... մեկնակէտ մըն է միայն: Այսինքն՝ ... տանեան աշխատանքի մը սկիզբը:

Հ.— Ա. Զ. ուժերու քաշուելու ... շումին կիրարկումը սկսաւ արդէն, ... ապահովութեան գօտին վրայ, անոր ... ռաքելութիւնը կը վստահուի լիբանան... բանակին ու Ներքին Ապահովութեան ... ժերուն, սակայն մինչեւ համերաշխու... թեան տարազի պարզումին նախօրեակ... տակաւին կարգ մը կողմեր վերապահ է... անոր առաքելութեան կիրարկման գծ... ի՞նչ քայլերով, կը մտածուի, հարթ... բանակի գործունէութեան ուղին:

Պ.— Պէտք է ըսել, որ բանակին ... եղած բանակլէճերը մաս կը կազմէին ... ռաւելաբար լիբանանեան տագնապի ն... քին պայքարներուն շարքին եւ քաղաք... կան զէնք մըն էին ընդհանրապէս, ... տարակարծութիւնները երկրորդակ... կէտերու շուրջ էին: Փաստը այն է, ... Խորհրդարանին մէջ, պաշտպանութե... օրէնքին շուրջ քուէներու մեծամաս... թիւն գոյացաւ:

Երկար ձգձգումներէ յետոյ, այժմ ... թուի որ Պետութիւնը տրամադիր է ... նակի վերակազմութեան օրէնքի գ... ծադրութեան հետ կապուած հրամա... գրերը կարճ ժամանակի մէջ հրապա...

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

– ԷՐՆՍԹ ՖԻՇԸՐ –

Համադրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Դ.- ԽՈՐՔ ԵՒ ՁԵՒ

ՁԵՒԻ ԵՒ ԽՈՐՔԻ ՓՈԽՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հին եգիպտական նկարչութեան մէջ, մարդը աշխատանքի ընթացքին նիւթը, յաճախ կրկնուող նիւթ մըն է: Առաջին շրջանին աշխատաւորները կը ներկայացնէին այնպէս մը որ գիւղացին տէրը չէր ինքն իր աշխատանքին, ան նկատուած էր այնպէս որպէս թէ կը դիտուի հողատիրոջ կողմէ: Ան անհատ գիւղացի մը չէ, այլ հողատէրին համար գիւղացիները ամբողջ կը հասկցուին որպէս մէկ ընկերային միաւոր: Ասիկա արտայայտութիւնն էր կարծէք իրաւականօրէն հաստատուած «վաւերացուած ներդաշնակութեան» մը. գիւղացին գիւղացի է, հողատէրն ալ հողատէր է: Դէպքերու զարգացումով ընկերային գիտակցութիւնները կը սկսին զարգանալ, նկարները կ'ըլլան աւելի «բնական» անհատական ցաւեր կ'արտայայտեն: Հին փափիւրոսի մը մէջ կը կարդանք «պատմեմ ձեզի այն որմնադիրի մասին որ կը տառապի դժբախտութեան մէջ»: Այսպէս նիւթը նոյնը մնալով հանդերձ հողատէրի աչքով դիտուած այսպէս ըսուած «առարկայական »նկարչութիւնը կը փոխուի, ապա նկարելու համար ենթակայական ցաւերը բանուորներուն:

Հոս ուրեմն խորքը թեմային նշանակութիւնը կը փոխուի:

«Պրուկել կ'ըլլայ առաջին արուեստագէտը, որուն համար իրապաշտ ժողովրդային տեսարանները արտաքին տէքորին մաս չէին կազմեր…» կ'ըսէ Մաքս Տվորաք: Ինչ որ Պրուկէլ կը տեսնէր բարձրացող քաղքենիութեան աշխարհահայեացքով, Միյէ կը տեսնէր պրոլետար գիւղացիի աչքերով, որովհետեւ իր շրջանին կը սկսէր ձեւ առնել պրոլետարիայի պայքարը (1848ի յեղափոխութեան շրջանը): Վան Կոկի ցորենի հասկերը Պրուկելի հասկերուն նման կայուն չեն, լեցուն են, տաքցնող, շարժող փոթորկոտութեամբ: Զարգացող քաղքենիացած ընկերութեան մէջ նիւթը սկսած է աւելի զօրաւոր ըլլալ քան մարդը: Փոթորիկը մօտալուտ է, «բան մը կայ որ դեռ կը մնայ, մարդ կը զգայ այդ բնազդաբար, շատ բաներ կը փոխուին եւ ամէն ինչ պիտի փոխուի» կը գրէր եղբօրը՝ Թէօի: Նուաստացած, ծռած գլուխներով գիւղացիներ, բանուորներ գլխաւոր նիւթը կը կազմէին մեքսիքացի որմնանկարիչ Տիէկօ Ռիվերայի: Ան սակայն հաւասարապէս կը գծէ նաեւ զանոնք նուաստացնողները, բայց կը գծէ այնպէս, որպէս թէ իր վրձինի հարուածները պատժէին զանոնք:

Ռիվերայի որմնանկարներուն մէջ անտեսանելի ուժ մը կայ, նուաստացած դէմքերու ետեւ, որովհետեւ թշնամին յստակ է այլեւս: Ան հաւասարապէս գըծած է ազատագրուած հողը եւ անոր վըրայ աշխատող գիւղացին: Մինչ այդ ընկճուած գիւղացին նոր դիմագիծ մը ըստացեր է, լեցուն է վճռակամութեա... իրականութիւնը փոխելու վճռակամու... թեամբ: Պարզ մարդուն համար աշխ... տանքը այլեւս իմաստ ունի: Տիէկօ ի... վերա կ'ազդուի Ճիոթթոյէն, Տօմի... Միքէլանճելոյէն, Ֆրանսացի վարպե... ներէն, սակայն կը պահէ իր անհատա... կանութիւնը: Հոս, օրինակ, աշխատան... նիւթը նոր խորք մը կ'առնէ, նոր նշա... նակութիւն մը եւ կ'արտայայտուի նոր ... ձով:

Ձեւի եւ խորքի հարցերուն մօտեցու... պէտք չէ ըլլայ պարզ եւ մեքենայա... կան: Շատ յաճախ նոր խորք մը ար... տայայտելու համար կը գործածուին ... ձեւեր:

(Շար. – 15)

Fonds A.R.A.M

կելու, վերջ տալով բանակի ներկայ կազմին դէմ վերապահութիւններուն :

Հ.— Համերաշխութեան փորձնապէս կիրարկման համար, ի՞նչ կարելիութիւններ գոյութիւն ունին :

Պ.— Կան երկու գլխաւոր ուղիներ, որոնք խորքին մէջ նոյն տեղը կը յանգին : Առաջին՝ բանակին վստահիլ վճռական պարտականութիւններ այն շրջաններուն մէջ, ուր կարելի է (օրինակի համար՝ ո՛չ Հարաւի մէջ) : Խաղաղութեան ամբողջացումէն ետք, կազմել նոր կառավարութիւն մը, որուն գործունէութեան առանցքը պիտի կազմէ համերաշխութեան տարազի սկզբունքներուն գործադրութիւնը :

Երկրորդ ձեւը՝ նախ եւ առաջ կազմել նոր կառավարութիւն մը, մասնակցութեամբ բոլոր կողմերուն, որոնք զօրաւոր են համերաշխութեան տարազին. այս պայմաններուն մէջ, կրնայ գտնուիլ փոքրամասնութիւն մը, ինչ որ բնական երեւոյթ է ժողովրդավարական վարչաձեւերու պարագային : Նոր կառավարութիւնն է որ կուտայ գործադրութեան որոշումները, որոնց կարգին նաեւ՝ ազգային ուժերու վերապահուած պարտականութեան որոշումը :

Ասոնք կարելի է նկատել տեսական կարելիութիւններ, որոնց կիրարկման մէջ կաեւորագոյն դերը կը մնայ Պետութեան : Իսկ երբ ընդհանրապէս Պետութենէն կը սպասուին որոշ քայլեր, այդ պահանջները անհիմն կամ քարոզչական չեն, այլ ընդգծումը անհրաժեշտութեան մը՝ թէ Պետութիւնը պէտք է կանգնի՝ իր պարզած տարազին ետին ու անոր իրագործումը հետապնդէ առանց ընկրկելու կամ ձգձգումի : Այսօր, տակաւին հարց կը մնայ թէ Պետութիւնը վերջ պիտի տա՞յ յարմարագոյն պայմաններու ստեղծման սպասման : Ու տակաւին, հարց է թէ տարազի կիրարկումը ինչ – ինչ փոփոխութիւններու կրնայ ենթարկել ու բիւրեղացնել զայն, որովհետեւ եթէ յօդուած առ յօդուած առնենք, կարգ մը իրենք զիրենք հակասող կամ անորոշ արտայայտութիւններու կը հանդիպինք անոր մէջ :

Հ.— Խօսեցաք նոր կառավարութեան մը կազմութեան հաւանականութեան մասին, կառավարութիւն մը, որ բաղկանայ « կողմեր »ուն ներկայացուցիչներէն, սակայն մեզ՝ Հայերս կողմ չեղանք տագնապին ընթացքին : Արդեօք ասիկա կը նշանակէ՞ որ ներկայ կառավարութեան ընդլայնումին կամ նոր դահլիճի մը՝ հայ նախարարի մը մասնակցութիւնը թէական է :

Պ.— Հայութիւնը դէպքերուն ընթացքին կողմ եղա՛ւ : ԵՐՐՈՐԴ ԿՈՂՄ, որ էր՝ « լիբանանեան կողմը », 1943ի Ուխտի ծիրէն ներս :

Բնականաբար պիտի հետապնդենք դահլիճի մէջ հայ համայնքի մասնակցութեան հարցը, ամբողջական վճռականութեամբ :

Մարտ 18

ԸՆԴԱՌԱՋ ԴԷՊԻ 90ԱՄԵԱԿ

«ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ»Ի ՀԱՆՐՕԳՈՒՏ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Պատմութիւնը այնպէս տնօրինած է կարծէք որ հայ ազգին մէկ մասը միշտ գաղթական վիճակի մէջ եղած է : Ֆրանսան եւս, ուրիշ կարգ մը երկիրներու նման, եղած է հիւրընկալ երկիր մը՝ Հայերու համար, որոնցմէ շատեր հաստատուած են Փարիզ, կամ անկէ անցած են Ամերիկա :

19րդ դարու 80ական թուականներուն խումբ մը սրտցաւ ազգակիցներ նախաձեռնարկ եղած են կազմակերպելու օգնութեան մարմին մը, ձեռք երկարելու համար հայ կարօտեալներու : 1890ին է որ կազմակերպչական այս ջանքերը արդիւնաւորուած են, մարմին տալով կազմակերպութեան մը, որ յետագային պիտի դառնար « Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը » : Իր հերթին, այս ընկերակցութիւնը պիտի վերանուանուէր « Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւն » :

1891ին, Ֆրանսական կառավարութիւնը կ՚ընդունի գոյութիւնը Աղքատախնամին. իսկ 1956ին Պետութիւնը զայն կը ճանչնայ փրանսական հանրային հանրօգուտ կազմակերպութիւն : Այս ճանաչումը կը պսակէր ընկերակցութեան պատասխանատուներուն ջանքերը. մինչ այդ անոնք հիմնած էին 1949ին Անտիյի ծերանոցը, իսկ չորս տարի ետք՝ Մոնմորանսիի Հանգստեան տունը : 1959ին ընկերակցութիւնը Ֆրանսայի Հայութեան կուտար հանգստեան երրորդ տունը, որ ծանօթ պիտի դառնար՝ «Հոմ Արմենիէն» անունով :

Սկզբնական շրջանին, ընկերակցութիւնը իր գործունէութիւնը կը կատարէր Թրեվիզ փողոցին վրայ գտնուող հայկական տան մէկ համեստ գրասենեակին մէջ : Ընկերակցութեան ջանքերը չէին վրիպեր ուշադրութենէն ժողովուրդին, եւ յարաճուն թիւով մարդիկ նուիրատուութիւններ կ՚ընէին. այս նուիրատուներու շարքին երախտագիտութեամբ կը յիշուի ի միջի այլոց անունը Տիկին Սաթենիկ Յովսէփովի, որուն նուիրատուութեան շնորհիւ ընկերակցութիւնը ի վիճակի կ՚ըլլայ 1966ին գնելու իր սեփական կեդրոնատեղին Լաֆայէթ փողոցին վրայ :

×

Հանգստեան տուներու սեփականացումէն սկսեալ, Ընկերակցութեան գլխաւոր գործունէութիւնը եւ մտահոգութեան առանցքը կը հանդիսանայ ասոնց մատակարարումն ու ղեկավարումը : Եթէ գլխաւորաբար Մոնմորանսիի, Անտիյի եւ Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տուներով զբաղած է ու կը շարունակէ զբաղիլ Աղքատախնամը, այսուհանդերձ, այս գործունէութեան զուգահեռ, եւ առաջին օրերէն ի վեր, Ընկերակցութիւնը միշտ զբաղած է հայ գաղթականներով ու կարօտեալներով, ու յարակցաբար հայ ուսանողներով :

Հինէն ի վեր, Հայեր եկած են Փարիզ, գրեթէ միշտ թշուառ պայմաններու տակ : Այսպէս, 1888 – 1889 թուականներուն, Թուրքիայէն փախչող եւ Ամերիկա հաստատուելու համար ճամբայ ելած հայ – րենակիցներ նիւթական օժանդակութիւն կը գտնեն Փարիզի մէջ : 1895 – 1896ին, ջարդերէն ետք, հայ գաղթականներու թիւը երթալով կը շատնայ : Աղքատախնամը կը յաջողի Ֆրանսական կառավարութենէն նպաստ ձեռք ձգել անոնց օգնելու համար : 1915ի Եղեռնէն ետք, ապա Կիլիկիոյ պարպումէն ու 1922ի Սեպտեմբերին Իզմիրի աղէտէն ետք, Փարիզ կը հասնին հազարաւոր հայ գաղթականներ : Աղքատախնամը գործի կը լծուի կրկնապատիկ նուիրումով, իր կեդրոնը ունենալով Ժան Կուժոն փողոցի Հայ Առաքելական Եկեղեցին, ուր կը դիմեն կարօտեալներ :

1975էն սկսեալ, երբ կը պատահի Լիբանանի աղէտը, Աղքատախնամը դարձեալ կը բանայ իր դռները, այս անգամ ընդհանրապէս լիբանանահայ երիտասարդներ ընդունելով. կ՚օգնէ նիւթապէս ու նաեւ գործ փնտռելով գործազուրկներու, որպէսզի անոնք մնայուն եկամուտ ունենան : Մինչ տակաւ կը դադրի այս գաղթը, Թուրքիայէն կը շարունակեն արտագաղթել բազմաթիւ ընտանիքներ : Բոլորին պարագային, Ընկերակցութիւնը չի գոհանար միայն նիւթական օժանդակութիւն կատարելով, այլեւ կ՚օգնէ նաեւ անոնց տեղաւորման, բնակութեան եւ աշխատանքի թուղթերու կանոնաւորման, եւ երբեմն ալ ճամբորդական ծախքերուն :

Աղքատախնամին գործունէութիւնը չի սահմանափակուիր ընկերային մարզին : Ան արդիւնաւէտ աշխատանք կը տանի նաեւ կրթական գետնի վրայ, քանիեակ մը ուսանողներու կրթական թոշակներ յատկացնելով կանոնաւորաբար : Իր տրամադրութեան տակ դրուած զոյգ հիմնադրամները, Ռ. Մարկոսեան եւ Տոքթ. Գրիգորեան Հիմնադրամները, այս նպատակին կ՚օգտագործուին անաչառօրէն :

Ընթացիկ տարին կը նշէ 90ամեակը Ընկերակցութեան :

Շարունակելով իր առաքելութիւնը, նախկին նախագահներուն — ինչպէս Տոքթ. Վակրամ, Պ. Պ. Յովհաննէսեան, Փաթթուքեան, Մարտիրոսեան — ներկայ վարչութիւնը մշակած է շարք մը ծրագիրներ, հրապարակային ձեռնարկներով փառաւորելու համար այս տարեդարձը : Այս հանգրուանը առիթ պիտի ստեղծէ վերանորոգ կորովով զարգացնելու նուիրական գործը, որուն գլխաւոր առաջադրանքն է օգտակար ըլլալ իր նմաններուն :

ՖԻԼԻՓ ՓԻԼԻՊՊՈՍԵԱՆ

«Հայկական ճարտարապետութիւնը»

— Դ.էն ԺԸ. ԴԱՐ —

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, Միլանոյի Բազմարուեստից վարժարանի ճարտարապետութեան ճիւղի նախաձեռնութեամբ պատրաստուած էր հայկ. ճարտարապետութեան բացառիկ որակով ցուցահանդէս մը, որ 1968էն ի վեր (Միլանօ) կը ներկայացուի աշխարհի բոլոր կողմերը, բացի՝ Փարիզէն : Արդարեւ Միլանոյի ամէնէն մօտ և հայաշատ մեր գաղութն է, որ «ՇՆՈՐՀԻ» իր բազմազան, բազմագոյն եւ բազմատեսակ միութիւններուն, ի վիճակի չեղաւ « ներածելու » այս ցուցահանդէսը, որ եզակի վկայութիւն մըն է հայկական ճարտարապետական հանճարին :

×

Ականատեսները կը վկայեն որ Պրիւսէլի ցուցահանդէսը լաւագոյնն էր իր կազմակերպութեամբ եւ բարձր որակով : 14րդն էր, քանի Միլանոյէն ետք, ներկայացուեցաւ Փարմա, Թորինօ, Ճենովա, Պաւի, Պերկամօ իբր իտալական քաղաքներ, ապա՝ Թեհրան, Նոր – Ջուղա, Վիէննա, Պուէնոս-Այրէս, Լիզպոն, Պէյրութ, Միւնիխ : Ցանկը խօսուն է, բացական է՝ լոյս քաղաքը՝ Փարիզ :

×

Պրիւսէլի ցուցահանդէսը տեղի ունեցաւ Սէնքանթընէրի մէջ, այսինքն Պրիւսէլի Արուեստի եւ Պատմութեան Արքայական Թանգարաններուն, որոնք սիրով կ՚ընդունէին տեղ տալ նման ձեռնարկի մը : Պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Մարտ 7ին եւ ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Ապրիլ 13 :

Բացման իր ճառին մէջ (ֆրանսերէն եւ ֆլամաներէն) Մէթր Լոուար Ժախեան, իր իւրայատուկ գեղեցիկ ոճով, կը յատկանշէր հայ ժողովուրդի ճակատագիրը.– « Անհաւասիկ, ուրեմն, յաւիտենական փոխարինումը : Ժողովուրդ մը սիրեց կեանքը մինչեւ տառապանք : Իր ճակատագրին գիշերին անընդհատ յաջորդեցին իր հանճարին արշալոյսները : Երեք հազար տարուան չընդմիջուած պատմութիւն պահպանեցին եւ փառաւորեցին իր արուեստը, այնքան իրաւ է որ մշակոյթը չի ժառանգուիր այլ կը յաղթահարուի : Հայաստանի եկեղեցիները դիմագիծն ու սիրտն են Հայաստանի : Կը վկայեն յուսահատութեան եւ մահուան դէմ, կը հաստատեն կեանքին վճռականութիւնն ու յաղթանակը, քաղաքակրթութեանց տաճարներուն կը բերեն, զուգէ կենսական, քար մը, կը փաստեն ժողովուրդի մը մեծութիւնն ու անոր լոյսը, կը յիշեցնեն, որ ոչինչ կը գերազանցէ մտքին շունչին դէմ, մանաւանդ երբ անիկա ընդհանրական պատգամ մը կը բերէ » : Ապա, կ՚արտայայտէր նաեւ երախտագիտական զգացումները բոլոր անոնց որոնք թոյլ տուած են այս իրագործումը ինչպէս՝ Տիկին Լաֆոնթէն – Տոսոնեը, Փրոֆ. Ալփակօ-Նովելլօ որու աշխատանքը կենսական է իբրեւ տնօրէն Միլանոյի Հայ Մշակոյթի Ուսումնական Կեդրոնին եւ բազմաթիւ այլ ձեռնհաս անձնաւորութիւններու :

×

Պելժիական մամուլը լայն արձագանգ կուտար այս ցուցահանդէսին, սկսելով կարեւորագոյն օրաթերթերէն՝ Լը Սուար, Մարտ 14ի իր թիւին մէջ, Լիպր Պելժիք, Մարտ 13ի, Տէռնիէռ էօռ տը Պրիւսէլ, Մարտ 13, Ֆոլք Ժենթ (ֆլամաներէն) Մարտ 14 եւ դեռ ուրիշներ :

Անհաւասիկ ձեռնարկ մը, որ պատիւ կը բերէ ոչ միայն Միլանոյի նախաձեռնողներուն այլեւ կազմակերպող գաղութներուն, եւ այս առթիւ մասնաւոր գնահատանքի արժանի է Պրիւսէլի հայ գաղութը, որ Պելժիոյ Հայերու Վարչութեան գլխաւորութեամբ, անաղմուկ, աքանչելի աշխատանք կը տանի :

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՀԱՃԻ ՄՈՒՍԱՅԻ ԳԻՒՂԸ

Մարտիկ ձայն չէր կրնար տալ : Ջէյնապ անոր հոգին թափանցիկ գունդ մը ըրած էր, ու նորէն սկսած էին գոյներու խաղերը :

Հասան պապայի տան մէջ Մարտիկ առաջին անգամ ըլլալով տեսաւ մարդկային թշուառութիւնն ու բարութիւնը : Ինչքա՛ն կ՚ուզէր օգտակար ըլլալ այս թշուառ քիւրտի տանը, ուրախացնել դերձանի մը պէս մաշուած կինը, փոքրիկ աղջիկը ծաղկոտ, կախ թմրած թեւով : Այնպէս կը թուէր, որ այդ բոլորը պիտի ընէր Ջէյնապին համար, ինչպէս բարի քրիստոնեայ մը պիտի ընէր եր – կինքին համար :

Գիւղի ճրագները վաղուց վառուած էին : Մարտիկ Հասան պապային հար – ցուց Հաճի Մուսայի տան ուղղութիւնը :

– Որ աղբիւրին մօտենաս, էնտեղ կը տեսնես Հաճի Մուսային խոնախը,– ըսաւ Հասան պապան՝ առանց կասկածելու որ օտարականը իր այդ խօսքերէն կը հասկնար Մուսայի խոնախին աշխարհի հրաշալիքներէն մին ըլլալը :

Հասան պապան իր հիւրին պաղ ջուր խմցնելու համար փարչը ձեռքին՝ դէպի աղբիւր գնաց : Մարտիկ ընկերացաւ անոր, Քօմոյին հետ : Քօմոն Մարտիկի շարժումներուն հետ էր, գլուխը կախ, կրնկոխ կը հետեւէր անոր : Երկնքի, մութի ու առարկաներու օտար հոտ մը Քըրմոյի գլուխը բռնած էր : Հետաքրքիր ու այլանդակ էին այդ հոտերը կրակի մը շարժումներուն պէս : Ծեփուած կապոյտով երկինք մը, որուն տակ հսկայ սիւնի մը պէս կեցած է իր տէրը : Կար իրեն ծանօթ ու մտերիմ լուսնկան :

Աղբիւրի առուին մէջ կային գորտերու ձայն ու ճամբաներու վրայ՝ լուսնկայի լոյս :

Հասան պապան ցոյց տուաւ ամբողջ սենեակ մը լեցուն Հաճի Մուսայի տան բաց լոյսը : Անտարակոյս Ջէյնապը այդ լոյսին տակ էր : Անոր ծիծաղին պէս ուրախ լոյս մը, կարծես Ջէյնապի մարմնին վրայ ձգուած բաց վարդագոյն շապիկ մը ըլլար :

Հասան փարչը ձեռքին՝ կալ վերադարձաւ ու սպասեց հիւրին :

×

(46 – Շար.)

Fonds A.R.A.M

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 1, յիշատակ տասը կուսանաց, ժամերգութիւն 16·30ին:

×

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 1, յիշատակ տասը կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 17ին:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ, Ս. ԳԷՈՐԳ եւ ՍԷՆԹՄԱՐԿՐԻԹ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Չորեքշաբթի, Ապրիլ 2, ընթրեաց պատարագ եւ փոքրերու հաղորդութիւն ժամը 10ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի, Մարտ 30, ժամը 11ին ուռօրհնէք եւ հայրապետական պատարագ կը մատուցանէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ժամը 15ին՝ Դռնբացէք:

OFFRE D'EMPLOI
INDUSTRIE ALIMENTAIRE
CONSERVERIE

On demande une secrétaire, de préférence d'Istanbul, dactylo, connaissant parfaitement le français (et l'anglais, non indispensable). Bon salaire. Téléphoner à

STE. SNAIL

Mr. Aslanian 594-23-92

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի ծովեզերեայ Մանկանց բոյնը կը բացուի Յուլիս 4ին, 6–12 տարեկան մանուկներու համար:

Արձանագրութեան համար դիմել Երկուշաբթի օրերը ժամը 15–17, Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը՝ 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ կամ ժամադրուելու համար հեռաձայնել 985-36-53:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ իրենց եղբայրներուն՝ Լեւոն եւ Տոքթ. Յակոբ Խուպէսէրեանի, Տէր եւ Տիկին Շահան Վահանեան 2000 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկ. Վեհանոյշ Գաբրիէլեան (Մարսէյլ) կը նուիրէ 100 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին, փոխան ծաղկեպսակի, Սամուէլ Մուրատեանի մահուան տխուր առիթով:

SUR LA NATIONALE 20

LA CORNE D'OR

Alimentation des Produits Orientaux et Traiteur

C. ASLANYAN et ses associés ont le plaisir de vous annoncer l'ouverture prochaine d'un établissement de produits sélectionnés importés de leur pays d'origine.

La direction vous prie d'être présent à l'ouverture dont la date vous sera communiquée prochainement.

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1980

A PARTIR DE 2850 FR. (tout compris)

prochains départs:

— DU 26 AVRIL AU 6 MAI

— DU 9 AU 24 MAI

Cette année plusieurs départs par mois et TOUTE L'ANNEE de 12, 14 et 16 jours.

nouveau!

Programmes variés au départ d'EREVAN avec des extensions :

— en GEORGIE

— à LENINGRAD

— en ASIE CENTRALE (TACHKENT, BOUKHARA, SAMARCANDE)

— UKRAINE et...

demander notre brochure détaillée

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agréé INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

— ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է —

«Յառաջ»ի խմբագրատունը բաց է ամէն օր (բացի՝ Շաբաթ եւ Կիրակի) ժամը 8էն 12·30 եւ 14էն 18·30:

×

Ոչ – առեւտրական բնոյթ ունեցող արձակուրդները ... ցելութիւններն ու հեռաձայնները կը խնդրուի կատարել միայն կէսօրէ վերջերը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՆԻՍԻ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ՍՐԱՀԻՆ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ե. ՑԱՆԿ

Հայ Մշակոյթի Օճախ, Տէր եւ Տիկ. Յ. Յակոբեան (Նիս), Տէր եւ Տիկ. Ժ. Զաքըրեան (Մոնթէ Քարլօ) 2000ական, Տէր եւ Տիկ. տը Պոտուս – Լորէնեան, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Գանձանակեան (Նիս), 1000ական, Ա. Պալէօզեան (Նիս), Տէր եւ Տիկ. Ն. Պալէօզեան (Նիս), Գ. Ա-լանեան (Մոնաքօ), Տէր եւ Տիկ. Հ. Տիարեան, Ռ.–Պ. (Քափ Մարթէն) 500ական, Ժ. Պօտուրեան, Քասթանիէր 400ական, Տիկ. Ի. Քասթելեան (Քաննէ) 400, Տիկ. Ա. Ժամկոչեան (Նիս) 200, Հ. Յովհաննէսեան (Նիս) 150, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Զօր-եան (Նիս), Տիկ. Ներսէսեան (Ժընեւ), Պ. Ներսէսեան (Պարսկաստան), Պ. Ժամկոչեան (Նիս), Տիկ. Ա. Փարազեան (Նիս) 100ական, Կ. Հիմաճեան (Նիս), Տիկ. Թաշճեան (Նըվէր), Պ. Սիլվաճեան (Նիս) 50ական:

Գումար 11·800, նախորդ ցանկերու գումար 41·725, ընդհ. գումար 53·525

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

pour la première fois en France

DOM disques

présente en exclusivité

ARKA RECORDS

nouvelles collections de disques arméniens

INTERPRETE	TITRES	REFERENCE
33 tours		
MANUEL	TEARS OF HAPPINESS	
HAROUT	OOUR EYIR AHSTVATS	1976
HAROUT	BALLAD HAYRENYATZ	A. K. 140
ADISS HARMANDYAN	EREVANI METCH	A. K. 168
MAXIM	MIAYN KEZ SIRETZI	A. K. 154
MAXIM	NAVAVAR	A. K. 156
MAXIM	KAROUN YES INTZ HAMAR	A. K. 158
ANTRANIG MATOSSIAN	SIRO GRAGNER	A. K. 162
ARDASHES SEMERDJIAN	GANK AR AREV	A. K. 166
LEVON KATERJIAN	HYE HEROSNERIN	A. K. 150
ADISS HARMANDYAN	KAROUN KAROUN	A. K. 152
ARSHAK KHENTIRIAN	ARM. COUNTRY DANCES	A. K. 1002
33 tours double-albums		
RAFFI HAGOPIAN	VERATARTZIR	A. Y. 170
PAUL BAGHDADLIAN	SIROUM YEM KEZ	A. K. 172-74

Disques DOM 4-6, rue du Donjon 94300 Vincennes

EN VENTE CHEZ VOTRE DISQUAIRE

DIMANCHE 30 MARS DE 17 A 24 H.
Dans les salon de l'HOTEL GEORGE V, 31, Avenue George V, Paris 8e

Grand Bal Annuel

JAF

Animé par BERNARD DEDEDJIAN et son orchestre
avec la participation artistique du duo « HARTAR »

Réservation des tables : 606.2751 —208.76.49 (les mardis soirs)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փ. ծ.ի.—

Ողբ. Լիւսի Ղազարեանի յուղարկաւորութեան՝ Ղազարեան ընտ. 200, Պ. Ա. Յարութեան 200, Պր. Թորոսեան, Պր. Ս. Քիւրաճեան, Մշ. Տան Յանձ., Յակոբ Գէորգեան ընտ., այրի Տիկ. Դարբինեան, այրի Տիկ. Քեհեաեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Աքաշեան 100ական, Պր. Վ. Քիւփէլեան, Հ. Յ. Դ., Տէր եւ Տիկ. Վ. Ճառայեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Թաշճեան, Թօնկուրեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Կ. Պէրպէրաարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Ֆ. Սիմոնեան, այրի Տիկ. Տէրտէրեան, Պր. Պաղտասարեան, այրի Տիկ. Ռ. Տօրումեան, Տիկ. Տէտէեան 50ական, Տէր եւ Տիկ. Սերոբ Քեհեաեան 30, Յարութիւն Աբգարեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Ն. Հէլվաճեան 50, իսկ հոգ.ին 100, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Եասուլեան եւ զաւակները 100, Ստեփան Սիմոնեանի թաղման Տէր եւ Տիկ. Կիրակոսեան 20, Պր. Մուսալեան 50,

ԵՐԷՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի Մասնաճիւղը Ապրիլ 1էն սկսեալ, բաց կը պահէ Իսիի Մշակոյթի Տունը (Ռիւ տը լա Տէֆանս) Հինգշաբթի կէսօրներէ ետք, ժամը 14·30էն մինչեւ 17·30՝ երրորդ տարիքի երկու սեռէ հայրենակիցներու համար, (Իսի, Վլամար, Մէօտոն) փափաքողներ կրնան հաւաքուիլ քանի մը ժամ անցընելու համար հայկական միջավայրի մը մէջ:

Մատլէն Եաւէրի հոգհն. Պր. Եաւէր 100, Մանուկ Մարկոսեանի հոգհն. այրի Տիկ. Մարկոսեան 100, Տիկ. Գարագաշեանի թաղման Տէր եւ Տիկ. Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկ. Սինանեան 50ական, Տիկ. Քէօսէեանի հոգհն. Պր. Քէօսէեան 10, Գաբրիէլ Լուզպաշեանի հոգհն. ընտանիքը 10, նուէրներ՝ Պր. Եաւէր 100, Տիգրան Ղազարեան, Տէր եւ Տիկ. Միսաքեան 50ական, Տիկ. Լիւսի Ղազարեան 10, Տէր եւ Տիկ. Կ. Գուլումեան 50:

Fonds A.R.A.M